CHESNAU, Nicolas.
observationum libri quinque
etc. Leyden 1743

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO ECCLESIÆ PRINCIPI D. D. BERNARDO DE SARIAC, EPISCOPO ET DOMINO ADURENSI, ET SANCTÆ QUITERIÆ DU MAZ,

Regi à Consiliis, Abbati Loci-Dei, & Scalæ Dei, ejusdemque loci de Sariac Baroni inclyto, nec non aliorum locorum Domino.

EDICINA, *quæ omnibus prodesse cupit*, Antistes illustrissime, *cum particularium in primis sit scientia; ex partibus, quibus ipsa duabus componitur, praxim maxime ea respicit; quam quidem, licet nexu indissolubili, scientiæ junctam esse oporteat, ut ipsæ sibi mutuum ferant auxilium: Praxis tamen pars est, quæ scientiam stabilire solet; multa enim, ut ait quidam ex nostris, solita-*

taria meditatio adinvenit, quæ experientia coarguit: Qui fit, ut communi feratur adagio, praxim ſcientia longe præ-ſtare. Licet autem Galenus aſſerat, inventionem remedio-rum, quæ ex ſola demonſtratione fit, in his quæ raro contin-gunt, experientia longe præſtare, multo magis, & majori jure, affirmare quis poterit, in his quæ ſæpe contingunt, remedia longa experientia confirmata, noviter inventis eſſe ſecuriora, & præſtantiora. Verum quidem eſt, duplicem in Medicina eſſe ſcientiam: unam quæ ad Logicam tantum, & Diſputationes pertinet; alteram vero quæ ad Artis opera conducit, quæ medentibus eſt maxime neceſſaria, & ſine quâ multoties cæcutiret experientia; ita ut quis ea carens, Em-piricus potius, quam Medicus dicendus eſſet: Hæc eſt praxis quæ ratione ducitur, qua Medicarum libri obſervationum re-plentur: Haec eſt praxis, quae viam non tantum oſtendit; ſed quae in therapia nos manu ducit: Nihil tam ſaluti aegro-tantium conducibile, quos curandos ſuſcipimus, quam ejuſ-modi morborum enarrationes, in quibus tanquam in tabella, videmus eorum affectus, & curationes deſcripta. Ego qui-dem ingenue fateor, nihil mihi magis gratum fuiſſe, & ma-gis utile Medicinae, ab eo tempore, quo in artis operibus ver-ſatus ſum, ipſis obſervationibus medicis. Quapropter, mul-to rerum uſu jam ſenex edoctus, pergratum poſteritati me facturum arbitratus ſum, ſicut & nobis majores noſtri prae-ſtiterunt, ſi eorum exemplo, talia conſcriberem. Hac ideo impulſus conſideratione; & multo magis ut haberem ali-

quid,

quid, Antistes illustrissime, *tibi offerendum, totis viribus incubui, ad opus perficiendum: Quod licet tanquam fumus, & vapor quidam existat, terrae exemplo, quae ex omnibus acceptis à corporibus cœlestibus, nihil aliud habens, vapores, & fumos remittit, in gratiam accepti beneficii; quia haec eos non dedignantur, similiter te facturum non dubito, munusculum amice, & benevole accipiendo, quod in gratiam tuae erga se benevolentiae, offert, & dicat tibi,*

ANTISTES ILLUSTRISSIME,

Servus tuus ad omnia tibi
addictissimus,

NICOLAUS CHESNEAU D. M.

AUCTOR
LECTORI BENEVOLO.

EX ſuſceptis liberis, cum Dominus reliquiſſet mihi tantum natu majorem, quaſi ſenectutis ſolatium futurum: eum latinis literis egregie incumbentem, Medicinæ deſtinaveram, & in ejus gratiam, librum hunc Obſervationum, mihi venerat in mentem conſcribere, ut in eo plurimorum morborum notitiam, cum remediis, à me longo uſu comprobatis inveniret, experientia edoctus, quantus ſit labor, & quantum temporis inſumendum, antequam doctrinæ præcepta, cum his quæ praxis edocet rite jungantur: Sed homo proponit, Deus diſponit: Cum enim philoſophiæ operam daturus eſſet, ſibi conſulens, reliquit ſeculum, monaſticam vitam amplexus; ſic orbus, quæ mihi in mentem venerant, eludens, librum jam inceptum depoſueram, non amplius videndum, nec quidquam in eo ſcripturus: Sed poſtea quieſcente animo, & Dei nutum ſequutus, conſulto cœpi cogitare, non eſſe propterea ab inceptis deſiſtendum; ſed in gratiam Reipublicæ operi jam inchoato extremam manum eſſe adhibendam: Mihi multoties pergratum fuiſſe, apud Auctores aliquid ab ipſis comprobatum inveniſſe, quorum veſtigia mihi erant inſequenda, ut poſteritati etiam pergatum facerem, ſaltem tyronibus, & Medicinam noviter factitantibus, eo quod exempla melius doceant, ipſa doctrina: Quapropter obſervationum libri, eis maxime ſunt utiles; imo & iis qui in arte jam ſenuerunt, aliquid enim ſemper novi ſeneſcentes experimur; quod ſi notatu dignum fuerit, & poſteritati fructuoſum, ad ſalutem ægrotantium, non eſt tanquam arcanum apud nos ſervandum, quo-

uſque

uſque nobiſcum commoriatur; hoc enim eſſet contra charitatis præceptum, & contra naturæ leges, quæ vult ut proximis faciamus, quæ nobis fieri deſideramus. Quiſque igitur pro viribus ſuis debet ſe Reipublicæ utilem præbere; alius in arte medica; alius in legibus ferendis, & in cauſis actitandis; aut ſecundum aliam artem quam profitetur, nec talentum ſuum in terram defodere. Iis rite perpenſis, iterum ad opus redii perficiendum, utilitatis publicæ gratia, cui tandem, Deo annuente, finem impoſuimus: Quod ſi altiorem doctrinam ſcribendi ratio non redoleat, parcant eruditi in arte; quiſque agit pro facultatibus à natura comparatis: Dummodo tyronibus non videatur inutile, ſatis erit pro mercede noſtra. Vale.

INDEX CAPITUM

Et Obſervationum, quæ continentur in Opere Nicolai Cheſneau Maſſilienſis, Doctoris Medici.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

De

LIBER QUARTUS.

LIBER QUINTUS.

qui est de Miscellaneis.

OB-

INDEX CAPITUM.

FINIS.

OB-

OBSERVATIONUM NICOLAI CHESNEAU, MASSILIENSIS DOCTORIS MEDICI

LIBER PRIMUS.

De doloribus Capitis.

CAPUT PRIMUM.

INTER corporis membra, nullum invenias Capite magis doloribus obnoxium; quippe & in superioribus positum, aliorum excipit fuliginem, & causis externis obvium, ab illis sæpissime offenditur: Hoc symptoma ita frequens est, ut paucos videas quos non excruciet ejus sævitia; præcipue autem mulieres, tum propter uteri affectus; tum quod nullis, aut levibus, utantur capitis tegumentis. Viri magis hemicrania; illæ verò cephalæa magis vexantur, & uterque sexus cephalalgia in febribus, sine ullo discrimine; licet viderimus febricitantes, hemicrania multoties divelli: sed hoc, aut in febribus malignis, aut iis qui per sanitatem, hemicrania interdum corripiebantur, in quibus pars dolens, jam antea debilis facta, & ad patiendum disposita, facilè

Caput maximè doloribus obnoxium.

Viri magis hemicrania, feminæ cephalæa magis vexantur.

cilè à vaporibus acribus afficitur; Sed qualiſcumque fuerit dolor capitis, ſi Medicus adhibeatur, inquirendum primò utrum dolor infeſtet cum febre, an ſine febri exiſtat: Si cum febri; an febris ſit cauſa doloris, ut in multis continuis, & pluribus intermittentibus, propter caloris acerbitatem, & vaporum ad caput aſcendentium acrimoniam; Deinde inveſtigandum, an cauſa doloris quæ eſt in capite, ſit etiam cauſa febris. Si febris ſit cauſa doloris, & morbus ſit, febris oppugnanda; ſi ſymptoma, ut in morbis ab inflammatione, vulnere, contuſione, abſceſſu, cauſis profligandis inſiſtendum: Ex tribus enim quibus dolores ſedantur, cauſæ ſubtractio eſt ſecurior, quam ejus mitigatio, & deterior his, ſenſus partis ſtupefactio: Quia autem multoties cauſæ tolli non poſſunt niſi ſenſim, & temporis progreſſu; urgens ſymptoma lenire cogitur Medicus narcoticis, calida præcipuè exiſtente cauſa, & ætatis habita ratione; maxima enim cum prudentia agendum, cum agitur de caput infrigidantibus. Si quis autem dolor caput infeſtet abſque febre, diſquirendum utrum ſit idiopathicus, & cauſam ſolùm habeat in capite; vel merè ſympathicus, à partibus inferioribus; vel utriuſque naturam redoleat. Si cauſa doloris ſimpliciter ſit in capite; tunc capiti ſoli proſpiciendum eſt: Si ſolo alterius partis fiat conſenſu, parti primario affectæ medendum. Si verò partim ſympathicus, partim idiopathicus dolor exiſtat, utrique parti conſulendum, modo primario affectæ, modo conſentienti, prout recens, aut vetus ſympathia extiterit; pars enim quæ alterius affectui diu conſentit, in ſe tandem aliquem concipit affectum, qui remanet etiamſi primarius tollatur: Idcirco recenti ſympathiæ citò proſpiciendum quæ fit vaporibus præcipuè ſublatis; puta, à ſtomacho, hypochondriis, utero; interdum humoribus tramiſſis per venas, & arterias: Quarum quidem partium morbi, ſunt inveſtigandi. Nam ſi bene valeant, ſuſpicandum in capite potius genitam eſſe materiam, quæ cauſa doloris eſt. Tunc verò, ſicut & in dolore capitis, quem febris continua ſequitur, inveſtigandum utrum partes extra calvam poſitæ doleant; an quæ intra ſunt afficiantur. Nam in capitis dolore, cujus materia foris oberrat, aut figitur, topicorum magis eſt locus, quam cum intus ſubeſſe creditur: In cujus rei

Optima doloris ſedandi ratio eſt cauſæ ablatio.

Recenti ſympathiæ cito proſpiciendum.

In capitis dolore diuterno topica magis conveniunt.

rei indagatione, ſagax debet eſſe Medicus. Nec omnino credendum ſignis vulgaribus, ab Authoribus deſcriptis; non ſemper enim quod dolere videtur extra calvariam, ſolum in externis poſitum eſt, quia malum quod intus latet foras ſæpè communicatur, ut viro nobili contigit, cujus cutis digito preſſa dolebat; defuncto tamen, abſceſſus inventus eſt circa meninges, præter ſpem celebris Medici, qui hoc ſigno fretus, ad ſpem aſtantes, & ægrotum erigebat: Quare etiam ſi in doloribus externis; preſſa cute digito, dolor fiat acerbior, & pili erecti ſint, doleantque in radicibus: Etiamſi dicatur meningum dolorem eſſe punctorium; & pericranium magis pati à frigore, cutim verò ab æſtu; Etiam ſi dicatur venarum, & arteriarum, dolorem eſſe gravem, & obtuſum, cæteraque quæ ab Authoribus afferuntur, ad partis externæ, vel internæ patientis dignotionem: Non ita tamen his fidendum, ut uno, aut altero ſigno præſente, ſtatim judices de parte affecta: Sed in doloribus pertinacibus, & non ſpernendis, maximè conſiderandum, quomodo ſe habeat ægrotus ad oblata, quomodo ſe habeant vires, quænam ſit partis dolentis functionum læſio: quæ ſi multum afficiantur; etiam ſi preſſa cute, partes externæ doleant; etiam ſi pili ſint erecti; etiam ſi dolor ſit gravis, & obtuſus, maxima debet eſſe ſuſpicio, partes internas noxam pati præcipuam, & illam externis per ſuturas, aut aliter communicari. Neque multum aliquando habenda eſt ratio eorum, quæ ab ægrotis referuntur; imponunt enim ſæpiſſime Medicis, perperam judicantes de ſitu, & natura doloris, in profundo eſſe affirmantes, quod in ſuperficie dolet; & gravem dolorem, acutum percipientes; eo quod ſe graviter affectum quiſque exiſtimat, ipſi etiam Medici. Rectè igitur partibus affectis, & natura doloris præcognitis, ad ea quæ experientia juvare inventa ſunt deſcendamus; in primis ad dolorem capitis à febribus continuis, & intermittentibus; ab inſolatu, & à quacumque cauſa calida.

Difficile dignoſcitur, an capitis dolor ſit internus, aut externus.

℞. Vitellos ovorum cum albuminibus numero ij. quo recentiora eò meliora, agitentur cum olei roſ. ℥. ß. aceti roſ. ʒ. ij. iis placentula roſa. Ex diſtillatione relicta, in formam frontalis concinnata imbuatur, tepide æſtate ſenibus, frigide juvenibus applicetur; hyeme vero calide.

Frontale ex ovis recentibus.

vel

℞. Olei viol. & lactis mulieris ana. ℥jß. vitellos ovor. numero ij. fiat frontale ut supra; somnum conciliat.

vel

℞. Ungu. popul. ℥ij. opii gr. iiij. misce, fiat frontale.

vel

℞. Olei rof. recen. aut oxicrato loti, ℥ij. cum placentula rosarum aut stupis levissimis fiat frontale, in quo etiam opii gr. iiij. sæpe miscentur.

Quidam sal tritum, & linteo involutum admovent, quod sæpe prodesse animadvertitur; Plurimi autem cum pane contundunt, & linteo superpositum fronti admovent, quod magis mihi probatur.

In doloribus capitis cum febre, præcipue remotio causæ tentanda.

In doloribus, qui cum febre ab eadem causa existunt, præcipuus curationis scopus est ipsius causæ remotio, quæ injecto enemate, si liceat, incipitur à venæ sectione, cephalicæ, lateris magis dolentis, si appareat, aut medianæ; sive sit inflammatio; sive humores acres, calidi, aut frigidi; sive spiritus flatulentus arteriis inclusus: Quæ quidem venæ sectio iteranda, si res postulet; præcipue si causa sit calida; & in utraque sit dolor vehemens: Deinde cogitandum de purgatione aliqua cephalica, ut est sequens descriptio, qua dolorem capitis, per viginti dies cum febre continua infestantem sustuli, eadem ipsa die: Tales autem exitus non sunt semper expectandi, propter causarum varietatem, situm humoris, virtutis magneticæ purgantium relationes.

Per venæ sectionem, & deinde specificam purgationem.

Decoctum purgans Cephalicum.

℞. Rad. cyp. ℥ß. si recens fuerit; sicci autem ʒij. folio. beton. sampf. chamædr. ana m. ß. flor. stæc. p. j. fiat ex his decoct. in aquæ ℔jß. ad consumpt. tertiæ partis, in qua infun. folior. senn. mund. ℥jß. anisi ʒj. turbith gumm. ʒjst. zingib. scr. ß. agar. ʒij. separatim factis infusionibus, & express. facta, adde simul junctis saccha. ℥iiij. aquæ cinnam. si febris permittat; sin minus cinnam. infusi, cujuscumque acceperis ʒij. capiat ℥iiij. mane, & sero, quandiu duraverit.

Prima die, ita fæliciter à medicamento venter subductus est, ut postera die, reliquum inutile remanserit, sedato capitis dolore.

lore. Iste ægrotus, dolore capitis cum periculo alias laboraverat, febrem continuam comitem habente; ex qua liberatus erat, auribus factis purulentis. Quod si febris magnæ sit considerationis, cephalica calida quibusdam frigidis temperari possunt, ut cichorio, oxalide, borragine, cum floribus violarum & nympheæ; melius tamen est iis abstinere, ne virtus cephalicorum specifica impediatur, dummodo febris permittat; Et hoc tanquam præceptum universale est observandum, ut si animus fuerit vacuandi humores ab aliqua parte, jungas cum purgantibus specifica partis, ex qua humores sunt educendi, nec multus sit eorum numerus, sed horum aliqua selectiora; ignari enim est, multa simplicium uti farragine, cui apud Authores quamplurima adversantur exempla. His peractis evacuationibus dolore perseverante, cucurbitulæ cum scarificatione humeris applicantur, vena malleoli tunditur, & sanguisugæ ano admoventur, si causa aliqua partibus inferioribus inesse credatur: Existente verò causa in capite, hirudines temporibus, aut retro aures admoventur, vena frontis aperitur, si pars capitis postica doleat, ex doctrina Hippocratis; licet prosit etiam aliis partibus affectis. Vesicatoriis utimur retro aures, & si diu servanda sunt aperta, inter scapulas; quemadmodum & setonibus. Sed si dolor sit in modum hemicraniæ, & parvum locum occupet, nihil applicatione ranunculi præstantius inveni, universalibus præmissis, ut dicetur in enarrationibus, etiam si febris adsit continua. Post hæc, pertinaci existente dolore, celebratur arteriotomia juxta aurem, prope articulationem mandibulæ, quæ nullius est periculi, & miracula præstat in antiquis, & pertinacibus doloribus, præcipue cum spiritus crassus, horum causa, arteriis includitur, præ crassitie tunicæ, aut alia de causa, puta obstructione aliqua, exitum non habens. Lenientia, & anodyna supra scripta, hîc locum etiam habere possunt, & purgantia iteranda, si opus fuerit. Dolore autem capitis existente sine febre, animadversis de quibus antea memini, utrum scilicet dolor sit idiopathicus, & quanam in sede, an à partibus inferioribus oriatur, cuilibet sua sunt adhibenda remedia, pro varietate causarum, & dominantis humoris. Si igitur causa existat in capite, cum non adsit febris, calida non erunt pertimescen-

Ignari est, multa simplicium uti farragine.

Apho. 68. Sect. 5.

Applicatio ranunculi præstans in hemicrania.

Arteriotomia juxta aurem, in antiquis doloribus miracula præstat.

In dolore capitis sine febre, calida non pertimescenda.

cenda, neque in purgantibus, neque in topicis; in quibus non tam calor, aut frigus, quam ſympathia cum cauſa doloris eſt ſpectanda: neque enim ex calore, aut frigore oritur præcipua doloris natura, ſed ex ſalibus humoribus permixtis, ut videbitur capite de arthritide; ideo ſympathia illa, quæ fere ſemper nos latet, in plurium topicorum applicatione quærenda, dum univerſalia præmittuntur, venæ ſectiones, purgationes, adhibitis in ſubſidium cucurbitulis, ſanguiſugis, & cæteris de quibus paulo ante egimus, quæ æque doloribus à cauſa calida, ſicut quæ à cauſa frigida oriuntur conveniunt: Si autem dolor fiat per conſenſum. v. g. à ſtomacho, ſtomachus expurgandus, pro natura peccantis humoris; qui ſi clarioſus, cruditati admixtus erit, & magis ipſo jejuno infeſtabit, dolor enim qui à cibo fit, cauſam aliquam fere ſemper habet in capite, præcipue ſi cibi aſſumpti non ſint hujus naturæ, ut dolorem pariant, quemadmodum allia, cepæ crudæ, vinum liberalius ſumptum, quæ apta nata ſunt excitare dolorem in quibuſdam naturis, qui dicitur cephalalgia; in cephalæa autem, & hemicrania, cauſa aliqua ſemper eſt in capite, quæ à vaporibus calidis, aut acribus excitantur, vel humoribus hujus naturæ illuc confluentibus, quorum frequenti occurſu, locus ita afficitur, ut poſtea levi de cauſa doleat: nam ſi pars aliqua tandiu fricetur, ut dolere tantillum incipiat, deinde acetum, aut aqua ſalſa ſuperiniiciatur, dolor ſtatim percipietur in parte fricata; in aliis verò minime, propter cutis integritatem: Sic in cephalæa, & hemicrania laborantibus accidit, in quibus partes, corrodentis humoris frequenti appulſu, velut excoriatæ, levi de cauſa poſtea afficiuntur, vicinis illæſis. Humor ille bilioſus, qui fere ſemper cruditatem habet admixtam, optime deturbabitur pilulis angelicis, ſeu potius agnelicis, ab authore Domino *l'Agneau*, in quibus calor, & ſiccitas baſis, quæ eſt aloë, optime corrigitur ſuccorum admixtione, ut videre eſt in earum deſcriptione, cap. de dolore ſtomachi. Si autem hæ pilulæ non ſint in promptu, præſcribatur bolus ſequens.

Si dolor capitis per conſenſum ventriculi, ſtomachus expurgandus.

Humor bilioſus, qui cruditatem habet admixtam deturbandus pilulis angelicis.

℞. Cathol. ℥ß. rhabar. ʒj. ſpirit. vitrio. gutt. iiij. fiat bolus, capiat mane cum regimine. Vel in forma liquida.

℞. Rad. gram. ℥ß. folior. cicho. borrag. & oxalid. ana m. ß. ſemi.

semi. frigid. major. ana ʒj. flor. viol. & nymph. ana p i, summit absynth. pont p. j. ß. fiat ex his decoct. Acc. qs. infu. folio. sennæ mund. ʒiij. sem. coria. ʒß. rhab. ʒj. express. facta dissol. cathol. ℥ß. serap. de cicho. cum rhabar. ℥. j. fiat potio, quam si fortiorem desideres, loco cathol. pone diapr. solut.

Cum non adest febris, non est multum curandum de caliditate pharmaci, dummodo bilis expurgetur, quæ tunc cruditatibus diluitur: imo major est utilitas, etiam in febribus, à bilis expulsione, quam à medicamenti calefactione: Si tamen animus est bilem temperandi, dum vacuatur.

℞. Rad. & folior. cichor. rad. gram. & oxal. ana ℥ß. folior. lactu. borrag. bugl. & endi. ana m. ß. sem. frigid. major ana ʒ. j. flor. viol. & nymph. ana p. j. fiat ex his decoct. Acc. qs. infu. tamar. ℥ß. cassiæ recenter extr. ʒvj. diapr. solut. ʒij. serap. de cicho. cum rhab. ℥j. fiat potio, cui gutt. iiij. spiritus vitrio. addantur; acida enim egregie bilem temperant, & ejus impetum retundunt; quod ex Hippocrate etiam confirmatur, qui ait acetum, bilem in pituitam convertere: Sed humores ut plurimum non sunt solitarii; prædominantis tamen semper habenda est ratio, quia ipso vacuato, symptoma sæpissime quiescit: Deinde stomachus roborandus diacydonite sine speciebus, cum corallo, & cornu cervi. Si humor qui subesse creditur in stomacho, frigiditatis naturam æmuletur, ex frustrata coctione, quæ cruditas est, ex qua multi capitis dolores; humor ille crudus expurgandus pilulis de hiera, vel solis, vel mixtis cum pilulis de agarico, vel cocciis, admixtis sine quibus, quæ propter myrobalanos stomachum roborant, cujus semper in hoc casu habenda est ratio. v. g.

Acida bilem temperant, & ejus impetum retundunt. Lib. de rari victus in morb. acut. In purgatione semper humoris prædominantis est habenda ratio.

℞. Massæ pilul. coccia scr. ij. massæ sine quibus scr. j. cum syrupo de absyn. formentur pilulæ post primum somnum devorandæ.

Pilulæ in cruditate stomachi.

vel.

℞. Pilul. de agar. scr. ij. pilul. de hiera scr. j. diagrid. sulphur. vapore castigati gr. iij. aut amplius pro natura ægrotantis. Fiant pilulæ cum eodem syrupo, capiat ut dictum est.

Si autem pharmacum exhauriendum est liquidum, gratia eorum qui pilulas devorare non possunt.

℞. Rad.

℞. Rad. petros. ℥ß. folior. menthæ, origa. absyn. pont. ana m. ß. flor. rof. borrag. & anthos ana p. j. semi. ani. & dauci ana ʒj. fiat ex his decoctio. Acc. q. s. infun. folior. sennæ mund. ʒiij. sem. coria ʒß. agar. ʒj. express. dissolve diaphœn. ℥ß. syrupi ros. purg. ℥j. fiat potio mane sumenda; Quod si ægrotus facile cedat purgantibus, loco diaphæn. dissol. cathol. Si autem humores ad exitum parandi sunt, propter glutinositatem.

℞. Prædicti decoc. ℥iiij. oxymel. simpl. ℥j. crist. tart. ʒß. capiat tribus diebus mane.

vel.

℞. Decoc. præd. ℥iij. syrupi de radic. ℥j. aquæ cinam. ʒj. sal. absyn. gr. iiij. pro fastidiosis, & deliciarum amatoribus.

Probe expurgato stomacho, ut in officio contineatur, utatur ægrotus per intervalla pilulis de hiera, capiendo hora ante prandium, aut cœnam ʒß. ita ut venter, bis, aut ter dejiciat, ad minimum; hiera enim, inquit Galenus, totum ventrem ab excrementis liberat, & ipsum ad actiones proprias roborat; Quod si ægrotus deprecetur pilulas, capiat cochlear j. de syrupo nostro magistrali eadem hora, qui in parva quantitate, optime, & blande purgat, nec ingrati est saporis, ut prædicant ægrotantes. Descriptio habetur cap. de spleneticis. Interea roboretur stomachus, usu vini absynthites, syrupi caryophillorum, aquæ claretæ, corticis citri, & similium. Si verò doloris fons sit ab hypochondriis, aliquis affectus in his animadvertendus est, ut sunt obstructiones, excrementorum congeries, aut substantiæ partis alicujus, in eorum regione sitæ affectio; positu, gravitate, calore, dolore manifesta; alioquin mali fons in has partes non est rejiciendus: Quod omnium morborum, qui per consensum fiunt, communis debet esse ratio. Eodem modo statuendum de doloribus capitis ab utero, antequam affectus culpam in eum referas, quem in vitio esse, ex eo præcipue animadvertes, quod menses, vel suppressi erunt, vel inordinati, & male fluentes; mensibus enim secundum naturam se habentibus; imo abundantibus, ex Hippocrate, non fiunt ab utero morbi. Si in his igitur partibus aliquis affectus deprehendatur, curetur ut cap. de spleneticis, de mensibus retentis, & de hysterica passione docetur. Ad hæc Laurentius Joubertus, cap. de

Lib. 5. de loc. affect. cap. 5.

Stomachus post purgationem roborandus.

Signa doloris capitis ab utero.

Apho. 57. sect. 5.

de cephalalgia, testatur frequenti se experientia cognovisse, dolores capitis ab stomacho, partem anteriorem magis afficere; qui verò ab utero accidunt, verticem & occiput, quod etiam alii testantur. Communis est etiam Practicorum sententia, quod si caput ab hepate afficiatur, in dextra parte capitis dolorem fieri; si verò à liene, in sinistra: Hæc tamen à Rondeletio cap. 5. method. curan. morb. non probantur, quem sequitur Sennertus, eadem ac ille adhibita distinctione; in consensu scillicet ab utero verticem affici, cum per venas, & arterias fit communicatio; occiput verò, cum per nervos & spinalem medullam: Quantum verò ad hepar, & lienem attinet; quamvis concedat Sennertus, plerumque per vasa, venas, & arterias, materiam non magis ad dexteram, quam ad sinistram communicari, propter æqualem vasorum ad caput pertinentium divaricationem; tamen constare ait, dolores illos per consensum, non solum fieri, quia illa pars, magis altera sit debilior (quod tamen sæpissime in causa esse, in cephalæa, & hemicrania supra demonstravimus) sed ab hepatis cum dextra, & lienis cum sinistra consensu. Hæc quidem non immerito à Sennerto dicuntur; Hippocrates enim, & Galenus, non solum in Prognostico, sed & multò magis Epidem. 6. commen. 2. lateris dolorem, hypochondriorum distentiones, lienis tumores, & ex naribus eruptiones, secundum rectitudinem fieri affirmant: In his tamen omnibus, non est jurandum in verba magistri; cum nobis, ut plurimum, non constet, utrum per venas, & arterias; an per nervos, & spinalem medullam fiat communicatio: utrum fiat humore transmisso; an vapore sursum ad caput ascendente, cui quacumque est aditus, nec venas, arterias, nervos, aut spinalem medullam requirit, ut cerebrum petat, sive ab utero, sive ab hypochondriis, sive à stomacho, sive aliunde ascendat: ideo dolente capite, inquirendum, pars-ne aliqua inferior aliquo affectu laboret, suis cujusque propriis signis, ut jam diximus, à quo caput etiam afficiatur. Plerumque tamen accidit, ut à capite in aliquam partem, citra sensum feratur humor, quæ à multis perperam creditur primario affecta, quod internoscere, maximi est momenti in praxi. Potest etiam fieri dolor capitis, per consensum à toto

Capitis dolor a stomacho magis partem anteriorem, ab utero posteriorem, ab hepate dextram, a splene sinistram afficit.

Dolor capitis per Consensum a toto corpore, vitæ regimine curandus.

B cor-

corpore, ab universo scilicet venarum genere, in præcalidis naturis, & sanguine abundantibus, seu vapore acri, & temperamentum redolenti, ad caput delato, qui vitæ regimine, & sanguinis missione curari potest: Non omnis tamen calidus humor, aut vapor, dolorem capitis affert, nisi agere possit in continuum, illud dissolvere tentans, ut videmus in pluribus febribus, in quibus nullus est dolor capitis, propter vaporis, aut humoris qualitatem in continuum non agentem, licet præcalidam; sed de hoc alibi fusius. Expeditis doloribus capitis, qui fiunt per consensum à causa frigida, aut sine febre; eos qui causam conjunctam habent in capite persequamur, statim à principio investigantes, quænam partes doleant, ut antea docuimus; quod cum innotuerit, curatio necessaria tunc adhibeatur: Siquidem doloris causæ intra calvam positæ, interna magis requirunt auxilia; utriusque tamen medela, si quotidiana artis præcepta velis observare, incipitur ab injectione enematis, & venæ sectione cephalicæ, si appareat, & satis sanguinis sit datura, lateris magis dolentis, aut dextri, si utraque pars infestetur. Enema poterit esse hujus descriptionis.

Lib. 3. cap. 1. de dolo. stom.

Causæ doloris intra calvam positæ, interna requirunt auxilia.

Enema in dolore capitis a causa interna.

℞. Herbar. emoll. & mercur. ana m. j. folior. beton. sampſ. salv. ana m. ß. flor. chamæm. & melil. & stœchad. ana p. j. sem. anis. & fœnic. ana ʒj. fiat ex his decoctio: Acc. q. f. dissol. elect. diaphœni ℥ß. hieræ diacoloch. ʒij. olei chamæm. & mellis anthos. ana ℥ij. salis parum, fiat enema ante cœnam frugalem iniiciendum, & ventre à fæcibus exonerato, si fieri potest: vel injiciatur enema matutinis horis ante venæ sectionem, quo ejecto, capiat jusculum ægrotans, aut tosti panis frustulum in vino madefactum, si non facile ferat sanguinis missionem, & post quadrantem, extrahatur sanguis pro viribus: statim enim à sumpto nutrimento, sanguis non est hauriendus, propter concursum spirituum ad stomachum. Post venæ sectionem unam, aut alteram, decernendum de purgatione, ex pilulis capitalibus supradictis, aut aggregativis, quæ ex fortioribus omnium maxime roborant, deinde aureæ; ideo, quæ nulla recipiunt roborantia, ut cochiæ, & de agarico, cum roborantibus miscenda, præcipue cum res nobis est cum imbecilli stomacho. Si autem ægrotus deprecetur genus purgantis, Medicus se illi accom-

commodet, præſcribendo bolum, vel pharmacum liquidum, ut ptiſana ſupraſcripta, aut

℞. Rad. cyp. ʒij. polyp. querc. tantumdem, folior. beto. ſampſ. ſalv. ana m. ß. flor. ſtæc. & ſummit hyſſo. ana p. j. ſem. aniſ. & pœon. ana ʒj. fiat ex his decoct. Acc. q. ſ. infun. folior. ſennæ mund. ʒij. aut amplius, ſem. coria, ſcr. j. agar. trochiſc. ʒj. Expreſſ. diſſol. elect. diacarth. ℥ß. vel pulv. ejuſdem ʒß. ſyrupi roſ. purg. ℥j. fiat potio. Decoctum purgans in dolore capitis.

Pro delicatis, & faſtidioſis, diſſolve in juſculo, beton. ſampſ. & hyſſo. alterato, pulv. electu. diacart. à ʒß. ad ʒj. pro fortioribus, vel doſim. pulv. cornachini, qui gratioris eſt guſtus, & multò minori quantitate ſumitur, non ſolum in liquoribus diſſoluta, ſed & in forma pilularum, & parvi morſuli, azymo pane involuti, cui additur guttula una, aut altera olei ſalviæ arte chimica extracti, ut vis cathartici, melius ad partem affectam ducatur. Poſt purgationem, iteretur venæ ſectio ex altero brachio, ſi ſit cephalalgia, aut cephalæa; ſi verò hemicrania, ex eodem latere: cum autem tertia vice faciendum, aut propter doloris vehementiam, aut propter ſanguinis corruptelam, quæ materiam ſæpe cauſæ ſuppeditat, ex altero latere faciendam, ut humorum abundantia ad oppoſitum, & ſanum avocetur; fiantque cætera quæ ſupra diximus, & frigidis, & calidis doloribus convenire, ſicut & purgationum repetitiones, prout ſuadent, indicationes: cauſa deinde, particularibus, & topicis oppugnanda, de quibus jam verba fecimus in doloribus capitis, quorum cauſa febrem etiam gignit, partimque deſcribentur in ordine remediorum alphabetico, ad finem d. libri 5. duo hic proponentes, propria experientia comprobata, quorum primum eſt errhynum ſequens.

℞. Rad. hellebo. albi ʒß. folior. ſampſ. p. ij. decoque in aquæ ℥vj. ad conſumptionem terriæ partis, ore aqua pleno utere, naribus attrahendo, ex decocto parum calido, in vola manus poſito, in dolore atroci; levem enim exaſperat. Secundum eſt ſuccus ranunculi, qui cum dolor parvum locum occupat, ad miraculum tollit: eligitur ſpecies, quæ foliis anemones aſſimilatur, & linguam mordet quam maxime maſticata, cujus folia contunduntur in mortario ligneo, aut marmoreo, factoque Errhynum in dolore capitis atroci.

que emplastro perforato, ut in applicatione pyrotici solet fieri, & loco dolenti imposito, applicantur supra foramen folia ranunculi contusa, & multo succo madentia, non tamen ut diffluat, emplastroque non perforato superposito, duarum horatum spatio, cutem aperit in tenero loco, & depilato, præcipue si colligatur herba in loco soli exposito; in capite verò, ubi pili nascuntur, non facile aperit, sed parte in tumorem elevata dolorem sedat, attrahendo humores acres similitudine substantiæ, cum ipsa sit acris, & mordax, à pericranio parte valde sensibili, ad carnem minus sensibilem, cum non potest cutem aperire. Hoc unum advertendum, ut circa oculos ponatur in parva quantitate, propter palpebrarum, & partium circumiacentium inflationes, quas gignit stupendas, nullius tamen periculi; Mulier enim quædam nobilis, cum me consulente, multoties applicatione ranunculi, se ab hemicrania vindicasset; aliquando tandem cum doloribus divelleretur, multis in locis, & nimia quantitate imposito ranunculo, tanta faciei, colli, & partium superiorum pectoris, inflatio facta est, colli præcipue, ut ejus, & faciei una esset facies; unde exterrita, misit ad me nuntium, ut eam inviserem: tumorem autem animadvertens esse sine dolore, & tensione, affirmavi nihil ab illo esse pertimescendum; jussi tamen ut cohiberet se intra cubiculum, nullo adhibito remedio, & per se omnis inflatio evanuit. Cum dolor pertinaciter urget, post multa adhibita auxilia, tum universalia, tum particularia; non erit abs re, dosim laudani propinare. Vide cætera in ordine remediorum alphabetico; quibus addi potest quarumdam aquarum mineralium potus, & capitis irrigatio, quæ multum prodesse experimur.

Inflatio, & tumor partium a nimio usu ranunculi.

Laudanum in pertinaci capitis dolore.

PROGNOSTICA.

CApitis dolor vehemens, & continuus, cum febre; si aliquod extiterit ex indiciis exitiosis, omnino lethalis est: Si verò sine talibus indiciis fatiget ad septimum usque diem, sanguinis è naribus fluorem expectato; procedente verò tempore, id etiam eveniet, aut pus è naribus erumpet, vel auribus, ad salutem ægri: Si vero ad 20. diem dolor extendatur, tunc sanguinis fluorem etiam expectabis majorem; magis vero suppura-

Sanguinis aut puris, e naribus vel auribus fluxus, capitis dolorem solvit.

ra-

rationem, vel abſceſſum ad inferas ſedes: Sed per illud tempus, quo ſanguinis fluorem expectabis, ſpem tibi augebit, vehemens dolor in fronte, & temporibus perſeverans. Ex Hippo. & Gal. 3. progn. cap. VII.

Quibus per febrem dolor capitis cepit prima die, quarto premuntur magis; ſeptimo vindicantur: Quibus tertia die, quinto premuntur magis; nona, aut undecima. Quod ſi quinta die dolore incipiat vexari, & alia quoque ſecundum rationem illis accidant ex prioribus; decimoquarto morbus finietur. Hippocr. 3. progn. cap. XII.

Quibus ſanis repente fiunt capitis dolores, & muti fiunt, ac ſtertunt, intra dies ſeptem moriuntur, niſi febris corripiat. Hippo. 51. apho. ſect. 6. Dolor capitis in febribus, qui à principio non invaſit; inſeparabile futuræ criſis inditium eſt. Gale. lib. 1. de arte curat. ad Glauco.

Quibus febricitantibus urinæ quales jumentorum, iis dolor capitis, vel adeſt, vel aderit. Hippo. apho. 70. ſect. 4.

Caput dolenti, & circumdolenti; pus, aut aqua, aut ſanguis fluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſolvit. Hippo. apho. 10. ſect. 6.

Uterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi, cum gravitate exiſtentes; mali ſunt. Hipp. lib. 1. prædic.

Capitis dolor in morbo acuto, præcordium revulſum; non perfluente ex naribus ſanguine, ad phrenitidem devenit. Hippo. coac. 25. lib. 1.

Quibus ſunt capitis dolores, & ſonitus aurium, & vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor; eos aut apoplecticos, aut comitiales, aut obliviosos fore expecta. Hippoc. coa. 2. lib. 2.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilant; ij. cito vehementer inaniunt. Hipp. coac. 10. lib. 2.

In vehementi capitis dolore, urinæ aquoſæ, malæ ſunt, metuendum eſt delirium, aut inflammatio, ſurſum bile tranſlata.

Vehemens capitis dolor, præter rationem ſubito evaneſcens, periculum minatur; facultatis necroſim ſæpe ſignificat.

In doloribus capitis, ſummum periculum minatur, diſtentio nervorum, inflammatio oculorum, aut ſubverſio, aut inflatio.

Vehemens dolor capitis, qui curatione non ſanatur, ſed magis exaſperatur, aſſidueque tenet: Si febris adſit, periculum inſaniæ; ſi non adſit, etiam inſania timenda eſt, ſed multo magis cæcitas.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Religioſa gravi capitis dolore vexata, omnibus fruſtra tentatis, interiit.

RELigioſa quædam in hac urbe, gravi per annum capitis dolore vexata, omnibus fruſtra tentatis, tandem interiit: vocatus in diſſectione cadaveris, apertoque ſerra cranio, tumere viſa eſt meninx; qua aperta, circa baſim cerebri, & parte laterali, magna ſtatim proſiliit quantitas aquæ limpidæ, ſubſtantiaque cerebri ea parte corrupta inventa eſt.

OBSERVATIO II.

Virgo a dolore capitis obcæcata.

VIrgo quædam, cujus fortaſſe animus, ad vitam monaſticam non erat valde propenſus, inductu tamen parentum Cœnobium ingreſſa, poſt aliquod tempus cœpit dolore Capitis vexari, quo tandem obcæcata eſt. Poſt aliquot annos defuncta, diſſecto cranio, pituita gypſea circa nervos opticos inventa eſt, cæcitatis quidem cauſa, ſed non mortis, ad quam invehendam, multum fecit everſio ejus temperamenti, vita monaſtica, quod ad hilaritatem valde erat propenſum, & ad iocos.

OBSERVATIO III.

Vir nobilis acerrimo dolore capitis vexatus, ranunculo capiti inpoſito, curatur.

VIr quidam nobilis, acerrimo dolore correptus in uno temporum, quo animi erat impotens, & vix continere ſe poterat, anxius, cum febre continua, & vigil: iter faciens equo vectus, lubens, & caſu ejus domum, quia erat mihi valde notus, ingreſſus, inveni conquerentem de ejuſmodi dolore, bonoque animo eſſe jubens, imperavi Chirurgo, qui tùm aderat, ut raſo capillitio, imponeret emplaſtrum in medio partis dolentis, cujus foramen eſſet rotunditate denarii, foliaque ranunculi contuſa, eo modo quo ſupra docuimus, ſuperponeret, nec per tres, aut quatuor horas removeret; neque enim periculum eſt altæ ulcerationis in capite, ubi capilli enaſcuntur, quemad-

mo-

modum in fronte, circa oculos, & alibi, ubi caro tenera eſt; datoque hoc conſilio, cui ſtatim obtemperatum eſt, pertranſivi. Poſtera die reverſus, inveni hominem ſine dolore, parte in tumorem ſolum elevata, febris tamen permanſerat, quæ antea, & poſt adhibitis auxiliis ſanata eſt.

OBSERVATIO IV.

Civis febre continua correptus conqueritur de maximo dolore in uno crotaphite, & ranunculo curatur.

CIvis quidam hujus civitatis, febre continua periculo non vacante correptus, conquerebatur de dolore capitis, ſed maxime in uno crotaphite: Percunctatus num hemicraniæ per ſanitatem eſſet obnoxius; confeſſus eſt; quo audito, juſſi ſtatim, eo modo quo antea, ranunculi folia applicanda, quorum beneficio dolor abſceſſit: Quare verò ab eadem cauſa magis doleret in uno temporum, quam in alio; rationem ſupra reddidimus.

OBSERVATIO V.

Mulier febre acuta, & atroci dolore capitis laborans, abſceſſu curata.

MUlier quædam nobilis, atroci dolore capitis decumbens cum febre acuta; magis tamen conquerebatur de latere ſiniſtro: Huic multa adhibita ſunt remedia; venæ ſectiones, brachiorum, malleoli, frontis, cucurbitulæ, ſanguiſugæ temporibus, veſicatoria retrò aures; Habitaque conſultatione cum celebri Medico, non congruebant ſententiæ. Ille enim in ipſo cerebro, doloris cauſam exiſtere affirmabat, ejuſque pertinacia ægrotam morituram: Ego verò, partes tantum extra calvam poſitas affici, ideoque ſanam fore; videbatur enim mihi, aliquid inſidere in vultu ægrotantis, quod dolorem eſſe in intimis partibus non arguebat; licet ſpecie, videretur eſſe affectus uſque ad 20. cum magno periculo, poſt quem, omnis dolor Capitis in uno temporum totus conſedit, ibique nullis remediis cedens, per quinque menſes permanſit, non tamen eadem cum ſævitia; quibus exactis, cæpit humor in emunctorium cerebri ſe recipere, in eoque abſceſſum facere, obſcure tamen, ita ut vix deprehenderetur à perito Chirurgo, qui immiſſo ferro, pus prima vice non invenit; admoto tamen cataplaſmate emolliente, & attrahente, majorem de ſe præbuit notitiam, apertoque abſceſſu, & pure craſſo erumpente ſanata eſt mulier. Fortaſſe ranunculi applicatio triumphaſſet in principio; ſed nondum experientia mihi notus erat anno 1632.

OB-

OBSERVATIO VI.

Mulier semper dolore capitis infestata, casu cranium frangens interiit.

MUlier quædam Massiliæ, nunquam dolore Capitis vacans; cum iter faceret mulo insidens, decidit in subjecta saxa, quo casu, vulnus inflictum est cum cranii fractura, in sinistro latere ossis coronalis, & juxta suturam; adeoque os fractum tenue videbatur, ut dimidiam sui crassitiem non æquaret, quod motu cerebri nobis erat notum: Nec mihi, & Chirurgo poterat venire in mentem, qua de causa cerebri diastole, summa ossis appareret superficie; mortua autem muliere nona die, ejusque cranio dissecto, res nobis innotuit, simulque causa perpetui doloris: Quippe in parte cranii concava, erant passim quam plurimæ cavitates totundæ, quarum majores, solum erant capitis magnarum acicularum continendi capaces, in quibus subintrans dura mater, in modum papillæ pluribus in locis apparebat, quod perpetui doloris causam fuisse existimandum est; in ipsis enim foraminibus constringebantur meninges: cum autem è regione fracturæ subessent duo, aut tria, ex foraminibus prædictis; ideo in superficie, & supra diploë, motus cerebri apparebat.

OBSERVATIO VII.

Dolor Capitis a lue venerea.

VIr quidam, multas, & celebres percurrens Galliæ civitates, ut à dolore capitis, quo perpetuò torquebatur, sanaretur: Tandem veniens Massiliam, sanatus est à patre meo; sanata scilicet lue venerea, qua laborare, nec ipsi, nec aliis venerat in mentem.

OBSERVATIO VIII.

Dolor Capitis a lue venera, curatus arteriotomia, & ptisana purgante.

CIvis nobilis Massiliensis, lue venerea laborans, à Medico, & Chirurgo curandus suscipitur, vulgari methodo; per ptyalismum, quo quadraginta diebus abunde excrevit: Post tamen aliquod tempus, cepit dolore capitis vexari, remediis non cedente, nisi arteriotomiæ, qua octo dierum spatio levabatur: cum autem dolor semper rediret, pluribus vicibus hoc expertus, tædioque affectus, Empirico se commisit, qui ptisanæ purgantis usu eum curavit. Vide hanc Historiam latissime descriptam lib. 5. obs. 41.

OB-

OBSERVATIO XI.

VIr quidam rusticus, per annum capitis dolorem perpessus, redeuntem Massilia, Aduram me convenit, multis antea frustra tentatis. Præmissa purgationi venæ sectione, arteriam quæ juxta aurem pulsat tundendam curavi; licet autem imperitus Chirurgus tantillum arteriam attigisset, maximum tamen levamen percepit; nescio autem an perfecte curatus fuerit, nihil enim de illo ad me postea relatum est.

Rusticus levamen sentiens, ab arteriotomia, in Capitis dolore.

De catarrhis, seu fluxionibus.

CAPUT II.

CUm sit statuendum, fere omnes fluxiones originem ducere à capite, easque comitem habere sæpissime cephalalgiam, aut antecedentem; non incongruum erit, post capitis dolorem, agere de fluxionibus, seu catarrhis, generaliter sumpto ejus nomine, quatenus omnem fluxionem comprehendit, qualiscunque generis fuerit, antequam aliorum affectuum doctrinam aggrediamur: Fluxio enim ita morborum causa universalis est, ut omnes fere species invehere possit. A fluxione, humore non longius progrediente, quidam dolores capitis, præcipue autem hemicraniæ, oculorum, & aurium affectus; Si supra dentes humor excutiatur, odontalgiæ, oris ulcera; Si paulo inferius, gutturis inflammationes, tumores, raucedines, anginæ, musculorum caput elevantium, & colli dolores, scrofulæ, & alii tumores; præterea tusses, difficultates spirandi, peripneumoniæ, pleuritides, præcipites suffocationes, tabes; Si in medullam spinalem feratur humor, aut in nervos, paralyses, convulsiones; Præterea cordis palpitationes, cardialgiæ, cruditates; sanguinis in venis corruptio, quo latere præsertim irruit fluxio, ventris inflationes, tumores, ulcera, corruptiones; lumborum dolores, stranguriæ, dysuriæ: Testiculorum, & scroti inflammationes, tumores, & ulcera, hæmorrhoïdes, herniarum occasiones, arthritides, pedum, & tibiarum inflationes, tumores, ulcera, pruritus, herpetes, scabies particularis quarundam partium, aut quid simile: Nulla denique morbi species,

Catarrhi fere omnes origenem habent a Capite.

Hippo. episto. ad Deme.

Morbi a fluxione originem trahentes.

Doctrina de Catarrhis ridetur ab Helmontio.

quàm fluxio non invehere poſſit. Hanc tamen doctrinam irridebit vanus Helmontius, qui eam catarrhi vocat deliramenta, aſſerens quidquid in partibus fieri à catarrhis, a ſcholis comminiſcitur; id eſſe propria cujuſque partis idiopathia. non autem à capite: Sed in totis ſuis operibus, nunquam magis illum delirantem inveni, quam in tractatu de catarrhis, in quo vult ſcholas delirare; affirmat, enim per modum concluſionis perperam ductæ, nullum vaporem ab ſtomacho ad caput ferri; quod quam falſiſſimum ſit, nemo mortalium ignorat. Quis enim poſt comeſſationes; vini meracioris potum liberaliorem; ab eſu allii, & ab ejuſmodi cibis vaporoſis, & potibus, non percipit ſibi caput gravari, & quandoque inebriari? Deinde imponens ſcholis, ut ejus mos eſt; quaſi omnium talis eſſet conſenſus Medicorum, ſolo vaporum aſcenſu a ſtomacho ad caput, fieri catarrhos; ait quod ſtante ſcholarum doctrina, ſanus, atque calidus ſtomachus, multo majores, atque plures catarrhos generaret, quam æger, atque alioquin frigidus; quod verum eſſet, ſi aliæ cauſæ potiores ad catarrhum non deſiderarentur, ut eſt præ cæteris, capitis debilitas, & refrigeratio; falſoque hoc fundamento ſuppoſito, ridiculas ducit concluſiones, quaſi vaporibus eſſet interdictum, nonniſi per gulam, & ore clauſo, ad caput aſcendere. Sed detur Helmontio, quidquid in partibus excrementi colligitur, eſſe ab earum idiopathia, nec aliunde affluere: Quænam pars eſt toto corpore, excrementis gignendis magis obnoxia, ipſo capite? quæ ſi nimis redundaverint, non effundantur in partes ſubjectas. Ubi receptaculum, quod tandem non repleatur, in imbecillo capite, eoque regurgitante, humor non defluat? præcipue ſi liquidus fuerit; quod ſumpto generaliter nomine, catarrhus vocabitur, in quamcumque partem feratur: Quod enim pulmoni datum eſt, ſurſum ſua excrementa propellere; à fortiori dabitur capiti, deorſum dimittere, cum ipſa ſuo pondere ſæpe defluant. Cæteri omnes Medici catarrhos quidem fieri, uno ore profitentur; ſed quanam in parte ſit fons & origo, non conveniunt. Veterum fuit opinio, ſicut & multorum Neotericorum, poſt Hippocratem, & Galenum, pluribus in locis, catarrhos oriri à capite: Alii cauſam fluxionum præcipuam tribuunt Jecori;

Helmontii opinio de Catarrhis.

Lib. 1. de morb. & 4.

ca-

caput tamen non rejiciunt, ut infra videbitur. Solus Schneiderus, in suo opere de catarrhis noviter edito, negat eos fieri ab excrementis cerebri; sed ejus materiam inesse in sanguine, & cum ipso circumferri, & ab illo exire, per vasa cujusque partis, inter quas caput non recenset, ut videre est toto suo lib. 3. de catarrhis. Sed & ille, & multo magis Helmontius, & omnes qui hac implicantur hæresi, sunt capite sicco, & ex suis ingeniis alios metiuntur, putantes nullum à capite fieri catarrhum, seu fluxionem, quia ipsi non laborant. Fatendum quidem est, materiam catarrhorum in sanguine plerumque inesse, cum ipso circumferri, & ab ipso exire; sed bene valente capite, aut nulli, aut parvi fiunt, licet vitium sanguinis adsit; capite verò imbecillo existente, non peccante sanguine fient catarrhi; quod si quis nolit credere, curet sibi caput impense refrigerari, & satis nobis erit. Subit tamen mirari asserentem Schneiderum, materiam catarrhorum, ex sanguine per renum vasa; ex sanguine per matricis vasa; ex oculis, ex naso, ex auribus, ex ore, per propria cujusque vasa; à capite autem, seu cerebro, per eorum vasa non fieri catarrhos. Quæ potior est ratio, cur materia catarrhorum non exeat per vasa cerebri, aut capitis; sicut per vasa partium illarum quas ipse recenset. Ego quidem rationem non invenio, cum cerebrum multis scateat excrementis, sitque ex Hippocrate, pituitæ metropolis. In partibus extra calvam positis gigni excrementa, neminem credo ire inficias, cum experientia id demonstret: Quoties enim in odontalgia, sentitur humor à capite cum dolore per tempora decidere. Quoties qui hemicrania laborant, sentiunt dolorem in partibus superioribus capitis, qui deinde irruit in oculum, atrocissime crucians. Quoties fiunt tumores in capite, qui deinde evanescentes, dolorum causæ existunt in partibus inferioribus, ut dicetur ultima enarratione, & capite de arthritide. Quoties videmus infantes achoribus, & favis laborantes, quorum materia exitu prohibita, abscessum sæpe facit in collo. Quoties qui fluxionibus sunt obnoxii, conqueruntur de sensu frigoris in capite, post quem sequuntur deinde fluxiones. In ipso etiam cerebro excrementa cumulari, ipsius probant morbi, & in dissectis cadaveribus autopsiæ. Spreta igitur Schnei-

Lib. de glan.
Epist. ad Demetr.
Lib. de loc. in homi.
Gal. lib. 3. de sympt. caus.
Lib. 6. de sani. tuen. cap. 6.
Lib. 9. de usu part. cap. 1.

Materia Cattarrhi est in sanguine.

Epist. ad Demetr.

Helmontii & Schneideri opiniones de Catarrhis refutantur.

deri ſententia materiam catarrhorum non eſſe excrementum cerebri; multoque magis vani illius Helmontii deliramentis; ſigillatim excutiamus ſententias rationi magis conſentaneas, quæ ex cauſarum fluxiones efficientium inveſtigatione eluceſcent, quas ſtudioſiſſime cavere omnibus conſulo, præcipue urbanis, inter quas præcipua, & frequens, capitis eſt refrigeratio. Sed ut hoc altius animis inſideat, modum generationis fluxionum ſcire oportet, ut rei tam noxiæ certiores facti, facilius ejus incommoda vitent; alioquin peccatorum juventutis, quæ omnia ſpernit, pœnas fortaſſe luent ante ſenectutem. Parvulæ fluxiones etiam capite robuſtis, & toto corpore ſanis, fiunt ſola partium externarum calvariæ ſubita refrigeratione, qua pro tempore, impedita aliquatenus earum coctione, viæ excernendis excrementis dicatæ per cutem, præcluduntur, paſſim quæ coacta, in partes proximiores protruduntur, oculos, aures, dentes; inferius autem ſi excutiantur, velut gutta aquæ in pariete deſcendens, antequam ad ima pervenerit, abſumitur; ſic humor à capite effluens in parva quantitate: Sed ſi cauſis invaleſcentibus, magis abundaverit, majores fiunt fluxiones, quæ in varias partes irruunt, pro quantitate humoris, & ſecundum partis mittentis robur, ſuſcipientiſque imbecillitatem, à quibus humor ſæpiſſime agitur, ſicut pila in ſphæriſterio, quouſque in partem magis languidam, aut ignobilem decumbat, vi indita potentiâ natura partibus nobilibus, & ipſis viſceribus, ut quòd moleſtum eſt, longius à ſe propellant; ita ut à vertice ad pedes uſque clanculum, & ſine ſenſu, ſæpiſſime humor delabatur, præcipue ſi in magna quantitate non fuerit, omniſque qualitatis malignæ, aut multum corrodentis expers; hoc autem ægrotis, & ipſis Medicis vix credentibus, niſi rerum uſu edoctis. Sed ſi caput impenſe refrigeretur, ſubſiſtit humor per calvariam, illic varios excitans dolores, cutiſque ſæpe molli tumore craſſeſcit; hoc autem interdum ſine febri, alias verò cum febre, levi, aut acuta, pro natura putreſcentis, & incaleſcentis humoris, ex qua quidam interdum ægroti evadunt, auribus factis purulentis. Capitis refrigerationi, ſi debilitas acceſſerit, vel à natura, vel aſcititia; facilius, & magis à frigore afficimur, majorque noxa infertur; unde fluxiones augentur;

Capitis refrigeratio Catarrhi cauſa.

Gal. lib. 2. de febr. cap. ultimo.

&

& frequentiores fiunt, præcipue si capitis debilitati, & refrigerationi, vita intemperans accesserit, in vini maxime meracioris potu, & veneris usu immoderato, qui caput impense debilitat, præsertim jam debile existens, ab ortu, vel à morbis prægressis, vel à causarum frequenti occursu, extrinsecus refrigerantium, potissimum elementi humidi. His tribus causis fluxionum, multi quartam non tantum annumerant, sed præcipuam faciunt; Jecoris scilicet caliditatem, à quo, & venis, multi vapores, inquiunt, sursum elevantur, qui cerebri frigiditate, ut in destillatione fit, densantur in aquam, quæ fons est, & materia fluxionum. Sed hæc opinio parum probabilis est & mente potius ficta, quam rerum usu inventa; etiamsi ducem habeat Avicennam: Certissimum enim est, Jecoris frigiditatem, aut aliquid aliud in eo, sanguinis corruptioni conferens, longe majoris momenti causam esse fluxionum, multumque hac in re superare, quidquid in ipso viscere extiterit; à Jecore enim refrigerato, sanguis aquosior gignitur, ex quo partes debiles, præcipue caput, multum serosi excrementi cumulant, quod cum facilius diffluat, materia est gignendis fluxionibus aptissima: Sic etiam de sanguine existente putrido statuendum; quod enim bonum est, facile transit in alimentum, reliquum vel expellitur, si adest robur, vel præ imbecillitate remanens, materia est fluxionum, aut alterius alicujus affectionis: Hoc autem fide mea esse jubeo, nullos me invenisse fluxionibus obnoxios, quibus tandem non subesset sanguis in venis putridus; quod fit sæpissime fluxione venas subeunte, de qua re fusius cap. de arthrit. Jecur autem præcalidum, loquor hîc de viscere, manente intra limites sanitatis, optime sanguinem conficit, & minime aquosum, ideoque non aptum procreandis fluxionibus, nisi accedat magna capitis imbecillitas, propter quam, non valet, attractum etiam bonum alimentum recte conficere: Neque potest venire in mentem, quomodo tanta vaporum copia sursum efferatur ab hepate & venis, frequentis fluxionis materia sufficiens, nisi internæ, vel externæ alicujus causæ interventu, ut est capitis imbecillitas, refrigeratio inveterata, & vitæ intemperantia, vel unius, vel duorum, vel horum trium concursu. Nam ut multi vapores ab hepate, & venis,

Immoderatus vini meracioris, & veneris usus Caput impense debilitat.

Caliditas jecoris ab Avicenna, inter causas Catarrhi numeratur.

Sanguis putridus fluxionum Causa.

Avicenna refutatur.

nis, sursum ascendant, qui satis esse possint fluxionibus frequentibus gignendis, juxta, & circum has partes ponendus esset calor agens, & sursum vapores propellens, ut in destillatione fit: vel statuendum esset aliquod attrahens in superioribus positum, quemadmodum sol: At caput non attrahit vapores, ut quidam volunt, excipit tantum; quod naturæ instinctu non admitteret, si in ejus vi expultrice hoc positum esset; pluresque ausim dicere, vapores ex una coctione ab stomacho ascendere, potu & cibis referto, quam ab hepate & venis per quindecim dies; habet enim extrinsecus Jecur sibi incumbens, ventriculum, multo se calidiorem, cogens ab iis quæ in ipso coquuntur, vapores summa petere, præcipue ex vaporosis. Sed quod me magis à sententia Avicennæ, aliorumque hoc ipsum credentium recedere cogit, id unum est, innumeros me vidisse robusto capite, & jecore præcalido, nullis fluxionibus obnoxios, nisi alicujus ex causis jam dictis interventu. Quapropter si Jecur præcalidum, sanguinem nulla corruptione vitiosum confecerit, minime inter causas frequentis fluxionis annumerandum, sed ad aliquod capitis vitium potius referendum, sine quo nullæ magni momenti fluxiones, de quibus loquimur. Si autem causis prædictis fluxionum, adjungatur hepatis caliditas, fluxiones calidiores, & acriores erunt, ideo magis dolorificæ; quod solum hepati præcalido tribuendum, cum de fluxionibus agitur: Parum enim est quod ab ipso, & venis exhalat ad caput, ut fluxionis quæ sæpius repetit, causa esse possit: Parum quoque est, & pro nihilo habenda, calida illa intemperies cerebri attrahens putata, licet omnes inter causas fluxionum hanc recenseant; nisi accedat ejus imbecillitas, aut ipsa refrigeratio, quæ sæpius repetita, intemperiem suæ naturæ invehit, fluxionis causam; quæ in corporibus calidis, aut aromatibus nimium utentibus, sæpe caloris sensum infert, qui in parte videtur intemperies calida, cum sit ardor potius in humore, materia fluxionum, quæ magnæ non sunt, in iis qui sensum caloris in capite percipiunt, nisi sæpius occurrente causa frigida, invehatur frigoris sensus; quæ quidem causa per se sola, nondum accedente imbecillitate, fluxiones excitat, vixque ex sexcentis quosdam invenias, quibus adsit semper caloris sensus, ex quo non

Caput non Attrahit vapores.

Jecur calidum non numerandum inter causas fluxionum.

non causæ efficientis qualitas, sed potius causæ materialis, humoris scilicet, excrementitii, temperamentum totius, aut victus rationem redolentis; causam autem præcipuam, frigidam fere semper invenies, licet sol principium dederit fluxioni: Cum enim quis immoratur sub sole, caput calefit, meatus cutis aperiuntur, humores rarefiunt, & funduntur; cum autem sol ab ipso, aut ipse à sole recesserit, aëre frigidiore ambiente, meatuum fit constrictio, partiumque compressione rarefacti humores, & fusi, in unum passim coëunt, & effluxioni impelluntur, aëre frigido ad interiora, propter meatuum rarefactionem ab insolatu, magis subeunte; quare tunc magis nocet aëris frigidioris occursus, qui fit à vento frigido, vel mora sub dio, vel alio in loco frigido. Sed aliæ sunt causæ periculosiores in capite refrigerando, ejus scilicet madefactio, hyeme præcipue, ab imbribus, aut casu in aquam. Proxima huic, mora in locis frigidis nudo capite, propter æstum, præsertim autem si sudore diffluat sintque loca zephyris pervia. Quæ si bis, aut ter, non videantur in principio nocere; imo gratum sit perflari zephyris, dum se calor frangat: Tamen gutta cavat lapidem, ut vulgo dici solet, & temporis progressu caput refrigeratur, imbecillum redditur, omnesque caloris postea, & frigoris sentit appulsus. Quod si tunc temporis caput ab ortu, vel ab ictu, vel à morbis, vel alia de causa sit, aut evaserit imbecillum, fit imbecillius, faciliusque prædictæ causæ agunt in partem debilem, & abyssus abyssum invocat. His ita se habentibus, frequentes fiunt fluxiones; aliis in articulos, aliis in pectus, aliis aliò; pro natura ægrotantis, & partium suscipientium affectione. Quæ quidem fluxiones levissimis de causis augentur; ita ut quisque miretur, quomodo talis evaserit, cum antea bene haberet, & firma uteretur valetudine. Sed à privatione ad habitum, non datur regressus; periit enim bene utenti facultatibus natutalibus, illa capitis constitutio, quæ cum sensim, & frequenti refrigeratione, spatio multorum annorum, & quandoque subitò à causa potenti, talis evaserit, multumque à justitiæ temperamento recesserit; nullis auxiliis ad pristinum statum postea reducitur: Satis est si parum corrigatur, aut in illo statu contineri, possit, ne in pejus ruat, ut fere fit; quod septem

Causa fluxionum ut plurimum frigida.

Causæ caput refrigerantes.

Intemperies frigida capitis septem modis corrigitur.

ſeptem modis acquiritur quidquid ad curationem ſpectat complectentibus. *Primus* ſtatuitur in vitæ regimine, circa res quas nonnaturales vocant; vitando quæ caput non ſolum refrigerant, & debilitant, de quibus ſupra, ſed etiam partes coctioni dicatas; ex probe enim confecto alimento, minorem caput, licet imbecillum, cumulabit excrementum. Fugienda quæ caput replent vaporibus, & fluxiones acres efficiunt, ut vini meracioris potus, allia, piper, ſinapi, omnia ſalſa, & quæcunque linguam urunt, aut mordent, ex quibus corpus non nutritur; attrahunt enim partes benigniorem ſuccum, reliquum per ſeceſſum, urinas, aut ſudores excernitur; quod ſi remaneat, cum humoribus excrementitiis diſſolutum, naturæ ſuæ ſimiles reddit fluxiones, acres ſcilicet, & calidiores, pro natura ſalium eorum quæ ingeruntur, & temperamento ægrotantis. Sed de acidis non eſt hoc ſtatuendum, temperant enim ſalſa, & calida; acetum enim ipſum, ex doctrina Hippocratis, convertit bilem in pituitam, quamvis melancholiam fermentet. Vitandus eſt quoque nimius potus; etiam ex vino dilutiſſimo; quo enim parcior, eo melior, qualiſcunque generis fuerit; ad hoc autem maxime conducet, quæ ſitim accendunt non adhibere in cibis, ſaltem tertia pars potus interdicenda, ſicut & ſatietas, præcipue ex humidis, maxime autem in cœna. In ſomno ſervanda mediocritas. Ante cibum exercitationes utiliſſimæ, ſed cavendum à ſudoribus refrigeratis. Venter ſit fluidus, ut conſecutione materiæ, vicinarum partium humiditates ad ipſum confluant. Inter animi pathemata, iram fugiant, & triſtitiam: Illa humores commovet, qui quidem agitati irruunt poſtea in inferiores partes; Hæc functiones impedit, & pedetentim, ſi longa fuerit, temperamentum evertit, etiam validiſſimum. *Secundus* modus quo fluxiones avertimus, in venæ ſectione poſitus eſt; quæ vel præſente fit fluxione, vel ad futuram præcavendam adminiſtratur. Ad prophylaxim, ſi ſanguis non peccat, neque quantitate, neque qualitate, fruſtra tentatur: ſolius enim capitis affectus eſt, qui purgatione, & aliis auxiliis melius curabitur: ſi quis tamen ratione derivationis, aut revulſionis, & ut ſanguinis qualitas illi innoteſcat, velit adminiſtrare, concedenda. Si adſit plenitudo, aut cacochymia venarum, bis

Primus. Modus.

Lib. de ratio. vict. in morb. acu.

Ira & triſtitia vitanda.

Secundus. Modus.

bis in anno, vere ſcilicet, & autumno, pro ratione plenitudinis primum, deinde cacochymiæ minuendæ; parciori ſemper manu, ſi ſolius cacochymiæ habetur ratio, venæ ſectio adminiſtranda. At præſente fluxione nullum præſentius remedium ſanguinis detractione, quolibet anni tempore, die, & hora, ſemel, & iterum, præcipue ſi adſit aliqua febris, prius, vel poſt injectum enema, prout urget fluxio; quo autem citius fiet venæ ſectio, eo melius: Humor enim, cum jam locum in quem fluit occupaverit non ita facile divellitur; qui locus, ſi ſit media corporis regio, aut utraque infeſtetur, primo è brachio dextro, deinde è ſiniſtro, ſanguis hauriendus: Si verò altera magis, aut una ſola infeſtetur, dummodo articulationem brachii non occupaverit fluxio, aut ejus aliquam partem; ex eodem latere venam eſſe ſecandam nunc extra controverſiam eſt, duabus ſaltem primis venæ ſectionibus, ut dicetur cap. de pleuritide. Quod ſi per venæ ſectionem, & purgationem factis vacuationibus, circa renes humor, aut os ſacrum oberret, vel coxendicis ſpeciem referat; ex vena malleoli lateris dolentis, fieri poteſt derivatio, dummodo conſtet, humorem in has partes non amplius defluere, quod cognoſcitur ex paroxyſmorum ceſſatione, & dolore in eodem ſtatu permanente. Poſſunt etiam hoc animo, ſanguiſugæ ano admoveri, quæ à partibus inferioribus revellent, & à ſuperioribus, viciniſque fiet derivatio; excitat enim quandoque hæmorrhoïdes, fluxio à capite per dorſum ad illas uſque fluens. *Tertius* modus fluxionis impediendæ, in purgatione verſatur, quæ duplici de cauſa præſcribitur, ut de venæ ſectione dictum eſt, ad præſentem ſcilicet fluxionem avertendam, aut ad futuram præcavendam. In principiis fluxionum, raro purgantibus medicamentis utimur, habita ratione ſolius fluxionis: tunc enim longe præſtat venæ ſectio, præcipue ſi ex fluxione febris accendatur, aut in partes ſpiritales humor præceps eat, qui ut è longinquo educatur, validum requirit medicamentum, quo febris exaſperatur, corpus ex humorum agitatione perturbatur, vires detrimentum patiuntur, & fluxio ſæpe augetur, quæ cum tota averti non poſſit, viam primæ inſequens, pectus magis replet, aut in alias partes gravior fit, capite, & venis, ſi ſanguis peccaverit, no-

In ipſa fluxione præſentaneum remedium venæ ſectio.

Tertius Modus.

In principiis fluxionum raro utendum purgantibus.

Debile medicamentum humores tantum commovet, non educit.

vam materiam suppeditantibus. Si autem debile fuerit medicamentum, humores non valet attrahere, nisi pluribus diebus propinetur; quos si commoverit, in partem languidam, ut plurimum, decumbunt, multò magis quam si validum fuerit medicamentum: Quare satius est à principio purgantibus abstinere. Sed quemadmodum in principio fluxionum, venæ sectionem purgatione diximus longe præstare, sic purgationem venæ sectione procedente morbo, & futuræ fluxioni avertendæ. Cum enim fluxio frequenter repetens fit à capite, ut supra diximus, & magis cap. de arthritide demonstrabitur; postquam è venis ad ipsum pertinentibus excidit humor, præ imbecillitate variis in locis cumulatur, quousque qualitate, aut quantitate, naturæ gravis, contineri nequeat; unde necesse est ut in aliam sedem influat, è qua non facile intra venas revocatur, nec revocandus, sed per loca magis conferentia vacuandus, præmissis semper purgationibus necessariis, quæ humorum fluentium tollunt abundantiam, & ne cumulentur, quousque sint naturæ graves, impediunt, nisi præcox accedat causæ alterius occursus, ut est subita capitis refrigeratio, aut alia humores exagitans, ut violenti corporis, & animi motus. Quicumque igitur frequentibus fluxionibus sunt obnoxii; semel in mense, & bis, vel alternis mensibus, præter æstivos, medicamento purgante utantur, prout fluxio urgebit, & hoc valido; ita ut venter septies, ad minimum, abunde dejecerit; alioquin si alvus parum solvatur, tota vis medicamenti, vacuandis intestinis eluditur, parum; aut nihil levato capite, mali fonte: Quo autem minus videbitur purgatio necessaria; eo magis prodesse experiemur, ex minore à catharticis perturbatione; fluxionis in longum tempus aversione; & cum redierit, ejus insigni imminutione: Quod non accidet, jam fluentibus humoribus, propter ea quæ supra diximus; multoque magis, propter causarum fluxiones efficientium concursum, corpus nostrum tunc temporis perturbantium. *Quartus* modus intercipiendæ fluxionis, perficitur cucurbitulis, cum scarificatione scapulis admotis, aut qua humor deorsum tendit: Tanti facio hoc auxilii genus, ut in omnibus fluxionibus quæ à capite ducuntur, tertiam venæ sectionem illi postponam, majusque emolumentum ab eo perci-

Purgatione tollenda est humorrum fluentium abundantia.

Purgationis Ratio.

Quartus modus. Cucurbitulæ cum scarificatione intercipiunt fluxionem.

ci-

cipitur; intercipit enim humores in via fluentes, & paratos in pectus, aut alio decumbere, evacuat, liberatque omnino, si causa non multam, aut novam non suppeditet materiam, tunc enim. *Quintus* modus venit in subsidium, qui fonticulis, sive cauteriis perficitur, collo, inter scapulas, aut brachio inustis, & diu gestatis: Sed si fluxio abundaverit, eluditur hoc genus auxilii, nec valet humor totus, per parvum foramen effluere: Qua propter urgente abundantia, setone, aut vesicatoriis utimur, quæ vim fonticulis habent multò majorem, ad fluxionem citò avertendam: Multi tamen hoc auxilii genus deprecantur, propter molestiam quam affert; Sane quidem, oportet remedia nos clementiùs habere, quam morbos, cum vacant periculo. Hæc duo, quemadmodum cucurbitulæ, non nisi præsente fluxione imperantur; fonticuli, futuræ præsertim avertendæ, in his qui semper aut frequenter fluxionibus tentantur: vesicatorium quod perpetuum vocatur, hujus est naturæ, longe tamen fonticulo potentioris virtutis: multum enim humiditatis quotidie vacuat, nec multi est tædii, quando insigni non est magnitudine; sufficit enim ut quadrata figura, duos pollices æquet: Nulla est fluxio quam non avertat hoc præsidium, aut valde imminuat. Inter scapulas gestatur, paulo infra septimam colli vertebram; ut autem semper apertum servari possit, emplastrum vesicatorium cum diapalmate temperatum, pro natura carnis ægrotantium, manet perpetuò desuper: Aliquando licet dimittere exsiccandum, per aliquot dies, cum nimiam affert molestiam, iterumque postea admovendum, præsertim si fluxio redire soleat. *Sextus* modus absumendæ fluxionis, & omnium validissimus, in diæta sudorifica versatur; cum enim supradictis nihil proficimus, ad hanc confugimus, tanquam ad summum præsidium, quod fallit rarissime: Ideo cum pertinaces sunt fluxiones, nec aliis rite observatis cedunt auxilis, diætam sudorificam, tanquam ultimum remedium, & vi maxima in absumendis fluxionibus præditum imperamus, quindecim, viginti, aut quadraginta dierum spatio, prout invaluere fluxiones; vivendo toto hoc tempore pane bis cocto, amygdalis torrefactis, & carnibus assis, cum decocto, gayaci in frigidis, & pituitosis, rusticeque viventibus; aut salsæparillæ, vel chinæ,

Quintus modus. Vesicatoria plus agunt quam cauterium aut fonticuli.

Vesicatorium perpetuum.

Sextus modus.

Aliis mediis nihil proficientibus ad fudoritfera confugiendum,

Et quidem ex Guajaco aut salsa pusilla.

in mollioribus, & biliosis, deliciarumque amatoribus. Possunt hæc non solum seorsim administrari, sed etiam simul misceri, pro varietate temperamenti: Aliquibus enim sola radix chinæ præscribitur, quæ, ut inquiebat Doctor quidam ex nostris, non tam caliditate, quam tenuitate partium est expetenda; ideo pro fastidiosis, & mollibus sumenda. Aliquando miscetur cum salsaparilla æquis ponderibus aut hujus duplo; interdum parum gayaci admiscetur, ligni, aut corticis si sit animus magis exsiccandi, nec eorum caliditas timeatur: gayacum enim his multò calidius, & vi exsiccandi potentius, præcipue cortice; ideo absente febre, pauperibus, & agrestibus præscribitur quibus sumptui parcendum. Horum omnium communis methodus decoctionis conficiendæ talis est.

Decoctum Guajaci.

℞. Limat. gaya ℔ß. infunde per 14. horas supra cineres calidos in aquæ ℔xij. deinde fiat decoctio lento igne, ad consumptionem tertiæ partis, colatura servetur pro potu ordinario, saccharo, aut melle dulcorato, & cinam. aromat. si ægrotus velit.

Diebus autem in quibus sudor movetur, decoctum fortius desideratur; ita ut sint gayaci ℥iiij. & aquæ ℔viij. infusæ & decoctæ, ut dictum est, ad mediæ partis consumptionem, de qua ante sudoris provocationem calide ℥vj. hauriuntur, quibus addi potest parum aquæ cinamomi.

Decoctum Guajaci secundarium.

Quod si oporteat decoctum esse dilutius, propter gayaci amaritudinem minuatur dosis gayaci, vel augeatur, si fortius desideras; assuetis enim amaritudo parum displicet: vel bibat de secundario decocto, quod gayacum ferre potest; habet enim virtutem in profundo, & substantiæ ejus solidæ fortiter hærentem; propterea ex eo fieri potest decoctum secundarium, ex magmate prioris decocti, in eadem aquæ quantitate factum, & ad mediæ partis consumptum; bonum tamen est recentis gayaci aliquid addere, quartam scilicet, aut tertiam partem; & illud dulcorare, & aromatisare ut supra: Quod si in prædictis decoctis, ratione majoris exsiccationis, corticem gayaci addideris; ad ℥iiij. scobis ligni, ℥j. aut ℥jß. corticis, satis erunt. Radix chinæ, & salsæparillæ, non ferunt secundarium decoctum; quid quid enim habent virium, in prima decoctione de-

po-

ponunt, propter ſubſtantiæ raritatem quæ major eſt in ſalſaparilla; de qua re fuſe diſſeruimus in Pharmacia Theorica. Qualiſcumque autem fuerit decoctio, bonum eſt ut ægrotus, utatur ea per triduum antequam ſudores moveantur, ut humores ad exitum prius diſponantur, quibus exactis, movebuntur ſudores quotidie mane, aut alternis diebus, ſi ægrotus non ferat, ſumendo in ingreſſu laconici ℥vj. decocti gayaci calidi, aut chinæ, aut ſalſæparillæ duplicatu: Radix tamen chinæ, multoque minus ſalſaparilla tanta infuſione, nec tam longa decoctione indigent ut gayacum, nec tanta aquæ quantitate, quia citius cedunt coctioni; ita ut in ℥jß. rad. chinæ. v. g. ℔ij. aquæ ſufficiant ad tertiæ partis conſumptionem, ſicut & in decocto ſalſæparillæ, quod non ita craſſum evadit; ideo bonum eſt ea ſimul miſcere, ut ſint chinæ ℥ij. & ſalſæparillæ ℥j. infuſæ in aquæ ℔viij. & decoctæ ad conſumptionem tertiæ partis; & ad medias, ſi ad ſudorem provocandum, in minori tamen quantitate, paretur. Sunt qui ad ſudorem eliciendum, infundunt in vino albo per noctem, ʒij. pulveris confecti ex gayaco, china, & ſalſaparilla, propinantque mane ſine colatura, cooperto ægrotante, quos probe ſudare vidimus; hoc autem, cum non adeſt febris. Sunt etiam qui ſibi tantum conſulentes, bis in die ægrotantibus ſudores movent, mane ſcilicet, & ſex horis à prandio; ſed hoc nonniſi robuſtiſſimis, & ruſticis hominibus, qui hac methodo citò, tutò, & jucundè ſanari poſſunt; quamvis plurimi, conſtituto pretio operi, curam præcipitant, ægrotantis damno, nulla habita ratione ætatis, temperamenti, & virium, quæ in ſudoribus provocandis, maxime ſunt ſpectanda, ſicut & in aliis vacuationibus; quod fere fit ab Empiricis. Qui igitur placide voluerit, & ſine noxa ſudorem elicere; etiam corpore bilioſo, ſudet in laconico, quod nobis in lecto nudis jacentibus, capite extra prominente, incumbit, igne in quodam ſpatio, pedibus admoto, mutatis ſubinde ignitabulis, quouſque totum corpus ſudore diffluat: *Archet*, Galli vocant. Hæc ſudandi methodus ſatis nota, omnibus præſtat: Cum enim movetur ſudor lateribus ad ignem calefactis, panniſque involutis, & pluribus corporis partibus admotis, ut vulgi mos eſt; corpus impenſe calefit, non multum ſudat, ut ego ipſe exper-

Decocto per triduum utendum antequam æger ſudat.

Maxime in ſudoribus provocandis, ætatis virium, & temperamenti eſt habenda ratio.

Sudoris provocatio in dolio difficilis.

tus ſum in me, & pondere ſtragulorum opprimitur. In dolio ignis ſtatim totus occurrit corpori; ingreſſus, & egreſſus difficilior, præcipue cum membra aliquo dolore afficiuntur; & multò magis ſi aliqua accideret lipothymia. At in cavea lecto jacemus voluptuoſe; ſudores, ipſi, nullo negotio detergere poſſimus, nulla ſtragulorum moleſtia affecti, illa enim ſuſtinet cavea; ignis pedetentim meatus aperit; membris captus etiam in ea ſudare poteſt; nulla eſt in ingreſſu, & egreſſu moleſtia, ſed ſuo tempore commotis ad votum ſudoribus, educitur cavea è regione pedum, cadentibus ſupra corpus calide ſtragulis; Ideoque in morbis qui idonea provocandis ſudoribus remedia poſtulant, hac methodo audacter utendum: Nec audiendi, qui tantopere jecoris calefactionem pertimeſcunt; errant enim præcipuam in jecore præcalido, ſtatuentes fluxionum cauſam, ut antea demonſtravimus. Ejus quidem ſateor habendam eſſe rationem, ſi intemperie calida laboret; non tamen ut urgente neceſſitate, à recta curandi ratione Medicus deterreatur. Quapropter ubi timor eſt calefactionis jecoris, decoctum chinæ ſolum præſcribitur, aut ſalſæparillæ, ſi ſumptui parcendum; modus in ſudoribus eliciendis ſervatur, non multum ignem urgendo, præſertim in principio; Deterſis ſudoribus, ſumi poteſt juſculum ex herbis refrigerantibus; & ſi quis velit, inungat regionem hepatis unguento ſantalino, ante, & poſt ſudoris provocationem. Ego quidem pro certo affirmare poſſum, me ex equitatione trium horarum, ardente ſole, plus moleſtiæ, & caloris percipere, quam ex bis, aut ter, hoc modo, ſudoribus commotis. Quid etiam, ſi fide mea hoc eſſe jubeo, alicui, dum hæc ſcribo, variis artuum doloribus laboranti cum febre continua, me hanc curandi methodum adhibuiſſe, multis refragantibus, quem febris ſudantem dimiſit, & bene ſe habuit, ut fuſe dicetur in Enarrationibus. Melius tamen eſſet, uti hydrotico probatæ virtutis, ſi haberi poſſet, quod ſicut purgantia ventrem ſubducunt, & diuretica urinas movent; ita illud ſua etiam virtute ſpecifica, & nullo caloris externi adminiculo, neque proprio, ſudores eliceret. Quod maximum in Medicina arcanum, auro probatiſſimo emendum: Nullus eſſet morbus à fluxione, febre etiam acuta comitante, qui non ce-

Si hepar ſit calidum, deterſis ſudoribus, unguento ſantalino eſt inunguendum.

Optimum tamen eſt medicamentum diaphoreticum, ſi haberi poteſt ſpeſificum.

de-

deret, & alii multi, qui indigent sudoribus. Multa in hanc rem à Chymicis præcipue describuntur, quæ opinione, potius quam re ipsa prædicantur. Sed de sudorificis cap. de arthritide, & sequentibus. Ego quidem cum non haberem, multoties tamen desideratum, talem sudorificum, quo placide, & sine molestia, & ad libitum sudores moveri possent; Quibus post adhibita quædam remedia, brevi redibant dolores; consului sudores ciendos in cavea, semel, aut bis, sine victu exsiccante & sine ulla alia præparatione, quod in regionibus in quibus sunt publica laconica, commode fieri potest. Nunc sudandi quidam modus cum spiritu vini invectus est ex Italia, quem valde probandum censeo, in doloribus à causa frigida; cujus talis est processus. Continue aptantur quatuor circuli æqualiter distantes, operculis passim dispositis clavis affixis, ut fiat cavea, altitudine, & latitudine, ut in ea commode quis sedere possit: Parte superiori, sunt duo asserculi in modum crucis, in quorum medio extat annulus, ut fune alligata cavea, juxta cubile suspendatur tabulato, cui trochlea affixa est, ad demittendam caveam supra sedentem, tempore sudandi, ad cujus latera sunt duo vascula spiritu vini plena, unum à dextris, alterum à sinistris. Tota cavea, à lateribus, & supra, papyro glutine obducta clauditur; infra aperta manet, ut à sedente excipiatur, qui cerea candela, accendit utriusque spiritum vini, cujus calore sudor movetur: Quod si corpus nimium incalescat, cooperculo vasi imposito, spiritus vini lateris unius extinguitur, tantumque sudoris effluere sinitur quantum morbus, & vires postulant: *Septimus & ultimus modus* fluxionis impediendæ, partis est generantis; & mittentis, deinde recipientis corroboratio, sed præcipue generantis, in primis capitis, ut rite alimentum attractum consequatur, ex eoque nihil, aut parum excrementi gignat, causisque præter naturam occurrentibus resistat: ut autem coctio in capite recte fiat, partibus etiam coctioni inservientibus providendum, ut stomacho, & Jecori, de quibus multa capite de arthritide. Quod autem roborantia caput, etiam exterius adhibita maxime prosint, confirmatur præcipue ex lib. 2. histor. Zacuti cap. 5. observat. 1. de quodam Juvene, qui destillatione in fauces à multis annis labo-

Modus eliciendi sudores per spir. vini ardentem.

Septimus modus.

Caput corroborandum & ceteræ partes, unde fluxio oritur.

bo-

borans, incidit in aphoniam, ex qua multis adhibitis frustra remediis, intus, & extra; tandem pileo ex serico duplicato, & interpuncto cum pulvere roborante cephalico, toti capiti raso imposito sanatus est. Ejus descriptio valdè longa est, & pro divitibus, posset tamen ex selectioribus pro aliis componi in hunc modum.

Pulvis roborans Cephalicus.

℞. Rad. acori, pyreth. ana ʒß. agallochi scrup. ij. sant. rub. ʒj. folior. rorism. salu. beton. major. orig. serpil. calamin. puleg. siccorum ana ʒß. flor. ros. rub. stæc. rorism. salu. camom. spic. nar. ana scrup. j. bacc. myrt. laur. ana ʒß. sem. ani. fœni. pœon. mar. cinamo. caryophyl. nucis mos. macis casto. piper. long. ana scrup. j. Thuris, verni. mast. styr. calam. ana scrup. ij. fiat pulvis inter tenuem & crassum pro pileo supradicto.

Alia roborantia vide cap. de Epilepsia, & de arthritide. Quod si à fluxione aliquid remaneat in membro motum impediens, particularis sudoris provocatio in illo membro, aut thermæ discutient. De fluxione, seu catarrho proprie sumpto, vide cap. de phthysi.

PROGNOSTICA.

Raucedines, & gravedines, in valde senibus coctionem non admittunt. Hipp. apho. 40. sect. 2.

Destillationes in ventrem superiorem, ad suppurationem perveniunt intra viginti dies. Hippo. aphor. 38. sect. 7.

Catarrhi frigidi diuturni.

Destillatio si in nares fiat leve est; pejus si in fauces, pessimum si in pulmones, ubi periculum est ab exulceratione. Celsus.

Caphalæa, & hemicrania, convertuntur sæpissime in fluxiones, humore in capite non amplius restitante.

Catarrhus cum dolore capitis, difficulter sanatur; materiam enim fluxioni paratam significat; quia dolor est occasio attractionis, qua fluxio augetur.

Qui fluxione à capite laborant; iis lien minus tumet: De coriza intelligendum ex Hipp. 6. Epid. commen. 2. in fine.

Quibus nares humidiores natura, minus salubriter degunt: ex Hippo. Aph. 2. sect. 6.

Qui-

Qui calida, & acri fluxione laborant, magis à ſolis ardore læduntur, quam frigore nocturno; & è contra. Autumnus fluxionibus opportunus.

Leves fluxiones neglectæ, graviores, & longiores evadunt. Celſus.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Dolor lumborum, a fluxione pro nephritico male judicatus.

Religioſus quidam Ordinis S. Benedicti hujus urbis, per multos annos lumborum dolore male habens; quandoque tolerabili, quandoque corporis motum impediente, quem ipſe nephriticum pertinaciter affirmabat; ab omnibus quippe Medicis Cœnobiorum, in quibus degerat, in hanc opinionem adductus, quam Medicus hujus urbis Cœnobii ordinarius ſequens, multa ei in hunc finem remedia præſcripſerat; Cum autem dolor non abſcederet, me nondum Cœnobii Medicum voluit in conſilium adhibere. Accerſitus, ſtatim ab ipſo certior factus de iis quæ acta erant, inquiſivi num lapillos quondam ejeciſſet; Reſpondit arenulas multoties, lapillos nunquam: Sciſcitatus præterea, an cum incurvatus, & pronus in terram aliquid ageret, maxima cum difficultate corpus erigeret, ita ut per medium ſcindi videretur; quod ita eſſe confeſſo, affirmavi dolorem lumborum nullo modo eſſe nephriticum, ſed ab humore per dorſum in muſculos lumborum delabente. Aliorum autem opinione imbutus, & doloris pertinacia dubius, cum dolor urgeret, ad nephritica redibat, alterius Medici conſilio: Ego verò phlebotomiam, purgationem, ſudorifica, & thermas, conſulebam, omnia ejus arbitrio committens, ut expertis ſine fructu nephriticis, meam cogeretur fateri ſententiam. Tandem humor, qui in lumborum muſculos influebat viam mutans, in brachium dextrum delapſus eſt cum dolore, præcipue ſi eum movere cogeretur, cujus doloris novitate attonitus, iterum me conſuluit: Quærens autem ab ipſo, utrum dorſi dolore laboraret, ut antea; negavit. Diſce nunc, inquio, dolorem quem tot annis ſuſtinuiſti, non fuiſſe nephriticum, ſed à capitis fluxione, quæ nunc viam mutans, decidit in brachium.

Judicatu non erat difficile, hunc Religiosum à renibus non laborare; nunquam enim urgente dolore, vomitus, nephritici comes fere perpetuus, adfuerat; adde quod sex annorum spacio, & amplius, aliquis lapillus ejectus esset, aut retentus, mole increscens, renum dilaceratione, sui notitiam præbuisset: Quamvis autem se arenulas meiere affirmaret ægrotus; ego quidem vidi, nec facile laborantis relationi credidi, experientia edoctus in aliis, qui se falsò arenulas meiere existimabant: neque si minxisset, ex his concludendum erat, dolorem esse nephriticum, nisi adfuissent alia signa; multi enim per longa annorum intervalla arenulas mingunt sine dolore, præcipue tenuiores, quibus nunquam lapilli concrescunt. Demus autem ægrotum lapillos aliquando ejecisse; nunquid utroque affectu, suo quoque tempore, quis laborare potest? Nam.

OBSERVATIO II.

Dolor lumborum a lapillis & fluxione.

VIr quidam nobilis 50. annorum, cui alias post nephriticum dolorem lapilli è renibus descenderant, laborabat sæpissime lumborum dolore, quem nephriticum suspicabatur, eo quod alias hoc affectu laborasset lapidibus ejectis: Sed cum vera nephriticæ passionis signa non adessent, quæsivi ab illo, num ante lumborum dolorem, pars aliqua superior doluisset? Juxta scapulas, inquit. Ex hac relatione; etiamsi quondam vero dolore nephritico laborasset, hunc tamen esse à capitis fluxione affirmavi, quod experientia compertum est; nam fluxionis propagatione, variis artuum doloribus, & dorsi, & costarum affectus est, ita ut post alia remedia, thermas adire coactus fuerit.

OBSERVATIO III.

Prior Cœnobii a fluxione Cathartico & venæ sectione curatus.

PRiorem quemdam Cœnobii S. Benedicti hujus urbis, cum toto Adventus tempore, & diebus festis Nativitatis Christi concionatus esset, dolor pedis in prima articulatione magni digiti corripuit, cum tumore, & rubore quodam, ita ut se lecto continere cogeretur. Curatio statim ab enemate, & venæ sectionibus incepta est, quibus maxima sanguinis putredo innotuit; non valuere tamen fluxionem avertere. Anodynis adhibitis, præcipue ex pane Alutarii, de quo cap. de arthritide, do-

dolor valde demulcebatur; hæc autem non ſine febre continua, exacerbationem circa veſperam habente. Poſt aliquot dies, alterum pedem dolor cum tumore aggreſſus eſt: Sanguine ex brachio ejuſdem lateris extracto, ſemel, & iterum, de purgatione propinanda decrevimus, ex pulvere cornachino, ea doſi ut venter ſepties ad minimum dejiceret, quod ad votum ceſſit, dieque poſtera melius habuit; novus enim dolor imminutus eſt, materiæ fluentis ſubtractione: Sequenti die, tertio à purgatione, febris valida corripuit cum dolore capitis, à qua novam expectabam fluxionem, in partes jam affectas; ſed in ventrem divertit humor, eorum qui à medicamento purgante educti fuerant, viam inſequens, cum tanto dejectionum fœtore, ut vix introeuntibus eſſet tolerabilis. Neſcio ubi lateret tantæ putredinis ſoboles, poſt exhibitum medicamentum, tam egregie ventrem ſubducens: Gaudebam equidem illuc divertiſſe materiam, potius quam ad partes jam affectas, quarum omnis rubor evanuit; febriſque quieſcente alvo, ad priſtinum ſtatum rediit: Nihilominus dolore genu tentabatur; ſeque arthritidi obnoxium fore timebat, parentibus natum arthriticis; Nunquam tamen hujuſmodi doloribus aggreſſus; rheumatiſmus potius quam arthritis, à me vocabatur affectus, cui venæ ſectionibus & purgatione ſubtracta materia, dolores mitiores facti ſunt, & baculo innixus ægrotans, per cubiculum deambulare cepit: Cum tamen dolor omnino non abſcederet; ſed modo uno, modo altero pede magis doleret, deſperabat à me, ſe tempore Quadrageſimæ imminentis, concionaturum; Ego verò hoc cupienti, aſſerui diæta ſudorifica, ſaltem per octo dies, propter temporis anguſtias, utendum eſſe, qua ſola humores defluentes abſumptum iri ſperabam; nec febrim obſtare, qua adhuc laborabat. Ille deſiderio flagrans obeundi muneris ſuſcepti, facile conſenſit propoſito auxilio, præſcriptique regiminis octo dierum tempore exacto, in quo quinquies mane ſudor prolectus eſt, febris dimiſit, dolores ſedati ſunt, cepitque ſanus incipiente Quadrageſima concionatoris munia obire.

OBSERVATIO IV.

Præfectus Cohortis militum variis, in collo, cubito, & aliis corporis partibus tumoribus a fluxione vexatus, & Laconico curatus.

PRæfectus quidam cohortis militum, cum diu ſtipendia meruiſſet, pluribus acceptis vulneribus, multaque perpeſſus, cepit per intervalla, membris antea vulneratis dolere. Cauſam omnes ad partis debilitatem referebant, cujus roborandæ gratia, thermæ preſcribebantur, quas ipſe ſemel, & iterum adiit. Cum autem militandi artem ſemper coleret, affectus quolibet anno augebatur, quod non tantum membris debilitatis tribuendum putavi, ſed & fluxioni à capite in partes languidas defluenti; pluribus à veritate alienum, venis potius, & jecori cauſam referentibus. Sed anno ſequente, ſtipendia emeritus, rediit ægre obambulans, modo crure, modo pede dolens, cum tumore in collo non mediocri, & febre continua ſatis valida, qua tamen lecto non detinebatur. Vocatis Medicis in conſilium, ſtatim univerſalia præſcripta ſunt, à quibus meliuſcule habens, cætera neglexit; Sed ſibi non providens, graviora cum redirent ſymptomata, ad eadem redibat præſidia; in pejus tamen ruebat, quo magis autumnus præcipitaret, tumore colli fortaſſe ad ſuppurationem tendente, ad quam vi potius naturæ, quam medicamentis perductus eſt, tribus menſibus exactis, diuque manſit apertus: Nihilominus, cauſæ propagatione, multæ glandulæ in alio colli latere enatæ ſunt, humoris à capite deſcendentis indices, qui per humerum excurrens, toto cubito genuit tumorem magnum, & valde dolentem, qui paucis poſt diebus, abſceſſum ad maturationem perductum repræſentabat, erat enim ubique valde mollis; quidpiam tamen flatulentum ineſſe, experientia cognovimus: Nam admoto pyrotico parte molliori, & inferiori, nihil materiæ fluidæ inventum eſt, nec aperta, tumor & dolor abſcedebant, nec ſtetit amplius mollities, duro evadente tumore, quod Speculatione dignum fuit. Morbi diuturnitate pertæſus, ſuadebam ego, ut diæta ſudorifica uteretur, ſine qua, nunquam melius habiturum affirmabam; obſtabat tamen febris notatu digna, & alterius Medici contraria ſententia: Febris tamen, quamvis in pulſu non ſpernenda videretur, in cæteris parvi erat momenti; facies enim ægrotantis ſatis bona; lecto non detinebatur; cibum capiebat; vox ut per ſanitatem: Quæ omnia arguebant partes nobiles non

mul-

multum affici, præcipuamque febris causam, seu occasionem, esse ab humoribus à capite per musculos, & corporis superficiem defluentibus, unde fervor spiritus pugnantis, qui humores accendit, ut quidam volunt, præcipue Campanella, quem alii secuti sunt; quod quidem in pluribus febribus, à veritate non est alienum, ut febris vulnerum ostendit, & hujus ægrotantis, superiorisque Enarratio, quem febris sudantem dimisit, vacuato humore, qui spiritus ad iram, ut quidam loquuntur, commovebat: Quamvis enim ægrotantis hujus sanguis maxima scateret putredine, illa permanente, non stetit febris, ut infra videbitur. Tantus in hoc corpore fiebat quotidie excrementorum proventus, ut major fluxionis semper fieret propagatio: Quamvis enim è colli tumore, pus continuò efflueret, dolor tamen acerbus supervenit, toto uno lumborum latere, è regione tumoris colli, diffusus ad ureteris usque regionem, ita ut dolor nephriticus à multis crederetur; eo etiam adductis, ex urinis cum dolore exeuntibus. Sed cum aliæ partes, & infra, & supra, & circum renes sint positæ, sicut & in regione ureterum; erroris plenum judicium, ex solo situ innixum, quemadmodum ex ardore urinæ ductum; imo magis, cum varias habeat causas. Ego verò alias causas perpendens, didici tandem ab ægrotante non solum se in hoc affectu urinæ difficultate laborare, sed & diarrhæa quadam cum tenesmo, quæ indicium erant naturæ, per vias expellendis excrementis dicatas, partem materiæ morbificæ excernere conantis: Præterea vomitus non aderat, doloris nephritici comes fere perpetuus. Corporis gravitas, ut lecto videretur affixus; febris non contemnenda, & major quam antea, magis propria erant musculis dolentibus, quam renibus à lapide: Nephritici enim, ut plurimum non febriunt; deambulant, nisi acerbissimo recurrente dolore, nec eo sæviente motus conversionis impeditur. Quapropter improbans nephritica jam præscripta, injecto enemate, venam in brachio ejusdem lateris, tundendam curavi, affirmans omnia esse ab humore deffluente à capite, qui paulo antea colli tumorem genuerat, deinde cubiti; & jam à longo tempore crurum, genuum, & pedum inferebat dolores. A venæ sectione meliuscule habuit, pulvereque cornachini purgato corpore, & qui-

busdam fotibus adhibitis omnino dolor abscessit, nullis excretis vel minimis arenulis, ne dicam lapillis. Paucis post diebus novus humor delabens, ejusdem lateris humeri dolorem intulit, etiam si è colli tumore, & cubiti, pus semper efflueret, cujus tumor non recedebat, nec dolor, novo scilicet, ut opinor, humoris quotidie affluxu. His ita se habentibus, cum se undique captum videret ægrotans, omnemque spem recuperandæ valetudinis, positam esse in diæta sudorifica; nulla habita ratione febris, nec eorum quæ contra sententiam meam afferebantur, facile in eam concessit, cepitque periculum facere, utrum cum febre continua, esset sudoribus ferendis, & aliis quæ in hoc regimine imperantur, ut panis bis coctus, caro assa, cum decocto radicis chinæ, & salsæ parillæ, pro potu ordinario; sumendo quolibet mane ℥vj. decocti, in quo gayacum addebatur, quibus solis, sponte prodibant sudores inter dormiendum. Sed cum sudor ille non esset sufficiens, membris à dolore levandis, jussi ut quinta die mane, sudor in cavea hydrotica proliceretur, qui commode & gratissime manans, cepit ægrotantem erigere ad spem recuperandæ valetudinis, nec falsus est; secunda enim vice, maximum levamen accepit à sudoribus, nec tacere poterat, de tam grata, & facili sudandi ratione. Ideo noluit alternis diebus, ut inceperat, sed aliis sex consecutis diebus; quolibet mane, sudavit in laconico, cum magna tolerantia. Febris ante tempus sudoribus præfinitum, omnino dimisit, mirantibus multis, & à doloribus liber surrexit è lecto, obambulans sine baculi, ut solebat, adminiculo; tumore tamen colli & cubiti permanentibus, quibus emolliendis ad lutum barbotanense se contulit.

OBSERVATIO V.

Fluxio latus sinistrum infestans.

CIvis quidam hujus urbis fluxione in latus sinistrum laborans statim me accersendum curavit, cui venam cubiti illico tundendam jussi: Cum autem sanguis maxime putridus extitisset, credidi putredinem fluxioni materiam tribuisse; ideo ex altero brachio minuendum: verum extracto sanguine è dextro latere, & recte exiliente, purissimus apparuit, cujus inspectione attonitus, didici fluxiones venas subeuntes sanguinem cor-

rum-

rumpere, quod non parum mihi luminis attulit in materia fluxionum, contra eos qui omnium morborum caufas tribuunt fanguini.

OBSERVATIO VI.

Femina pleuritide Catarrhali & notha laborans.

UXor Chirurgi hujus urbis, cujus Medicus eram ordinarius, cum me abfente, febri continua cum dolore lateris punctorio correpta effet, alium Medicum adhibuit, qui venæ fectionibus, purgationibus, & aliis remediis diu conflictatus, ftetit tamen morbus, licet dolor eodem modo non femper urgeret: Reducem me ftatim accerfendum curavit ægrotans, defiderio flagrans videndi mei, exiftimans aliquid novi inventurum profligandæ affectioni, quod ita futurum promifi, morbique fignis omnibus perpenfis, & omnibus quæ acta erant, agnovi ex pulfu præcipue, & tuffis abfentia, pleuritidem nec extitiffe veram, fed notham, & catarrhalem, quam venæ fectione, cucurbitularum fcarificatione, purgatione, & fotibus fanavimus. Sed quibufdam diebus elapfis, rediit febris, & dolor punctorius, quæ eadem auxilia abegerunt: Cum autem hoc tertio factum effet, molefte ferens tot morbi reditus, confului ut inter fcapulas, veficatorium geftaret perpetuum, ut fluxionem à capite, per brevia intervalla in latus irruentem, averteret; alioquin novo femper humoris affluxu, fymptoma rediturum. Facile confilium meum fequuta, brevi veficatorium fibi inter fcapulas applicandum curavit, quo fluente, humor doloris caufa, & febris, interceptus eft; nec ab eo tempore, octo annis fcilicet, hoc affectu ut antea laboravit, geftatque adhuc veficatorium, quod aliquando exficcandum dimittit, ad levamentum moleftiæ: Quod fi minima interdum fentiat, fluentis iterum humoris rudimenta, ftatim veficatorium reponendum curat; ejufque beneficio, licet parum molefto, à longe moleftiori tuetur fe incommodo.

OBSERVATIO VII.

Mulier triginta annorum, temperamenti fanguinei, doloribus circa hypo-

MUlier quædam hujus urbis non infimæ conditionis, temperamento fanguineo ad atrabilarium inclinante, cum effet trignta annorum, à quibufdam doloribus circa hypochondrium finiftrum, & ftomachum cepit molefte habere, fequente

chondrium ſiniſtrum & frequenti vomitu pituitoſo & amaro, vexata.

te frequenter vomitu, tum pituitoſo, tum amaro, tum ſi quid ediſſet, hoc autem præcipue mane; à quo quidem vomitu melius habebat: Cum me pro Medico ordinario elegiſſet, ejus velatione, eorum ſcilicet, qui eam curandam ſuſceperant, opinione imbuta, exiſtimabam viſcus aliquod coctioni dicatum male habere, à quo excrementa per brevia interdum intervalla, in hypochondrium depoſita, deinde in ſtomachum protruſa, vomitu ejiciebantur; hæc quidem aliquando ſine febre, cum levis erat affectio, alias verò cum febre, quo tempore in lecto, aut ſaltem in cubiculo ſe continere cogebatur: Dolor capitis etiam, interdum cum febri, interdum ſine febri aderat, in omnibus non ſibi conſtans affectus, modo enim longus, modo brevis, modo gravis, modo levis, aliquando per ſex menſes, & amplius, ſatis bene habebat, medicamento purgante, per intervalla præcipue utens, ex præſcripto meo, ut dicetur. Nam ut mihi perſuaſum erat, cumulari in hypochondrio excrementa, quouſque quantitate, & qualitate moleſta, naturam ad excretionem ſtimularent, præſcripſeram ſyrupum magiſtralem hepaticum, & ſpleniticum, ut uno, & eodem medicamento, materia per dejectiones ſubduceretur, meatus aperirentur, & viſcera roborarentur; cum autem dolores incipiebant, venæ ſectiones fiebant & revulſiones, ejus enim ſanguis ſemper vitioſus erat; ſuo etiam tempore bibebat de aquis mineralibus de S. Louboüe, quæ ad dolores capitis, & ſtomachi, prædicantur. Ex his omnibus meliuſcule quidem habebat; ſed identidem affectus revertebatur, licet raro cum violentia. Cum autem aliquando cauſæ propagatione, non ſolum prædicta ſymptomata, ſed etiam dorſi, laterum & aliarum partium dolores facti eſſent, ſciens longa experientia multarum affectionem cauſam, quæ à principio ignoratur; à capite originem ducere, aſſerui ægrotanti, me valde ad id propendere aliquam ſcilicet ſubeſſe fluxionem, quæ horum omnium ſymptomatum prima cauſa extiterat, adhuc conſtans: Quæ quidem fluxio, quoties in ſtomachum delaberetur, coctione depravata, vomitus, & doloris cauſa erat, ſicut & eorum quæ hypochondrio, & cæteris partibus fiebant, nondum autem affirmavi, me compertum habere, utrum in aliquo viſcere, permanens aliquid geni-

tum

tum esset, licet non crederem; præterea quod affectus per intervalla recurreret, quod causæ alicujus aliunde advenientis, ut plurimum, signum est, deinde quod esset facie boni coloris, argumento viscerum bene habentium, aut saltem leviter affectorum; temporis vero progressu hoc posse accidere, si remedia sperneret: Causæ tandem propagatione, dolente dorso cum sensu caloris urentis, & aliis partibus superioribus, ut etiam antea acciderat, non amplius à me dubitatum est, nec ab ipsa etiam ægrotante, causam præcipuam symptomatum quæ patiebatur, à fluxione capitis originem ducere. Cum autem mei exemplo, infestantibus doloribus, in laconico sudores verè tentasset, non multum commodi percepit, propter suum temperamentum, calore sicco gaudens; præscriptum est itaque balneum ex herbis carminantibus, quibusdam malacticis admixtis, quod dolores valde demulsit, manantibus postea in lecto sudoribus; aqua enim mediocriter calida, sua actu humiditate, & potentia frigiditate, calidos & urentes humores temperat: Quod movit me ad sudorum provocationem, hoc unum fuit, naturæ morborum medicatricis motus; sæpissime enim à principio, & in progressu morbi, jam nunc, manantibus de nocte sponte sudoribus, sicut etiam de die, cum lecto decumbit, à doloribus levatur, quod maximum fuit mihi, fluxionis accusandæ argumentum, quam ut avertat, purgante medicamento utitur adhuc per intervalla, pyrotica gestat; & præsente fluxione, vesicatoria admovet aliquando inter scapulas, cum nimis abundat, servato regimine in omnibus.

Non multum commodi a sudoribus in laconico percepit; balneum vero ex herbis carminantibus dolores valdopere demulsit.

OBSERVATIO VIII.

PRivati Prætoris uxor hujus urbis, atroci dolore correpta in regione stomachi, & circa umbilicum, Medico ejus ordinario absente, accersendum me jussit ut ejus vicem obirem: Introïens cubiculum, multas circa lectum inveni domicellas, unamquamque de dolore, ut illis mos, tanquam Medicum sententiam ferentem: Hanc quidem colicum affirmantem; illam verò hystericum esse affectum: ut omnibus satisfacerem, cum jam varia enemata essent injecta, promisi me utrique affectioni profligandæ remedium præscripturum quod talis erat compositionis.

Mulier atroci dolore circa umbilicum & stomachum correpta.

 ℞. Ca-

℞. Casto. ʒß. Opii in tegula exsicca. donec in pulver. redigi possit, Gr. j. cum Syru. absyn. fiat morsul. capiat statim.

Sumpto hoc, morsulo, nulla intetposita mora, abscessit statim dolor ab stomacho, deinde qui circa umbilicum infestabat, maxima astantium admiratione, & ægrotantis levamine: At nocte sequenti post mediam noctem dolor reversus est circa umbilicum, libero stomacho. Ut humorem peccantem, & doloris causam, per inferiora deturbarem, præscripsi ptisanam purgantem; sed reduce ejus Medico ordinario, qui palmam curæ ut opinor, ab alio præripi nolebat, sumendi tempus procrastinavit. Cum autem dolor ejus non cederet remediis, concessit ut propinaretur ptisana, quæ hujus erat præscriptionis.

℞. Folior. senn. ℥ß. Turb. Jalap. ana ʒß. Hysso. m. ß. Caryoph. n. vj. cinam. ʒß. incisis incidendis, & contu. contundendis superinjice vini calidi ℥viij. & vase cooperto, stent in infusione per noctem, colaturam capiat manè: Optime quidem venter subductus est hac purgatione; dolor autem rediit hora prima post mediam noctem, ut antea solebat, circa umbilicum excrucians, libero stomacho; quousque provecto jam die remitteret: Quod si perseverasset, fotibus, semicupiis, inunctionibus, tentabatur, sicut & omni tempore, ejus demulsio, emplastro postea, de baccis lauri ventri superposito.

Fimi columbini in vino decocti applicatio in formam cataplasmatis dolorem levabat.

Sed hæc omnia incassum fiebant præter fimi columbini in vino decocti applicationem, in modum cataplasmatis: Cum autem dolor semper rediret, optavit iterum sumere pilulam supra scriptam ex castoreo, & opio; quo audito Medicus ordinarius, concessit quidem, sed eodem tempore, jussit injici clysterem cum requie Nicolai, fortasse ut doloris sedatio, soli pilulæ non tribueretur; sed pudoris potiùs quam honoris particeps fuit, perseverante enim dolore molesta capitis gravitas, tota nocte, & die invecta est: Suspicio nobis erat de hydrope sicco, cùm dolor nullis cederet auxiliis, juxta Apho. Hippocratis. Quibus tormina adsunt. &c. In affectu itaque gravi, & pertinaci, probatum est Medicos Burdegalenses consulere: Interea ptisana purgans per intervalla manè propinabatur, quæ rectè semper suo fungebatur munere, sed dolor nunquam mutabat horam, prima post mediam noctem revertens, licet locum mutasset,

Apho. 11. sect. 4.

hy-

hypochondrium ſiniſtrum infeſtans; ex qua quidem mutatione, non parum gaviſi ſumus, propter metum hydropis ſicci, ſi dolor ſemper eodem loco conſediſſet. Multum tamen negotii faceſſebat nobis, eadem hora doloris reditus: Pluribus autem confabulationibus, hac de re, cum collega habitis, cùm dixiſſet ſe menſe Aprili præterito, curandam inviſiſſe ægrotam, à fluxione in pulmones delabente; cum etiam mihi relatum fuiſſet, paucis ante diebus hujus ægrotationis laboraſſe ægrotantem aliqua ſpirandi difficultate ſine tuſſi; præſenſit animus, dolorem hunc eſſe à capitis fluxione, quibuſdam paroxyſmis commota; cùm ſcilicet pars mandans, ſatis excrementi cumulaſſet, quod certis quibuſdam horis fiebat; ideò qualibet nocte, hora prima poſt mediam noctem recurrere fluxionem, & inventre dolorem, ubi humor cumulabatur: Hoc tamen Medicus ordinarius non concedebat: ego verò conſtanter aſſerui ægrotanti, me in hac eſſe ſententia, aquarumque mineralium potum, non parum levamenti allaturum, ſi tempus non eſſet pluvioſum: Ideò hoc deficiente auxilio, utendum ptiſana purgante mea, non tamen eadem hora ſumenda, ſed hora decima nocturna, tribus horis ſcilicet, ante quàm fluxio repeteret, ut tunc temporis fluens humor, in ventre moram non faceret, ſed cum dejectionibus abriperetur; hoc pacto dolorem non fieri. Non multum laborandum fuit, in affectu tam pertinaci, ad perſuadendam ægrotantem, hora igitur decima nocturna, propinata eſt ptiſana purgans, qua circa horam primam poſt mediam noctem, ventrem ſexies ſubducente, res eo modo ceſſit, ut opinatus eram: humore enim cum dejectionibus foras educto, nec in ventre moram faciente, dolor non rediit: proxima tamen nocte cum ptiſanam non hauſiſſet, dolor reverſus eſt eadem hora, verum in hypochondrio dextro: Ideò ægrotans aſſeruit mihi, ſe qualibet nocte, malle potiùs ptiſanam haurire, quam dolorem ejuſmodi perferre. Conceſſi ut duabus conſecuturis noctibus ſumeret, nec dolor eſt reverſus: Cum autem ſequenti nocte non ſumpſiſſet ptiſanam, dolor quidem rediit; ſed hora quarta matutina: Ex cujus paroxyſmi cunctatione, bene ſperare juſſi, retrocedentibus ſcilicet inimicis: ſequenti tamen nocte, conſului ut ptiſanam ſumeret, cum qua

Data hora decima nocturna potione purgante, ſexies alvum ſubducente, dolor hac nocte non rediit;

Qua proxima nocte non aſſumta dolor reverſus eſt.

dolor nunquam ſtare potuit; licet autem ſequenti nocte, iterùm ſumere vellet, probante etiam Medico ordinario, nolui: ſed nunc intuendum eſſe an ſibi ſola natura ſufficeret, quod ut quiſque optabat, contigit: neque enim ampliùs reverſus eſt dolor, perfecteque ſanata eſt, ante conſultationis Burdegalenſis adventum, qua hydrops ſiccus timebatur, ſolis viſceribus cauſam morbi tribuentis, quæ tamen ſana erant: Nihil ſingulare invenimus in hac conſultatione, niſi vini emetici hauſtum, & aquarum Encautianarum potum, quo jam uſi eſſemus, ſi tempus vigente morbo opportunum fuiſſet. Cùm autem nunc idonea eſſet tempeſtas utendi ejuſmodi aquis, licet bene valeret ægrotans, placuit de illis bibere ad precautionem, quia, ut aiebat, earum uſum jam probaverat. Nunc ad præcavendum ne affectus redeat, utitur frequenter ptiſana prædicta.

Utitur ægra aquis Encautianis, ad præcautionem.

OBSERVATIO IX.

Mulier 20. annorum poſt primum partum in febrem acutam & pleuritidem occultam ſeu notham incidens.

UXor præcipui cujuſdam civis hujus urbis, ætate 20. annorum, bene valens, præfervido autem ingenio: Quibuſdam menſibus poſt primum partum, correpta eſt verno tempore febre continua, cum lateris ſiniſtri dolore punctorio, cephalalgia, & tuſſi: vera tamen pleuritis non erat, ſed affectus, quem vulgus in hac regione, vocat pleuritidem occultam de quo cap. 2. lib. 2. Factis venæ ſectionibus, enematibus injectis, fotibus dolori adhibitis, parte poſtea inuncta, & uſu bechicorum, ut ſolet fieri: craſſa, & cocta, die quinta prodierunt à pulmonibus. Excreationes, quæ in hoc affectu minui ſolent poſt 7. diem, perſeverabant, indicio à capite, novam materiam ſuppeditari: propterea, medicamentum purgans exhibendum curavimus, hac forma.

℞. Rad. conſol. major. ℥ß. folior. beton. pulmon. tuſſil. capil. ven. ana m. ß. ſem. anis ʒß. ſummit hyſſ. flor. viol. & papav. rub. ana. pj. fiat ex his decoct. infun. in q. ſ. folior. ſenn. mund. ʒiij. ſem. coria. ſcrup. j. agar. troch. ʒj. expreſſ. diſſol cathol. ℥ß. mannæ calabr. ℥j. fiat potio, hæc ſatis ventrem ſubduxit.

Ab ea poſt purgationem & venæ

Poſt purgationem, & plures venæ ſectiones, etiam ex utroque malleolo, quibus propenſo erat animo, ab omnibus ore ſumendis

mendis

mendis aversa, tandem febris remisit, perseverante aliquatenus excreatione, ex pituita crassa, & puriformi: sed paucis post diebus, reversa est, omnibus aliis exasperatis, præter lateris dolorem, cui etiamsi sæpius in morbi recursu frequenti, febris comes esset, multoties tamen aberat: In hoc casu, iterùm ad venæ sectiones devenimus, quæ ut plurimum faustæ erant: febris tamen, & excreationes puriformes diu perseveraverunt, unde sibi timens ægrotans, præcipue ab pthysi, consilium alterius Medici adhibere placuit, qui non dubitavit fluxionem à capite, perpetuò in pulmones delabi, pthysisque periculum adesse: Quapropter, acta sunt omnia, quæcumque fluxioni avertendæ necessaria videbantur. Pyrotica, vesicatoria venere in subsidium, non spretis purgationibus, post quarum primam, ptisanam mihi in hoc affectu familiarem, ex chinæ decocto, cùm pulmonaria, præscripsimus pro potu ordinario: de qua cap. de pthysi. Cum autem sanguis putridus valdè, semper, hauriretur, colore, scilicet inter flavum, & album, magnæ serositati, velut cymba, innatans, usa est per aliquot dies apozematibus, sanguini purificando idoneis. Post hæc remittente febre, de lactis asinini usu mense Septembri decrevimus: Sed statim atque cepit uti, febris accensa est, quæ dimittendum coëgit, & ad eam profligandam divertere, præcipue venæ sectionibus, loco lactis, hordeata præcipientes, ad facilem ejus sanguinis effervescentiam temperandum, ad quod plurimum profuit, potus aquarum mineralium de S. Louboüé, principio Octobris, à quo benè habuit reliquo Autumno, & tota hieme; erat tamen semper aliqua tussis, & excreatio, quæ aliquem humorem à capite defluentem arguebant: Ideò veris caloribus incipientibus effervescente sanguine, ut anno proximo superiore, eadem symptomata recurrerunt, febris, tussis, excreatio, interdum & lateris dolor, quibus profligandis, ad eadem remedia confugimus, ut supra. Quia autem mense Maïo, præ cæteris tempestatibus, lac maxima ad hos affectus pollet virtute, iterùm de utendo decrevimus, majoribus quam antea adhibitis cautionibus, sed idem nobis contigit; statim enim febris major accensa, dimittendum coëgit, stupentibus nobis, qualis esset temperamenti, & lactis cum eo repugnantia,

sectiones liberatur, permanente excreatione puris & pituitæ Crassæ.

A lactis Asinini usu, febris iterum accenditur.

Autumno & hieme bene habuit, remanente tamen tussi;

Vere insequente post lactis usum

iterum accenditur febris, autumno ad veniente, potis aquis muneralibus melius iterum habuit.

tia, quod nullum, qualiſcumque generis extiterit, prodeſſe potuit. Reliquo vere, & tota æſtate ægrotavit, modo ingraveſcente, modò remittente affectu, quouſque adventante Autumno, & potis aquis mineralibus, meliùs habens, in quo ſtatu, tota hieme perſeveravit. Nullis rationibus diſſuaderi poterat, quin totius affectus cauſam, in menſium retentionem rejiceret, expoſtulans remedia provocandis idonea, ad quod qui mecum ad curationem adhibitus erat Medicus, valdè propenſo erat animo: ego verò felicem ex his ſucceſſum minimè eſſe ſperandum, quandiu natura foret imbecilla, ſed morbum arcendum eſſe: Quod ſi viribus poſteà receptis, natura ad hoc opus nullo modo ſe accingeret: tunc in iis promovendis laboraturos. Neque talibus opus habuimus, prædicta enim hieme utero concepit, nullis præcedentibus menſtruis. Cohibitis uteri geſtatione cauſis morbificis, neque vere, neque æſtate ægrotavit, ut proximis duobus ſuperioribus annis, neque ideo autumno, & hieme, liberam ſe à prægreſſo affectu exiſtimabat, ſed adventante menſe Maio, febri correpta eſt cum jam dictis ſymptomatibus, tribus, aut quatuor menſibus à partu; oportuit ijſdem nos uti remedijs, ſed ut antea, ante quam perfecte ſanaretur, fiebant recurſus; parum ſanguinis excreatione rejecit, quod maximum illi terrorem incuſſit, ſed levibus auxilijs non amplius cruentum fuit ſputum. His omnibus pertæſa, conſuluit privatim Medicum extraneum, qui nixus ijs quæ acta erant, ægræque propenſionem ſequutus, conceſſit à menſium retentione, ſymptomata omnia illi accidere, præſcribens in eum finem Juſcula purgantia, cum hepaticis, in quibus infundi jubebat ſennam & tamarindos, in colatura ſalis prunellæ ℨß. diſſolvi; deinde ut thermas adiret. Juſcula quidem probanda cenſebam; thermas autem minime, in ægra levi occaſione febricitante, à pulmonibus laborante, & quæ ſanguinem ſpuebat. Redux è thermis non male habuit, quia tempus erat, in quo affectus quolibet anno remittebat; autumnus ſcilicet, & hiems: Quia autem menſes apparuerunt, miris efferebat laudibus Medicum; ſed alea, ut dicitur, non ſemper erit fortunata: Nam exacta hieme, cum verni calores acceſſiſſent, & multò magis æſtivi, ſemper ægrotavit, multoque pejus;

Gravida, tota geſtationis tempore bene valuit.

Sputum accedit cruentum.

Quotannis vere & Æſtate ægrota

jus; ita ut phtysi perituram, omnes conclamarent, in thermas culpam referentes; sed antumno appropinquante melius habere cepit, & tota hieme quasi sanata visa est, ut illi semper quotannis erat solitum; vere autem & æstate ægrotare, nisi prægnans esset; inevitabilem hanc vicissitudinem, moleste ferens ægrota, & ejus maritus, desperantes salutem à Medicis hujus regionis, Burdegalenses, & Tholosanos consulere voluerunt, convocatisque tribus Medicis, facta est inter nos consultatio, in qua collega meus qui semper causam morbi præcipuam, mecum in capite constituerat, sententiam mutavit, mensibus retentis, ut quondam Medicus extraneus fecerat, referendam esse statuens; ad quam aliquatenus propenso fuerat animo junior Medicus, consultationi tertius adhibitus: Ego verò proximam morbi causam esse à capite; remotam à sanguinis corruptione, levi de causa æstuante; à mensibus verò, si qua esset eorum præter naturam retentio, remotissimam; quam quidem non concedebam: Primo quod anno secundo à principio morbi, utero concepisset, quo tempore bene habebat, hiberno scilicet, quamvis menses non prodijssent, signum certissimum, à causa præter naturam antea non esse retentos, sed sola imbecillitate, & sanguinis penuria, ad hoc opus naturam se non accingere, quousque aliquid virium recuperasset, quod hieme appropinquante quolibet anno fiebat: Sed potior ratio, cur à mensibus retentis non prodiret affectus, hæc erat; quod in quibusdam annis, licet menstrua purgatio non erumperet, morbus semper remittebat hieme appropinquante, quod ita non contigisset, manente causa morbifica ut antea. His non perpensis collega, hac solum nixus ratione, quod ægra autumno, & hieme præsertim, melius haberet; temporibus reliquis anni fluxionibus magis opportunis, sententiam quam longo tempore coluerat deposuit: Erat quidem res medica speculatione digna ægrotantem istam, fluxionibus laborantem, melius habere hieme quam æstate: Nulla tamen erat ratio cur à mensibus retentis, potius æstate, quam hieme, fluxionibus male haberetur. Alia igitur quærenda erat; quia scilicet putredine, qua sanguis hujus ægrotantis semper scatebat, vere, & multo magis æstatis caloribus commota, propter febrem, quam

bat, autumno & hieme vero recte valebat.

Non nulli medici morbi hujus causam in retentis mensibus quærunt; verum auctor a Capite hanc derivat.

quam facile tunc temporis concipiebat, non ſolum ad caput fiebat tranſlatio, ſed humoribus excrementitiis, per hiemem quieſcentibus, exagitatis; ad partes inferiores effluxio, pulmones, latus, & mammam, in qua abſceſſus factus eſt, & ad ſuppurationem perductus: Modus tamen iſte ægrotandi leviorem cauſam arguebat; autumnus enim tabidis malus, fauſtus erat; hiems fluxionibus ferax, ſalutaris. Miſſo igitur Burdegalam, & Tholoſam conſultationis noſtræ conſectario, à Medicis utriuſque Univerſitatis reſponſum accepimus, qui conjunctis ſententiis pthyſim minabantur, nulla habita mentione de menſium ſuppreſſione, ſicut de fluxione à capite. In utroque multa præſcribebantur, quæ jam facta erant; à Medicis Tholoſanis lactis aſinini potus, quem nunquam profuiſſe ſupra diximus; à Burdegalenſibus verò vaccini uſus. Cum autem ſemper infauſte aſininum potaſſet, vaccinum experiri voluit ægrotans; ſed die ſecunda illud dimittere coacta eſt, febre ut alias ſuperveniente, quæ propter æris conſtitutionem, jam ad frigus inclinantem, poſt adhibitam purgationem, & facta venæ ſectione, non fuit multæ durationis; autumno ut alias, principium ſanitatis afferente, quæ tota hieme perſeveravit, in qua prægnans facta; ſicut ver, felicem etiam tranſegit æſtatem: ſed anno ſequenti, eodem tempore, iterum ægrotavit. Denique, ut uno verbo dicam, ægrotans iſta, ab anno 1658. uſque ad hunc ipſum 1664. qui jam vertititur, ſemper adventantibus caloribus cepit ægrotare, niſi prægnans eſſet; remittentibus verò, principio ſcilicet Octobris, melius habere, hieme multo magis. Toto hoc anno bene habet, quia uterum gerit, licet ſuperiore anno, bis acute ægrotarit, menſe Auguſto, & Septembri: Neſcio quid accidet in poſterum; hic tamen modus ægrotandi ſpeculatione dignus eſt. Ego quidem rogatus privatim, deſcribere hujus morbi naturam, monebam Medicos Burdegalenſes, ægrotantem in tanto periculo non verſari, atque putaverant, ſed præcipuum ejus ſanitatis ſcopum eſſe, ſanguinis fervorem, adventantibus caloribus æſtuantem, impedire, ne febris conciperetur, quæ omnium erat primum mobile; ſed de his nihil ad nos renuntiatum eſt, licet tantum deſideraſſem approbationem juſculorum re-

Humores ad mammam delati, ibi abſceſſum efficiunt.

Per ſex annos hæc ægrota æſtate, niſi prægnans eſſet, ægrotabat; hieme vere recte valebat.

refrigerantium, usumque modo purgantium, modo alterantium, maxime incipiente vere, venæ sectionum, & frequentium balneorum aquæ dulcis, cum fuga eorum quæ sanguinem calefacere, & commovere solent, præcipue animi motuum, inter quos, ira in discrimen res sæpissime attulit, febrem accendens comitantibus reliquis, de quibus suprà.

Ira huic feminæ semper fuit valde noxia.

OBSERVATIO X.

VIr quidam nobilis Massiliæ; cum uxorem duxisset, primis duabus gestationibus, masculum in qualibet suscepit, qui subitanea morte biennes ambo abrepti sunt; dissecto cranio, substantia cerebri, & ejus ventriculi superiores, aqua limpidissima repleti inventi sunt. Medicus qui aderat, consuluit patri, ut si alium susciperet, tribus diebus ab ortu, pyroticum ferro candenti inurendum curaret, inter primam, & secundam colli vertebram; quod cum ita factum esset, servati sunt quos uxor postea peperit. Quis negabit laticem illum aquæ similem extra cerebrum non posse effluere, & materiam catarrhorum existere. Ut autem Helmontius, & sequaces coarguantur, præcipue autem Schneiderus, qui non vult materiam catarrhorum esse excrementum cerebri; quod ut probet, affert inter cætera, os cribriforme non esse in vivis cribriforme, sed omnia ejus foramina, nervis per ea transeuntibus repleri, & ita exitum excrementis negari. Has posteriores enarrationes in confirmationem eorum quæ supra diximus; emendatiori scribendi ratione, & clarioris doctrinæ gratia, librum jam absolutum exscribens, attexere volui: Mirandum enim quomodo Professor Medicinæ, sola se specie capi permiserit: Quasi verò nervi molles, non cedant exeuntibus excrementis, natura impellente, ad partis principis conservationem. Dum quis corysa loborat cum capitis dolore gravante; deinde cocta materia, velut pus crassum emungit: Quis credet educi, ut Schneiderus, à venis narium? Ergo à capite crassa illa materia educitur; si crassa, multo magis liquidior per has vias effluet, ut in sequentibus duabus enarrationibus patet.

Duo infantes masculi subita morte extincti, cujus ventriculi cerebri aqua limpidissa erant repleti, ceteri postea nati, inusto fonticulo inter primam & secundam colli vertebram, omnes fuere superstites.

OBSERVATIO XI.

Chirurgus vino se quotidie ingurgitans subito extinctus.

CHirurgus quidam Domini Episcopi Adurensis, vino quotidie se ingurgitans, feroci delirio correptus cum febre, quo alias etiam laboreverat, derepente intra viginti horas mortuus est. Tam citæ mortis causam, scire volente D. Episcopo; cranium dissectum est, superiorique parte ablata, pluribus in locis, aqua limpida manu impulsa discurrens, subter Meninges, animadversa est, de qua multum per nares sternutando ejecerat, beneficio errhyni. Credidi ventriculos, hac etiam fuisse plenos; sed satis nobis fuit, posse aliquid D. Episcopo de causa mortis referre. Non fatebitur tamen Schneiderus, quemadmodum omnes qui aderant, ptarmici ope, aquam è cerebro fuisse eductam, sed à venis narium; Oportuisset sane omnes venas narium, aqua, & non sanguine fuisse repletas: Cum autem aqua esset in cerebro, & materia crassa ab eo per nares exire possit, ut supra demonstravimus, cur aliunde advenire dicendum est? Docet nos Hippocrates in Prognostico, loquens de capitis doloribus, ejecto sanguine, vel pure, vel aqua, dolorem solvi. In casu, & ictu supra caput, sanguis sæpe effluit per nares, interdum per aures; Hæc nonnisi à parte affecta: Quis igitur negabit humores noxios in capite existentes, per nares, aures & per alias vias non exire? Sed ut obmutescat Schneiderus, & omnes ejus sectatores.

OBSERVATIO XII.

Nobilis Baro a nimio usu pulveris sternutatorii, & a febre septima die extinctus, cujus dura Meninx a vertice ad radicem oculorum flavo colore erat infecta.

VIr quidam Baro, non multum temperans in vini potu; tabacum in pulverem redactum, naribus omni momento attrahere solitus: Cum essent morbi tunc temporis epidemici, incidit in febrem continuam, qua septima die extinctus est. Quia verò morbus non processerat, uti qui nunc grassabantur in illa urbe: Multi viri nobiles cognati, & familiares defuncti, rogaverunt me, & alium Medicum, qui ad curationem etiam vocatus fuerat, ut dissecto cranio certiores essent, an ægrotus intempestivo usu tabaci, fato præmaturo obiisset; licet jam sindone involutus esset inscia uxore, cubiculum ingressi cum Chirurgis, primo aspectu animadvertimus linteum, quo erat cadaver involutum, & ut hîc mos est consutum, colore sub-

flavo

flavo madidum, è regione narium, non ei absimili, qui strophiolis apparet, cum insuflato tabaco emunguntur nares; statim subijt animos, aliquid de tabaco nos inventuros, nec fefellit suspicio; Dissuta enim sindone madebant nares, myxtaces; & barba, eodem liquore; dissectoque cranio & parte superiori avulsa, vidimus omnes duram Meningem, à vertice, usque ad radices oculorum, & tempora, eodem colore flavescente suffusam; pars verò quæ à vertice, ad totum occiput posita erat, sui, & naturalis coloris. Hoc viso, ab omnibus exclamatum est, ab frequenti usu tabaci interijsse ægrotantem, spreta subsubstantiæ cerebri inspectione. Vellem nunc ab Schneidero sciscitari, unde esset color ille flavescens duræ Meningis; unde post mortem humor ille subflavus per nares effluens: Cum esset ei omnino similis, qui ab insuflato tabaco emungitur; Quid dicendum nisi ab eadem causa omnes istos colores existere? à pulvere scilicet tabaci, qui ad cerebrum usque penetrat; aut saltem humore qui ab eo tali colore inficitur: Quod si ascensum admittas; multo magis descensum fateri coactus eris. Coronidis loco, ut fluxionum processus à capite, tanquam in tabella depicti conspiciantur; enarrationem de me ipso proponere libet qui nunc varijs fluxionibus infestor; licet mihi sanitatis munia satis obire permittant.

OBSERVATIO XIII.

Historia morbi Auctoris, & quomodo fluxionibus factus sit obnoxius.

INcipiendo igitur per ea quæ mihi contigerunt, quomodo quis non advertens, fluxionibus obnoxius efficiatur; licet à principio optime valeat: Sciendum est: in infantia, pueritia, & adolescentia, usque ad annum ætatis 22. nunquam per noctem dormiens pileo tectus, quandiu ex patria, Massilia, non excessi: Profecto tamen annum agenti 22. juxta Cisteroniensium civitatem, litis curandæ necessitate, Medicinæ curriculum emenso, cum plaga illa, nostra Massiliensi esset frigidior, quippe Alpibus vicina, fluxionem supra dentes commovit, qua per multos annos, certis quibusdam intervallis afflictus sum quousque dentes molares, fere omnes avulsi sunt: ex eo tempore nocturnum pileum gestare coactus sum, cepique pedetentim magis ac magis pœnas luere, quod ab exercitio sudore dif-

fluens, nudo capite multoties frigus collegissem; sed hoc parum adhuc erat, respectu futuræ refrigerationis. Anno 1623. & ætatis meæ 24. discedens Parisios ut ex dissectione cadaverum, situm, & partium compositionem addiscerem, nunquam cædendos curabam capillos, quin gena sinistra tumefieret; hoc quidem tota æstate, hieme verò, cum mense Februario cæsi essent, non restitit humor in gena, sed ex constitutione frigida, majori facta compressione; circa unum ex Ilijs, sinistrum, nocte sequenti, inter dormiendum, defluxit, dolorem acutum, & febrem validam efficiens: Argumentum hoc jam erat, fore me in posterum, fluxionibus in latus sinistrum magis obnoxium, quam in dextrum. Expergefactus à dolore, statim pulsum explorans, febremque validam inveniens, rogavi Chirurgum, qui favente fortuna, in eodem cubiculo decumbebat, ut quamprimum, basilicam ejusdem lateris mihi aperiret, quo sanguinem extrahente, ut morbus postulabat, dolore, & febri pedetentim remittentibus, iterum dormivi, omninoque mane à febre liber surrexi, parum dolente latere, quod obambulando per urbem penitus abscessit; Inde intellexi, in ejusmodi doloribus cum febre, nulla facta mora, ad venæ sectionem confugiendum: Si enim Chirurgus in promptu non fuisset, humor defluens, in via non interceptus, omnino ad partem delapsus esset, in eaque alte infixus, non facile venæ sectionis beneficio amotus esset. Exacta hieme discedens Parisijs Massiliam, transivi per Vasconiam, Avunculi in ea juxta Barbotam, invisendi causa; qui me juramento, & sponsione devinxit, ut visis parentibus apud se redirem, Tholosam inde profecturus, Apollinaris laureæ consequendæ gratia, quo redux proficiscens, cum incidissent mihi præ manibus commentaria, super arte parva Galeni dictata à D. Queiras, Medicinæ urbis Professore; operæ pentium duxi; in epitomen redigere, eo quod omnes quæstiones, quæ pro doctoratu assequendo necessaria erant, in eis agitarentur: Itaque trium annorum scripta, 15. dierum spatio, duobus quaternionibus sum complexus. In hoc opere perficiendo, tanta erat animi contentio, ut interdiu, noctuque statim à prandio, à cœna, in illud incumberem; quod mihi optimum temperamentum, & per-

Nocte incidens in febrem, statim venam sibi secare jubet, qua secta obdormit, & mane liber a febre surgit.

perfectam qua fruebar sanitatem evertit, in posterum non amplius, in eodem statu recuperandam. Cum enim quis in aliquam speculationem, acrius animum intendit, pars quæ operatur, cerebrum scilicet, magnam partem spirituum quos obeundæ functionis necessitate, partibus transmittere oporteret sibi retinet, quibus deficientibus, debiliter fiunt actiones in membris, tunc temporis munere suo fungentibus: Qua de causa, semper à cibo sumpto, ad perficiendam Epitomen redienti, debilis facta est mihi ventriculi concoctrix, sicut & ut opinor cerebri; Antequam enim opus perfecissem, suborta est mihi magna, & frequens salivæ ejectio noctu valde molesta, & mane jejuno ventriculo, quo tempore, hora nona, rugitus quotidie exaudiebatur è regione lienis, perseverans quousque cibum sumpsissem: Nihilominus opus inceptum perfeci, consecutoque Medicinæ Doctoratu, redii ad Avunculum, perseverante rugitu, & pryalismo; ubi ex motu corporis violento, in quo caput valde concutiebatur, exorta est mihi hemicrania, cui per longa intervalla, fui in posterum obnoxius. Per id tempus quo apud Avunculum moratus sum, invisi aquas minerales & thermas de Barbotan, sæpius rogatus à Domino loci, ut de earum viribus scriberem, cujus desiderio satisfacturum promisi. Quibusdam mensibus elapsis veni in oppidum nomine Nogaro, Medicinæ factitandæ gratia, perseverante rugitu, & salivatione; videbatur mihi mane stomachus, frigida submersus, præcipue si à potu non abstinuissem; noctes plurimas ducebam insomnes, aut parum dormiens, omnis decubitus impatiens, præcipue in latus sinistrum, quod cruris contractionem ferre non poterat; ita ut semper extenso crure sinistro, mihi esset cubandum, ne comprimeretur hypochondrium. Nullum erat vinum excalfaciendo stomacho satis generosum, quod mihi ansam dedit, ex cujusdam Authoris præscripto ad piperis pulverati usum: Cum autem tribus diebus mane sumpsissem, sanguinem emungere cepi, res valde mihi insueta; Ideo timens, ne sanguis piperis usu nimium incalesceret, fieretque acrior, abstinui: Nihilominus perseverabant rugitus, submersio stomachi, hypochondrii gravitas, & insomnia, quæ me in aliquem hypochondriacæ affectionis metum adducebant; quare ad usum sennæ confugi, & juscula ex cichoreo agresti, quibus

Nimium studiis incumbens debilitantur, ipsi cerebrum & ventriculus, unde ptyalismus & rugitus;

Ut & hemicrania.

Cum generosissimum vinum non esset calefaciendo stomacho, utitur pipere pulverisato, unde hæmorrhagia narium;

bus cum nihil aut parum proficerem, essetque in promptu mihi vinum emeticum ad febres intermittentes dosim experiri volui, qua bis aut ter vomui pituitosa, & amara, ventre sexies dejiciente, quibus evacuationibus licet à principio non statim benè haberem, propter vomitus agitationem; Intra tamen octo dies maximum levamen percepi hypochondrii pondere sublevato, cessante rugitu, ventriculique humiditate valdè imminuta, cœpique in posterum quietius cubare, & dormire: Sed pedetentim eadem symptomata redibant; equitabam nihilominus, invisendis ægrotis vocatus; appetitio satis constabat in cibis capiendis, & reliquæ sanitatis actiones; animo tamen semper volvebam, qualis esset affectus quo laborabam: Spleniticum me esse putabam, propter gravitatem hypochondrii, rugitum, & insomnia; gravitas tamen hypochondrii erat sine duritie, cum levi interdum dolore, qui ad costas juxta mammam suppositas se proferre aliquando videbatur, alio multò magis moleste me habente. Hujus doloris ea erat natura, propter, ut opinor, cordis vicinitatem, ut aliquando in lipothymiam incidissem, si flexis genibus orans, non surrexissem: mirabar quomodo surrectus, statim cessaret molestia: Credebam ego lienis pondere trahi membranas, aut ligamenta, & ita circa costas dolorem fieri: sed, ignarus; longè aliter res se habebat, erat enim & costarum, & hypochondrii dolor, à fluxione; ut patebit infrà. Sub id tempus moriente nobili viro, juxta oppidum Nogaro, quem à multis annis, omnes Medici spleniticum esse credebant, cujus enarratio habetur lib. 3. cap. 2. de spleniticis; agnovi ex ejus cadaveris dissectione, me non esse spleniticum, sed tantùm intemperie quadam frigida, partium ad stomachum, & hypochondrium sinistrum attinentium laborare, propter quam debiliter fiebant earum actiones; ignarus eas, propter debilitatem, fluxiones excipere, quæ tunc citra sensum defluebant. Per id tempus Aduram vocatus, ut publico constituto pretio Medicinam in ea factitarem, discessi Nogaro in eam, ubi inveni ægrotantes, qui fere simili, ut ego, affectu laborabant, quibus præscribens syrupos magistrales ex spleniticis, iis etiam utebar: Cùm autem in dotes hieræ Pachii incidissem, arbitratus sum, & illis; & mihi profuturam, nec fefellit me expectatio; sumpta enim

Et ad febrem intermittentem usus vino emetico post octo dies melius habet.

Genubus flexis in lypothymiam fere incredit, a qua surgens liberatur.

A dosi hieræ Pachii septies dejecit & perviginti

enim dosi hieræ ad ℥ß. Septies facta ventris dejectione, placidius nocte cepi cubare, corporis positionis magis patiens per viginti dies, quibus exactis, redibant jactationes, quod me iterum ad hieram sumendam cogebat, qua humorum congerie vacuata, quæ per viginti dies pedetentim facta erat, iterùm redibat quies. Toto hoc anno, propter commodum, quod statim à sumpto Pharmaco percipiebam, octodecies devoravi; nunc in forma boli, alias in forma pilularum, quibus tandem partes, tot vicibus sarcina levatæ, & aliis quæ cum purgantibus junguntur in compositionibus roboratæ, melius suo officio fungi ceperunt; unde non ampliùs rugitus in hypochondrio, nec magna gravitas, nec tantus in stomacho humiditatis, & frigoris sensus: Tamen ut in eo statu permanere possem, oportebat me quater in anno, ad minimum, purgantibus uti, quibus, etiam ab hemicrania liber factus sum. Cum autem profectus Massiliam causa invisendi parentes, à purgationibus solitis abstinuissem, aucta est hypochondrii gravitas, & alia symptomata præter rugitus, quæ me ad purgantia redire coëgerunt, sicut & hemicrania, quæ per intervalla corripiebat: Tunc temporis, cum prædicatus esset mihi pulvis cornachini, emi practicam chimiatricam Hartmanni, in cujus calce additus erat de eo libellus: ut modum præparandi addiscerem, quo parato, ut ibi docetur, usus sum: non solùm tribus annis, quibus Massiliæ moratus sum, sed aliis multis, redux in hanc regionem, & in urbem S. Severi, ut ibi toto vitæ decursu Medicinam factitarem, propter uxoris cognatos, qui alibi manentem, ex remotissimis locis, ad se ægrotantes me veniendum rogabant: Cujus pulveris usu, propter sumendi facilitatem gratissimo, satis commoda fruebar valetudine. Sed deficiente pulvere, defeci & ego à purgantibus, unde principio Octobris anni 1644. & ætatis 45. correptus sum duplici tertiana quæ paucis post paroxysmis in quartanam abiit, de qua extat Enarratio lib. 4. cap. de Quartana: qua perseverante, agnovi manifeste caput meum, vel minimos frigoris sentire appulsus, quod me primùm ad simplicem calanticam, ex corio gestandam coëgit: Deinde invalescente semper refrigeratione, ad xylino parte interiore munitam, & ad crassiorem. At cum refrigeratio jam altas nimis egisset

dies melius habeiit.

Utitur cum fructu pulvere Cornachini.

Anno Ætatis 45. corripitur tertianà, quæ in quartanam brevi mutata est.

giſſet radices, hæc omnia non ſufficiebant arcendo frigori, amoto galero alicubi manenti, præcipuè in templo: Alias quidem, ſicut & tunc temporis, laboraveram quibuſdam doloribus, primum in plantis pedum circa talum: progreſſu temporis in media manu, in medio coxæ; tandem in articulatione pollicis pedis, ubi fere ſemper arthritis incipit. Hi omnes dolores leviter me afficiebant, & ut plurimum per modum tranſeuntis, nec minus quam à capite fieri, veniebat in mentem: quouſque illud capite impenſe refrigerato percepi: Tum verò fluxionis cauſa, refrigeratio ſcilicet, & capitis imbecillitas, ſemper in pejus ruentibus, ideoque magis abundantibus excrementis, via unde, & qua ferebatur humor, magis, ac magis mihi innotuit: Ita ut ſenſibus arbitris, agnoverim affectum, quem tam longo tempore ſpleniticum ſuſpicatus eram, ſolius fluxionis eſſe effectum, nec miratus ſum amplius, me ſemper bona facie extitiſſe, quod ex Hippocrate ſpleniticis non contingit. Agnovi etiam ab eadem cauſa, exiſtere dolorem illum, qui circa mammam ſiniſtram, & coſtas infeſtabat, præcipue cum flexis genibus nixus orarem: quæ omnia, alias à capite fieri, nihil minus cogitaveram, licet ſtudioſe ſemper ſollicitus extitiſſem, animadvertendi ex praxi, utrum Fernelii ſententia, de cauſis fluxionum, aliis eſſet veritati magis conſona, ut in pleriſque poſtea expertus ſum, & nunc in me experior, quamvis non in omnibus circumſtantiis, ut videbitur cap. de arthritide. Tunc autem à capite mihi impenſe refrigerato, magis copioſa exiſtente fluxione, non facile hærere poterat in uno loco, ita ut cum circa coſtas influxiſſet, nova ſuperveniente, cogeretur humor per viam ſolitam, alias occultam, in hypochondrium devolvere: Interdum prima ſede relicta: Alias, propagatione cauſæ, ambabus affectis: Procedente tempore, ſenſi humorem ab hypochondrio, ad inferas ſedes defluxiſſe, coxam, iſchion, genu, & pedes; Interdum enim libero hypochondrio, aliæ afficiebantur, quod ſignum erat humorem locum mutaſſe. Tandem omnino factus ſum liber à gravitate, & levi illo dolore hypochondrii, ab anno 1650. uſque in hodiernum diem 1664. ætatis 65. non autem à dolore coſtarum, qui per intervalla, etiam nunc me torquet. Poſt ſenſum illum frigoris in capite, qui me ad

Cur ſemper bona fuerit facie.

Tandem a gravitate & dolore hypochondrii per 16 annos liberatus vixit.

ad calanticam coëgit, erumpebant ſæpè de nocte, inter dormiendum, matutinis horis ſudores, in collo, pectore, & ſtomacho, quos ab humoribus à capite, per corporis ſuperficiem defluentibus fieri, pro certo habebam: ſicut & ſi ſubſiſterent, me magis doloribus obnoxium fore; quod ita contigit: Ab eo enim tempore, quo ſudores non amplius manare ceperunt, variis doloribus inſolitis ſum affectus, circa lumbos, os ſacrum, & circa regionem ureteris dextri, qui nephriticum omnino repræſentabat ex ſitu: quia autem non erat acutus, ut nephriticus, cum lapis fertur per ureteres, nec aderat vomitus: quod etiam per vices, modo ſtante, modo ſedato hujuſmodi dolore, alter oriretur in medio coxæ ejuſdem lateris, velut rei carnem incidentis, & pertranſeuntis: Arbitratus ſum, humorem aliquem defluere per muſculum obliquum abdominis, ab eoque in coxam pertranſire, & ultra: Quod proceſſu temporis compertum eſt: neque enim unquam ab eo tempore, uſque ad duodecim annos, arenulæ, aut lapillus prodierunt: licet pluries eodem dolore, & eodem modo affectus ſim. Cum autem humor fluens oberraret, modo in hanc, modo in illam ſedem, accidit mihi de nocte cardiogmos, qui dormientem à ſomno me excitavit, coëgitque in lecto ſedere, variiſque contorſionibus corporis, & manuum applicatione, ejuſmodi dolorem demulcere, qui niſi citò ſedatus eſſet, neſcio quid de me actum eſſet: tantus enim erat angor, ut videretur orificium ſtomachi, à cane dentibus apprehenſum. Dubius eram tunc temporis, an aliquis humor acerrimæ qualitatis, illuc à capite defluxiſſet, an aliunde, an in ſtomacho genitus; ſicut &, ſi à fluxione, an interiori parte, vel exteriori afficeretur ſtomachus: Cum enim variis fluxionibus eſſem obnoxius, ſi quid noxii in corpore oriebatur, huic cauſæ ſemper referendum putabam; ut plurimum autem, ita eſſe comperiebam. Nam à tredicem annis, quorum ſpacio quater hoc affectu correptus ſum, ter de nocte, & ſemel tantum interdiu, multoque levius, propter faciliorem humoris deſcenſum, ſenſi ultima vice, humore, ut opinor, magis abundante, fluxionem primum in gutture, tuſſiculam ſua acrimonia moventem: deinde inferius deſcendentem, affici œſophagum, poſtremo orificium ſtomachi: Quia autem per

Sudoribus nocturnis vexatur, quibus deſinentibus incidit,

In dolorem, qui nephriticum mentiebatur.

Poſtea nocte afficitur maxima cardialgia.

vices, hac ſede fere relicta, parum ad latus novus fiebat dolor, non amplius dubitavi cauſam à fluxione exiſtere, partemque oris ventriculi exteriorem potius affici; ab interiori enim, non facile hac ſede relicta, ad latus divertiſſet fluxio. Secundùm illud tempus, duo animadverſione digna fluxionibus obnoxiis, mihi contigerunt. Primum quidem, cum menſe Junio levem induiſſem thoracem, ex lineo textili gummi illito, frigore ſuperveniente, ut fit ſæpiſſime in hac regione inconſtanti, in qua æſtate modo calor, modo frigus; ſenſi pluribus vicibus humeros moleſte ferre frigoris illius appulſum: Unde per vigiti dies, & amplius, tuſſi laboravi, cum excreationibus pthyſicorum ſimilibus: Rei novitate attonitus, experiri volui, quod in dubium revocabam; annoque proximo ſequenti, cum eodem menſe, eundem thoracem induiſſem, idem mihi prorſus contigit: Tum verò pro certo habui, humores à capite citra ſenſum delapſos, & per humeros oberrantes, externo frigore ſuperveniente, altiuſque propter calidam tempeſtatem poris apertis ſubeunte, ad interiora propulſos, natura amplius non valente, ut ſolebat antea, hujuſmodi influxionibus reſiſtere, propter jam inclinantem ætatem annorum 52. Hac de cauſa, ſtatui in poſterum, hujus generis thoraces non amplius geſtare, ſed Hiſpanorum more, uti quocumque tempore craſſioribus veſtimentis, & quo obſervato non ampliùs in talem affectum incidi. Secundum, quod fluxionibus obnoxiis animadverſione dignum eſt, ſanatio eſt doloris in genu, qui per tres annos perſeverabat, non erat mihi valde moleſtus, niſi per vices, ægre incedenti, præcipuè autem hieme; unde credidi frigus huic dolori occaſionem dediſſe, propter communem femoralium, hoc tempore geſtandi modum, quo genua frigori exponebantur: Ideo decrevi craſſo genuali ea tegere quo ſolo, ſine ullo alio remedio, omnino abſceſſit dolor genu, nec amplius reverſus eſt, niſi per longa temporum intervalla, & per modum tranſeuntis. Ex his diſcendum, corpora eorum qui doloribus à fluxione torquentur, omni ſtudio à frigore tueri oportere, ut defluens humor, ſe ſe per partes calidas quaſi vapor diffundat, facile ſolubilis, alioqui frigore coactus, modo in hac, modo in illa parte cumulatus hærens conſiſtet, dolorem

Leviori induta thorace per viginti dies tuſſi laboravit.

Sed adhibitis craſſioribus veſtimentis tuſſis deſiit.

lorem pariens. Rebus meis in melius non prodeuntibus, postquam sudores sponte inter dormiendum manantes substiterunt; videns excretionem hanc, sola natura duce, plerisque, & mihi etiam profuisse; ad hoc vero non amplius eam se accingentem, arte volui imitari, cum sit ipsa morborum medicatrix. Itaque ut nimis urgentibus aliquibus doloribus, aliquod remedium afferrem, ne ab invisendis ægrotis me averterent, confeci caveam, in qua urgente necessitate, sine ulla alia præparatione, ad libitum sudores moverem; loca non esse magis conferentia, ad humoris per corporis superficiem perreptantis excretionem, ipsa cute; neque ad hoc ulla præparatione opus esse, subtili & aquosa existente materia, nisi meatuum apertione, beneficio caloris laconici, quo sæpissimè usus. Non solum in re præsenti, emolumentum percepi, sed etiam supervenientibus in posterum doloribus: Cùm enim humor manantibus sudoribus, assuesceret per totam corporis superficiem effundi; defluens postea à capite, eandem viam insequens, in plures etiam partes diffundebatur; unde virtute dispersa, parvæ in partibus fiebant fluxiones, facile ideò resolubiles, nisi insueto frigoris alicujus occursu augeretur fluxio, intermissa præcipuè aliqua purgatione. Licet enim ter, ut plurimum, aut quater, post quam à quartana liberatus sum, uterer quolibet anno purgante medicamento, uti adhuc soleo, ne cumulentur humores excrementitii in nimia quantitate; intermissa purgatione, quàm in fine Septembris, aut principio Octobris parare jubebam; certum erat, me gravioribus correptum iri mense Novembri, ut sæpius expertus sum, etiam hoc anno. Hæc tamen omnia non impediebant quin caput meum, magis, ac magis frigoris sentiret appulsus, quod cum me male haberet, ut huic rei prospicerem, calanticam capillatam mihi comparavi, ut sub ea imponerem, capiti quidquid arcendo frigori necessarium esset; ex quibus tantum emolumentum percepi, ut scripto non possit concipi. Facile crediderim, me jam à multis annis vita functum, nisi extrema capitis refrigeratio esset impedita, beneficio calanticæ, & xylinis pileolis suppositis: Ab eorum usu excalfacto cerebro, non fuit mihi opus nisi raro, sudorum provocatione, leviores enim erant fluxiones, & vagæ, nisi cum

Hippo. lib. 6. Epid. comm. 5. Galeni.

Sæpius usu laconici a doloribus liberatur.

Propter frigus capiti magis infensum calanticam capillatam gestare cogitur.

iſchiade affectus, ex nimio conatu in oneris ſublevatione, quod alias mihi contigerat: Qui enim varijs fluxionibus dolorificis obnoxii ſunt, non ſemper à quacumque fluxione dolent; hæret enim ſæpiſſime humor, præcipue ſi multus non fuerit, in partibus carnoſis muſculorum, nullum, aut parvum excitans dolorem; quod ſi tunc temporis agere conetur muſculus, nimia contentione, ejus fibris contractis, excutitur humor ad tendones, aut membranas, quæ cum exquiſitiſſimo ſenſu ſint præditæ, inde acutiſſimi gignuntur dolores; ideo talibus hominibus fugiendæ ſunt hujuſmodi muſculorum contentiones.

Viſum acutiorem a geſtatione calanticæ capillatæ recepit.

Hoc etiam mihi accidit emolumenti, ex calanticæ capillatæ, & ſuppoſitorum tegumentorum geſtatione, quod non tanta fuerit mihi viſus debilitas ut antea: Ab octo enim annis quibus ijs utor, poſſum quædam ſcribere ſine ſpecillis, quod mihi antea fas non erat: Tandem verò, invita calantica capillata, & alijs tegumentis capitis, fato concedendum: Nam hoc menſe Decembri 1664. ineunte 66. ætatis anno, ſentio quocumque adhibito ſtudio, caput meum à ventis frigidis magis lædi quam antea; principio enim menſis Novembris proximi ſuperioris, pluvioſo cœlo, & ventoſo, peragre profectus inviſendis, ægrotis, duobus conſecutis diebus; licet capitio inſtructus, variis fluxionibus paucis poſt diebus, fere per menſem affectus ſum, præcedentibus, & comitantibus variis in locis capitis doloribus, velut carnis contuſæ; primo quidem in medio bregmatis, dextro deinde in crotaphite, poſtea verò in vertice: Qui quidem dolores, modo viciſſim, modo ſimul, & ſemel infeſtabant, cumulati humoris ſigna, & ad deſcenſum parati, qui mox pone aurem decidens, influxit in muſculum maſtoideum, converſionem capitis in latus ſiniſtrum impediens, cum dolore ad claviculam uſque pertingente qua parte ſterno jungitur, ubi eſt ejus exortus: Aderat mihi præterea tuſſis, portione materiæ acris in pulmones delabente; infeſtabat quoque dolor dentium, & coryza: Neque in his tantum reſtitit fluxio, ſed ulterius progrediens in articulationem humeri, & brachium, & baſim ſchapulæ, coſtaſque proximiores decidit; deinde decuſſando, aut nova fluxione à capite in latus ſiniſtrum delabente, ut mihi ſolitum erat accidere, exorti ſunt dolores in par-

Variis defluxionum incommodis vexatur.

te

te externa coxendicis, in coxa, in poplite, & tendonibus tali, me in lecto nocte decumbente. Tandem & in partibus ſuperioribus lateris ſiniſtri; dolores ſenſi in capite, in collo, in humeris, in brachio & coſtis, quibus ſponte ſedatis, partes inferiores dolebant lateris ejuſdem. Interdum quæ in dextro latere remiſerant, renovabantur, brevi abſcedentes, & iterum redeuntes, modo tantum in una parte, modo in pluribus, & eo modo, ut ſanitatis munia, nihil, aut parum læderentur, dante onus Omnipotenti, ſecundum vitæ conditionem. Nunquam in latere dextro tot mihi fuerant dolores, neque unquam in clavicula, & ſterni parte ſuperiore, niſi jam à triginta annis, quo tempore, ortus eſt mihi dolor in medio ſterni, parte magis ſuperiore, non tamen moleſtus niſi cùm ſternutatio excitaretur, in qua cogebar, ambabus manibus ſternum comprimere, ad impediendam doloris ex concuſſione acerbitatem, hujuſmodi dolor tota æſtate perſeveravit, hieme, evanuit: cum autem ſequenti æſtate iterum rediiſſet dolor, hieme verò quoque remiſiſſet, miratus ſum, quomodo tempeſtate doloribus magis opportuna, omnino abſcederet ejuſmodi affectus; contraria verò rediret: volvens animo quid cauſæ eſſet, ſuſpicatus ſum hunc dolorem fieri potius æſtate, eo quod ſudore diffluens, ſolutis globulis thoracem laxarem captando frigori, quo, ſudore refrigerato, & patrim in meatibus retento, fiebat mihi dolor; nec malè ſuſpicatus ſum; coacto enim, propter facilem ſtomachi, & totius lateris ſiniſtri refrigerationem, ab eadem fere cauſa, thoracem globulis aſtrictum omni tempore geſtare, non amplius dolor reverſus eſt: Nec mirum; nulli enim auxilio, ſanationem affectus hypochondrii quo per multos annos laboravi, & ſtomachi meliorem ſtatum acceptum refero, quam harum partium tutelæ caloris, mediante duplicato mantili, quo quotidie cingebar; Tanti eſt momenti ad ſanitatem, ſola caloris partium cuſtodia: præcipue dum ſudore diffluunt. Ego verò puer, ex capite, & reliquis partibus manante ſudore, prono ipſo, innumeris vicibus me in aquam demiſi; Depoſito galero, ſolutiſque thoracis globulis, quoties ſudor moleſtus erat, frigus collegi, non tantum puer, & adoleſcens, ſed etiam vir, quouſque caput, regionem ſtomachi, & hypo-

Quanti ſit momenti ad ſanitatem conſervandam cuſtodia caloris.

chondrium ſiniſtrum impenſe refrigerata ſenſi, ad quæ duo proxima, non parum fecit, ut opinor, inter ſudandum aquæ frigidæ potus; gutta enim tandem cavavit lapidem, ſed equile, ut communi fertur adagio, non clauditur, niſi cum fur equum abſtulerit. Poſt hæc omnia, primum in aliis, deinde in me, rerum uſu comprobata, neminem eſſe arbitror, qui cauſam antecedentem fluxionum proximam, in capite non ſtatuat. Qui autem huic ſententiæ refragabitur, accidet illi fortaſſe, ut cuidam hujus urbis Medico, nunquam in conſultationibus à me ſtare volenti, cum ageretur de origine fluxionum in capite ſtatuenda, qui nunc feſtina laborans, perenni lapſu in pulmones præcipitante, fatetur ſuo damno, ſe humorem pone aures ſentire delabentem in guttur, & pulmones, cum magno frigoris ſenſu in capite, ita ut libenti animo, calanticam capillatam geſtandam meo conſilio acceperit, cucupha ſuppoſita cum pulveribus cephalicis: Neſcio an his, & aliis auxiliis pthyſim effugere valeat.

De affectibus ſoporem inducentibus.

CAPUT III.

Varii affectus ſoporiferi

CAtaphora, Coma, Lethargus, Caros, Apoplexia, affectiones ſunt ſoporiferæ, quæ in hoc conveniunt, quod ſoporem morboſum inducant; differunt tamen ſecundum magis, & minus, propriiſque quibuſdam differentiis: Cataphora enim leviores habet cauſas; eſt autem quædam propenſio morboſa ad ſomnum, ſine febre, à verbo (*catapheromai*) quod eſt deorſum feror, unde Cataphora, propenſio, lapſus, & maxime ad ſomnum apud Medicos. Coma, ut verbum ſonat, ſomnum profundum ſignificat: Cum autem pro omni Cataphora Coma ſumatur ab Hippocrate, & cataphora pro comate, non tam gemina nominum ſignificatio eſt inſpicienda, quam id ad quod ſignificandum, nomen eſt impoſitum: Coma igitur, ſeu Cataphora, maxima eſt ad ſomnum propenſio morboſa, ſine febre, ab humore frigido, & humido, cerebrum ex parte imbuente,

quid ſit Cataphora,

quid Coma.

cum

cum primarius est affectus; secundarius enim si existat, ab humoribus, & sæpius vaporibus; ex partibus inferioribus ad caput transmissis, potest esse cum febre, & à causa calida; imo etiam primarium Coma, quod etiam de Caro dicendum est: Si enim vapor calidus; ut fit à putredine vermium, hos affectus generat, si mitis, & expers acrimoniæ; quidni humor in cerebro, tali natura præditus; horum enim distinctio, est tantum secundum magis, & minus, causæ scilicet magnitudine, quæ gravis Carum, debilis verò Cataphoram invehit, quam Galenus duplicem statuit; unam somnolentam, aliam vigilem, cum palpebras claudentes dormire nequeunt ægrotantes, propter calidi, & acris humoris, cum frigido immistionem, quorum sunt contrarii effectus. Ego verò nullam talem esse Cataphoram vigilantem existimo; nec ullius generis soporem, qui ex humorum simul mixtorum contrarietate gignatur: Si enim calidus humor misceatur cum frigido, qualitas unius infringet qualitatem alterius, sicut acris, à non acri retundetur, ex eorum enim mixtione, nec caloris effectus, & acrimoniæ, quæ vigilias inferre dicuntur, nec frigoris, quod una ex causis somni creditur, exurget; sed quid tertium, neque frigidum, neque calidum, & acre, ut somnum morbosum, aut vigiliam inducere possint: Detur tamen hoc ita esse, claudere solum palpebras, non est dormire, licet claudantur in dormientibus; sicut nec habere apertas vigilare; Alioqui lepores, qui apertis oculis somnum capere dicuntur, non dormirent; nec ægrotantes, quos ego vidi, apertis oculis omni sensu, & motu privatos, tanquam in extasim raptos, somnifero affectu laborarent. Ex eo igitur quod ægrotans claudit palpebras, vel potius aperire vix potest, etiam si corpus moveat, dentes comprimat, offerentiumque pocula manibus avertat; non ideo duplex affectus æstimandus est, ex sopore, & vigilia mixtus; vigilant enim: Si autem palpebras claudunt, aut attollere nequeunt; non est hoc ab impotentia vigilandi, sed ab imbecillitate facultatis palpebras aperire non valentis: neque apertis oculis jacentes sine sensu, & motu, vigilant; sed palpebræ, & fere etiam oculi, convulsivo affectu laborant, ex noxa principii, aut nervi affectu, materiæ translatione; quæ in nervis acrimonia, aut qualitate illis infen-

Cataphora duplex altera vigil, altera somnolenta a Galeno statuitur.

Cataphoram dari vigilem, negat auctor.

ſa gignit convulſionem; in cerebri ſenſu experte, affectum ſomniferum. Neque ad hoc fingenda eſt duplex materia; una enim, id efficere poteſt, ut patet in liberaliori vini potu, quod & ſomnum profundum, & convulſiones gignit. Quare in curatione ſoporis vigilantis, ſive claudantur oculi, ſive aperti maneant, quod pejus eſt, duarum cauſarum non habenda eſt ratio, ſed tantum ſomniferæ, cujus maxime proprium eſt, violenta cohibitione animales ſpiritus detinere, ne cum impetu ferantur ad organa ſenſuum, unde ſomnus; deinde qualitate, cerebro, aut nervis infenſa, ſi qua ſit, convulſionem parere, ut accidit in ebriis, juxta doctrinam apho. 5. ſect. 5. qui derepente ſi obmuteſcant, convulſi moriuntur, niſi febre corripiantur, aut, &c. Quorum quidem convulſionem, non tam à vino replente, ut putat Galenus in expoſitione, quam ab ipſius acrimonia gigni exiſtimandum eſt; vino enim epoto, ſtatim vapor acris, & adurens, ut patet in aqua vitæ, cerebrum petit, ipſumque ferit, & nervos, varios excitans effectus, pro aſſumpti vini quantitate. Si autem materia virtutis hypnoticæ particeps, qualitatem aliquam malignam præ ſe ferat, ut vapor interdum à vermibus, convulſioni tamen efficiendæ ineptum; pro vi, & copia hypnoticæ materiæ, vel coma, vel carum inducet, & pro qualitatis cerebro infenſæ conditione, coma, quod vigil dicitur, in quo palpebræ clauduntur, ægrotus tamen non dormit; membra movens, & caput, ut vim porrigentium remedia eludat; unde (*typhomanía*) dicitur talis affectus, minus tamen proprie; cum, inſolentia, & furor, ut verbum ſonat, in eo non appareat. Ex his conſtat duplicem eſſe ſoporem vigilantem; unum in quo oculi clauduntur, ægroti tamen non videntur dormire, propter jam dicta: Alium in quo oculi manent aperti, videnturque ægrotantes vigilare, alto tamen comate, & mortifero ſopiti jacent, velut in ecſtaſim rapti; ut ſupra diximus. Hic affectus carum ſemper habet adjunctum cum maxima cerebri noxa, ut patet ex oculorum, & palpebrarum convulſione: Coma autem vigil, in quo clauduntur palpebræ, licet cauſas habeat leviores, ſæpe tamen mortiferum eſt. Hujus cauſam inquirens, quomodo in quibuſdam, videretur aliquis dormire, in aliis autem vigilare, torſit animum ſæpe cogitatio:

Typhomania quid.

Coma vigil ut deſcribitur ut plurimum mortiferum eſt.

tio: Tandem ex plurium ægrotantium obſervatione, perſuaſus ſum in comate vigili, partem cerebri, maxime anteriorem, circa frontem, & oculos, vapore aliquo, aut humore imbutam, non tamen multo, & craſſiori, alioquin carus fieret, in quo nullus eſt motus, ſalva reſpiratione, quemadmodum in comate vigili: Quo quidem vapore, aut humore, liberum ad palpebras, & oculos, ſpirituum acceſſum prohibente, non attolluntur præ impotentia palpebræ, cum depravata ad hoc imaginatione, unde motus præter rationem; non autem abolita, ut in caro: Qualitate tamen hypnotica gravior quædam jungitur qualitas in comate vigili, quæ contrariorum effectuum cauſa, eſt vitæ diſcriminis, licet ſit tantum una, ut ebriorum exemplo ſupra demonſtravimus; ſicut & in caro, in quo oculi manent aperti, qui vigil dici poteſt, ad differentiam alterius, minus tamen proprie, quam in comate vigili; cum in illo nullæ ſint qualiſcumque generis actiones vigilantium, ut in comate vigili, ſed tantum oculorum, & palpebrarum convulſio, ex gravi noxa cerebri, ab una, & eadem cauſa, quæ ſoporem, & convulſionem facit, ut ſupra explicavimus, & nuper vidimus in puerulo quatuor annorum, qui gravi caro oppreſſus, oculos habebat apertos, convulſis etiam brachiis, præcipue autem ſiniſtro, propter cerebri in eo latere, ſubſtantiæ corruptionem; Diſſecto enim cranio, inventa eſt in baſi ipſius cerebri, veſica alba, ovi oblongi figura, & magnitudine, cum ſubſtantiæ cerebri corruptione in latere ſiniſtro, in quo partium major erat convulſio; qua quidem veſica à Chirurgo aperta, reſilivit ad oculos fere inſpicientium, aquà in ea contenta. Sicut etiam carus diſtinguitur à quibuſdam, in morboſum, & non morboſum; ſic etiam poſſet quiſpiam aſſerere, majori autem jure, cataphoram aliam eſſe morboſam, & aliam non morboſam: ſed omnis cataphora, & omnis carus, morboſus eſt, quamvis maxima ad ſomnum propenſio, & omnis ſomnus profundus, poſſint eſſe à cauſis præter vel ſecundum naturam; Qui enim arctiſſime dormit, ſi cauſa non eſt morboſa, nunquam caro laborare picetur, etiam ſi ſit à vino epoto, dummodo naturæ leges ſomnus non excedat; iſta enim nomina, ſolis affectibus præter naturam ſignificandis indita ſunt, potius quam actionibus naturæ demonſtrandis. Lethargus inexpugnabilis eſt dormiendi cupiditas,

Puer oppreſſus Caro & oculos habens apertos.

Lethargus quid.

ditas, propenſioque major ad ſomnum quam coma, & cataphora, cum febre lenta, cauſam habens pituitam putreſcentem in cerebri ſubſtantia: Quia autem ſomnus, qualiſcumque generis ſit, ſed præcipue morboſus, cogit nos eorum obliviſci, de quibus admonemur; ideo gravis iſte ad ſomnum lapſus, dictus eſt lethargus à (*léthe*,) oblivio, & (*argòs*) ſeu potius (*aergòs*, nihil agens, quaſi iners oblivio. Carus eſt ſomnus profundus ſine febre, ut fertur communi opinione, à frigida, & humida cerebri intemperie, orta à pituita, ſuperiores, ut quibuſdam placet, ejus ventriculos occupante; & hic primarius eſt, & ſimplex: Qui verò fit per conſenſum, eſt à vapore humido, & magis craſſo quam in comate, febrem ſæpe habens adjunctam, quæ etiam in primario interdum reperitur; neque enim eſt de eſſentia cari, eſſe ſine febre; qui enim à putredine vermium gignitur, ſemper eſt cum febre, niſi maligna anathymiaſi, facultatis vitalis robur evertat, in aſphyxiam ſæpe deſinens. Sicut etiam coma fit in acceſſione quarundam febrium; ſic quandoque carus, cum materia craſſior eſt, ut à vapore pituitæ vitreæ putreſcentis, qui quidem ſæpius repetens, fere lethalis eſt, præcipue in ætate provectis, & ſenibus. Fit etiam carus in fine convulſionum epilepticarum; cujus cauſa, videtur eſſe ſpiritus animalis exolutio, potius quam humor, aut vapor; in eis enim valde laborans cerebrum, manet defatigatum, & quaſi attonitum, non valens ſufficientes ſpiritus conficere, nec transfundere cum impetu ad organa ſenſuum, quouſque paulatim vires recipiat; Quod etiam accidit in magnis cerebri concuſſionibus, in quibus attonitum remanet aliquo temporis ſpacio, quaſi ſomno ſopitum. In apoplexia ſomnus profundiſſimus eſt, ſine motu, & ſenſu, ut plurimum ſine febre, cum reſpirationis læſione, qua præcipue diſtinguitur à caro, in quo nulla eſt, aut parva reſpirationis læſio, quæ à ſtertore dignoſcitur, qui quo major, eò gravior reſpirationis læſio, & apoplexia periculoſior: Vidimus tamen affectum ſomniferum, & mortiferum, cum maxima reſpirationis læſione, qui apoplexia dici non poterat, de quo ultima enarratione. In his omnibus affectibus ſubſtantiam cerebri primario affici, & ſecundario ventriculos exiſtimandum eſt: Vapor enim dum coma, aut cataphoram gignit, quaſi

Carus quid.

Differentia inter Apoplexiam & Carum.

quasi verò rectà petat ventriculos, & illis solis immoretur; partes potius cerebri sublimiores occupabit, deinde proximiores, totum denique cerebrum, si multus affluat. Præterea si cum substantia cerebri pituita perfunditur, ut in lethargo omnes fatentur, somnus inexpugnabilis invehitur, quo magis irrigabitur, eo somnus profundior; Et quo frigidior, & crassior materia, eo gravior affectus, & solutio difficilior: Ideo in lethargo, non ita sopiuntur ægrotantes, quin respondeant ad inclamationes, & vellicati expergefiant, quamvis statim somno deprimantur, quod in caro non fit, quia in eo major est cerebri irrigatio: Quamvis autem in utroque affectu materia sit frigida, in caro putrefactione non incalescit; Ideo in illo humor frigidior, & somnus profundior, à quo non excitantur, nisi à symptomate liberentur, licet admotis cucurbitulis, & carne dissecta sentiant, & corpus moveant. In apoplexia major est quam in caro cerebri ab humore perfusio; ita ut & sursum, & deorsum irrigetur: nec soli ventriculi afficiuntur, ut quidam volunt, sed ejus substantia multa humiditate frigida, & crassiore, quam in caro oppressa, partem transfundit ad ventriculos, excretioni paratiores; unde creduntur postea ventriculi, ab inspicientibus in dissectione cadaverum, potius affici, quam cerebri substantia. Hæc autem præsertim dicuntur de apoplexia, quæ generatur in cerebro; in universum enim, quidquid animales spiritus violenter cohibere potest, ne ullo modo, aut saltem perexigue, ferantur ad organa sensuum, apoplexiæ causa dici bebet, sive sit humor, sive vapor crassus, ut à carbonibus accensis, aut à musto, in cellis vinariis tempore vindemiarum effervescente; aut aliquid aliud. Utinam cerebrum in hoc affectu, laboraret solum tanquam pars organica, non esset tam difficilis ejus solutio, uti est, cum viæ à ventriculis pateant, excrementis etiam crassioribus. Minus probatur mihi sententia eorum, qui à sola intemperie frigida, apoplexiam quoque fieri existimant: Cum enim intemperies subito non fiat, sed paulatim, impossibile est, quin tempore accersat materiam. A frigore externo, apoplexiam subito quidem invehi, fatendum est, humoribus intro propulsis; sola autem refrigeratione sine materia, nequaquam, fieret potius catalepsis, si intemperiem frigidam,

Quicquid spiritus animales cohibet ne in organa sensuum influant, potest esse causa Apoplexiæ.

Qui fiat Catalopsis.

gidam, & ſiccam cerebri, cauſam habere credamus: Hunc tamen affectum, inter ſomniferos proprie non recenſemus, cum quidam eorum videant, obloquantur, & recordentur eorum quæ acta ſunt. Magis videtur redolere, ſpeciem quandam convulſoriæ diſpoſitionis, cum corpus in eo rigidum maneat, apertis oculis, ſi aperti erant, & totum corpus in eodem ſtatu, in quo deprehenſum eſt à ſymptomate: Quod ſi vehemens fuerit, ſenſus omnes prehenduntur, & extaſis quædam videtur; Cum verò de vehementia remittit, interdum nonnihil vident, ſubaudiunt, & obloquuntur, ut jam diximus: Spirituum animalium in cerebro, & toto corpore congelationem dicas, non tamen perfectam, mors enim ſequeretur; ſed tantam, ut ad motum, & ſenſum ſint inepti, excepta reſpiratione. Hæc ſpirituum rigida detentio, ſeu congelatio, ut quidam vocant, nec à frigida cerebri intemperie, ut placet Galeno, primo & per ſe, nec à ſubita refrigeratione, nec à ſanguine, ut vult Aëtius, nec ab humore melancholico ſimpliciter, ut communis eſt ſententia, invehitur. Primo quidem à ſubita refrigeratione, immediate fieri nequit catalepſis; frequentius enim accideret, cum frequentiſſime caput refrigeretur. Ab intemperie frigida & ſicca, multo minus, ſubitò enim fit catalepſis, & deſinit; intemperies verò pedetentim, & ægre tollitur. Omnium minime probabitur, ſanguinem calidum, & humidum, hujus affectus cauſam eſſe, etiam ſi à quibuſdam plenitudine, aut craſſitie diſtendere dicatur; Quoties ſanguinis plenitudo, aut craſſities, ſine catalepſi? Similiter dicendum de humore melancholico, ſi ſpectetur, ut natura frigidus, & ſiccus: Rudis eſt hæc, & cortice tenus, rei tam abſtruſæ cauſarum indagatio, proximam conſtituere in qualitatibus elementariis, aut in plenitudine, ſeu craſſitie alicujus humoris: Quemadmodum lactis coagulatio, non à frigidis, ſed à proprietate ſpecifica cogentis; Sic ſpirituum illa in cerebro, & toto corpore rigida detentio, quæ ſpecies coagulationis eſt, nec à ſubita refrigeratione, aut intemperie frigida, & ſicca, nec à melancholia, niſi corruptione, aut alia quapiam alteratione, qualitatem illam induat figendi ſpiritus, ut quaſi congelati, aut coagulati immoti permaneant, & partes ab ipſis illuſtratæ; quemadmodum ſal illud Glauberi,

A ſubita refrigeratione non fit Catalepſis, ut nec ab intemperie frigida.

de

de quo in ſua Appendice generali, centu, 2. arcan. 34. & 35. quod liquores paucis horis, in dura fruſta glaciei ſimilia coagulat; ſpirituum tamen, propter ſubſtantiæ tenuitatem, non poteſt eſſe tanta coagulatio, ideo cito ſolvi poteſt; quo autem fortior, eo omnium ſenſuum interceptio major, & lethalior affectus: In quo ſane non eſt opus, ut humor ille jam dictæ qualitatis parens, ſeu vapor, totum cerebrum, aut majorem illius partem occupet; ſufficit, ut in epilepſia, quod ex quadam ſede, licet parva, qualitas illa transfundatur, qua omnes ſpiritus ſubitò comprehenduntur; eſt enim catalepſis comprehenſio, ſicut catoche detentio, quæ apud Recentiores idem ſonant; quamvis Antiquioribus non item. Vide Galenum, & Neotericos. Hic affectus, eſt omnium qui in Medicina tractantur, admiratione maximè dignus, atque rariſſimus: mirum enim quomodo factus, citò ſæpè deſinat; multoque magis, quomodo toto cerebro, & reliquo corpore rigida detentione affectis, ſtet ſalva reſpiratio. Non poſſum hic afferre, niſi quod ſcriptum eſt cap. de diffic. ſpirand. Pulmones naturalem quamdam vim habere ſe ſe movendi, qua ſervantur apoplectici ad quoddam tempus, & dies; ſic & cataleptici. Sed de hoc affectu, cum rarò veniat curandus, hactenus ſatis. Ut autem horum omnium affectuum ſupradictorum ſoporem inducentium, accuratior notitia haberi poſſit, ſomni naturalis conditio apprime tenenda eſt, ut contrarii oppoſitione facilius innoteſcant. Somnus naturalis apud Galenum, dicitur converſio nativi caloris ad alimentum, ex fatigatione, & ſiccitate: At ſomnus naturalis alias habet cauſas, & proximiores, præter ſiccitatem, & fatigationem, quæ ſub una ratione formali continentur; Ideò à quibuſdam definitur, & recte, placida cohibitio ſpirituum, ne cum impetu ferantur, ad organa ſenſuum; ſive extrinſecus hoc adveniat, à cantu, aquarum murmure, motu cunarum, aut lecticæ; ſive hoc fiat intra corpus, à vapore eſculentorum, & potulentorum; ſive hoc fiat à vi ſola cerebro innata; cum laboribus, & vigiliis ex hauſti ſpiritus; non velens enim affatim, & cum impetu, novos continuò transfundere, recipit ſe in gremium ſuum, ut præteritam illorum jacturam reſarciat, unde ſomnus, qui fit leni ceſſatione tranſmiſſionis,

Catalepſis & Catoche, a veteribus pro diverſis habitæ ſunt affectibus.

Lib. 3. de cau. pul.

Somni naturalis cauſa & conditio.

quæ cohibitio dici poteſt, & converſio Galeni, nativi caloris ad pabulum. Si igitur placida cohibitio, animalium ſpirituum in cerebro, naturalis ſomnus eſt; violenta, ſopor præter naturam erit. Quæ ſi levis cataphoram invehet; ſin ultra, & cum febre, lethargum; ſi gravior, & ſine febre, carum, licet etiam febris cum eo eſſe poſſit: Si graviſſima ſit ſpirituum cohibitio, ut illis via fere, aut omnino obſtruatur ad organa ſenſuum, apoplexiam faciet, quæ etiamſi debilis, difficile ſolvetur. His ita dilutis, & apertis, ad curandi rationem veniamus, incipientes ab apoplexia, in qua tanquam in affectu præcipiti, ſtatim à venæ ſectione incipiendum, è cephalica, ſi appareat, vel mediana, lateris à quo fiebant fluxiones, aut hemicraniæ, ſi his ægrotus per ſanitatem erat obnoxius; ſin minus, è latere dextro: Nec formidandum quod à quibuſdam ſcribitur, ſectionem venæ, vel occidere, vel liberare; facta enim cum prudentia, virium ſcilicet, & ætatis habita ratione, primum nunquam eveniet ratione evacuationis, nec ſecundum niſi rariſſime, & ſuccedente ut plurimum paraplegia, quæ ſæpè in priorem affectum recurrit. Præterea venarum turgentia, & modus ſanguinis reſilientis, utrum parum, aut multum ſit detrahendum indicabunt: Quapropter, licet non conſtet de plethora, & morbus ſit frigidus, venæ ſectio ſemper eſt imperanda, ut ſaltem ſanguinis miſſione commotis humoribus, & ſopitis ſpiritibus excitatis, quæ obſtruunt, etiam moveantur. Inſuper quædam apoplexiæ ſpecies eſt, ex Hollerio, quam ſanat ſubita, & diligens ſanguinis detractio: Quod etiam confirmat Zacutus, obſ. 20. lib. 1. prax. miran. & lib. 1. Hiſtor. Medic. princ. obſ. 31. Sicut & de ſanato apoplectico, admotis cucurbitulis in occipitio, cum profunda ſcarificatione, prius acri enemate injecto. Ideò non eſt expectandum, ut enema injiciatur, ſed dum paratur, ſtatim ab his quæ potiora putantur, incipere oportet. Si à prima venæ ſectione pulſus fiat melior, & reſpiratio ſit facilior, iteranda eſt ex altera cephalica; ſin hæc deteriora, omittenda, & loco ejus cucurbitulæ cum profunda ſcarificatione ſcapulis ſunt affigendæ, parte jugularium, proximiori, injecto, & rejecto enemate poſt primam venæ ſectionem, quod ſic parari poteſt:

Hippo. appo. 42. ſect. 2.

Cura Apoplexiæ incipienda a venæ ſectione.

Licet morbus ſit a cauſa frigida tamen vena ſecanda.

Et ſtatim aere Enema injiciendum.

℞. Her-

℞. Herbar emoll. centau. minor. mercur. orig. puleg. absyn. ana m. flor. chamæm. & melil. ana pii ſem. ani ʒj. fiat ex his decoct. Acc. ℔j. tantum, diſſol. diaphœ. & hieræ diacol. ana ʒiij. olei rut. & chamæm. ana ℥iß. mellis deſpu. ℥ij. ſalis gem. ſcrup. j. fiat enema, à quo acrius parabitur mox deſcribendum. Interea decoquatur pulegium cum pipere in aceto; & calidum frequenter narib. admoveatur, ut vapor inſpiratione ad cerebrum introducatur. Fiant aſperæ frictiones extremorum, & dorſi, præcipuè autem colli. Cieantur ſternutamenta pulvere hellebori, cum quo modicum caſtorei ſit admixtum, aut decoquatur hellebori radix cum foliis ſampſuci, ut cap. de doloribus capitis ſcriptum eſt, & turundis in decoctione calida madefactis, narium interiora illinantur; quamvis hoc genus auxilii non probet Jacotius, in ſcholiis ſupra Hollerium, cum ſit humor, inquit, in corpore cerebri, non autem in ventriculis: Verum quidem eſt, ſternutamentis facilius educi excrementa quæ in ventriulis detinentur, ſed cum ſubſtantia cerebri, in hoc conatu tota concutiatur, quod in ipſa infarctum eſt, etiam deturbari poteſt, aut loco dimoveri, facilius poſtea trahentibns, aut expellenti naturæ ceſſurum. Præterea inſerviunt ſternutamenta ad morbi, ſeu ſymptomatis gravitatem agnoſcendam; utrum ſcilicet, facultas ſit valde ſopita, nec vim eorum ſentiat, ſicut nec cucurbitularum applicationes; quamvis parum fidendum, etiam ſi natura non videatur multum ſopita. Ejecto priori enemate ſupra ſcripto, aliud injiciatur acrius, cujus hæc poterit eſſe deſcriptio.

Frictiones aſperæ conveniunt, ut & ſternutatoria.

℞. Rad. cyp. & valeria. ana ℥j. folior. alth. mercur. cent. minor. orig. puleg rutæ, abſyn. Lauri ana mj. ſummit hyſſo. & ſalv. flor. chamæm. & milil. ana m. ß. flor. anth. & lavend. ana pii. ſem. ani. & cumi. ana ʒj. bacc. lauri, & junip. ana ℥ß. fiat ex his enematis decoctio. Acc. ℔iß. diſſolve diaphæn. & hieræ diacoloc, ana ʒiij. olei rut, & mellis anthos. ana ℥ij. ſalis gem. ʒß. fiat enema, cui addi poteſt in decocto croci metall. ʒß. & amplius; aut fiat decoctio ʒj. ejuſdem croci, in vini albi ℥iij. quæ colatæ cum enemate miſceatur; Et ſi valentius enema deſideres, colocynth. & radicis ellebo. nigri ana ʒij. cum aliis decoquantur.

Deſcriptio Enematis contra Apoplexiam.

His

His omnibus brevi tempore paractis; quam primum fieri poterit, decernatur medicamentum purgans, quacumque hora, in hoc enim affectu, temporum angustiis urgemur; quod quidem validum esse oportet. Vulgare fit, ex ʒj. scrup. iiij. fortiorum pilularum coccia, aut aggregat. & gr. iiij. casto. in aqua vitæ dissolut: Ego verò probarem potius dosim merc. vitæ, v. g. gr. vj. aut vini emetici, si desint.

Purgans & vomitorium contra Apoplexiam.

℞. Vitri antimo, à gr. iiij. ad vj. aut jecor antim. à gr. vj. ad xij. pro viribus ægrotantis, decoque in vini albi ℥iiij. ad quartæ partis consumptionem, colaturæ adde aquæ cinamomi ʒij. & propinetur. Si injecta enemata præter rationem moram faciunt, sollicitanda est dejectio acribus balanis, adjiciendo in communibus pulverem hieræ diacoloc. cum sale gemmæ; vel incidatur frustulum saponis in formam glandis. Interea si habeatur aqua D. de Candale, aut aliqua imperialis dicta, immittatur in guttur deglutienda: Potest in hunc finem piper pulveratum ad ʒß. infundi in spiritu vini, ℥iij. cum pugillo foliorum pulegii minutim incisorum, & usu ut alia recipi, quarta quoque hora repetendum. Applicetur quoque cucurbitula, exemplo Fracastorii, raso capiti, ea parte qua sutura sagitalis occipitali jungitur, fiantque profundæ scarificationes & breves, ut arteriæ, quæ aliquando negotium facessere solent, minus attingantur. Cuncurbitulis remotis, loco sartaginis candentis, foveatur caput decocto simplicium cephalicorum in vino, & aceto, ut infra dicetur confecto, vel ut scribitur in ordine alphabetico. Quidam Practici, non timent venas jugulares aperire, quod non vacat periculo, propter hæmorrhagiam, & ligaturæ incommodum, magis scilicet impedita respiratione, cujus potissimum defectu pereunt apoplectici; Sed hæc apud illos fiunt cum cautione, leviter enim fit ligituræ constrictio; angusto foramine fit apertio, à qua statim solvitur ligatura, vulnus mistura Galeni occluditur, quæ componitur ex thuris pii, aloës pi, subactis cum ovi albumine & pilis leporinis, è ventre præcipuè detractis, minutissimè incisis. Verum si una salus in hoc præsidio, quare tam insolens. Ego quidem, etsi exempla afferantur, eorum qui hac apertione evaserunt; paucos, & nullos existimo, vera detentos apoplexia

Cucurbita in futura sagittali applicetur, cum scarrificatione.

Non nulli medici venas jugelares aperiunt, sed cum periculo.

Lib. 5. de Meth. med.

xia liberari, nisi in ea specie, de qua suprà ex Hollerio, & Zacuto, quam per similitudinem apoplexiam dici facile crediderim: Multi enim Medici, non curant sæpissimè propria quorumdam signa perpendere, hominemque caro laborantem apoplecticum affirmabunt, sicut & in aliis affectibus, in quibus curatio minoris est gloriæ, si alio nomine vocentur. Multi etiam inter dormiendum stertunt; quantò magis si caro laboraverint; Fallax itaque erit in iis, sicut & in quibusdam aliis, distinctionis signum quod affertur à Medicis, inter carum, & apoplexiam, quod dilucide patebit, ex scriptis in ultima enarratione hujus capitis. Quod autem traditur à quibusdam, venas jugulares tundendas, quia ipsæ in apoplexia obstruuntur, ideoque apoplecticas dici; commentum esse existimo, magna enim vasa non obstruuntur; implentur quidem, & tument, existente plenitudine: Sed detur venas jugulares posse obstrui, quid tum? Spiritus animalis non fertur per eas, sed alimentum; nisi jam nunc recepta de circulatione sanguinis doctrina, hunc dicas ab arteriis, susceptum per jugulares, ad cor præcipitare, quarum obstructione submergitur, & oppletur cerebrum, impedita spirituum libera transmissione; obstrui tamen jungulares, ut exiles venas, à materia crassa, & tenaci, nemo concessurum arbitror; Si enim internæ jugulares obstruerentur, quid juvaret externarum apertio: Dicamus igitur, solo sanguinis plenitudine distendi, & oppleri jugulares, sicut & capitis vasa, liberumque spiritibus motum impediri, quem subita, & diligens sanguinis detractio restituit, ut supra diximus ex Hollerio. Idem dicendum de obstructione carotidum, non autem de ea, quam gigni in rete admirabili docet Fernelius, quam fieri posse concedimus; Ideo arterias juxta mandibulæ articulationem tundendas juberem, quarum apertio vacat periculo, potius quam jugulares; potissimum in illa specie, quæ fit à redundante sanguine, ut constat ex illo juvene apud Aëtium, cap. de catalepsi, quem sanguinis fluxus è naribus, quarta die superveniens liberavit; Et ex illa nobili muliere, quam Sacutus Lusitanus sanitati restituit, venæ sectione quater repetita, octo horarum spatio, sumpta indicatione à mensibus tunc temporis fluere solitis: Ideo Hali Abbas abstinet

Venæ Jugulares non obstruuntur, sed quidem replentur.

Lib. 5. Patholog. cap. 3.

Hali Abbas abſtinet a venæ ſectione, niſi turgeant.

ñet à ſanguinis miſſione in apoplexia, niſi venæ turgeant, quia tunc non fit à ſanguinis copia, quod in curanda apoplexia maximè eſt conſiderandum; multa enim ſanguinis copia, cauſa exiſtente, nocerent, ut ſartago ignita, ad cerebrum calefaciendum, & fundendos humores frigidos, dropax, phœnygmi, veſicatoria, fotus herbarum cephalicarum, & alia caput calefacientia, à quibus cauſa exiſtente ſanguinis plenitudine abſtinendum: E contra verò in ea ſpecie, quæ frequentior eſt, parum aut nihil juvat venæ ſectio, quam genuit humor frigidus, & pituitoſus, cerebri ſubſtantiam replens; tempus autem anni, ætas, & temperamentum ægrotantis, venarumque turgentia, qualis naturæ ſit apoplexia indicabunt. In caro, eadem curatio adhibetur quæ in apoplexia, minori tamen cum præcipitatione omnia fiunt, cum res non ſint in tanto diſcrimine. Verum ſi fiat per conſenſum, habenda eſt præcipuè ratio loci, à quo vapor aſcendit; Si ab ſtomacho, vermes fere ſubeunt, aut eſus rei cujuſdam ſoporem inducentis præceſſit, ut cicuta, fungi, opium, vini potus; aut, ut accidit in convalituris, facultas nimio cibo opprimitur. Si igitur aliquid ore ſumptum eſt ſoporiferum, vomitu rejiciatur, ſi adhuc in ſtomacho contineatur; Si verò prolapſum eſt ad inteſtina, enematibus advocetur acribus, aut medicamento purgante deturbetur, deinde ventriculus, & caput antidotis roborentur: Putredo ſi ſcateat in inteſtinis, enematibus etiam, & purgante pharmaco, cui aliquid contra vermes ſit impoſitum, foras propellatur: Ab hypochondriis extra inteſtina, non fit carus, niſi in quibuſdam febribus à putredine, quarum fomes in illis ſubeſſe exiſtimandus eſt; qui quidem carus, augetur febre invaleſcente, & remittit declinante: Hic non indiget curatione, niſi qua febris profligatur; Sicut qui ſymptoma hyſtericæ paſſionis eſt, & qui vulneribus quibuſdam capitis ſupervenit, curatur ſublata cauſa efficiente. Quæ de caro curando dicimus, eadem prorſus in cataphoræ curatione, & comatis obſervanda ſunt; cum ab eadem cauſa, ſed debiliori, ut antea diximus, procreentur, ſicut & lethargus, qui cataphora cum febre dici poteſt: Ex qua apertiſſimè conſtat, lethargum nunquam fieri à ſimplici intemperie frigida, ut quidam ſcribunt, cum intemperiem frigidam, per ſe febris eſſe cauſam,

In Caro eadem adhibetur curatio, quæ in Apoplexia,

ut & in Cataphora & Comate.

ſam, ſit impoſſibile; Ideo in ejus curatione, prius habenda eſt ratio pituitæ putreſcentis in cerebro, & febris, deinde frigidæ intemperiei, ſi qua ſit: Ratione igitur febris, aut ſola revulſionis gratia, venæ ſectio eſt adminiſtranda, prius injecto enemate, ſanguiniſque è cephalica detrahendum, quantum vires, ætas, plenitudo; & morbi natura, ferre videbuntur: Cætera deinde obſerventur ſine præcipitatione, ut de apoplexia ſupra diximus: Cum enim omnes hi affectus ſoporiferi ſint cognati, ſolumque differant ſecundum magis & minus, propriiſque quibuſdam differentiis, ut antea diximus, curatio unius alteri adhibetur, pro uniuſcujuſque cauſæ, & ſymptomatum varietate. Quare prius de apoplexiæ curatione egimus, quæ præ cæteris fortiorem habet cauſam; ut ex ea ſumatur, quod aliis affectibus ſoporiferis congruum videbitur, pro uniuſcujuſque cauſæ, & ſymptomatum differentiis. Qua propter in lethargo, quia febris comitatur, multi reſpuunt impenſe calefacientia capiti admota, ut dropaces, phœnygmos, ſinapiſmos, & veſicatoria; Alii verò utuntur: Hujus rei deciſio, ſumi debet ex febris natura, quæ ſi parva, conceduntur, ſin minus, abſtinendum; Omnia autem prudentia Medici adminiſtrari debent, qui ad ea quæ magis urgent, convertere ſe didicit: cujuſcumque tamen naturæ ſit febris, cucurbitulæ cum ſcarificatione vertici impoſitæ, in omni affectu ſoporem inducente conveniunt, cujus cauſa eſt in capite. Practici utuntur in lethargo oxyrhodinis, quæ nihil, aut parum videntur profutura; mallem ego uti fotu capitis ex decocto ſequenti univerſalibus præmiſſis,

Affectus ſoporiferi non differunt niſi ſecundum magis & minus.

℞. Rad. cyp. valeria acori ana ℥j. folior. beton. ſampſ. ſalu. puleg. hyſſo. calam. orig. ana mi, flor. chamæm. & melil. ana pii, floru roriſm. ſtœc. & lavend. ana pi, bacc. lauri, & junip. ana ℥ß. fiat ex his decoctio in aceto, & caput raſum, ab applicatione cucurbitulæ calide foveatur; multum laudat hoc remedii genus Riverius, in omni affectu ſoporifero. Quidam diſtingunt lethargum in idiopathicum, & ſympathicum; Idiopathicum verò, in eum qui fit primo, & per ſe, & eum qui alteri morbo ſuccedit: Ego verò tantum unam ſpeciem lethargi invenio, qui fit ex nimia irrigatione cerebri pituitæ putreſcentis. Si enim lethargus fiat ex hujuſmodi pituita putreſcente

Fotus ex herbis cephalicis.

ſubſtantiam cerebri irrigante; in affectibus autem ſoporoſis per conſenſum, nulla eſt pituita putreſcens, ſicut & in lethargo qui phrenitidi ſuccedit: Cur talis affectus, carus, coma, aut cataphora, potius non dicetur, quibus etiam febris interdum jungitur: In his itaque pituitæ putreſcentis in cerebro non eſt ratio habenda, ſicut in vero lethargo: ſed focus in partibus inferioribus exiſtens ſubtrahendus; vel naturalis cerebri calor, præcedenti inflammatione exolutus, refocillandus antidotis, & fotu herbarum cephalicarum in aqua aut vino, vel in ambobus, ut per febrim licebit, parato, addita octava parte aceti. Cum autem materia aliqua eſt expurganda, ſacculus ex baccis lauri, & rad. hellebori nigri, ana, ſi decoquatur in prædicto decocto, & poſt fotum ſuturæ coronali applicetur, ut docet Hartmannus cap. de mania, facile crediderim ægrotos hujuſmodi ſopore oppreſſos, non parvam utilitatem percepturos. Zacutus in hunc finem, retro aures pyrotica apponit. Vide obſervationem de lethargo lib. 1. praxis hiſtor. cap. 1. Et lib. 1. praxis miran. obſer. 17. de lethargo, ferro candenti excitatis cruſtulis in vertice, occipitio, & circumcirca, curato. Quod autem ſpectat ad purgationem in curatione lethargicorum, à multis non probatur in principio, medicamento præcipuè valido; fortaſſe propter authoritatem Hippocratis lib. 3. de morb. Cum moriturus, inquit, eſt lethargicus, multum, atque id liquidum infrà egerit. Sed hac de cauſa, non exiſtimo à purgatione eſſe abſtinendum à principio; Imo forti utendum, ut humor ille putris citò educatur, cum intra ſeptimum diem, qui lethargo laborant moriantur; Quod ſi moriturus, multum atque id liquidum infrà egerit, facultate retentrice cum toto pereunte, quod mirum non eſt: In principio igitur, aut nullo modo, propter morbi brevitatem poteſt decerni purgatio in lethargo. Sic experientia edocti ſententiam Hippocratis accepimus.

Poſt aures cum fructu applicantur pyrotica.

PROGNOSTICA.

COma quod virium imbecillitatem ſequitur, valde exitioſum; ſicut quod morbos calidos, & ſiccos ſequitur, ut poſt phrenitidem, & in quibuſdam febribus.

Coma minus periculoſum, quod à frigida intemperie ſola pen-

pendet, quam quod à frigida, & humida; & hoc minus quam illud, quod fit à contrariis intemperiebus.

Carus ſemper malus, & comate pejor.

Carus à vulnere capitis, malus.

Lethargicus intra 7. dies moritur; ſi hos evaſerit, ſervatur.

Tremor in lethargo lethalis.

Lethargus parotide exorta, aliquando ſanatur.

Lethargus peripneumonia periculoſior. Gal. lib. 4. de cau. pulſ.

Lethargus fit ut plurimum, nullo præcedente morbo; aliquando poſt phrenitidem, calidiori, & ſubtiliori materia reſoluta.

Cum moriturus eſt lethargicus, multum, atque id liquidum infra egerit. Hippo. lib. 3. de morbis.

Catalepſis lethargo periculoſior.

Catalepſis à melancholico ſucco, difficilius curatur, quam quæ fit à ſanguine, & curata fere in melancholiam deſinit.

Apoplexia morbus acutiſſimus.

Apoplexiam fortem ſolvere eſt impoſſibile, debilem verò difficile. aphor. 42. ſect. 2.

Raro quiſpiam evadit ex apoplexia, ſine partis alicujus reſolutione; quod ſi omnia membra reſoluta ſint, cito rapiuntur; Quidam in apoplexiam iterum incidunt.

Quicumque ſani capitis dolore de repente corripiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, intra 7. dies moriuntur, niſi febris prehenderit. Hippo. apho. 51. ſect. 6.

Non minus periculum pendet aliquando ex febre, quam ab ipſa apoplexia, ex Aretæo.

Raro febris apoplexiæ ſupervenit.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Lethargus feliciter curatus.

PRofectus in vicinum hujus urbis oppidum, allaturus opem mercatori gravi ſomno ſopito, qui lethargi limites videbatur excedere; nihil enim ad inclamationes reſpondebat, vellicatus tamen ſentiebat grunniens. Curationem ſtatim à venæ ſectione orſi ſumus, enemata injecta ſunt; circa veſperam, cu-

curbitulæ cum profunda ſcarificatione, ſcapulis, admotæ ſunt; ſequenti die mane ſcammonii præparati gr. xiiij. cum gr. iiij. caſtorei, in aqua betonicæ juſſi propinanda, quibus venter optime dejecit: Juſſi abiens ut magnum veſicatorium ſcapulis imponeretur, à quo ſolo excitatus eſt à ſopore, ut vulgi erat opimo, qui ſalutem, aut mortem, tribuit ultimo remedio quod adhibetur.

OBSERVATIO II.

Lethargus ab incenſis carbonibus in cubiculo clauſo.

MAſſiliæ P. quidam ordinis Sancti Augnſtini, cum ſe lecto reciperet, accendit carbones in angulo cubiculi; tabularum enim non ex aſſeribus, ut in hac regione, ſed ex ſolo gypſo conficitur tignis incumbente. Cum autem rei neceſſariæ ad conficiendum panem, cura eſſet ei demandata, eſſetque hac de cauſa, die ſequenti ante lucem ſurrecturus; ſtatuto tempore elapſo, venit Frater ad oſtium, dormientem, ut putabat, excitaturus, cui fortiter pulſanti nihil reſpondit, altiſſimo quippe ſomno depreſſus: Res ad P. Priorem delata, venit ipſe, oſtium vi aperiendum jubens, quo aperto, inventus eſt Pater jacens in lecto, oculis clauſis, librum ſecundum ſe apertum habens, lampade extincta prope lectum clavo affixa; legentem enim carbonis vapor ſenſim invaſerat, gravi ſomno ſopitum detinens, à quo inclamationibus, nec corporis vellicationibus excitare valentes, Chirurgum, & Pharmacopœum accerſendos curarunt, qui propinata aqua cœleſti, cucurbitulas apponunt ſcapulis. Interea vocatus, invenio jacentem ægrum, & adhuc ſopitum: Quod autem omnes, & me attonitos detinebat, unum erat; aves ſcilicet quamplures, circa cubiculum gratia cantus in caveis detentas, corporis varia compoſitione jacentes mortuas. Nemini in mentem venire poterat, quid hoc rei eſſet: Quidam dæmonem quendam intraſſe in cubiculum credebant; Alii alia affirmabant. Tandem res innotuit, inventis in angulo cubiculi carbonum cineribus, quibus viſis, juſſi omnes feneſtras ſtatim aperiri, adductiſque duarum feneſtrarum foriculis, in quibus erant extrinſecus cancelli, aves in caveis interjectis incluſæ, mortuæ non erant, imo bene valentes; ad eas enim carbonum varpor clauſis foriculis perveni-

re

re non potuerat. Breve Pater iſte excitatus eſt, apertis feneſtris, aëre puro intrante cubiculum, qui apoplexia periiſſet, niſi grande fuiſſet cubiculum, erat enim inſtar aulæ; niſi etiam ſummo mane oſtium fuiſſet apertum, ut aliquis vapori mortifero eſſet exitus, & aëri puro introïtus.

OBSERVATIO III.

Pater quidam Sancti Benedicti incidit in affectum lethargi ſimilem à quo vix excitari poterat; aliquibus fruſtra tentatis, hauſta doſi mercurii dulcis gr. vj. à periculo mortis liberatus eſt.

Lethargicus Mercurio dulci curatus.

OBSERVATIO IV.

Civis quidam hujus urbis, cum morbi acuti periculum evaſiſſet, redeunte ciborum appetitione, rogavit inviſentem conſobrinum, ut de offa panis ſecalini ad ſe mitteret, multo enim deſiderio de ea manducandi flagrare ajebat; ille gaudens conſobrino ſatisfacere, miſit hora prandii, ſcutellam plenam offæ ſecalinæ, qua ſe ingurgitans, incidit verſperi in ſomnum profundum, nocteque mortuus, eſt. Ætatis erat 50. annorum.

Reconvaleſcens ſe ingurgitat offa ſecalinæ panis, & eadem nocte morbo ſoporoſo interiit.

OBSERVATIO V.

Mulierem quandam ſexagenariam, aut circiter, ex præcipuis hujus urbis, jam ſurgentem à ſimili morbo, extremaque à Medicis, quorum unus eram, facta ſalutatione; audivi peregre profectus inviſendis ægrotis, vita functam eſſe, cujus inſperato rei nuntio attonitus, reditus moram ægre ferebam, ut mortis cauſa mihi innoteſceret, quæ ciborum ingurgitatio fuerat, ut in ſuperiori ægrotante. Cum enim ruſticus lepuſculum ad eam detuliſſet, ſupra vires de eo manducans, incidit in ſomnum profundum & mortua eſt. Quare Medici ſint ſolliciti, ab ægris ſe recipientes monere, præcipue ſeneſcentes, ne multo cibo facultatem adhuc infirman opprimant, indicto mortis periculo, ut duobus his ægrotis contigit.

Mulier ſurgens a morbo, lepuſculi nimium commedens eadem nocte morbo ſoporoſo extinguitur.

OBSERVATIO VI.

Uxor Conſiliarii hujus urbis, laborans febre duplici tertiana, ſubintrante quolibet paroxiſmo, incidebat in ſoporem profundum ſex horarum: A Medico ordinario venæ ſectio-

Mulier tertiana febre laborans.

quæ cùm gravi ſopore incipiebat, ab ea vomitorio curata.

ctionibus, & purgante adminiſtratis, febris, & ſopor, in paroxiſmis redibant. Cum autem in uno proxiſmo, ultra decem horas ſopor protraheretur, nec excitari poſſet, abſente Medico ordinario, vocatus ſum à marito, qui me ingredientem etiam, atque etiam rogavit, ut ſi quid arte mea valerem ad ſalutem ægrotantis; non dedignarer proferre; quod me facturum promiſi, ſtatim atque eam vidiſſem: Ingrediens cubiculum inveni ægram altiſſimo ſopore depreſſam, vigente adhuc paroxyſmo, oculos tunc apertos habentem, nihil tamen videntem, ne lucernam quidem ad ipſos admotam. Ab aſtantibus, & Phormacopœo, certior factus de omnibus quæ acta erant, & de natura morbi, affirmavi præcedenti medicamento purgante, materiam febrilem tantum fuiſſe commotam, unde majori evaporatione in paroxyſmo ſequenti, caput magis repletum fuerat; ideo aliud propinandum eſſe, præcique ſurſum purgans, cujus natura, facultatis excitandæ, & materiæ morbificæ expurgandæ idonea eſſet, ab ipſis enim fontibus, ut ait Fernelius, humores noxios evocant vomitoria, quod medicamentum deorſum purgans, etiam ſæpius exhibitum, non valeret efficere. Tunc temporis fama percrebuerat, Ludovicum xiv. Regem noſtrum, dum Caleſii peſſime ægrotaret, à vino emitico, priſtinæ valetudini reſtitutum; Ideo hoc medicamentum, me valde probare pro ægrotante, aliamque ſalutis non eſſe viam: De regio medicamento differentem audientes cognati, omnes unanimiter conſenſerunt, ut præberem ægrotanti, licet inſolens eſſet in hac urbe, & pro deleterio haberetur. Cum autem propter temporis anguſtias, non liceret jecur antimonii infundere, juſſi ut Pharmacopœus gr. vij. acciperet & vini albi ℥iij. parum & leniter decoqueret, addendo in colatura cochlear j. aquæ cinamomi, ſtatimque deglutiendam infuſionem præberet ægrotanti, quo rite per cochleare tubulatum peracto, poſt ſemiquadrantem, cepit ægra toto corpore concuti, ſignum vomitionis brevi adfuturæ; ideo nocte jam adulta, domum redii, præcipiens Pharmacopœo, ut poſt ſecundam vomitionem, parum juſculi ſorbendum daret ægrotanti, & quoties iterum vomeret; quod ita factum eſt: Cum autem tertiò, & quartò vomuiſſet, ejecit puriformia quædam,

ex

ex rupto abſceſſu, ut omnes credebant. Ego verò mane ſurgens, inviſi ægrotantem, ſciendi cupidus quæ illi acciderant, mihique relatum eſt, poſt tertiam vomitionem materiæ illius puri ſimilis, expergefactam eſſe; explorans autem pulſum, comperi febrem adhuc perſeverare, remiſſior tamen: De cætero loquebatur ægra, beneque ſe habebat ad ea quæ offerebantur, gaudens cum marito, & omnibus cognatis, tanquam ab inferis eſſe revocatam, nec amplius in ſequentibus paroxyſmis, ſoporoſo illo affectu correpta eſt; licet febris ad finem uſque autumni protraheretur, fere ſcilicet per menſem. De materia autem puri ſimili vomitu rejecta, quæ ex abſceſſu rupto putabatur, negavi hoc ita eſſe; nullus enim dolor in ventre, aut alibi præceſſerat; nec ulceris poſt ruptum abſceſſum ſignum ullum remanſerat: Materiam illam puriformem, ex pituitæ potius vitreæ putreſcentis portione extitiſſe, cujus anathymiaſi, tempore paroxyſmi repleto capite, ſopor ille invehebatur, ſolutu difficilis, propter vaporis craſſitudinem naturam materiæ è qua exhalabat redolentis, quæ chronicarum febrium intermittentium, ut hæc fuit, etiam cauſa eſt.

OBSERVATIO VII.

CElebris hujus urbis Cauſidicus, liberali corporis proceritate, & ſatis obœſus, cum in aula ſuperiori domus ſuæ ſemper habitaſſet, propter ſenilem ætatem 60. annorum, ingraveſcente ejus corpore, placuit in inferiori degere: Poſt aliquot tempus mane ſurgens, non bene habebat, unde iterum decumbere coactus eſt, ſtatimque forti apoplexia correptus, hora decima matutina obiit, omnibus à Medico ordinario, & à me incaſſum adminiſtratis. Aploplexia lethalis.

OBSERVATIO VIII.

MUlieri apoplecticæ cum nihil proficeret, nequidem vulgaria purgantia à Medico ordinario præſcripta; vocatus juſſi vinum emeticum propinandum, à quo & vomitus, & dejectiones motæ ſunt, quæ mortem avertere non potuerunt. Tanta eſt in apoplecticis cerebri occupatio, ut nullis valeat præſidiis expediri; Omnes enim quos ego vidi ſine condonatione abrepti ſunt, aut ſaltem paraplegiam non effugerunt. Mulier apoplectica incaſſum adhibitis remediis, interiit.

L Quod

Quod me magis Hipprocati fidem facit adhibere, quam apoplecticos curasse gloriantibus; neque enim, ut supra diximus, quod apoplexia vocatur, vera semper est apoplexia, etiam si cum sopore stertor adsit, ut videbitur in sequenti enarratione.

OBSERVATIO IX.

Consul Comate vigili interiens.

VOcatus in urbem Montis-Marsani, ut primarium urbis Consulem, *Marie* Gallicè, inviserem, quem apoplexia correptum fama erat, ingredienti cubiculum, statim occurrit mihi Medicus ordinarius, qui nobilem ægrotantem apoplexia detineri, quærenti mihi affirmavit, quod primo aspectu facile credidi; jacebat enim tunc ægrotus oculis clausis, & sine motu, cum maximo stertore, qui carum, ut scribitur, ab apoplexia distinguit. Pulsu explorato, qui satis validus erat, de his quæ pro curatione acta erant percunctanti, responsum est mihi, venæ sectionem fuisse administratam, & cucurbitulas scapulis admotas cum scarificatione; nunc alia esse decernenda, respondi, nullumque potentius esse remedium vino emetico, in omni soporoso affectu, quod propinandum libenter concessit; verum in urbe non fuit in promptu: Quærens à Pharmacopœo utrum jecur antimonii paratum haberet, respondit etiam; accipe igitur, dixi, gr. vij. & decoque recte pulverisata, in vini albi ℥iiij. ad consumptionem quartæ partis, colaturæ adde aquæ cinamomi coclear j. statimque propina ægrotanti; hoc statuto, quisque ad dormiendum, quia nox erat, se recepit, præter eos quibus ægri cura demandata erat. Mane surgens, accepi vinum emeticum nihil præstitisse, nullus enim vomitus subsequutus erat, nescio quale jecur antimonii adhibuerat; non parum tamen irritam exhibitionem ægre tuli. Interea adverteram ægrotantem, dum aliquid sorbendum offerebatur, caput ad latera moventem, ut conatus porrigentium eluderet; quod si caput contineretur, manus admovebat, ut averteret sorbitiones. Cum verò omnis apoplexia, sit motus, & sensus abolitio, cepi in dubium revocare hujus morbi naturam; sollicitus autem magis de statu ægrotantis, ad aliud tempus remittens, ingressus sum ejus cubiculum, pulsumque exploratum valde imminutum inveni; ideo de salute desperans, facta certæ mortis

ad-

adfuturæ prognosi, discessi; hunc tamen Empiricus quidam curandum suscepit, admovens capiti candentem sartaginem, & alia adhibens remedia, quæ mortem serotinis horis avertere non potuerunt: Ego verò in itinere inter equitandum, animo volvebam qualis esset iste affectus, in quo æger gravi quasi somno sepultus, sterteret clausis oculis, membra tamen moveret; ultra enim cataphoram, & lethargum erat; carus, ex Medicorum doctrina, esse non poterat, quia membra movebat, & maximus erat stertor; Neque etiam apoplexia, in ea enim est motus, & sensus abolitio; hic autem ægrotus si importune urgeretur, caput, & brachia movebat; Tandem post aliquod tempus, hoc sæpe mente revolvens, statui apud me hunc affectum non esse simplicem, sed compositum, ex quadam nervorum ad diaphragma pertinentium obstructione, & cerebri soporosa dispositione, quam supra, coma vigil appellavimus, in quo ægroti videntur dormire, quia clausi sunt eorum oculi; revera autem non dormiunt, quia si importune ad aliquid agendum urgeantur, movent caput, & brachia, ut irritos astantium conatus efficiant quasi agnoscentes, quo animo res agatur: Longe magis autem habet de sopore affectus iste, quam de vigiliis; multi enim inter dormiendum, pungentibus manus imponunt pulicibus, & capiunt, quas omnino expergefacti, inter digitos inveniunt, & alia faciunt tanquam vigilantes, quorum postea non recordantur, quia instinctu fit hoc potius, quam ratione. Quare in hoc comate vigili, in quo clauduntur oculi membra autem movet interdum ægrotans, causa levior est, quam in simplici; gravior autem omnibus in quo oculi manent aperti, propter ea quæ supra diximus, loquentes de comate vigili. Ex hac igitur affectione soporifera, & quadam nervorum diaphragmatis, ex quarta, quinta, & sexta, interdum septima, vertebrarum colli conjugatione prodeuntium obstructione, illuc parte materiæ translata, genitus fuerat, ægrotantis istius affectus; Quæ enim in anteriori parte cerebri constiterat, comatis vigilis causa erat: pars autem ad nervos prædictos delata, læsæ respirationis, & stertoris sine apoplexia. Ex his constat, & ex supra dictis in apoplexia, fallax esse in ea stertoris signum: sicut interdum motus, & sensus abolitionem, incipiente

te morbo, nondum ſcilicet integre via ſpiritibus intercepta. Quibuſdam poſt annis, vidi ſartorem in hac urbe, qui in affectu ſoporifero cum maximo ſtertore, ſumpto vino emetico caput movebat, & toto ſe corpore contorquebat, qui octo horarum ſpacio obiit.

De Epilepſia.

CAPUT IV.

Epilepſia inter morbos occultos numeratur.

NUllus eſt inter morbos, qui aſtantium animos magis in admirationem rapiat, & cujus paroxyſmi nobis timorem magis incutiant, ipſa epilepſia: Non mirum ſi morbus ſacer dicatur, & aliis nominibus apud Authores vocetur, galliceque, *haut-mal*, nominetur; occultam hoc nomine, naturæ ejus indagationem eſſe ſignificantes, & alte philoſophandum, ſi exquiſitam de ea notitiam habere velimus, quæ plurimorum torſit animos, multa, & varia, de ipſa differentium. Verum abſit verbo invidia, morbus iſte, ſive ſymptoma, non eſt aliis quamplurimis abſtruſioris naturæ, nec ita ſe res habet, ut à multis ſcribitur: Quod enim palpitatio eſt cordi, talis omnino eſt epilepſia cerebro; Nam cum in eoſdem uſus, habeat utrumque principium ſuam ſyſtolem, & diaſtolem, harum ratione, ambo ab iiſdem cauſis, ſimili ſymptomate affici par eſt, verum, cor à levioribus cauſis palpitare docet experientia; tanquam enim vitæ principium, ne leviſſimum quidem rei noxiæ occurſum ferre poteſt, quemadmodum cerebrum, quod graviores affectus tolerare poteſt, ſine vitæ diſcrimine; Ideo nonniſi qualitatis malignæ interventu, epilepſia corripitur quæ eſt ejus palpitatio, quam non omnis maligna qualitas excitat, ſed cerebro proprietate quadam infenſa, cujus præſentia ſtatim concutitur, nervoſis in conſenſum tractis. Sicut enim corde palpitante, ipſæ quoque arteriæ palpitant: ſic cerebro in epilepſia palpitante, muſculi ſuo modo palpitant, alium non habentes motum, niſi contractionis, & extenſionis, quibus ſubſalientes, principio ſuo conſentiunt; Quævis enim pars corporis, motu aliquo prædita, ſive naturali, ſive voluntario, præter facultatem

Cauſa ejus eſt palpitatio cerebri.

tem expultricem omnibus communem; ut arceat quod molestum est, velut principio suo condoleat, agit proprio illi dato à natura motu, sed citatiore, propter causæ morbificæ instantiam: Ita quæ parum molesta sunt, placide, & pedetentim cor excernit, tanquam pars similaris, & tanquam pars organica; Quæ verò jam modum excedere incipiunt, celeriori, & majori quam antea diastole, & systole, arcere nititur; Cum autem nimium gravant, aut multum adversantur, qualitate præcipue maligna, palpitationis sæpe motu expellere contendit: quæ dicitur cordis immoderata concussio, vehementi diastole, & systole molesta. Eodem prorsus modo, cerebrum quotidiana excrementa, quæ præter modum non urgent, per meatus ad id comparatos, sensim, & sine molestia excernit; Quæ verò non facile cedunt, sternutationis motu, sæpissime excutit: At ipsum aggrediente qualitate maligna, & proprietate quadam illi infensa, subsalit, concutitur, & more cordis palpitat, ut illam à se propellat: quæ quidem palpitatio, epilepsia est; simili ratione dicenda cerebri immoderata concussio, vehementi diastole, & systole gravissima, musculis in consensum adductis, cum omnium functionum animalium læsione, motricis depravatæ, sensitivæ, & principis abolitæ; Quod cordi accidere non potest, functio enim vitalis in corde, non aboletur sine ipsius, & compositi destructione. Verum cerebro affecto à graviori causa evadimus, quia non est ut cor ad vitam ita necessarium, multisque & gignendis, & continendis excrementis assuetum: Ideo graviores, & longiores ferre potest palpitationes, quas sine præsenti periculo, cor non sustineret. Hujus symptomatis causa in cerebro, non qualiscumque ut in corde, sed humor tantum aut vapor malignæ qualitatis particeps, & cerebro à natura infensus, cujus incursu, statim concutitur & subsalit, non valens præ qualitate maligna, quæ totum habet illum occupatum, spiritus nec transmittere, nec multos conficere, sed omnibus tanquam in arce cohibitis, sibi consulit, quousque se ab hoste expedierit, unde omnes ejus functiones læduntur; quæ omnia carus excipit: Non quidem madescente nimia humiditate substantia cerebri; sed ipso præ labore quiescente, & jacturam spirituum prius resarciente, antequam ad organa sensus transfundat,

Quid, & unde Cordis palpitatio.

In soporem ut plurimum terminatur epilepsia.

dat, quod ſoporis, & paroxyſmi totius finis eſt: Qui quidem ſopor, ſeu quies, præcedenti ſemper reſpondet labori; ita ut longum paroxiſmum, longa ſuſcipiat quies, brevem autem, brevis. Humor ille malignus, aut vapor, horum paroxyſmorum cauſa, vel in ipſo cerebro gignitur, vel à partibus inferioribus enaſcitur; unde duplex epilepſiæ ſpecies: Una quæ fit in cerebro, idiopathicam vocant; altera quæ fit per conſenſum, tranſmiſſa aura quadam maligna, à partibus inferioribus ad cerebrum; à manu, pede, ſtomacho, utero, & hypochondriis, quam ægrotantes ipſi, aſcendentem ſæpiſſime percipiunt, ſenſu cujuſdam rei frigidæ ſurſum perreptantis: Aliquando nullum frigus percipitur; ſed ſtatim atque vapor excuſſus eſt à ſede, partes per quas defertur, ſucceſſive agitantur, & convulſorie ſubſaliunt, quouſque vapor ad cerebrum pervenerit; cujus primo occurſu incipit paroxyſmus epilepticus. Hæc ſpecies à ſolis fit vaporibus; Primaria, etiam ſi à vapore aliquando fiat, imo & qualitatis ſimplicis effuſione fieri poſſit, magis tamen ab humore gignitur. Neque fingere ſibi oportet, materiam obſtruentem, vel quantitate moleſtam; quantitas enim materiæ, quæ nunquam multa eſt in hoc affectu, parvæ eſt conſiderationis; longe autem ſecus qualitatis malignæ intentio, quæ à minera effunditur latitante, vel in baſi, vel in aliquo cerebri receſſu. Si enim à partibus longinquis, pede, v. g. parvo exiſtente foco, & ſenſum fugiente, aura venenata cerebrum petit; à fortiori latens minera in ipſa parte, quamvis parva, diffundet, quæ in venenatis, & malignis qualitatibus, intenſiſſimæ ſolet eſſe virtutis, licet quantitate valde exigua. Nam cum ſubit admiratio, in aliquo pedis, aut manus receſſu, nulli obvia ſenſui hujus mali latere mineram, non poſſum non aſſerere, eodem plane modo, rem in cerebro ut plurimum ſe habere; in aliqua ſcilicet ejus parte, cauſam iſtius ſymptomatis inhærere, quamvis alteratio unde duxit originem, toti cerebro inſidere poſſit: Hoc autem maxime accidit in epilepſia, cui cauſæ externæ principium dedere, ut capitis refrigeratio, madefactio ab imbribus, aut caſu in aquam; unde cerebro refrigerato, & debili facto, vidimus accidere epilepſiam in viro militari: Cum autem à cauſis externis pars aliqua cerebri, ut plurimum, magis

Non tam a quantitate, quam a maligna qualitate materiæ, producitur epilepſia.

gis

gis patiatur quam altera, in latere debiliori, fomitem mali potius consistere verisimile est. In epilepsia verò quæ causam habuit internam, vel à parentibus, vel à pravo alimento, ut in hydrope sæpe contingit, toti cerebro causa inhærere potest; licet omnibus sit in confesso, partem præcipue nobilem, ut vocant, excrementa, quantum fieri potest, longe à se, aut saltem in sui aliquem minoris momenti recessum protrudere; Imo ausim dicere, humorem epilepsia prægnantem, ad pedes usque à cerebro expelli, unde paroxysmi epileptici postea exurgunt: Quemadmodum accidit mulieri de qua lib. 5. observ. miscell. obser. 6. agitur, in qua humor valde malignus, à cerebro excussus, ad latus usque umbilici, successive inferens dolorem in partibus per quas transibat, pervenit, ibique hærens carnem corrupit in modum gangrenæ. Huic autem alterationi, qua cerebrum aptum factum est gignendæ materiæ, epilepsiæ parenti proximæ, licet frigus externum principium dederit, in qualitatibus tamen elementariis, neque in ulla secundarum, statui debet proxima ejus causa, sed in aliqua ex specificis; & ita specifica, ut si alterius naturæ esset, epilepsiam non faceret: Ideo epilepsia, sive tanquam morbus, sive tanquam symptoma spectetur, dicenda est cerebri, aut alterius cujusque partis alteratio, qua apta nata sit gignendæ materiæ ichoris, aut vaporis simili, qualitatibus cerebro proprierate specifica infensis, cujus occursu totum concutitur motu palpitationis simili, cum læsione functionum, &c. ut jam dictum est, nervosa in consensum trahens, quæ suo modo etiam palpitant, quousque cerebrum noxia excusserit, apparente in ore spuma, & alto subsequente sopore. Hujus alterationis præviæ dispositiones, vel à parentibus epilepticis ducuntur, vel à quadam aëris constitutione regioni innata, aut in uterum maternum invehuntur, ex qualitate quadam sanguinis menstrui, aut ex cerebri madefactione & refrigeratione, ut supra diximus, unde gignuntur excrementa, ad hujus symptomatis semen concipiendum parata, ab agente specifico, sine quo nulla epilepsia. Cum autem, sive in ventriculis, sive in alia cerebri parte, fiat paulatim excrementorum generatio, tandiu ea sustinet natura, quousque non tam quantitate, quam infensa sibi qualitate proritetur ad

Epilepsia causam habens internam, est vel hæreditaria vel a pravo alimento.

Causa epilepsiæ.

ex-

expulſionem, motu palpitationis, propter cauſæ malignitatem, & inſtantiam, unde inſultus epilepticus, quam diximus fieri, non ſolum ab humore, in illa ſpecie quæ vocatur idiopathica; ſed & à vapore, & ſolius etiam qualitatis malignæ tranſmiſſione: Quamvis communi omnium fere ſententia humor ſubeſſe credatur; craſſus quidem, ſecundum antiquos; tenuis verò ſecundum neotericos. Nam ſi in partibus inferioribus fomes reperitur, vaporem tantum emittens, ad hujus mali generationem; Quis negabit, in aliqua cerebri parte minoris momenti, talem generari poſſe, è quo vapor excuſſus, ſtatim faciat inſultum epilepticum. Hoc teſtatur hiſtoria Fernelii de abſceſſu in cerebro: & in alio de portione meningis corrupta, in quibus teter vapor epilepſiæ cauſa erat. Præterea ſi qualitatis interventus cerebro infenſæ requiritur ut fiat epilepſia; Quis ſola ipſius tranſmiſſione invehi poſſe non credet, exiſtente ſaltem minera in cerebro, aut circa ipſum, ut in his, de quibus ſupra ex Fernelio? Fateor quidem in epilepſia idiopathica, humorem ut plurimum ineſſe ichori ſimilem, qui vel ſenſim cumulatur in ventriculis, vel in alia cerebri parte, ut tempore paroxyſmi in illos excuſſus, per infundibulum infra protrudatur, aut per alias vias, magis convenientes pro ſede humoris. In epilepſia autem quæ fit per conſenſum, fatendum eſt, qualitatis malignæ tranſmiſſionem, difficile fieri poſſe, ſine exhalationis interventu, cum qua fertur ad cerebrum; à partibus enim longinquis, ſolam qualitatem uſque ad cerebrum tranſmitti poſſe, creditu non eſt facile, niſi eſſet illi lex indicta à natura, ut hanc potius, quam aliam partem adoriatur; quemadmodum fit in quibuſdam venenis. At dicet aliquis, ſi epilepſia idiopathica fiat à ſolo vapore, aut ſolius qualitatis malignæ tranſmiſſione, quare tranſglutitionis ſonitus exauditur in paroxyſmo, & in fine ſpumæ fit generatio, quæ humoris deſcenſum arguunt; Cui reſpondebitur, ſonitum illum deglutientis ſimilem, qui in paroxyſmo ſubauditur, magis eſſe à convulſorio motu muſculorum laryngis, qui ſunt organa vocis, quam à vera deglutitione, quæ tam citò non repeteretur, ſi vera eſſet deglutitio. Præterea quod tranſglutitur, & ſpumæ exiſtit materia, non ſemper humoris morbifici portio eſt, nam in epilepſia

Humor epilepſiam generans a veteribus craſſus a neotericis tenuis creditur.

Lib. 2. de morb. venen. cap. xv.

Quare deglutitionis ſonitus exauditur in paroxiſmo.

lepsia quæ fit per consensum, cujus materia est exhalatio, sonitus ille, si adsit, & spuma, humorem non arguunt, saltem morbificum, exhalatio enim non descendit, nec convertitur in spumam. Dicendum igitur sonitum illum in hac specie, & ubi causa mali non est humor, effici à musculis laryngis convulsorie agitatis; spumæ autem materiam, esse à glandulis, quæ pituitam oris partibus, & gutturi suppeditant; vel fieri ab excrementis, motu compressionis cerebri tunc temporis excussis, & in gutture agitatis: Motus autem ille musculorum laryngis, quo major, eò epilepsia gravior; magnam enim cerebri agitationem significat, à causa admodum irritante, & maligna; ita ut aliquando livescat vultus ægrotantis, velut in suffocatis, ut multoties vidimus in infantibus, pueris & etiam hominibus, quod non accidit, nisi cum fortis est epilepsia. Multas refert Sennertus Historias, scribens de causis epilepsiæ, ut probet omnem fieri à vaporosa, & tenui materia, nullamque fieri obstructionem in ventriculis, quibus demonstrare possumus, è quadam cerebri parte, vel meningum; imò & interna calvariæ corrupta, auram venenatam effundi, epilepsiæ effectricem; quid si solam qualitatem dixerimus? Sed de hujus affectus natura, & diagnosi, satis superque dicta sint: Ad ea nunc quæ ad curationem magis pertinere videbuntur animum convertamus: Circa quæ, hoc in primis Medicos monitos velim, ne arte venefica laborantes ægrotos epilepsia, curandos suscipiant, perditur enim oleum, & opera, malumque potius exasperatur, quam curatur. Epilepsiæ hæc species, magis frequens est quam putatur, difficileque interdum, ab ea quæ à causis naturalibus fit distinguitur; verum ut plurimum dissonant paroxysmi; in vulgari enim epilepsia idiopathica, homo derepente, & inopinanter ea corripitur, cadens in terram sine ullo sensu, apertis palpebris, cum omnium musculorum frequenti, & brevibus intervallis successiva contractione, & extensione: Ideò manus, brachia, pedes, tibiæ, coxæ, & totum corpus, convulsorio modo subsaliunt, genæ, & labia, in acutum frequenter se se porrigunt, & hinc inde moventur, apparente ut plurimum in ore spuma inclinante paroxysmo, quem profundus excipit sopor, à quo excitati, nullatenus eorum quæ acta sunt recordantur

Symptomata epilepsiæ idiopatticæ,

Illius, quæ fit per consensum.

tur ægrotantes. In epilepsia per consensum appropinquantem sentiunt quidem paroxysmum; at statim atque aura venenata cerebrum attingit, in terram concidunt, eodem planè modo affecti ut in idiopathica epilepsia. Venefici utramque speciem arte diabolica infligunt, quæ à vulgari, paroxysmorum varietate distinguuntur. Epilepsiæ enim quæ à causis naturalibus invehuntur, eo modo habent hominem ut diximus: At quæ à veneficio excitantur, insolita habent symptomata; vel enim invadunt cum clamoribus, & ululatibus; vel tempora paroxysmi obloquentur; vel motus convulsorius non erit perpetuus: vel in gyrum vertetur æger, quasi ducens choreas, antequam in terram cadat: Quibusdam non erit totius corporis concussio, ut in quodam sacerdote apud Hollerium, qui solo capite tantum concutiebatur, quod fieri ait rarissime, & in parva epilepsia. Vidimus tamen re vera parvas epilepsias, in quibus moderata erat totius corporis concussio, & brevissimæ durationis, & sopor ferè nullus omnia autem fiebant ut in magna epilepsia, saltem in genere, & cum minori violentia: Quod si hæc non fiant, sed tantum quædam, aut unum, vel alio modo; suspecta debet esse de veneficio epilepsia. Multas hac de re Historias refert Sennertus, lib. 2. instit. par. 3. sect. 1. cap. IX. loquens de epilepsia; quibus videre est, quosdam sola capitis concussione, & oculorum elevatione affici; alios in terram non cadere; & alia aliis accidere, quæ non videntur mihi vulgares indicare epilepsias, aut alios esse affectus: Vertigines enim visæ sunt, ut ipse ait, in quibus accidentia erant adeo similia epilepsiæ, ut vix dignoscerentur, & à Medicis dubitaretur, utrum epilepsiæ, an vertigines essent nominandæ: Verum epilepsiæ duo signa ita aperta sunt, motus scilicet convulsivus totius corporis, & spuma in ore, ut ipsis apparentibus, de ea non sit dubitandum: Horum tamen symptomatum confusio, suspectam mihi semper facit de veneficio epilepsiam; præsertim si multum dissonent à vulgaribus epilepsiæ signis, aut aliquid horrendùm, & insolitum habeant. Certiores igitur facti his conjecturis, epilepsiam à causis naturalibus originem ducere, curatio, quamvis difficilis, suscipiatur; præcipuè si 25. annum non transcendat æger: quæ est idiopathica, ex Hippocrate incurabilis. Nullus tamen

Aphor. VII. sect. 5.

affe-

affectus, præter ipſius partis corruptionem ſine medela eſt, ſi ejus propria antidotus non ignoretur: Quæ quidem in hoc affectu, & in pluribus aliis, apud Medicos artis Chymicæ amatores quærenda eſt, præcipuè apud Hartmannum in pract. chymiat. titulo, de Epilepſia: Et in comm. ſuper baſilicam chymi. Crollii, titulo Specific. capitale; & titu. Epilecticum medic. quibus in locis videbuntur notatu digniſſima, multaque explanata, quæ ab aliis, ſummo calamo attinguntur, aut obſcura relinquuntur: Ante tamen uſum antidotorum, ſemper univerſalia præmittenda ſunt, præſertim ſi epilepſia fiat ab humore. Sed ut omnia recta cum ſcribendi methodo perſequamur; ſciendum eſt epilepſiæ curam adhiberi, vel ut primariæ cerebri affectioni, vel ut ab aliis fomitibus prodeunti, quæ per conſenſum fieri dicitur: In utraque, vel extra paroxyſmum, vel in ipſo paroxyſmo: & adhuc vel in adultis, vel in infantibus. Curatio primariæ affectionis in paroxyſmo, ſi gravis ipſe non fuerit, nihil movendum: Si autem paroxyſmus violenta contractione, & duratione videatur periculo non vacare, liveſcente præcipuè facie; tunc aliquid moliri oportet venæ ſectione, ad derivationem, vel plenitudinem tollendam, ſi qua ſit; cucurbitulis ſcapulis admotis: Interiora narium inungantur oleo ſuccini: fumus ſuccini naribus ſubdatur; ſi aqua, aut ſpiritus aliquis antiepilepticus habeatur, detur coclear j. cum gutt. ij. aut iij. olei ſuccini, vel detur oleum cum aqua cinamomi: Quod quidem oleum, Medicorum omnium Philochymicorum teſtimonio, paroxyſmum jam jam invadentem avertit, ad guttulas duas exhibitum in vehiculo convenienti, ut aqua florum, aut radicis pœoniæ, florum tiliæ, lavendulæ, ceraſorum nigrorum, vel ſaltem betonicæ, per parva intervalla repetendo. Si cui autem ſit in animo, habere ſpiritum antiepilepticum non multi laboris, & ad præcautionem, & in ipſo paroxyſmo, hunc componat.

Chimica medicamenta anti epileptica.

Quid in ipſo paroxyſmo agendum.

Oleum ſuccini optimum anti epilepticum.

℞. Rad. valeri. ſylveſ. ℥j. viſci querc. decreſcente luna collecti, à die 15. Auguſti ad 8. Septembris, rad. pœon ana ʒij. ung. alcis, cran. humani, violenta morte perempti, ana ʒiß. caſto. ʒj. flor. tiliæ, pœn. lavend. ana pii, ſem. rutæ, ani. & pœo. ana ʒj. cerebri bovis parum in furno aſſi & minutim poſtea in-

Spiritus anti epilepticus.

cisi ℥iß. omnia vel minutim incisa, vel contusa infunde in spiritu boni vini, qui primus in destillatione ascendit, ad eminentiam duorum digitorum, vase optimè clauso per 15. dies, in loco tepido, alternis diebus parumper movendo, quibus exactis, per linteum transmitte sine expressione: Ex fœcibus sal extrahe, si velis, & cum liquore conjunge, dosis cochlear j. cum gutt. ij. olei karabes, & gutt. iij. spiritus vitrioli.

Excitandis ægrotis in paroxysmo, non solum adultis, sed & infantibus, multis se vicibus expertum fuisse testatur Valleriola, quod sequitur, ductus authoritate Dioscoridis quam ipse affert.

℞. Mellis scyllit. ʒß. succi rutæ ℥j. propinetur incipiente paroxysmo cuneo dentibus interposito, quem bonum est relinquere toto tempore paroxysmi, ne lingua lædatur.

Membra non sunt coërcenda tempore paroxysmi.

Ego authoritate Valleriolæ, non autem Dioscoridis, hoc utor remedio; quia cap. de ruta hortensi, non ait Dioscorides ejus succum valere contra epilepsiam; sed tantum cap. de ruta sylvestri, scribit eam valere contra epilepsiam, sine partis designatione & parandi modo, asserens paulo post, esum rutæ sylvestris noxium esse. Non possum hic probare quod omnes ferè cosulunt, membra scilicet coërcenda esse tempore paroxysmi, existimantes ex illa convulsivi motus cohibitione, levari musculos; sed tantùm abest: Cum enim cohibitio hæc sit violenta, impediatque musculi contractionem ad terminum suum pervenire, quò longius abest ab illo, eò major fit villorum musculi contentio. In paroxysmo speciei quæ fit per consensum, omnia supradicta possunt administrari, præter venæ sectionem partium, quæ suprà mineram existunt, & præter ea, quæ vapori maligno, quocumque modo ascensum parant ad caput, si jam invaserit paroxysmus; sed eorum loco, præcipuè autem cum rudimenta illius, tantum percipiuntur in parte, in qua existit minera, fiant fortes ligaturæ paulò supra, si commode fieri possint, ut in brachiis, & tibiis, ut ascensus vapori impediatur. Si autem hoc fieri non possit, existente foco in stomacho, hypochondriis, aut matrice, articulorum pedis fiant ligaturæ dolorificæ, frictiones asperæ coxarum, & tibiarum, applicenturque cucurbitulæ juxta inguina. Interea non spernan-

Ligaturæ in partibus unde adscendit vapor sæpe paroxysmum impediunt.

nantur antidoti ſupradictæ, nec infra ſcribendæ. Infantibus epilepſiam per conſenſum fieri non deprehendi, neque etiam facile eſſet agnoſcere, ſed omnes tanquam idiopathica laborantes curantur: Iis in paroxiſmo multa convenire poſſunt, quibus in adultis utimur, habita ratione ætatis. v. g. coclear. i. de ſucco. rutæ, & dimidium mellis ſcyllitici, vel aliquid de ſpecifico infra deſcripto, quod componitur ex theriaca, aqua flor. pœoniæ, & ſpiritu vitrioli: & ſic de aliis præſidiis. Sedato paroxiſmo, de affectu radicitus tollendo, ſi fieri poteſt, cogitandum, optimo in primis vivendi regimine, tenui ſcilicet, exſiccante, & parum calefaciente: vinum tamen nocet perquam maximè, & veneris uſus: Multi enim ſemel, & bis, corripiebantur in hebdomada inſultibus epilepticis; vinum bibentes; quos abſtemios, vix ſemel in menſe invadebant: virum etiam adhuc inter vivos, quandiu vixit uxor, pluries in anno paroxyſmus epilepticus adoriebatur, quem ab ipſa defuncta, vix ſemel invaſit: nunc tamen ſi coëat cum muliere, brevi recurrit paroxyſmus, & eadem hora, ut mihi retulit, qua fuit coïtus. Vitæ regimini ſtatim accedant pharmaca, incipiendo ab enemate, cujus talis poterit eſſe deſcriptio.

Sedato paroxyſmo de affectu radicitus tullendo cogitandum.

℞. Rad. polyp. querc. ℥ß. folior. alth. malvar. mercur. centau. minor. rutæ, calamen. orig. ana mß. flor. chamæm. & melil. ana pii, flor. ſalv. ſtœc. & lavend. ana pi. ſem. aniſi, & rutæ, ana ʒj. fiat ex his decoctio enematis: Acc. ℔j. diſſol. hieræ diacolo. ʒvj. olei rut. & mel. anthoſa. ana ℥iij. ſalis gem. ſcrup. ß. fiat enema, hora commoda injiciendum.

Enema anti epilepticum.

Ab enemate, hora idonea aperiatur cephalica lateris magis affecti, quo magis gravantur, aut dolent capite, aut cadunt incipiente paroxyſmo; tantumque ſanguinis detrahatur, quantum vires, morbus, & plenitudo poſtulant, putredinis ſaltem animadvertendæ gratia, quæ ſi appareat, ut fere fit, ex altero etiam brachio detrahendum, purgatione interpoſita ex cephalicis, ut

℞. Rad. valer. ſylv. recent. ſi haberi poſſit, rad. pœon. maris ana ℥ß. ſi autem ſiccæ ſint rad. ſufficiunt utriuſque ʒij. folior. beton. ſampſ. hyſſopi, ſalviæ, ana m. ß. flor. borrag. roriſm. & pœon. ſummit. florentium lavendulæ, ana pi. ſummit rutæ pß.

Purgans ex herbis cephalicis.

ſem. ani. & pœon. ana ʒj. corticis citri. ʒß. fiat ex his decoctio, infunde in q. ſ. folior, ſenn. mund ℥ß. ſem. corian. ʒß. agar. troch. ʒj. expreſſioni diſſolve elect. diacarth. ℥ß. aut pulv. ejuſdem ſcrup. ij. Si autem humor melancholicus videatur eſſe cauſa ſymptomatis, loco diacarthami, diſſol. confect. Hamæch. ʒiij. ſyru. roſa. ſolut. ℥j. fiat potio.

Si quis à liquidis averſus, pilulis magis delectetur, poterit ex maſſa cocciarum, aut aggregativarum, aut fœtidarum, aut de agarico, quæ aliis ſunt debiliores, purgari in hunc modum.

℞. Maſſæ pilul. fœtid. ʒj. aut ſcrup. iiij. in fortioribus caſto. gr. iiij cum gut. j. aut ij. olei ſalv. chymici, fiant pilulæ.

vel

℞. Maſſæ pilul. coccia. vel aggregat. ſcrup. ij. maſſæ pilul. de agar. ſcrup. j. caſto. iij. cum guttula una, aut altera olei ſuccini, fiant pilulæ. Si quis velit uti purgantibus ex officina chymicorum depromptis, quæ potiora putantur, nec ſane ſine ratione, multa in eorum ſcriptis inveniet; ſi tamen in promptu non ſint.

Purgantia Chimica.

℞. In robuſtis mercu. vitæ gr. iiij. aut vj. pro viribus, capiat cum aliqua conſerva cephalica.

vel

℞. Merc. vitæ gr. ij. merc. dulc. gr. xij. probe terantur ſimul in mortario, & capiat cum aliqua conſerva; longe minori cum perturbatione purgat noxios humores, quam mercurius vitæ; qui cum ſale communi longo tempore tritus, multum deponit de virtute emetica.

Pulvis Cornachini aliis non cedet, aucta doſi ſtybii detonati. v. g.

℞. Scammo. vapore ſulphur. caſtig. & ſtybii deton. ana gr. xij. cape cum juſculo cephalicis alterato, gutt. iiij. ſpirit. vitrioli inditis; aut cum ſyrupi de ſtæc. q. ſ. & gutt. una, aut altera olei ſalv. vel ſuccini, fiant duæ pilulæ, aut morſulus.

Repetantur quibuſdam menſibus purgationes, quinto decimo quoque die, poſt quas utatur æger, quinque, aut ſex diebus continuis, mane jejuno ventriculo, & trib. horis ante paſtum, aliquo ex ſpecificis ſupradictis, aut conſule Authores jam citatos, ſicut & Riverium in praxi. Ego hoc expertus ſum, ſicut & alii.

℞. Aquæ

℞. Aquæ pœon. ℥iij. theria. vet. ʒj. ſpirit vitrio. gutt. iiij. capiat modo jam dicto.

vel

Ex ſimplicibus ſpiritus vini antiepileptici ſupra deſcripti, vel ex omnibus, vel ex valentioribus, & guſtui gratioribus, poteſt fieri pulvis antiepilepticus, ſpiritu vitrioli impregnatus; aut tabellæ parari poſſunt cum ſaccharo, aqua theriacali diſſoluto, aut aliqua ex ſpecificis, tunc autem loco cranii pulverati, magiſterium paratur ex eo, affundendo ſupra cranium pulveriſatum viciſſim bis, aut ter, de ſpiritu vitrioli, fermentando, & levi calore abſtrahendo; Nutritio dicitur Pharmacopæis: Sic pulveres liquoribus impregnantur.

Dum hæc geruntur, caput exterius roborandum cephalicis, ex quibus fiunt cucuphæ, & emplaſtra, aut pulvis, quod melius eſt, capiti raſo inſpergitur, & calanticæ concavo villoſo; novuſque, veteri pulvere abſterſo, quolibet mane imponitur: Pulveris talis poteſt eſſe deſcriptio.

℞. Rad. cype. & calami aromat. ſiccorum ana ʒij. cinam. caryophl. nucis moſch. ana ʒj. macis ʒß. folior. beton. ſampſ. ſalu. hyſſo. ſicco. ana ʒij. ſtyr. & benioin ana ʒj. In præſenti autem affectu, rad. pœon. pulv. ʒij. ſem. ejuſdem & viſci quer. ana ʒj. Et pro divitibus moſchi gr. iiij. ambar. griſei gr. ij. fiat pulvis; ex cujus materia cum lada. ℥ß. olei karab. ʒj. olei de ſpica, & ceræ q. ſ. facies, ſi velis, emplaſtrum. Quidam cum fœlici ſucceſſu capiti cauteria inurunt; adultis, ſutura coronali, infantibus verò in collo. Poſt hæc uti aquis mineralibus qualitatibus vitrioli imbutis, non eſſet incommodum: habet enim hoc minerale, aliquid ſpecificum in hoc affectu; Aut diæta cum guayaci decocto inſtituatur per 40. dies.

Pulvis cephalicus

cauterium in ſutura coronali cum fructu inuritur.

Si epilepſia fiat per conſenſum, advertendum ex qua parte malignus exhalet ad cerebrum vapor: Si à manu, vel pede, purgato corpore, aliqua, & magis convenienti, ex ſupradictis formulis, aperiatur ſalvatella ipſius manus affecta, aut pedis, ſi ille afficiatur, deinde veſicatorium ſuperponatur: quo ſanato, theriaca in modum cataplaſmatis deſuper applicetur, quibuſdam guttulis ſpiritus vitrioli immixtis: Si à ſtomacho vapor aſcendat, quæ purgando excitant vomitum, aliis præſtant, ut mer-

Non ſæpe utendum mercurio vitæ.

mercurius vitæ, & aqua benedicta: non est tamen sæpe utendum mercurio vitæ, descensum enim facit recti intestini irreparabilem, teste Hartmanno: Aliis vulgaribus catharticis, hæc possunt misceri, ut mercurii vitæ gr. ij. cum dragmis tribus de confectione hamæch, aut alterius electuarii; vel potionibus uncia semis vini emetici addenda: Postea utendum antidotis quæ partem roborent, & morbo adversentur, ut.

℞. Conf. rof. anti. confer. rad. aut flor. pœnon. ana ℥j. theria. vete. ʒij. coral. rub. ʒjß. visci querc. sem. pœon. rad. valer. sylv. ana ʒj. cort. citri ʒj. cum syrupo de mentha, fiat opiata, de qua capiendum quolibet mane, tribus ante pastum, ad castaneæ magnitudinem, parum aquæ cerasorum nigrorum superbibendo.

vel.

Tabellæ antiepilepticæ.

℞. Coral. rub. ʒij. margat. præpar. ʒß. visci quer. & rad. valeri. sylv. ana ʒj. ung. Alcis scrup. j. cum sacch. aqua flor. tiliæ, vel alterius specificæ dissoluto, fiant tabellæ ʒij. capiat unam, ut de opiata dicitur.

Si minera morbi est in hypochondriis utendum decoctis hepaticis & spleneticis.

Si in hypochondriis minera subesse deprehendatur: etiam quæ vomitu, & dejectionibus humores ducunt optima sunt: deinde venæ sectio malleoli ejusdem lateris post hæc antidota. Cum autem in partibus hoc loco positis, frequentes fiant obstructiones, apozematibus hepaticis, & spleniticis uti, non erit incongruum, aut pulvere cakectico, purgato subinde corpore. Si uterus sit fons, & origo maligni vaporis, menses supprimuntur, aut non recte fluunt: mensibus enim rite fluentibus non fiunt ab utero morbi ex Hippocrate: Curandum igitur, ut hæc pars ad pristinum officium reducatur, suo cap. descriptis, addendo purgantibus quædam specifica, ut radicem pœoniæ, &c. & specificis supra descriptis, salem arthemisiæ. In infantibus eadem cura quæ in adultis convenire potest, habita ratione ætatis, purgari enim possunt pulvere Chornachini, quo in his, nihil magis idoneum, incipiendo à parva dosi, ut.

Apho. 57. sect. 5.

Cura infantum epilepticorum.

℞. Diagrid. vapo. sulphu. castig. & stybii ter probe deton. ana gr. iiij. crist. tactari gr. j. capiat cum parum syrupi de stæc. ex cochleari.

vel

vel

℞. Merc. dulc. gr. vj. ſcammo. præparar. gr. iij. detur ex cocleari cum ſyrupo de ſtæc.

vel

℞. Polyp. quer. ℥ß. rad. pæon. ʒij. folio. beto. rut. hyſſo. ana m. ß. tiliæ, pœon. ana pj. ſem. rutæ, & pœon. ana ʒj. fiat ex omnibus decoctio, Acc. ℔ß. infun. folior ſenn. mund. ℥j. turbith, & Jalap ana ʒj, agar. ʒß. cinam. ʒj. expreſſ. diſſol ſacch. & ſyrupi roſ. purgat. ana ℥ij. F. ſyrupus catharticus, doſis à ʒij. ad ℥ß. ex cocleari.

Poſt purgationem ſubinde repetitam, præbeantur antidoti. v. g. coclear j. quibuſdam matutinis, de illa quæ recipit theriacam, aquam pœon. & ſpirit. vitrioli, ſupra deſcriptam; vel quæ fit ex ſucco rutæ hortenſis, & melle ſcyllitico; vel detur infanti de pulvere aliquo antepilptico ſcrup. aut ſcrup. ß. cum aquis appropriatis. Interea ferro candenti inuratur cauſticum inter primam, & ſecundam colli vertebram, multiſque menſibus ſinatur apertum: Emplaſtrum quoque pro commiſſura vocatum, ſupra ſuturam coronalem geſtet, ubi cerebrum pulſat; deſcribitur in ordine remediorum alphabetico. Si grandior, & jam puer, applicetur veſicatorium, quod vocant perpetuum, ſi ferre poſſit. Nutrixſi fieri poſſit abſtineat à vino, modum ſervet in reliquo victu, venæ brachii aperiantur, ut ſi ejus ſanguis peccaverit, in meliorem ſtatum reducatur: Aliqua utatur antidoto, ut ejus lac virtutem illius induat.

PROGNOSTICA.

INfantes magnis, & crebris inſultibus epilepticis correpti, eadem die jugulantur; licet epilepſia ſit morbus chronicus.

Epilepſia poſt 25. annum, non ſanatur; ex Hippocrate aphor. 7. ſect. v.

Pueros epilepſia laborantes, mutationes maxime ætatis, locorum, & vitæ, liberant. Hippo. aphor. 45. ſect. 2.

Solvitur aliquando epilepſia ſeptimo menſe, ſeptimo anno, circa pubertatem, menſtruis erumpentibus, primo puerperio.

Infantes epilepſiæ maxime ſunt obnoxi propter cerebri humiditatem, ductam à ſanguine menſtruo.

Melancholici fiunt aliquando epileptici; Et è contra, si melancholia sit causa morbi.

Viri magis sunt epilepsiæ obnoxii, quam fœminæ, propter menstrua.

Infantes quibus crustosa scabies nascitur in capite, epilesia non corirpiuntur.

Epilepsia quæ parturientes corripit, non solet reverti; nec ea quæ fit à vermibus.

Epilepsia prægnantibus facile conquiescit.

Si mens lædatur in epilesia; aut fiat nervorum resolutio, non est medicinæ locus. Hoc non semper verum, ex enarratione 2. cap. 3. lib. 3.

Lib. vj. epi sect. 6.

In epilepsia longa, febris, ut quartana, pro valetudine est, juxta illud Hippocratis. quartana correpti, à magno morbo liberantur.

Enarrationes de quibusdam ægrotis.

Vir melancholicus & epilepticus curatus, remanente mentis quadam alienatione.

PRofectus peregre, ut virum melancholia laborantem inviserem; dum curationi incumberem, ter una die, à prandio, ad vesperam, forti epilepsia correptus est, ita ut strangulatis similis facies livida fieret in paroxysmo, quorum tertio graviori existente, asserui si quarto corriperetur, suffocatum iri, quo non redeunte, quibusdam contra epilepsiam exhibitis, tandem à melancholia sanatus est, non tamen perfecte mentis compos remansit: Nescio utrum à melancholia, an ab insultibus epilepticis hoc factum esset; Contigit enim mihi videre melancholicos, fieri epilepticos: At epilenticos fieri melancholicos, nunquam; vidi quidem ab epilepsia hebetes factos, sed non proprie melancholicos: evertit enim ratiocinationis usum, fortis interdum epilepsia, & cujus paroxysmi longi sunt, & frequentes, quod potius crediderim, quam epilepticos fieri melancholicos. Ideo facile assentior, explanantibus Hippocratis sententiam, melancholicos fieri epilepticos, si humor inclinet ad corpus: id est, ut ajunt, ad ventriculos: Si verò in mentem repat: id est, in substantiam cerebri, & temperamentum mutet, ut explicat Galenus, fieri melancholicos. Sed hoc stare non potest, cum his quæ superius diximus; cum

Epid. 6. in fine.

æque

æque in ſubſtantia cerebri, & circa ipſam, ſicut & in ventriculis, poſſit epilepſiæ cauſa inſidere, quæ magis afficit cerebrum ut partem ſimilarem, quam ut partem organicam; etiamſi in ventriculis ſemper cauſa ſubeſſet: Neque enim afficiuntur ventriculi tanquam organa, ideſt cavitatem habentes, ſed tanquam ſubſtantia cerebri, quæ ibi, ſicut & alibi, qualitatem infenſam ferre nequit. Quapropter cum melancholici fiunt epileptici, materiæ locum mutanti non eſt tribuendum, ſed qualitatem malignam adipiſcenti.

OBSERVATIO II.

MUlier quædam nobilis, poſt partum ſurgens è lecto, correpta eſt epilepſia per conſenſum à manu, quæ incipiente paroxyſmo, prima epileptice convellebatur, deinde brachium pedetentim aſcendente vapore ad caput; quo tempore omnium erat ſenſuum, læſio, cum motibus epilepticis partium omnium ejuſdem lateris, mox alterius, & corporis totius, quos ſolitus ſopor excipiebat. Licet à quadam vetula obſtetrice, morbum arte venefica inditum ſuſpicarer, placuit tamen ſanationem tentare, incipiendo à purgatione pilular. cocciar. ʒj. cum gr. iiij. caſtor. deinde venæ ſectionem ſalvatellæ manus ægrotantis faciendam curavi, poſtea veſicatorium ſupra manum ægrotantem imponendum, alia in animo habens præſcribenda, ſi morbus, ut credibile erat, ſe obfirmaret; ſed præter omnium ſpem, brevi curata eſt.

Epilepſia orta e mau puerperæ.

OBSERVATIO III.

PUella quædam 12. annorum hujus urbis cum pluries in hebdomada correpta fuiſſet epilepſia, rogatus à matre, ut ei opem ferrem; præſcripſi in primis, purgationem ex pilulis cocciis, & gr. iij. caſto. deinde uſum antidoti, quod recipit theriacam, ſpiritum vitrioli, & aquam pœon. ſupra deſcriptam, & non amplius reverſa eſt epilepſia.

Puella 12. annorum Epileptica:

OBSERVATIO IV.

IN oppidum quoddam profectum, mulieris ægrotantis inviſendæ gratia, pueri cujuſdam ægrotantis mater vicina, me convenit auxilium petens; Imperavi ut ſtatim atque paroxyſmus

Puer 10. annorum Epilepſia laborans, quam ab ar-

te venefica inductam putat auctor.

mus invaderet, puerum, me vocaret, non longe enim aberat à domo ægrotantis, quod se facturam promisit: Accersitus igitur paroxysmi tempore, inveni puerum, qui decennis erat, humi jacentem, & à præcedenti invasione cum sopore quiescentem; sed brevi ejus corpus more piscium qui recenter ab aqua educuntur, elevabatur à terra, *faisoit le saut de la carpe*, deinde parum quiescebat, mox eadem agitatione corpus movebat, & vicissim quasi gravi somno sopitus quiescebat, brachiis, & tibiis, ut fit in vulgari epilepsia, nullo modo convulsorie motis; quod ter me præsente vicissim accidit. Cujus rei novitate attonitus, matri, non dubitavi asserere, hanc epilepsiæ speciem arte venefica esse inflictam, contra quam inanem esse nostram medicinam: imo affectum potius exasperaturam. Quo audito mater, facile crediderim, inquit, vetulam quamdam mali esse authorem; coge igitur, respondi, ut auferat, primo minis, deinde verberibus, si recuset. Nescio quid actum fuerit, audivi tamen postea omnino sanatum fuisse puerum.

OBSERVATIO V.

Pueri Epileptici manus & pedes Schrophilosis tumoribus afficiuntur.

MAssiliæ me adhuc juvenem, & principiis Medicinæ incumbentem, vicina quædam nostra vocavit, ut filium XI. annorum epilepsia laborantem inviserem. Paroxysmus longus erat, cum violenta musculorum contractione, paucisque post diebus recurrebat. A Medico remedia quædam sunt adhibita, universalia, potius quam specifica. Duobus mensibus exactis, manus ejus, & pedes, eorumque quidam digiti, scrophulosis tumoribus affecti sunt, quos sponte apertos, ulcera exceperunt difficilis curationis, puerumque kakectia laborantem, mors ante sex menses abstulit.

OBSERVATIO VI.

Virgo laborans Chlorosi & Epilepsia.

VIrgo quædam laborans fœdis virginum coloribus, cum in victu suo animo morem gereret; hac ut putabatur de causa, epilepsia correpta est, quæ octavo quoque die, aut circiter repetebat. Vocatus à patre tum propter anni tempestatem ruri degente, nihil ad morbum profligandum satius arbitratus sum, quam à curatione chloroseos incipere, in qua cum sint

pravi

pravi ſucci, quibus cerebrum nutritur, ſicut & cæteræ partes, ſuſpicabar illam, nec ſine ratione, epilepſiæ principium dediſſe: Ideo vitæ regimine præſcripto, ſequenti die medicamentum purgans admixtis quibuſdam ſpecificis propinavimus, poſtea tundendam cephalicam curavimus, non peccante ſanguine, quod in foedis virginum coloribus rarum eſt; quia fortaſſe menſes non erant in vitio, aut propter morbi cauſam infra dicendam: Sequenti die à purgatione, præſcripſi uſum pulveris kakectici per 20. dies, ut cap. de chloroſi docetur. Per id tempus rarior erat paroxyſmus, pulveriſque, uſu peracto, facies erat boni coloris, & in poſterum, paroxyſmi tamen epileptici, quamvis rariores perſeverabant; Ideo pulveris ſpecifici uſum quibuſdam matutinis, ut ſupra monuimus, præſcripſi; deinde conſului, ut geſtaret amuletum de frutice ſambuci collo appenſum, de quo fuſe Hartmannus in pract. chimiatr. titu. Epilepſia. Cum autem multa quæ ad ejus uſum ſpectant, videantur quid ſuperſtitioſum redolere, multi hac de cauſa eo uti religioni habent: Sed ſi omnia æqua lance perpendantur, quæcumque in eo obſervantur, haud dubie non improbabuntur: Multi enim Theologi, primo auditu eorum, quæ de hoc amuleto ſcribuntur, ſtatim damnantes, quæ mox afferam audientes, geſtationem amuleti concedere non dubitaverunt. Primo quidem, ſi de numero fruſtulorum ſambuci, quæ novem imperantur, habeatur ſuſpicio, decem imponenda ſunt; numerus enim non ſanat, ſed virtus ſpecifica rei, quæ validior erit in decem fruſtulis, quam in novem: Si quis enim crederet à numero curationem pendere, ita ut ſi minuatur, aut augeatur, illam aſſequi, nullo modo poſſe, jure ſuperſtitioſus habeatur. Si major etiam habeatur ſuſpicio veneficii, ab eo quod cavendum eſt, ne quis nodulum tangat, cum ſponte deciderit, ſed forcipibus apprehenſis, in quodam ſeceſſu ſepeliendus, ne ſi quis inſciens tangeret, epilepſia corriperetur; non eſt verendum: Quis enim emplaſtrum à bubone, vel à carbunculo peſtiſero rejectum, tangere vellet? Ita nodulus ille, attracta maligna qualitate corporis epileptici, tangentem inficeret. Hoc auxilio & pluribus aliis adminiſtratis, quibus morbus cedere viſus fuerat, cùm poſtea ſine cauſa invaleſceret,

ret, veneficii suspicio invasit animum; magis itaque sollicitus sciendi modum invasionis paroxysmi, didici ægrotantem incipiente paroxysmo, corpus in gyrum vertere ac si duceret choreas; quo audito, affirmavi parentibus, me esse in sententia, epilepsiam hanc esse à veneficio, mihique in curando tempus terendum non esse, nisi vellent oleum & operam perdere, quod postea confirmatum est: Nam desperantes cognati de salute ægrotantis, arte medica consequenda, veneficum consuluerunt, à quo responsum est epilepsiam hanc, à quodam viro, qui ægrotantem in uxorem poposcerat, mediante venefico inflictam esse, eo quod spretus fuisset, quod verum esse mihi confirmarunt parentes: Tamen, inquit veneficus, spero me ægrotantem sanaturum; dummodo sanata taceat de his quæ dixi; alioquin morbum reversurum: Quod præstitit veneficus; sanata autem puella, non potuit se continere, quin amasium insectaretur, morbusque reversus est, nec potuit ab eodem venefico curari, tandemque illam strangulavit epilepsia adhuc juvenem, & viro nuptam, cum liberis.

De Paralysi.

CAPUT V.

Paraliseos descriptio.

PAralysis proprie, est motus, & sensus privatio alicujus partis, interceptis viis, per quas animales spiritus ad ipsam feruntur, medulla scilicet spinali intercepta aut verius ab ea exortis: Sive hoc fiat ab intemperie, sive ab aliquo humore obstruente, sive à contusione, sive ab incisione: Falluntur enim qui causam emollientem, sicut vulgus, imaginantur; propter hoc quod mollities partis in paralysi, non est effectus, sed defectus: Animali enim spiritu, quo membra firmantur, privati musculi, videntur molliores; non quod ita sint, sed quod non habeant unde firmentur. Si quis v. g. fingeret se esse paralyticum ex aliquo membro, hoc aliis mollius omnibus videretur, re ipsa tamen non esset, sed fraus morbum mentientis, & hoc astantibus imponentis, si partem sineret arbitrio moventis.

Causa paraliseos est defectus spirituum animalium.

tis.

tis detegeretur. Præterea videmus ſæpiſſime paralytica membra tandem contabeſcere, defectu facultatis animalis, qua etiam opus habent facultes naturales, ut melius ſuo fungantur officio. Si quis autem dixerit paralytica membra fieri humiodiora; damus, principio morbi eadem ratione, qua qui vitam otioſam agunt, fiunt humidiores; non ideo tamen humiditas illa faciet mollitiem, quæ apparet in membro paralytico pertractantibus, ſed defectus motricis facultatis, quæ muſculos intendit, & confirmat: Ideo non jure arguebat quidam Medicus alium, eo quod ſcripſiſſet thermas ſulphureas, & bituminoſas, valere contra paralyſim, inquiens hujuſmodi aquas emollire, quod paralyſi, quæ mollities eſt, non convenit, ſed bonus ille vir, præcipuam, & veram morbi cauſam non advertebat: Quis enim rerum uſu edoctus, aquas ſulphureas, & bituminoſas, ſi calore valeant, pollere virtute, proximæ paralyſis cauſæ diſcutiendæ, negabit, etiam emolliendo; diſcutientia enim quibuſdam emollientibus mixta, humores facilius diſſolvunt.

Aquæ ſulphureæ & bituminoſæ conducunt in paralyſi.

Quia verò pars affecta paralyſi, movetur huc illuc, ad arbitrium moventis, ſolutaque videtur, nomen paralyſis affectui inditum eſt, quæ eſt, non totius corporis ſolutio, ſed partium aliquarum, ut verbum paralyſis ſonat: quamvis enim (*parà*) in compoſitione, modo augeat ſignificationem, apud Medicos tamen potius minuit, ut (*paraphroſyne*, *paraſynanche*, &c.) Sic (*lyſis*,) ſolutio eſt; & paralyſis, non omnimoda ſolutio, ſed tantum aliquarum partium, medietatis præcipue corporis, cum ſimpliciter quis diciter paralyticus, ſenſibus tamen interioribus illæſis, quia cauſa paralyſis eſt extra cerebrum; partes verò interiores, à ſexta conjugatione fere omnes ſenſum habent: In aliis particularibus ſpeciebus, nomen partis paralyticæ aſſumitur, ut linguæ paralyſis, tibiæ, brachii, &c. Eſt & alia paralyſios ſpecies, quam imperfectam nominant, quando ſcilicet illæſo ſenſu, partes privantur motu; Quod fit, non ſolum cum idem nervus motum, & ſenſum non defert; ſed etiam cum nervi obſtructio, qui motum, & ſenſum defert, non eſt perfecta, tranſeunte ſatis ſpirituum ad ſenſum, non autem ad motum: Longe enim major requiritur ſpirituum copia ad motum, quam ad ſenſum: Cum autem illæſo

læſo motu, pars ſenſu privatur, improprie nomen paralyſios tribuitur affectui; imo nullatenus paralyſis dici debet, ſed (*anaiſthesía*,) à Græcis dicitur, ab (*áiſthesis*,) ſenſus, ſeu ſenſatio, & a privativum, ideſt privatio ſenſus; cum nervus ſenſum tantum deferens afficitur. Harum omnium ſpecierum curandi ratio, prius quam ſuſcipiatur, ex anatome omnium nervorum exortus, acuratiſſime tenendus eſt, ne quis erret in topicorum applicatione, quemadmodum Medici Pauſaniam curantes, de quibus Galenus in lib. de loc. affect. Ideo quæ ad praxim magis neceſſaria mihi ſunt, à Neotericis hic transferre placuit. Si igitur faciei aliqua pas afficiatur: in paralyſi exquiſita, ſemper patitur nervus, qui parti motum, & ſenſum defert: In non exquiſita, in quo motus tantum perit, non ſoli nervo, ſed aliquando muſculo motui dicato, affectus ineſt. In paralyſi improprie dicta, quæ (*anaiſthesía*) eſt, tantum nervus ſenſum deferens laborat: In convulſione autem, ſi particularis, nervo, aut muſculo parte ſui nervoſa, tribui poteſt affectio: Laborante enim medulla ſpinali, & magis etiam cerebro, non una tantum pars afficitur, ſed plures, functioque ejus aliqua princeps interdum, aut omnes læduntur, & lateri cerebri magis affecto, major noxa infertur; licet in ipſius vulneribus contrarium ſæpe accidat, ægroto in partem ſanam decumbente; quo fit, ut vulneris excrementum in eam influat, cerebrumque, aut membranam ejus vellicet, aut alio modo afficiat, unde paralyſis, aut culvulſio. Faciei muſculis omnibus tantum reſolutis, aut convulſis, ea parte laborat cerebrum, qua ſit nervorum ſecundæ, & tertiæ conjugationis exortus; Si ſolum oculi, tantum ſecundæ: Si oculis illæſis; temporales muſculi, maſſeteres, labia, narium pinnæ, reſolutionem, aut convulſionem patiantur, lingua autem, & partes oris ſenſum amittant; in parte cerebri qua ſit nervorum tertiæ conjugationis exortus, affectio conſiſtit, cum quartæ noxa, à qua palatum ramulos accipit. Quo enim major partium numerus afficitur, eò altius cauſa ſymptomatis quærenda eſt; Quo verò minor, eò propius: Quod in paralyſi, & convulſione ſemper eſt conſiderandum; præcipue in brachiorum, & tibiarum ejuſmodi affectibus: Digito enim auriculari

Lib. 3. de loc. affect. cap. 10. & lib. 4. de loc. affect. cap. 45. &c.

Laborante cerebro aut Medulla ſpinali fit paraliſis in pluribus partibus.

riculari tantum læſo, & media parte digiti Medii, in ſolo nervo, qui a cavitate olecranii ad illos fertur, affectio quærenda eſt. Si verò omnes brachii partes lædantur, in exortu ſuo ex vertebris colli, nervus afficitur; qua de re, infra. His præmiſſis, horum quædam ad praxim magis neceſſaria, ſigillatim perſequamur. Superciliis itaque affectis, latus muſculus læditur, qui nervos accipit à ſecundo pari nervorum, à primis vertebris colli exortos, & ramos tertiæ conjugationis; Similiter in riſu ſardonio, & ſpaſmo cynico; ex lato enim muſculo, narium, & labiorum muſculi fiunt, ex antiquorum anatomiſtarum, & quorundam neotericorum ſententia; Andreas tamen Laurentius, & Riolanus, quibus credendum, alios particulares muſculos his tribuunt, qui ab eadem origine nervos accipiunt: Contractio tamen muſculi unius lateris labium moventis, duplicem poteſt habere cauſam, ſicut & in aliis plerumque partibus; ſpaſmum ſcilicet, aut paralyſim, muſculi alterius lateris: In convulſione enim canina, pars affecta contrahitur; in paralyſi verò, pars ſana, quæ diſtinguitur à convulſa, quod hæc tangenti dura, & contracta percipiatur, cum aliquo, ut plurimum, ſenſu doloris; In paralyſi autem, pars ſana trahens ægrotantem, quæ non reſiſtit, per ſe, non autem ex morbo contrahitur; ideo nec dura eſt, nec dolet pertractata. Cum enim per ſanitatem, muſculorum quamplurimorum oppoſitorum ſit, partes utrinque, velut in æquilibrio continere, ſi unus paralyſi laboret, etiam imperfecta, alter ex ſeipſo, nobis non advertentibus ſe contrahet, oppoſitum adducens, qui nullo, aut pauco ſpiritu animali firmatus, cedit trahenti, imperitiſque imponit, ſpaſmum cynicum repræſentans. Palpebris affectis, nervo tertiæ conjugationis, per foramen orbitæ tranſeunti cauſa tribuitur. Lingua exiſtente paralytica, ſervato guſtu, ſeptimæ conjugationis nervus laborat; tertia enim guſtat, & quartæ quidam rami. In vocis amiſſione, nervi recurrentes, ſeu vocales dicti, à ramo ſextæ conjugationis, qui à clavicula ſurſum aſcendentes per muſculos laryngis diſperguntur, laborant: Muſculis caput moventibus affectis, nervi qui inter occiput, & primam vertebram, aut inter primam, & ſecundam oriuntur, affecti ſunt, à quibus colli muſculi quoſdam ramulos

accipiunt; sed par tertium, ex foramine secundæ, & tertiæ vertebræ egrediens, totum in musculis colli absumitur; quarti paris parvulus ramus itidem; quinti, & sexti parvulus ramus, posteriores per musculos colli spargitur: Ideo læso motu capitis, aut colli, in exortu horum nervorum, topica sunt imponenda; advertendo quod supra diximus de mutua oppositorum musculorum actione. Omnibus partibus infra cervicem affectis, menynges, aut spinalis medulla læduntur; quod si solum altera corporis parte fiat resolutio, aut convulsio; dimidia tantum parte laborant: Resolutis uno, aut pluribus brachii musculis; à quinta vertebra, od septimam, quærenda est affectio, unde nervi oriuntur numero sex, ad brachia progredientes, quorum primus solo deltoidi musculo, & pelli incumbenti inservit. Secundus à sexta vertebra egressus, primum fertur in bicipitem; deinde ramulum statim impertit longo musculo cubiti; postremò descendens in flexum cubiti, dividitur in duos ramos, quorum minor fertur per radium; major autem in pellem cubiti, & manus desinit: Tertius secundo mixtus, ramulos spargit per brachialem internum, cui biceps incumbit. Quartus descendens sub bicipite, postquam ramulos transmisit musculis cubitum extendentibus, & pelli internæ partis brachii, finditur tandem in duos ramos, circa articulationem cubiti, quorum unus excurrit secundum longitudinem radii, alter verò secundum longitudinem cubiti. Primus productis quinque ramulis, duos pollici impertit, duos indici, unum autem medio digito: Alter in carpum desinit. Quintus descendens inter musculos extendentes, & flectentes cubitum, transgressus retrò apophysim internam brachii, tertioque mixtus, desinit in digitos, impertiens duos ramulos digito auriculari, duos annulari, unum verò medio digito. Sextus descendens inter pellem, & panniculum carnosum, per apophysim internam brachii, desinit in pelle cubiti. Ex historia nervorum, ex vertebris colli originem ducentium, colligitur diaphragma, ex quarta, quinta, sexta, & aliquando septima conjugatione, quatuor accipere nervos, quibus læsis lædetur, pro varietate læsionis, respiratio; quod in difficultate spirandi non parvi est momenti. Tibiis resolutis, aut convulsis, in vertebris lumborum, aut in

Topica applicanda in exortu nervorum, qui ad partem affectam tendunt.

A quibus nervis læsa respiratio.

ner-

nervis, qui ab his oriuntur, causa inest, quinque numero. Primus egrediens à primo foramine vertebrarum lumborum, transiens per foramen ossis pubis, in musculo tricipiti, qui coxam adducit, desinit; Secundus à secundo foramine vertebræ, descendit ad musculum vastum internum, tibiam extendens. Tertius à tertio foramine prodiens, fertur per sinuositatem factam ab osse pubis, & ore ilii, ad musculos tibiæ, & pedis, gemellum internum, & solarem, dictos. Quartus posterior dictus, omnium nervorum fortissimus, ab ultima vertebra lumborum, & duobus superioribus foraminibus ossis sacri ortum ducens, integer ad poplitem descendit, ubi in duos ramos prægrandes finditur, quorum unus circa caput perone, in tres ramulos divisus, duos mittit ad musculos anteriores tibiæ; tertium verò tarso, qui duos ramulos impertit cuilibet pedis digito. Alter ramus poplitis, sex ramos mittit musculis poplitis; deinde sub gemello interno delatus per fissuram malleoli interni, dividitur in duos ramos, quorum unum dat musculo magni pedis digiti, tener dicto; alterum verò omnibus musculis pedis digitos flectentibus. Nervi ossis sacri, partim coxæ, partim musculis vicinis, & pelli, partim collo matricis, mentulæ, vesicæ, & musculis ani feruntur; testiculi autem à lumbis accipiunt. His præmissis, facilis erit cujuscumque generis convulsionis, aut paralysis cognitio, ideoque curatio; morbi enim cognitio, ex Galeno, est ipsius curationis principium, quæ prius injecto enemate, descriptionis cap. de affect. somniferis, auspicanda est à venæ sectione, è basilica ejusdem lateris, si partes inferiores afficiantur, aut è cephalica oppositi, si superiores, habita ratione ætatis, virium, & plenitudinis, si qua sit, sicut & morbi, qui per se venæ sectionem non postulat; licet interdum febris comitetur, in principio, paralysim; nihil tamen juvans, eo quod non fiat à natura dominante, nec à morbo ut symptomatica, sed à causa morbi, quæ utrumque efficit: Hoc autem, in his qui calido sunt temperamento, vitæ potius intemperantia, & à causis externis, in hunc morbum incidentes; quorum omnium ratione, fieri potest venæ sectio, etiam sola revulsionis gratia; at morbi difficile, quod medullæ spinalis, aut nervi substantiam penetravit, detractione sanguinis difficillime au-

Lib. 2. de meth. med. circa finem.

Venæ sectionis usus in paralisi.

feretur; ſed materia influente revulſa, quod medulloſæ harum partium ſubſtantiæ infarctum eſt, natura interdum, & alia medicamenta diſcutiunt, ſi nimium tenax, & glutinoſum, non evaſerit; valde enim liquidus exiſtit humor dum fluit, ichori, aut ſero perquam ſimilis, alioquin ad ſubſtantiam uſque ſpinalis medullæ non penetraret. Facta venæ ſectione imponendæ ſunt humeris cucurbitulæ eadem die, circa veſperam, cum profunda ſcarificatione: Poſtridie autem præbeantur pilulæ ex fortioribus devorandæ, ut

Cucurbitulæ cum profunda ſcarificatione proſunt paraliticis.

℞. Maſſæ pilul. aggreg. ſcrup. ij. maſſæ cocc. aut agar. ſcrup. j. caſto. gr. iiij. ſpiri. vitrio. gut. iij. olei ſalv. arte chymica extracti, gut. ij. fiant pilulæ; quarum vis augeri poteſt, in his qui non facile cedunt purgantibus, gra. iiij. troch. alhand. aut ſcamm. præpar. oportet enim ut venter pro ratione dejiciat; parvus enim dejectionum numerus, nihil, aut parum proficeret, humoribus è longinquo non eductis.

Pilulæ catharticæ in paraliſi.

Si ægrotus hoc genus purgantis deprecari videatur, potando purgetur, in hunc modum.

℞. Rad. aco. & cype. ana ℥ij. folior. beton. ſampſ. primu. veris ana m. ß. ſem. aniſi, & dauci, ana ℥j. flor. ſalv. & ſtæc. ana pj. fiat ex his decoct. Acc. q. ſ. infun. folior. ſennæ mund. ℥iij. aut ℥ß. ſem. coria ℥ß. agar. troch. in nodulo poſiti, & ſæpius expreſſi, ℥j. colat. & expreſſio. factis; diſſol. elect. diacarth. ℥ß. aut amplius; vel loco elect. accipe pulv. Scrup. ij. ſerap. purgat. roſa ℥j. fiat potio mane ſumenda; aut fiant quædam doſes vini purgatorii, ut

Hauſtus purgans.

℞. Partiariam materiam prædictæ decoct. quam infund. cum cinamo. ℥iij. in vini albi ℔jß. vaſe operto. infun. in colatura folior. ſennæ mund. ℥j. turbith, & jalap. ana ℥jß. capiat de colat. ℥vj. quandiu duraverit, mane & ſero. Quod ſi venter in duabus primis doſibus non reſpondeat, adde in tertia, de ſyrupo meo magiſtrali, cap. de ſpleniticis deſcripto, ℥iij. vel ℥ß. purgat enim in parva quantitate. Poteſt hoc vinum in deliciarum amatoribus ſolo ſaccharo, ut dicunt, dulcorari, aut ſyrupo cap. veneris.

Vinum medicatum purgans.

Poſt purgationem, reiterandam venæ ſectionem non exiſtimo; niſi aliqua peculiaris circumſtantia illud moneret, ſed facien-

ciendæ vertebrarum inunctiones parte præcipuè, qua fit nervorum affectorum exortus, unguentis oleis, & balsamis calidis; de quibus multa in ordine remediorum alphabetico, tit. Paralysis, inter quæ chimica, sunt semper aliis præstantiora, ut oleum salviæ, rorism. & præ cæteris oleum Philosophorum cum oleo terebenthinæ post spiritum exeunte mixtum, quod mihi familiare est, cum felici eventu. Quibusdam diebus elapsis, si morbus perseveret, & locus ubi nervi est obstructio, ex his quæ diximus agnoscatur, applicetur suprà vesicatorium, diuque apertum servetur. Interea post primam purgationem, ut humores facilius trahantur, sequentibus apozematibus ad exitum disponantur.

℞. Rad. aco. cype. & irid. flor. ana ℥ij. summit. hysso. salv. sampf. origa. beton. primulæ veris, ana m. ß. flor. stœc. & rorism. ana pi, sem. anisi, fœn. dauci ana ℥j. & si cerebri magis habenda est ratio, adde semen pœoniæ, & viscum querc. Ex his fiat decoctio: Acc. ℥iiij. syrupi, de stœc. ℥iß. spir. vitrio. gut. iiij. capiat mane, & quatuor consequentibus diebus: Et si magis tenuandum, loco ℥ß. syrupi de stœcade, pone ℥ß. mel. scyllit. & in decoctione gayac. aut salsæ parillæ pro fastidiosis; nisi pro potu ordinario his ægrotus uteretur, aut chinæ radicis, quod optimum est, vino enim omnino interdicendum, & loco ejus uti mulsa, in qua origanum, aut salvia incoquatur, addendo in fine decoctionis parum cinamomi: veteri tamen jam morbo existente, vinum conceditur, quia victus paralyticorum debet esse tenuis, calidus, & siccus; pituita enim, aut quivis humor frigidus, & crassus, semper est causa morbi; licet in principio calidus, & tenuis interdum misceatur, qui procedente morbo evanescit, relicto crassiore, cum quo nobis præcipue res est; Ideo potentissima duo remedia sunt, diæta sudorifica, & thermarum usus: Post hæc rite administrata, omnia cæcutiunt: Advertendum tamen, morbo existente jam veteri, materiam aliquãdo calidis, & siccantibus indurescere, quæ humectantia tunc temporis potius requirit ut dissolvatur, ad quod balnea moderate calida, in quibus emollientia incoquantur cum floribus cham: & meliloti convenire existimandum est, vel potius thermas bituminosas.

Decoctum antiparaliticum.

Potentissima remedia in paralisi sunt, usus thermarum & diæta sudorifica.

PROGNOSTICA.

PAralysis ab humore frigido, & crasso, morbus chronicus.

Paralysis alios morbos subsequitur, ut apoplexiam, epilepsiam, colicam, uteri suffocationem, & febres chronicas.

Paraplegia, quæ paralysis est succedens apoplexiæ, difficile sanatur, & iterum in ipsam, ut plurimum, recurrit.

Paralysis particularis quamvis longa, fere sanabilis.

Paralysis repentina, ab ictu, aut vulnere, fere semper desperata.

Paralysis cum membri atrophia, difficillime sanatur.

Perfecta paralysis, difficilius curatur imperfecta.

Quo proximior cerebro est affectus, eo difficilior curatio.

Tremor paralysi superveniens, bonum.

Senibus difficilius curatur.

Si membrum resolutum, actu calidum sit, spes salutis. Æstate facilius curatur, quam Hyeme.

Paralysi febris valida superveniens bonum. Gal. in prorrher.

Paralysis à vaporosa materia, aut à calidis humoribus, ut à crapula, brevi aliquando finitur.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Paraliticus diæta sudorifica curatus.

REligiosus Ordinis sancti Benedicti, paralysi imperfecta correptus, in qua motus brachiorum perierat, salvo sensu, coxæ verò, & tibiæ, non valebant corpus sustinere, tanta erat eorum imbecillitas, In hoc statu, missus est in hanc urbem à suo provinciæ præposito, affectionis curandæ gratia. Habita consultatione, statutum est conjunctis sententiis, ut purgato corpore diæta sudorifica institueretur, non spretis dorsi totius unctionibus, sensimque ante præfinitum regiminis tempus, motum recuperavit, potuitque religiosi cœtus munia obire. Quia autem capitis refrigeratio morbo principium dederat, ut fluens humor averteretur, setonem in collo gestandum curavimus, quem postea in fonticulum convertit: Ne autem affectus recurreret, præscripsimus pilulas, quibus per intetvalla pro pur-

purgatione uteretur, ſervato quantum monachi ſtatus permitteret regimine.

OBSERVATIO II.

Addictus ad remos, decidentis caſu antennæ, mali anterioris ictus mole; quæcumque ad curationem neceſſaria erant, à triremis Chirurgo adhibitis, nihil auxilii percepit, manſitque incurvatus: Anno elapſo, cum ad remigandum inutilis eſſet, libertate donatus eſt. Hunc per vicos Maſſiliæ ſtipem corrogantem, quædam mulieres commiſeratione ductæ, domum cujuſdam matronæ adduxerunt, quæ in pauperes valde erat benefica. Tunc temporis degentem Maſſiliæ, ut illi mos erat in arduis curationibus, me accerſendum curavit, rogans ut ſi quid arte medica valerem, pauperi non denegarem, quod me facturum libenter reſpondi, ſi ſpes aliqua recuperandæ valetudinis eluceret; omnibus verò eſſe notum, hujuſmodi affectum incurabilem eſſe, aliquid tamen tentandum in Dei gratiam: Exiſtimans autem humorem fortaſſe aliquem, vel in vertebris lumborum, vel in muſculis concretum, nihilque potentius eſſe ad diſcutiendum, oleo philoſophorum, & oleo terebenthinæ quod ſecundò exit poſt ſpiritum, aureique eſt coloris, præſcripſi, ut horum paribus portionibus mixtis, calide lumborum regionem quibuſdam diebus inungeret. Rem inauditam, & miraculo ſimilem! octo dierum intervallo corpus erexit, ambulans per urbem, pauciſque poſt diebus diſceſſit in patriam.

Quidam incurvatus ictu mali antennæ, inunctione olei terebinthinæ & philoſophorum ſanatus.

OBSERVATIO III.

Ad curandum uxorem paralyticam piſtoris dulciarii, cum eſſem Maſſiliæ; ſtatim injecto enemate, brachii ſani venam tundendam curavimus: Poſtera die doſim pilularum capitalium præſcripſimus; deinde vulgares inunctiones; poſtea verò apozemata ſupra ſcripta, ad novam purgationem inſtituendam, brevique ſenſum recuperavit; quod videns maritus, hujus quaſi ſanatæ reliquam curam Pharmacopæo demandavit, ſumptui, ut opinor, parcere volens.

Paralitica curata.

OB-

OBSERVATIO IV.

Cauſidicus in ſtuporem incidens curatus.

CAuſidicus quidam hujus urbis, inclinante ætate rheumaticus, & vino parum indulgens, incidit de repente in ſtuporem, quæ via eſt ad paralyſim, totius lateris ſiniſtri, cum febre; quibus coactus eſt decumbere; ab injecto, & rejecto enemate, lateris ſani venam in brachio aperiendam curavimus, & ſerotinis horis cucurbitulas eadem die applicandas cum ſcarificatione: Poſtera die purgationem in forma liquida præſcripſimus; poſtea verò totam ſpinam oleo philoſophorum, & terebenthinæ, quibuſdam diebus inungendam, ut ſupra dictum eſt, imperavimus; ab his, uſi ſumus ſudorificis, duobus diebus continuis de nocte, deſcriptionis ſequentis.

℞. Salſæpar. minutiſſime inciſæ, & parum cont. ʒij. inf. in aquæ ulma ℥vj. facta unica ebullitione, & colatura, diſſolve ſalis ejuſdem gr. viij. ſacc. ſi velis ad dulcedinem conciliandam q. ſ. capiat hora nona veſpertina; nocte multum ſudavit; altera nocte etiam, ſed non ut prima; intraque octo dies ſanatus eſt.

OBSERVATIO, ET APPENDIX.

Herbæ medicinales maximarum ſunt virium iis in locis ubi ſponte naſcuntur.

IN hac regione quia carduus benedictus non eſt ſuæ ſpontis, utor potius aqua, & ſale ulmariæ, experientia edoctus, carduum benedictum, longe inferioris eſſe virtutis, eo qui ſua ſponte naſcitur in regionibus calidis, quod in omnibus ſimplicibus accidit: unde vult Meſues ut colligantur in loco libero: Id eſt, ut explicavimus in noſtra Pharmacia Theorica, lib. 2. de electi. medica. in loco ubi, nec ſemine, nec denuò ſatæ, coguntur creſcere, ſed ſponte naſcuntur.

CAPUT VI.

De ſpaſmo ſeu convulſione.

Quis affectus dicatur convulſio.

ETſi convulſio exquiſita, dicatur involuntaria muſculorum ad ſuam originem perpetua contractio; non ideo exiſtimandum eſt, quibuſdam convulſionibus, quæ non ſunt omnino perpetuæ, nomen convulſionis exquiſitæ, minus convenire;

Ad

Ad veram enim convulſionem, quæ temporis duratione, & cauſæ diverſitate, diſtinguitur à motu convulſorio, non requiritur ut muſculus contractus, maneat à principio morbi, uſque ad perfectam ſolutionem ipſius; ſed ſufficit ut quodam temporis ſpacio convulſus maneat, licet poſtea fiat remiſſio, & iterum contractio; quæ cum ſit præter voluntatem, & violenta, ideo dolorifica: Et ita, ut recte definiatur, dicenda eſt, permanens cum dolore, muſculi ad ſuam originem involuntaria contractio. Cum autem contractio illa, fiat muſculis primario affectis, vel cerebro condolentibus; prima convulſionis diviſio, erit in illam quæ fit per conſenſum ſeu condolentiam, & in illam quæ primaria dicitur. Convulſio ex condolentia, fit conſentientibus muſculis, cerebro gravi aliquo affectu laboranti, ut vulnere, compreſſione, inflammatione, ſubſtantiæ corruptione, & à noxia aliqua qualitate male habito; alterius tamen generis ab ea, quæ facit epilepſiam: Neque enim exiſtimandum eſt, ut quidam ſcribunt, cerebrum in hac convulſione per condolentiam, affectui muſculorum conſentire; Quod ſi laborantibus condoleat muſculis, nervo præcipue, & tendoni, non eſt propterea dicendum, cerebrum convulſione laborare; neque enim habet muſculos, ut convellatur, ſed ſua diaſtole, & ſyſtole, movetur motu naturali, qui in convulſione periret, ſicut & animal, deficiente ſpiritu animali, quem non poſſe ſine ſyſtole, & diaſtole, confici, certum eſt: Ideo motum cerebri depravatum, palpitationem vocavimus, cap. de Epilepſia. Hac ratione, convulſio primaria tantum eſt, cum cauſa inſidet in muſculo, non autem in cerebro: Quod etiam ſi poſſit eſſe primaria cauſa convulſionis, in illo tamen nulla eſt convulſio, neque primaria, neque ſecundaria, ſed qualiſcumque motus ſit in cerebro, is ut in corde, omnino ad aliquam ſyſtoles, & diaſtoles ſpeciem, referri debet; Quemadmodum ſternutatio, quæ maxima eſt, & velox cerebri ſyſtole, ut quod quantitate, vel qualitate moleſtum eſt excutiat, juvante reſpirationis motu. Stomachus etiam, præcipue os ipſius, poteſt eſſe cauſa primaria convulſionis, non quidem per ſe, ſed affectum cerebro communicans, per nervos ſextæ conjugationis, cui poſtea muſculi conſentiunt; ut narrat Galenus de juvene, antequam bilem æru-

Vera convulſionis definitio.

Cerebrum proprie non convellitur.

Sed motus ejus depravatio dicitur palpitatio.

Com. ſuprà apho. 1. ſect. 1.

Quid tetanus. Quid Emprosthotonus. Quid opisthotonus.

ruginosam vomeret. Convulsio primaria, sicut & secundaria, vel est universalis, vel particularis; universalis cum cervix, & reliquum corpus intenditur, sive rigidum maneat omnibus intensis musculis, ante, & retro, ut in tetano, sive incurvatum maneat, convulsis solis anterioribus musculis, ut in emprosthotono, sive tantum in posteriora flectatur, convulsis parte postica musculis, ut in opisthotono; Quæ nomina, solis convulsis musculis caput moventibus etiam assumuntur, licet sint convulsiones particulares; quæ proprie dicuntur, cum pars una, aut altera, convellitur. Hæ omnes convulsiones, secundum doctrinam Hippocratis, dividuntur rursum in illas, quæ vel à repletione, vel ab inanitione fiunt; Quam quidem divisionem, multi recentiorum non sequuntur; alii verò acriter tuentur, conantes universas convulsionis species, vel ad inanitionem, vel ad repletionem reducere, quasi omnes earum causæ, sint vel repletio, vel inanitio; Multique eorum uniuscujusque sententiæ fautores, etiam si doctissimi habeantur, & sint; contra omnem doctrinam, & Galenum, lib. 3. de loc. affect. cap. 6. & lib. 12. de usu part. cap. 3. in nervo, contractionis motum statuunt. Quis enim tam inscius, qui non videat solis musculorum fibris convenire, posse contrahi, & extendi; non autem nervis, & tendonibus, licet motui inserviant; illi spiritum animalem deferentes; hi verò utroque extremo ossibus adhærentes, ut partem adducant, musculi fibris se se contrahentibus; sive voluntarie id fiat; sive voluntate non imperante; sive contra voluntatem: Triplicis enim generis est musculorum contractio. Prima est voluntaria, cum præcedente imaginatione, moventur, imperante voluntate. Altera cum nulla præcedente imaginatione, neque voluntatis imperio moventur per sanitatem, solo naturæ instinctu, ad molestum aliquid, quod se habet per modum transeuntis, arcendum; ut in quibusdam excretionibus, & pluribus dormientium motibus. Tertia est violenta, & contra voluntatem, à causa morbifica; quæ si permanens, convulsio vocatur; si cum frequenti vicissitudine; ut in epilepsia, motus convulsivus dicitur, qui à quibusdam convulsio fiens appellatur: unde colligitur istos affectus, in una & eadem parte factos, differre tantum secundum magis & minus, cau-

Apho. 59. sect. 6.

Lib. 1. de mot. musc. Lib. x. de usu part.

Triplex est motus genus musculorum voluntarium, naturale & violentum.

causæ ſcilicet magnitudine, quæ ſi violenter, & ſemper urgeat, parit convulſionem; ſi per vices, & moderatius, convulſorios motus; quia virtus conſervatrix noſtri, toti, & cuilibet parti indita, pro natura cauſæ irritantis, ad excernendum movetur: Ideo in convulſione fere ſemper agit, quia fere ſemper ſtimulatur, & à cauſis potentioribus, quam in motu convulſorio: Quas quidem cauſas, nude, & ſimpliciter ad repletionem, vel inanitionem reducere, difficillimum eſt, ſi de mera repletione, vel inanitione intelligatur: Quomodo enim capitis, & nervoſarum partium vulnera, compreſſiones, contuſiones, inflammationes, inſignes refrigerationes, qualitates malignæ, venenatæ, tum à beſtiis, tum ex aſſumptis, conſenſus à cerebro, ab utero, ex ore ventriculi, ſubiti terrores, ira, & alia ejuſmodi quæ convulſionem invehere poſſunt, ad meram, & ſimplicem inanitionem, vel repletionem reducentur. In hecticis enim, cum ad maraſmum deducti ſunt, maxima facta eſt inanitio; nullas tamen patiuntur convulſiones: Repletio in nervo, ſi perfecta, paralyſim potius faciet, quàm convulſionem; Si imperfecta, & non vellicet, ſtuporem aut quamdam motus impotentiam: nec valent contra hæc multorum allatæ reſponſiones, de quibus fuſe Sennertus. Lib. de cauſ. ſymptom. fac. motri. Dicendum igitur, ut valeat Hippocratis aphoriſmus, cauſas omnium convulſionum, ad quamdam repletionem, aut ſaltem inanitionem, generatim poſſe reduci, vellicantes ſcilicet partes nervoſas; alioquin nulla convulſio, ſaltem primaria: Ideo in hecticis nulla fit convulſio, quia pedetentim partes corporis exſiccantur; inanitio autem, ut convulſionem pariat, citò fieri debet; alioquin partes nervoſæ paulatim inanitioni aſſuetæ, noxam non ſentiunt: Adde quod in hecticis nulla eſt materia vellicans, quemadmodum in aliquibus morbis ab inanitione, ut eſt dyſenteria: Paucæ tamen ſunt, aut nullæ, convulſiones primariæ, ab inanitione, niſi per accidens; inanitio enim privatio eſt, oportet igitur illam, alterius rei interventu convulſionem parere, acrioribus ſcilicet redditis humoribus, à benignorum hos diluentium vacuatione, ut in longa diarrhœa; aut propter violentiam, quæ infertur partibus nervoſis ab inanitione, ſuccum alimentarium jam attractum,

Male convulſiones ad meram inanitionem vel repletionem referuntur.

cum molestia deponentibus. Aliæ verò convulsiones quæ ab inanitione fiunt, omnes sunt per consensum, partibus principibus affectis ab inanitione, ut quæ fiunt à nimia vacuatione sanguinis, spirituum jactura insigni, ut in syncope, & aliis magnis inanitionibus, quibus partes principes maxime afficiuntur, unde lethales sequuntur convulsiones ex inanitione, per consensum tamen omnes. At à repletione, multæ, & primariæ, & secundariæ, invehuntur per se convulsiones, non autem omnimoda, & perfecta, sed ex parte, sufficit enim ut aliqua sit repletio ex humore vel vapore vellicante; nam omnimoda repletio in nervo, aut spinali medulla, quamvis ex acri materia & corrodente, perfectam potius, ut opinor, gigneret paralisim, quam convulsionem, via spiritibus impedita; in partibus autem nervosis, quæ spiritibus deferendis non destinantur, convulsionem potius afferret; nam unam eandemque causam, eodem tempore paralysim, & convulsionem in eadem parte efficere, nullo modo mihi perspectum est. Neque existimandum est cum Hercule Saxonia, fieri tantum convulsionem, cum humor replet membranam nervum investientem; æque enim generatur convulsio, acri humore nervi medullam vellicante, ac ejus membranam; cerebrum enim licet non sentiat, sicut & medulla spinalis, quæ cerebrum productum est, patiuntur tamen, unde & paralysis, & convulsio invehitur. Sed his omissis, ut omnia quæ jam à nobis supra enumerata sunt, ad repletionem, aut saltem inanitionem reducantur, maxime autem ea, quorum reductio à multis impossibilis videtur: Dicendum primò quidem de vulnere partium nervosarum, convulsionem fieri à sanie, quæ se habet per modum replentis. In contusione earum; dicendum est, in partibus contusis effundi humorem, qui corruptus causa convulsionis est; sicut in compressione: De inflammatione, dicendum non fieri sine materia. Insignes refrigerationes humorem cogere, qui proprio loco dimotus, convulsionem facit, vel ex insigni refrigeratione, occultam fieri continui solutionem, ex qua etiam humor loco dimovetur. Qualitates malignas, sive purgantis, sive alterius rei, corrumpere humores, aut per modum exhalationis ferri per partes nervosas, quod ad repletionem reducitur; vel ad inanitionem,

Gal. comm. in apho. 26. sect. 2. Lib. de tremo. convul. &c.

Variæ convulsionum causæ.

nem, eo modo quo ſupra dictum eſt de validis purgantibus. De morſibus venenatis, certum eſt animal ſalivam deponere, quæ veneno imbuta, ſucceſſive corrumpit humores, cauſas poſtea convulſionum. Conſenſus, quidam ad plenitudinem, ut qui fiunt materia aliqua tranſlata; alii verò ad inanitionem, v. g. cum ex nimia ſanguinis evacutatione affecto principio, pars aliqua convellitur, ut ſupra dictum eſt. In ira, & ſubito terrore, eſſe humorum motus, licet contrarios, nemo non videt, quorum interventu fiunt interdum convulſiones. Cætera quæ afferuntur contra Hippocratis aphoriſmum; prædictis, leviori negotio ad repletionem, aut ſaltem inanitionem reducentur, ſi ea quæ ſupra ſcripta ſunt, accurate perpendantur. Nunc ex his conſtitutis, quæ curationi utilia ſunt colligamus. Si igitur convulſio eſt à repletione, non requiritur, ut ſupra diximus, omnimoda repletio, ſed ſufficit aliquam materiam, ſubeſſe in partibus nervoſis vellicantem, qualiſcumque generis ſit, ſive humor, ſive vapor, quæ fere omnes gignunt convulſiones, præſertim primarias; puriſſimæ enim ab inanitione fiunt, niſi quædam per accidens, & aliæ per conſenſum, plurimæque ſunt convulſiones à repletione, quæ à multis ab inanitione putantur, ſicut de ſingultu, eadem enim eſt ratio horum affectuum, ſaltem reſpectu cauſæ; Quamvis enim ſingultus non ſit proprie convulſio, in multis tamen conveniunt, ut videre eſt apud Hippocratem apho. 3. & 4. ſect. 5. & apho. 39. ſect. 6. Ideo multa quæ de ſingultu ſcribuntur, eodem prorſus modo de convulſione intelligenda ſunt; unde, cui per longam diarrhœam, dejectiones tandem factæ ſunt æruginoſæ, cum ſingultu, non ab inanitione factum exiſtimandum eſt, ſed potius ex acri illo humore æruginoſo, intus ſedem aliquam occupante, quod ad repletionem potius quam ad inanitionem referendum eſt: Ita de convulſione ſtatuendum; multas inanitionibus ſupervenire, quæ nihilominus à repletione fiunt; Quod in curatione non parvi eſt momenti: Cum enim convulſio ſit ſymptoma, ſubſtractione cauſæ auferri debet, quæ in repletione ut plurimum conſiſtit, raro autem in ſola inanitione, ut jam explanavimus. Quibus pro curationis fundamento poſitis; quinque peractis, eradicabitur omnis convulſio à repletione. Primum

Singultus convulſionis ſpecies.

mum eſt, dum potiora parantur, ut in omni convulſione, qualiſcumque ſit generis, ſtatim in principio foveantur partes convulſæ malacticis, ne fibris muſculorum vis nimia, contractione inferatur; quod perficitur inunctionibus calidis, ex oleo amygdalarum dulcium, liliorum, & pauperibus oleo communi, in quo malva incoxerit, parum olei chamæmelini immiſcendo. Secundum ut dolor demulceatur, qui vel ab acri materia, vel à nimia fit contractione. Si ab iſta, malacticis jam dictis demulcebitur; ſi ab illa, cauſa exiſtente in parte convulſa, aut in nervi exortu, temperanda eſt acrimonia oleo amygdalarum dulcium; cum oleo violaceo, aut de nymphea, præcipue ſi humor caliditatis alicujus ſit particeps, in quo caſu balneum aquæ dulcis mediocriter calidum in quo malactica incoxerint cum floribus chamæmeli, & meliloti, quibuſdam libris olei injectis, plurimum proderit; Quod ſi pars in balneum demitti non poſſit, foveatur ſtupis. Si autem dolor ſit à vulnere, practici utuntur oleo terebenthinæ, ſpiritu ſcilicet, calidiſſime in vulnus inditio, & irrigatione partis cum oleo roſaceo: At ſi quis haberet in promptu, uti ego habeo, balſamum Paracelſi, puncturis maxime nervorum dicatum, nihil ultra optandum; eſt enim mirabiliſſimæ virtutis, in ſedandis doloribus vulnerum, partium præcipue nervoſarum, & convulſione avertenda, quæ ex Hippocrate lethalis eſt, nullus eo carere deberet Chirurgus, in omnibus enim vulneribus, præſtantiſſimum eſt glutinativum, oſſibuſque denudatis impoſitum, ab aëris alteratione tuetur, & duræ matri ſauciatæ, vel denudatæ, amiciſſimum: Ejus fundamentum, oleum eſt terebenthinæ luteum, quod in deſtillatione effluit poſt ſpiritum; In eo folia agrimoniæ, & hyperici, deinde flores ejus, & alia ad ſolem infunduntur, unum quodque ſuo tempore; ab hypericone rubicundo evadit colore. Tertium eſt, ut materia vellicans avertatur, & exhauriatur, quod venæ ſectione, & purgatione primùm exequimur; Quare injecto enemate, vena aperiatur ſecundum partis affectæ poſitionem, & cauſæ diverſitatem, ut ſuperiori capite proditum eſt, licet ſolius revulſionis gratia tantum fiat, nulla exiſtente plenitudine, quanto magis ſi ſubeſſe videatur. Poſt venæ ſectionem, ſecundum indicationes itera-

Partes convulſæ oleis malacticis inunguendæ.

Balſamus ad nervorum puncturas,

Aph. 2. ſect. 5.

Deſcriptus à Paracel. in parva, chirur.

ratam, si opus fuerit, decernatur de purgatione, cujus multæ extant descriptiones, superioribus capitibus, præcipue capite de paralysi, ubi castoreum additur purgantibus, quod etiam hîc convenit, & in omnibus affectibus frigidis cerebri. Post purgationem; cucurbitulæ cum scarificatione, vesicatoria, collo, scapulis, lumbis, ossi sacro, imponantur, prout mali fons, & origo animadvertetur, ex nervorum ortu, & excursu, capite præcedenti descriptis. Dum hæc gerentur, parti primariæ affectæ, si sit spinalis medulla, aut nervus ab ea exortus, fient inunctiones ex oleis, & balsamis calidis, ut oleo chamæmelino, irino, de castoreo, de terebenthina, de baccis lauri, de lateribus; Parti convulsæ fient etiam inunctiones, ex oleo amygdalarum dulcium, liliorum, cum pauco olei chamæmelini, aut terebenthinæ, ne, ut diximus, fiat villorum musculi nimia contentio, & ex parte causæ, & ex parte naturæ irritatæ, quæ semper majori cum impetu feruntur in principio. Cum morbus processit, & causa existit in parte convulsa, fortibus semper utendum, ut materia morbifica tota exhauriatur, quod etiam balneis perficitur, ex malva, bismalva, calam. origa. lauri foli. salv. samps. & similibus, cum bac. lauri, & Junip. & sem. lini, & fœnug. vel adeundum thermas sulphureas, & bituminosas, quæ discutiendo emolliunt: A balneis, fiunt postea ex jam dictis oleis inunctiones. Quartum quod expedit agendum in omni convulsione, est ut materiæ vellicantis qualitas infringatur, vescendi regimine humorum acrimoniam obtundente, & usu jusculorum ex juvenibus carnibus, in quibus lactuca, endivia, cichoreum & similia, cum seminibus frigidis incoquantur: his præcipue, qui vino se ingurgitarunt tempore sanitatis, & aromatibus vescebantur, multoque magis cum aliqua febris adest, quæ non est semper bona, etiam si convulsioni superveniat, ut annotavit Mesue cap. 12. lib. 1. Theor. 4. Lactis etiam usus, acres humores omnium maxime temperat; sed ut plurimum, hujus rei perficiendæ morbus non dat inducias, nisi in particularibus convulsionibus. Quintum & ultimum est, ut causa fovens, si qua sit, intercidatur, ut partium nervosarum refrigeratio, ebrietas, & fluxio humorum: Primum impediatur, & calidis corrigatur: Pro secundo vini potus in-

Castoreum additur purgantibus in Epilepsia convulsione & omnibus affectibus frigidis.

Non omnis febris convulsioni superveniens bona.

interdicatur ægrotis: Tertium avertatur ut cap. de fluxionibus dictum est.

Curatio convulsionis ab inanitione.

In convulsionis curatione ab inanitione, advertendum utrum illa per se sit causa convulsionis, an verò per accidens; multoties enim, ut diximus, non ratione evacuationis, sed ratione pravæ qualitatis humoris exeuntis, aut intus remanentis, qui vellicat partes nervosas, quod potius ad repletionem, ut monui, referendum est, quam ad inanitionem; ita ut in curatione, si per diarrhæam fiat putata inanitio, incipiendum sit à purgatione, & pergendum in vacuatione humoris vellicantis, per epicrasim tamen facta, cum vellicantem acrimoniam obtundentibus; quia humor ille, quo magis movetur, eo atrociores excitat tragœdias, ut fusius docebitur, cap. de diarrhæa. Si verò inanitio causa per se convulsionis existat, parti principi communicata, quæ vim patitur, ut suprà traditum est, & quasi vellicatur, avulsis spiritibus, & materia fovente humidum suum radicale, affectuque partibus nervosis communicato, fit convulsio per consensum, quæ si fuerit ab inanitione confirmata, incurabilis est, si autem à recenti, quo minus vetusta, eo facilior curatio, dummodo inanitio non persistat. Curabilis igitur convulsio ab inanitione, duo postulat; ut inanitio scilicet impediatur, & partes inanitæ refocillentur. Primum perficitur cohibendo effluxum, vel ex toto, vel ex parte: si sanguinis, omnino, nisi sit criticus, & in principio, ita de sudore ferè dicendum: Aliorum verò humorum, ut docetur cap. de diarrhæa, & dysenteria: Quod enim pravum est, non debet intus cohiberi, nec cum impetu propelli, viribus, & natura morbi id non ferentibus. Secundum acquiritur victu analeptico, ex his quæ citissime spiritus viresque reparant, ut sunt juscula in quibus vitelli ovorum recentes, vinum, & saccharum immiscentur, marcipanes in vino immersi, & lactis usus, quod valdè nutrit, humectat, & humorum acrimoniam temperat: In febribus, præcipuè ardentibus, utendum cremore ptisanæ, jusculis ex junioribus animalibus confectis, humidis, & frigidis oleribus alteratis, dissoluto qualibet vice, ovi vitello recenti, totaque dorsi spina oleo violaceo inungenda, ut convulsio impediatur, facta enim, ægre datur curationi locus: Omnia denique quæ he-

duo postulat, ut nempe inanitio impediatur & partes inanitæ refocillentur.

hecticis, imperantur convulsione correptis ab inanitione, præcipuè cum inanitio causa existit per se convulsionis: Ab inanitione autem, causa existente per accidens, humorum acrimoniæ temperandæ præcipuè habetur ratio, ne qui intus sunt, aut remanent, ferociores evadant, ut supra demonstratum est.

PROGNOSTICA.

FEbrem convulsioni supervenire, melius est, quam febri convulsionem. Hippocrates, Aphor. 27. sect. 2.

Convulsio vulneri superveniens lethalis. Hippo. Apho. 2. sect. 5.

Multo sanguine fluente, singultus, aut convulsio superveniens, malum. Hippo. Apho. 3. sect.

In purgatione immodica, singultus, aut convulsio superveniens, malum. Hippocrat. Aphor. 4. sect. 5.

Convulsio ab elleboro lethalis. Hippocr. Aphor. 1. sect. 5.

Qui tetano corripiuntur, intra quatuor dies pereunt; si verò hos effugerint, sani fiunt. Hippocr. Aphor. 6. sect. 5.

Frigidum convulsiones facit, & tetanos &c. Hippocr. Aphor. 17. sect. 5.

In fluxu muliebri, convulsio, & animi deliquium superveniens, malum. Hippo. Aphor. 56. sect. 5.

Quibus tumores in ulceribus apparent, non valdè convelluntur, neque insaniunt: his autem repente evanescentibus, introrsum quidem, convulsiones, & distensiones: Quibus verò &c. Hippocrat. Aphor. 65. sect. 5.

A quartana correpti, non valdè convulsione corripiuntur: Si verò priùs corripiantur, superveniente quartana liberantur. Hippo. Aphor. 70. sect. 5.

In febribus acutis convulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum. Hippo. Aphor. 66. sect. 4.

In febribus spiritus offendens, malum; convulsionem enim significat. Hippocr. Aphor. 68. sect. 4.

Spasmo, aut tetano, febris superveniens, morbum solvit. Hippocr. Aphor. 57. sect. 4.

Ab ardoribus vehementibus, cenvulsio, aut tetanus, malum. Hippocr. Aphor. sect. 7. Apho. 13.

A vigilia convulſio, aut delirium, malum. Hippocr. Aphor. 18. ſect. 7.

In morbis melancholicis, periculoſi humorum decubitus: aut enim apoplexiam, aut convulſionem, aut furorem, aut cæcitatem indicat. Hippo. Aphor. 56. ſect. 6.

Convulſio ab inanitione confirmata, lethalis. Gal. ubi ſupra.

Pueri frequenter convulſionibus corripiuntur; & quo juniores, eo facilius evadunt.

Juvenes raro convulſionibus corripiuntur; & correpti crebrius intereunt. Viri minime; ſenes ſæpiſſime, & ea magis enecantur.

Mulieres magis tentantur convulſionibus, quam viri, propter frigiditatem, & facilius liberantur, propter humiditatem.

Ex aborſu mulieres convulſæ, raro evadunt.

Convulſiones ab utero, ſi ſint ſine febre, facile curantur.

Convulſiones quæ in principiis morborum fiunt; humorum copiam, & frigiditatem arguunt, in partibus nervoſis, & eorum vellicationem, quæ etiam fit ex inſigni labore, ut in vomitu.

Quo partes à cerebro magis ſunt remotæ, & minus nobiles, eo minus periculoſa eſt convulſio.

Convulſio quæ actionem vitæ neceſſariam lædit, ut reſpirationem, aliis magis periculoſa.

Ab ileo, vomitus, ſingultus, convulſio, aut delirium, malum. Hippo. aphor. 10. ſect. 7.

A medicamento purgante convulſio, mortiferum. Hippo. apho. 25. ſect. 7.

Convulſio quæ phrenitidem ſequitur; lethalis. Aëtius tetrab. 2. ſermo. 1. cap. 131.

In febre non intermittente, ſi labrum, palpebra, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium pervertatur, jam debili exiſtente corpore, mors eſt in propinquo. Ex Hippo. aphor. 49. ſectio. 4.

Enar-

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

RUſticus quidam Maſſilienſis venit in urbem curandus à convulſione poſteriorum muſculorum capitis, & colli; quæ, ut diximus, opiſthotonos vocatur, eſtque illa in qua totius corporis muſculi poſteriores convelluntur: Convulſio non erat perpetua, ſed per intervalla, & per exiguum tempus durans; convulſis, dum inciperet, cum impetu muſculis, ita ut caput allideret ad parietem, ſi juxta ſederet, cum rauco vocis quodam ſonitu, & contractione cartilaginis xiphoidis dolorifica, & aliorum muſculorum contractorum; cujus rationem reddet, ſi quis meminerit eorum, quæ cap. de paralyſi ſcripſimus, de exortu nervorum à vertebris colli, à quibus non tantum collum, ſed etiam diaphragma nervos accipit. Hujus convulſionis curationem ab injecto enemate, & venæ ſectione cephalicæ, aggreſſi ſumus, deinde purgatione, ut habetur prædicto cap. cucurbitulis poſtea ſcapulis admotis, cum profunda ſcarificatione. Interea factis inunctionibus, in principio ex oleo liliorum, & chamæmelino, deinde oleo terebenthinæ, cum pari portione olei philoſophorum mixto, repetita quoque venæ ſectione cephalicæ, ex altero latere, brevi eſt ſanatus, octo ſcilicet dierum ſpacio.

Ruſticus ab opiſthotono curatus.

OBSERVATIO II.

COquum quemdam hujus urbis ſancti Severi, ſimilis convulſio invaſit, ex ſudoribus refrigeratis; cum enim lautum inſtruxiſſet prandium, ipſeque pranſus, ſudore adhuc madidus, ſupra ſcamnum è regione cujuſdam oſtii dormiret, auræ pertranſeuntis frigiditate, muſculi poſteriores capitis, & colli, affecti ſunt. In ejus curatione, eodem modo, ut habetur in ſuperiori enarratione, quæ bene ceſſerat, nos geſſimus, niſi quod loco olei terebenthinæ, quo carebant Pharmacopœi, ſpiritu uſi ſumus, cum oleo philoſophorum mixto, morbus tamen pertranſivit decimum quartum.

Ex ſudoribus refrigeratis convulſio.

OBSERVATIO III.

Spaſmus cynicus a paralyſi, curatus.

SAcerdos quidam, ex tortura oris, quæ ſpaſmus cynicus communiter dicitur, male habens, vocavit me, ut deformitatem adhibitis remediis reſtituerem, quam primo aſpectu, ab ſpaſmo credebam accidere; pertractatis tamen utrinque muſculis, inveni trahentem mollem, & tractatu facilem, ex quo certior factus ſum oris ejus torturam, eſſe à paralyſi imperfecta partis oppoſitæ: Quapropter oleis calidis, ut cap. de paralyſi ſcribitur, parte hac irrigata, & lana ſuccida his imbuta, calide ſuperpoſita, os tortum priſtino ſtatui eſt reſtitutum.

OBSERVATIO IV.

Convulſio brachii ſanata.

JUvenis quidam vino deditus, derepente brachii convulſione, ex affectu muſculi bicipitis correptus eſt: huic conſului ut vino abſtineret, totumque muſculum à capite ad caudam oleo liliorum & chamæmeli calidiſſime inungeret, mane, & ſero; brevique ſanatus eſt; non erat enim ferendis majoribus præſidiis, propter egeſtatem.

OBSERVATIO V.

Aliquis a punctura tendinis in pollice, ſeptima die mortuus.

QUidam mercator Maſſilienſis, cum lagenam vino plenam manu apprehenſam teneret, ex eaque vinum funderet, fracto collo lagenæ vulneratus eſt in pollice; propter parvitatem, vulnus ſpernens, nullo vocato Chirurgo, ille ſuo vulneri neſcio quibus medicabatur: Quinta die convulſione correptus, fruſtra vocato Chirurgo, ſeptima die obiit.

OBSERVATIO VI.

Punctura tendinis balſamo Paracelſi curata.

VIr quidam nobilis, enſe vulneratus in media manu, tanto dolore corripiebatur in ligamento annulari, ut tremula manu, jam jam ſpaſmo corripi videretur; ſed guttula una, aut altera, quam maxime calida, balſami Paracelſi ad puncturas, de quo ſupra, vulneri impoſita, ſtatim dolor ſedabatur, ad ſemi horam, quo tempore elapſo, dolore redeunte ut antea, & cum ſpaſmi periculo iterum de balſamo in vulnus indito, dolor abſcedebat, & ita ſpaſmi metus auferebatur, & ægrotus à gravi ſymptomate levabatur; quod pluribus vicibus factum eſt. Tandem victa balſamo doloris cauſa, perfecte ſanatus eſt. Omni-

nibus fuit in confeſſo, lethali ſpaſmo nobilem virum periturum fuiſſe, niſi balſami ope dolor ſedatus eſſet; quæ ratio eſt; cur de hoc balſamo ſemper mecum habere voluerim, à Chirurgo munere datum, qui mihi aſſerebat hoc balſamo inſtructum, non timere in venæ ſectionibus puncturas nervorum, ſeque malle potius nervum, quam arteriam attingere: Hoc ego expertus ſum in meipſo, vulneratus punctim à gladio in media junctura digiti indicis, ſanatus ſemel tantum de eo impoſito.

Reſpirationis fit læſio,

- Vitio facultatis moventis.
  - Affecto principio, ſpiritus non tranſmittente, ut in
    - Apoplexia.
    - Moribundis.
    - Frigidis ejus affectibus.
  - Nervorum læſione ad thoracis muſculos tendentium.
- Vitio inſtrumentorum.
  - Pulmonis, qui afficitur
    - Intemperie.
    - Corruptione.
    - Obſtructione.
    - Vulnere.
    - Ulcere.
    - Abſceſſu.
    - Adhæſione ad latus.
  - Diaphragmatis.
    - Proprio, à
      - Vulnere.
      - Ulcere.
      - Inflammatione.
      - Catarrho ad illud influente.
    - Alieno, motu ejus impedito ab
      - Aqua. Pure. Sanguine. — In thoracis capacitate contentis.
      - Vaporibus. Flatibus. Obſtructione. Diſtentione. Tumore. — A partibus inferioribus ſurſum aſcendentibus, & circa diaphragma ſubſiſtentibus.
  - Pectoris.
    - Totius, ob ejus anguſtiam.
    - Partium ejus.
      - Vertebrarum luxatione.
      - Coſtarum fractura, luxatione.
      - Muſculorum thoracem moventium.
        - Contuſione.
        - Vulnere.
        - Exulceratione.
        - Inflammatione.
        - Catarrhi in eos influxu.
  - Muſculorum abdominis ab eodem vitio, & cauſis, ut in muſculis thoracis.
  - Narium. Faucium. Oris. — Propter eorum anguſtiam.
  - Laryngis. Aſperæ arteriæ. — Obſtructione. Vulnere. Exulceratione. Compreſſione. — Affectis.
- Ab uſu mutato, qui varius eſt, prout urget ventilatio caloris, & ſpirituum generatio.
- Aëris inſpirati vitio, ſi calori ventilando non ſit idoneus, ut ſi nimium
  - Calidus.
  - Craſſus.
  - Fumoſus, &c.

OBSERVATIONUM NICOLAI CHESNEAU MASSILIENSIS. DOCTORIS MEDICI.

LIBER SECUNDUS.

De Spirandi Difficultate.

CAPUT PRIMUM.

DYSPNOEA, seu spirandi difficultas, symptoma est, quod non solum morbos pectoris sequitur, sed & alios quamplurimos; Ideo venit Medico accurrate consideranda, ut ejus præcipua causa cognita, non erret, in curatione; possunt enim respirationis instrumenta, & in seipsis, & aliunde affici, ut infra dicetur: Quomodocumque autem hoc fiat, tres excitantur species difficultatis spirandi, quæ à Sennetro, una definitione comprehensæ. Pulmonis ac thoracis motus est, à naturali statu deflectens, propter vitium aliquod in facultate movente, in organis respirationis, in usu mutato, in aëre etiam qui attrahitur; quæ explanata in hac schedula percipiuntur, hasque etiam Sennertus describit, lib. Dyspnœa est symptoma morbos pectoris infequens.

2.

2. de sympto. fac. vita cap. 5. Crebri etiam anhelitus quædam sunt differentiæ secundum magis & minus; si enim moderatam respirationem paulo excedat, dicitur anhelatio à Galeno, & Celso, nomine omni difficultati respirationi communi, Dyspnœa. Si verò respiratio sit valde frequens, appellatur Asthma; quæ si ad summam frequentiam ascendat, vocatur Orthopnœa; quod tùm, recti respirare cogantur. Multi tamen recentiores ante ipsum Sennertum, quod & in vulgus receptum est, vocant tantum asthma, respirationem frequentem; & densam, sine febre, à pituita crassa, & glutinosa, pulmonis bronchiis inhærente, unde sonitus ut plurimum exauditur inter respirandum. Quod me diu sollicitum tenuisset, nisi ex Dureto supra Hollerium cap. de asthmate didicissem, asthma sumi, vel pro pathemate primigenio, febri experte; vel pro symptomate, à pulmonis tuberculo, facultate motrice labefactata, aliisque de causis, quomodo asthma potest esse cum febre, & à dispnœa, & orthopnœa differre tantum secundum magis, & minus: In affectu verò primigenio, licet ægroti, causa invalescente, recta cervice spirare cogantur; asthmatis tamen appellationem apud vulgus non amittit, neque apud Medicos debet amittere; nisi orthopnœa ex asthmate dicatur; est enim orthopnœa symptoma late patens, nihil peculiare ut asthma judicans, nisi respirantis situm, dum causa invalescit; ita ut ab omnibus fere affectibus respirationem lædentibus invehi possit, si augeantur; quod magis innotescet, ex causarum respirationem impedientium enumeratione; quarum indagatio, ad curationem est omnino necessaria, ut proxima, & præcipua sublata, ipsum quoque symptoma auferatur. Verum quoniam vel in ipsis instrumentis, vel extra, & circa instrumenta, causa insidere sæpissime deprehenditur; primum quod occurrit investigandum est, utrum respiratio lædatur, ipsis instrumentis in se affectis; an aliunde male habitis. Primum instrumentum respirationis, pulmonem esse fatendum est, licet hoc communi sententiæ adversetur; qui primum hunc motum incipere, facultate naturali, aëris attrahendi illi indita, ab animali diversa. Quæ opinio, motum pulmonis, & thoracis perpendentem, à longo tempore jam mente concepta, morabatur;

Causæ indagatio in pectoris affectibus valde necessaria.

batur; Nunc vero authorem habens qualem Senertum, audacter profero, ejus rationibus adjiciens: non dilatari pulmonem, ut ajunt, ad motum pectoris, cum avium pulmo dilatetur sine pectoris dilatatione, earum enim pectus osseum est, & immobile: Hoc etiam addimus, quod me potissimum in hanc adduxit sententiam; ideo plures apoplecticos subito non extingui, cessante motu musculorum respirationis, quod stet pulmonis motus, quo ad tempus calor, & spiritus servantur, & eo plus, quo validior pulmo, & calor cordis remissior: Absurdum enim est, si respiratio sit omnino virtuti animali referenda, qua musculi moventur, cogitare, omnibus partibus corporis motu, & sensu privatis, ipsam manere propter vitæ necessitatem; necessitas quidem urget, at deficiente instrumento ad opus perficiendum, omnino invalida est, qualiscumque illa fuerit: Aliquod igitur respirationis instrumentum statuendum est, spiritu animali non indigens ad motum, quo aliis deficientibus, quædam adhuc hujus motu servetur respiratio, propter vitæ necessitatem, etiam si cordi tandem non sufficiat; ipsius enim est, aëris necessitatem qui requiritur, primum percipere, quem attrahit sua diastole, urgens pulmonem ad suppeditandum, qui statim proprio motu, & naturali, sese expandit, aëris attrahendi necessitate ductus: Verum quia utrinque ossibus circumvallatur, triginta musculi, eodem ipso tempore pectus dilatant, quo motus pulmonis juvatur, ut detur locus quantitati aëris attrahendæ sufficiens, sine quo, ut plurimum, non valeret pulmo explendæ necessitati. Secundum instrumentum, sexaginta quinque sunt musculi respirationis; in primis vero triginta, pectoris dilatationem perficientes, depressio enim, partibus dilatatis, proprio pondere fieret, ipsis in se concidentibus; sed dum magna expiratio requiritur, præcipue cum impetu facienda, ut in tussi, excreatione, & vociferatione, comprimentes pectus musculi omnino sunt necessarii. Octo musculi epigastrii his sunt annumerandi, magnæ enim, & veloci expirationi inserviunt; In inspiratione autem potissimum, ut cedant diaphragmati, quod ipsis affectis impediretur. ideo & respiratio, sicut & affectis musculis externis pectoris, qui licet respirationi non proprie inserviant, dilatationi tamen pectoris facile cedant oportet,

Lib. 1. Tract. cap. de apopl. lib. 3. episco. physi. cap. 2. Lib. 1. instit. cap. 11.

Octo musculi abdominis inserviunt respirationi.

alioquin læderetur respiratio, ipsis dolore, inflammatione, aut alio affectu laborantibus. Tanquam etiam respirationis instrumenta habenda sunt, nares, os, fauces, larynx, & aspera arteria, sunt enim viæ aëris ad pulmones; eorum itaque obstructio, à quacumque causa, respirationi officit. Nunc quibus modis lædantur hæc omnia instrumenta scribendo persequamur, ut cuilibet noxæ medela adhibeatur, sive extrinsecus inferatur incommodum, sive ipsis instrumentis inesse deprehendatur; quod ut diximus, præcipuus est curationis scopus. Primum igitur à pulmone incipientes, & ejus ductibus; sciendum est octo de causis respirationem lædi, affecto hoc instrumento, aut ejus ductibus. Prima est obstructio à materia crassa, & glutinosa, quæ ut plurimum, liquidior præcipitat à capite. Sennertus tamen vult potius, ut plurimum fieri, materia effusa à venoso genere, per venam arteriosam in pulmones, rarius vero à capite; ego autem frequentius: Sed ubi sit fons, & origo hujus materiæ, perpendendus capitis ægrotantis status, non solum præsens, sed & præteritus; an antea scilicet, doloribus fuerit obnoxium, nunc autem fluxionibus: & alia quæ lib. 1. cap. 2. de fluxionibus scribuntur: Quod si horum nihil animadvertatur, caputque robur præ se ferat, suspicari fas est, rem eo modo se habere ut describit Sennertus; rationes enim quæ cap. de asthm. quæst. 2. ab ipso afferuntur non magni sunt ponderis, & fluxioni à capite, etiam tribui possunt; fluxio enim generat flatus in ventre, & stomacho: fluxio intrat venas, ut cap. de arthritide fusissime patebit, ab iisque sæpe ad renes descendit; fluxio impingit aliquando in pulmones sine tussi, humore dulci existente, quod vidimus in quodam nobili viro, qui catarrho suffocante extinctus est, unius diei spatio, sine ulla tussi, huic ambæ manus cum dolore valde tumebant. Præterea catarrhus qui humeros & partes pectoris superiores obsedit, ad pulmones sæpe penetrat, viam aliam inveniens ab aspera arteria, externi præcipue frigoris impulsu: Fiunt etiam obstructiones, sed rarius, à materia flatulenta pulmonibus inclusa; A materia gypsea, vi caloris obdurata, calculorum naturam aliquando æmulante; A crudo tuberculo; Ab abscessu in aspera arteria, arteria venosa, & vena arteriosa, in qua facto abscessu, bre-

Descriptio modorum, quibus instrumenta respirationis leduntur.

Pulmonis obstructio a materia crassa,

A materia flatulenta: a Gypsea: ab abscessu in arteria aspera.

brevi periit quidam monachus asthmate, integris pulmonibus, ut habetur in scholiis apud Hollerium. Quatuor hi obstructionum modi, non facile inter se dignoscuntur, nisi quod abscessus in parte sensibili dolorem infert, & quandoque febrem, prout insignis est. Alii carent his duobus signis, quibusdam tamen assequi, dum adsunt, non est impossibile: verbi gratia, flatus, si frequens sit aurium sonitus, si carnes pluribus in locis palpitent, & frequenti quodam motu parvo subsiliant, si multi crepitus, & ructus, si emisso flatu levatur affectus, si nulla excreatio subsequatur, nec febris adsit: flatus tamen raro sine materia: Crudi tuberculi signa, sic à N. Pisone describuntur: Si quis per bonam valetudinem, cum solitas actiones facere potest, difficulter spirare incipiat, augeaturque symptoma, neque inter spirandum stertere videatur; ad hæc nihil spuit, crudi tuberculi ortum suspicari oportet. Materiæ gypseæ cognitio, iisdem fere signis assequitur: si æger etiam aliquando solitus fuerit ejicere glutinosa quædam rotunda, & crassiora, è pulmonibus quæ postea retenta hærent bronchiis indurata. Hæc omnia ita dubio plena sunt, ut in eorum indagatione, semper fluctuet Medicorum animus; non multum tamen laborandum, dummodo humorum infarctus ab his recte distinguatur. Secunda respirationis læsio ab ipso pulmone, est ejus inflammatio, peripneumonia dicta, quæ cum sit morbus de quo seorsim agitur, propriis signis innotescet, & curabitur. Tertia causa affecto pulmone respirationem lædens, abscessus est in eo genitus, cum scilicet materia inflammationem pariens non discussa, transit in suppurationem; aut quocumque alio modo fiat, sive per congestionem, sive per materiæ frigidæ & pituitosæ defluxum, aut affluxum sine inflammatione. Quartus pulmonis affectus respirationem lædens, tumor est ipsius absque inflammatione, ut scyrrus, aut cujuscumque alterius naturæ, sine puris generatione, quemadmodum tumefactio, ejus substantia irrigata à materia aquosa, aut pituitosa, quæ non tam tumore, quam gravitate pulmoni molesta, respirationi officiunt. Quinta respirationis noxa affecto pulmone, est continui solutio, sive recens, & sanguinolenta, quæ vulnus dicitur, sive purulenta, ulceris nomen assumens, à qua phtysis. Sexta respi-

Cap. de asthmate.

Secunda respirationis læsæ species est inflammatio, tertia abscessus.

Quarta scyrrus,

Quinta continui solutio,

Sexta exsiccatio,

ſpirationis læſio, ab exſiccatione fit ſubſtantiæ pulmonis, poſt inflammationes, febres ardentes, à venenis, à ſubſtantiæ ejus conſtitutione, ab ortu, à pulvere frequenter inſpirato, à metallis. Septima cauſa reſpirationem lædens affecto pulmone, gignitur ex adhæſione ipſius coſtas ſuccingenti membranæ; ſed hæc adhæſio gravem non infert noxam, niſi corpus præter modum moveatur, in locis præcipue acclivibus; à morbis pulmonum principium habet, præcipue inflammatione, à febribus ardentibus, à longis, & à pleuritide. Octava reſpirationis noxa, non ſolum pulmonibus, ſed & diaphragmati communis eſt, & ſubinde toto pectori, collectio ſcilicet puris, aut alicujus aquoſæ, vel pituitoſæ ſubſtantiæ, in capacitate thoracis, quibus etiam ſanguis addi poteſt, ex vena rupta, aut inciſa, aut vi naturæ aperta per anaſtomoſin. Has omnes cauſas ad amuſſim internoſcere, difficillimum eſt; ſed à notioribus, ad ea quæ magis abdita ſunt progrediendum: v. gratia, ſi pulmonis inflammatio præceſſerit, quæ ſuis ſe ſignis manifeſtavit; obſervandum qualis fuerit ejus exitus; utrum per ſputa coctionis ſigna præ ſe ferentia, expurgatus fuerit pulmo; an criſis aliqua ſupervenerit, ex qua ægrotus melius habuerit; an materia morbifica, ad partes ignobiles fuerit expulſa, abſceſſu facto circa aures, vel in cruribus, quod melius eſt; an etiam per urinas, licet rarum ſit, facta fuerit expurgatio: Si per abſceſſum, optime ex Senis decreto, ſi deorſum fiat, & quam longiſſime à morbo: Adhibitis enim convenientibus auxiliis, horum ſi nullum extiterit, nec pravum aliquod ſignum appareat, in ſuppurationem verti contingit, hujus colliges initium ab eo die quo ægrotus magis quam antea febricitavit, quo rigor eum prehendit; & ſi in loco quo dolore afficiebatur, pondus ſibi ineſſe dixerit; ut habetur progn. 2. cap. x. de purulentis. Ex abſceſſu in ſuppurationem converſo, ſi materia per ſputa non excreta, ſuſpicandum de empyemate, cujus habentur ſigna cap. XI. lib. 2. progn. Quod ſi morbo elapſus æger, etiamnum ſpiret difficulter; ſi ſola inflammatio præceſſerit, naturæ legibus perſanata, de pulmonis adhæſione ſuſpicandum; tumens enim pulmo cogitur ad coſtas validius accedere, quo fit ut febrili calore exſiccatus, ipſis in poſterum adhæreat. Si autem inflammatio deſierit ſine

Septima adhæſio coſtarum,

Octava collectio puris vel aquæ in pectoris cavitate.

ne ſignis bonæ ſolutionis, de qua ſupra, non ſolum adhæſio timenda, ſed & pulmonis exſiccatio, nec non quandoque ſcyrrus: quæ ſi fuerint magni momenti, præter ſpirandi difficultatem majorem, quam in ſimplici adhæſione, aliis ſe ſignis manifeſtabunt; pravo puta faciei colore, febre lenta, pulſu intermittente, quo magis juxta cor, fit arteriæ venoſæ compreſſio: ad hæc etiam tabes, aut mors ſubitanea. Inflammatione vera ad ſuppurationem perducta, licet pus ſit excretum, ulcus remanere ſolet, à quo ut plurimum pthyſis. Ex prægreſſis itaque, ut jam diximus, & præſentibus, febre ſcilicet, dolore, tuſſi, ſi adſint; ex ſupervenientibus, præcipue ſputis, utrum prodeant, nec ne, cauſa reſpirationem lædens proxima eſt inveſtiganda. Expeditis quæ affecto pulmone reſpirationem offendunt; perſequenda quæ aliis inſtrumentis affectis, ejus motum etiam impedire ſolent, ut ſunt noxæ muſculorum huic motui inſervientum, quæ majoris ſunt momenti, ut ſupra attigimus, in his qui inſpirationi dicantur, & pectus dilatant, quam qui comprimunt, & expirationi deſtinati ſunt; Quorum omnium non ſolum habenda eſt ratio: ſed etiam muſculorum abdominis, licet Riolanus, inter proprios reſpirationis muſculos non recenſeat, inſerviunt enim veloci expirationi. Non ſpernendi etiam muſculorum utriuſque brachii, & humeri affectus, & aliorum qui pectoris præcipue dilatationem impedire poſſunt; quod accidit ipſis muſculis, uno, aut pluribus, aliquo dolore laborantibus, à ſolutione continui, tumore, inflammatione, & affluxu humoris: Quæ omnia, propriis cujuſque ſignis, non eſt ita difficile internoſcere, ut in affectibus pulmonum, tum quia viſu, aut tactu, aliquando percipiuntur: tum propter doloris ſenſum, qui nullus eſt, aut exiguus in pulmonibus, ut ait Andreas Laurentius, quia ejus caro non recipit nervos, motuque perpetuo doleret: Contra vero Riolanus, quamplures affirmat nervos accipere, ab utroque ſtomachico œſophagum perreptante, quare valde ſenſiles eſſe ait, nec poſſe adduci, ut credat cum Galeno, pluribus in locis, pulmonem perexiguum, aut fere nullum ſenſum habere: Ego quidem non facile crediderim, cum multis aliis, pulmonis carnem exquiſito ſenſu eſſe donatam, experientia edoctus in iis, quibus pulmonis caro, vel ulcerata,

Etiam muſculorum abdominis eſt habenda ratio in reſpiratione læſa.

vel inflammata eſt, quos magis de ponderis, quam de doloris ſenſu conqueri teſtari poſſumus, etiam in iis qui fruſtula corrupti pulmonis rejiciebant; ita ut ejus ductibus, & membranæ illum involventi potius, quam carni, ſenſus ille exquiſitus ſit tribuendus; nec valet pro Riolano Hippocratis locus, lib. 3. de morbis, pulmonis inflammationes dolorificas eſſe aſſerentis; quia dolor eſt à membrana ipſum involvente, & multo magis à pleura, cum pulmones aſſident coſtis. Jam vero quæ inſtrumentis aliunde affectis, reſpirationi incommodum afferre ſolent, ſupereſt ut abſolvamus, in quorum numero, eſt ſpiritus animalis defectus, vitio principii ſuppeditantis, integris ipſis inſtrumentis: Deficit autem ſpiritus; vel facultate extinctioni proxima, ut in morituris; vel quod non influat, propter quemdam cerebri affectum, ut in apoplexia, in ſpinalis medullæ obſtructione, ſive comprimatur luxatis colli vertebris; ſive aliquo humore infarciatur, quibus via ſpirituum ad muſculos reſpirationis influentium præpeditur: Cauſa tamen frequentior extra thoracem, eſt quid quid extrinſecus obſtat depreſſioni diaphragmatis; ut flatus in abdomine; aquoſus humor in hydrope; tumens ventriculus, ſive flatibus, ſive cibis refertus, ſive etiam aliquo tumore extrinſecus afficiatur; lienis, & jecoris tumores; inteſtinorum inflationes; matricis motus, inflationes, tumores, ſed præcipue, vaporis ab ipſa maligni ſurſum-petentis occurſus, à quo maximum infertur reſpirationi nocumentum, ita ut affectus ſuffocatio vocetur; his addi poſſunt vapores ab hypochondriis elevati. Humerorum quoque muſculi, & brachiorum, ſupra inſpirationem perficientes poſiti, ſi aliquo affectu dolorem inferente laboraverint, inter cauſas reſpirationem extrinſecus afficientes ſunt annumerandi: tunc enim non facile cedunt motui pectus dilatantium, quod etiam à muſculis colli, & capitis accidere poteſt; Hæc tamen impedimenta facile agnoſcuntur ex ſitu, & proprietate doloris, maxime vero cum non adſunt pleuritidis ſigna: Eodem modo, ut ſupra diximus, obeſſe poſſunt muſculi abdominis, ſi dolore afficiantur, aut alia de cauſa diaphragmatis depreſſioni non cedant. Abſolutis quæ vitio facultatis motricis, & inſtrumentorum, adveniunt reſpirationi, parum aliquid adhuc ſupereſt dicendum, de uſu mutato,

Dolor pulmonis eſt a menbrana ſuccingente.

to, & aëris inſpirati vitio, licet in ſchedula jam propoſita, ſatis ad rem explanata inſpiciantur: Ab uſu mutato hoc certum eſt variam eſſe reſpirationem, prout urget ventilatio caloris, & ſpirituum generatio: Quare qui aliqua ſpirandi difficultate laborant, non verſentur in aëre calido, nec motu, aut conatu inſueto corpus afficiant, quibus augetur uſus, ideoque reſpiratio, ut jactura in motu inſueto, & violento conatu facta ſpirituum reſarciatur. Aëris etiam vitio læditur reſpiratio, ſi calori ventilando non ſit idoneus: ut ſi nimium calidus, ſi craſſus, ſi pulverulentus, aut vapore aliquo maligno imbutus, ut in fodinis, à quibuſdam metallis, à pulvere etiam calcis & gypſis, terrarumque quarumdam foſſilium. Cauſas, ut opinor, omnis generis, quæ reſpirationi noxam inferunt, earumque ſigna, ſcribendo perſequuti; rationi conſentaneum eſt, quæ ad uniuſcujuſque curandi methodum pertinent expediamus, primum autem materiæ craſſæ, & glutinoſæ, pulmonum bronchiis inhærentis, cujus particularis ratio curandi, tria præſtare debet: avertere materiam fluentem; impedire ne cumuletur in parte unde fluit, & delapſam expurgare. Avertitur fluens materia, ut fuſe docetur cap. de fluxionibus: ſicut & de auxiliis materiam fluxioni paratam abſumentibus: Jam delapſa, ſi adhuc liquida, poſſet abſente febre, & ſanguinis plenitudine, educi primis diebus medicamento purgante, antequam craſſeſcat, quod magis fit, quo plus moratur humor in pulmonibus, propter loci caliditatem: At cum in principio, non ſemper conſtet de natura morbi; raro ægrotis hoc tempore purgatio decernitur à Medicis, ſatius exiſtimantibus venæ ſectione uti, cucurbitulis, & aliis ſine culpa auxiliis, ut materia fluens avertatur, delapſæ coctionem, naturæ committentibus, quæ eſt ejus, ut barbari loquuntur, incraſſatio: in quam ſententiam facile deſcendimus, præſertim autem, ſi febris adjungatur fluxionibus non contemnendis: multoque magis ſi adſit plenitudo. Cum vero in talibus fluxionibus, febris aut nulla eſt, aut parvæ conſiderationis, nativo ægrotantis habitu cognito, & morbi conditione, facta venæ ſectione primo die, & cucurbitulis cum ſcarrificatione, humeris circa veſperam impoſitis, ſi res poſtulet, ſecundo, medicamentum purgans exhibitum, non improbandum cenſeo; li-

Calidus aer, ut & nimius corporis motus noxius iis, qui ſpirandi difficultate laborant.

Cura materiæ craſſæ pulmonum bronchiis inhærentis.

licet ab hac ſententia multi diſcedant; eo quod morbi cauſam in venis exiſtere credant; vel quod humores purgante medicamento agitati abundantius irruant in pulmones: Sed poſitis de quibus jam verba fecimus, humorem à capite defluere, liquidum tunc temporis eſſe, melius ſecundo die decernetur purgatio, quam aliis diebus; tertius enim criticus eſt, quarto incipiunt denſari humores, qui per anacatharſim tunc potius ſunt expurgandi, & in poſterum, niſi nova ſemper fluxio irruat: Poſt ſeptimum, non multam habebit nobis gratiam natura de purgante exhibito, utpote victrix, vel omnino, vel ex parte.

Vomitoria quando in hoc affectu præſcribenda.

Præterea ſunt, qui in fluxionibus confertim irruentibus in pulmones, in quibus periculum ſuffocationis imminet, vomitoria ſtatim præſcribant; hoc autem ſecundum doctrinam Hippocratis apho. 6. ſect. 1. Tamen exiſtente plenitudine, miſſio ſanguinis videtur præmittenda, & paulo poſt, prout res urget, vomitorium: quo quidem ægrotus vindicari poteſt à morte: At incertus morbi eventus, omnes fere deterret ab ejus exhibitione, ne cauſa mortis in Medicum rejiciatur, quod à multis etiam obſervatur in purgantibus, eorum uſum poſt ſeptimum remittentes; fluxio tamen ſi perſeveret, die quarto, aut ſexto exhiberi poteſt purgatio, præſertim ſi febris non adeſt, aut parvæ ſit conſiderationis, ut ſupra diximus: quæ quidem purgatio, poteſt exhiberi quacumque forma in aſthmate primigenio. Ego quidem cum nec pilulis, nec diacarthami pulvere, uti placet, talem præſcribo ptiſanam purgantem.

Ptiſana purgans.

℞. Rad. cyp. aut acori ʒii. folior. beton. & pulmo. ſummit. hyſſo. ana p. i. folior. ſenn. mund. ʒiii. aut ℥ß. turbith, & Jalap, ana ʒß. aut ʒi. pro ægrotantis natura, omnibus inciſis fiat infuſio in vino albo, aut aqua cichor. ſi febris infeſtet, colat. ℥iiij. detur mane, in qua diſſolvi poſſunt, in iis qui non facile cedunt purgantibus, ʒii. aut iii ſyrupi mei magiſtralis; Quod ſi hæc doſis non recte cedat, detur alia inter prandium, & cœnam, eodem die, ut ſoleo facere in rheumatiſmis.

Uſus lenientium & expectorantium.

Cum jam materia incipit denſari, quod ſolius caloris naturalis opus eſt, non autem medicamenti, ut plerique exiſtimat: ideo incraſſantia, ut vocant, præſcribunt; ad lenientia, & expectorationem juvantia eſt veniendum, quæ licet parvi videantur eſſe mo-

momenti, cum pleuriticis, & peripneumonicis, una ſalus ſit robur virium, docente Galeno: ſi quis tamen ea ſperneret, in fluxionibus pulmonum, quæ periculo non vacant, febremque adjunctam habent, in maximo diſcrimine poſſet adduci: Nam quemadmodum in locis maritimis, antequam corporis moles alicujus navis in mare demittatur, trabes ſuper quas inniti debet, optime liniuntur ſebo, ſine cujus illinitione, nequidem quibuſcumque adhibitis machinis, loco moveretur; Sic natura, ſcreatum impellente, fruſtra ejectionem moliretur, aut multo conatu defeſſa, tandem ſuccumberet, ſi via ſputorum lubrica non exiſteret, illinitione bechicorum; copioſa præcipue, aut glutinoſa, in pulmonibus hærente materia: Quare neceſſarius lenientium uſus, multoque magis cum febris vias exſiccat; hiſque liquidis, potius quam ſiccis, ſyrupis ſcillcet, aut eclematibus: Cum vero guttur, multa ſatis humiditate abundat, tabellis uti concedendum; ſed de his cap. ſequenti. In aſthmate primigenio, in quo materia eſt frigida, neque febris adeſt, terebenthina cum ſulphure vivo, levat ſpirandi difficultatem, & pulmones expurgat.

℞. Terebenthinæ ʒij. ſulph. vivi ʒß. fiat bolus, capiat longe à paſtu.

vel

℞. Tereben. ven. ʒij. ſulph. vivi ſcrup. j. ſem. ſinapi. ſcrup. jß. F. bolus, capiat longe à paſtu quacumque hora.

vel

℞. Pip. nigri ʒß. excipiatur terebenth. & capiatur.

vel

℞. Terebenth. ven. ℥ij. pulv. hyſſo. mont. ſi haberi poſſit, aut ejus loco hortenſis ʒij. ſulph. vivi ʒj. capiat urgente ſpirandi difficultate, quibuſdam conſecutis diebus ʒij. longe à paſtu qualibet vice.

vel

℞. Rad. fœnic. & petroſ. ana ℥ij. lilij cœleſt. ℥iij. rad. enulæ campa. ℔ß. folior. calamen. ſcab. hyſſo. adian. marrub. ana mj. ariſt. rot. ℥j. ireos ſem. urti. ſinap. & naſtur. ana ℥ß. ſpicæ nar. ʒij. bacca. laur. ℥iiij. nigel. roma. ℥ß. macerentur omnia in vino albo. & deſtillentur igne lento; dantur ℥iij. mane. Spiritus aſtmaticus.

S Per-

— Perpendenti ſimplicia hujus deſcriptionis, quæ eſt apud Evonimum, ex Epiphanio Empirico; mihi ſemper placuit; poteſt ex his fieri ſyrupus, vel opiata, vel extractum ſecundum artem, ut facilius ſumatur: uſus decocti guayaci melle dulcoratus, aut ſalſæparillæ, pro faſtidioſis, in cronico affectu optimus eſt. Vide in ordine remediorum alphabetico deſcripta, quæ ſecundum cauſarum varietatem ſunt eligenda. Si ſpirandi difficultas ſit ab inflammatione pulmonis, curata inflammatione auferetur ſymptoma: Ita de abſceſſu dicendum, cujus maturatio, niſi foris appareat, naturæ committitur, quæ perfecta, & cognita, ſignis ab Hippocrate deſcriptis progn. 2. cap. x. juvanda, ſi res poſtulet, remedio Alexis, cujus ſunt duæ formulæ in ordine remediorum alphabetico, titulo Empyema; materia deinde expurganda, & ulcus abſtergendum, ut cicatrice, ſi fieri poſſit, obducatur: licet raro hæc accidat. Pectus purulentum expurgant multa bechica; hoc eſt mihi inter cetera familiare.

℞. Rad. conſol. major. ℥j. folior. pulmo. mj. decoque in aquæ ℔ij. ad conſumptionem tertiæ partis, adde in fine decoctionis cinamo. ʒj. mellis deſpum. ℥ij. colatura ſit pro potu ordinario.

Si ulcus detergendum, adde huic decocto rad. ariſto. recentis ʒij. ſanicu. m. ß. Acc. ℥iiij. ſyrup. cap. ven. ℥j. cancr. fluviat. in furno exſicc. & pulver. ʒß. utatur. pluribus conſecutis diebus, mane, & ſero.

vel

℞. Terebenth. venetæ ℥ij. pulv. rad. ariſt. rot. & rec. exſiccatæ ʒß. pulver. rad. conſol. majo. & folior. pulmon. ana ʒj. miſce, cape mane, qualibet vice ʒij.

Lac aſininum aſthmaticis utile.

Lactis aſinini uſus, ſi omnia conſentiant, multum conferet, nutriendo aſinam hordeo, & furfure frumenti, in quo radix conſolidæ majoris & pulmonaria minutim incidantur. Ad pulmonum adhæſionem, aut exſiccationem, nihil lacte præſtantius, & victu humectante, polenta præcipue liquidiore hordei, quæ lacti vicariam præſtat operam, *orge mondé*, communiter dicta; Interdum balneis tepidis ex aqua fluminis, quibus malactica incoxerint utendum. Si collectio materiæ

riæ alicujus in pectoris cavitate, difficultatis ſpirandi cauſa extiterit, hac ex morbis pragreſſis cognita, & ex quibuſdam ſignis ab Hippocrate enumeratis, progn. 2. cap. xi. tentanda pectus expurgantia; quæ ſi invalida fuerint, ad apertionem lateris veniendum, manu Chirurgi adhibita. Videantur quoque Authores de ſignis expyematis. Si quid reſpirationem lædens in pulmone ad his, acciderit, ut à crudo tuberculo; à grandine, à materia gypſea, de his ſæpiſſime cogitanti, nihil occurrit, niſi malvarum folia in aqua, & oleo decoquere, fumumque hianti ore frequenter inſpirando attrahere. Si aliorum inſtrumentorum vitio, qualiſcumque generis fuerint, noxa inferatur reſpirationi, ut eſt affectus dolorificus, & obſtructio in his, per quæ aër in pulmones introducitur, ſicut & muſculorum externorum affectiones, cum dilatationi pectoris non cedunt, unicuique cura adhibenda eſt, ſi à pleuritide vera, aut notha curanda pleuritis, & ſic de ceteris: Eodem modo ſe gerendum, in cauſis auferendis; quæ ab extrinſeco, omnibus inſtrumentis recte ſe habentibus, reſpirationi incommodum afferunt, à propriis capitibus curatione deſumpta. Ex quatuor cauſis, quæ generatim reſpirationi officiunt, duabus abſolutis, ſupereſt ut de uſu mutato, & aëris inſpirati vitiò aliquid dicamus. Uſus cum augetur, non eſt proprie cauſa offendens reſpirationem, ſed id quod efficit ut urgeat, vitanda igitur quæ uſum augent, de quibus ſupra. Aëris etiam inſpirati vitia fugienda, aut corrigenda; ſi nimium calidus, & ventilando calori non ſit idoneus, eligatur frigidior, aut illi arte frigiditas concilietur, herbis frigidis, & aſperſione aquæ: Quod ſi à pulvere, ut in iis qui pectunt linum, aut calcem, vel gypſum, vel aliud ejuſmodi petractant, aliquod nocumentum extiterit, potus lactis ſanabit.

Aëris inſpirati vitia corrigenda aut vitanda.

PROGNOSTICA.

Fluxionum omnium quæ in pulmones impingunt, communis eſt inæqualitas pulſuum; verum magis à craſſis, quam à ſubtilibus humoribus. Gal. lib. 4. præcogni. ex pulſu.

Exiſtimare oportet, quod facilis ſpiratio, in omnibus morbis acutis, quibus febris copulatur, quique intra quadraginta

dies judicantur, magnam vim habet ad ſalutem. Hippo. lib. 1. progn. cap. x. de reſpiratione.

Horror, & ſpirandi difficultas, in doloribus, ſigna tabis ſunt. Hippo. in coac. 17. lib. 1.

Suffocatio in acutis, ægris attenuatis, pernicioſa. ibid. lib. 1. coac. 65.

Si febrem habenti, derepente ſuffocatio ſuperveniat, nullo in faucibus exiſtente tumore, lethale. Hippo. aphor. 34. ſect. 4.

Ubi in febre non intermittente, difficultas ſpirandi, & delirium fit, lethale. Hippo. 50. lect. 4.

In febribus ſpiritus offendens, malum; convulſionem enim ſignificat. Hipp. aph. 68. ſect. 4.

Quicumque gibbi ex aſthmate, aut tuſſi fiunt, ante pubertatem, moriuntur. Hippo. apho. 46. ſect. 6.

Dyſpnæa diu trahi poteſt; aſthma aliquando; orthopnæa acuta eſt.

Aſthma in ſenibus, comitatur uſque ad mortem, & quandoque in aliis.

Aſthma obeſeos magis adoritur, & in otio viventes.

Aſthma ex diſlocatione vertebrarum, non ſanatur, niſi reducantur.

Aſthmati magis ſunt obnoxii, quibus frequens deſtillatio fit à capite.

Aſthma quandoque in pulmonis inflammationem tranſit.

Acceſſiones aſthmatis, magis fiunt cœlo frigido, & humido, præcipue inter crapulam.

Aſthma ſi tranſit in orthopnæam, ſubito poteſt ſtrangulare.

Aſthma vel à parentibus, vel vitæ intemperantia accidit.

Aſthma viros non facile corripit; citius tamen correpti pereunt.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Mulier aſthmatica poſt decem annos extincta, cujus pulmo totus erat purulentus.

Mulier quædam ſatis juvenis, aſthmate identidem graviter laborans, ita ut in ſuffocationis periculum adduceretur; pluribus à Medico ordinario adhibitis auxiliis redeunte paroxiſmo,

mo, rogavit ut ipſam viſiterem; quia febre corripiebatur, juſſi ut urgente paroxiſmo, uteretur remedio ex terebenthina, ſulphure vivo, & ſemine ſinapi, ſupra deſcripto, quo ſtatim ab acceſſione liberata eſt: Secundum vero eo utens res non ita ceſſit: humore fortaſſe abundantius irruente. Tandem poſt decem annos, aſthmati ſubinde obnoxia incidit in febrem continuam, cum tuſſi, ſpirandi difficultate, & excreationibus, à qua obiit 14. Diſſecto cadavere, inventus eſt pulmo materia totus purulenta refertus, corrupta paſſim ulceribus ejus ſubſtantia. Neſcio utrum aſthma tranſiiſſet in pulmonis inflammationem; An defluxu humorum corrodentium, & in pulmone putreſcentium eſſet ipſe ulceratus, & febris excitata: in morbi enim principio vocatus non fueram, ſed affectu in pejus ruente, in conſilium adhibitus.

OBSERVATIO II.

Sexagenarius quidam vir, ſpirandi difficultati obnoxius, acerſendum me curavit ut aliquid ad aſthma illi præſcriberem: Juſſi popinandum ptiſanam purgantem accedente paroxiſmo, ſequentis deſcriptionis, & ab eo liber factus eſt. Sexagenarius aſthmate obnoxius, curatus.

℞. Rad. valeria ℥ß. folior. pulmon. tuſſil. cap. vener. ana m. ß. ſem. aniſi ʒj. florum ſtœc. pj. fiat ex his decoctio; infunde in lib. j. folior. ſennæ mund. ℥j. turb. ʒj. jalap. ʒß. cinam. ʒß. expreſſ. facta, capiat dimidium colaturæ primo mane, & reliquum altero, niſi prima vice venter abunde dejecerit.

OBSERVATIO III.

Chirurgus quidam aſthmate laborans, quoties ſymptoma urgebat piperis nigri pulverati ʒß. aut ʒ. j. pane euchariſtico involutam cum vino ſumebat, à quo maximum levamen accepiſſe mihi affirmavit. Nollem tamen ſæpiſſime uti hoc medicamento; inflammat enim ſanguinem, & reliquos humores, maxime autem excrementios, eoſque acriores reddit. Chirurgus aſthmate laborans pulvere piperis curatus.

OBSERVATIO IV.

Cum eſſem Maſſiliæ, adhibitus in conſilium cum tribus aliis Medicis, pro quodam cive, de quadam ſpirandi difficultate, & virium lapſu conquerente, quibus tamen lecto non deti- Spirandi difficultas ab Hypochondriis,

nebatur, quamvis in publicum non prodiret. Omnibus quæ ad morbi cognitionem ſpectabant accurate perpenſis, conjunctis ſententiis ſtatutum eſt, cum nulla eſſet tuſſis, nulla ſputa, nullaque febris deprehenderetur, præceſſiſſetque triſtitia moroſior, propter intentatas lites à fratribus; ſymptomatis cauſam ſubeſſe in hypochondriis, licet in eis, nec dolor, nec renixus, nec calor præter naturam conſiſteret. Inter cetera præſcriptus eſt ſyrupus magiſtralis, ut ſimul, & ſemel, obſtructiones aperirentur, humores excrementitii educerentur, & partibus robur conciliaretur. Hæc omnia nihil profuere, maturiuſque præter omnium ſpem, præcipue autem Medicorum, mortuus eſt.

OBSERVATIO V.

Maxima reſpirandi difficultas cum tumore manuum mortis cauſa.

In quoddam oppidum vocatus, ut D. loci inviſerem, ingrediens cubiculum inveni ægrotantem maxima cum difficultate ducentem ſpiritum, & maximo cum tumore dolorifico ambarum manuum, de quo tantum conquerebatur: Ego parvi faciens hunc tumorem, & dolorem, licet cauſæ propagationis eſſent ſigna, ad catarrhum qui confertim in pulmones irruebat, me converti, venæ ſectionibus, deinde cucurbitulis, cum ſcarrificatione ſupra humeros admotis; erat enim corpus valde plethoricum, & in omnibus genio indulgens, Potiora non auſus experiri remedia, præcipue vini emetici exhibitionem, ne cauſa mortis, proxima nocte futuram credens, in me rejiceretur: quo tempore præſens eſſe nolens, accepta diſcedendi venia, propter quædam ſimulata negotia, domum circa veſperam me recepi, promittens mane me rediturum; non enim aberam ab oppido plus tribus milliariis, ſed promiſſis ſtare nolui, ne vanus eſſet labor meus, ne etiam in dedecus mihi verteretur, invenienti ægrotantem vita functum, uti accidiſſet.

De fluxione in pulmones delabente, febrem continuam, & acutam, comitem habente.

CAPUT. II.

Morbus iſte, valde frequens eſt in hac regione, quemadmodum & ceteri, quorum fluxio cauſa exiſtit, propter temporis inconſtantiam, & aëris conſtitutionem, ut plurimum, humidam, etiam æſtate: Tempore frigido magis graſſatur, præcipue ſi tempeſtas valde humida præceſſerit, qua caput repletur, gignendæ poſtea fluxioni, levi de cauſa paratum; eſt enim capitis plenitudo, præcipua hujus morbi cauſa, deinde pectoris imbecillitas, quibus frequenter accedit frigus externum ſubito occurens, quo humores intro propulſi, confluunt ad pulmones, ibique iis incaleſcentibus, vel inſurgente natura, vel ab omnibus ſimul, febris excitatur. In principio hujus morbi, niſi rerum uſus docuerit, multi falluntur affectum non cognoſcentes, facto ſæpiſſime citra ſenſum, in pulmones humorum decubitu; carentium ſcilicet, acrimonia, qua maxime præterfluendo, tuſſim movent; vel per aliam viam à trachea arteria; cum per humeros, & pectoris ſuperficiem feruntur, penetrantes in pulmones, frigoris externi præſertim impulſu; parva, aut nulla tuſſi infeſtante, nulliſque etiam, niſi paucis, & crudis ſputis, humore exiſtente aquoſo dum fluit, ideo aëris impellentis vim eludens, pulmonis ima petit, ejuſque partibus ſuperioribus vacuis, ſatis loci remanet ad reſpirationem, licet ſolito anguſtiorem, quod calori febrili, tanquam cauſæ evidentiori, potius quam humoribus in pulmones delapſis tribuitur; qui etiam ſi difficultate ſpirandi, tuſſi, & ipſis ſputis, manifeſtentur, eorum tamen quantitas non facile deprehenditur, nec quomodo ſe habebunt ad coctionem, quouſque craſſiores facti, per anacatharſim expellantur, quod non ſolet accidere ante quartum diem, niſi qui hoc morbo correptus eſt, communi antea rheumate laboraverit, in quo jam craſſa ſputa prodibant: Quod in multis obſervavimus, frigida tempeſtate in publicum prodeuntibus,

Fluxio in pulmones delabens, frequens in regionibus humidis & frigidis.

Cur in hoc affectu non infeſtat tuſſis, & cruda ſunt ſputa.

tibus, jam rheumate affectis; Tunc enim intempestivo frigoris occursu, humoribus intro propulsis; geminataque fluxione, febris accenditur, accedente etiam ad ejus generationem cutis meatuum præclusione, unde fit, & hoc modo, hujus affectus propagatio, quem impeditum iri probabile erat, si curam habuisset ægrotus, tuendi se à frigore. At si antea ægrotus nulla rheumate laborabat, sed à causa, vel interna, vel externa, vel ambarum concursu, ut fere fit, in hunc morbum subito inciderit, sputa nec multa, nec cocta, aliquando nulla apparent in principio, tussis interdum sicca, aut cum crudo sputo, nisi aquosa materia præterfluens, titillet laryngem. Cum vero ægrotus attigit quartum diem, & multo magis quintum, humor delapsus quantus, & qualis sit moris se prodit, frequenti excreatione, tussi, & majori aliquando difficultate spirandi quam antea; ascendentibus scilicet sputis multis, & crassis, nisi fluxio perseveret; tunc enim modo cocta, modo cruda spuuntur, vel simul mixta, pluribus in locis bronchiorum hærentibus sputis; Quæ si pertinaciter hæreant, ægreque cedant aëri impellenti, multam inferentia tussim, eluditur anacatharsis, musculi efflationi dicati infirmiores evadunt, fitque aëris per medium tot sputorum difficilis transitus; unde usu respirationis paulatim non expleto, perit sensim spirituum, & cordis temperies, ad quæ mors fere septimo die, citius, aut tardius, pro viribus ægrotantis, & humorum obstruentium abundantia; Quin etiam, primis diebus, morbo placide se habente, & salutari modo progrediente, sæpe accidit ut omnia exacerbentur quinto die, & septimo mors subsequatur, nova scilicet fluxione irruente in quinto, quæ dignoscitur ex febris incremento, majori tussis irritatione, & doloris punctorii, si quis antea fuerit, majore vi ingravescentis, cum graviori spirandi difficultate; quæ animadversione digna sunt, ne ante diem quintum de morbi eventu quis prædicet; licet ex apparentibus signis, periculum tunc temporis abesse videatur. Quod si quarta die incipiat ægrotus cocta spuere, & facili conatu; nullaque quinta die fiat exasperatio, rebus satis commode se habentibus, salus est speranda, nisi in valde senibus, quibus coctos etiam humores, non valet interdum natura expellere, præcipue si quantitate

Quarto & quinto morbi die se prodit humor qualis sit moris.

Si quinto morbi die exasperatio, septimo ut plurimum mors sequitur.

titate

titate multum peccaverint. Falluntur etiam multi circa hunc affectum, inflammationem pulmonis existimantes; Quamvis enim, cum fluxio calidior irruit in pulmones, ibique cumulatur, speciem præ se ferat aliquando peripneumoniæ, peripneumonia tamen non est, nisi notham, ut N. Piso, nominare velis de qua, sic habet cap. de peripneumonia. At vero tenuis, & acris, multaque destillatio è cerebro confertim in pulmones illapsa, interdum ardore præter naturam incenditur, æstum ac febrem inferens, & plærique eam affectionem peripneumoniæ nomine designant. Hæc autem, ait paulo inferius; spuria peripneumonia dicetur, ab exquisita profecto plurimum, tum causa, tum symptomatum magnitudine dissidens. Hæc ille, qui omnio affectum, de quo nunc agimus descripsisset, si febrem lentam, cum corporis consumtione illi non tribuisset, quod species pthysis est, in qua non confertim, sed continuo fluit humor in pulmones, ut dicetur cap. de pthysi. At affectus iste, febrem continuam, ut plurimum autem acutam, comitem habet, neque natura morbus est chronicus, ut alter; possumus tamen dicere, a peripneumonia multum differre, in ea enim, ceteris paribus, graviora sunt semper symptomata, præcipue circa respirationem, genarum rubor magis est illi propria, & pulsus mollities, cum sensu ardoris in pectore, nec non aëris frigidi inspirandi desiderio, toto decursu peripneumoniæ; multo minus in ea spuitur quam in hoc affectu, ejusque principia statim graviora sunt; in hoc vero affectu sæpe levia, usque in fine quarti, aut quinti diei, quo tempore fiunt in pluribus exacerbationes, quæ si graves, mortem septimo die, aut ante futuram prænuntiant, quandoque autem non: Accidit enim in hoc affectu quemadmodum Hippocrates docet in coacis loquens de pleuritide. Quibus pleuriticis in principio dolores molles sunt, 5. vero, aut 6. exacerbantur; aut cum Dureto, & melius, ingravescunt magis ad duodecimum perveniunt, & non valde servantur; periclitantur enim maxime septimo, & duodecimo; qui vero bis 7. effugerint, servantur. Sic in ejusmodi fluxionibus pulmonum accidit, præcipue cum dolorem aliquem punctorium adjunctum habent; si enim in principio dolores, seu labores molles sint, deinde quinto, aut sexto exacerbati fuerint, perire ut plurimum animadverti æ-

A non nullis pro peripneumonia, sed minus recte habetur.

Differentia inter hunc affectum & peripneumoniam.

grotos, potius autem ſeptimo quam altero die, nullum vero duodecimo; aliquos quidem nono, interdum & quinto, quibus laboris exacerbatio tertio die contigerat; maxime autem periclitari vidimus eos, quos dolor punctorius dimiſerat primis diebus, deinde ſ. revertebatur, nunquam vero ſexto exacerbationes incipere mihi videre contigit: Eſt autem dies ſeptimus, ut inquit Duretus, tertius ab incremento: duodecimus vero, ſeptimus ab illo. Non eſt tamen negandum, fluxionem de qua nunc eſt ſermo, peripneumoniam aliquando invehere, cum in pulmones humor calidior irruit, ſed propria cujuſque ſigna, unumque affectum diſtinguent. Falluntur etiam quidam Medici, hunc affectum, primo cortice, pleuritidem exiſtimantes, cum dolor aliquis punctorius eum comitatur: Qua in re, negligentiæ potius, quam ignorantiæ accuſabo, propria cujuſque morbi ſigna perpendere ſpernentes, quod in Medici dedecus ſæpiſſime vertitur, abeunte primis diebus ſæpe dolore punctorio, & ægroto moriente ſeptimo; Quod ut avertatur, reique eventus prædicetur; Advertendum eſt, fluxione in pulmones delabente, aliquam ejus partem ferri ſæpiſſime, in muſculos intercoſtales externos, vel in eos qui ipſis ſuperiacent, ibique dolorem punctorium, aut quid ſimile efficere: Cum autem nihil magis ſenſum feriat ipſo dolore, ſtatim venæ ſectionibus ex eodem latere fotibus, inunctionibus, & aliis auxiliis occurritur, quibus dolor ſæpe ante quartum diem abſcedit, febre non dimittente: quippe cauſa præcipua in pulmonibus exiſtente, dolore licet non redeunte, ſæpe tollitur æger, ut diximus, die ſeptimo, præcipue ſi die quinto fiant exacerbationes, redeunte quandoque dolore, quod peſſimum eſt, præcipue ſi multum urgeat. Notum mihi tamen eſt, hunc affectum jungi interdum cum vera pleuritide, ſæpiſſime cum notha, & aliis lateris doloribus prout humor defluens, in varias partes agitur, quod à ſolerti Medico deprehendetur, ſi propria cujuſque morbi ſigna perpenderit, præcipue quæ à pulſu deſumuntur, v. g. ſi defluente humore, pars ejus pulmones, altera vero muſculos petat intercoſtales externos, aut eis ſuperjacentes; omnia ſigna veræ pleuritidis aderunt, præter illud quod à pulſu deſumitur, à fluxione enim quæ pulmones impingitur, erit tuſ-

Fluxio hæc interdum peripneumoniam producit.

Sæpius hic affectus cum pleuritide jungitur.

tussis, spirandi difficultas, febris, & quorundam sputorum eductio; Ab ea quæ in musculos irrepsit, dolor punctorius, spirandi etiam difficultas, & febris; at pulsus non erit durities, quæ semper comitatur pleuritidem, mollities vero pulmonum morbos. Si quis igitur, in horum signorum concursu, pulsum spreverit, decipietur, & ægrotus quem curandum suscepit, sedato interdum dolore punctorio, sine quo nulla est pleuritis, sæpe morietur, ignorata causa: unde existimo hunc affectum, de quo nunc agimus, pleuritidem occultam nominari à vulgo hujus regionis: eo quod doloris punctorii causam, dum sedatur, intro recedere putet, & mortem inferre. Si autem pleuritis exquisita, simul cum fluxione, de qua nunc sermo est, infestaverit, quod rarum est, varia ut plurimum est arteria, nunc mollis, nunc dura existens, prout motus, hujus morbi, aut alterius viget, & facultatem vitalem in consensum trahit: sed de hoc fusius in prima enarratione, cap. de pleuritide. Nunc ad curationem veniamus, in qua cum de fluxione agatur, satis constat ex cap. de fluxionibus, statim à venæ sectione esse incipiendum, quacumque hora, non expectata enematis injectione, sanguinemque mittendum esse è cephalica, parte qua fluxio irruit, ad derivationem, & ex basilica ad revulsionem, tantum sanguinis detrahendo, quantum morbi magnitudo, vires, plenitudo, ætas, indicabunt: Qua parte autem irruat fluxio, dolor lateris, aut scapularum: si quis adsit, indicabit. Quod si nullus infestet, ex decubitu ægrotantis agnoscendum: si enim statim atque in latus dextrum decumbit, tussis moveatur, difficiliusque spiret, coactus in latus sinistrum se convertere, fluxio lobo dextro pulmonis impingitur, qui sanum sibi incumbentem sustinere nequit, nec respirationi, ut necessitas postulat inservire. Eadem ratione, si ægrotus supinus jaceat, nec possit in alterutrum latus decumbere, ambas pulmonis partes affici credendum est, eamque magis in quam difficilior erit decubitus: Ex quo colligitur orthopnœam in hoc affectu, gravissimum esse symptoma, sicut & in peripneumonia, maximum humoris infarctum arguens, qui impedit quo minus pulmo etiam suspensus, & quoquoversum se dilatans, possit usum respirationis explere. Sunt qui ægrotante pulmone, velint sangui-

Maximi momenti in hoc morbo pulsus observatio.

Curatio a venesectione statim incipienda.

Orthopnæa in hoc affectu est gravissimum symptoma.

guinem primum eſſe detrahendum è latere ſiniſtro, eo quod pulmo venas accipiat à corde, cujus ſedes potiſſimum in latere ſiniſtro poſita eſt, hujus tamen rei, ſi ratio habenda ſit, exiſtimo tantum habere locum in peripneumonia, quæ fit à ſanguine, è dextro cordis ſinu per arteriam venoſam, extra modum in pulmones excuſſo: In illa autem quæ fit à fluxione à capite, è latere per quod humor influit, ſanguis ſemper mittendus, ſicut & in aliis fluxionibus, ut cap. 2. lib. 1. demonſtratum eſt; Non ſolum autem ſemel, ſed etiam bis, & tertio, fit venæ ſectio, ſi quis infeſtaverit dolor. Cum autem nos latet quam in partem fiat humorum decubitus, ex utroque latere facta venæ ſectione, ſtatim ſcapulis admovendæ ſunt cucurbitulæ, cum profunda ſcarificatione, ut fluens humor intercipiatur, qui ſæpiſſime non longe à cute delabitur; has enim, venæ ſectione tertio repetita, magis profuturas exiſtimo; licet auxilia tamen urgere, prout morbus præceps eſt, ita ut eodem die, cum vires ferunt, repetita venæ ſectione, cucurbitulæ ſerotinis horis etiam applicentur; In principiis enim morborum, ut inquit Hippocrates, ſi quid movendum videtur move, præcipue vero cum agitur de humorum influxu, quorum longe difficilior eſt revulſio, ſi ſedem occupare permiſeris; Ideo ne momentum quidem expectandum, in venæ ſectione adminiſtranda, ſi vel minima fluxionis principia deprehendantur, poſt quam, ſi cucurbitulas deprecentur ægroti, ipſas non admovebis; verum magnum veſicatorium ſupra humeros, parte ſuperiori, & juxta collum pluribus diebus apertum manens, plurimum proficiet, egregieque fluxionem perſeverantem avertet. Inſtituendæ purgationis tempus, longe majoris eſt ſpeculationis, propter adverſos caſus, qui contingere ſolent in hoc effectu: Cum enim terminus iſtius morbi, qui ſpem ſalutis confirmare ſolet, ſeptimo dies ſtatuatur, in eoque ſæpiſſime contingat, ut qui à principio uſque ad quatrum diem, ſalutaris omnino videbatur, quinto exaſperatur præter conſuetum modum, & ſeptimo mors ſubſequitur; Quidam Practici, ſibi potius quam ægrotis conſulentes, non cogitant de medicamento purgante, niſi poſt ſeptimum, ne cauſa mortis in medicum rejiciatur. Alii damnant omnino purgationem primis diebus, quod hu-

Poſt venæ ſectionem cucurbitulæ cum ſcarrificatione ſcapulis admovendæ.

Apho. 29. ſect. 2.

Aut magnum veſicatorium ſupra humeros applicandum.

Quid de purgationis tempore ſtatuendum?

humoribus ab ea commotis, augeatur fluxio, & periculum, propter febrem, quæ fortia cathartica non patitur. Fere omnes itaque ante ſeptimum diem, rejiciunt purgantia medicamenta, vitandæ calumniæ neceſſitate ducti, potius quam ratione probabili. Ego quidem, ſi de purgatione in hoc morbo ſententia ferenda eſt, exiſtimo potius in principio, ſecundo ſcilicet die, quam poſt ſeptimum eſſe præſcribendum; hoc autem multis de cauſis; Primo quidem in principio humores ſunt aquoſiores, facilius purganti ceſſuri; vires toto morbi decurſu validiores; tempus longius eſt à periculo, minus itaque damnabitur Medicus de ſiniſtro morbi eventu; tertius dies criticus eſt, ideoque verendum ne ſudores porumperent; Quartus aptior eſſet purgationi, movetur enim hic morbus, fere ſemper diebus imparibus, at anacatharſis jam inſtat, & dies quintus, quem climactericum voco, in hoc affectu, propter mutationes ſiniſtras, de quibus ſupra, quæ in eo ſolent ſæpiſſime accidere, quorum cauſa, vulgi opinione, ſemper in medicamentum purgans reiicitur, quod die quarto exhibitum eſt. Poſt ſeptimum autem non ſolum inutilis eſt purgatio ratione morbi hujus, ſed & noxia habenda eſt: Primo quidem res ægrotantis, cum de purgatione cogitatur hoc tempore, vacant periculo. Secundo quo natura vergit, eo ducere oportet; ducit autem natura poſt ſeptimum humores, maxime per anacatharſim, quam purgatio non juvat, ſed potius impedit: Si dicatur quod fluxio perſeveret; quod ante dictum eſt obiiciam, febrem fortia cathartica non poſtulare, debilibus humores exagitari, indeque fluxiones geminari; atque ita, aut inutilem eſſe purgationem poſt ſeptimum, aut noxiam, ſaltem ratione morbi: Si alterius vero rei concurſus gratia decernatur; v. g. expurgationis primarum viarum ſcatentium putredine, aut alterius cujuſdam cauſæ, ita ſe gerendum ut anacatharſi non noceas. Cum igitur in hoc affectu purgatio videtur eſſe neceſſaria, uti eſt, ſecundo morbi die decernenda potius, quam aliis diebus, minuendæ tamen fluxionis gratia, ſi perſeveret, etiam procedente morbo fieri poteſt: quod ut dignoſcatur, advertendum eſt fluxionis modum, in omnibus non eſſe ſimilem; quibuſdam enim ſimul, & uno ductu fit, intra exiguum tempus; Aliis vero cum ince-

Potius in principio quam in fine hujus morbi inſtituenda purgatio, & quare.

pit perſeverat, etiam quibuſdam poſt ſeptimum, iis maxime qui fluxionibus ſunt obnoxii. Quibus igitur fluxio naturæ robur non excedens, ultra tertium diem non progreditur, in fine quarti, ad minimum, incipit fieri anacatharſis, die quinto nulla fit inſolita exaſperatio, ſputa cito prompteque rejiciuntur, nec recrudeſcunt, novæ enim fluxionis ſignum foret; horum ſeptimo die fit declinatio. At ſi nova ſuppeditetur materia fluens; ſi per vices, modo coctorum, modo crudorum ſputorum fiet eductio, coctorum, à materia quæ jam influxerat; crudorum à materia quæ recens influxit, interdum quod crudum eſt, hæret jam cocto, ſimulque rejiciuntur; verum ſi nimis abundet fluxio, omnia fere recrudeſcunt: Cum autem multo tempore cocta educuntur ſputa, impoſſibile eſt materiam brevi tempore, & ſimul fluxiſſe, neque enim daretur locus in pulmonibus, continendæ materiæ totius, quæ tam longo temporis ſpacio per ſputa excernitur: ſed certo tenendum eſt, ſenſim quotidie à capite, aliquid defluere in pulmones, à quo ſuppeditatur nova ſputorum materia, quæ facilis eſt coctionis nec tuſſim aliquando movet, cum caret acrimonia, aut cum per exteriora laryngis, & tracheæ arteriæ delabitur in pulmones: Hoc poſito, & poſt ſeptimum, & poſt decimum quartum, & quolibet tempore, poteſt adhiberi purgatio, ut fluxio perſeverans minuatur; Quapropter magis idoneum tempus purgationi eſt, cum humores in pulmonibus delapſi, ſunt adhuc liquidi, tunc enim facilius cedunt medicamento trahenti; peracta vero die quarto, nullo modo, craſſiores enim facti, per anacatharſim ſunt potius ducendi: Tempus autem quo humores in pulmones delapſi ſunt liquidi, à principio uſque ad quartum diem, ſupra oſtenſum eſt, minus tamen, quo magis à principio receditur: Quare data opera venæ ſectioni primo die, ſecundus eſt omnibus purgationi magis opportunus, ſi autem occaſio hæc effluxerit, quod Medicus opportune non fuerit adhibitus, ſitque in animo aliquam purgationi idoneam arripere, ratione eorum quæ diximus, aut fluxus ventris qui infeſtat, aut ſignorum putredinis in primis viis, cum qua vermes ſubeſſe creduntur, aut alicujus alterius cauſæ interventus; Tunc in fine tertii, cum nulla ſit exacerbatio, ut à nobis factum eſt, medica-

Senſim aliquid à capite defluit unde nova materia ſputorum ſuppeditatur.

Secundus dies morbi maxime eſt opportunus purgationi.

dicamentum purgans exhibendum, aut saltem in principio quarti; Quo longius tamen à quinto præbueris, eo melius, propter ea quæ supra diximus, de mutationibus quæ in eo solent accidere. Verum si cogatur Medicus, propter alicujus rei concursum quarto die præcipue, uti medicamento purgante, suaderem, non solum ut moneret astantes de sinistra illa mutatione, quæ solet interdum in quinto accidere, sed etiam de partiaria purgantis materia, quæ ex benignioribus in hoc affectu eligitur; ne si res male cedant, culpa in ipsum rejiciatur, & morbi eventum ignorasse credatur. Quod si nihil magni momenti purgationem urgeat, transferre prudentis est Medici: Quocumque vero tempore utendum erit, sic de illa decernendum cum primis diebus purgandum ut.

℞. Rad. cyp. ʒij. folior. beto. pulm. cap. vener. ana mß. sem. cartha ℥ß. sem. ani. ʒß. flor. viol. & tussilag. ana pj. fiat ex his decoct. Acc. q. s. infunde folior. senn. mund. ℥ß. aut ʒiij. sem. coria. ʒß. agar. ʒj. pulv. elect. diacarth. ʒß. si febris permittat, aut syrupi mei magistr. ʒiij. fiat potio, horis matutinis sumenda. Potio purgans.

Post hanc purgationem, incipiente anacatharsi circa diem quintum, & ipsa perseverante, multum juvat his uti apozematibus; audivi enim ægrotantem, quibusdam sumptis, affirmantem se robur excreando percipere: horum talis est descriptio.

℞. Rad. consol. majo. ℥j. folior. pulmon. pimp. scab. tussilag. capil. veneris ana mß. flor. cap. rub. pj. sem. frig. & bombac. ana ʒj. hord. ℥ß. sem. anisi ʒß. liquirit ʒij. fiat ex his decoctio Acc. ℥iiij. pro una dosi syrupi cap. vener. ℥j. syrupi de papav. rub. ℥ß. utatur mane & sero quibusdam consecutis diebus. Apozema pectorale.

Si quis loco prædictæ purgationis, velit uti ptisana purgante, in omni morbo purgatione egenti, mihi valde familiari, quibusdam pro re nata mutatis, talis in principio hujus affectus poterit esse descriptio.

℞. Rad. aco. aut cyp. ʒij. folior. beton. pulm. ana quædam folia, flor. stœc. & hysso. ana pß. folior, sennæ mund. ℥ß. turbith, & jalap. ana ʒß. aut ʒj. pro natura ægrotantis, omnibus Prisana purgans.

s. a.

ſ. a. paratis, fiat infuſio in ℥vj. aqu. cichorei, colat. dulcorata, mane propinetur; aut ℥ß. vel ʒiij. in his qui non facile cedunt purgantibus diſſolvantur, de ſyrupo meo magiſtrali. Septimo die elapſo, ſi ægrotus indigeat purgatione, bechium totum oportet eſſe medicamentum ſi nihil à capite influat; tunc enim per ſputa fit cauſæ morbificæ expurgatio, ideo leniter hoc modo purgandum.

℞. Hord. ℥ß. liquir. folior. pulmo. tuſſil. cap. ven. ana mß. flor. cord. & papav. rub. ana pj. ſem. malvæ, & bomba ana ʒj. fiat ex his decoct. Acc. q. ſ. inf. folior. ſennæ mund. ℥ß. ſem. coria. ʒß. agar. ʒj. in expreſſ. diſſol. mannæ calab. ℥j. aut amplius, licet aliquando uti ſolo manna, ad ℥jß. vel ℥ij. in juſculo diſſoluto. Interea utendum expectorationem juvantibus, & tuſſim lenientibus; in principio quidem, ſyrupo violaceo, vel ſyrupo de tuſſilagine, cum dimidia parte ſyrupi de papavere rubro: Pro ægrotis vero, qui omnia faſtidiunt, plura habenda ſunt, ut ſaccharum candum, ſyrupi, tabellæ; ita varietas occurret moleſtiæ: Eclegmatibus pauci uti volunt, ideo à me raro præſcribuntur. Craſſeſcente materia, utimur ſyrupo capilli veneris, cui poſtea immiſcendum aliquid ſyrupi de hyſſopo, aut de praſſio; prout autem materia craſſeſcit, ipſis ſolis utendum, ſi ægrotus eo ſit animo; hoc enim non eſt magni momenti, etiam ſi toto anacatharſis tempore, ſolo ſyrupo de tuſſilagine uteretur ægrotus, quam liquida melius juvant ſolidis, quia magis humectant, & leniunt guttur. Præter hæc, alia quædam invenies pulmonem expurgantia, in ordine remediorum alphabetico titulo pulmonem expurgans. Si morbus iſte propter cauſæ magnitudinem, peripneumoniam referre videatur; imo in eam convertatur, quod ex ſignis veræ peripneumoniæ agnoſcetur, de quibus ſupra meminimus, à venæ ſectione curatio eſt incipienda, uti in hoc affectu, cucurbitulæ vero, ante, & retro, è regione partis ſuperioris pulmonis, cum ſcarrificatione ſunt admovendæ, multaque utrique affectui ſunt communia; imo etiam quod de purgatione dictum eſt cum peripneumonia pendet à catarrho; ſi autem a ſanguine, violenter per venam arterioſam in pulmones excuſſo fiat, non item; venæ enim ſectionibus potius pugnandum. Nunc ad pro-

Syrupi varii pectorales.

Quid agendum ſi morbus in peripneumoniam convertitur?

prognostica affectus, de quo hoc cap. agitur, veniamus, quibus illa quæ de peripneumonia dicuntur annectemus: multa enim huic morbo, & peripneumoniæ conveniunt, sicut & pleuritidi.

PROGNOSTICA.

Quæ citius humectantur, celerius judicantur. Hippo. lib. de ratio. victus in morbis acut. loquens de pulmone.

Si febris, tussis, & alia symptomata exasperentur quinto die, quo major exasperatio, eo mors certior septimo die.

Quibus sputum in gutture fervet: si plenum, omnes pereunt; si paucum, aut non plenum, servantur plurimi.

Nulli hoc solo morbo affecti pereunt post septimum: si satis illo die commode habeant, nisi interdum valde senes.

Multa quæ de peripneumonia, & pleuritide dicuntur, propria sunt huic affectui.

Peripneumonia brevissima judicatur 7. die, aut 14. longa 20. die.

Interdum 4. die certa mors est, aut septimo.

Si peripneumonia vigesimum transcendat, in suppurationem vertitur, doletque pectus, & pus spuitur cum tussi.

Sputum flavum sanguine permixtum non multo, in principio morbi pulmonum si ejiciatur, salutare admodum est: si septimo die, tardiusve, minus securum est. Hippo. 2. prognost. cap. 9.

In peripneumonia pessimum, si ægrotus, rectus velit sedere. Hippocr. lib. 1. progn. cap: 6.

Gravedines, & sternutamenta, per omnes morbos qui pulmonem fatigant, præire, & subsequi, malum est, sed in aliis morbis sternutamenta utilia sunt. Hippo. 2. progn. cap. 9.

Lingua tremula cum rubore juxta nasum, & alvo liquida, si reliqua sine signis sint, circa pulmonem malum est, & celeres purgationes perniciosas significat. Hippo. in coac. 3. lib. 2. Vide Durestum.

Fluxus ventris in peripneumonia, quinto die mortem inducit: infra enim humore secendente, partes supernæ resiccantur, & sputi purgatio sursum non prodit. Hipp. libr. 3. de morb. Quandoque tamen magna superveniente evacuatione liberan-

berantur ægroti, præcipue ex multis biliosis, & spumosis.

Sputum circa initia non apparet; circa tamen quartum diem apparere debet, cum bonis notis ab Hippocrate descriptis. 2. prog. cap. 8.

Peripneumonia fluxum sanguinis non amat, Galen. lib. 3. de crisib. quod quidam intelligunt de pituitosa.

Peripneumonicis, una salus robur virium; quamvis etiam robusti intereant.

Periculosa peripneumonia, in qua nihil spuitur.

In principio probe spuere, deinde spuere dsiisse, rebus in melius non euntibus, pessimum.

Peripneumonia ex angina, lethalis septimo die, ex Hipp. apho. 10. sect. 5. aut transit in empyema.

A pleuritide peripneumonia, malum. Hippo. apho. 11. sect. 7.

A peripneumonia phrenitis, malum. Hippo. apho. 12. sect. 7.

Nunquam fit in pleuritide, & peripneumonia, ut caput non afficiatur, quod humorum excipiat in illis inflammationibus putrescentium fuliginem. Gal. lib. 4. de caus. puls.

Peripneumonia quinque modis finitur, crisi, coctione, abscessu circa aures, aut inferas sedes, suppuratione, strangulatione.

Abscessus in peripneumonia fit, quibus dolor, & febris adfuerint, & sputum pro ratione non prodierit, neque biliosæ alvi dejectiones, solutuque faciles, & meracæ sint, neque urina crassa valde, & multam habens subsidentiam, & alia salutaria ad fuerint. Hipp. in coac. 23. lib. 2.

Abscessus ad inferas partes fiunt, quibus inflammatio fit circa præcordia; ad superas vero partes quibus præcordium molle, & doloris expers, & ubi per aliquod tempus difficilius spiraverit, & citra manifestam causam cessaverit Hipp. ibidem. coac. 24.

Pedes calidi inferne abscessum fieri significant; frigidi superne. Hipp. lib. de humor.

Rarum inflammatione in pus conversa, purulentam materiam per urinas, aut alvum excerni.

Paro-

Parotides, vel abſceſſus, in remotiſſimis locis à parte affecta, ſalutares.

Abſceſſus in peripneumonia vehementi, ſi in crura erumpit, omnis utilis eſt. Hipp. lib. 2. progn. cap. 12.

Inflammatione in pus converſa, & rupto abſceſſu in ſpacio pectoris, intra quadraginta dies repurgari oportet; alioquin in tabem tranſit, aut puris abundantia accidit ſuffocatio.

Si abſceſſus non rumpatur, vel ſponte, vel arte, ſenſim conficiuntur ægrotantes.

Peripneumonicis quibus lingua tota alba fit, & aſpera, ambæ pulmonis partes inflammatæ ſunt; quibus vero dimidium, una juxta quam apparet. Hipp. in coac. 31. lib. 2. cap. 16.

Quibus ad unam claviculam dolor fit, his ſuperna pulmonis ala ægrotat; quibus ambæ, ambæ ægrotant; quibus juxta mediam coſtam, media; quibus ad diſcriminationem, inferna. Hippo. ibidem. Quibus utrinque appendentes pulmonis partes valde ſunt inflammatæ, ita ut ad latus aſſideant, hac corporis parte reſolvuntur, & livores foris circa coſtam habent; Si vero non aſſideant, dolor quidem fit per totum, non tamen convelluntur, neque livorem habent. ibid.

Signa collectionis puris, & dum fit, petenda ſunt ex Hippocratis lib. 2. progn. cap. 10. ſicut boni, vel mali ſputi. cap. viij.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Mulier Catharro pectorali laborans die ſeptimo extinguitur.

Profectus peregre, ut mulierem catharro in pectore laborantem cum febre continua inviſerem, inveni illam jam quartum diem attigiſſe, biſque, aut ter, venæ ſectionem fuiſſe adminiſtratam; ideo cucurbitulas ſcapulis affigendas curavi, cum ſcarrificatione, ſupradicta etiam apozemata præſcripſi, & uſum bechicorum: Cum autem appropinquante die quinto morbus exaſperaretur, ſonituſque ferventis ſputi, obſcure tamen, ſubaudiretur, prævidens res ægrotantis male ſe habituras, diſceſſi, periculo mortis futuræ ſeptimo die prædicto: quod ita eveniſſe mihi relatum eſt; ætate erat 30. annorum mulier.

OBSERVATIO II.

Mulier ab hac asthmate curata.

Aliam invisi mulierem in quodam oppido, eodem affectu laborantem; hæc jam sextum morbi diem agebat, non videbantur vires motrices ita dejectæ, ut in superiori ægrotante, sputum tamen fervebat in gutture, quod mihi metum incutiebat, præscripsi itaque die octavo, salva tamen septimo, medicamentum purgans, & alia pectus, & pulmones expurgantia, & incolumis facta est, erat mulier 25. annorum. Alias etiam vidi mulieres juvenes, quibus sputum fervebat in gutture, quæ evaserunt; viros autem, & juvenes, nullos. Quare dicendum est, in quibusdam fervere quidem sputum, sed non plenum in gutture esse sputum.

OBSERVATIO III.

Nobilis quidam in usto utrique brachio fonticulo liberatus a Chiragra, sed ira excandescens, ille humor fluebat in pulmones unde Pthysis notha.

Vir quidam nobilis, cum in utraque manu multis annis affligeretur chiragra, Medici consilio, inustum est in utroque brachio pyroticum, quorum beneficio liber factus est a doloribus, ut ipse mihi sæpe retulit; in posterum tamen, quoties ira excandesceret, in pleuritidem, ut ipse dicebat, incidebat; hoc autem quinquies jam illi accidisse affirmabat, hac autem tandem periturum prædixi, nisi rebus suis consuleret, & ab ira abstineret, humorem enim pleuritidis putatæ causam, eumdem esse, qui in manus à capite irruebat, pyroticorum autem beneficio sensim effluere, cum vero iræ agitaretur impetu, non sensim, sed confertim in aliam partem impelli, unde punctorius ille dolor, febris, & aliquid aliud. Cum autem esset pronus ad iram, factum est ut commotis ab ea humoribus, factaque fluxione, febris accenderetur, cum tussi, & dolore punctorio, quod statim nomine pleuritidis vocatum est: Ego vero vocatus primo die, pulsumque explorans, affirmavi morbum hunc non esse veram pleuritidem, sed præcipuam ejus causam esse in pulmone, humoris scilicet influxum, cujus portio per musculos intercostales externos oberraverat, aut saltem ipsis incumbentes. Cum igitur de fluxione ageretur, injecto enemate, statim venam brachii, è regione doloris, tundendam curavi, doloreque perseverante, iterum sanguis extractus est: Interea facti sunt fotus, & inunctiones; humor tamen commotus,

motus, non ſolum in has partes influxit, ſed & in ventrem, à quo diarrhœa, aut ab aliqua cauſa in ventre exiſtente, ex victu qui morbum præceſſerat, accedente iræ exagitatione, quæ bilem commoverat; circa enim diem ſecundum ex bilioſis liquidioribus diarrhœa inceperat: Quacumque autem de cauſa fieret, ſtatui die quarto uti medicamento purgante, ex infuſione rhabarbari, cum pauco catholici in diſſolutione, & pulvere rhabarbari, ut natura ab uno levata, alterum facilius domaret: Juſſi igitur paratum haberi medicamentum, propinandum ſi dolor punctorius, qui perſeverebat, non augeretur, & febris, novæ fluxionis ſigna, quam venæ ſectione potius, avertere erat animus. Rebus die quarto in eodem ſtatu permanentibus, hauſit ægrotus medicamentum, à quo dejectio votis reſpondit, die 5. nihil novi factum eſt, quod terrorem nobis incuteret, anacatharſis recte fiebat, febris tamen, & dolor punctorius perſeverabant, licet fotibus, & inunctionibus demulceretur. Die ſexto pulſus intermittebat, quod me ſollicitum tenuit; cùm autem in reliquis ſignis cetera ſatis bene haberent, dieſque ſextus non eſſet firmæ judicationis ut ſeptimus, in hunc omnia remiſi, oborta à medicamento purgante diarrhœa. Die ſeptimo ceſſavit pulſus intermiſſio, pedetentimque poſtea meliuſcule habens ſanatus eſt. Pharmacopœus quidam hoc morbo laborans, cum primis tribus parvi momenti videbatur eſſe ægrotatio quarto die purgatus eſt. 5. omnia exacerbata ſunt; 7. mortuus eſt.

OBSERVATIO IV.

Anno præterito, graſſatus eſt hic morbus populariter in quodam oppido, ſex milliariis ab urbe iſtà diſtante. Medicus loci, & Chirurgi, quia in eo erat dolor punctorius, pleuritidem exiſtimabant: Cum autem multi ſeptimo morerentur, quidam vero antea, auxiliis nihil proficientibus, diſſecta ſunt quædam cadavera, inventuſque pulmo materia purulenta rerefertus, & quibuſdam coſtis adhærens; tunc vero morbum extitiſſe peripneumoniam creditum eſt; ex Medici, & Chirurgi oppidi ſententia, qui hæc mihi retulit: quod veriſimile eſt, convertitur hic morbus, ut jam diximus interdum in peripneumoniam. *Aſthma & peripneumonia epidemica.*

OBSERVATIO V.

Usus vini emetici in peripneumonia.

Hoc anno in variis oppidis hujus jurisdictionis, grassatus etiam hic morbus populariter, ex rusticis autem, præcipue robustiores tollens. Petentibus à me Pharmacopœis, & aliis, quid in tanto rerum ægrotantium discrimine esset agendum; consului ut primo die facta venæ sectione, vino emetico uterentur, magnumque postea vesicatorium scapulis imponeretur, & sudorificis ad superficiem humores propellerentur. Paucis post mensibus, unus ex Pharmacopœis retulit mihi, se in quibusdam vino emetico usum feliciter; potest enim datum à principio, peripneumoniam avertere, fluxionemque futuram.

De Pleuritide.

CAPUT. III.

Cap. 2. Pleuritidis definitio.

Etiam si pleuritis sit morbus, qui se satis suis signis manifestet, ut videre est apud Galenum. Lib. 5. de loc. affect. dum inquit, Inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt; febris acuta; dolor perinde ac si locus extendatur, vel pungatur; spiratio frequens, & exigua; pulsus parvus, arteriam, & duram, & quodammodo tensam indicans; tussis, magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunquam vero sine his. Multi tamen Medici, nomine tantum celebres, qualemcumque dolorem lateris punctorium cum febre, aliis signis neglectis; statim pleuritidem nominant, ignaris hac in re: ægrotis, & astantibus imponentes, ut majorem fortasse gloriam consequantur, ex putata pleuritide sanata, aut saltem quod morborum notitiam, quæ desumitur à pulsu, cognoscendæ pleuritidi exquisitæ maxime necessaria spernant, rudiori, & vulgari scientia, etiam mulierculis nota contenti. Nam ut superiori capite ostensum est, dolor aliquis in latere cum febre continua, cui fluxio à cerebro in pulmones jungitur, licet pleuritis non sit, omnes tamen illius notas habebit, præter illam quæ desumitur à pulsu: Quin etiam si res nobis sit cum Chirurgis, & Pharmacopæis, ut fere fit, quod ut plurimum ægrotantes primi invisere solent, eos in-

Inperiti sæpe ventris dolorem pro pleuritide curant.

invenias dolorem ventris, more pleuritidum sæpissime sanantes repetitis venæ sectionibus; eo quod in latere, & juxta diaphragma insideat dolor, quem purgatione multoties curavimus, sumpta præcipua indicatione à pulsu, illis stupentibus, & pudore suffusis. Nam cum dolor infestat juxta diaphragma, qua parte costis alligatur, sæpissime arduum est, si pulsum spreveris, internoscere, utrum in pectore, an in ventre; consistat causa doloris, præcipue si aliqua tussis adsit: Quare dum agitur de vera pleuritide cognoscenda, omnia signa perpendenda sunt, in primis quod desumitur à pulsu duro, sine quo nulla pleuritis exquisita, nisi gravis aliquis affectus cum ea concurrat, existens in parte carnosa, ut videbimus in prima Enarratione, partibus enim nervosis inflammatis, pulsus fit durus, ut ait Galenus, & partibus carnosis inflammatis, pulsus fit mollis: Quapropter pleura inflammata, quod exquisitior pleuritis est, pulsus fit durus, ut ajunt, serratilis; dico, ut ajunt, quia ingenue fateor, me nunquam serratilitatem illam deprehendere potuisse, licet quid sit, quomodo fiat, & qua ratione exploranda non ignorem: At cum satis sit ad veræ pleuritidis notitiam, pulsus duritiem agnoscere, de serratilitate illa imaginaria non est curandum. Nam cum serratilitas illa, pluribus digitis sit exploranda, digitorumque intermedium, non tangat, arteriam, ut molle eorum; cum pulsus durus est, videtur, ut opinantur, in modum serræ digitos pulsare, quod potius ex parte tangentis se tenet, quam ex parte arteriæ pulsantis. Cum musculi intercostales interni inflammantur, quod vera pleuritis etiam dicitur, propter affinitatem pleuræ simul affectæ, durus quoque fit pulsus, non autem sicut sola pleura inflammata, quia musculi partes carnosæ sunt; quo magis autem pleuræ affectus communicatur, eo pulsus durior: Externorum vero musculorum intercostalium inflammatio, etiam si in ea, pleura non afficiatur, nomen pleuritidis tamen assumit, propter quorumdam symptomatum simimilitudinem, situ præcipue, & natura doloris, sicut etiam spirandi difficultate; ad differentiam vero alterius, notha pleuritis vocatur, alio nomine magis proprio carens; Propterea, pulsus durus non est, sicut in vera pleuritide, neque tussis adest; multoque minus in musculis humerorum, brachiorum, & aliorum

Signum veræ pleuritidis præcipuum est pulsus durus.

Pulsus serratilis non datur.

Qui morbus pleuritis notha vocatur?

rum ſuperiacentium inflammatis, aut dolentibus, propter majorem diſtantiam à pleura; dolorque in his præcipue, digito preſſa exaſperatur: Quo autem dolor magis partes exteriores afficit; eo decubitus in partem affectam difficilior, quia comprimitur: Et quo magis partes interiores dolor obſedit; eo decubitus in partem ſanam gravior, præcipue laborante pleura, quia materiæ inflammationem facientis pondus ſuſtinente, in ea major fit diſtentio, ex qua dolor atrocior, qui modo ad claviculam, modo ad præcordia excurrit, pro vario oberrantis humoris influxu, ejus quantitate, quem in pleuritide vera, multoque minus in notha, inflammationem ſæpe non facere exiſtimo, cum harum fluxio cauſa exiſtit: Quoties enim videmus in muſculos externos, fieri à capite humorum decubitus cum febre, & dolore, ſimilitudine ad pleuritidem accedente, in quibus nulla eſt inflammatio; Cur igitur ſimilis fluxio non fit in pleura ſine inflammatione, ſaltem ſyſtrophica, febrem & dolorem, ut in aliis partibus tantum inducens, quod de muſculis intercoſtalibus multo æquius dici poteſt: Hoc ſæpe in quibuſdam rheumatiſmis, fieri ſine inflammatione animadverti. Præterea cum adeſt inflammatio, ſi oculis non ſit manifeſta, præter dolorem, ardor in parte percipitur; nihilominus, neſcio quos vidi conquerentes de ardore, cum dolore punctorio, in his affectibus, quemadmodum in arthritide calida. Quare non eſt aſſerendum pleuritidem, eſſe ſemper pleuræ inflammationem; in qua, ſi accidat interdum pulſum, duritiem ſuam obſcure demonſtrare, alia ſigna conſulenda ſunt, præcipue tuſſis, quæ ſi abeſt, nullo modo vera pleuritis affectus eſt, etiam ſi dolor punctorius urgeat, & febris, atque ſpirandi difficultas: Si vero adſit tuſſis, advertendum an cum coloratis ſputis; ſignum quidem pleuritidis, ſed non ſolius; affecto enim pulmone ſolo, colorata etiam prodeunt ſputa, ut videre eſt lib. 2. progn. cap. 9. Sed ex his quæ cap. præcedenti dicta ſunt, & ex his quæ in hoc docentur, facile innoteſcet qualis ſit affectus, an vera pleuritis, an notha, an quædam harum, præcipue notha, quæ cum fluxione in pulmones complicetur, quod ſæpiſſime accidit: Fit autem notha pleuritis, præcipue à catharro; vera autem, magis ſanguine effuſo à vena azygo, aut

Pleuritis non ſemper a ſola pleuræ inflammatione.

In calidis regionibus

aut intercostali, præsertim in regionibus calidis, in frigidis enim multæ sunt pleuritides veræ à catarrho: Ejus symptomata non ita urgent, ut in illa quæ fit à sanguine è venis effuso, magis tamen quam in notha, ceteris paribus; potest enim magna pleuritis notha, magis sævire, quam vera pleuritis parva: Quomodocumque autem res se habuerint, signum quod desumitur à pulsu, melius inter se eas distinguit. Ego quidem, dum agitur de pleuritide, multum tribuo symptomatum vehementiæ, propter majorem communicationem pleuræ cum corde; præ ceteris tamen hoc dandum pulsui, ut sit dux aliorum, nunquam scilicet pleuram tentari inflammatione, quin pulsus sit durus: Quia autem arteriæ durities, ad pulsus magnitudinem est ineptissima, ex doctrina Galeni. lib. 1. de caus. pulsu. Ideo differens de signis pleuritidis. lib. 5. de loc. affec. ait pulsum in ea esse parvum, id est non esse magnum; eo quod durities, prout viget, impediat arteriæ distentionem; habet enim parvitas pulsus latitudinem suam, potestque jungi facultati robori, cum arteriæ tunica dura est, modo sit vibratus. Nam ex Galeno pulsus durus, & parvus, si non sit vibratus, aut extremam denuntiat imbecillitatem virtutis, aut remissionem usus, aut utrumque; quod maximæ est considerationis in vera pleuritide, & inflammationibus internis partium nervosarum: Sed ut uno verbo expediam, oportet omnia signa à Galeno enumerata adesse, ut vera pleuritis constituatur; Cujus curationis principium, in venæ sectione positum est, sine mora, quacumque hora febris, & dolor infestare incipiunt, non expectata enematis injectione, quæ postea fieri poterit, venaque brachii basilica, aut mediana ejusdem lateris tundenda, sanguinem pro viribus, & exeundi modo extrahendo, bis autem eodem die, si opus fuerit; serotinis vero horis, si pleuritis sit catarrhalis, admoveantur cucurbitulæ cum scarrificatione; minime autem, si pleuritis sit à sanguine effuso ab intercostalibus venis, aut ab azygo, nisi capitis dolor urgeret, aut aliud symptoma. Interea fiant fotus, & inunctiones in parte dolente; imo si dolor sit pertinax, applicetur cucurbitula cum scarrificatione. Ego in pertinaci dolore, usus sum applicatione ranunculi, in pleuritide notha, cum felici successu. Tertio die, perseverante, mul-

Pleuritides ut plurimum fiunt a sanguine, in frigidis a Catarrhis.

Lib. 3. de præcognit. ex pulsu.

Præcipua pleuritidis cura consistit in venæ sectione.

Applicatio ranunculi in Pleuritide notha.

toque magis ingraveſcente dolore punctorio, & febri, iteranda venæ ſectio; quam, cum bis, aut ter facta eſt ex latere partis dolentis, adminiſtrandam jubeo ex latere partis oppoſitæ; etiam ſi multi, velint hoc fieri in principio pleuritidis, quorum rationes non ſunt parvi momenti, quas videre licet apud Sennertum cap. de pleurit. Quæſtione 4. ubi omnium authorum, quæ vena ſit ſecanda in principio pleuritidis, diſputantium opiniones recenſet, & examinat; ſed quidquid afferat in contrarium, invaluit Græcorum opinio, ut ex latere dolente ſanguis hauriatur in omni pleuritide incipiente; Ita toto vitæ decurſu, uſum in Gallia receptum animadverti, quem ſemper ſecutus ſum, natura præcipue me docente, quæ eſt morborum medicatrix; affecto enim jecore, ſanguinem fundit nare dextra; laborante autem liene, è nare ſiniſtra: hac edocti experientia, ſileant omnes rationes. Primis igitur diebus, non ſolum in pleuritide, ſed & in aliis doloribus, ſemper facienda venæ ſectio è latere partis dolentis; poſtea vero, ne multis venæ ſectionibus confluant humores ad partem affectam, aut propter aliquid aliud, è latere oppoſito faciendam ſuadeo: Die tamen 5. ſi fiat novus humorum affluxus, ut ſæpe fit; quacumque hora hoc acciderit, etiam de nocte, ſtatim vena ejuſdem lateris dolentis aperiatur; poſtea vero à venæ ſectionibus abſtinendum, neque tot ſanguinis evacuationibus conficiendi ſum ægroti, ut mos eſt, præſertim anacatharſi recte prodeunte, ut optime docet Duretus in comen. coac. coaca 9. agens de pleuritide. Germani, ut Hartmannus, ſi ægrotus à vomitoriis abhorreat, incipit quidem curationem pleuritidis, à venæ ſectione lateris dolentis; ſi vero non abhorreat, ſic procedendum ſcribit. In pleuritide vera, ante omnia, & quidem ſub initio, vel etiam 3. aut 5. die, exhibeo aquam benedictam, ad vomitus ciendos. Sic nimirum influxus humoris, & inflammatio ſiſtitur, ac pectus ipſum ab impuritatibus repurgatur. Aqua benedicta exhibetur juſta doſi, in aqua cardui mariæ, aut rhæados; aliquando diſcedo ad venæ ſectionem, ſi morbus non videtur reſolutus, & plethora juſſerit, idque facio, vel ante vel poſt vomitum. Hæc methodus, non eſt ita ab uſu aliena, ut quibuſdam videri poſſet, præcipue in pleuritide catarrhali, quæ frequens

Gale. lib. de cur. ratio. per venæ ſectionem.

Primis diebus venæ ſectio inſtituenda in brachio lateris affecti.

A venæ ſectione abſtinendum ana catharſi recte procedente. Lib. 2.

In praxi Chimiatrica.

Vomitus conducit in pleuritide catarrhali.

quens eſt in regionibus frigidis, & humidis; vellem tamen ut ante vomitorium, ſemper præcederet venæ ſectio, ad tollendam ſanguinis plenitudinem, ne vomitus concuſſione, vas aliquod rumperetur: Hæc curandi ratio, confirmatur ab Hippocrate apho. 18. ſect. 4. dum inquit. Supra ſeptum tranſverſum dolores quicumque egent purgatione, per ſuperiora purgandum eſſe ſignificant; quæ vero infra, per inferiora. Ego quidem, niſi eſſet tanta vomitoriorum reformidatio, & ab ipſis calumnia, cum res, etiam alia de cauſa, male cedunt, libenter uterer; Conſulo ſaltem, ut cap. præcedenti in fluxionibus pulmonum monui, quod ſi aliqua pleuritis populariter graſſaretur in vulgus, multos auferens, ut modum iſtum curandi per vomitoria experiretur; in caſu enim præcipiti omnia fiunt, quæ alias, ut ait Celſus, eſſent omittenda. In pleuritide quæ non fit à catarrho, ſed tantum à ſanguine à venis intercoſtalibus, aut azygo effuſo, quæ ut plurimum inflammatio phlegmonodes eſt, aut eryſipelatodes, non ita facile concederem præbenda vomitoria, cum Hippocrates, & Galenus, id non probent; ait enim ille lib. de Elleb. Iſte vero lib. 1. de criſ. Quicumque inflammationes in principio morborum, ſtatim ſolvere putant, nihil adimunt; neque enim cedit adhuc cruda paſſio, quæ vero morbo reſiſtunt, & ſana ſunt, colliqueſcere faciunt; quod de purgatione tantum intelligi poteſt, non autem de venæ ſectione, quæ ab omnibus probatur in principio, niſi ab aimatophobo Helmontio; ſed diſrumpatur licet, hoc nunquam aſſequetur, ut in pleuritide, & aliis quamplurimis affectibus Medicos avertat à venæ ſectione, in qua fluente ſanguine, vidi ſæpiſſime ægrotos aſſerentes, levari ſe à dolore punctorio. Ego quidem degens Pariſiis, cum hyberno tempore capillos cædendos curaſſem, ex capitis refrigeratione factus eſt mihi de nocte, circa ultimam coſtam lateris ſiniſtri, humorum defluxus, cum febre valida, & dolore punctorio reſpirationem impediente, quo præcipue expergefactus, ſtatim Chirurgum accerſiri juſſi, venamque baſilicam ejuſdem lateris aperiri, ad uncias novem; Ita tempori facta eſt venæ ſectio congruenter, ut mane febris omnino dimitteret, fereque omnis dolor; quamobrem ſurrexi per urbem obambulaturus. Poſt

Helmontii opinio de non inſtituenda venæ ſectione in pleuritide inpugnatur.

has ab experientia factas probationes, quæ quotidie accidunt, interdicant in morbis Helmontius, & ejus ſequaces venæ ſectionem, ipſeque in ſua Pleura furente, dicat quantum voluerit, ex ſanatione pleuritidis per venæ ſectionem, frequentem eſſe tabem, aut recidivam anniverſariam; hoc quidem ex corporis diatheſi accidere poteſt, illud vero in hac regione eveniſſe nunquam vidi: Sed cum in ſua Pleura furente, dicat ſua remedia, quæ neminem in pleuritide, & peripneumonia derelinquunt, eſſe, pulverem de virga tauri, aut cervi, vel ſanguinem hirci, vel ſuccum cichorei ſylveſtris, flores papaveris ſylveſtris, & plura talia, de quibus fortaſſe in Pharmacopolio pag. in meo codice, 367. num. 5. in fine, ubi meminit dentis apri, ſucci herbæ bellidis, & fimi equini; potiſſimum vero laudat ſanguinem hirci, cujus præparationem deſcribit pag. 179. num. 75. In ſextup. digeſt. aitque pondere ʒj. ſumptum confeſtim ſopire, & ſanare pleuritidem, &c. id eſt, ut opinor, peripneumoniam. nec te, ait, deſeret unquam. Cum igitur hæc affirmet, his utendum, præcipue ſanguine hirci; hoc autem ſtatim à principio, non ſpretis venæ ſectionibus, præſertim ſi adſit plethora: Sicut & alia ſpecifica, quorum unum eligendum, de his quæ ſunt in promptu, ut ſyrupus papaveris rubri, datus ad ℥ß. mane, & ſero, eſt etiam decoctum ſcabioſæ, & pimpinellæ, ad ℥iij. cum ſerapii de papavere rubro ℥j. & ʒj. magiſterii dentis apri, quod fit cum aqua cardui benedicti, aut papaveris rubri, ut de magiſterio cranii humani dictum eſt, cap. de epilepſia. Laudatur quoque in eundem finem ab Hartmanno hæc tragæa, quam ita deſcribit.

Pag. 322. num. 32.

Helmontii medicamenta antipleuritica.

Specifica antipleuritica.

℞. Salis prun. flor. papav. rub. coralli rub. ana ʒij. ſaccha. viol. ℥ß. doſis ʒij. cum aqua card. bened. aut papav. rub.

Quod ſi ex his compoſitum velis.

℞. Cap. vener. tuſſilag. ſcabio. pimp. ana m. ß. ſem. frigid. ana ʒj. flor. papav. rub. pij. fiat ex his decoct. Acc. q. ſ. ſerap. rhœad. ℥j. magiſt. dentis apri ʒß. aut tragææ Hartm. ʒij.

Pro bechico, utuntur omnes practici ſyrupo papaveris rubri primis diebus, propter ſignaturam inflammationis; poſtea ſecundum ſputorum naturam, ſyrupo de glycyrrhiſa, qui tenuat, & pectus roborat, aut ſyrupo capilli veneris, cum quo proceden-

dente morbo aliquid de syrupo ex hyssopo, aut prassio confecto immiscetur, aut cum istis syrupis, & pulvere diaireos fit eclegma in hunc modum.

℞. Pulv. diaire. simpl. ℥ß. pulv. diatraga. frig. ʒij. saccha. can. & penid. ana ℥iij. & interdum flor. sulp. ʒij. cum syrupo cap. vener. fiat eclegma Interea ut dictum est fiunt fotus, in materia calida, ex malva, viola, althea, semine lini, & fœnugreci cum floribus chamæmeli & meliloti; deinde fit inunctio ex oleo amygdalarum dulcium, aut adipe caponis recenti: In materia non ita calida, additur fotui calamentum, origanum, ruta, & absynthium, cum baccis lauri, & juniperi; deinde lana succida imbuta unguento dialthea calente, supra partem dolentem, imponitur quod melius est ejus illinitatione, præcipue hieme. Quidam utuntur cataplasmate sequenti.

℞. Fæcis liquidioris vini q. v. cum farina tenui frumenti fiat ad ignem cataplasma, calide supra partem dolentem applicandum. Cataplasma ad dolorem pleuriticum.

Alii hoc maxime laudant.

℞. Album porri, assetur parumper in sartagine cum oleo, deinde supra linteum impositum calide applicetur.

Hoc emplastrum plurimum prædicatur, etiam in arthritide, & aliis doloribus.

℞. Olei com. ad nigredinem cocti ℔ß. litharg. cerussæ, resinæ ana ℥iiij. ceræ ℥ij. terebenth. ℥iij. aquæ vitæ in fine additæ & extra ignem ℥ij. fiat emplastium s. a. vide emplastrum valleriolæ, in ordine alphab. Dum hæc geruntur ratione doloris interdum necessaria videtur purgatio; si non ratione morbi, alterius interdum rei supervenientis; Quidam non citius 4. die illam fieri concedunt; sed ratione morbi simpliciter, non consulerem, propter rationes allatas cap. præcedenti; In principio enim morbi res est plena aleæ: Hollerius tamen ait in principio, purgationem interim sufficere, nec perpetuo phlebotomia opus esse; quod placuerit Hippocrati, cum dolor ad hypochondrium inclinaret, pharmaco potius, quam phlebotomo uteremur; Tamen si grande malum est, etiam si ad hypochondria declinet dolor, tutius est auxilium phlebotomia Galeno. Ego quidem, cum sim in ea sententia, pleuritides Quo die & quomodo in pleuritide purgandum.

omnes quæ ad hypochondria uſque propagantur, eſſe ut plurimum catarthales, fluxionibuſque in principio, venæ ſectionem maxime convenire; in hac, ſicut & in alia, conſulam à venæ ſectione ſemper eſſe incipiendum: Secundo autem die, ſi quis velit medicamentum purgans propinare, non exiſtimo aliam eſſe magis idoneam, ut humorum defluentium motus ſequatur, proprio impetu ad inteſtina quaſi properantium: At ſi eſſet in manu ſudorificum probatæ virtutis, potius utendum cenſerem, non ſolum ſecundo die, ſed tertio, quarto, & quinto. Tamen dum conſtat de primarum viarum putredine, in qua vermes ſubeſſe ſæpe animadvertuntur, ut ex pluribus hoſtibus unus tollatur, nemo levi medicamento purgante, ut res exigit, interdicet; de quo etiam cap. præcedenti.

PROGNOSTICA.

Si circa initia ſputum appareat, in pleuritide, eam fore brevem ſignificat, ex Hippo. aphor. 12. ſect. 1. Crudiſſimus morbus in quo nihil ſpuitur longo tempore.

Quibus pleuriticis in principio dolores molles ſunt, quinto vero, aut ſexto exacerbantur, ſeptimo periclitantur, & duodecimo; ſi vero 14. ſuperaverint, ſervantur. Hippo. in coac. 10. lib. 2. cap. XV.

Quibus pleuriticis in principio lingua bilioſa eſt, ſeptimo judicantur, quibus circa tertium, aut 4. hi circa 9. ibidem, coac. 5.

In pleuritide, bulla ſublivida facta in lingua in principio, oſtendit ſolutionem eſſe difficilem, & judicationem ad 14. pervenire, ſanguinem autem plerumque ſpuunt. Hippo. ibidem, coac. 6.

Quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multus eſt in pectore. & facies triſtis, & oculi colore auriginis infecti; hi pereunt. Hippo. ibidem, coac. 11.

Pleuriticis quibus in principio ſputa penitus purulenta ſunt, tertio die moriuntur, aut quinto: ſi vero hos effugerint, non multo melius habentes, 7. aut 9. aut 11. ſuppurari incipiunt. Hippo. ibidem, coac. 1.

Vide dureti explanat.

Si ad ſuppurationem tendit pleuritis, febris major fit, rigor accedet, & pro dolore pondus, ex Hippo. 2. prognoſt. cap. 10.

La-

Lateris dolor ex ſputis bilioſis, citra rationem ſi evanuerit, delirium ſignificat. Hipp. lib. 1. prædic.

Sputum flavum ſanguine permixtum non multo, ſi in principio appareat, valde juvat in pleuritide, ſicut affirmat Hippocrates de morbis pulmonum: & in coac.

Pleuritide, vel peripneumonia laboranti, diarrhœa ſuperveniens, malum. Hippo aphor. 16. ſect. 6. non tamen ſemper.

Quicumque pleuritici facti, intra 14. dies per ſuperiora non repurgantur; iis in ſuppurationem tranſmutatur, Hippo. apho: 8. ſect. 5.

Pleuritis ex ictu, aut caſu, ad ſuppurationem devenit.

Qui ex pleuritide empyici fiunt, ſi intra 40. dies à quo eruptio facta eſt, ſuperne repurgentur, ſervantur; ſi vero non, in tabem tranſeunt. Hippo. apho. 15. ſectio. 5. & in coac.

Peſſimum antea probe ſpuiſſe, deinde ex toto deſiiſſe, gravitate, & dolore in pectore permanente.

Niſi pleuritis ſolvatur ſudoribus, vel hæmorrhagia è naribus vel ſputis, tranſit in peripneumoniam intra 7. dies, aut in abſceſſum, aut in empyema poſt 14.

Pulſus valde ſerratilis in pleuritide, cum imbecilla facultate conjunctus, periculum præſens minatur: Cum firma autem, aut tarde coquetur, aut ad ſuppurationem deflectet, aut tabidus eam excipiet marcor, Gale. lib. 4. de cau. pulſu.

Nunquam fit in pleuritide, & peripneumonia, ut caput non afficiatur, quod humorum excipiat in illis inflammationibus putreſcentium fuliginem. Gale. ibidem.

Si pulſus in pleuritide mutetur in majorem crebritatem, peripneumoniam, aut ſyncopen denuntiat Gal. ibidem.

Maximum indicium exitialis pleuritidis, ſi pulſus ſit magnopere durus, & ob id, ſimiliter parvus, & ob hæc, & calorem, creberrimus; pleuriticus enim cum tali pulſu, nullus eſt unquam ſervatus. Gale. lib. de præcogn. ex pul.

Serratilis illa inæqualitas, quæ pleuriticis maxime eſt propria, remittit, ſi pleuritis ſit mollis, & coctu facilis; intenditur autem, ſi ea ſit exitialis, indicatque eam eſſe coctu difficilem. Gale. in introduc. in pulſus.

Vide reliqua Hippocratis prognoſtica in coacis, cum Dureti explanationibus.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Juvenis vera & notha pleuritide laborans, ſanatus.

Nobilis quidam juvenis, in omnibus indulgens genio, diſcedens domo patris ad hiberna cohortis ſuæ, peracto unius diei itinere, incidit in febrem continuam acutiſſimam, cum diarrhœa, atroci dolore punctorio in latere, juxta mammam ſiniſtram, tuſſi, & ſpirandi difficultate non exigua. Vicinioris loci Medicus accerſitus, venæ ſectionibus curationem eſt aggreſſus, habita quadam ratione diarrhœæ. Cumque tertio die ingraveſcerent ſymptomata omnia, petiit Medicum auxiliarem, ægrotanti non parum timens: Rogatus à patre ut filium ægrotantem eo comitante viſerem, eum graviter affectum inveni primo aſpectu, ex dolore punctorio, febre acuta, cum pulſu valido, frequenti, & duro cum celeritate, pleuritidem eſſe ratus; paulo poſt tamen, iterum pulſum explorans, mollem inveni, quod me à prima ſententia diſcedere cogebat: nulla exiſtente pleuritide cum pulſu molli; multa quoque ſputa, cum tantum dies eſſet tertius, & prægrandia, frequenter educebantur, & cocta ſatis, quod nulli pleuritidi incipienti proprium eſt: tunc enim parum aut nihil ſpuitur, niſi fluxionem in pulmonibus antea factam, comitem habeat: Quod autem me magis angebat, pulſus erat illa mutatio, modo in duritiem, alias in mollitiem. Interea omnia fiebant quæ ægrotanti conducibilia videbantur, de quibus antea in curatione. Quarto die, etiam ſi diarrhœa permaneret, non cogitavimus de purgatione, nondum bene mihi perſpecta uniuſcujuſque ſymptomatis cauſa proxima, & hoc ſane optime: circa enim veſperam, ipſo 4. inclinante, cum febris eſſet ſemper valida, deprehenſa eſt à Medico ordinario, quædam naſi, & extremorum frigiditas, cum pulſus inæqualitate, quemadmodum ſolet accidere in principio paroxyſmi febris intermittentis: Perterritus, fratri ægrotantis præſens nuntiat periculum, qui me ſtatim ad eum accedere rogat, omnia exploraturum, remque uti renuntiatum erat, ita ſi habere comperiens, timui ægrotanti, aſtantium tamen animos ad ſpem erigens, eo quod vires conſtarent, ægro-

tus

tus bene ſe haberet ad ea quæ offerebantur, bene ad decubitum, bene ad loquelam, juvenis eſſet, nec ſe in deteriori ſtatu poſitum agnoſceret: affirmavi, cum plures in eo eſſent diſpoſitiones morbificæ, quamlibet ſuo tempore proprium motum exercere modo quæ à pleuritide erant, modo quæ à fluxione in pulmones; laborabat enim ante morbum, communi rheumate ſine febre: Hanc itaque extremorum, & naſi frigiditatem, eſſe à motu bilioſorum excrementorum, fluxum ventris foventium aſſerui, brevique tranſituram, quod ita contigit; exigui enim temporis ſpacio, febris, & calor invaluere, quæ ſudorem criticum die quinto attulerunt, quo à dolore punctorio omnino liber factus eſt æger, manente tamen febri valida ut antea, verum non ita moleſta, cum tuſſi, ſputis, & fluxu ventris. Poſtero die, ſexto ſcilicet, decreta eſt purgatio ad fluxum poſt 7. erandicandum; ceteraque Medico ordinario adminiſtranda relinquens, cum ægrotus meliuſcule haberet, diſceſſi, ſanatuſque eſt adoleſcens: In quo non eſt miranda ſymptomatum varietas, cum in eo variæ eſſent diſpoſitiones morbificæ, quarum præcipuæ, pleuritis, ſcilicet, & fluxio in pulmones, viciſſim pulſum in conſenſum trahebant, at vacuata ſudoribus 5. die illius materia, hæc permanſit anacatharſi ſananda, nec amplius pulſus factus eſt durus, molli parte in poſterum tantum laborante: Tunc agnovi qua de cauſa, ante 5. diem, pulſus mihi ſæpiſſime exploranti, modo durus, alias mollis apparuiſſet: Quod enim ad me, ingenue fateor, ſerratilitatem illam pleuritidi, ut ait Galenus, maxime propriam, nunquam deprehendere potuiſſe, quemadmodum magni quidam viri fatentur de Syſtole; hanc tamen in pulſu magno, modo non ſit celer, manifeſte adverti pluries: Cum autem ut ſerratilitas animadvertatur, plures digiti ſint imponendi, eorumque intermedia non eo modo tangant arteriam, quemadmodum partis carnoſæ medium, in ſummis digitis poſitum, videtur arteria in modum ſerræ digitos attingere, quod potius ſe tenet ex parte tangentis quam ex parte arteriæ pulſantis; ut videbitur, ſi quis vel tantillum digitos retrahat ſupra, aut infra, ab eo loco in quo arteriam explorabat; quod enim erat tanquam ſerræ acumen in arteria, mutabitur in partem vacuam, quia tunc eſt è regione intermedii digito-

gitorum, quod arteriam non bene attingere poteſt, ut partes carnoſæ in ſummis digitis poſitæ: Ideo ſerratilitatem parvi pendi, tanquam fictitiam, contentus duritie, quæ ſufficit ad pleuritidem dignoſcendam. De quibus etiam ſupra.

OBSERVATIO II.

Ruſticus a Chirurgo habitus pro pleuritico, purgante medicamento poſt ejectionem 40. vermium ſanatus.

Rogatus à quodam Chirurgo, ut ruſticum inviſerem pleuritide ut ipſe putabat laborantem: Accedens ad ægrotum, ſtatim affirmavi ex pulſu, morbum non eſſe pleuritidem, inſpectoque partis dolentis ſitu, viſus eſt mihi potius infra, quam ſupra ſeptum tranſverſum poſitus, pulſuique multum credens, qui durus non erat, aſſerui per jocum, tales pleuritides medicamento purgante ſanari, pignoreque certare volebam, aut vermes ſubeſſe, aut ſaltem corruptorum humorum, non parvam copiam, ſumptoque poſtera die purgante medicamento, 40. vermes ejecit, & ſanatus eſt.

OBSERVATIO III.

Mulier itidem credita laborare pleuritide, Catartico medicamento curata.

In hac urbe ſimiliter rogatus ſum per Pharmacopœum, ut mulierem procuratoris uxorem inviſerem; pleuritide, ut credebatur, laborantem, multæ à Chirurgo, imperante tanquam Medico, ut mos eſt, Pharmacopœo, adminiſtratæ fuerant venæ ſectiones, quibus dolor non cedebat; quippe fallebantur in cognitione morbi, quod ex pulſu, qui durus non erat, ſtatim agnovi, ſtagnantes enim erant humores corrupti in inteſtinis juxta diaphragma, quibus poſtera die medicamento purgante dejectis, ſanata eſt à pleuritide putata, Pharmacopœo, & Chirurgo ſtupentibus; Quod mihi multoties contigit, etiam cum res mihi eſſet cum Medicis, ſuperficie tenus, morborum ſigna perpendere ſolitis; qui ex ſimplici dolore, ex relatione ægrotantis, punctorio, male ex ſitu, & nulla ex pulſu habita ratione, ſtatim affectum pleuritidem prædicant.

OBSERVATIO IV.

Vir vera pleuritide extinctus.

Profectus peregre ut virum pleuritide, ut dicebant, laborantem inviſerem, inveni eum cum febre acuta, dolore punctorio, tuſſi, & ſpirandi difficultate: Ex pulſu videbatur pulmo affectus, ſputa erant ſanguinolenta in principio, quod non ſo-

ſolum in morbis pulmonum bonum eſt, ſed etiam in pleuritide, quia dominium ſanguinis oſtendit qui inter humores benignior habetur: Per quas autem vias in pleuritide ſanguis ille ad aſperam arteriam perveniat, & inde tuſſi rejiciatur, non aſſentit Sennertus, & merito, doctrinæ Galeni, qui lib. 5. de loc. affect. cap. 3. vult illum tranſſudare ex pleura, in cavum pectoris, deinde ejus compreſſione, à pulmonibus exſugi, tuſſique rejici per aſperam arteriam: Sed quomodo ſanguis purus, in principio pleuritidis rejiciatur, nec mora per longam illam viam, nigreſcat, ego quidem ſicut & Sennertus non video; neque quomodo tanta copia materiæ, per ſputa rejici poſſit in pleuritide, niſi ſimul pulmones afficiantur, ut accidit in ægroto primæ Enarrationis. Sed ut ad ægrotum de quo nunc agimus redeamus, exiſtimabam ego illum à morbo evaſurum, ſecundum id quod diximus ex Hippocrate, & explanante Galeno, cap. 9. lib. 2. progn. At ille mortuus eſt, non propter humoris qualitatem, ſed, ut opinor, quantitatem, ex nova fluxione irruente. Vult itaque Sennertus ſanguinem illum, qui in principio pleuritidis rejicitur, ex vaſis quæ aſperæ arteriæ, & partibus quæ pulmonum ſupra lateri annectunt, afferunt nutrimentum, hiantibus, ob copiam ſanguinis in pleuram ruentis, duci.

Quæſt. 3. cap. 16. de pleur.

Vide cap. 5. hac de re.

De Phthiſi.

CAPUT. IV.

Omnibus eſt in confeſſo, Medicos affectum illum, quo quis ſenſim contabeſcit cum febre ab ulcere pulmonis recepto jam nomine, phthiſim proprie nominare, communiter vero quamcumque corporis conſumptionem, à verbo (*phtheo*,) aut (*phthino*) quod eſt deficio, conſumor, contabeſco, unde phthiſis, conſumptio, tabes, deficientia, præcipue ab ulcere pulmonis; cujus ita acceptæ, duæ ſunt ſpecies. Prima & maxime proprie ſumpta, ab ulcere pulmonis principium habet: Altera à diutina cerebri fluxione quam nulla exhaurire, nec avertere potuerunt auxilia, ſine ſputo ſanguinis, & ulcere, niſi in-

Quid ſit phthiſis?

Cujus duæ ſunt ſpecies, prima ab ulcere pulmonum, altera à fluxione diutina.

interdum ſub fine. In prima pulmo ſtatim aliquando corrumpitur, nulla præcedente acri fluxione, ſed proprio ſubſtantiæ vitio, quæ ævum non patitur, niſi exiguæ durationis; ut accidit in arboribus intempeſtiva luna cæſis, quæ aliis multo citius carie vitiantur; ſic pulmo, qui ex corruptibili materia originem habuit, nullam aliam ſuæ corruptionis habet cauſam; licet ex acri fluxione facilius ulceretur, quia ejus ſubſtantia diutius reſiſtere non valet. Aliquando tamen humoris tanta eſt acrimonia, ut nullus ſit pulmo qui ulcerationem effugiat, ſive talis à cerebro, ſive à vicinis partibus influxerit, ſive mora in ipſis pulmonibus talis, ut ſæpe fit, evaſerit. Ut plurimum à ſanguinis ſputo malum incipit, quod tuſſicula aliquandiu perſeverans, aut raucedo præceſſit; unde aphoriſmus:
Apho. 15. ſectio. 7. A ſanguinis ſputo, puris ſputum, malum. Non tamen præcedit ſemper ulcus, ſanguinis ſputum, ſed ipſum ſæpe ſequitur, niſi ex magna ſanguinis abundantia vena rumpatur. Fit etiam ulcus rupto abſceſſu ex peripneumonia; hiſque omnibus modis gignitur ulcus pulmonis à cauſis internis, quæ ſi valeant, à decimo octavo, ad trigeſimum quintum annum manifeſtatur, juxta aphor. 9. ſectio. 5. Quia ultra hanc ætatem deponunt humores de acrimonia, & caliditate, ex eoque etiam oſtenditur, pulmonis ſubſtantiam conſtantem eſſe, quæ fluxionibus etiam acribus reſiſtit; ultra autem hæc duo, non extenditur aphoriſmus. At vero à cauſis externis, ictu, caſu, vociferatione, magni oneris levatione, curſu, aëris interdum calidioris, aut frigidioris inſpiratione, ſicut & contagio per longos dies, poteſt in omni ætate, ulcus pulmonis accidere. Secunda ſpecies magis obſcure progreditur, iis præcipue qui firmis ſunt pulmonibus, quibus, & aliis, tardius aut citius fit ulcus, ſecundum pulmonis diſpoſitionem, & qualitatum humoris recepti intenſionem. In principio animadvertitur ex tuſſi, fluxio quædam à capite, quæ pro levi affectu accipitur, tamen pertinax, non cedit remediis, à fonte ſcilicet ſuppeditata perpetuo materia, quæ tuſſiendo poſt ſomnum præcipue expellitur: Cum igitur non dentur induciæ, motu perpetuæ tuſſis, excreandæ materiæ quotidie delabentis neceſſario, ſenſim tandem incaleſcunt pulmones, febriſque accenditur: Aut humores delapſi, ut quidam

Cauſæ externæ, a quibus ulcus oritur Pulmonis.

dam volunt, præter naturam accenſi, æſtum & febrem inferunt, peripneumoniæ nothæ quid ſimile, quibus ſenſim conficitur æger ſine ulcere, & ſanguinis ſputo. Febris hæc, temporis progreſſu tranſit in hecticam, ut plurimum conjunctam putridæ, habentem quotidie ſub verſperam exacerbationem, in qua tangens ægrotantem, manus mihi aduri videbatur, conſumptis ſub finem benignioribus humiditatibus; quo tempore ſputa ita cocta apparent, ut verum pus diceres: In iis tamen quibus ſub finem morbi pulmo ulceratur, materia ſputorum ardore facta acriori, hæc ſputa miſcentur cum pure, ex una parte coctum illud excrementum, ex altera pus verum referentia; quendoque autem viciſſim ejiciuntur, quod agnoſcitur ex ſtylo ligneo, cui pus verum non hæret per medium ducto, quemadmodum illa ſputa, quæ etiam aquæ ſupernatant, pus vero fundum petit. Hæc ſpecies, fere ſemper cauſam habet externam, ex his quæ caput debilitant, de quibus fuſius cap. de fluxionibus, accedente pectoris imbecillitate, qua fluxiones in ſe facile recipit. Huic ſpeciei, quamvis non ita periculoſæ ut altera, in qua pulmo eſt ulceratus; mature tamen ſuccurrendum, inveteraſcens enim certam invehit tabem: In altera, facto ulcere, conclamatum eſt de ſalute; ideo impediendum ne fiat, debito præcipue vivendi regimine, in omnibus rebus quæ non naturales vocantur, inter quæ lactis uſus maxime prædicatur, & ejus loco, ſi aliquid obſtet, ſorbitiones ex hordeo factæ cum ptiſana, in qua pulmonaria incoxerit: Si enim quidquid defluit, aut in pulmonibus exiſtit, corrodentis ſit qualitatis expers, nunquam ulcerabitur pulmo, niſi ex prima conformatione, factus ſit ex materia valde corruptibili, quæ ſi nulla etiam præexiſtat fluxio, ad certum tempus eſt tantum duratura, quod eſt inevitabile fatum. Cum autem à ſanguinis ſputo, puris ſputum ſequatur, quod ulcus jam factum oſtendit, omnibus modis impediendum, & omnibus auxiliis ſanguis cohibendus, ut dicetur cap. ſequenti. Quantum ad ulcus ſanandum, uterer terebenthina cum pulvere radicis conſolidæ majoris, & pulvere pulmonis vulpis, aut alterius animalis; vel hianti ore, fumum exciperem potionis vulnerariæ, eaque bis in die uterer in potu, quæ ſi non valeant, ut fere fit, vale dicendum. Cetera exponentur in Enarrationibus ægrotorum.

Fluxio temporis progreſſu tranſit in hecticam.

Lactis uſus, utiliſſimus, ad Phthiſim præcavendam.

PRO-

PROGNOSTICA.

Tabes his ætatibus fit maxime, à decimo octavo ad trigesimum quintum. Hipp. aphor. 9. sectio. 9.

Autumnus tabidis malus. Hipp. apho. 10. fact. 3.

Tabe laborantibus, si sputum quod extussiunt, carbonibus injectum male olet, & capilli de capite defluunt, lethale. Hippo. 11. sect. 5.

Quibus tabidis capilli de capite defluunt; iis fluxus ventris superveniens, moriuntur. Hipp. apho. 12. sect. 5.

Si tabem habenti profluvium alvi superveniat, lethale. Hippo. apho. 14. sect. 5.

Ex his minime superstites manent virgines, & mulieres, quibus ex suppressis mensibus tabes oborta est. Hipp. lib. 2. prædict.

Ulcera pulmonum raro, aut nunquam sanantur.

A sanguinis sputo, si puris sputum sequatur, ulceratus est pulmo, & tabes sequitur.

Curato sanguinis sputo non fidendum; levi enim de causa iterum spuitur.

Mulieres facilius tabe corripiuntur, quam viri.

Tussis cum febre pertinax, non cedens remediis, tabem affert; etiam si non spuatur sanguis.

Tabes à parentibus, altera periculosior.

Qui scapulis sunt prominentibus alati dicti, magis sunt ad tabem propensi, quia fluxio à capite, recta fertur in pulmones.

Phtisis mariti facile communicatur uxori; non autem, illa uxoris, ita facile marito communicatur, quia uxores sunt magis assiduæ juxta maritos, rebus administrandis.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Phthisis incipiens in juvene 25. annorum curata.

Nobilis quidam juvenis 25. annorum venationi deditus, cujus uxor paucos ante annos, tabe ab ulcere pulmonis perierat; cepit & ipse hoc affectu laborare, post sanguinis rejectionem non parvam, à quibusdam mensibus, quæ venæ sectione curata fuerat,

rat, nullo ſubſequente puris ſputo. Accerſitus opem laturus, inveni ægrotantem cum tuſſi, febri & macie, facieique pallore, lecto tamen non addictum: Statim cogitavi eſſe mihi utendum aliquo remedio, quod & pulmones roboraret, ne fluxionem exciperent; & humores ad interiora fluentes, ad ſuperficiem propelleret, ad quod præſtandum, nihil magis conducibile inveni decocto radicis chinæ, cum foliis pulmonariæ. Primo igitur imperato vitæ regimine, ut ab omnibus acribus, & ſalſis, vino, venatione, ira, clamoribus, venere abſtineret, & curas fugeret, ceteraque quæ in affectum imperantur obſervaret, præſcripſi ante uſum ptiſanæ, medicametum purgans, cujus talis eſt deſcriptio.

℞. Rad. conſoli.. major. ℥ß. folior. pulmon. tuſſilag. cap. vene. betoni ana mß. ſem. frigid. ana ʒj. hordei ℥ß. fiat ex his decoct. Acc. q. ſ. infun. folio. ſen. mund ʒiij. ani. ʒß. agar. ʒj. in nodulo poſitam, & ſæpius expreſſam. omnium facta. colat. & expreſſ. diſſol. mannæ calabr. ℥j. fiat potio, 8. die repetenda, ſi vires ferant; Advertendum enim, ne multa ſit evacuatio, propter virium languorem in hoc affectu, qua multi antea obambulantes, lecto affiguntur per totum morbi decurſum, quouſque moriantur; melius igitur purgantibus, infra ſubſiſtere, quam ultra progredi virium jactura.

Poſt primam purgationem, ſanguinem hauriendum juſſi è cephalica dextra, cum conſilio, ut ſi putridus eſſet, paucis poſt diebus ex altero brachio, eadem quantitate ℥vj. extraheretur. Interea uteretur bocheto ſupradicto in hunc modum compoſito.

℞. Chinæ in taleolas inciſæ ℥ij. folior. pulmon. mj. Infun. chinam per noctem ſupra cineres calidos in aquæ fontis ℔vj. mane injice pulmon. fiatque decoctio lenta ebullitione, ad tertiæ part. conſump. colatura ſacchari ℥ij. & cinamo. ʒij. aromat. ſi placeat ægrotanti utatur pro potu ordinario.

Pro bechico, juſſi conficiendum ſyrupum de pulmonaria, ejuſque folia, in juſculis decoquenda, non ſunt enim guſtui ingrata: Hacque curandi methodo, intra dies octo cepit meliuſcule habere, quod optimum ſignum eſſe ſolet: Si enim intra 15. dies, decoctum iſtud non proficiat, ſalus deſperanda;

cum-

cumque lactis utendi non esset tempus commodum, ejus loco hordeata præscripsimus; Deinde lac asininum sumens mense Maio, perfecte sanatus est, nec opus fuit auxiliis quæ ad evertendas fluxiones extrinsecus præscribuntur, de quibus cap. de fluxionibus.

OBSERVATIO II.

Vir 30. annorum ab incipiente Phthisi curatus.

Eadem prorsus methodo nobilem virum 30. annorum curavimus in hunc affectum à causis procatarticis deductum. Usu bocheti prædicti, purgato corpore, & ex utroque brachio secta vena, febris desiit octo dierum spacio, parum, aut minime tussienti, nec lactis usu opus fuit; Quia autem stipendia merens ejus caput refrigeratum erat, roborantia jussi capiti admovenda, ne frigiditate male coquendo, fieret excrementorum proventus, deinde fluxiones.

OBSERVATIO III.

Dux belli tertio hoc affectu laborans sanatus.

Ducem levioris equitatus, belli incommodis hoc affectu, tertio sed gravius laborantem sanavimus. Huic omnia adhibita sunt remedia, quæ in hunc affectum, sumptis, & admotis, solent præscribi; Primo ptisanæ supradictæ, seu bocheti usus; repetitæ fuerunt decimo quoque die purgationes; iteratæ, in parva tamen quantitate, venæ sectiones, quia sanguis valde putridus erat; fonticulus brachio adhibitus est, vesicatorium etiam perpetuum gestandum consuluimus, juxta vertebram colli septimam, quod rerum usus maxime probat, ut cap. de fluxionibus attigimus; quidam autem, propter intolerabilem urinæ ardorem ferre non possunt, alii vero ne vel minimum afficiuntur. Sorbitiones ex hordeo non defuerunt, & tandem lactis usus, non prætermissis extrinsecus caput roborantibus de quibus cap. de Epilepsia, & cap. de Artritide. Usus est etiam pro bechico syrupo pulmonariæ, & ejus foliis in jusculo.

OBSERVATIO IV.

Aliquis post raucedinem in Phthisim incidens, ea periit.

Quidam servus Pharmacopœi, derepente correptus est raucedine, quam ipse in principio, & alii spernebant; perseverante tamen raucedine prædixi periculum, licet tussis tunc non

non adesset. Ut sibi melius provideretur discessit in patriam, brevique mihi relatum est phthisi periisse. Multas curatione supradicta, ab imminente phthisi mulieres, & virgines liberavimus, nec securiorem methodem in hunc affectum inveni: Semper intra dies octo prodesse animadvertitur, quibus spes est aliqua recuperandæ valetudinis; cum scilicet morbus nondum egit radices: Itaque cum simplex est fluxio, quæ in pulmones impingitur, catarrhi proprie dicti nomine assumpto, cum ea quæ fertur in palatum, & fauces, mature succurrendum, præcipue si humor fluens sit tabificus, & acris; omni enim arte, ut jam dictum est, temperandus, & vacuandus, avertendus quoque venæ sectionibus, cucurbitulis, setonibus, vesicatoriis, levibus errhinis, quæ sternutamenta non moveant, præire enim, & subsequi sternutamenta, in morbis pulmonum, malum est ex Hippocrate; Suspendere autem catarrhum, ridiculum est cogitare, cum non possit, nec debeat manere in parte unde fluit, quæ quotidie gignit excrementa, quæ retinere est impossibile, nisi ad quoddam tempus sumpto laudano, neque emplastra quæ capiti raso imponuntur, & alia quæ in eumdem finem adhibentur, id præstare possunt; satis est si cerebrum roborent, ut melius coquat, & minorem excrementorum proventum cumulet in posterum. Pilulæ sublingues, & opiatæ ex conserva rosarum, gummi arabico, bolo armena, & terra sigillata, cum quibusdam bechicis admixta, id minus efficiunt, leniunt tantum, & astringentium viribus, partes gutturis circa laryngem constringendo, humoris aditum ad pulmones non ita facilem reddere possunt, sed hoc non magni est momenti, ut constat experientia, in pertinacibus pulmonis fluxionibus. Universalibus igitur præmissis, stamus in potioribus, caput scilicet roborantibus, & sudorificis; aliis jam enumeratis, non neglectis.

Lib. 2. prædict. cap. IX.

De Sanguinis sputo.

CAPUT V.

Sputum sanguinis a variis corporis partibus oritur.

CUm à sanguinis sputo, si puris sputum subsequatur, fiat phthisis, parumper de eo hoc capite differendum, ut ejus causæ devitentur & recta curandi methodus, cum accidit instituatur: Sed quia sanguis dum per os rejicitur, non tantum à pulmonibus, verum & ab quamplurimis aliis partibus prodire doceamur; & omnis qui exit à pulmonibus non semper immediate ab ipso sed per illum transiens rejiciatur: Omnia signa, quibus agnoscitur, quanam ex parte sanguis primum exeat, sunt perpendenda. Exit autem per os sanguis, à partibus pectoris, à pulmone, à trachea arteria, stomacho, gutture, capite, & partibus ipsius oris: Hoc autem quatuor modis; vel enim ora vasorum reserantur, *anastomosis* dictus; vel sanguis transsudat per tunicas vasorum *Diapedesis* dictus; vel ipsa vasa rumpuntur *Rexis* dictus; vel denique vasa corroduntur, *Diabrosis* dictus. Anastomosis fere semper causas habet internas, sanguinis abundantiam, aut ejus qualitatem; cum scilicet nimia quantitas, aut calor, vel ejus acrimonia, naturam irritant ad excretionem; Externas vero quasdam habet, ut quædam venena, sive morsu, sive alio modo in corpus irrepserint: quædam etiam medicamenta, ut aloë, & similia. Diapedesis causa, sanguinis est tenuitas, cui addi potest tunicarum vasorum tenuitas. Rexis, seu ruptio, causas habet præcipue externas, ut casus, percussio, clamores intensi, cursus, saltus, tussis nimia, ira, conatus validiores; causam etiam internam potest habere aliquam Rexis, vasorum scilicet distentionem à plenitudine, sed hæc causa indiget ut plurimum aliqua externa, quæ sanguinem augeat, vel commoveat, & ad pectus propellat, ut exercitationes violentæ, & animi motus vehementiores, præcipue ab ira. In summa, ruptionis venarum causa ex Galeno. 4. de loc. affec. cap. 8. humoris est motus vehemens, aut ejus abundantia. Quod autem eo loco scribit; frigus, venarum rupturas per se non facere, sed quia tunicas venarum rigidas, &

Et fit hoc quatuor modis.

Frigus per se non est causa rupturæ vasorum.

& ad distentiones contumaces reddens, ut rumpantur paratiores efficit, non omnino mihi probatur: Licet enim in pulmone, hiberno tempore, aër frigidus attrahatur, non video tamen, quomodo frigus venas in parte corporis calidissima, venas rigidiores efficere possit: Existimaverim potius, externis partibus à frigore coarctatis, sanguinem ad interiora propelli, subitaque ibi facta repletione, vasa nimia tensione pati rupturam: Si quis tamen hæc duo concurrere velit, si de pulmone tantum agatur, non inficiar. Diabrosis, seu erosio, fit ab humoribus acribus, & salsis à capite ut plurimum delapsis, vel ad pulmones aliunde delatis, ad quæ multum facit temperamentum partis, & totius, ciborumque acrium usus. Ex his constat Rexim, & Diabrosin, phthisis frequentiores esse causas. Sed ut hæc omnia dignoscantur, uniuscujusque signa sunt persequenda. In anastomosi nullus est dolor, nisi sanguine bronchiis oppletis fiat distentio, & spirandi difficultas; suppressa est aliqua evacuatio, sanguis in magna quantitate rejicitur, idque pro vasis aperti magnitudine, natura levatur, quæ fit certis temporum intervallis: Advertendum tamen ne sanguinis concreta portiuncula remanens in pulmone, ibique putrescens ardorem concipiat, & ulceret. Ex diapedesi, seu transsudatione, sanguis paucus, serosus, emittitur. Si à ruptione vasa aperiantur, præcessit causa aliqua rumpens supradicta, sanguisque paucus, aut multus rejicitur, pro vasis ruptæ & rupturæ magnitudine, nec regitur excretio à natura, ut fit sæpissime in anastomosi. Cum autem sanguis effunditur ab erosione, præcessit acrior aliqua destillatio à capite, quæ causa ulcerationis est frequentior, potest tamen aliquando, in pulmonibus aliquid erodens concipi, vel aliunde quam à capite deferri; sanguis à principio paucus, aucto tamen ulcere, interdum copiosior, nullaque causa violenta ante dicta præcessit. Quot modis sanguis exeat à venis, & quibus signis unumquodque agnoscatur descriptis, superest ut ea quæ partem, à qua sanguis effluit ostendunt persequamur. Cum sanguis simplici excreatione, sine tussi ejicitur, à partibus gutturis educitur; Si simplici spuitione, à partibus oris, de quibus non multum laboramus, nisi præter modum fieret excretio; tunc enim causa extraordinaria

Unde Vasorum erosio.

Signa unde cognoscitur, a qua parte corporis sanguis spuendo rejicitur.

esset inquirenda, ut sanguisuga potu devorata, aut aliquid aliud. Ab ore multus sanguis effundi non potest, nisi aliquando ex dente avulso, aut vulnere licet viderimus multum sanguinis ab ore rejectum fuisse, simplici expuitione, ut videre est in secunda Enarratione hujus cap. Quæ magis occurrunt consideranda, sanguinis est à cerebro, à stomacho, à partibus pectoris, & ex ipso pulmone rejectio, præcipue hoc ultimum, eo quod ex ea sæpe sequatur phthisis. A cerebro descendente sanguine, movetur interdum tussis, cum fertur in asperam arteriam, non tanta tamen, nec semper, ut cum à pulmonibus rejicitur; nec ita rubicundus est sanguis, nec spumans, licet exeat interdum à pulmonibus sine spuma; per nares aliquando de eo aliquid excernitur, quod etiam cum vomitu fieri solet, aut cum à pulmone in magna quantitate rejicitur; præcessit aut adest capitis gravitas, vel dolor, vel utrumque. A ventriculo sanguis vomitione redditur, ad quem interdum confluit à toto, vel à jecore, vel à liene, in quorum regione tensio, aut dolor, vel ambo percipiuntur, descendit etiam sanguis à capite in stomachum, sed nigrior, & in minori copia vomitu rejicitur. Cum ex partibus pectoris educitur sanguis, majori conatu, & tussi educitur, quam à pulmonibus, nec ita floridus est, dolorque interdum in quadam pectoris parte, ubi ruptio facta est percipitur. Si sanguis à pulmonibus rejiciatur; si paucus est cum multa tussi, valde spumans est, si multus, nihil, aut parum habet spumæ; Ex communi doctrina, valde rubet, ut sanguis arterialis, quo nutritur pulmo: At si sanguinis fiat circulatio, ut multi fatentur, hoc signum erit invalidum, cum sanguis venarum, & arteriarum misceantur; quocumque autem modo res se habeat, exit cum tussi, in minori, vel majore quantitate, pro modo, & natura vasis aperti, rupti, vel erosi. Ex hoc occurrit quod scribit Sennertus de sputo sanguinis quod fit interdum in pleuritide, quem à pleura transsudare contra Galenum 5. de loc. affec. cap. 3. non credit, pulmonemque simul affici credibile esse ait, ubi sputum magna copia in pleuritide rejicitur, cum tanta copia materiæ, qualis sæpe à pleuriticis per tussim rejicitur, non possit per pleuram transsudare ut jam cap. 3. diximus.

Differentia inter sanguinem, qui ex Pulmonibus, & qui e stomacho ejicitur.

Lib. 2. pract. part. 2. cap. 16. de pleuri. Quæst. 3.

mus. Præcipue vero, inquit, non eſt conſentaneum, ſanguinem qui in principio pleuritidis purus plane rejicitur, per pleuram tranſſudaſſe in cavitatem thoracis, & à pulmonibus imbibitum fuiſſe, nullam tamen in iis alterationem, accepiſſe. Sed vero magis conſentaneum eſt, è vaſis quæ aſperæ arteriæ nutrimentum advehunt, quæque partes illas, quæ in parte ſuperiore pulmones lateri annectunt, nutriunt, hiantibus ob copiam ſanguinis in pleuram vicinam ruentis effundi. Hæc ille, qui videatur loco citato & quæſt. 2. ſicut & quæ diximus cap. 2. hujus lib. & Enarra. 1. cap. 3. de ſputorum abundantia, in principio morbi. Ego quidem exiſtimo Sennertum veritati conſentanea afferre, niſi quis dicat, inflatis pulmonibus aëris inſpiratione, eos pleuram contingere, eoque tempore ſanguinem ab ea exudantem ſugere; à pleura autem decidere ſupra diaphragma, deinde à pulmonibus attrahi, ut tuſſi per os rejiciatur, impoſſibile eſt, non enim exudat à pleura exangui, in tanta quantitate, nec ad os perveniret ita rubicundus. Sed de ſputo ſanguinolento pleuriticorum, ſat ſuperque dictum. Redeamus ad reliquas partes ex quibus ſanguis per os rejicitur, ut ſunt aſpera arteria, guttur, & partes oris. Ab aſpera arteria ſanguis parcior, quam à pulmonibus rejicitur, & leviori tuſſi, & interdum ſpecies eſt doloris urentis in parte, in qua ruptio, aut erroſio facta eſt. A gutture deſcendit in ſtomachum, & ſi laryngem attingat, movet tuſſim aliquatenus, dolorque etiam interdum percipitur in gutture. Ab ore, & gingivis, ſimplici ſalivæ emiſſione ſpuitur. His omnibus rite perpenſis, parte ſcilicet affecta, & quo modo afficitur cognita, ad curationem veniendum, accurata in primis, victus ratione inſtituta, quæ in univerſum conſiſtit in abſtinentia eorum, quæ ſanguinem commovent, acrem reddunt & calefaciunt; & uſu rerum frigidarum, & temperatarum, incraſſantium, & aſtringentium: Interea ſtatim præmittenda eſt venæ ſectio, ex latere ex quo ſanguis exire creditur, detrahenda quantum exigunt plethora, vires, ætas, & anni tempus; poſtea vero ad revellendum, ſæpe, & parum eſt detrahendem, v. g. ℥iiij. digitum vulneri imponendo per vices, ut major, in parva quantitate ſanguinis extracti, fiat revulſio. Vena etiam malleoli aperienda, ſi men-

Signa, quibus dignoſcitur ſanguinem ab aſpera arteria, gutture, aut ore rejici.

Diætæ maxima in hujus affectus curatione eſt habenda ratio.

ses, vel hæmorrhoïdes sint suppressæ, aut ut solebant, non fluxerint. Remedia per os sumenda, præter multa quæ in ordine alphabetico describuntur, tria hic proponemus. Primum est laudanum, quo utor in variis morbis, simplicibus quæ miscentur cum opio, mutatis, pro natura morbi, & partis affectæ positione, quæ postulat, ut ajunt, ducentia ad partem affectam, cum in locis est remotioribus, ut pulmo, ad quem ut ab ore remedia, aut eorum virtus perveniat, longa interiacet via; Pro ventre enim, cum agitur de aliquo dolore laudanum postulante, tantum addo castorium, quod & doloribus colicis, & corrigendo opio est accommodatum. Pro somno simpliciter conciliando, crocum admisceo; At pro pulmone, & sputo sanguinis, sic componimus.

Bolus anodynus.

℞. Opii in tegula, aut alio instrumento exsiccati, gr. j. aut iß. & ad summum gr. ij. boli arm. masti. terræ sigil. croci, carab. ana gr. viij. irid. flor. gr. iiij. cum syrupo cydon. fiat morsulus, capiat hora somni, quem si optime conciliaverit, repetatur eadem dosi, intervallo unius, aut alterius diei interposito; sin minus, postera die, dosim opii augendo.

Secundum, est potio adstringens cum sale prunellæ.

Haustus adstringens.

℞. Aquæ plantag. ℥iiij. boli arm. lap. hæmat. & salis prun. ana ʒß. syrupi cydon. ℥j. fiat potio, mane, & sero sumenda.

Tertium, est decoctum vulnerarium, quod multis profuit sanguinem spuentibus, cujus hæc est descriptio.

Decoctum vulnerarium

℞. Sanic. bugulæ, pimpi. pulmon. regi. prati ana mß. sem. gossi. ʒß. fiat ex his decoct. capiat mane & sero ℥iiij. cum ʒß. pulv. cancror. fluviat. in furno exsicc. & pergat in usu per aliquot dies; potest quælibet dosis, saccaro dulcorari ad libitum sumentis. Jussi his diebus elapsis cuidam ægrotanti, qui vasculum sanguinis è pulmonibus, post longam tussim rejecerat, ut hoc decocto, saccharo dulcorato uteretur pro potu ordinario, & ab eo tempore sanguis restitit.

PROGNOSTICA.

A Sanguinis sputo, puris sputum, malum. Hippoc. apho. 15. sect. 7.

Sanguinem quidem supra ferri, qualiscumque sit, malum. Hipp. apho. 25. sect. 4.

Ju-

Juvenibus sanguinis spuitiones. Hippo. aphor. 29. sectio. 3.

Qui sanguinem vomunt, sine febre quidem salutare; Si vero cum febre, malum. Hippo. aphor. 37. sect. 7.

Qui sanguinem spumosum extussiunt, his à pulmone eductio fit. Hipp. apho. 13. sect. 5.

Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus, solutio fit. Hippo. aphor. 32. sect. 5.

Sanguinis sputum ex pulmone, si intra tres dies non curatur, superveniente phlegmone, incurabilis redditur. Galen. lib. 5. metho. cap. 13. & 14.

Sanguis à pectore, minori cum periculo est, quam qui à pulmone rejicitur.

Ubi malum vetus est, medicinæ non est locus.

Sanguinis sputum, si diu tenet, transit in tabem.

Ex vena rupta, magis impendet periculum de præsenti; ab erosa, de futuro. Anastomosis his minus periculosa; Diapedesis autem minime omnium.

Vena rupta si coalescat, iisdem de causis iterum potest aperiri.

Recens ruptio difficulter sanatur.

Sanguis ex ore, & gingivis profluens, eo qui ab aliis partibus rejicitur, minus periculosus.

Qui à faucibus, interioribusque partibus profluit; majoris est periculi.

Sanguis à capite defluens curationem non habet difficilem, nisi intus retentus putrescat.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Mulier quædam per spatium sex mensium, & amplius, maximo sanguinis profluvio, per brevia intervalla ex utero laborans, multis, & multo tempore tentatis, videbatur sanata, sed adventante mensium tempore, & ipsis fluentibus, sequebatur postea idem profluvium ægre cedens remediis, quod multoties accidit, mihi multum negotii facescens; Tandem Deo volente sanavimus. Post aliquot menses duplici tertiana cor-

Mulier post uteri hæmorrhagiam in sanguinis sputum incidens, phthisi extincta.

correpta eſt, in cujus proceſſu, cepit multum ſanguinis ex ore rejicere, cum dolore capitis, & faciei rubore; ſanguine ſpumoſo non exiſtente, nec ita rubicundo, ut à pulmonibus exire creditur, à capite defluere pronuntiabam: Sed cum per parva intervalla recurreret ſymptoma, multumque ſanguinis rejiceretur, ex modo exeundi, licet ſine multa tuſſi, & ex virium jactura, ex pulmonibus ſanguinem efferri, haud dubie affirmavi, exiſtimans qui deorſum alias ferebatur ſanguis, ſurſum aſcendiſſe, unde pulmo tandem affectus dextra ſui parte, in quam decumbere nullo modo poterat ægrota: omnibus fruſtra tentatis, licet ſanguis reſtitiſſet phthiſi conſumpta eſt, maxima ſpirandi difficultate in fine morbi ſuffocata.

OBSERVATIO II.

Sanguinis ſputum doſi laudani ſanatum.

Vocatus in caſtellum cujuſdam nobiliſſimi viri, ut ſororem uxoris inviſerem, quæ à tribus diebus ſanguinis ptyaliſmo, laborabat: veniens, rei novitate ſtupui videns tria mantilia ſanguine conſpurcata, ſimplici ſpuitione, ſine tuſſi, & excreatione. Cum ſibi venam tundendam curaſſet, obambulans ſine febri; præſcripſi tres doſes laudani more noſtro confecti, de quo ſupra, & in præſenti.

℞. Boli arm. maſt. carab. ana ſcrup. j. croc. ſcrup. ß. opii gra. iij. cum ſyrupo cydon. fiant tres morſuli pro tribus doſibus ſumendis, qualibet in ingreſſu lecti; à quarum uſu ceſſavit ſanguinis ptyaliſmus.

OBSERVATIO III.

Phthiſis a ſputo ſanguinis.

Juvenis quidam ſputo ſanguinis derepente correptus, adhibuit omnia quæ ad hujus affectus curationem conferre videbantur; ſanato ſanguinis ſputo, ſibi & aliis ſanus videbatur, non revertente tamen amplius, ſanguinis ſputo, ſenſim tabe correptus eſt, & conſumptus: Quod multis aliis adveniſſe animadverti; ideo ſanato ſanguinis ſputo, non eſt fidendum, licet puris ſputum poſt longum tempus non appareat; Imo non apparente puris ſputo, ſed tantum puriformi, non minus propterea phthiſis ſubſequitur, ut cap. de phthiſi dictum eſt.

OB-

OBSERVATIO IV.

QUidam vir fluxionibus in pulmones obnoxius, tandem ſanguinem rejiciens, ab omnibus phthiſi conſumptum iri credebatur: Manſit in hoc ſtatu per quoſdam menſes, à quibus ab phthiſi quidem liber factus, fluxione tamen in pulmones perſeverante, puriformiaque ſpuens, ab ea fluxione poſt aliquot annos obiit. Plures hujus conditionis vidimus ægrotantes, quibus fluxio in pulmones, minabatur exitum per phthiſim, parum interdum ſanguinis ſpuentibus, quorum aliqui ad 50. alii ad 60. annum vitam protraxerunt, tuſſiendo, & materiam perpetuo in pulmones delabentem excreando, donec à cauſa præcipue externa, geminata fluxione, ſubortaque febri continua, non valeret pulmo jam debilis factus ſe extricare, affectu, de quo jam cap. 2. hujus lib. morientes.

A fluxione in pulmones ſputum ſanguinis, puris & tandem mors.

OBSERVATIO V.

HIs diebus elapſis, vir quidam nobilis, poſt longam equitationem æſtivo tempore, veniens Burdegalam, manſit præ calore in lecto tota nocte ſine ſtragulis, unde corpus refrigeratum ſenſit, ſurgens mane rauca voce loquebatur; ſed cum ulterius iter eſſet ſuſcipiendum, ſub ſole equitans, ceſſavit raucedo, veniens tamen domum ſuam iterum rediit raucedo cum tuſſi: Conſulebam ut venam ſibi tundendam curaret, quod ſpernens perſeverante tuſſi, poſt menſem aut circiter, cepit ex improviſo, ſanguinem ex ore cum tuſſi rejicere, ad quantitatem vaſculi: Nolebat eum eſſe à pulmonibus, ex modo tamen exeundi, licet ſanguis non eſſet ſpumoſus, rogavi ne ſibi imponeret, audacter affirmans, hunc ſanguinem educi ex pulmonibus. Venam itaque bis tundendam curavi, præſcripſi decoctum vulnerarium ſupra deſcriptum, pro potu ordinario, & ſequentem opiatam, cum victus ratione accurata.

A refrigerato corpore poſt ſudorem, raucedo & ſanguinis ſputum.

℞. Rad. conſolid. major. ℥j, conſ. roſ. rubr. ℥ij. boli arme. lap. hæmati ana ʒj. cor. rub. ʒß. margar. præp. ſcrup. ß. ſirup.

cydon. q. ſ. ad conficiendam opiatam, de qua capiat tribus horis ante paſtum, ad caſtaneæ magnitudinem mane, & ſero. Erat in animo laudani ſupraſcripti quaſdam doſes præſcribere; quia autem ſanguis non amplius rejectus eſt prætermiſi, monens non eſſe fidendum, etiam ſi à menſe, ſanguis ab eo non eſſet rejectus. Ex his obſervationibus conſtat, non ſemper requiri ut ſanguis à pulmonibus ſit ſpumoſus; hoc enim non fit dum in magna quantitate rejicitur.

OBSER-

OBSERVATIONUM NICOLAI CHESNEAU MASSILIENSIS. DOCTORIS MEDICI.

LIBER TERTIUS.

De dolore Stomachi.

CAPUT PRIMUM.

Um dolor ſit de genere ſymptomatum, quæ ut exiſtant, cauſam præſentem deſiderant; licet tribus modis ſedetur, ut alio loco dictum eſt, via tamen ſecurior, eſt cauſæ ſubſtractio; illa enim ſublata tollitur effectus, dolor ſcilicet, qui ſymptomatum omnium cum ſit graviſſimum, nos ad ſe totos convertit, propria ſæpe cura neglecta: Hæc tamen doloris cauſa, tutius, & commodius aufertur, quocumque loco extiterit, ſi pars affecta dignoſcatur, tunc enim, & natûra ipſius, & ejus affectus, & modi quibus profligandus facilius innoteſcunt. Galenus lib. 1. de loc. affec. quinque ſigna enumerat quibus pars affecta dignoſcitur, quorum primum, & potiſſimum, generatim loquendo, eſt actio læſa, In doloribus tamen, ſitus, & doloris proprietas, videtur eſſe majoris momenti, quia actio, ſæ-

Dolor eſt ex genere ſymptomatum.

Situs & proprietas doloris cognoſcenda.

ſæpe non ita cito, & manifeſte læditur; quod ſi lædatur, multum addit ad partis affectæ dignotionem: Dolere enim, vel dolorem augeri in regione ſtomachi, dum cibus conficitur, & ipſo confecto ſedari, aut minui, jure dixeris ſtomachum affici. Si quis autem more vulgi ſe gerens, aliquem è regione ſtomachi dolentem, ipſum ſtomachum affici contenderit, errabit ſæpiſſime, falſus à vicinis partibus, quæ aliquo modo ſtomachi dolorem valent repræſentare, ut colon qua parte pertingit ſtomachum; & peritoneum è regione ſtomachi, ſi quis humor acris per has partes oberret, ambæ enim ſunt exquiſiti ſenſus, Muſculi, & cutis, minus acute dolent, cauſa tamen exiſtente valde dolorifica, dubitamus de parte dolente, niſi levi tactu dolor exaſperetur: Jecur qua parte ſtomacho incumbit, aliis minus dolet, Ideo dum circa viſcera, ubi plures partes ſunt poſitæ, dolor aliquis infeſtat, non ſtatim ex ſolo ſitu, pars affecta talis putanda, qualis nobis videtur, ſed cogitatione omnes quamprimum ſunt aſſequendæ, quæcumque à corporis ſuperficie, ad profundum uſque ſibi ſubjacent, è regione doloris, aut quadam ſe vicinitate contingunt, deinde tenere, quale ſit uniuſcujuſque officium; ad quæ doloris proprietas cujuſlibet, venit tertio loco conſideranda, quæ ſtomacho cum ſit peculiaris, multum conducit ad illius cognitionem; dolor enim ſtomachi hoc addit ſupra aliarum partium dolorem, quod angorem invehat, vires proſternat, ſi urgeat, & ſymptomata gignat, quaſi dolente corde; unde veteres, ſtomachi dolorem cardialgiam vocaverunt, ſicut & vulgus hominum. Propria cujuſque partis accidentia, non parum faciunt affectæ cognitionem; dolente enim regione ſtomachi, ſi accidat ſingultus, nauſea, aut vomitus, audacter quis pronuntiabit ſtomachum affici, cum nulla ſit pars quæ talia patiatur ſymptomata, utrum autem condoleat tantum; aliarum patrium morbi, ſi qui ſint, inveſtigandi. Ultimum ſignum partis affectæ dignoſcendæ, propria ſunt cujuſque partis excrementa, quod in doloribus ſtomachi omnium eſt minoris momenti, ut pars affecta dignoſcatur, poteſt tamen doloris cauſam manifeſtare, ut ſi bilis vomatur, bilem parere dolorem veriſimile putatur, ſi vero pituita, pituitam, & ſic de aliis: Parte affecta nobis cognita, ad cauſæ doloris

Indicium dolentis ſtomachi.

Veteres ſtomachi dolores cardialgiam vocavere.

Cauſa doloris duplex

doloris investigationem incumbendum, quæ secundum communem Medicorum sententiam, duplicis est generis, intemperies, & solutio continui; multi tamen doctrina, & rerum usu clarissimi, affirmant nullam intemperiem, posse dolorem efficere, nisi agat in conitnuum, quod verisimile omnino videtur; memini enim me vidisse mulierem, quæ è regione non multum calida veniens Massiliam, toto autumno, & hiberno tempore bene habuit, in fine autem veris, & æstate, à caloribus insuetis incalescente sanguine, tumores fiebant in manibus, brachiis, & genis, cum rubore, mediæ partis mali aurei magnitudine, qui quidem digitis compressi, non dolebant. Ita etiam contingit in quibusdam febribus, in quibus recidivam patiuntur ægroti, in qua nullus est dolor capitis, licet in primo morbo, eo divellerentur; quod tunc essent humores acres, & calidiores, agentes in continuum, qui magna ex parte, vel omnino absumpti, remanentes pro recidiva minus acres, & calidi, non agunt in continuum, aut saltem exiliter, unde dolor, aut nullus, aut parvus. Sed quomodcumque res se habeat, dummodo tollatur causa doloris, satis est curanti: Intemperies igitur, si adsit, dolorem pariens, corrigenda, quia perseverante pars debilitatur, excrementa cumulantur, quæ postea augent intemperiem, vicissimque augentur ab ea, & sic abyssus abyssum invocat: Quæ quidem intemperies, calida est, aut frigida; calidæ, sicca ut plurimum jungitur; frigidæ, fere semper humiditas: Intemperiem calidam sequuntur humores biliosi, & acres calidi, à quibus oris amaritudo, sitis, inappetentia, interdum nausea, & vomitus biliosi, alvique excrementa, quæ vel omnia aderunt, vel horum quædam; his junges temperamentum, ætatem, regionem, anni tempus, victus rationem, ex quibus bilis fit proventus, quæ si corrumpatur, febrem accersit. Frigidam intemperiem comitantur humores pituitosi, & frigidi, qui si tantum frigidi, aderit sensus frigoris in regione stomachi, & sputatio frequens, sitis non urgebit, nisi salsum aliquid insit; & si flatuum generatio exitum non habentium, fiet stomachi distentio, aut frequens ructus, aliquando singultus, interdum nausea, & vomitus pituitosi, ciborum appetitio constabit, nisi ad extremum deducta

intemperies & continui solutio.

Intemperiem calidam sequuntur humores biliosi & acres.

ſit intemperies, quæ in bilioſis affectibus amittitur; calidas enim imtemperies nunquam comitatur, ex Galeno, cibi cupiditas. Si pituita fuerit ſalſa, & acris, aderit ut à bile, eroſio, morſus, & pro ratione cauſæ, angor, ſenſus tamen caloris major à bile: Dulcis autem pituita dolorem non parit, niſi quantitate nimia, aut flatuum generatione, diſtendat ſtomachum, vel ſit imbuta qualitate illi infenſa, quod ſæpe aliis humoribus accidit, præter qualitates quas habent manifeſtas: A cibo infeſtat magis dolor à pituita; à bile vero ante cibum, ut aiunt, ſed hoc non eſt perpetuum: Cum autem hoc accidit, ea ratione fieri exiſtimandum eſt, quod benignitate alimenti, qualitas bilis retundatur, & miteſcat; pituita vero, non quidem ſalſa, cum magis abundet, ſtomacho cibum amplectenti, humiditate innata relaxando, laborem affert, adde quod remanente ciborum appetitione, cibis magis repletur ſtomachus, quod non fit, dum bilis exiſtit cauſa doloris, eo quod cibi cupiditas eam non comitetur. Dolor tamen ſtomachi, ſi valde urgeat à quacumque cauſa, proſternitur ciborum cupiditas, licet magis à calida. De pituita ſalſa, non ſic ſtatuendum, ut de pituita dulci; illa enim in parva quantitate, lancinat ſtomachum, quod benignitate cibi poteſt demulceri, ſicut in dolore qui fit à bile, cum qua habet pituita ſalſa quædam communia ſigna, morſus ſcilicet, ſingultus, nauſea, vomitus, angor: Sed ſi arthritici dolores magis, aut minus ſæviunt, pro ſalium varietate, quæ humoribus excrementitiis immiſcentur, ut proprio cap. oſtenditur; eadem prorſus ratione differendum, de omnibus partium doloribus qui pro ratione ſalis immixti excrementis, pariunt in ſtomacho cardialgiam, vel cardiogmum, vel cardiacam paſſionem: Cardialgiam cum dolor infeſtat ſine ſenſu rei mordentis, aut vellicantis, urget tamen cum languore; neque enim dolor omnis ſtomachi cardialgia vocatur, niſi languorem invehat cum virium proſtratione; Quod ſi cardialgiæ vellicatio, aut rei mordentis ſenſus accedat, cardiogmos dicitur; Cardiaca vero paſſio, cum maximus fit angor, & virium proſtratio, corpore immodico ſudore exoluto. Horum trium affectuum cauſis, præter humores jam dictos, plures annumerantur, cibus corruptus in ſtomacho; ſive ante quam ederetur, cor-

Lib. 5. de loc. affect. cap. 7.

Benignitate cibi, qualitas bilis acrioris obtunditur, & miteſcit.

Pituitæ ſalſæ ſigna.

Cardialgia quid?

Cardiogmos quid? Cardiaca paſſio. Cauſæ horum affectuum.

corruptionis haberet principia; ſive admiſtione humoris cujuſdam corrupti in ſtomacho exiſtentis, ſive ſolius ſtomachi vitio: His lumbrici aſcribuntur, qui atroces ſtomachi generant ſæpiſſime dolores; Medicamenta emetica, commotis pravis humoribus, aut motu violento divulſo ſtomacho: ulcus ſtomachi, & venena aſſumpta, in harum cauſarum numero eſſe nemo dubitat, ſicut & inflammatio; Converſionem autem cibi in phlegma, ut vocat Bayrius, pauci agnoſcunt, quæ longas, & atroces generat cardialgias, & cardiacas paſſiones, quas ipſe bis, facili negotio curavit, exemplo Galeni in principe Commodo, hauſta cum vino generoſo, ℥j. piperis nigri nebulis involuta, paulo ante prandium, pedibus deinde inunctis oleo nardino quam maxime calido involutis. Hic affectus ab aliis diſtinguitur, quod à ſumpto cibo, præcipue poſt prandium torquere incipiat; cum ſcilicet nititur ſtomachus cibos amplecti ut conficiat, quod cum maximolabore id efficiat, angorem illum patitur, quouſque perfecerit: Quo quis autem tardius prandet, eo tardius, & quo citius, eo citius malum invadit, quod pro cauſæ viribus, magis, aut minus torquet, minori aut longiori tempore: Ex quo colligere oporteret, ſtomachum primo, & per ſe affectum; multi tamen propriam cauſam ignorant, & aliunde advenire exiſtimant, quia affectus rariſſimus eſt, nec quiſpiam de eo ſcripſit, quod ſciam, præter Galenum, qui de modo curandi, quo ſupra ſcripſimus, ut ipſe refert in duabus enarrationibus cap. de converſione cibi in phlegma. His omnibus ſignis cauſa doloris, & parte affecta cognitis, expedit inveſtigare, non ſolum ad curationem, ſed & multo magis ad prophylaxim, an pars affecta doloris cauſam in ſe contineat, an aliunde excipiat, ut à jecore, vel liene, eorum excrementis ad ſtomachum tranſmiſſis; Ab utero, vaporum elevatione, aut ſuppreſſis menſibus, humorum tranſmiſſione; A capite, pituita liquidioris, & acris deſcenſu, quæ cauſa frequentior eſt, plus quam putatur, ut videbitur in enarrationibus: Quibus omnibus rite perpenſis facile erit remedia adinvenire, pro unoquoque genere cauſæ, ſive in parte conceptæ, ſive aliunde tranſmiſſæ. Utrum autem affectu proprio laboret ſtomachus, an aliunde patiatur, non ſemper facile agnoſcitur, quamvis

[Margin: Lib. de præcog. cap. xi.]

[Margin: Non facile dignoſcitur an ſtomachi affectus ſit ſympaticus an ideopathicus.]

vis in proprio affectu, continuo, ut plurimum laboret; in aliis vero per intervalla: Accidit enim sæpissime, ut aliquo dolore perpetuo afficiatur stomachus, parte ipsum contingente affecta, aut semper aliquid de aliarum partium excrementis, ad eum confluentibus, præcipue cerebri: Accidit quoque ut tantum per intervalla, excipiat stomachus quid superfluum, ipsoque recepto, aliquo tempore tantum doleat, modo coctionis tempore, si amplexus ciborum impediatur, modo alio tempore; at à conversione cibi in phlegma, semper à cibo, & non alio tempore patitur stomachus, multisque sæpe mensibus, causa non cognita, A sumpto vero quodam cibo, quantitate, vel qualitate molesto, fere tantum semel afficietur. Multi ex frequenti applicatione regionis stomachi ad mensam, præcipue inter scribendum, conquerentur de dolore in illa, multo tempore perseverante, quem partibus vicinis, & stomacho superiacentibus inesse potius crediderim, quam in ipso. Dolor à flatibus distendentibus, inflatione se prodit, & levatione emisso ructu, qui etiam demulcet, quem vapor acris excitat. Inflammationis signa facile agnoscuntur; veneni, vehementia symptomatum; ulceris, perpetuo dolore, vomitu, præcipue dum cibus sumitur, his adde si perulentum quid vomatur, aut sanguinolentum. Omnis denique doloris causæ notitia, semper aliquid dubitationis habet, à quo fonte originem ducat, sive sit continuus, sive tantum per intervalla recurrens; doloris tamen vehementissimi causæ investigatio, facilior est, quam mediocris, quia id quod violenter agit, magis, & diutius se manifestat. In omnibus igitur ventriculi doloribus investigandum quænam causæ, atroces semper gignant dolores; quænam mediocres, quænam parvos; & quænam omnis generis, secundum causæ intentionem, quod passim hoc capite docetur: Investigandum etiam utrum ægrotantis cerebrum fluxionibus gignendis sit obnoxium, ab hoc enim fonte, plures, & omnis generis oriuntur incogniti ventriculi dolores, Investigandum denique an pars aliqua stomacho proxima laboret, quæ nobis imponat, aut ipsi stomachus condoleat, ut jecur, & partes aliæ vicinæ, præcipue colon, à quo sæpissime patitur stomachus, nihil in se mali continens; Quod colligitur ex quibusdam pur-

Signa inflammationis stomachi.

Plures stomachi dolores fiunt a fluxione ex cerebro.

ga-

gationibus, in quibus cum ad dejectionem aguntur excrementa, per flexuosos intestinorum prolapsus, devoluta ad colon, qua parte attingit stomachum, dolorem ipsi inferunt cardialgiæ, & interdum cardiacæ passionis non absimilem, quæ statim quiescit facta dejectione, quod sedem doloris aperte demonstrat. His rite observatis, omnes causæ quæ proprium valent stomachum affectum indicare, in memoriam sunt revocandæ: Primo quæ semper; & ubique, ut inflammationis, ulceris, & intemperiei signa, flatuumque distendentium, quibus annumeranda sunt omnia quæ in stomacho corrumpuntur: Deinde natura dolorum venit consideranda, qui duplicem possunt habere causam; vel in ipso stomacho genitam; vel aliunde transmissam. Quamvis autem sit quandoque difficillimum, agnoscere in principio, unde causa doloris existat; omnia tamen quæ hoc capite docentur, si rite perpendantur, à quo tandem fonte originem ducat innotescet. Si igitur aliquo morbo laboret stomachus, curandus: Inflammatio quæ rara est, refrigerantibus, calide sumptis, & admotis, quibus immiscentur quædam astringentia frigida, ut portulaca, plantago, sumach, rosæ omphacium, rubus, addito in iis quæ per os sumuntur, sale prunellæ. Venæ sectio, ut in omnibus inflammationibus, maxime convenit, & procedente morbo purgatio, ex cassia, & tamarindis, cum infusione ʒj. rhabarbari in aqua cichorei, & ʒß. salis prunellæ. Ulcus sanatur potionibus vulneribus dicatis, quæ abstergunt, & siccant, ut illæ quæ recipiunt parum aristolochiæ recentis: Quod si dolor urgeat, lac caprillum decoquatur, & cum bullire inceperit, in illius ℥iiij. vitellum ovi cum suo albumine dissolve, & bibendum dato mediocriter calidum; potest opii gr. j. dissolvi: valet hoc etiam, in doloribus omnibus ab acri humore genitis. Intemperies, quæ semper accersit humores excrementitios sibi familiares, prout vel calida est, vel frigida, vel alterius naturæ existit, qui pravis suis qualitatibus dolorem potius excitant, quam sola intemperies; Ideo prius vacuandi, cum iis tamen quæ intemperiei adversantur, sive purgantibus, sive alterantibus; deinde intemperies corrigenda, præcipue frigida, tanquam stomacho magis contraria, & parens humidæ, quæ juncta frigidæ, il-

Cura morbi ab inflammatione.

Intemperies frigida præcipuæ corrigenda.

lum maxime enervat. Cognita intemperie, humores quos ipsa invehere solet expurgandi, deinde procuranda temperies parti innata; Difficile enim corrigitur intemperies, si pars scateat excrementis; imo ipsis vacuatis, nullo negotio pars affecta redit interdum in pristinum statum, præcipue si intemperies sit calida; frigida enim difficilius tollitur, & nunquam perfecte, si sit inveterata: Qualiscumque autem fuerit, correctionis via duplex est, & prima fit qualitatibus contrariis; altera partis intemperatæ roboratione, quæ adeptis viribus, noxia expellit sine alio adjumento. Cum autem dolores, qualiscumque sint generis, mitescant calidis balneis, fotibus, & linimentis, ex modice calidis, quæ *paregorika* dicuntur, idest consolandi, aut leniendi vim habentia; causa doloris non cognita, ad calida potius medicamenta inclinandum modice calida, quam ad frigida; accedit ad hoc, quod calidum naturæ nostræ sit magis amicum: Quamvis autem intemperies sola, non sit causa doloris, nisi in quantum valet agere in continuum; calida tamen, augent sæpissime dolorem per accidens, aut saltem calor superveniens, incalescentibus ab eo excrementis in parte existentibus, quæ jam aliquem dolorem inferebant; eo quod excalfacta, agant magis in continuum. Hoc patet dilucide in quibusdam febribus quæ dolori supervenientes illum exasperant; alias vero mitigant, secundum qualitatem humoris dolorem facientis. Ex his concludendum, magnam adesse intemperiem, cum ipsa sola causa doloris est; nam qualitates elementorum, quas activas vocant, non pariunt nisi in quarto gradu, quod si in aliis gradibus constitutæ id efficiant, hoc fit potius ab humore, aut vapore acri vellicante, aut maligna aliqua qualitate; intemperies tamen semper corrigenda, cum causa doloris est, sive proxima, sive remota. Calida stomachi intemperies corrigitur sero lactis cum saccharo rosaceo; videndum tamen ne fiat nimia refrigeratio, etiam cum febris adest: Multi enim propter febris ardorem, aqua frigida se ingurgitantes, in maximum stomachi debilitatem inciderunt; imo & in ipsum hydropem, via igitur securior, sunt pullorum juscula ex herbis refrigerantibus, in quibus parum omphacii inditur; nam Paracelsus, in quibusdam experientiis, refert se mulierem dolore

Calidum naturæ nostræ amicum.

Calida intemperies stomachi quomodo corrigenda.
Aqua frigida affatim pota multorum malorum causa.

lore ſtomachi laborantem ſanaſſe, dato panis fruſtulo in omphacio intincto: Poteſt etiam in hujuſmodi juſculis, loco omphacii ʒß. ſalis prunellæ diſſolvi. Extrinſecus valet unguentum roſaceum, epithema ex aquis roſarum, plantaginis, ſolani, cum ſantalo citrino; aut fiat decoctio ex foliis lactucæ, portulacæ, plantaginis, rubi ſummitatibus, floribus roſarum, violarum, & nymphæa, addendo parum aceti roſacei. Frigida intemperies, quæ frequentior eſt, & quæ cito humidam accerſit, corrigitur calefacientibus cum aſtrictione, ut ſunt vina aromatica, clareta ſimplex, & compoſita, ſyrupus caryophillorum, cum aquævitæ, aut vini infuſione factus, prout magis, aut minus calefaciendum; Ros ſolis, qui nunc circumfertur, & aliæ aquæ vitæ compoſitæ, plurimum valent in calefaciendo ſtomacho; verum in imbecilis vim inferunt ſtomacho, ejuſque ſpiritus inſitos diſſipant niſi condiantur ſaccharo. Si autem humida intemperies prævaleat, præter jam dicta, condimentum obſoniorum ex cortice mali aurei probe maturi, potentiſſimæ eſt virtutis in ſiccando, cum adeſt multa ſputatio. Uſus theriacæ veteris, ad ʒj. mane ſumpta, jejuno ſtomacho, & tribus horis ante cibum, ſuperbibendo parum vim rubri, optimus eſt: nec eodem modo ſumptæ, ſpernendæ nuces conditæ, caryophillis, & cinamomo tranſfixæ. Gratiſſimus guſtui, & ſtomacho utiliſſimus cortex citri ſaccharo conditus. Pro pauperibus, ſuperficies corticis citri, aut loco ejus mali aurei tenuiſſime inciſi, & ficubus Maſſilienſibus ſuperpoſiti, ſi manducetur, ejus vicem ſupplere poteſt, aut utantur vino abſynthite per aliquot dies. Extrinſecus fiant fotus ex herbis calidis, inter quas primas tenent mentha, & abſynthium, roſis rubris, in vino rubro, & aqua fabrorum decoctis, inunctione poſtea facta ex oleo nucis moſchatæ calido, aut cruſta panis toſta in vino generoſo madefacta, & pulvere caryophillorum, nuciſque moſchatæ aſperſa calide ſuperpoſita, vel geſtetur aliquod emplaſtrum roborando ſtomacho dicatum, ut illud quod deſcribitur in ordine remediorum alphabetico, nec oleum, nec ceram recipiens. Quia autem intemperies ſola, diu non poteſt permanere, quin humores excrementitios invehat ſibi congeneres, ut diximus ſupra, pro natura cujuſque humoris expurgandi;

Humores expurgandi aut Catharctico, aut Emetico medicamento.

di; primò per inferiora, quo nihil proficiente, per superiora; si ægrotus facile vomat, sumpto identidem pauco jusculi, ad facilitatem vomitui afferendam: Quibus administratis, si dolor sit pertinax, & urgeat, detur pilula laudani ituro cubitum. Cetera describentur in Enarrationibus, & ordine remediorum alphabetico.

PROGNOSTICA.

Cardialgia cum febre semper mala.

Cardialgia à rodentibus humoribus vel à morsu lumbricorum, statim aliquando interficit.

Cardiacus affectus in febre acuta, periculum minatur.

Cardiaci affectus, multi ab humorum descensu occulto, à capite.

Cardiacus affectus, periculosior iis, qui os ventriculi valde sensibile habent.

Ab inflammatione, periculosus oris ventriculi morsus.

Non febricitanti, cibi fastiduum, oris ventriculi morsus, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo, purgatione per superiora opus esse significat. Hippocr. Aphor. 17. sect. 4.

In febribus, vehemens æstus circa umbilicum, & cordis morsus, malum. Hippo. Apho. 65. sect. 4.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Ulcus stomachi sanatum.

Pater quidam Ordinis sancti Benedicti, cepit dolere è regione stomachi, cum vomitu, vocatis Medicis, tanquam colica laborans curabatur; multis autem mensibus elapsis, perseverante dolore, & vomitu, corporisque macie accedente, cum virium prostratione, accersitus est Medicus rerum usu, & doctrina clarissimus, qui videns alios, doloris causam, suis tanto tempore non potuisse profligare auxiliis, alium à colico dolore affectum affirmavit, ulcus scilicet in stomacho, cujus magnitudinem, ab eo quod vomitu rejiciebatur demonstrabat; nescio utrum imperitis imponeret, remediis saltem ad id adhibitis, præter sui ipsius spem, ægrotantem sanitati restituit, qui mihi hæc enarravit: Ex quibus

bus priores Medicos non valde rerum uſu edoctos exiſtimandum eſt, quibus dolorem continuum, & frequentem vomitum, tanto tempore perſeverantem, cum corporis extenuatione, & virium lapſu, alium à colico dolore affectum excogitare, non venit in mentem. Vide centu. vj. hiſtor. anatom. Thomæ Bartholini, hiſto. xxj. de quodam, qui tragacantho cum aqua florum roriſmarini, ſanatus eſt ab ulcere ſtomachi.

OBSERVATIO II.

Mulierem trigeſimum annum agentem febris continua invaſit, cum atroci dolore ſtomachi; Secundo die pulſus factus eſt intermittens cum extremorum frigiditate: His perterritus ſymptomatibus, ſtatim in morbi principio apparentibus, malignum quid ſubeſſe affirmavi, reſque ægrotantis in maximo verſari periculo. Cum autem in ſtomacho cauſam ineſſe non dubitarem, conſului ægrotanti, ut medicamento purgante idoneo, ſtomachum elueret, quod ipſa recuſabat, ſe perituram affirmans, propter virium debilitatem; meis tamen precibus, & rationibus victa, ſumpſit 4. die medicamentum ex infuſione ʒj. rhabarbari in aqua cichorei, in qua ℥ß. catholici diſſoluta eſt, & ʒß. pulveris ejuſdem rhabarbari; à quibus quater venter dejecit, vomuitque vermem teretem ſatis magnum, quo ejecto omnia placata ſunt, die quinto extitit ſine febre; miratus unicum vermem, hæc lethalia ſymptomata tam cito invexiſſe, & tam cito ſimplici, & vulgari medicamento ceſſiſſe.

Dolor ſtomachi cum febre continua & pulſu intermittente a Lumbrico.

OBSERVATIO III.

Vir quidam religioſæ ſocietatis, dolore quodam ſtomachi per ſex menſes affectus, cum maxima inappetentia, & interdum febricitans, tamen obambulans; cum multis adhibitis remediis nihil proficeret, venit in hanc urbem, in qua adhibito duorum Medicorum conſilio, multis uſus eſt remediis, ſcilicet purgationibus, venæ ſectionibus, apozematibus, alternatim purgantibus & roborantibus, topicis, ſicut & opiatis per os ſumptis, parumque proficiens, niſi quod interdum meliuſcule haberet; Tandem adventante potus aquarum mineralium tempore idoneo, præſcripſimus uſum earum, quæ *de Villaranque* vocantur,

Dolor ſtomachi tertio potu aquarum mineralium ſanata.

tur, juxta Raïonam ſcaturientium quibus virtus vitrioli ineſſe creditur, ex quarum uſu, ſpatio ſeptem dierum, ſanitati omnino eſt reſtitutus. Poſt aliquot menſes, octo circiter, præſcriptum vitæ modum nullatenus ſervans, in eundem affectum incidit, in quem pluribus ut antea fruſtra tentatis, ad eaſdem aquas confugere oportuit, quarum uſu iterum ſanitatem recuperavit, diſceſſitque in alterum cœnobium. Poſt duos aut tres annos, rediens in hanc urbem, correptus eodem affectu; acriter diſputatum eſt à me, contra alium Medicum, qui alias ad curationem hujus ægrotantis mecum adhibitus fuerat; cujus ſententia erat, cauſam antecedentem ſymptomatum omnium ægrotanti ſupervenientium, petendam eſſe a liene, ut & multi aliorum locorum Medici crediderant: Ego vero negabam, fretus doctrina Galeni, & experientia, quæ docent aliquod ex viſceribus, aliquo affectu chronico, & notabili, laborare non poſſe, bono exiſtente faciei colore, quæ fere ſemper in eo rubicunda erat; Quapropter culpam potius capiti referendam eſſe, à quo ſenſim delabebatur humor in ſtomachum, dolorem, inappetentiam, corporis gravitatem, & quandoque febrem pariens. Cum autem ægrotus nullibi audiviſſet Medicum, qui in ea fuiſſet ſententia, meæ non aſcripſit, credens ſe alteri Medico, qui ut & alii multi, affectum à liene originem ducere affirmabant; ego vera facta prognoſi, totum illi curandum reliqui qui à præmiſſis jam univerſalibus, pyroticum tibiæ ſiniſtræ inurendum, imperavit, abducendis à liene humoribus excrementitiis, quo fluere incipiente, magnus factus eſt humorum decubitus ſuper tibiam, cum rubore, & dolore, ut ab aliis Religioſis mihi relatum eſt, quibus per ludibrium dixi; oportet nunc fateri, Patris lienem non parvo tentari affectu, cum tot ſcateat excrementis: Quomodo autem hoc fieri poſſit, conſtante vultu in ſtatu ſanitatis, prorſus ignoro. Medicus qui Patrem curandum ſuſceperat, nitebatur venæ ſectione, iteratiſque purgantibus, fluxionem avertere; nihilominus tamen, paucis poſt diebus à prima fluxione, alia facta eſt in tibiam dextram: Nunc demum, etiam per ludibrium, reſpondi, hoc ad me deferentibus; & lienem, & jecur, habet Pater male affecta; ut quid hoc ſtabit, cum bono faciei colore: Nunquam mihi

Lib. 2. de loc. affect. cap. 3. & lib. de atra bile.

hoc

hoc quis persuadere poterit, etiam doctrina clarissimus; Solum enim caput gignendis hujusmodi fluxionibus obnoxium est, ipso manifeste non læso, & sanis adhuc visceribus: Quod si quispiam, etiam & ipse ægrotus non crediderit, scire eos velim temporis progressu, causæ propagatione, hoc cognitum iri, ut docuimus cap. de fluxionibus; quod ita accidit, ut videbimus. Tantam humorum copiam in tibiis irruentem, videns Medicus supradictus, operæ pretium duxit, aliis nihil proficientibus absumendam materiam exsiccante victus ratione, cum sudorum provocatione, diæta communiter dicta, qua nihil emolumenti percepit ægrotans; stetit enim tumor in utraque tibia, interdum major, cum dolore, & rubore, interdum minor, sicut & alia symptomata, pro quantitate humoris præcipitantis à capite. Interea factus est etiam humorum decubitus in brachium dextrum, quo uti non valebat, nequidem ad scribendum: Tunc animo volutans ægrotus, quæ à me audiverat, fontem omnium malorum suorum, à capite ducere originem, cepit omnia tædio habere quæ fiebant ab altero Medico, dixitque ægrotorum curam habenti, velle se totum mihi committere, nec præ me ullum Medicum expetere, rogavitque illum hoc ad me deferre, & ut illum convenirem, de omnibus confabulaturus, quod me facturum promisi. Cum autem ambo deambularemus, narraretque omnia quæ acta erant, seque nunc certo scire confiteretur, præcipue ex brachii fluxione, omnia quæ patiebatur, & à longo tempore passus fuerat, originem duxisse à capite, nunc vero quid facto opus esset statuendum: Respondi omnia fluxioni avertendæ idonea esse facienda, nulla ratione habita lienis, aut tibias toti fluxioni excipiendæ exponeret, neque veritus sum fateri, nunquam toto vitæ decursu, à tali fluxione fore immunem, quin per intervalla repeteret, prout vitæ rationem servasset, & alia auxilia adhibuisset: Primum igitur consului, ut quolibet mense, medicamento purgante satis valido uteretur. Irruente cum majori impetu fluxione, sanguinis missione ex brachiis averteret ejus impetum, caputque à frigore quantum posset defenderet, & vitæ modum sæpissime præscriptum servaret; periculum enim esse, ut rheumatismo partes externas deserente, & ad in-

interiora converſo partem aliquam vitæ neceſſariam depravaret.

OBSERVATIO IV.

Dolor ſtomachi aquis mineralibus ſanatus.

Quidam religioſi Ordinis ſodalis, conquerebatur de quodam ſtomachi dolore, ad medium ſterni interdum pertinente; licet autem dolor non multum urgeret, moleſte tamen eum habebat, conſueta ſæpe munia obire impediens, læſa appetentia, cum faciei pallore inſolito. Dolor quidem per longa temporum intervalla recurrebat; ſemel autem invadens, multis diebus perſeverabat, inæqualis tamen. A purgatione, & roborantibus ſtomachum remittebat; ſtatim autem cum recitandis precibus de nocte ſurgeret, revertebantur dolor. In hac affectus recurrentis viciſſitudine fruſtra laborans, ſtatui perfectæ curationis adipiſcendæ animo, potum aquarum mineralium *de Villaranque* præſcribere, quibus, quorum doloris cauſam, ſicut & iſtius, fluxioni à capite tribuebam, quæ per intervalla fiebat, prout eſſet internarum concurſus; Ægrotans enim erat alias obnoxius hemicraniæ humore in capite conſidente, ſtatim atque genito, liber quidem degebat ab hemicrania, ſed aliæ partes deorſum poſitæ afficiebantur; deſcendens enim humor per œſophagum in ſtomachum, ſenſum doloris, præterfluens, in medio pectore inferebat, & in ſtomachum, in quo conſidebat; à quibus liber factus eſt, prædictarum aquarum uſu, omnia ſodalitatis munia obire valens, juſſique ad præcautionem pyroticum brachio inurendum, fluxionis derivandæ animo; monui etiam, ut quantum fieri poſſet, caput tueretur à frigore; ter aut quater in anno, medicamento purgante uteretur: Si autem iterum his doloribus affligeretur, ad aquas minerales confugeret.

OBSERVATIO V.

Ferinus humor Doloris ſtomachi, oris exulcerationis; & mortis cauſa.

Vir quidam nobilis 60. annorum, firma ſatis uſus toto vitæ decurſu valetudine, incidit in rheumatiſmum, variis juncturarum doloribus afflictus; Cum enim unus abſcederet, alius novam articulationem adoriebatur, liberumque putans interdum ſe eſſe ab omni dolore, novis de nocte afficiebatur Pluribus 15. aut 20. dies adhibitis auxiliis, tandem convaluit, manſitque

ſitque ſanus toto triennio, à quo apud me conqueſtus eſt de quodam ſtomachi dolore, cum inappetentia. Affectus non videbatur in principio eſſe magni momenti apud vulgus, quod vir ille nobilis ſolita munia obiret, prout ejus ætas poſtulabat; inſidebat tamen in vultu aliquid non ſpernendum, quoniam ex Hippocrate, in parvis morbis facies ſi fuerit mala, malum ſignum eſt. Lib. 6. epid. ſect. 2. Propterea monui ægrotantem, ut rationem haberet ſuæ valetudinis, antequam malum per longas moras invaleſceret. Sed cum à remediis per os ſumendis eſſet maxime averſus, & in ea ſemper fuiſſet ſententia, Medicinam non valere morbis curandis, ſed tantum demulcendis, dieſque noſtros eſſe præfinitos, omnia ſpernebat conſilia. Tandem perſeverante affectu cum majori inappetentia, & virium lapſu, ſuorum precibus dedit, ut conſilium duorum Medicorum iniret, qui alias adhibiti fuerant in curatione rheumatiſmi, quorum ego unus eram, & in ea ſententia, quod eadem nunc eſſet cauſa præſentium ſymptomatum, quæ alias fuerat rheumatiſmi, viam mutante humore à partibus externis, ad ſtomachum, inclinante ætate, facta minus valida expultrice, ut humores à capite præcipitantes ad exteriora propelleret: Quod etiam ſi in rheumatiſimo, ut docemus proprio capite, hoc non concederet alter Medicus, nunc tamen ſententiæ meæ aſcripſit, omniaque præſcripta ſunt fluxioni avertendæ, & affectæ parti roborandæ, & conſolandæ idonea, erat ſerinus humor, ut videbimus infra; Sed ipſe parvi pendens omnia, ſuo genio vivebat, ſemper tamen occurrens illi, coquerebatur de iiſdem ſymptomatibus, ſed præcipue de inappetentia; ego vero quæ multoties dixeram, reſpondebam, ejus affectum eſſe majoris momenti, quam ipſe exiſtimaret, cum jam nunc febris aliqua deprehenderetur, & niſi mature ſuccurreret, non eſſe in poſterum occaſionem faciendi. Cum autem tempus utendi aquis mineralibus inſtaret, quibus nihil conducibilius omnium ſuffragiis, ad hunc affectum, conſulebam ut illis uteretur, ſed ſurdis auribus canebam; vires tamen in dies ſibi minui confitebatur, omniaque præter vinum, reſpuere ſtomachum, neque ſe peſſime ægrotare putabat, ut ſuis ſæpiſſime prædicebam, licet alter Medicus contrarium aſſereret. Tandem accedente hieme omnia

ſymptomata invaleſcebant, idoneum tamen curandi tempus, & aquas minerales ſumendi, elapſum erat; nihilominus ſibi jam timens, erat animo remedia adhibere, ſed intempeſtive, febris enim magis urgebat, cum quotidiana circa veſperam exacerbatione, quæ uno die, major erat altero, omniaque in pejus ruebant tamen purgationes adminiſtratæ ſunt, venæ ſectiones ex brachiis, ex ſalvatella, & ex malleolo, propter febrim, quæ nullo modo remiſit. Tandem cauſa quam à capite originem ducere ſemper prædicaveram, omnibus innotuit, fluxio ſcilicet, quæ linguam carni noviter à pelle expoliatæ non abſimilem effecit, & rheuma ferinum evaſiſſe concluſum eſt, nec mirum; progrediente enim morbo, & guttur affectum eſt, impedita tranſglutitione, ulteriuſque progrediens humor, fluxum ventris excitavit cum dolore, & rubore in circuitu ani. Ad demulcendam hujus humoris feritatem, lactis uſum præſcripſimus; ſed octo diebus elapſis nihil proficiens dimiſimus, lædere enim incipiebat, qua de cauſa, recordatus eorum quæ de aquis mineralibus dicta erant, experiri optabat, ſed deficiente natura, omnia deficiebant, aucto enim gutturis malo à ferina fluxione, per tres dies nihil valens deglutire, poſtulans ſibi aliqua ſemper fieri remedia, qui antea illa ſpreverat, mortuus eſt, miſerum cum languore per duos annos trahens ſpiritum. Diſcant ceteri ægrotantes tempore idoneo, & cum morbus altas nondum egit radices, validiſque viribus, remedia adhibere; cum autem mala per longas invaluere moras, de ſalute fere ſemper conclamatum eſt.

OBSERVATIO VI.

Cardiogmus ab humore acri.

Vir quidam urbanus, & eruditus de nocte dormiens; ex improviſo expergefactus eſt à dolore ſtomachi, ac ſi à canibus, orificium ipſius dentibus comprehenſum teneretur; huc illuc ſe convertens nihilque proficiens, ſedit in lecto, manibus partes vicinas comprimens cauſæ doloris excutiendæ gratia, quid ageret neſcius; ita enim dolor urgebat, ut inhibita reſpiratione ad extremum ventum eſſet, niſi dolor cito quieviſſet: Quid hoc rei eſſet perpendens animo, cum vir ille eſſet, quibuſdam doloribus externis obnoxius, iſte autem per breve tempus

pus cruciasset, affirmavi cardiogmum illum esse ab humore acri, & erodente, à capite per œsophagum descendente, qui relictis partibus externis, per interiora tunc ferebatur, crucians partes in quibus moram faceret, esse tamen in parva quantitate, quod ipse ægrotus tandem agnovit; aliquando enim ardorem sentiebat de nocte in gutture, illo evanescente, statim dolor supradictus apprehendit orificium stomachi, brevis tamen durationis: Alias etiam superveniente illo gutturis ardore, paulo post corripuit morsus ille stomachi, non cessante tamen gutturis dolore, propter humoris tunc majorem abundantiam, eo quod à consuetis purgantibus diu abstinuisset.

De Spleniticis.

CAPUT II.

Non miror amplius vulgus spleniticos eos vocare, qui aliquo affectu diuturno in hypochondrio sinistro laborant, licet musculi abdominis, aut colon intestinum, aut alia pars à liene diversa afficiatur; Cum & ipsi Medici, tum antiquiores, tum recentiores, id quoque audire videantur. Hippocrates enim, quamvis spleniticos, scribat eos dici, quibus lien diu obduruit; libro tamen 6. de morbis popularibus sect. 2. loquitur de splenis elevationibus, & alibi ait, splen elevatus est, quod hypochondrii potius quam lienis affectus dicendus est. Galenus quoque lib. 2. cap. 5. de arte curat. ad Glauco. tradit curationem lienis a flatibus distenti, quos in ipso contineri nemo fatebitur, cum flatibus continendis corpus cavum non habeat. Recentiores loquuntur passim de rugitu lienis, quem rugire est impossibile, eadem ratione. Crediderim ego hos omnes affectus tribui lieni, eo quod non sit viscus majoris famæ, in hoc sinistro hypochondrio, cui totius, aut partis alicujus latens vitium, in hac regione sitæ, melius referri possit; partemque nobiliorem, magnos illos viros accipere pro hypochondrio, receptæ hoc apud vulgus dantes opinioni. Sed cum agitur de morborum curatione, cujus principium est morbi cognitio, quæ postulat, ut pars affecta primum dignoscatur, non sunt

Splenitici vulgo vocantur, qui diuturno affectu in hypochondrio sinistro laborant.

Gale. lib. 2. de meth. med.

Medici munus est corporis partes anatomice bene novisse.

hæc vulgi more communiter accipienda: Medici enim est, dum aliquis affectus in aliqua corporis regione deprehenditur, omnes in hac parte positas tenere ex anatome, earumque actiones, situs, doloris proprietatem, propria accidentia, & si expedit, eorum excrementa. Sed plures video Medicos; etiam magni nominis apud vulgus, qui sine distinctione, coli affectum aut musculorum abdominis, è regione lienis, pro splenitico accipiunt, quos sæpissime arguere non puduit, tanquam crassioris anatomes ignaros. Non hic tamen animus expendendi, quidquid præter naturam in hypochondrio sinistro extiterit; sed qualis sit proprie in eo affectus ille, quem plebeii, & vulgus Medicorum spleniticum appellant, licet ad eum lien nihil conferat, nisi interdum consortii lege simul afficiatur: Quod eo magis agnoscendum operæ pretium duxi; quo affectus iste frequentior est in hac regione, in qua innumeri passim de liene conqueruntur, spleniticos se esse affirmantes; quos si interroges, nullo modo lienem affici, ut plurimum comperies: Ego enim multoties rogatus ab ejusmodi ægrotis, eos arcanum docere ad splenem, & in multorum curatione adhibitus, vultum respiciens bene coloratum, & sui similem; statim affirmabam eos non male habere à liene, ex doctrina Galeni lib. 5. & 6. de loc. affec. lib. de atrabile. Et teste Hippocrate lib. de affect. & lib. de inter. affectio. quibus in locis, colorem corporis vitiari affecto liene, ambo affirmant; & corpus minui, Hippoc. lib. de loc. in homi. & Gale. lib. 2. de natu. facult. Quapropter tales respiciens spleniticos, cum facie boni coloris, & sui simili, semper negavi eorum affectus esse tribuendos lieni, nec me fefellit hæc doctrina: volens autem inquirere qualis esset iste affectus, fere semper deprehendi intemperiem esse frigidam, qua omnium symptomatum primaria erat causa qua hypochondrii partibus debilitatis, læsisque earum functionibus naturalibus, excrementorum fiebat proventus, eorum retentio, obstructiones, & alia quæ temporis progressu ab his existunt, ut febres longæ, diarrhæa, cachexiæ, hydropes, quorum hæc sunt principia, & progressus; In hac enim regione, in qua ver, & æstas, ut plurimum, non sibi constant, tota sæpe die ardoribus torquemur, ipsa vero ad vesperam inclinante,

Veri splenetici nunquam habent faciem bene coloratam.

te, deducimur, ut ita loquar, ad aquas nivium, excitatis tonitruis, & largis imbribus, interdum cum grandine, quibus cœlum ita refrigeratur, ut inclinantis autumni videatur esse tempestas, per aliquot dies; præcipue si insigniter grandinet: Cum autem quisque, dum calor omnia videtur adurere, refrigerium quærat, & in vestibus, & in cibis, & in potu, & mora in locis frigidis; repentina illa aëris refrigeratione, nondum devicta à calore nostro, ea quæ tali jam dicta vivendi methodo, partibus erat impressa; corpus primo tentatur: secunda vice afficitur: tertia patitur; & tandem male habet: Quibusdam stomachus primum afficitur: Aliis pro robore uniuscujusque, una, aut plures partes in hypochondrio patiuntur præcipue sinistro; dextrum enim difficilius cedit, propter jecoris munimentum, quod à corde, secundus est fons caloris: Alii ex potu frigido, & glaciali æstate frequenti, in hunc affectum incidunt: Alii ex sudoribus in his partibus sæpissime refrigeratis, quod viris maxime accidit, qui tunc temporis diducto thorace, voluptatis gratia, frigus colligunt: Alii ex longis curis, & mœroribus, & nimio literarum studio; hoc spirituum dissipatione, & alio revocatione; altero eorum quasi veterno, & refrigeratione. In principio dum in his peccatur, nihil quidem incommodi quis percipere videtur; at repetitis ictibus malleus, figit clavum, & temporis progressu refrigeratis partibus, debilitas, & intemperies invehuntur. Infantibus, sæpe tumor à capitis fluxione, in hypochondrio sinistro oboritur, quem falso, & imprudenter, quamplures Medici, tumentem lienem appellant; qui quidem tumor, ita est aliquando in superficie positus, ut inter illum, & musculos immissis digitis, multoties comprehenderim, quod sub cute existere tumorem indicium erat; nec timendum ab hujusmodi tumoribus, etiam durissimis, experientia comperimus; & eo magis, quo natu sunt minores, dummodo facies sit boni coloris: Multis tamen viris fluxionibus obnoxiis, etiamsi ab hypochondrio ex ea laboraverint, non fiunt tumores, sed tantum dolor, qui intensus, in partibus superioribus percipitur non raro, de quo in Enarratione 2. viris tamen si tumores fiant in hypochondrio, semper mali, eoque magis, quo plus facies à naturali

Infantibus sæpe oritur tumor in hypochondrio sinistro à capitis fluxione.

 statu

ſtatu receſſerit, quod graviorem noxam indicat: Sunt tamen quandoque leves cauſarum noxam inferentium impreſſiones, ita ut liene intacto, & meſenterio, muſculiſque abdominis, ſtomachus, & colon tantum afficiantur, quod magis fit ab aſſumptis actu frigidioribus. Cutis, & muſculi ſubjacentes, à cauſis extrinſecus accurrentibus, potius refrigerantur, præcipue ſi ſudore madeant, quæ niſi fortes, ad interiora non valde progrediuntur. Sæpiſſime hæ cauſæ concurrunt, majuſque fit nocumentum: Aliis ſive innata partium imbecillitate, ſive cauſæ magnitudine, ſive frequenti occurſu, ſive plurium concurſu, variæ partes afficiuntur, una autem magis quam altera, prout quælibet valet robore, ad reſiſtendum cauſis noxam inferentibus: Quæ omnia ex ſymptomatibus cuilibet parti propriis agnoſcuntur. Quibuſdam ex rugitu inteſtinorum præcipue coli, morbi exiſtunt principia, qui ſtatuto tempore excitatur, mane ſcilicet, & jejuno ventriculo. Cutis, ſi externa refrigeratio dederit principium, frigoris vel minimos ſentit appulſus, jam firmatæ intemperiei ſignum, qua ſtomachus, & totum hypochondrium interdum coafficiuntur, unde rugitus ille, & multa ſalivatio, præcipue ab intempeſtivo potu; Pogreſſu temporis pondus in hypochondrio, ſpirandi difficultas, à flatibus in inteſtinis diaphragma comprimentibus; dolor gravans, & interdum acutus ut coli dolores; excrementorum proventus; obſtructiones; inſomnia; jactationes nocturnæ in lecto, & flexis genibus inter orandum. Rebus in pejus ruentibus, lienis veri affectus, cachexia, melancholia, diarrhœæ, dyſenteriæ, hydropes, quæ tandem ad mortem deducunt, niſi principiis obſtes: Ideo ſtatim atque hujus affectus principia animadvertuntur, vitæ ratio eſt imperanda. Primo ut regio ſtomachi, & hypochondrii, tegumentis extrinſecus à frigore arceantur, præcipue in viris, quibus hæ partes, ſola interdum linea ſubucula conteguntur; cui rei providere volentibus, non eſt credibile quantum illis profuerit, duplicato mantili, meo conſilio, in formam zonæ corpus cingere; non advertunt enim multi, cujus ſit momenti, debilitatæ jam partis calorem tueri, ut ab externo frigore avertatur. Imperandum quoque ut cibis boni ſucci, & coctu facilibus veſcantur; vitando craſſa, ut panem ſine fer-

Veri lienis affectus.

Utendum cibis boni ſucci.

fermento, carnes bubulas, anserinas, leporinas, carnes anatum, & avium omnium in aquis, & locis cœnosis degentium; carnes etiam porcinas, omnia salsa, & acria, pisces cetaceos; & in luto morantes, omnesque qui carne sunt dura, aut glutinosa, aut molli sine friabilitate. Fugienda omnia flatulenta, ut legumina, castaneæ; omne fungorum genus, & quod glutinosum est, ut animalium pedes, & cetera ejusmodi. Abstinendum ab omnium fructuum crudorum genere, præcipue quibus inest multa humiditas, eduntur poma cocta, deinde pyra, licet frigidum inflent stomachum: de caulibus hoc dicam, me vidisse hominem hoc affectu laborantem, qui toto vitæ decursu, ne vel minimum ab eorum esu percepit nocumentum; cetera tamen olera non placebant ejus stomacho. Aromata conveniunt, sed parce pipere utendum, propter ipsius calorem urentem, in parte terrestri positam, quam retinent humores excrementitii. Pro potu, acinato vino, & rubore valde saturato, rebusque astringentibus interdicendum, sicut & omni potu æstate nimis frigido, præcipue aquæ. In somno, & vigilia, servanda mediocritas. Exercitationes valde utiles, & in debilibus locum teneat equitatio, quæ multum prodest, præcipue si fiant peregrinationes, quibus relaxandis animis, & quibusdam morbis curandis, de quorum numero iste est, nihil magis conducibile. Inter animi motus, curæ, & tristitia, tanquam facies colubri fugienda; animum potius liberalibus oblectamentis recreando, confabulationibus, conviviis, dummodo cibus, & potus, moderate sumantur; satietas enim nimia in hoc morbo, ut & aliis, valde noxia. Quod ad curationem pertinet, cum morbus iste sit totius hypochondrii, aut quarundam partium ejus refrigeratio, ut supra diximus, qua læsis harum facultatibus lædantur actiones & præcipuæ, sensibus arbitris, coctrix, & excretrix, ex quarum læsione, fit multorum excrementorum congeries, fiunt obstructiones, abyssoque abyssum invocante, ut jam diximus, morbi supra enumerati invehuntur: Præcipua quæ in ea curatione scilicet præstanda sunt tribus scopis adeptis perficiuntur; Temperamenti partium ad pristinum statum reductione; Excrementorum residentium expurgatione; & obstructionum apertione. Primus perficitur

Equitatio & peregrinatio splenеticis utilis.

calidis fotibus, inunctionibus, & emplastris admotis; sumptis vero, calidis roborantibus, & in quantum fieri potest, aperientibus, partium calore, præ ceteris, servato tegumentis idoneis; ad quod interdum emplastra tantum proficiunt, quantum virtute roborandi præstant. Sed quia redundantia excrementorum; & roborantium vires; & aperientium facultatem infringunt, à purgatione aliqua semper incipiendum, nisi manifesta sint plenitudinis signa; tunc enim à venæ sectione, licet ratione morbi non conveniat, ab injecto, & rejecto enemate curatio incipienda, quæ ratione obstructionum etiam convenire potest; Purgatio autem talis esse poterit.

A purgatione cura incipienda.

Potio purgans.

℞. Rad. fœni. & petros. hiberno tempore, ana ℥ß folior. æstate, borr. ling. cerv. beton. cuscu. ana mß. sem. dauc. apii. & ani. ana ʒj. flor. cord. pß. flor. gen. & stœc. ana pj. aza scrup. ß. fiat ex his decoct. Acc. q. s. infun. folior. sen. mund. ʒiiij. agar. ʒj. express. dissol. cathol. ℥ß. syru. magistr. de quo in Enarratione 4. ʒiiij. crist. tar. ʒß. fiat potio mane sumenda, qua ventrem sexies ad minimum dejicere oportet, alioquin immutanda.

A purgatione fiant fotus calidi, pluribus diebus ante pastum, cujus talis potest esse descriptio.

℞. Rad. alth. ℥j. folior. orig. calam. puleg. absyn. rutæ cent. mino. ana mj. sem. ani. fœn. cum. ana ʒij. sem. fœnug. ʒiij. bacc. laur. & junip. ana ℥ß. flor. chamœm. & melil. pij. fiat ex his decoct. in aqua & vino albo pro fotu, à quo parte bene abstersa, fiat inunctio ex.

℞. Olei aneth. & chamæm. ana ℥ß. olei de bacc. lauri ℥ß. fiat litus vel ungatur pars oleo circumforaneorum quod optimum est; habetur ejus descriptio in ordine remediorum alphabetico. Titulo. Balsamum. Gestetur postea emplastrum quod calefaciat, roboret, humores & flatus discutiat, neque enim est hic opus emollientibus, nisi tumor adesset in cute, aut in musculis, aut in ipso liene.

℞. Empl. de melil. ℥ij. empl. de sulph. ℥j. olei de spica ʒij. pulv. cumi. ʒjß. malaxentur cum oleo de bacc. lauri, & fiat emplastrum. Innumera invenies ad affectus lienis descripta in ordine remediorum alphabetico, & in Enarrationibus mox describendis.

PROG-

PROGNOSTICA.

Si pulsant hypochondria, perturbationem significat, aut delirium; si autem crebro oculi moveantur, cum perturbatione, mania expectanda est. Hippo. lib. 1. prognost. cap. xi.

Splenis elevationes, si non ad articulos finierint, aut sanguis è naribus erumpet, aut dextri præcordii fiet intensio, si non penetraverint urinæ. Hippo. lib. 6. de morb. popul. sect. 2.

Quibus lien minuitur, corpus augescit. Galen. lib. 2. de facult. natural. ex Hippo.

Quibus lien afficitur, iis color corporis mutatur. Galen. lib. 5. & 6. de loc. affect. & lib. de atra bile. ex Hippoc.

Lienosis dysenteria superveniens, bonum. Hippo. apho. 48. sect. 6.

Quicumque lienosi dysenteria corripiuntur; longa facta dysenteria, hydrops, aut lienteria supervenit, & moriuntur. Hippo. apho. 43. sect. 6.

Vetus intemperies frigida hypochondrii, si negligatur, cachexiam, aut hydropem invehit.

Tumores hypochondrii sub cute, aut in musculis, parum habent periculi in infantibus, si color faciei sit bonus; quo magis autem quis ætate provectus fuerit, majus habet periculum; multoque magis, quo facies à naturali statu recesserit.

Tumor lienis mollis curabilis est, syrrhosus difficillime, & si confirmatus fuerit, nunquam.

A scyrrho lienis, hydrops.

In affectibus lienis, sicut & jecoris, quo facies pejor, eo morbus est periculosior, licet aliis signis non manifestetur.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Vir nobilis genio indulgens, variis affectus symptomatibus pro lienoso habitus, cujus post mortem hæpar inventum aliquo modo corruptum, liene existente parva.

Vir quidam nobilis, & Dynastes juxta Nogarum, indulgens genio, præcipue æstate, in omnium rerum infrigidantium usu, cum esset in obsidione urbis Montalbani, tantus derepente factus est rugitus, in hypochondrio sinistro; ut rei novitate perterritus, duos celebres Medicos accersendos curaret, quibus

bus facta narratione de his quæ acciderant, conjunctis sententiis pronuntiatum eſt, hos omnes rugitus eſſe à liene, temporiſque progreſſu, niſi provideret, male habiturum. Cum autem in modo vivendi, ſemper peccaret, nullaque niſi coactus adhiberet remedia, in pejus pedetentim ruens, gravius cepit laborare, non ſolum in regione lienis, ſed & ſtomachi, quem valde refrigeratum ſentiebat, unde magna flatuum generatio, multi ructus, dolor, & cetera, quæ intemperiem ejus frigidam ſequuntur, cum multum progreſſa eſt, ut ſunt tarda coctio, fluctuatio pituitæ liquidioris, glutinoſæ generatio, ſalivatio multa, ciborum inappetentia, vomitus pituitæ, facies pallida, & impotentia quædam ad ſolita munia obeunda. Multis in conſilium vocatis Medicis, variæ erant ſententiæ: Fere omnes more vulgi, lienem affectum eſſe affirmabant, de quorum numero unus eram, adhuc juvenis, & nondum rerum uſu edoctus. Quidam experientia, magis quam doctrina clarus, ita ſolum ſtomachum intemperie frigida laborare, mente conceperat, ut pituitam viſcoſam, quam ægrotus vomuerat, ab anno hæſiſſe ſtomacho aſſereret; Ideo ſolus antea vocatus, ſumptis, & admotis calidis aſtringentibus utebatur. Alii ſtomachum coaffectum non negabant; ſed præcipuum morbi iſtius fomitem, in liene conſtituendum affirmabant, quem magnum præter modum eſſe omnes putabant; quapropter aperientia calida, magis eſſe idonea, ut apertis obſtructionibus, & tenues facti humores craſſi, facilius cederent purgantibus: Quæ ſententia recepta eſt; multaque hujus naturæ medicamenta præſcripta, ſunt, apozemata, variæ purgationes, fotus, linimenta, emplaſtra, & opiatæ, ex quibus paucis utens, ut illi mos erat, meliuſcule tamen habuit; unde arrepta occaſione, animi relaxandi gratia, equum conſcendit: Cum autem pertranſiret juxta foſſam ramuſculis tectam, decidit in eam, ſine tamen læſione, ex viſu, & ejus teſtimonio. Octavo poſt caſum die, magnus de nocte factus eſt nigrorum, & liquidorum vomitus, quæ ſanguinem eſſe, accenſa candela, putaverunt aſtantes, quo ſymptomate omnibus perterritis, quatuor Medici in conſilium ſunt vocati, inter quos habita conſultatione; poſt tres dies à caſu quod nihil ſanguinis, nihilque atri rejectum erat; communi

ni ſententia, tres ſeniores affirmarunt, ex caſu venam eſſe ruptam: Ego vero contra, negabam venam eſſe ruptam, nec ullum ſanguinis vomitum extitiſſe, ſed excrementi cujuſdam melancholici pituita diluti; quod à liene in ſtomachum protruſum erat: Trium tamen Medicorum ſententia, eorumque ſeniorum, contra me pravaluit, omniaque aſtringentia, & venis ruptis glutinandis idonea præſcripta ſunt. Cum vero octavus omnino dies illuxiſſet, à primo ſanguinis putato vomitu, iterum de nocte rediit ex ore ſanguinis illa, aut humoris atri copioſa excretio, nullo ex aſtantibus periculum faciente, de natura excreti, an verus eſſet ſanguis, aut atræ bilis cujuſdam ſpecies. Vocatus ideo celebrior Medicus, qui primæ conſultationi interfuerat, & ego tanquam loci vicinus, & ordinarius, ut quid de hoc vomitu eſſet ſtatuendum decerneretur, omni aſſeveratione affirmavi, & illi, & ægroto, & aſtantibus, nullo modo eſſe pertimeſcendum, de vena rupta in corpore, his ductus rationibus. Primo quod ægrotus, octavo die tantum à caſu vomuiſſet ſanguinem illum exiſtimatum, qui ſi à vena rupta excidiſſet, vel ſtatim à caſu, vel paulo poſt fuiſſet rejectus, cum multus eſſet, aut aliqua parte collectus putruiſſet, pondus, dolorem, & febrem inferens. Secundo, venam ruptam non regi à natura, ut tantum octavo quoque die ſanguinem fundat; vena enim in corpore rupta, ſi magna, & multum ſanguinis effundat, cito jugulat; ſi autem parva, parumque ſanguinis effundens, ſine ordine fit ejus excretio, aut in cavum excidens, trium dierum ſpacio putrefactus exiſtit, abſceſſum faciens, ſi exitum antea non habuerit. Accedit tertio, quod aſtantes accurate interrogati de natura humoris excreti, incerti erant an verus eſſet ſanguis; quippe nocturni judices: Quibus auditis Medicus ſupradictus, nec probavit, nec negavit, ab aſtringentibus tamen pedetentim remiſſum eſt, utente ægroto quibuſdam purgatiunculis, per longa quantum poterat intervalla; erat enim à remediis maxime averſus, licet urgente morbo, multi placerent Medici. Non amplius redeunte illo vomitu, poſt annum à putata ſanguinis prædicta excretione, ludens à cœna foliis luſoriis, cepit conqueri de dolore in dextro hypochondrio, à quo nunquam male habuerat,

dimiſſoque ludo, petiit lectum, ingraveſcente ſymptomate in modum colici doloris. Caſu præſente Pharmacopœo, enemata injecta ſunt, & alia quædam exhibita ad colicum dolorem idonea, quibus nihil juvantibus, miſſo ad me ſervo de nocte, rogavit ut ſe inviſerem, quem ante lucem veniens ſemper dolore divulſum inveni; quapropter juſſi ſtatim atque illuceſceret, colligerentur herbæ ad ſemicupium parandum; quo quidem dolore levatus eſt: Sed ex pulſu, & ſudore, agnoſcens facultatem ad interitum feſtinare, ne in ſemicupio moriens, verteretur mihi in dedecus, juſſi renuentem in lectum deferendum, in quo intra duas horas mortuus eſt. Diſſecto cadavere, ut mortis inſperatæ, & longæ invaletudinis cauſa innoteſceret; inventum eſt jecur aliqua ſui parte, eaque parva corruptum, principiaque hydropis adeſſe, ex collectione aquæ, in parva tamen quantitate, in fundo abdominis inventæ: Cumque aſtantes, qui auditu de morbi natura aliquid à Medicis acceperant, lienem magnum ſe inſpecturos, & venæ quondam ruptæ veſtigia expectarent, mirati ſunt lienem tam parvam inventam eſſe, quam quod minimum, omneſque in hypochondrio ſiniſtro partes poſitas, omnino integras eſſe, ſicut & ſtomachum; mirabile viſu in homine, quem celeberrimi omnes Medici, ab ſplene laborare prædicaverant: Quod effecit ut ſtudioſe indagarem, quid proprie eſſet iſte affectus, quem vulgus, & fere omnes Medici, ſine diſcrimine, appellabant ſpleniticum; rerumque uſu comperi, eſſe harum partium refrigerationem, quam plurima, ſucceſſu temporis, ſequuntur ſymptomata, ut ſupra diſſeruimus, de quibus etiam in Enarrationibus ſequentibus.

OBSERVATIO II.

Vir Melancholia hypochondriaca laborans ſanatus.

Doliarius quidam faber, ætate 30. annorum, temperamento melancholicus, neſcio quibus de cauſis, incepit laborare ab hypochondrio ſiniſtro, & ſtomacho, vomens qualibet hebdomada, nigra quædam cum labore, fuligini diſſolutæ ſimilia, urinæ nigræ cum ſedimento nigro, perpetuo meiebantur, eratque impotens ad artis ſuæ munia obeunda, lecto tamen non detinebatur, nec febricitabat. Vocatus in conſilium cum Medico

dico ordinario, nec præſtituta die veniens, propter alium ægrotantem, non data poteſtate, paucis tamen poſt diebus, equum conſcendens, veni in domum ægrotantis, à quo inſtructus de omnibus, quæ ad prædictæ vomitionis cognoſcendam originem videbantur conducere, ſententiam meam exaratam, dedi Medico ejus ordinario mittendam: Quibuſdam tamen diebus elapſis, convenit me ægrotus, affirmans præ me, nullum ſe Medicum expetere, nec in alterius medicationem velle ſe committere; quo audito, omnia accurate perpendi, quæ ad ejus curationem inſervire putabam. Primo conſtabat apud me, vomitum illum liquidioris atræ bilis, à partibus hypochondrii ſiniſtri originem habere, præcipue à liene, qui ſecundum communem opinionem, fæculentum ſanguinem attrahit à jecore, quo ipſe nutritur, expulſis per vas breve reliquiis, ad excitandam famem, & in ramum ſplenicum, per inteſtina vacuandis: Quæ quidem partes debiles factæ, & vitiato earum temperamento, male fungebantur officio, lien præcipue, non valens jecur expurgare, multo ut ex temperamento conſtabat, fæculento abundans ſanguine, vel attractum non recte conficere, vel à reliquiis ſe exonerare, obſtructis ad id meatibus; unde multis in locis ſtagnare, in ramo præcipue ſplenico, & ejus propaginibus, nec non & in meſenterio, donec naturæ graves, qualibet hebdomada in ſtomachum rejicerentur; reliquum autem non attractum, in venas regurgitare, & per urinas excerni; hæc autem omnia, ſine ullo caloris ſenſu in hypochondriis, & ſine febri. Aut ſecundum ſententiam eorum, qui lienem alterum jecur affirmant, dicendum chili partem terreſtriorem per ramum ſuum ſplenicum attrahere, ut craſſum ſanguinem ex ea conficiat, alendis partibus abdominis accommodatum; dicendum, inquam, multum ſanguinis craſſioris abundare in liene, præ debilitate partium male elaboratum; unde circum viſcera, magnus ex eo proventus, præcipue in ramo ſplenico, meſenterico, & eorum propaginibus, quouſque & propter obſtructiones, & propter partium debilitatem cumulatus, naturæ gravis exiſtat, conatuque facto, pars ejus maxima, vomitu vacuanda, in ſtomachum protrudatur; non quidem per vas breve, ab illis enim non admittitur, ſed per alias vias; per inteſtina, puta-

verim, ingredi per pylorum, quod ut nuper vidimus, aliquando corrumpitur, ficut fcriptum eft cap. de Colico dolore, Enarrat. 5. Sed ut ad curationem veniamus, quam in hoc pofitam mihi certum erat, ut craffi fucci generatio impediretur; viæ per quas fæx illa fanguinis erat vacuanda expedirentur, & ut omnis ftagnans circum vifcera, per intervalla purgantibus dejiceretur, roboranti quoque virtute præditis. Ad primum, rationem vitæ ordinatam imperavimus, ut ab omnibus craffis, falfis, flatuofis, de quibus fupra, & ab actu infrigidantibus, abftineret; præcipue autem, propinati veneni à parentibus fufpicionem deponeret: Credebat enim cum nondum conjugatus effet, veneno fe à parentibus infectum, fortunarum ejus fpe ductis. Ad fecundum, aperiendis obftructionibus accommodatam præfcripfi ptifanam, prius purgato corpore melanagogo pharmaco: juffi poftea venam bafilicam utriufque brachii aperiri, certis quibufdam diebus, deinde faphenam malleoli finiftri & paucis poft diebus ab ufu remediorum, fanguifugas ano applicandas, ut non folum venæ fectionibus fieret humorum vacuatio, fed & obftructionum expeditio; ptifanæ autem aperientis hæc fuit defcriptio.

℞. Decocti cortic. rad. eryng. parum contufæ ℥vj. falis trunc. fabæ fcrup. ß. cinam. ʒß. capiat quolibet mane per aliquot dies: Quia autem fal prædictum non femper eft in manu, poteft fumi cineris truncorum fabarum fuperinjiciendo, prædicti decocti bullientis eryngii ℔j. baculo poftea movendo, & per manicam transfundendo. Ad tertium, ut excrementum illud nigræ bilis naturam referens, identidem vacuaretur, cum partium roboratione, primo quia æftas erat, præfcripfi fyrupum magiftralem talis compofitionis, quo tres fcopi perficiebantur, vacuationis, apertionis viarum, & roborationis partium.

℞. Cort. rad. fraxi. cort. rad. capp. & tamar. ficco. ana ʒij. recent. an. ℥ß. rad. eryng. gram. rubeæ, fœnic. ana ℥j. folior. borra. cicho. cufc. agrim. capillat. omnium, eupato. pimp. beton. petrof. fumi. lupuli, ana mj. flor. cord. tamar. & geniftæ, ana pj. fem. ani. fœni. dauc. ana ʒj. azari. ʒij. fiat ex his decoctio in q. f. aquæ, coletur, deinde.

℞. Folior. fenn. mund ℥iij. fem. coria ʒj. rhab. & agar. troch.

ana

ana ʒij. ſem. cartha. ℥ß. turbith. gumm. ʒij. infun. in aqu. petro. tantæ quantitatis ut ℔j. remaneat; quam cum ℔ß. decoct. herb. & radicum miſcebis, & cum ℥iij. ſerap. roſ. purg. & saccha. q. ſ. coques in ſyrupum perfecte coctum, de quo capiat ℥jß. aut ℥ij. cum juſculo carnium mane qualibet hebdomada.

Aſſumpto, & conſumpto ſyrupo magiſtrali, uſus eſt ægrotans tota hieme hiera Pachii, in forma pilularum, ſumendo ʒj. cum gr. iiij. diagri. aut vj. ut fortiores redderentur, & hoc quolibet menſe, aucta, vel doſi imminuta, ita ut venter ſexies abunde, ad minimum dejiceret. His uſus remediis, Deo dante, perfecte ſanatus eſt, à 35. annis adhuc ſuperſtes, arti doliariæ incumbens.

OBSERVATIO III.

Domina quædam, à triſtitia moroſiori diu male habita, cepit tandem ab hypochondrio ſiniſtro ægrotare, flatuum generatione, excrementorum congerie, & moleſto ſenſu à frigore externo; ad hæc inſomnia, jactationes, & tremor interdum partium omnium lateris ſiniſtri; Intera tumor pilæ mediocris inſtar, in eodem hypochondrio, non longe diſtans è regione ſtomachi; qui quidem tumor, tactu deprehendebatur, & manu ad latus impellebatur verſus ſtomachum, quem ſi attingeret, ut referebat ægrotans, ſtatim caput concutiebatur, velut ſubito terrore percita. Magnum mihi, & aliis Medicis, faceſſivit negotium tumor iſte, quanam in parte hæreret; quæ eſſet ejus cauſa: & devoluto verſus ſtomachum cur cerebrum concuteretur. Non minus laborabant Medici, in vera tremoris cauſa inveſtiganda: Utrum ab affectu idiopathico cerebri: an ab aliquo vapore, ex hypochondrio ſurſum aſcendente. Nam ab utero, menſes ſervabant ordinem, & conſueto more fluebant, quod ex Hippocrate, ſignum eſt, confirmante Galeno, morbos ab utero non accidere: Alio igitur quæranda erat ſymptomatum, & affectuum origo. Primo quidem de tumoris ſede, non magna erat controverſia, in parte mobili conſiſtere, cum ipſe moveretur, in colo ſcilicet hac parte poſito, præcipue qua meſenterio alligatur. Quænam vero eſſet tumoris cauſa, magis erat arduum internoſcere, & adhuc magis, cur

Mulier melancholica laborans tumore in hypochondrio ſiniſtro inſtar pilæ mediocris, quomodo ſanata.

Apho. 57. ſectio. 5.

cur versus stomachum devoluto, cerebrum concuteretur: In tumore aliquid contineri malignæ qualitatis particeps, morbi processus non indicavit, ipso manente, aliis sedatis symptomatibus, & sana facta ægrotante: Adde quod cerebri illa concussio, aliquando accidisset, tumore versus stomachum non devoluto, ex vapore humoris maligni in illo contenti; placebat ideo morbi mineram circa stomachum consistere, ex qua, tumore ad stomachum impulso, vel proprio pondere devoluto commota, vapor cerebro infensus ascendebat, cujus appulsu statim percellebatur: An autem à fluxione, vel à congestione alicujus humoris melancholici, factus esset tumor, non bene constabat; Primo modo factum rationi magis consentaneum erat, cum fluxionibus à capite esset obnoxia ægrotans: Nam si ab humoris melancholici congestione tumor extitisset, sanitatem non esset adepta manente tumore, cum vel scyrrhus, vel cancer remansisset; de genere potius glandularum fuisse, existimandum est. Quod autem attinet ad tremoris causam, videtur aut à fluxione capitis in exortu nervorum hujus lateris, affecta spinali medulla, ea etiam parte, aut potius ex vapore, per partes nervosas hujus lateris se diffundente, & eas vellicante; affectus enim cerebri idiopathicus, majoris fuisset momenti, ut nobis longa invaletudo demonstravit, quæ fuit plurium annorum, antequam ægrota ad perfectam sanitatem restitueretur; ideo singulatim omnia recensere, non suppeditat infelix memoria, præsertim cum à longo tempore jam bene valeat; præcipua tamen, & observatione digna perstringemus. Paucis igitur post diebus à morbi principio, & symptomatum prædictorum, febri continua correpta est ægrotans, quæ in pulsu magna non videbatur, erant tamen sæviora symptomata, quæ ante febrim infestabant, præcipue insomnia, tremor etiam totius lateris sinistri, bis, aut ter accidit, toto febri decursu, quæ 20. diem transcendit, eoque res devenit, ut in vitæ discrimen adduceretur, repetitis tamen venæ sectionibus parca manu, cucurbitulis supra humeros cum scarrificatione appositis, usu apozematum aperientium, levibus purgationibus adhibitis, pullis columbarum capiti suprapositis, sumptisque somnum conciliantibus, nec spretis cardiacis, à febre facta immu-

nis;

nis; ſpes multa profligandæ affectionis primariæ nobis affulſit: Febris enim dum morbos comitatur, non ſolum facit ad periculum; ſed maximum eſt ſanandis hujuſmodi morbis impedimentum, qui calida potius, quam frigida, ad ſui curationem poſtulant remedia. Febri igitur penitus diſcuſſa, ad ſymptomata jam enumerata prorſus eradicanda laboravimus, incipientes à ſyrupo magiſtrali ſuperioris ferme deſcriptionis, qui ut jam diximus, aperit, vacuat, & roborat, eoque per ſex menſes, vere ſcilicet, & æſtate uſa eſt ægrotans: Autumno vero, & hiberno tempore, cum validioribus eſſet viribus, præſcripſi hieram Pachii, cujus facultates in ejuſmodi morbis, mihi rerum uſu perſpectæ erant, de qua in forma pilularum, ter ſumpſit, vigeſimo quoque die, poſtea vero ſemel in menſe, qualibet vice ℥j. cum gr. iiij. diagridii; cujus uſu non parum remiſerunt ſymptomata, tumor autem perſeverabat, ad quem fotus emollientes, & diſcutientes erant præſcripti, nec non & emplaſtra; quocumque etiam devolvebat tumor; caput non amplius percellebatur, licet adhuc quædam eſſent inſomnia, quæ urgente neceſſitate, ad ſomnifera nos cogebant: Cauterium brachio inuſtum eſt, ad fluxionem avertendam; & tibiæ ſiniſtræ, ad derivandum ab hypochondrio. Tempeſtive autem uſa eſt aquis mineralibus. Cumque res domeſticæ in dies melius haberent, moroſitatis cauſa ablata, ſubindeque pharmacis corpore expurgato, omnino eſt ſanata, adhucque vivit pluſquam ſexagenaria, exactis triginta annis à morbi principio.

OBSERVATIO IV.

Filiola nobilis cujuſdam viri, ex hujus urbis vicinia, ab eo tempore quo cibis ſolidis ali cepit, frequentibus febribus à vermium ſcaturigine correpta, in vitæ diſcrimen deducebatur. Circa annum ætatis quintum, tumor durus, & magnus deprehenſus eſt in hypochondrio ſiniſtro; fortaſſe quod eo tempore, ut vorax eſt puerorum genus, & puellarum, ſe omni eſculentorum genere, præcipue fructibus ingurgitaret; patri enim chariſſima, cuncti omnia illi indulgebant, ſuoque vivebat arbitrio: vel dicendum alicujus humoris deſcenſu, pluries in hanc partem facto, craſſum remanſiſſe, ſubtili reſoluto. Rogatus

Puella laborans tumore, & tandem ſuppuratione muſculorum abdominis, pro lienoſa habita.

gatus à parentibus, cum bene valeret, tumorem explorare, quem & ipſi, & omnis generis artis medicæ alumni, tumefactum lienem affirmabant; inſpecto vultu puellæ, qui erat boni coloris, negavi lienem aliquo tumore eſſe affectum, ſed partes potius externas, tumentemque locum pertractans, inveni tumorem eſſe omnino in ſuperficie, digiti enim illum comprehendentes, ſupponebantur ea parte, qua vergebat ad ilia, quod certiſſimum erat ſignum, tumorem in muſculis abdominis conſiſtere. Poſt annum, aut circiter, febri acuta correpta eſt puella, cum tumoris incremento, præ dolore vix tactum ferentis, & quadam inflammatione; facta venæ ſectione ad revulſionem, topiciſque adhibitis, animadverſum eſt tumorem vergere ad ſuppurationem, confectoque pure, molita eſt natura per umbilicum ejus excretionem: Cum autem non valeret exitus expurgandæ materiæ, quæ multa erat, viam ad partes inferiores, paravit ſibi natura per interſtitia muſculorum, tribuſque digitis infra umbilicum collecta eſt materia, de qua variæ erant ſententiæ, non deerant enim Medici, nec Chirurgi; urgebam ego tumoris apertionem videns puellam ad extremum deductam, quæ tandem accerſito peritiſſimo Chirurgo, ferro candenti facta eſt, exeunte materia ita fœtida, ut cum inteſtinis commercium habere, à collegis crederetur, ideoque de ſalute puellæ deſperantibus: Ego vero, demerſos parentum animos, ad ſpem erigens, affirmabam non eſſe deſperandum, de ægrotantis ſalute, nec inteſtina eſſe corrupta, ſed fætorem illum contigiſſe, ex nimia puris jam confecti mora in eo loco, Ideo arcendam putredinem, & cavum carne replendum frequentibus injectionibus, ex aquis vulnerariis ſic paratis.

℞. ariſto. rot. & recentis; antiqua enim nihil vallet, ſed illa quæ inciſa, rhabarbaro inciſo ſimilis eſt. ʒij. rad. conſol. majo. ℥ß. folior. ophioglo. ſi haberi poſſint, licet ſiccorum, mß. inciſa coque lenta ebullitione vaſe clauſo, in ℔iß. vini albi, ad conſumptionem tertiæ partis, addendo in fine ſacchari ℥iiij. colatura ſervetur ad uſum.

Hoc decocto vulneris cavo abſterſo, pedetentim coaluit muſculorum interſtitium: Sanandis enim vulneribus tam potens eſt hoc vulnerarium, quam quod maxime; non ſinit carnes putre-

trefieri, & in pus converti, nec tumores enaſci, aut inflammationes: Qui eo utuntur, non indigent linteis vulneri ſuperponendis, ſed tantum foliis braſſicæ rubræ, in aqua vulneraria calida parum tabefactis, vulnus identidem eis madefaciendo, tribus poſtea, aut quatuor ſuperpoſitis: Interea purgabatar puella per intervalla, ſed ab omnibus purgationibus male habuit, præter ab iſta, quæ à me præſcripta eſt, vidente aliis ſuas non bene ceſſiſſe.

℞. Rad. eryng. & petroſ. ana. ℥ß. folior. pimpi. beton. agrim. ceterach. ana. mß. flor. borrag. & tamar. ana pj. ſem. ani. & dauci, ana. ʒj. azari. ſcrup. ß. fiat ex his decoct. Acc. ℥vj. in quibus infu. folior. ſen. mund. ℥ß. ſem. coria. ʒß. turbith. gum. tandumdem. expreſſis diſſol. ſerapii roſ. purgatorii. ℥j. & fiat ſyrupus, iterum coquendus lenta ebullitione, quem capiat mane cum regimine.

Hanc purgationem facile ferente ægrota, multæ factæ ſunt doſes pro reliquo morbi decurſu, perfecteque ſanata eſt puella, nunc viro juncta.

Ea mente hanc ſcripſi ennarrationem, ut oſtenderem non eſſe temere pronuntiandum, de hypochondrii tumoribus, ut à multis fieri ſolet; ſed omnia rite eſſe perpendenda, ex ſitu partium, & ex ſymptomatibus, quæ maxime ab ipſis affectis invehi ſolent, ut eſt faciei color naturalis depravatus, in affectibus jecoris, & lienis ſi conſideratione digni extiterint; Ideo ſi conſtante facie, & ſui ſimili, tumor aliquis, aut alius affectus chronicus in hypochondriis animadvertatur, nullo modo jecur, aut lien afficiuntur: Si autem faciei color naturalis mutatus fuerit, licet in partibus externis tumor, aut aliquid aliud præter naturam tantum ineſſe videatur; interiora ſimul afficiuntur: Quo autem magis à naturali ſtatu vultus receſſerit; eo gravior erit affectus, cujus principia, quo magis ſeneſco, eo ſæpius à fluxione capitis extitiſſe deprehendo, quod cogit me aſſerere, hos omnes tumores inſignes, & in viſceribus obortos, & in aliis partibus carnoſis, qui ad ſuppurationem perducuntur, & ex aliis multos, à fluxione capitis originem ducere, quod etiam deducitur ex Gal. lib. 2. de febrib. cap. ij. nullumque tumorem ex his fieri à congeſtione. Cur enim in jecur, & lienem, &

circum viſcera non defluet humor excrementitius à capite, quemadmodum in pulmones, & in iis inflammationes, œdemata, & ſcyrrhi principia excitare non valebit? Quia autem ſenſim decidit humor ſæpiſſime, quouſque auctus dolorem inferat, non percipitur; ideo in parte congeſtus creditur.

OBSERVATIO V.

Canonicus macilentus & Melancholicus purgatione ſanatus.

Canonicus quidam valde macilentus, & temperamento melancholicus, hac intemperie frigida hypochondriorum laborans, tot flatibus partibus in illis poſitis diſtendebatur, ut in Eccleſia pſalmos concinere non valeret, nec thoracem conſtringere; Perlectis tunc temporis dotibus hieræ Pachii, conſului ut ea uteretur in forma pilularum, addito diagridio, ut ſupra diximus, mirum quantum emolumenti percepit; unde in iis qui ab hypochondriis laborabant ſine febri, & calore in eis præter naturam ſemper uſus ſum hiera Pachii cum felici ſucceſſu.

Mulier quædam Tholoſæ, tumore in hypochondrio ſiniſtro laborabat præcipue verſus matricis latus, ab omnibus ipſius matricis aſcenſus credebatur, manibuſque deorſum comprimebatur, mortua tandem muliere, ejuſque cadavere diſſecto, inſpicientibus cum pudore Medicis, inventum eſt lienis tumorem, illuc præcipue pertingere.

De Hydrope.

CAPUT III.

Lib. 2. de Nat. facul. lib. 2. prog. cap. 1.

Ex communi Medicorum doctrina, poſt Galenum lib. 5. de loc. affec. cap. 7. & pluribus aliis locis, fatendum eſſet nunquam fieri hydropem, niſi jecore affecto, ſive per ſe & primario, ſive ab aliis partibus affectu illi communicato: Sed ex Hippocrate lib. 1. de morb. mulie. & ex his qui lienem aliud jecur eſſe affirmant, craſſioremque chyli partem, ut ſuperiori cap. attigimus, à venis meſeraïcis exuctam, antequam jecur ſubeat, per ramum ſplenicum ad ſe allicere, conficiendo ſanguini materiam, ignobilibus quibuſdam

busdam partib. abdominis alendis convenientem; Dicendum erit hydropem, etiam invehi per se à liene, ipso jecore illæso. Hæc opinio, in quam facile discesserim, gravissimos habet Authores, alteraque validioribus fulcitur rationibus, ut videre est apud Sennertum ejus fautorem, & Andream Laurentium alterius defensorem: In gratiam autem sententiæ à qua stat Sennertus & alii ante illum, hoc eorum addam rationibus; lienem scilicet in sinistro latere positum esse, tanquam in sua jurisdictione, quemadmodum jecur in dextro; quod à solerti natura non esset factum, si excipiendo tantum excremento comparatus fuisset; proxime enim, ut vesicula fellis, jecori admotus hæsisset. Si dicatur lienis magnitudinem obstitisse; Respondebimus, ideo lienem ad alios usus factum, quam ad excipiendum excrementum, quod ex Galeno, longe parcius excremento bilioso, minorem ad illud excipiendum requireret locum. Quod autem fuerit sententia Hippocratis, hydropem non semper existere vitio hepatis, imo potius lienis; patet ex cap. 1. lib. 1. progn. & coac. 1. lib. 2. coac. præcipue autem lib. 1. de morb. mulie. in quo loquens de hydrope, ait lienem è ventre ad se aquas attrahere, quibus saturatus, & expletus, redundantiam deponit per venas in corpus, & maxime in omentum & loca circa ventrem, & crura, unde hydrops, scribitque Duretus supra coacam jam allatam, fuisse judicium Hippocratis lib. 1. gynæc. omnem ascitem nasci præeunte liene; contra, eumdem vitari, & abigi diarrhœa cruditatis experte; idest, nihil de lienteria, aut dysenteria redolente. Experientia etiam comprobatur in dissectione cadaverum hydrope defunctorum, in quibus multoties deprehenditur, hunc affectum non esse ab hepate; licet aquis innatans temporis progressu afficiatur: Sed à liene, aut alia parte abdominis, ut omento, vel pancreate, quod in dissectione cadaveris hydropici, totum vesiculis aqua plenis refertum, me præsente, Parisiis inventum est, quod etiam renibus contigisse observavit Platerus lib. 3. obser. Idem Duretus, licet ex Hippocrate scripserit, ut supra diximus, omnem hydropem fieri præeunte liene, in explanatione tamen prædictæ coacæ, etsi postea in coac. 7. ejusdem lib. fateatur nullam ascitem oriri sine consensu, & conspiratione lienis; Docet post

Lien hydropis sæpe est causa.

Lien non comparatus exipiendo excremento.

Non semper hydrops ab hepate.

Galenum ubi ſupra, fruſtrationem operis ſanguificandi, cauſam eſſe communem hydropis; Quod fit vel hepate, ut inquit, impedito, ut in lienteria, diarrhœa jejuni inteſtini, & torminibus alvi, quæ nulla curatione quieſcunt; Fruſtationis vero cauſam alteram, eſſe jecoris alienationem, quæ duas habet cauſas: Unam quidem ipſius exolutionem, quæ atonia dicitur, cum ſcilicet jecur exit de tono ſuo, ſeu œconomia, ſuo defraudatum genio; Alteram vero maraſmum retorridum, ex febri acuta, quæ ſedem habet in hepate, ipſiuſque gratioſum humorem depopulatur, cujus defectu creſcit, durumque efficitur, indeque fruſtratio hæmatoſeos, ex qua hydrops, aſcites ſcilicet; nam de tympanite, ſcribit cum fieri ab intemperie hectica, quam meſenterio, & tenuibus inteſtinis, ilium & lumborum vitia intulerunt; Lumborum quidem ſecundum nervos qui ab ipſis oriuntur, & meſenterium conſtituunt, Tum per communicationem febris acutæ, quæ ſedem habet in vena cava deſcendente, & arteria ſibi ſocia in regione lumborum. Sennertus vero non vult aſcitem fieri vitio hepatis, ſed tantum anaſarcam; in ea enim hydropis ſpecie, inquit, ſanguis frigidior, & aquoſior generatur, & per omnes venæ cavæ ramos diſtributus, facit ut tertia coctione fruſtrata, corpus totum tumidum, & aqua quaſi ſuffuſum reddatur. De hydrope vero aſcite, ut & tympanite, aliter, ait, ſentiendum puto, & Hippocratem procul dubio intellexiſſe anaſarcam, per hydropem qui fit ab hepate; per hydropem vero ab ilibus, aſcitem, & tympanitem: Ideoque vult ipſe Sennertus, ubi ſerum copioſum in ramis venæ portæ ſubſiſtit, in omentum tranſire, per venas in eo diſpoſitas, quarum orificiis apertis, in cavum abdominis deſtillat: hæc Sennertus; Cujus ſententia in quibuſdam recipienda, in aliis vero improbanda: Neque enim mens fuit Hippocratis in prognoſtico, & in coacis, loquentis de hydrope, illum qui fit ab hepate eſſe tantum anaſarcam; nam in prognoſtico, unde coaca prima libri ſecundi eſt deſumpta, loquitur Hippocrates de omnibus hydropis ſpeciebus, quæ fiunt ex morbis acutis; anaſarca vero, & in iis, & magis in morbis longis accidit, nec Interpretes, Galenus, Duretus, & alii, affirmabant Hippocratem intellexiſſe tantum anaſarcam, per hydropem qui fit ab hepate;

Tympanites fit ab hectica.

Anaſarca ſecundum Sennertum fit vitio hepatis.

&

& ascitem, & tympanitem, per eum qui fit ex parte inani, seu ab ilibus. Præterea cum quis anasarca primo laborat, deinde ut sæpe fit, ascites subsequitur; si anasarca fit tantum hepatis vitio, ut vult Sennertus, licet ex Hippocrate lib. 1. gynæ. possit etiam fieri vitio lienis, quis negabit ascitem, tunc temporis non fieri, causa in pejus ruente, & jecore magis refrigerato? Quod vero tympanites, vitio etiam jecoris accidere possit, sicut & lienis, facile existimaverim; licet Duretus, ubi supra non sit in ea sententia: Nam si, ut ipse scribit à febre acuta quæ sedem habet in vena cava descendente, & arteria sibi socia in regione lumborum, ilibus communicato vitio, tympanites hydrops exurgit; Quare febris acuta ejusdem generis, quæ sedem habet in jecore, vel liene, tale vitium ipsis non communicabit, unde fiat tympanites: Dixi ejusdem generis, quia febris ex qua tympanites subsequitur, debet hoc habere peculiare, ut fiat ex humore, à quo flatus ejusmodi facile generentur, ut est humor melancholicus, generandis flatibus, etiam sine febri, maxime idoneus, ex quo purus fieri solet tympanites; mixtus vero, ex aqua quæ parit ascitem, calore quodam in flatus conversa; unde dicitur quod raro est ascites sine tympanite, & è converso, sumpta tamen denominatione à materia prædominante. Quamvis etiam Duretus ubi supra, post Galenum lib. 2. progn. in explanat. cap. 1. scribentem omnis hyprops communem esse causam, frustratam sanguificationem; Dicam tamen multoties fieri hydropem, nullo modo læsa sanguificatione; cum quis scilicet ex nimio potu, in febribus, in itinere diebus æstivis, aut alia de causa sitiens, subito incidit in hydropem ex nimio potu, ex quo sæpissime facile sanatur, quod non fieret, inquit Sennertus, si jecur esset refrigeratum, vultque aquas, antequam in ventris cavum decidant, contineri inter ventriculum, & renes, in ramis scilicet, ut alibi docet, venæ portæ: Sed ubi potus nimius ingestus est, existimo eum paulo post venas lacteas subire, & ab eis in alias permeare, à renibus non attractus; hæc enim via est in diabete, ex Thomæ Bartholino; cent. 5. histo. 30. per quam quæ bibuntur, statim ad renes, & vesicam perveniunt, & meiuntur; sicut per sanitatem, cum renes valent, nec viæ obstructæ sunt, aquæ minerales, & alius

Hydropis causa sæpe est potus nimius.

Aqua pura nimium pota, partes debilitat.

lius potus liberaliter ſumptus, ex vino, cereviſia, aut pomorum liquore: Aqua vero pura nimium pota, ſua frigiditate partes debilitans, vias denſando ſibi præcludit, & à renibus non attracta, nec interdum à liene, & etiam jecore, propter eorum morbos, vel ejus abundantiam, ſtagnat in ejuſmodi venis, in aliaſque vicinas penetrat; à quibus per anaſtomoſim, & partim per diapedeſim, ſtillat in ventris capacitatem, qui repletur aqua, niſi arte educatur, aut à natura expultrice foras expellatur; Neque hoc ſolum accidit, ſi aquæ morentur, ſed viſcera pedetentim afficiuntur, hepar, & lien, attractis aquis, his autem præcipue, ſine quo nullus aſcites, ut ſupra diximus, eo quod aquas è ventre & ſtomacho attrahat, & per venas in corpus, & præcipue in omentum tranſmittat, ex doctrina Hippocratis ſuperius allata: Unde colligitur fluxum ventris perſeverantem ſine levamine, in hyprope qui fit ex parte inani; ſive ex morbo acuto accidat, ſive ex alio morbo, primario fieri lienis potiſſimum affectu, qui aquis attractis ſaturatus, eas tranſmittit in omentum, per propagines quæ à ramo ſplenico ad ipſum pertinent: Cum autem omentum, ut verbum epiploon ſonat, inteſtinis ſupernatet, aquis repletum, ea quibus incumbit refrigerat; ipſis refrigeratis, & eorum calore naturali imminuto, functiones naturales debilitantur, coctrix præcipue, & retentrix; unde fluxus ventris diutinus, non exolvens dolorem, nec molliens ventrem, ut inquit Hippocrates in prognoſtic. Ubi licet loquatur tantum de hydrope, qui fit ex morbo acuto, in quo jejunum, & meſenterium, phlegmone, ex Galeno, laborant; mihi potius videretur ex phlegmone harum partium, ileon invehi quam fluxum ventris: Quapropter facile crediderim, in hydrope ex parte inani, qui fit à morbo acuto, in quo fluxus ventris perſeverat ſine levamine, ipſum quidem fieri jejuno, & meſenterio inflammatione interdum affectis; hoc vero primo & per ſe, jejuno autem propter vicinitatem, cujus venæ debiles fiunt, ut ait Galenus, per quas jecur ad ſe trahit alimentum; ita fit ut nequaquam ſubſerviant viſceri ad diſtributionem, neque maneat in jejuno, tenuioribuſque inteſtinis alimentum: Quod ſi graventur ab eo, utpote debilia, id omne pellunt deorſum; atque hæc alvi fluoris cauſa eſt. Quin etiam cor-

Hydrops quæ a diuturno alvi fluxu non ſolvitur, fit a liene.

corrumpi alimentum, bilisque colligi copiam verisimile est; ob calorem partium quæ inflammatione vexantur, & ob eam rem intestina admodum mordentur, proindeque excitantur, ad excernendum contenta in ipsis excrementa; atque hæc rursus causa diarrhœæ est. Hæc ex Galeno. Quæ quidem, diarrhœæ scilicet causa, oriri potest in morbo acuto, inflammationis experte, ideoque non est simpliciter pronunciandum, fluxum ventris in hydrope, de quo hic agit Galenus, esse à phlegmone jejuni intestini, una ex volvuli causis, in quo nihil dejicitur; sed à morbo acuto, qualiscumque ille fuerit, qui intestina gracilia debilitare valet; sicut etiam fit ex eorum refrigeratione, ab omento aquis referto, ut supra demonstravimus: Non est tamen negandum, in hydrope à propria hepatis refrigeratione, ejusmodi fluxum ventris posse supervenire, aquis in omentum, vel pancreas, vel mesenterium transmissis: Nam cum Hippocrates ait, ventrem non dejicere nisi dura, in hydrope qui fit hepatis vitio, loquitur tantum de eo qui existit à morbo acuto, quem Galenus sedem habere in hepate, inflammatione alimentum torrente, intestinis, nec mesenterio affectis, scribit: in alio vero hydrope, à propria jecoris refrigeratione, intestinis, & mesenterio, facile potest communicari refrigeratio, ex qua debilitas facultatum, & inde diarrhœa. His ita enodatis, de parte præcipue affecta in hydrope; ad curationem veniendum, quæ duobus, quantum ad pharmaciam, perficitur auxiliis: Aquarum eductione; & partis à qua generatur corroboratione. Aquarum eductio juvatur victu exsiccante, & præcipue abstinentia potus, quo solo multos sanatos fuisse narrant historiæ. Cum autem collectio aquarum in hydrope tripliciter fiat, ut inquit Duretus; Nimio potu, bullarum ruptione, & febris abscessu, cum materia febris causa deponitur in ventrem: operæ pretium existimaverim scire, quomodo hydrope laborans in hunc inciderit. Nam si ex nimio potu affectio sequuta est, sintque viscera integra, & robusta; sola potus abstinentia, aut sola potentis hydragogi exhibitione curari potest: Si ex nimio potu, non solum aquarum in ventre facta est collectio; sed & viscus aliquod refrigeratum fuerit: Quo major refrigeratio; eo majus negotium erit in curando: Ita ut & repetenda sint hydra-

Victus exsiccans & abstinentia potus optimus in Hydrope.

goga, & roborantis usum, frequentem esse oporteat; ne quantum aquæ prima, aut secunda vice substraxeris, tantum tibi debile viscus suppeditet; quod in omni hydrope maxime venit considerandum. Si aquarum collectio in ventre, fiat ruptione bullarum, quæ excitantur nimia in viscere existente aquæ abundantia, viam sibi quærente, difficilis admodum, & ferme impossibilis curatio: Nam si ulcera in corpore hydropicorum exorta, difficile sanantur ex Hippocrate; à fortiori intra corpus, & in substantia molli alicujus visceris: Maximum etiam sane vitium labes, & corruptio visceris, quod, ut inquit Fernelius, etsi omnem noxium humorem substraxeris, manet in viscere. Quod cum acciderit in hydrope, aut saltem refrigeratio ad extremum deducta; quantum diureticis, aut hydragogis, aut alio modo, aquæ substraxeris; tantum generabitur à viscere tali modo affecto: Hoc tamen in principio; cum ægrotus curandus suscipitur, non facile cognoscitur, sed procedente morbo, & quibusdam adhibitis remediis; Quare Medicum accedentem ad hydropicum sanandum, non oportet penitus de salute desperare; nec de certa spe valetudinis recuperandæ pronuntiare, donec periculum fecerit, utrum integra sint viscera, aut saltem non admodum refrigerata, quin ad pristinum statum reduci possint, quod ex juvantibus auxiliis indicabitur, natura ex his melius habente, aut saltem in pejus non ruente. Si febri tamen supervenerit hydrops, præsertim continuæ, raro servantur ægroti, & multo minus ipsa perseverante; à febri enim, aut ejus causa, aliquod ex visceribus male affectum esse significatur; ipso vel corrupto, aut nativo ejus calore exoluto, quæ tandem rapiunt ægrotantem: etiam si à quibusdam aliis signis, spes salutis promittatur: Præterea febris refrigerantia postulat; hydrops calefacientia; ita ut si uni mederi velis, alteri noceas: At in hoc indicationem pugnantium concursu, amborum, quantum fieri potest, habenda est ratio, magis tamen hydropis; calida enim naturæ nostræ frigidis amiciora, majusque impendet periculum ab hydrope, quam à febre, ut plurimum, & in roborantibus, ut inquit Paracelsus, non sunt respiciendæ primæ qualitates. Si igitur hydrops cum febre continua, qualiscumque sit generis, curandus suscipitur, magna cum prudentia agen-

Apho. 8. sect. 6.

Visceribus bene constitutis, aut non nimium refrigeratis, magna spes curationis affulget.

gentis, infelices primo nuntiantes eventus, & curam difficilem. In venæ ſectione quæ ratione febris permittitur, vires, & naturam morbi, maxime reſpicietis, parca manu ſanguinem detrahentes, partitiſque vicibus, ſi plus quam ſemel detrahendum. De purgantibus autem, nulla intercedit difficultas, quin exhibeantur, non ſolum bis, & ter, ſed pluribus vicibus; neceſſitas enim ducendi aquas, nulli cedit indicationi, nec in hoc caſu leniter purgandum; eligenda tamen ſunt quæ minori cum moleſtia id efficiunt, ut eſt ſuccus radicis ebuli, congrua tempeſtate collectæ, juſta doſi exhibitus, ut docebitur in Enarrationibus. Cum æger eſt à pharmacis maxime averſus, poteſt exhiberi magiſterium rad. jalap à gr. xv. ad xviij. ita ut venter decies ad minimum dejiciat, quod eſt advertendum in hydropicorum purgationibus; abundat enim humor purgandus, quem facile natura demittit ſibi moleſtum, ideo abunde vacuandus. Magiſterium rad. jalap, docetur à Schrodero in ſua Pharmacia, quod conficit eliciendo tincturam cum ſpiritu vini, ſupra quem poſtea injiciendo aquam, præcipitatur in fundo magiſterium, quod reſinoſæ eſt ſubſtantiæ, longe minori moleſtia purgans, ipſo radicis pulvere. Semen etiam ebuli potenter aquas ducit, præſertim quo recentius. Cum à nigra carne mundatum eſt, debet in aquam injici, ut omne quod ſupernatat abjiciatur; tunc in mortario marmoreo, ʒj. pondere contuſum, ſumitur cum vino, juſculo, aut alio liquore: vel cum ſyrupo in formam opiatæ redactum manducatur, ingrati enim non eſt ſaporis: Si quis tamen oleum extraheret ex ſemine, gratiſſimum efficeret medicamentum, quo nobilis quædam mulier Benearnenſis, ab hydrope liberata eſt, aquis eductis, cum juſculo in quo impoſitum fuerat oleum. Si igitur hydrops ſit cum febre continua, audacter purgantibus aquas utendum, viſceraque roboranda: Dentur apozemata, aut decoquantur ſimplicia in juſculo carnis in hunc modum.

Parca aut nulla venæ ſectio inſtituenda licet febris indicare videtur; purgantia vero ſæpius exhibenda.

Semen Ebuli potenter aquam educit.

℞. Carnis vervecinæ, hædi, aut pulli; fruſtuli jecoris, aut ſplenis, ſi ſplen ægrotare videatur, ana q. v. decoque in ℔ij. aquæ quouſque omnis ſpuma ablata fuerit; adde poſtea rad. gram. cicho. & eryng. ana ℥ß: folior. agrim. utriuſque cicho. hæpat. ling. cerv. & ceterach. pro ſplene, ſummit abſyn. pont.

Juſculum in Hydrope proficuum.

 ana

ana mß. flor. rof. pj. fpicæ nardi fcrup. j. paffal. exacinatarum ℥ß. fem. petros. & fem. frigi ana ʒj. cinam ʒij. fine ad tertiæ partis confumptionem fervere, pro tribus dofibus mane & fero.

℞. Pulver. diarrho. Abbat. aut trias. pro ratione caloris febrilis, pulver. abfyn. pont. ʒß. ex aliorum fingu. ʒij. fyru. de cichor cum rhabar. q. f. ad opiatæ confiftentiam, de qua capiat quolibet mane ad nucis magnitudinem per multos dies, fuperbibendo parum aquæ cicho. in balneo mariæ deftillatæ. Vel quod horum vicem fupplebit.

℞. Rhabar. ʒij. infunde in aquæ cicho ℔j. bibat de expreffo ℥iiij. quolibet mane, renovando infufionem quandiu opus fuerit.

In febribus longis qualifcumque generis, à quibus perfectam fanitatem, vix recuperare poffunt ægrotantes, non fatis laudari poteft hoc medicamentum: Cetera videbuntur in Enarrationibus; ideo hic fuperfedebimus.

PROGNOSTICA.

Omnis hydrops, fi ex acuto morbo exiftit mala eft, neque enim fedat febrem, fed dolorem admodum infert, & mortem Hippoc. cap. 1. 2. Progn. & in coac. 1. cap. 19. lib. 2.

Epilepfia hydropicis funefta. Hippoc. in coac. 5. cap. 19. lib. 2.

Hydrope laborantibus, ulcera in corpore facta difficile fanantur Hippo. aphor. 3. fect. 6.

Hydrope laboranti, fi aqua è venis in ventrem fluat, folutio morbi fcilicet. Hippocrat. aphor. 14. ibidem.

Quibus tormina, & circa umbilicum dolores, & lumborum cruciatus, fiunt, qui neque pharmacis, neque aliter folvuntur, in hydropem ficcum firmantur. Hippo. aphor. xj. fect. 4.

Suppurati, & hydropici, quicumque uruntur, aut fecantur, fi pus aut aqua confertim effluat, omnino moriuntur. Hippo. aphor. 27. fect. 6.

Hydropicis tuffis fuperveniens, malum. Hippoc. apho. 35. ibidem.

Quibus jecur aqua repletum, in omentum eruperit, iis venter aqua repletur, & moriuntur. Hippo. aphor. 55. fec. 7.

Inci-

Incipiente hydrope, alvi profluvium ſine cruditate, morbum ſolvit. Hippo. lib. 2. coac. cap. ix. coac. 8.

Leucophlegmatia detento, fortis diarrhœa ſuperveniens, morbum ſolvit. Hippo. aphor. 29. ſect. 7.

In ſicco hydrope ſtranguria prava eſt; ac prava quoque urina quæ hypoſtaſim habet exiguam. Hippo. lib. 2. coac. cap. ix. coac. 4.

Hydropicum febre, urina pauca, atque turbida, pernicioſa. Hippoc. lib. 2. coac. cap. ix. coac. 7.

Hydrops qui Medicinæ cedit, & revertitur, deſperatus. Hippoc. ibidem. coac. xj.

Quo magis inveteratus eſt hydrops, eo curatu diciffilior.

Quanto lotii minus redditur; tanto deterior hydrops.

Abſceſſus, vel maculæ in cruribus erumpentes lethales in hydrope, ex Hippocrate 7. epidem. loquente de Bione, & Cteſiphone.

Omnis hydrops qui alteri morbo ſuccedit, altero periculoſior; & præſertim ſi morbus ſit chronicus.

Hydrops à tumore hepatis, periculoſior illo, qui fit lienis vitio.

Hydrops à tumore horum viſcerum, incurabilis; magis tamen jecoris, quam lienis.

Fluxus ventris in hydrope, qui nihil proficit, peſſimus.

Anaſarca diuturnas febres potiſſimum excipit, vitioſumque ventriculi habitum, & nimium fluentes menſes, aut hæmorrhoïdes, nec non immodicas vigilias, & incipientem viſcerum intemperiem frigidam.

Tympanites ſupervenit, etiam longis febribus; imo in quibuſdam acutis ſequitur languores ſtomachi, ejuſque, & inteſtinorum inflammationes, & ſcyrrhos jecoris, ventriculi, uteri, & peritonæi, ſicut & inflationes coli, & ſtomachi.

Aſcites ſuccedit anaſarcæ, excipit tumores duros, vetereſque jecoris, lienis, uteri, meſenterii, ardentiſſimas febres, ſubitam jecoris refrigerationem, diuturnam auriginem, ſanguiniſque largam profuſionem, aut ſæpiſſime repetentem.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Hydrops a ſcabie intropulſa.

Vir quidam ruri habitans, accerſivit me ab hydrope curandus, in quem ſcabie intro unguentis repercuſſa inciderat; lecto detinebatur propter ventrem, qui in maximam molem increverat, huic ſtatim cum regimine, tale præſcripſi hydragogum.

℞. Succi rad. ebuli ℥ß. rhabar. ſcrup. j. pulver. electu. diacartha ʒß. cum parum aquæ cicho. fiat potio, capiat mane.

A purgatione, imperavi ut quolibet mane tribus horis ante cibum, & jejuno ſtomacho, caperet de opiata ſequenti, ad parvæ nucis magnitudinem, parum vini ſuperbibendo, quam ita deſcribit Bayrius.

℞. Eupat. ſpicæ nar. cinamo. ſchæn. caryoph. rubeæ, ſem. petroſ. & apii ana ʒiiij. liquir ʒij. rhabarb. ʒiij. maſtic. laccæ illotæ ſpod. roſar. rub. ariſto. rot ana ſcrup. iiij. trita, & per incerniculum tranſmiſſa, cum melle deſpum. miſc. fiat opiata.

Poſt circiter dies duodecim à prima purgatione, præſcriptum erat Pharmacopœo, curam ægrotantis habenti, ut propinaret illi ſecundam purgationem aucta doſi, quo peracto venter omnino receſſit, utenſque ægrotus reliquo opiatæ jam præſcriptæ, una quadrageſima liberatus eſt; menſe enim Martio radix ebuli potentiſſimæ eſt virtutis, quo tempore hydrops curari inceperat.

OBSERVATIO II.

A nimia ingurgitatione fructuum horariorum, Febris tertiana, Hydrops & Epilepſia.

Hujus urbis adoleſcens, profectus in villam tempore vindemiarum, fructibus hoc tempore maturis ſe ingurgitans, incidit in febrem duplicem tertianam, in qua Pharmacopæi conſilio, venæ brachii ſemel, atque iterum ſecta eſt, ſumptumque medicamentum purgans; Cum autem male ſe gereret, præcipue in largo potu aquæ acinatæ, ſequutus eſt hydrops, quod videns ejus pater, ut facilius quæ ad curationem neceſſaria forent adhiberentur, filium ægrotantem in urbem reducendum curavit, ab eoque rogatus ut illum inviſerem: Accedens ad ægrotantem, totum corpus valde tumidum aſpexi,

aſpexi, præcipue ventrem, & faciem, cum febre duplicem tertianam non amplius redolente, nulla enim erat intermiſſio, nec exacerbationes quotidianæ cum frigore, ut antea; quod me præſens periculum cognatis prædicere coëgit, à quibus certior factus de omnibus, quæ acta erant, tum ab ægrotante, tum ratione ejus curationis; ſtatim à medicamento hydragogo orſus ſum, quod talis eſſet naturæ, ut non ſolum hydropi, ſed etiam febribus intermittentibus profligandis, qualis hæc fuerat, eſſet idoneum, ut eſt pulvis cornachini, qualis hæc fuit formula.

℞. Diagr. vapo. ſulph. caſtigati gr. viij. antim. deton. gr. vj. criſt. tartari gr. iij capiat mane cum juſculo, radicib. diureticis alterato.

Hac purgatione, alvus quater abunde dejecit, aquis bilioſis exeuntibus, à quibus manus, & brachia parum detumuerunt. Interea pro potu ordinario, præſcripſi eryngii decoctum, quia grati eſt ſaporis: Cum autem prima purgatione, venter non eſſet ſatis abunde ſubductus, ut decet hydrope laborantibus, quatuor aut quinque diebus exactis, cogitavi de ſecunda, & fortiori exhibenda, ex eodem pulvere, hac doſi.

℞. Diagr. vapo. ſulph. caſtigati gr. x. antimo. deton. gr. xij. criſt. tartari gr. iij. fiat pulvis, capiat ut ſupra dictum eſt.

Hæc purgatio, quamvis altera validior, minus duxit alvum, tamen poſt aliquot dies, febris omnino dimiſit, quæ tertio die reverſa eſt; culpa fortaſſe ægrotantis, ſeu potius ejus matris, in omnibus illi indulgentis. Interea ad viſcerum roborationem, præſcripta erat opiata Bayrii ſupradicta; qua toto morbi tempore, quod fuit quatuor menſium, uſus eſt ægrotans, morſulos quotidie ſibi parans cum pulvere ſacchari, præter in diebus epilepſiæ, ut poſtea dicetur: Secunda purgatione votis non reſpondente, licet prima fortiori, medicamentum mutare decrevi: Cumque alias ſuccus radicis ebuli mihi bene ceſſiſſet, ut ſuperiori Enarratione relatum eſt, ejus utendi deſiderio flagrabam; ſed tempeſtas nondum aderat, ut in ſupradicto ægrotante, qui purgationibus ex ſucco rad. ebuli, uſus fuerat menſe Februario inclinante, & menſe Martio; quo tempore, potenti ſucco ad purgandum, valde prægnans eſt radix; ſicut & aliæ

quæ

quæ in eumdem finem expetuntur: At in hoc ægrotante erat tunc dies tantum decimus Novembris; hac de causa, malui uti potius succo radicis iridis nostratis, quem hoc tempore, alteri longe præstare existimabam; ideo hanc ad periculum faciendum præscripsi dosim sequentem.

℞. Succi rad. irid. nostrat. ℥vj. mannæ, propter ejus asperitatem stumacho gravem, ℥ij. cinamo. ʒß. fiat potio mane sumenda, cum regimine, qua venter, ter aut quater tantum dejecit.

Ante hanc purgationem, quia mulier bene habuerat usu decocti cort. mediani quercus, consulueram ut ægrotus eo pro ordinario potu uteretur; roborat enim vi astringente, & urinas movet indita proprietate, ut in ægrotante probatum erat. A proxima purgatione ex succo iridis; licet non multæ fuissent dejectiones, venter, & reliquum corpus parum detumuerunt, excepta facie, quod mihi ansam præbuit, paucis post diebus aucta dosi, aliam ex eodem succo propinare, in hunc modum.

℞. Succi rad. irid. nostrat. ℥ij. mannæ calab. ℥iij. fiat potio cum regimine sumenda. Res inaudita! omnes purgationes aucta dosi, præter ultimam, ventrem minus subduxere.

Ut autem varietas occurret molestiæ, ex succo iridis purgationem parari jussi, dando ℥iij. quæ minus alvum subduxerunt, quod me induxit, ut inter purgantia medium interjicerem enema discriptum, & probatum à Valleriola in observationibus.

℞. Urinæ pueri impubis ℔j. fermenti veteris, ℥iß. salis pj. mellis ℥j. fiat enema.

Ter jam purgantium dosi aucta, rebus non bene mihi cedentibus, novum, & alterius generis quam prædicta, eligere statui, quo tempore ingruente nocte, insultu epileptico correptus est ægrotans, mortis proximæ signum esse, patre, & matre existimantibus, nec mirum, epilepsia ex Hippocrate in coacis, Hydropicis funesta: Ideo quam citissime vocatus, ex relatis quid rei esset suspicatus sum: Cum autem me præsente, iterum, atque iterum, insultus epilepticus invasisset, & gravioribus paroxismis, nigra evadente facie, dentibusque lingua multis in locis vulnerata, spretis quæ ad hydropem fiebant pro tempore, ad epileptica confugimus, potionemque propinandam curavimus

mus ex aqua pœoniæ, theriaca, & ſpiritu vitrioli, quæ habetur cap. de epilepſia, qua tribus etiam diebus, ad præcautionem uſus eſt frequenter ægrotus ex cochleari; nec ab illa nocte reverſus eſt paroxiſmus epilepticus; ſed per octo dies manſit ægrotans quaſi ſtupidus, & velut infans; ita ut dubitaretur, utrum fieret, iterum mentis compos. Reſtituto ægrotante in ſtatu, in quo fuerat ante epilepſiam; de nova & alterius generis, ut jam dictum eſt, purgatione, decernebam, invito patre, qui omni ſpe de ſalute filii amiſſa, aut ſaltem epilepſiæ obnoxium fore, omnia in caſſum fieri affirmabat, rogabatque ne tot remediis torqueretur: Ego vero inſtabam filium non eſſe deponendum quamdiu vel tantilla ſpes recuperandæ valetudinis affulſiſſet; fidendum ætati illius, nec in hominum ora abeundum, qui præpoſtere de rebus ſemper judicant; ejus epilepſiam eſſe de genere illius, affirmabam, quæ fit à vermibus, quibus, & eorum ſcaturigine ejectis, ſedatur, & omnis abit ejus diſpoſitio: Addebam non eſſe mirandum, ejus filium hydrope laborantem, epilepſia correptum fuiſſe; cum recedente parum, totius corporis tumore, faciei qui magnus erat, in eodem ſemper ſtatu permanſiſſe, quod caput, & cerebrum aquis perfuſum, indicabat, quæ tandem corruptione, aut alia de cauſa, qualitatem cerebro infenſam induentes, graviſſimi hujus ſymptomatis cauſa fuerant, ut ab ipſis cerebrum ſe expediret, meliuſque in poſterum haberet; hujus rei certiſſimum eſſe argumentum, quod ægrotans ab affectu lethargico, octo dierum, qui epilepſiam ſequutus eſt, magis quam antea cibos appeteret, magiſque alacer factus eſſet, quod admiratione dignum erat; ideo non eſſe deſperandum de ſalute, à natura adjuta, quæ adhuc ſtabat contra morbum. Cum autem corporis moles imminuta, ſubinde in eundem ſtatum reverteretur, abſente parte, favente tamen altero parente, alterius generis, quam prædictas, purgationem eligere ſtatui, ut tandem idonea occurreret: Non ſolum enim, ut inquit Meſue, purgans medicamentum eligendum; ſed naturæ noſtræ, & temperamento accommodatum, quod cum niſi rerum uſu agnoſcatur, pluribus eſt utendum, quouſque aptatum inveniatur; Ideo ex jalap, quo nondum uſus fueram, præſcribere volui.

℞. Pulv. jalap. ʒj. cinam. tenuior. ſcrup. j. capiat cum juſculo, propter febrim continuam, ſerotinis horis ingraveſcentem.

Hæc purgatio, bis, aut ter tantum duxit alvum, quæ aucta doſi ad ſcrup. iiij. non magis mota eſt; quod me in admirationem rapiebat, inſcium unde aucta doſi ejuſdem purgantis, jam quater, minores extitiſſent dejectiones: Nihilominus ſatis mihi erat animi, ad parentes ad ſpem erigendos, quod in ægroto ſtaret ciborum cupiditas, & in facie alacritas quædam inſideret non ſolita; unum erat mihi etiam ſolatium, purgantia exhibita, incrementum ſaltem prohibuiſſe ægritudinis, imo parumper levatum eſſe; licet ſemper lecto detineretur æger. Scrotum quod antea tumefactum erat, omnino detumuerat; paucis tamen poſt diebus, in maximam molem increvit: Exiſtimans naturam, exitum aquarum per hanc viam moliri, placuit ut vocato Chirurgo, funiculus xylinus, acu per ſcrotum traduceretur, idoneum aquis hydropicorum educendis remedium, præcipuè juvenibus; ſenibus autem periculoſum, propter gangrenam, quæ ſæpiſſime iis accidit, ex defectu caloris: licet etiam timenda in juvenibus, ut in ægrotante iſto formidavimus, non parva ſuborta inflammatione. Hoc remedii genus parum nobis profuit, exigua, præter ſpem, aquarum quantitate excreta, cito, & paulatim areſcente ulcere, quod me in novi auxilii exhibitionem adduxit; in aquæ ſcilicet ſtillatitiæ radicis ebuli uſum, quo ſciebam circa Bliterenſem civitatem, mulierem à Medicis relictam, fuiſſe ſanatam à quodam fratre Ordinis ſancti Benedicti. Interea dum paratur aqua, quia venter non recedebat, ut optabam, nec anaſarca, quæ magna erat, præcipue in pedibus, præſcripſi doſim pulveris Cornachini, addito turpeto, ſumendam in juſculo diſſolutam.

℞. Scammo. vapore ſulph. caſtiga. gr. xi. ſtybii deton. gr. x. criſt. tart. gr. iij. turbith. ſcrup. i. capiat cum juſculo.

Hæc potio, ſicut præcedentes, non bene reſpondit optatis, quia in hydrope, debet alvus multum dejicere, ut jam diximus; alioqui magis aquæ ſuppeditatur à fonte, quam à medicamento vacuatur, ſicque res, aut in pejus ruunt, aut ſi tantum

tum vacuatur, quantum gignitur in eodem ſtatu permanet, ut longo tempore factum eſt in noſtro ægrotante, quem firmis fuiſſe viſceribus exiſtimandum eſt. Parata aqua rad. ebuli, ſumpſit ægrotans mane trib. horis ante paſtum ℥iiij. quatuor conſequutis diebus, cujus uſu maximum percepimus levamen: Nam & in geſtu, & in loquela, & in facie, omnia alacriora facta ſunt, & partes carnoſæ minus tumentes. Quia autem ventris ſtabat moles, licet imminuta, cum jam inſtaret principium anni, ideoque tempeſtas idonea utendi ſucco radicis ebuli, qui mihi bene ceſſerat in hydropico ſuperioris enarrationis, & in ægrotis infra ſcribendis, decrevi ex eo purgationem ſorbendam præſcribere ex ℥i. ſucci radicis ebuli, & ſcrup. i. pulveris rhabarbari, qua cum multum venter non deieciſſet, non fuit in animo eam aucta doſi iterare, cum ſatis eſſet ℥i. ſucci, exiſtimanti radicem, nondum eſſe principio Januarii multo ſucco prægnantem, quemadmodum in fine Februarii, & toto menſe Martio; Ideo compoſitam purgationem præſcribere ſtatui in hunc modum.

℞. Polyp. quer. & rad. ebuli ana ℥ß. vel ſem. ebuli, ſi ſit æſtas, ʒj. folior. cicho. agrim. eupat. ana mß. ſpicæ, abſynth. pon. ana pj, ſem. apii & petroſ. ana ʒj. fiat ex his decoct. infun. in q. ſ. turbith, & jalap. ana ʒß. diagr. vapo. ſulph. caſtig. gr. xij. ſtyb: deton. gr. x. caſſiæ recenter extractæ ʒij. fiat potio, quæ giganti purgando ſufficiens erat, quater tamen, & poſt prandium, abunde autem alvum duxit; quod non mihi ſatis erat, licet videretur res ægrotantis in melius abire. Tandem circa finem Januarii, iterum propinandam curavi eandem purgationem, additis ʒiij. foliorum ſennæ in infuſione. Res inaudita: mediam partem potionis ſorbendo effudit ægrotus, tot purgationibus faſtidioſus, decies tamen, & amplius, ventrem exoneravit: ex quibus dejectionibus tantum levamenti perceptum eſt, ut nullo amplius medicamento aquas ducente opus fuerit, niſi quod per octo dies, aut circiter reliquum opiatæ roborantis vorando, ut ſolebat, abſumpſit, perfecteque ſanatus eſt; quod omnes qui in morbi decurſu inviſerant pro miraculo habebant, nec temere: Nunc vero optima valetudine fruitur,

 egre-

egregius curiæ ſecundarii juris Conſiliarius; nec ab eo tempore, quod ſciam, ullam paſſus eſt ægrotationem.

OBSERVATIO III.

A dolore colico hydrops, & ab errore in diæta recidiva.

Chirurgus quidam hujus urbis vicinus, ætate 30. annorum, colico dolori à quibuſdam annis obnoxius, incidit tandem in hydropem; ventris tumor non ita magnus erat, quin per oppidum deambularet; febris nulla infeſtabat. Cum autem colici dolores hydropem præceſſiſent, extimabam ſecundum doctrinam aphoriſmi. Quibus tormina adſunt & circa umbilicum dolores, &c. eum eſſe de genere tympanites; perſuaſus etiam parvo ventris tumore, qui ſemper major eſt in aſcite, niſi in ejus principio, ut in iſto ægrotante, in quo colici doloris cauſa, quæ ſemper frigida eſt ex Galeno, refrigeratis tandem viſceribus, hydropem invexit aquoſum, ut à juvantibus ſumpta eſt indicatio: Nam cum æſtas eſſet, tempeſtas utendi radicum ſuccis purgantibus inepta, eorum loco, doſi pulveris Cornachini præſcripta, in juſculo ſumenda, magnam partem aquarum eduximus, ex quarum vacuatione melius habens ſententiam mutavi, non dubitans de aſcite; ideoque incumbendum hydrogogis, de quibus ſupra, cum aliquo roborante quod talis fuit deſcriptionis.

Apho. xi. ſect. 4.

℞. Eupat. ſpi. nard. cinamo. ſchœn. rubeæ, rhab. abſyn. pont. ana ʒiij. ariſto. rotun. azari ana ʒj. roſ. rub. ʒß. jecoris, aut ſplenis bovis, ſecundum partem affectam ʒij. cum melle deſpu. fiat opiata, de qua capiat quolibet mane trib. horis ante paſtum, ad parvæ nucis magnitudinem, parum vini ſuperbibendo.

Per id tempus, quo opiata utebatur, quibuſdam interjectis hydragogis, circa finem Septembris ſanatus eſt. Cum autem vitæ modum illi præſcriptum non obſervaret epulando cum amicis, vinum dulce potans liberalius, & eſculentis pro ratione potus ventrem replens; circa principium Novembris, iterum incidit in hydropem, longe præcedenti graviorem; monſtroſa enim erat ventris moles cogens illum ſe continere intra cubiculum, ad ignem fere ſemper ſedentem. Iterum vocatus, auditiſque in quibus ipſe peccaverat, multis proſequutus ſum objurgationibus; non pudere illum, virum Chirurgum, rerum momen-

menta ſcientem, talia præſtitiſſe: Affirmans in poſterum magis ſibi eſſe providendum, niſi perire vellet, quæ imperaſſem, omnia promiſit ad amuſſim obſervaturum; unde iterum in priſtinum ſtatum reſtituere aggreſſus ſum, conſulens quantum fieri poſſet, potus abſtinentiam: bibere autem ſi cogeretur, decocto eryngii vino albo tenui diluto, uteretur parvo hauſtu, rebuſque aſſis, & coctu facilibus cum ſobrietate. His præceptis, & reliquis ad vitæ modum conducentibus, hydragogum præſcripſimus ex ſucco rad. iridis noſtratis, addita manna, propter ſucci aſperitatem ſtomachum lædentem, ut jam diximus, à doſi mediocri incipientes, deinde ad majorem, prima votis non ſatis reſpondente; à quibus meliuſcule habuit. Interea ſtatim à prima purgatione, opiatam qua prima vice uſus fuerat, ad roboranda viſcera, præſcripſimus, octavo quoque die propinantes pharmacum aquas ducens. Licet autem autumno, magnæ præcipue radices colligantur; hoc fit ad earum ſepoſitionem, quia æſtate ſucco vacuæ, eſſent invalidæ; vere autem nimio abundantes, non ſervarentur: Sed cum agitur de ſucco cathartico extrahendo; non ſatis ad id prægnans eſt radix autumni tempore, magis tamen in fine quam in principio; ideo quod propinatum eſt pharmacum menſe Decembri, melius reſpondit quam menſe Novembri, utrumque tamen non ſatis ad votum; qua de cauſa, cum tempeſtas idonea utendi ſucco radicis ebuli appropinquaſſet præſcripſi ex eo hydragogum, hoc modo.

℞. Succi rad. ebuli ℥ß. pulv. elect. diacarth. ſcrup. j. rhab. ſcrup. ß. aquæ cicho. q. ſ. fiat potio mane ſumenda.

Hac potione quater abunde venter ſubductus eſt, maximumque levamentum ſe ex ea percepiſſe ſcripſit, petens fortiorem, quæ ſepties, & amplius, ut illi dixeram, ventrem ſubduceret; quod me facturum promiſi 20. die Januarii: Interea uteretur, cum opiata eſſet abſumpta, pulvere kachectico, quem habebat in promptu, de quo, & utendi modo cap. ſequenti. Jam dies vigeſima Januarii illucebat, tempus purgationi promiſſæ dicatum, radice ebuli vires acquirente eundo, pridie quam ægrotus, de rebus ſuis ſollicitus, miſit nuntium potionis ſibi afferendæ gratia, quæ fuit ejuſmodi.

℞. Succi radicis ebuli ℥i. pulver. electuarii diacarth. ʒß. rha-

bar. ſcrup. i. fiat potio ut antea, quæ optime alvum ſubduxit, magna aquarum dejecta quantitate, quibus levatis viſceribus, adhibens quod reliquum erat de pulvere kachectico, perfecte ſanatus eſt.

OBSERVATIO IV.

A febre tertiana & nimio potu hydrops.

Juvenis quidam Rotomagenſis, peregrinator jacobites, correptus in reditu febri duplici tertiana; ex prava vivendi ratione, incidit in hydropem, præcique, ut opinor, ex nimio potu; venter, & partes inferiores præ ceteris tumebant. Ad ejus curationem hydragogis ſupradictis uſi ſumus, ex pulvere Cornachini, & pulvere jalap, quia tempeſtas non erat idonea utendis radicum ſuccis. Si uſu comprobaſſem, ſemen ebuli ad purgandas aquas plurimum valere, quemadmodum poſtea mihi innotuit, illo uſus eſſem, vide ejus electionem, & modum utendi cap. de arthrit. Huic ægroto ſcrotum tumidum evaſit, quod perforandum curavi: Cum autem in xenodochio non haberet lintea, quantum aquis excipiendis, quæ ab ſcroto fluebant, neceſſaria, madens ſemper ſcrotum, parte qua linteis ſternebatur, in ea gangrena correptum eſt, qua fere totum excidit; poſtea tamen à natura reparatum eſt. Tandem repetitis hydragogorum potionibus, & aſſiduo roborantis uſu ex pulvere kachectico, invitum ſanavimus, cogentes ſumere quæ ad morbum curandum neceſſaria erant.

OBSERVATIO V.

Hydrops curata per ſuccum Rad. Ebuli.

Rogatus à nobili viro Dynaſte, ut filium nutricis filiæ ſuæ primogenitæ, hydrope larborantem inviſerem; veniens in caſtellum, inveni ægrotantem ventrem habentem valde tumidum, ceteras vero corporis partes non item; ſurgebat enim quotidie è lecto obambulans, nec febri laborabat. Primo Cornachini pulvere aquas ducere tentavimus, deinde ſucco radicis ebuli, qui minori cum moleſtia id efficiebat; die enim quo pulverem ſumebat, ſiti infeſtabatur: quo autem ſuccum ebuli, minime: unde purgationem ex eo factam, aliis ſemper antepoſui, dummodo radix tempeſtate idonea colligeretur: habet etiam hoc purgatio hæc, ut ſtomachum non lædat, quemadmodum ſuccus iridis: Cum iſtis hydragogis utens ægrotus opiata

ata roborante priſtinæ ſanitati eſt reſtitutus. Hic modus curandi hydropem, rerum uſu mihi probatus, cogit me à ſententia eorum recedere, qui moventia urinas in ſanando hydrope hydragogis præſtare affirmant. Ego quidem, quamvis ſciam naturam utraque via, ſine artis ope, hydropem ſæpiſſime ſanare, viamque ſecuriorem eſſe per urinas, per quam aquæ foras ducuntur, ante quam in ventris cavum confluant; in artis tamen operibus, facilius per ſeceſſum aquas hydropicorum educi, quam per urinas, & ſudores, ſemper expertus ſum, quia potentiora ad hoc, & ſecuriora habemus hydragoga, quam diuretica, & diaphoretica: Si quis tamen his uti velit, multa, & experta inveniet, in ordine remediorum alphabetico.

De Cachexia.

CAPUT. IV.

Cum cachexſia neglecta ſit via ſæpiſſime ad hydropem, hujus expedito capitulo, aliquid de ea diſſerendum, ne ejus cauſa ultra limites progrediens, graviorem inducat affectum: Eſt autem cachexſia ut verbum ſonat, malus corporis habitus, à crudo, & pravo ſucco, quem viſcera coctioni dicata, ad ejus nutritionem ſuppeditant; Qui quidem ſuccus, à partibus ad quas tranſmittitur non probe elaboratus, perfectè non poteſt aſſimiliari, ſolo ſui ipſius vitio: quod vel à male affectis viſceribus contraxit, vel à pravis alimentis; vel re aliqua inſolenti, ut creta, calce, carbonibus, & aliis ejuſmodi, quod ſæpe accidit in fœdis virginum coloribus, cachexſiæ annumerandis; quorum curatio, & ab hoc capite, & ab eo de menſibus retentis, eſt petenda. Ex his patet, cachexſiæ proximam cauſam, eſſe ſuccum illum alimentarium pravum, & crudum, partibus alendis appoſitum, & ad probam elaborationem ineptum: unde coloris vividi totius, præcipue autem faciei labefactatio, ſpirandi difficultas, pulſus inæqualitas, quandoque febris, inappetentia, cardialgiæ, cordis palpitationes, omnium denique functionum naturalium, & motricis imminutio. Alia cau-

Quid Cachexſia?

Cachexſiæ cauſa proxima.

causa proxima cachexsiæ, est ipsarum partium imbecillitas, habitu corporis refrigerato, ex continuo vitiosi alimenti appulsu, cum malum longo tempore protrahitur: unde cachexsia dicitur à quibusdam, frigida, & humida intemperies partium, quam sequitur vitiosus color totius. Alias dicitur inquinata nutritio, & depravata: quæ causa est talis intemperiei. Causæ antecedentes cachexsiæ, aliæ magis, aliæ minus remotæ: Magis remotæ sunt quidquid aptum natum est, partes nutritioni inservientes refrigerare, & debiles efficere, ut morbi longi, spiritus, & calorem naturalem dissolventes, & quædam febres quartanæ, quotidianæ, tertianæ nothæ, & longæ, duplices tertianæ: De horum genere sunt etiam diarrhœæ longæ, dysenteriæ, retentæ vacuationes solitæ, mensium præcipue, & hæmorrhoïdum: sicut & nimius eorum fluxus. Causæ antecedentes his proximiores, sunt cacochymia, succus scilicet ille pravus nondum nutriens, sed in venis, & visceribus contentus; deinde viscerum affectus, ut scyrrhus, intemperies frigida, & reliquiæ morborum calidorum, quibus per accidens viscera refrigerantur, eorum calore resoluto: Causæ externæ sunt pravi cibi assumpti, vel quid eos pravos efficiens: ex quibus bonus chylus fieri nequit. Licet autem in principio integra sint viscera: cum non sit secundæ coctionis, ut fertur communi Medicorum sermone, vitium primæ emendare, multoque minus tertiæ, vitium, secundæ reparare: Ex chylo male confecto, & affecto, bonus sanguis generari non potest, nec ex eo fieri in toto corpore bona nutritio; quod etiam accidit aliquo ex visceribus male affecto, præcipue jecore, deinde stomacho, postea liene, quæ substantiam nutritioni partium destinatam, vel laudabilem, & puram male conficiunt, & corrumpunt; ita ut fiat serosior, & frigidior, unde partes male nutritæ decolores fiunt, & refrigerantur; Quare non mirandum, si cachexsia sit via ad hydropem, & principium hydropis: Ideo valde affinem cum eo habet curationem; tria scilicet peragendo. Primo ut succus ille pravus, & perfectæ nutritioni ineptus auferatur. Secundo ut ejus generatio impediatur: Tertio ut partes, præcipue viscera, roborentur, & ad pristinam temperiem reducantur. Primum perficitur vacuantibus per secessum, per urinas, & per sudo-

Antecedentes Cachexsiæ causæ.

Externæ causæ Cachexsiæ.

Cachexsia est via ad Hydropem.

Cura Cachexsiæ.

ſudores. Secundum impeditur recto vivendi regimine, & morbos viſcerum, ſi qui ſint, curando. Tertium acquiritur roborantibus. Vacuatio per ſeceſſum in hoc morbo, variis modis præſcribitur, ſecundum morbi conditionem, & naturam ægrotantis, qui aut genus aliquod purgantis deprecatur, aut viribus infirmis validiora ferre non valet: Quæ autem morbi conditio poſtulaverit, ex faciei colore ægrotantis innoteſcet; qui enim pallida omnino ſunt facie, pituitoſum humorem ſolitarium eſſe ſignificant, & majorem refrigerationem; Quibus ex pallido flaveſcit, bilis pallidæ miſtione; Quibus fuſco viridi facies inficitur, melancholiæ; Quibus vireſcit, praſſina bilis immiſtionem oſtendit. Nam qui ante morbum bilioſus erat; licet affectio ſit frigida, aliquid perpetuo ſubeſt de naturali temperamento, cujus aliqua habenda eſt ratio. His poſitis eligatur genus purgantis morbo primum conveniens, deinde ægrotanti magis jucundum. Syrupi magiſtrales in morbis longis, in quibus repetenda eſt ſæpiſſime purgatio, valde mihi probantur, pluribus de cauſis: Primo quod leniter purgant: Quod purgando aperiant: Quod roborent ſi velimus: Quod denique eos domi habentes, recordemur illis eſſe utendum, ne ſumptu inutili comparati, ſitu corrumpantur. Si igitur neceſſitas poſtulet, talis præſcribi poterit.

℞. Rad. petroſ. eryng. fœn. & erythrod. ana ℥ß. folior agrimo. beton. pimp. eupato. abſyn. pont. & cuſc. ana mß. ſem. aniſ. fœn. & dauc. ana. ʒj. flor. cord. & gen. pj. azari ʒij. fiat ex his decoct. addendo in fine rad. polyp. contuſæ ℥ß. deinde facta colatura, capiat ut mox dicetur.

℞. Folior. Sennæ mund. ℥iij. turbith. & Jalap. ana ʒij. rhabar. ʒiij. agar. ʒiiß. ſem. ebuli. contu. ʒiß. fiat horum infuſio in aquæ abſyn. ℔j. quouſque octo remaneant, quibus junge tantundem decocti rad. & herbar. prædict. & ſacch. q. ſ. fiat ſyrupus, de quo cape ℥iß. aut ℥ij. per ſe deglutiendas, aut cum juſculo carnium diſſol. Si velis autem ſyrupum exigua doſi purgare, loco ſacchari pone ſyrupum roſac. purgator. aut ſaltem mediam partem; purgabit enim, ut dictum eſt de ſyrupo magiſtrali deſcripto, cap. de ſplenit. enarrat. 4. Syrupus purgans in Cachexſia.

Si febris cachexſiam comitetur poſſumus uti rad. cich. gram.

& aſpar. cum herbis frigidis, hepatica borra. ſpecieb. cicho. aut miſcere calida cum frigidis, ut ſyrupus evadat temperatus; omnia autem pro ratione tempeſtatis, utendo radicibus præcipue hieme; æſtate vero herbis; hunc delectum Pharmacopœis minime committemus, quorum pleriſque omnia perinde ſunt, dummodo lucrum percipiant: Ideo Medicus ſit ſtudioſus tenere, & advertere tempeſtatem, in qua unumquodque ſimplicium viget, & quo tempore eo ſit utendum ut curatio melius ei cedat; in qua, ſicut & in hydrope, cum febris cachexſiæ jungitur, ſatius eſt peccare in calidis, quam in frigidis; quia morbus frigidus eſt, alia de cauſa febre ſuperveniente, vel perſeverante, cum anteceſſit, à labe ſcilicet alicujus viſceris, vel humoribus excrementitiis, & corruptis, quos eorum genuit, & gignit quotidie intemperies. Neque febris in hoc affectu, cum adeſt, ſicut & in aliis affectibus; non tam pulſus magnitudine, celeritate, & frequentia æſtimanda eſt, quam virium læſione; ita ut contigerit mihi in pluribus ægrotis, qui in hoc affectu febre conſideratione digna laborabant, hujus in præſcribendis formulis rationem non habuiſſe, pulveriſque cachectici, licet calidi, uſum imperaſſe cum felici ſucceſſu. Qui firmis ſunt viribus, loco ſyrupi magiſtralis, purgari poſſunt pulvere cornachini, aut pulvere electuarii diacarthami, in juſculis appropriatis, ut dicunt; aut.

Magis læſio virium quam febris æſtimanda in Cachexſia.

℞. ſupraſcrip. decocti, ſyrupi magiſtr. q. ſ. infu. folior. ſen. mund. ℨiij. ſem. ani. ℨß. rhab. aut agar. pro ratione dominantis humoris ℨj. expreſſo diſſol, elect. convenientis, ut diacarth. diaphæni aut diapr. ſolut. ℥ß. ſyrup. de cicho. cum rhabar. ℥j. fiat potio. Purgato corpore, & neceſſariis venæ ſectionibus parca manu adminiſtratis, etiam è malleolo. In feminis, & virginibus, quæ parum, aut nullo modo purgantur, nihil præſtantius inveni pulvere cachectico, cui non ſine cauſa hoc nomen inditum eſt. Modus parandi apud me talis eſt, quamvis apud alios non item, qui magis laborioſam, & minus efficacem conſulunt chalybis præparationem; virtus enim chalybis aperiens, latet in ejus parte ſubtiliori vitrioli, quæ non tot requirit calcinationes ut eliciatur, quemadmodum fit in conficiendo vitriolo martis, in quo ſeptem imperantur, cum pulvere ſul-

phuris

phuris calcinationes: At in ſubtiliori parte vitrioli, è marte extrahenda in ſtomacho, ſufficit tantum una calcinatio, ut experientia comprobatur, etiam in cruda chalybis limatura, cujus ſolo uſu, vidi ſanatas mulieres ex fœdis, quos vocant, virginum coloribus, valente ſtomacho, partem ſubtiliorem ejus vitrioli, aperiendis obſtructionibus idoneam elicere. Ideo in præparatione chalybis, pulveri cachectico neceſſaria, nulla requiritur humiditas, ne quidem aceti, viaque melior hæc eſt, quam docet Beguinus in tyrocinio, aliiſque præſtat quas deſcribit præparationibus; ut ſcilicet accipiatur limaturæ chalybis. v. g. ℔ß, pulveris ſulphuris ℔j. miſce in vaſe teſtaceo, quod igni reſiſtat: & calcina identidem ſpatula ferrea materiam inflammatam movendo, donec ſulphur omne ſit abſumptum, quod ex odore percipitur: Probe facta calcinatione, abſtrahatur materia, & in tenuiſſimum pulverem redigatur, de qua. Præparatio chalibis cum ſulphure.

℞. Chalyb. hoc modo præpar. p. j. cinam. tenuior. & electi, p. ij. ſacch. part. iij. miſce, fiat pulvis tenuiſſimus, nomine cachecticus, cujus talis eſt uſus Pulvis Cachecticus.

Primo purgato corpore, cum aliqua ex prædictis purgationibus, accipitur de pulvere ter in die, mane jejuno ventriculo, hora tertia pomeridiana, & veſperi eundo cubitum; qualibet vice ſumendo ex cochleari, aut mucrone gladii, quantum aſſis capere poteſt, idque quindecim, viginti, & plurium etiam dierum ſpacio, cum obſtructiones ſunt pertinaces, purgando corpus in medio & fine curationis. Ex his intelligitur, quam in re chimica ſint imperiti, & rudes in Philoſophando, qui me audiente affirmabant, chalybem præparatum, ſolo pondere vias obſtructas aperire; quaſi vero per os ſumptum crudum, aut præparatum in ſtomacho, ſemper tendat deorſum; & quamvis tenderet, quomodo aperiendis obſtructionibus in exiles ductus penetraret: Diſcant igitur tales Medici, ferro viride ineſſe vitriolum, cujus pars ſubtilior, una vice calcinati, ut ſupra diximus, facile elicitur in ſtomacho, obſtructionibus expediendis accommodatiſſima. Rudes ſunt in Chimicis, qui vim Chalibis aperiendi, ſolo ejus pondere adſcribunt.

PROGNOSTICA.

Cachexſia via eſt ad hydropem; ideo non contemnenda.

Cachexſia à veteri intemperie alicujus viſceris ægre curatur.

Cachexſia à labe alicujus viſceris, protrahitur quidem ſed non ſanatur.

Cachexſia cum febre pertinaci, periculoſa.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Chloroſis pulvere Cachectico ſanata.

Virgo quædam ætate 25. annorum, incidit in cachexſiam, quam huic ſexui chloroſim vocant, quod nomen à Græco deductum (*chloros*) viridem colorem in pallidum vergentem ſignificat: Quibus autem de cauſis tali affectu laboraſſet non memini, ſicut me unquam vidiſſe colorem huic ſimilem, niſi in quodam ictero laborante. Hanc uſu pulveris cachectici, ut ſupra docuimus, ſpacio viginti dierum perfecte ſanavimus.

OBSERVATIO II.

Idem effectus ab eodem pulvere.

Aliam nobilem virginem, à longo tempore, Cachexſia laborantem cum dolore capitis, & ſtomachi acerbiſſimo, eodem pulveris uſu ab omnibus ſymptomatibus liberavimus.

OBSERVATIO III.

Chloroſis dolore ſtomachi conjuncta.

Aliam etiam, quæ cum hoc affectu gravi tantum dolore ſtomachi cruciabatur, ſtatim primo quaternario liberavimus à dolore, beneque habuit, utens tantum octo diebus; Nullaque virgo, aut mulier chloroſi laborans, ſive à retentis menſibus, ſive aliis de cauſis acceſſit ad me curanda, quæ hujus pulveris effectum mirabilem non ſenſerit.

OBSERVATIO IV.

Varii infantes pulvere Cachectico curati.

Plurimos etiam infantes, poſt febres cachexſia loborantes, & cum ipſa febre, hujus pulveris uſu ſanavimus, cum enim non ſit guſtui ingratus, libenter eo utuntur. In omni denique affectu chronico, in quo veteres obſtructiones ſunt expediendæ, & viſcera dicata coctioni roboranda, cauſa præcipue exiſtente frigida, juvat maxime.

De

De Colico dolore.

CAP. V.

Colicus dolor eſt de genere ſymptomatum, quibus à parte affecta nomen inditum eſt; licet autem alia inteſtina doloribus etiam afficiantur, quia colon frequentius patitur, eo quod utraque extremitate, ſit medio ſuo corpore anguſtius, unde hac parte facile excrementis, & flatibus repletur. Ideo inteſtinorum aliorum ſuperiorum dolores, quantumcumque atroces, dummodo peſſimum aliud ſignum non habeant, colici, ſaltem in principio, potius vocantur, quam nomine alterius alicujus inteſtini, licet Ileon ſæpiſſime patiatur; cum autem dolor maxime urget, cum frequenti vomitu, nihilque infra dejicitur, etiam ſi horum cauſa in colo ſubeſſe poſſit, Ilei tamen nomine, à Medicis vocatur affectus, ab ileo inteſtino, quod propter tenuitatem, & quod ſemper magis ſit plenum jejuno, facilius obſtruatur; Galenus tamen nomen Ilei à ſymptomate potius deducit, quod hoc inteſtinum affectu laboret, à Græcis coarctatio dictus eſt, aut contortio, à verbo (*eilein*) contorquere, coarctare, vertere. Uti ſe res habeat, conſtat ex his, parum ad artis opera conferre, quæ de doloris diſcrimine coli, ab eo qui fit in Ileo traduntur, quibus non valde credendum in principio: Aſſerere enim Ilei dolorem, magis eſſe intenſum, magis fixum, & circa umbilicum; coli autem dolorem magis in lateribus vagum, & paulo infra ventriculum, propter revolutionem ejus ſupra fundum ventriculi, non ſatis habet fundamenti: Nam dolor ilei à mitiori cauſa, non erit ita intenſus, ſicut dolor coli, qui à graviori exiſtet; licet ileon ſit colo majori facultate ſentiendi præditum. Quod etiam dolor coli ſit magis in lateribus, vagus, & circa fundum ventriculi, non ſemper ſtandum in eo; Ileon enim, & jejunum, ad latera divertunt, ſituſque coli ſupra fundum ſtomachi, non longe abeſt ab umbilico, ubi circumiacet, jejunum, & paulo inferius ileon: Adde quod horum inteſtinorum poſitio, mutatur nobis jacentibus, à nobis ſtantibus, ita ut ſupino corpore, co-

Colico dolori nomen a parte affecta eſt inditum.

Lib. 2. meth. cap. 2.

Colicus dolor non facile ab ileo diſtinguitur.

lon ſtomacho incumbat, & conſequenter ipſi vicinum. Idem ſtatuendum de dolore vago; quod in ileo poſſit eſſe vagus, & in colo fixus: Quamobrem cum hæc omnia non ſint ſemper vera, ex jam dictis; & quod hæc inteſtina pluribus in locis ſe contingant, nervoſarumque partium doloribus ſit proprium, longius ſe producere, etiam ad intacta ab ipſa cauſa dolorem inferente; difficile ut plurimum eſt; ex ſitu partis dolentis, affectum inteſtinum internoſcere. Ego quidem in pluribus; præcipue autem in me ipſo, à ſumpto medicamento purgante, hoc expertus ſum, poſt quaſdam dejectiones, dolorem in regione ſtomachi excitari, qui me angebat, & quaſi in deliquium animi deducebat, à quo ſtatim fiebat ventris dejectio, cum ſedatione doloris: Prima vice magno certaſſem pignore, cauſam illius exiſtere in ſtomacho; ſubita vero dejectione brevi à dolore ſuccedente, perſuaſus ſum cauſam, ſaltem doloris, ſubeſſe in colo, materiam ſcilicet purgandam per ipſum devolvi, quæ in eam partem coli, qua fundum ſtomachi attingit perveniens, quadam illi qualitate adverſa ſenſum illius doloris inferebat, malo vicinitatis jure; Aut colon ea parte potius, quam aliis debilius exiſtens patiebatur, materia pertranſeunte. Alios etiam dolores perpeſſus, cogitatione ſemper attingere conatus ſum, quanam in parte ſedes eſſet mihi doloris, de qua ſæpiſſime fui incertus; à fortiori in aliis ægrotis. Verum cum Galenus lib. 6. de loc. affec. cap. 2. loquens de dyſenteria, dicat ſuperioribus inteſtinis affectis, præſidia ſumenda eſſe ab epotis, inferioribus, vero affectis, à clyſteribus; eadem fere ratione dicendum eſt, coli dolores enematibus, magis juvari, quam ilei multoque minus alia duo ſuperiora: Ideo quantum fieri poteſt, incumbendum eſt, dolore affectum inteſtinum, ex ſitu internoſcere, ut potioribus auxiliis, contra dolorem pugnemus. Cum autem poſitio coli magis innoteſcat, ſitque magis doloribus obnoxium, ex ejus ſitu, aut contrario, quale patiatur inteſtinum facilius patebit. Optime ad rem ſitum coli, & naturam ejus doloris deſcribit Hollerius, dum ait, partim ex Galeno lib. 2. de loc. affect. Dolor excitatur quaſi infixi pali, certoque loco inſiſtit; ſed ut plurimum vagus, ad inguen ſiniſtrum, & utrumque renem, ſurſumque aliquando revolvitur, & locum mu-

A ſumpto medicamento purgante ſæpe oritur dolor in regione ſtomachi, qui ceſſat ventre dejecto.

Lib. de morb. inter. cap. 39. de colic. dol.

mutat, ut ſunt flexus coli inteſtini, quod relicto inteſtino recto, ad ſiniſtrum inguen divertit, aſcendens inde ad ſiniſtrum renem, ubi anguſtius eſt; quæ anguſtiæ efficiunt aliquando, ut hac parte dolor colicus gravis intendatur: Hinc ad ſplenem, & ventriculum jam laxius extenditur, ſubitque hepar, hæretque aliquando in cyſtide fellis. Poſtremo in dextrum ilion deſcendit, ubi deſinit in cœcum, quod ad renem dextrum poſitum eſt. Dolor hic fixus ut in anguſtiis; Qui ad ſiniſtrum renem eſt, nephriticum dolorem repræſentat, ut etiam peritos Medicos fallat. Hæc Hollerius. Cujus verbis conſtat dolorem colicum ut plurimum eſſe vagum, quandoque fixum, quod etiam teſtatur Galenus ubi ſupra. Hoc ſigno itaque ſolo, quod dolor ſit vagus, non diſtingui in principio dolorem colicum, ab eo qui fit in Ileo certum eſt: Cum autem procedente affectu frequens vomitus ſubſequitur, iliacæ paſſionis ſignum eſt, præcipue ſi nihil infra dejiciatur; Quamvis autem in nephritico dolore frequens ſit interdum vomitus, longe diſſimilis eſt altero, qui tandem grave olet videturque ſæpe materia tanquam per ſedem rejecta. Sed de dolore nephritico, quomodo diſtinguatur ab eo qui fit in colo, dicemus ſuo loco. Sunt & alii dolores, quos jubent Authores internoſcere à colico dolore, ut eſt ille de quo Fernelius cap. x. lib. VI. Pathol. quem Riolanus Pictonicum, & Pictavienſem nominat. pag. 656. Fernelius autem colicum dolorem nothum, qui ab eo ita deſcribitur. Alii inſuper cruciatus quadam ſimilitudine & vehementia, colici nuncupantur, quibus tamen non in colo inteſtino ſedes eſt, ſed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdominis, ventriſque partibus obtenduntur. Hi ſane graviſſimi ſunt, & admodum diuturni, ac neque clyſteribus, neque medicamentis, neque fomentis, neque iis remediis quibus qui vere ſunt colici dolores deliniri ſolent. Eorum materia, aut flatus eſt tenuis, aut humor acerrimus, & æruginoſus, membranarum ſpaciis concluſus, è quibus detrahi vix poteſt. Succedunt diutunis febribus aliiſque bilioſis morbis, quorum eſt difficilis ſolutio, &c. quæ videantur loco citato. Alii dolores qui colicum repræſentant, parvi ſunt momenti, ut dolores poſt partum, & quibuſdam mulieribus antequam fluant menſes; cum partus præcedens, &

Dolor colicus ad renem ſiniſtrum, ſæpe nephriticum repræſentat dolorem.

Dolor Pictonicus, vel colicus nothus.

ſub-

ſubſequentes menſes cauſam detegant : majoris ſpeculationis eſt colici doloris cauſam internoſcere, quæ vel humor eſt acris, aut valde frigidus; vel flatus, vel materia obſtruens, vel tumor. Humor eſt ut plurimum frigidus, cui interdum acrimonia jungitur, cruciatque duplici ratione, aliquando calidus eſt, & acris, ſed varius, quem colicæ bilioſæ cauſam eſſe exiſtimabant; licet Galenus colici doloris ſpecies enumerans lib. 2. de loc. affect. hujus non meminerit: Sed hac de re fuſius in prima Enarratione. Humor frigidus, ut plurimum, pituita eſt vitrea, quæ interdum evadit ſalſa; aliquando liquidior eſt, & acris, à capite ſæpiſſime defluens, facienſque interdum paroxiſmos. Plerumque cruditas eſt, ſeu humores crudi, fruſtrata coctione in ſtomacho, aut quæ fit in inteſtinis ſuperioribus; ſive harum partium vitio, ſive quantitate, aut qualitate ingeſtorum; ſive à repentino frigore, tempore coctionis; ſive à motu violento coctionem perturbante. Flatus ſemper ab aliqua materia gignuntur, ſimulque coëunt, ita ut non ſint flatus ſine materia, licet modo illi, modo hæc exuperent, unde fit colicæ denominatio. In colica bilioſa flatus ſæpiſſime generantur, licet æruginoſi ex Hippocrate, non ſint admodum ventoſi : quia cauſa colica bilioſæ non eſt vera bilis, ſed humor quidam calidus in corpore bilioſo male coctus, febrem aliquando ex putredine invehens; cum autem cruditas ſit flatuum parens, hæc bilis à cruditate, flatus gignit putredineque ſua acrimoniam acquirens, & interdum malignam qualitatem, peſſimum generat colicum dolorem. Nam vera bilis dyſentericam potius diarrhœam efficeret ſua mordacitate; ſemper enim dyſenteriam præcedunt ex Galeno 2. de loc. affec. dolores mordaces. Flatus ut plurimum obmurmurant, dolorque locum mutat, & venter dum flatus cohibentur, paſſim in tumorem attollitur; tantaque interdum fit tenſio coli, ut infantis brachium ſubeſſe videatur, media præcipue ejus regione, à jecore, ad ſplenem. Humores liquidi, etiam murmur edunt, ſed a flatibus ipſis diverſum; ſiquidem veluti aqua defluentis ſonus ſubauditur, levioreſque dolores excitant, quia ut plurimum dejectione vacuantur, dolorque locum mutat, nec ſurſum illi ut flatus recurrunt, torminiſque in modum, ut plurimum dolor cruciat: hujuſmodi enim dolores, ſi diu, & mul-

Colicæ bilioſæ cauſa. Cap. 2.

Humor frigidus colicæ cauſa.

Apho. ulti. ſect. 5.

Cap. 2.

multum urgeant, colici dicuntur: ſi per modum tranſeuntis, & acuti, tormina vocantur: Si vero dolor perſeverans, & violentus, frequentem vomitum afferat, nihilque infra dejiciatur, iliacus dicendus eſt, & iliaca poſſio. Pituita vitrea, quia innato lentore parti adhæret, dolorem magis fixum, quam cauſæ ſupradictæ, & triplici de cauſa graviorem efficit: Inſigni ſcilicet frigiditate, acrimonia, quæ illi interdum à ſalſedine jungitur: & flatuum generatione: Non mirandum igitur, ſi ægrotantibus, ut teſtatur Galenus, terebro videatur perforari inteſtinum. Tumor ſi fiat cum inflammatione, dolorem colicum per ſe efficit: ſi ſine inflammatione, per accidens, via ſcilicet excrementis impedita: Si tamen urgeat ſymptoma cum frequenti vomitu nihilque ut ſupra diximus infra dejiciatur, Ileus dicitur; licet in colo ſit tumor, aut inflammatio: Ille tactu fere ſemper deprehenditur: iſta calore, & febri, majorique ad tactum dolore. Eodem prorſus modo differendum de fæcibus induratis, aut de materia aliqua obſtruente, quæ etiam ſi in colo exiſtant, ileus tamen morbus vocatur, propter ſymptomatum ſimilitudinem. Obſtructionis locus, licet in principio non deprehendatur, poſtmodum tamen purgantium uſu innoteſcit, propulſis deorſum excrementis, quæ viam interceptam invenientia, juxta locum obſtructum cumulantur tumoremque efficiunt, quouſque contrario motu facto, ſurſum propellantur, ſuccedente ad hoc vomitu, & tumore evaneſcente: Ideo topica ſi adhibentur huic parti ſunt imponenda. Colicus dolor, ut & alii dolores, tribus modis curatur, ſubtractione cauſæ, mitigatione, & ſenſus ſtupefactione. Primus modus optimus eſt: Secundus optandus: Tertius rejiciendus, niſi aliis deficientibus. Servatis igitur quæ ad vitæ rationem pertinent, pro natura cauſæ, illum ſtatim aggredi oportet, quamprimum injecto enemate emolliente, & parum carminante, ut fœces educantur, & cauſæ, cujuſcumque ſit naturæ, pateat exitus: Fit enim interdum ut ſoluta alvo ab enema, flatus, & cruditates promiſcue erumpant, ſedeturque dolor, hoc ſolo remedii genere, ſemel tantum adhibito. Quod ſi alvo à jam dicto enemate ſoluta dolor perſeveret, flatibuſque, aut humori frigido doloris cauſa tribuatur, enema omnino carminans,

Pituita vitrea fixum & gravem cauſat dolorem.

Tribus modis dolor colicus curatur.

Enemata emollientia conducunt in dolore colico.

nans, à primo rejecto est injiciendum hoc modo paratum.

Enema carminans.

℞. Folior. malvæ. alth. hæd. terrest. calamen. orig. puleg. rut. absyn. ana mj. flor. chamæm. & melil. ana mß. sem. ani. fœn. cum. ana ℥j. bacc. lau. contus. ℥ß. fiat ex his decoct. Acc. ℔iß. aut tantum ℔j. si magna flatuum distentio, quæ impulsu decocti introeuntis geminata, dolorem auget. dissol. hieræ diacolchynt. aut diaphœn. ʒvj. mell. anthos. & olei chamæm. ana ℥ij. aut olei rut. quo solo, se à gravissimo dolore liberatum affirmat Galenus. fiat enema.

Lib. 2. de loc. affect. cap. 2.

Quidam in gravissimo dolore tale præscribunt enema.

℞. Olei rutac. ℔j. opii. scrup. ß. casto. ʒß. fiat enema; detur cum cetera nihil prosunt.

Si liceat tamen per dolorem, aliis melius est uti auxiliis, quæ causam doloris foras expellunt, ut sunt purgationes, quibus sine mora utendum; si ab enemate carminante jam præscripto, & ex residuo ejus decocti adjecto vino, fotu admoto, dolor remittere non videatur; multoque magis si enematis aucta dosi simplicium, factum fuerit semicupium, quod demulcendis ejusmodi doloribus potentissimum est, licet purgato corpore votis melius respondeat. Quod si in semicupio dolor augeatur, de nephritide dubitandum, calore semicupii commoto lapide. Vide cap. 9. hujus libri de nephritide, ubi signa causam horum dolorum distinguentia referuntur. Ego felici cum successu, sæpe hoc enema expertus. sum.

Semicupium doleribus demulcendis remedium potentissimum.

℞. Flor. chamæm. mj. ferveat unica ebullitione in vino gener. colat. dissol. olei bacc. lauri ʒij. fiat enema.

His parum proficientibus decernendum de purgatione, ut causa doloris deturbetur, si sit in intestinis; quibus expeditis, si dolor perseveret, locus dabitur novæ speculationi, causam scilicet vel tumorem esse, vel fluxionem humoris acris à capite, per vices delabentis, aut saltem dolorem esse nephriticum. Purgatio igitur si in materia frigida decernatur, quæ flatuum sæpissime causa est, talis præscribi poterit.

℞. Cyp. & galan. ana ʒj. rad. fœnic. ʒij. folior. lauri, orig. petros. hæderæ terr. ana mß. sem. ani. & cumi. ana ʒß. flor. anth. & chamæ. ana pj. fiat ex his decoct. in aqua suffi. Acc. decocti q. s. infun. folior. sennæ mund. ℥ß. express. dissol. diaph.

℥ß.

℥ß. aut amplius, quia natura, præ dolore in auguſtiis poſita, non adeſt ſæpiſſime purganti medicamento, ſyrupi roſ. purgato. ℥j. aut mannæ calab. quæ leniendo, majorem purgandi facilitatem affert, tantumdem: fiat potio mane ſumenda, & urgente neceſſitate, qualibet hora, ſtomacho autem non impedito.

Elidæus apud Foreſtum, cum purgantibus miſcet narcotica in hunc modum, ut ſimul & ſemel dolor ſopiatur, & cauſa auferatur. Narcotica cum fructu meſcentur purgantibus.

℞. Diaphæn. ℥ß. philon. ſcrup. ij. ſedat dolorem, & poſtea ventrem ſubducit. Hollerius cum philonio miſcet ſcammonium: & Riverius ait has pilulas poſt horam dolorem ſedare, & poſtea humores noxios vacuare.

℞. Aloes optimæ ʒj. laud. opia, gr.. iiij. diagrid. gr. vii, fiant pil. ſex, hora commoda ſumendæ.

Cum laudanum non eſt in promptu, aut ſumptui parcendum, loco laudani, cape opii in tegula exſiccati gr. j. ß. caſtor. gr. iiij.

Obſervatum eſt, inquit etiam Riverius, cum æger quidam 30. clyſteres accepiſſet, alium Medicum mannæ ℥jß. cum olei amygdalarum dulcium ℥ij. in juſculo gallinæ pingui exhibuiſſe, & ægrum à dolore liberaſſe.

Si dolor ſit ab humoribus calidis, & acribus, quem à bile fieri dicunt; prudenter agendum; fere enim ſemper aliqua febris adeſt, propter affectum, qui humor calidus eſt, cauſa tamen ſemper frigida ex Galeno, ut videbitur infra in prima Enarratione; huic igitur non oportet nocere, cum adhuc præſens eſt, dum alteri mederi aggredieris: Remedium autem ſecuriſſimum, etiam in hac ſpecie, purgatio eſt, qua ſæpiſſime cauſa profligatur, eaque ſublata tollitur effectus, etiam incognitus, ut factum eſt in ægro primæ Enarrationis, in quo juſcula purgantia ex herbis refrigerantibus, colici doloris cauſam ſuſtulerunt. Poſſunt & purgationes, de quibus agetur paulo poſt, in colico dolore ab inflammatione, adminiſtrari, ſicut & enema illic deſcriptum, à cujus rejectione, iſtud injiciatur, quod eſt Quercetani in materia acri. Lib. de morb. ſimilari.

℞. Sem. lini, fœnugr. pſyll. & malvæ ana ʒij. flor. chamæm.

mæm. & melil. ana pij. flor. ſambu. pj. decoquantur in decoc. com. clyſter, aut potius in lacte, cum eſt in promptu.

Hic in purgantibus, diaprunum addere oportet, fierique ſemicupium ex partiaria materia enematis infra deſcripti, in dolore colico ab inflammatione: calide tamen potius quam tepide, ut quidam jubent adminiſtrandum; licet aliquando aqua frigida ſumpta & admota profuerit, ex quorundam obſervatione, & noſtra, ut infra videbimus in Enarrationibus; oportet autem balnei caliditatem minorem eſſe quam in dolore à cauſa frigida. Si dolor ſit ab inflammatione, qui ut plurimum in Ileum tranſit, ideſt ilei ſymptomata invehit, ab enemate emolliente, & refrigerante incipienda eſt curatio, quale eſt ſequens.

Gal. lib. 12. math. cap. 7. Septal. lib. 7. animadver practic. Amatus Luſit.

℞. Rad. alth. ℥j. folior. ejuſdem, malv. viol. hæde. terreſtris, nymph. lact. lent. paluſtr. ana mß. flor. chamæm. & melil. ana pij. ſem. lini., & fœnu. ana ʒij. fiat ex his decoct. in juſcu. omaſorum. diſſol. in colat. caſſ. recenter extract. ℥ß. olei, & mell. viol. ana ℥ij. fiat enema.

In inflammatione inteſtinorum vena ſecanda, & fotus parti dolenti adhibendi.

Ejecto enemate, aut ante injectionem, ſi res poſtulet, aperiatur baſilica lateris dolentis ad ℥viij. & amplius, ſi vires ferant. Interea fiat fotus ſupra partem dolentem, ex ſimili decocto enematis jamjam deſcripti, liniendo poſtea ſæpiſſime locum affectum, unguento roſaceo loto in poſca, niſi recentiſſimum fuerit, quod præſtat oleis. Iterata venæ ſectione ex brachiis, procedente morbo, aperiatur vena malleoli lateris inflammati. Quod ſi ardor magnus in parte ſentiatur, enemate ſæpius injecto ex ſero lactis, in quo flores chamemeli incoxerint, egregrie temperabitur, diſſolutis in unoquoque duobus vitellis ovorum cum albumine. Purgatio, ſi aliqua ſuadeat indicatio, ex benignis conficienda, ut infuſo foliorum ſennæ, & rhabarbari, diſſolvendo caſſiam, tamarindos, aut mannam, in decocto refrigerante; cum enim purgantia ducant humores per partem affectam, prudenter in iis agendum. Si à fæcibus induratis, aut alia materia gypſea, vel glutinoſa, inteſtinorum ductus intercipiatur, unde colici, & iliaci dolores acuti, videndum ſignis paſſim ſupraſcriptis, quanam in parte ſit obſtructio, ut deſuper, poſt unum, aut alterum enema e-

mol-

molliens injectum, cum multo oleo, aut ipso solo cum malvæ decocto, fiat fotus ex eadem, multo adhuc oleo imbuta; deinde fortis purgatio tentanda est, an penetrare possit, necne: Quod si via sit intercepta, detur remedium Oribasii.

℞. Anethi in aqua & oleo decoct. q. s. atque ita bibatur, deinde panis frustula ex aqua ferventi præbeantur; mirum in modum juvantur, etiam si stercus vomatur, inquit Oribasius. Vel fiat remedium ex pelvicula butyro plena umbilico imposita; quod penetrare ventrem, & fæces liquare, & emollire experimento novimus, inquit Chr. A Vega in colico dolore. Est & alius affectus, qui ex situ, & similitudine doloris, colicus vocatur, colica tamen non est, de quo supra ex Fernelio; quem etiam describit Riverius cum curatione, in sua praxi, cap. de colica, omnia fere pro diagnosi mutuatus ex Fernelio, aliam colicæ biliosæ speciem esse scribens, cujus causa materia biliosa est, interdum à cystide fellea in membranas abdominis excussa; quod rarissimum esse puto, licet viderimus in quadam muliere, ut videbitur in secunda Enarratione. Hujus colicæ nothæ, etsi causa materialis frequentior possit esse bilis, à venis, mesenterio, aliisque visceribus, per crisim depulsa, potius quam à cystide fellea, quæ suos ductus habet; causa tamen frequentissima fluxio est humoris acris à capite, qui veræ colicæ etiam sæpe causa est, suas habens exacerbationes, & reditus, per multos dies interdum perseverans. Vide hac de re Enarrationem 7. cap. 2. lib. 1. Hujus colicæ curatio, quæ vulgaribus difficile cedit auxiliis, propter fortasse perennitatem fluxionis, dolores novo delabente humore renovantis, qui interdum viam mutans in spinam dorsi generat paralysim. Hujus, inquam colicæ curatio, incipi debet à venæ sectione, prius injecto enemate, & pro qualitate humoris, vel calidi, vel acris, intensa, aut remissa, variari præsidia superius descripta: Quod si malum perseveret, advertendum an fluxio causa doloris existat, ut suis auxiliis avertatur. Præter has colici doloris species, est & alia de qua mentionem facit Paulus Ægineta, post quam egit de colica ab acribus, & erodentibus succis; his verbis, quæ memoria teneri merentur. Puto autem colicam affectionem, quæ etiamnum regnat, ex hujusmodi provenisse humoribus; quæ

[Margin: Oribasii remedium in colica.]

[Margin: Colica a defluxione facile degenerat in paralysim & difficulter curatur.]

[Margin: Lib. 3. Cap. 43.]

Colica in Italia & aliis regionibus pestiferæ luis instar grassata,

ab Italiæ quidem regionibus incepit, in aliis autem multis Romanorum reipublicæ locis, pestiferæ cujusdam luis modo sit grassata; ex qua plerique in morbum comitialem, alii in artuum resolutionem, sensu incolumni; nonnulli in utramque sunt prolapsi, ac eorum qui in comitialem morbum inciderunt, plures interiere: Ex illis vero qui in resolutionem, plures evaserunt, tanquam in crisi, causa aliorsum, ex loco quem infestaverat conversa. Sic igitur laborantes Medicus quidam in Italia curavit, victus quadam ratione infideli refrigerante, & maxime temeraria; lactucas enim non coctas, refrigeratasque, ipsis porrigebat, intybumque similiter supra satietatem comedendum; Item uvas, mala, pisces dura carne præditos, omniaque crustacea, quæ vocant Græce *ostrakoderma*, pedes bubulos, & similia, non solum facultate, sed & actu frigida: Vinum raro præbebat; cum autem dabat, frigida miscebat, ipsamque frigidam, vel poscam etiam frigidam exhibebat; ab omni alio calido, & medio cibo abstinens: Atque plurimos sic præter omnium opinionem persanavit; imo nonnullos qui jam in morbum comitialem, vel resolutionem prolapsi erant, propemodum sanitati restituit. Hæc colica, non solum ex acribus, & erodentibus succis, ut vult Ægineta, simpliciter progrediebatur, sed ex succis qui qualitate etiam maligna erant imbuti, præcipue in qua morbus comitialis fiebat: Ille nempe fatetur, pestiferæ cujusdam luis modo grassatam fuisse; poterat tamen illa, quæ in paralysim tantum convertebatur, luis illius pestiferæ expers esse, miror autem convulsiones non fuisse genitas, cum materia ad spinalem medullam, & nervos translata per modum crisis, acris & erodens extiterit.

diæta refrigerante a quodam medico Italo sanata.

PROGNOSTICA.

Dolor colicus ab inflammatione, omnium periculosissimus: minatur enim volvulum.

Non minori cum periculo est qui fit à fæcibus induratis, & alia materia obstruente, nisi dissolvatur.

Dolor colicus magis urget, & magis vires dejicit quam nephriticus.

Dolor colicus cum sedatus est, non redit ut plurimum, sicut dolor nephriticus.

Do-

Dolor colicus tranſit aliquando in arthritidem, fluxione ſcilicet viam mutante ad articulos.

Dolor colicus tranſit quandoque in hydropem; perſeverante ſcilicet cruditate, quæ eſt morborum frigidorum parens.

Dolor colicus degenerat interdum in paralyſim, tranſlata ad ſpinalem medullam, aut nervos, materia.

Quibus tormina, & circa umbilicum labores, & lumborum dolor qui neque purgantibus, nec aliter ſolvatur, in hydropem ſiccum firmatur. Hippo. aphor. xi. ſect. 4.

Excrementa non retineri, dolorem locum mutare, atque etiam intermittere, ſalutem promittunt.

Si dolor graviſſimus; nec mitigetur auxiliis, nihilque excernatur, vomitus autem vomitui ſuccedat, ad quæ ſudor frigidus; mortis eſt periculum.

Dolor colicus tranſit interdum in abſceſſum.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

A Diarrhæa & victu refrigerante dolor colicus & Icterus.

Eccleſiaſticus quidam non parvi nominis, temperamento bilioſo ad melancholiam inclinante, & ætate ſexagenarius, opipare vivens, gaudens acetariis, & potu frigido; profectus Lutetiam, incidit in diarrhœam, quæ trium menſium intervallo perſeveravit, etiam ipſo in patria reduce, urbem hinc non longe ſitam, in quam vocatus in conſilium, cum ſuo Medico ordinario; hunc facili negotio, hauſta rhabarbari potione, & quibuſdam roborantibus ſumptis, & admotis, ſanavimus. Cum autem, ut opinor, eodem vitæ modo ſemper uteretur, ſeniorque fieret; poſt duos annos, circa feſtum Paſchæ, dolore colico correptus eſt, à quo vulgaribus, à Medico ordinario adhibitus auxiliis, brevi levatus eſt; manſit tamen auriginoſus per aliquot dies, cibos non valde appetens, artuum compoſitione inconſtanti, cum urinis coloratis, & ſtomachi dolore à cibo, cum quadam febris ſpecie, frigidis gaudens cibis, & potibus, eratque ſitibundus. Poſt quindecim dies, rediit colicus dolor ut antea, qui iiſdem auxiliis ſedatus eſt. Cum autem tertio eodem dolore correptus eſſet, accerſit me in ſubſidium Medico

ſuo

ſuo ordinario, cum quo ultro, citroque, multis ſermonibus habitis, an colica eſſet bilioſa, nec ne, conceſſit tandem in meam ſententiam, rationibus infra dicendis adductus: Qualiſcumque tamen eſſet cauſa, ſtatutum eſt latentem doloris fomitem, repetitis purgationibus deturbandum, & debito vivendi regimine abſumendum. Ante vero purgationem, venæ ſectio eſt celebrata, propter febrem, ſitim, & alia ſupradicta, ex qua ſanguis putridus effluxit; Pro dolore vero redeunte, enemata, fotus, & ſemicupia, præſcripta ſunt ex calidis, & carminantibus. Cumque purgationes qualibet hebdomada ſumendas neglexiſſet, ut præſcriptum erat, maleque ſe in victu geſſiſſet, iterum colico dolore correptus eſt: Multis veniſſet in mentem, dolorem eſſe de natura nephriticorum; Quia vero his nunquam fuerat obnoxius, nec urgente dolore vomitus infeſtabat, nec ſitus doloris ſuadebat, fierentque paſſim elevationes in ventre, urgente colica; de hoc affectu non eſt dubitatum, ſed potius de flatibus: Denuo igitur vocatus, affirmavi ejus colicæ prophylaxim, ſitam eſſe omnino in frequenti puragtione, & vitæ regimine jam præſcriptis. Ut autem cauſa doloris toties repetentis, radicitus profligaretur, placuit Medico ordinario dietam attenuantem, & exſiccantem præſcribere, me nec probante nec damnante; nullum enim ſymptoma aderat eorum de quibus ſupra memini, quo minus concederetur, febris ſcilicet, bibendi cupiditas, ciborum inappetentia, frigidorum eſu delectatio, & dolor ſtomachi à cibo; calidioribus, & noxiis humoribus eductis purgantium ope, quæ præceſſerant; quoties tamen dolore colico correptus fuit, manſit per aliquot dies ſemper auriginoſus. Totam itaque diætæ adminiſtrationem Medico ordinario relinquens, diſceſſi. Paucis poſt diebus dedici ægrotantem, moleſte ferentem quod diætæ primo die, ſumens mane, conſilio ſui Medici, cyathum ex frigido chinæ decocto, in dolorem colicum rurſus incidiſſet, duos vicinarum urbium Medicos in conſilium adhibuiſſe, ne quidem vocato Medico ſuo ordinario: Qui quidem conſiderantes, præſidiis antea præſcriptis mali cauſam non fuiſſe ablatam, audacter aſſeruerunt colicam eſſe bilioſam: nixi præcipue, quod ægrotus colore auriginis inficeretur, quotieſcumque dolore colico torqueretur: Qua-

Quare hic affectus non fuerit Nephriticus.

A dolore colico ſemper fuit Ictericus.

Nonnulli Medici hanc colicam putarunt eſſe bilioſam, & ideo refrigerantia & Cholagoga præſcripſerunt.

Quapropter venam bis à principio sectam propter symptomata supra scripta, quæ tunc desiderant, tertio aperiendam jubent: juscula præscribunt, partim alterantia, partim purgantia, ex foliis lactucæ, borraginis, acetosæ, cichorei, & capilli veneris, cum sale prunellæ; addendo in purgantibus sennam, & syrupum de cichoreo cum rhabarbaro: Usus fructuum horariorum concedebant: & post juscula, ut vino absynthite uteretur consulebant: Doloris vero tempore, semicupia aquæ tepidæ conficienda jubebant. Ego quidem, postera die à consilio horum Medicorum habito, veniens in eandem urbem mulieris cujusdam invisendæ gratia, præscriptum remediorum legens, omnia damnavi, præter juscula purgantia triduo continuo exhibenda, credens hujusmodi purgantibus quotidie sibi invicem suppetias ferentibus, totam mali causam, si qua superesset, posse exhauriri: Mirabar tamen, cum tantus esset eorum refrigerandi animus, cur apozematibus ex iisdem simplicibus paratis non essent usi, potius quam jusculis, quæ non nisi calide sumuntur; Fortasse quia chinæ decoctum frigide mane exhibitum à Medico ordinario, colici doloris causam novæ invasioni præbuisset: De ceteris autem, & primum de vino absynthite, patebat error in præscribendo; licet enim absynthium, biliosis idoneum esse dicatur à Dioscoride, & Galeno, & aliis, hoc tantum intelligendum est de ejus succo, & decocto quæ bilem purgant; non autem de vino, quod affectibus frigidis potius convenit. De fructuum horariorum, & crudorum usu, dicam hoc, Medicos ægrotanti in hoc indulgere potius voluisse, quam à præceptis Medicinæ stare: Quis enim ignorat æstatis tempore, propter usum fructuum, multas generari tertianas, absonumque esse fructibus, nisi fortasse acidis, impetum bilis velle coërcere, aliunde pabulum suppeditantes? In colicis quoque doloribus, cum jam calida semicupia profuerunt, licet à bile; quis tantum tepide admistranda imperabit? Infestante dolore omnia saltem calida esse oportet, præsertim cum sententiæ non cogruunt de causa doloris; aqua enim calida dolores calidos, æque & frigidos demulcet, habetur tamen ratio naturæ causarum, & effectuum, ut minus sit calefaciendum in calidis: Quia autem ex doctrina Galeni, ut infra dicetur, colici doloris causa semper est cruditas, & refrigeratio, omnia externa calida esse oportet, etiam

Lib. 3. cap. 23. histo. planta. Lib. 1. de art. curat. ad Clauc. cap. 19.

Usus multus fructuum horariorum generat febres tertianas.

in biliosis; licet frigida, ut supra dictum est; & dicetur in 2. Enarratione, quibusdam profuerint. Sed ex omnibus quæ præscripta sunt huic ægrotanti, usus est tantum jusculis; sedato enim dolore colico, cui potus chinæ frigidus mane exhibitus causam dederat, à remediis aversus, aliis uti noluit, nec reversus est dolor. Nunc quæstio est, utrum colicus iste dolor fuerit à bile, & utrum detur colica vere biliosa; an à flatibus ista extiterit; quod non parum ad artis opera conducit: Ego quidem neque tunc temporis, neque in posterum per multos annos, potui me ascribere sententiæ eorum, qui colicam hanc biliosam affirmabant, his nixus rationibus. Prima quod infestante dolore, ventris passim fierent elevationes, flatibusque erumpentibus dolor remitteret; quod omnium Authorum sententia, colicum dolorem à flatibus extitisse signum est. Secunda à ledentibus, & juvantibus sumitur; quod scilicet admotis ventri, doloris tempore, calidis linteis, dolor demulceretur; & quod potus chinæ frigidus mane sumptus, dolorem colicum renovasset: Si calida juvant, frigida vero nocent, quis dolorem colicum, à causa calida existere affirmabit? Tertia quod ex doctrina Galeni, nulla detur colica biliosa, lib. enim de morbum simulantibus, omnes colici doloris causas ait fieri à cruditate, & refrigeratione: Et lib. 2. cap. 2. de loc. affectis causas doloris colici enumerans, pituitæ vitreæ, & flatuum tantum meminit: His addam quod in viro sexagenario tantus non poterat esse bilis proventus, ut tot vicibus sedatus dolor colicus rediisset, frigidum enim est, ex Hippocrate, senum corpus: Cur etiam, si bilis causa doloris colici extitisset, cur non apparuit in dejectionibus, facta dysenteria, aut diarrhœa, ut supra, alias ægrotanti contigisse retuli; in tunicis enim intestinorum contineri potius quam in eorum cavitate, dici non potest, quia semel hinc deturbata bilis, sedato dolore, non facile tot vicibus iterum in easdem tunicas introïvisset. Nunc quæ contra hæc facere videntur, discutienda proponamus; pugnant enim contra nos quod ægrotus esset temperamento biliosus; quod aliqua febri laborasset, quod siti infestaretur, & frigidis gauderet: quod auriginosus fieret, quoties colica corriperetur: quod denique jusculis refrigerantibus cathar-

Rationes quare hæc colica non fuerit biliosa.

Apho. xiiii. sectio. 1.

tharticis, & alterantibus ſanatus eſſet, ut illi Medici gloriabantur. Ad primum de temperatum ægrotantis, dicimus temperamentum bilioſum, annorum ſerie valde retundi, ut in iſto ægrotante ſexagenario: quod etiam ſi non daretur, à ſolo temperamento non ſumitur morbi cognitio: illius quidem habetur ratio, inſervitque ad dubia ſigna fulcienda: ſed cum adeſt aliquod ſignum pathognomonicum, ut in iſto ægrotante, tumores ventris, paſſim aſſurgentes, & poſtea recedentes, dum colica præmeretur: Licet ejus temperamentum eſſet bilioſum, & auriginoſi non ſint admodum ventoſi, ex Hippocrate; colicam tamen iſtam, à materia flatulenta eſſe opòrtuit, falleretur que qui à temperamento diagnoſim morbi deſumeret; ſicut qui ab anni tempeſtate, de alicujus affectionis natura judicare vellet: Cum enim quolibet tempore, ut ait Hippocrates, omnes morbi fieri poſſint, fallax eſſet ejus inductio à tempeſtate deſumpta: quia aëris anbientis temperatio, ut docet Galenus in commentario, non eſt ſola morborum cauſa, propter vitæ intemperantiam, & alia errata commiſſa in vita, ut ipſe ait, à quibus in omni tempore, omnes morbi fieri poſſunt: Sic in omni temperamento, omnes morbi fieri poſſunt. Ad ſecundum quod de febri, de ſiti, & frigidiuſculi cibi, & potus delectatione affertur: Dicendum omnibus eſſe notum, in morbis frigidis, propter cauſarum complicationem, aut ipſius humoris frigidi putredinem febres accidere, ut in lethargo, cachexſia, hydrope, & febribus à pituita, in quibus omnibus, propter febrem, cauſam calidam eſſe, velle affirmare, inſcitiæ tribueretur. Adde quod febris, & reliqua, quæ videbantur calidum humorem indicare, fuerant tantum in principio morbi, eorum cauſa purgationibus, quibus uſus fuerat ægrotus, poſtmodum devicta, præter illam, ex qua fiebat aurigo tempore doloris, quæ non erat de eorum natura, ſicut nec illa ex qua urinæ coloratæ efficiebantur, ut infra demonſtrabitur; reprobaſſem enim diætam, à Medico ordinario præſcriptam, ſi aliqua ſigna humorem calidum indicantia, tunc temporis extitiſſent. Sed ut modum generationis hujus colicæ, cum ſymptomatibus ſuis in medium afferam: Sciendum eſt in corporibus bilioſis, cum propter intemperantiam, & nimio rerum frigidarum uſu, coctio in ſtomacho læditur,

A ſolo temperamento non poteſt deſumi morborum cognitio.

Apho. 19. ſect. 3.

Quomodo in corporibus bilioſis, generentur cruditates, & inde febres.

tur, generantur cruditates, quæ in corporibus biliosis, interdum corruptione quadam incalescunt in quodam intestinorum recessu, unde febris quædam species: Cum autem naturam cruditatis adhuc retineat, generantur flatus, quæ ut plurimum, in corpore bilioso acrimoniam acquirens, flatibus communicat, unde colica sæpissime cruciat, ventre præcipue non existente libero. Si autem cum acrimonia, maligna aliqua qualitate ex putredine imbuatur, colicæ biliosæ genus, ab Authoribus descriptum invehit, in quo fiunt vomitus æruginosi, convulsiones, animi deliquia, & sudores frigidi, quorum nullum apparuit in ægrotante isto; ne quidem in morbi principio. Licet autem ex doctrina Galeni, ubi supra, omnes causæ doloris colici fiant à cruditate, & refrigeratione, effectus tamen potest esse interdum calidus; cum scilicet cruditas, corruptione quadam, ut supra diximus, incalescit, unde frigida, causæ nocent, cruditati scilicet, & refrigerationi; calida vero affectui, humori scilicet crudo, concepta corruptione tamen incalescente: Unde iste ægrotans calidis non gaudebat extra dolorem; infestante vero colica, placebant ventri calidorum applicationes. Nunquam vidi similem colicum dolorem, per intervalla sic repetentem, qui tandem in nephriticum non desineret. Nunc veniamus ad id quod etiam ex aurigine orta, & permanente per aliquot dies, post dolorem, & urinis coloratis ipso doloris tempore concludebatur; bilem scilicet exsuperare, dolorisque colici ideo causam existere: Quod non ego, sed pro me evertet Nicolaus Piso, qui in enumeratione signorum doloris colici à flatibus, ait urinas nimii doloris occasione bilescere; & paulo post, ex aliorum sententia, inquit. Juxta alios bilis fertur ad urinas, cum viæ intestinorum, per quas excludi solet, sunt interceptæ. His etiam de causis, accidit icterus biliosis, in colico dolore, etiam à causa frigida; sicut in fœdis virginum coloribus, in quibus interdum facies virescit, licet morbus sit frigidus. Ad ultimum & potissimum eorum argumentum, quod superiora confirmare videtur; jusculis scilicet refrigerantibus, purgantibus, & alterantibus sanatum fuisse ægrotantem. Respondi antea horum Medicorum alteri, hoc maxime incertum esse, nec rationi consentaneum esse, frigidis curationem tribuere

Signa colici biliosi.

Lib. 3. de morb. cogn. & curan. cap. 20.

Qui icterus producatur a colica in biliosis.

re velle, ubi potus chinæ frigidus colicæ redeuntis causa fuit, quæ fortasse non erat ventura. Sed detur juscula purgantia complevisse curationem; Quid tum, causam doloris ignorantes, casu, fortasse, sanaverunt, minera exhausta, si qua esset, frequenti purgantium jusculorum usu, quod ita fore non inficiabar ægroto, antequam iis uteretur; frigida enim potestate, calida actu exhibita, frigidis non nocent affectibus, ut observatur in præcalida intemperie jecoris, iis qui frigido sunt stomacho: Hac ratione jussimus in principio lactucas in jusculis imponendas, propter febriculam, tussim, ciborumque calidorum, & potuum aversatonem, laborem afferentium, quæ procedente affectu paulatim remiserant, primis catharticis sublata putredine, remanente tamen diathesi generandis cruditatibus idonea, unde tot colici doloris reditus. Ego quidem ingenue fatear, me multum, & diu laborasse, ut pugnantium symptomatum causas in hac colica adinvenirem, salva quam sequimur Galeni doctrina; doloris scilicet colici causam, semper esse à cruditate, & refrigeratione, ideoque nullam proprie dari colicam biliosam, bilis enim, ut diximus, gigneret potius diarrhœam, dysenteriam, aut choleram morbum: Quare non colicum dolorem à bile, sed melius colicam ab acribus humoribus, & calidis quidam scribunt, ajuntque post Galenum, ejusmodi dolores præcedere dysenterias, quas non veri colici dolores comitantur, nec antecedunt, sed proprie tormina; quæ differunt à colico dolore, quod minus urgeant, & breviori tempore, sintque tormina sine colico dolore; non autem colicus dolor sine torminibus, qui etiam ut plurimum magis vagus existit. Humores autem illi acres & calidi, colici doloris causæ, (qui etiam possunt esse frigidi,) quos omnes vulgo bilem appellant, cum tamen bilis non sint; est enim eorum, ut inquit Sennertus, magna differentia; cum acrimonia ex salibus pendeat, quibus humorum ichores, calidorum, aut frigidorum imbuuntur; habet enim quilibet humor suum ichorem, qui pro natura salis in se diluti, quæ admodum varia est, vel levem, vel mediocrem, vel atrocem excitat dolorem. His positis non erit arduum, de pugnantium symptomatum causis, in isto ægrotante, abunde satisfacere, revocantes in memoriam

Lib. 2. de loc. affect. cap. 2.

Qua ratione humores in corpore inducant dolores.

quæ de illius temperamento, & assuetis supra diximus; Virum scilicet extitisse, nimio gaudentem æstate potu frigido, & cibis refrigerantibus, qui tandem calidum partium coctioni servientium evertunt temperamentum, inclinante præcipue ætate; hoc autem multo magis in hac regione, in qua vere, & æstate, modo calor modo frigus excitatur, propter tonitrua; ut vidimus in quodam nobili viro, qui moleste ferens faciei ruborem, à temperamento prorsus sanguineo innatum, vinum valde dilutum bibebat, omnibusque cibis refrigerantibus utebatur; quibus in florenti ætate primo refrigeratum est hypochondrium sinistrum; ita ut spleneticus putaretur, à qua putata affectione sanatus, eidemque regimini vitæ indulgens, sexagesimum annum agens, hydrope correptus est ex quo periit, talem vitæ modum non ferente inclinante ætate. Eodem vitæ regimine inciderat ægrotans, de quo nunc quæstio est, in longam illam diarrhœam, cujus memini in principio capitis, qua tribus mensibus laboravit, duobus annis antequam hac colica corriperetur: Quæ quidem diarrhœa, non bilis dominium, sed partium coctioni primæ inservientium debilitatem, à refrigerante victus regimine ostendebat. His addi potest quod hujus colici doloris causæ, tempore quadragesimæ radices posuerant, in qua pisces in stagnis degentes, acetaria, & legumina, sæpius in mensa adhibuerat, quæ cruditatum proventus, & idoneam generandis flatibus materiam arguebant. Quare non mirandum, si frigidus chinæ potus, mane vacuo stomacho exhibitus, novum colici doloris insultum invexerit, quod in colica à bile non accidisset, ut proxima Enarratione dicetur, de quadam muliere, quæ incipientem colicum dolorem, quem à bile dicebant, cyathi haustu frigidæ avertebat. Quia autem in isto ægrotante febris adfuerat in principio, videreturque interdum etiam postea per vices febricitare obambulans; diximus ejus causam cruditatis cuidam corruptioni esse tribuendam; aut sanguinis corruptionem in venis existentem, ut ex venæ sectionibus apparuerat, illius causam extitisse, sicut & symptomatum quæ febrim sequi consueverunt. Ideo cruditati, seu potius refrigerationi stomachi, & intestinorum, quæ ejus causa est, & ambo, ex Galeno, colici doloris, actu frigida nocebant; cor-

Hydrops orta in sene sexagenario a' diæta refrigerante.

Haustus frigidus decocti Rad. Chinæ mane jejuno stomacho datus, colicam exitavit.

rup-

ruptioni vero cruditatis, febri, & ejus sequacibus, calida. Quapropter in rerum pugnantium concursu, recte calida actu, ne causæ colici doloris, quæ cruditas, & refrigeratio est, noceant præscribuntur; virtute tamen refrigerantia, ut febri, corruptioni, siti, & aliis ejusmodi adversentur: Qua de causa juscula refrigerantia cathartica maxime probavimus, non autem reliqua, propter rationes quas supra attulimus, quibus noluit respondere alter horum Medicorum, cui hæc communicaveram, hoc solum dicere contentus, quod jusculis refrigerantibus sanatus fuisset ægrotus; Egregiam sane responsionem, curasse affectionem, quæ fortasse non erat reditura, nec rediisset, si potus ille chinæ frigidus non fuisset exhibitus: Quomodocumque autem res se habeat, si velint ut in eorum sententiam abeam; respondeant, cur potus chinæ frigidus mane propinatus, colicam excitaverit, si causa esset calida; Cur urgente dolore calidis ventri admotis dolor demulceretur, cum aquæ tepidæ balneum ab eis præscriptum esset; Cur tempore colicæ furentis, fierent passim ventris elevationes, & postea recedentes, signa flatuum; Cur flatibus infra erumpentibus, dolor levaretur; Cur in viro sexagenario tantus bilis proventus, cum frigidum sit ex Hippocrate eorum corpus; & si tantus, cur de ea aliquid toto morbi decursu in dejectionibus manifestum non apparuit; cum bili à natura datum sit ventrem ducere? Aphor. 14. sect. 1.

OBSERVATIO II.

Massiliæ adhuc juvenis, memini me vidisse mulierem 30. annum agentem, temperamento omnino biliosam, quæ bis aut ter in anno, atroci colica, quam biliosam vocabant Medici correpta; præ ceteris auxiliis, nullum illi magis profuit dolori sedando, enemate ex vino generoso, in quo florum chamæmeli mj. unica ebullitione incoctum fuisset. Pluries inde hoc sum usus enemate, addita ℥j. aut altera, olei de baccis lauri, cum felicissimo successu, præter in quodam viro religioso, qui torminibus potius, quam vero colico dolore laborasse existimo; Is nocumentum potius quam levamentum percepit; unde calidos humores, ex calore per totum corpus diffuso, subesse existimans, securo usus sum remedio, purgante scilicet,

Exortus colicæ flatulentæ, haustu aquæ frigidæ, impeditus in muliere.

à

à quo humoribus qualiſcumque naturæ eſſent, deturbatis, ſanatus eſt. Stupendum autem in hac muliere, ex hoc quod ipſa retulit mihi, ſe pluries incipientem dolorem, hauſtu frigidæ avertiſſe; vigente vero nunquam auſam fuiſſe: Si tunc temporis ſapuiſſem, aquam calidam haurire conſuluiſſem, quæ in colica ab acribus, & calidis humoribus, dum timetur refrigeratio, optima eſt. Quomodo vero frigidæ potus, advenientem dolorem averteret in hac muliere: & quomodo enema ex vino injectum, præſentes cruciatus compeſceret, non parum habet ſpeculationis. Ex vino credidi jam Medicus, colicam non fuiſſe bilioſam: Ex aqua, calidi aliquid ineſſe arguebatur, aliamque à ſuperiori ægroto cauſam extitiſſe, cui frigidum decoctum, dolorem à quindecim diebus ſedatum renovaverat, calidis antea vacuatis humoribus, ex datis purgationibus, remanente diſpoſitione, ut diximus, generandæ cruditati idonea: In hac autem muliere, quæ juvenis erat, & temperamento bilioſa, & in morbi primo inſultu; Exiſtimo largo, præcipue fructuum, & lactucarum eſu in acetariis, genitas fuiſſe cruditates, quæ ex natura ſua quodam calore concepto incaleſcentes, in ejuſmodi temperamento, flatus emittebant dolorum cauſam; quorum generatio, veluti extincto cruditatis, fortaſſe putreſcentis calore, impediebatur potu aquæ frigidæ, ſi ſub idem tempus, quo incipiebat flatuum emiſſio hauriretur; jam enim facta, coëgiſſet flatus in anguſto, unde diſtentio, eorumque diſcuſſioni fuiſſet obſtaculum.

OBSERVATIO III.

Morbus miſerere mei ab coarctato inteſtino Ileo.

Vocatus peregre à nobili viro, qui a dolore colico cruciari referebatur; ab injectis enematibus, fotibus, & ſemicupiis, curationem incepimus, quibus dolor non cedens, decrevi purgante medicamento inteſtina ab omni illuvie expurgare, quo penetrare non valente, nulla facta eſt dejectio: Fortiori præſcripto, idem prorſus contigit, vomituque rejectum eſt. Ileum ſuſpicatus, placuit alium Medicum ipſis parentibus, & ægroto notiſſimum, in conſilium adhibere, amboque multa, & variarum formularum purgantia haurienda, & devoranda curavimus, quibus ventre nihil dejiciente, poſt irritam contentio-

tionem, à pharmacis factam circa ilium dextrum, in quo dolor magis urgebat, omnia vomitu rejecta ſunt. Cum venter nihil dejiceret niſi quod ab enematibus mucoſa multa educebantur, ſine ullo tamen ſtercore; decrevimus globulum plumbeum devorandum præbere, quia vulgo, & quibuſdam Medicis, creditur contorta inteſtina evolvere, quaſi contorſio ſit ſola cauſa iliacæ paſſionis; & quaſi inteſtina ſemper ferantur per declive. Globulus devoratus modo deorſum tendit, modo ſurſum, parum tamen cubantibus ægrotis; modo ad latus propellitur, magiſque tunc impedimenti, quam adjumenti affert, ſi ſolo pondere ſit profuturus: Inteſtina etiam contorqueri, difficillimum eſt, multique doctiſſimi viri cauſas hujus affectus enumerantes, contorſionis non meminerunt, tanquam vulgi figmentum. Non ideo damnandum hoc genus auxilii; Primo quod ex eo agnoſcatur an via inteſtinorum ſit libera; Alterum, quod inteſtinum à tergo globuli poſitum, melius firmet impulſum, ut obſtaculum protrudat. Globulo plumbeo intus remanente, alium dedimus devorandum ex antimonio fuſo confectum, qui ut alter nihil profecit; ſicut nec hydrargyrus pondere duarum unciarum exhibitus. Ad extremum redacti, confugimus ad remedium Hippocratis, follíſque tubulo in anum immiſſo, aëre mediante igne calefacto, inteſtina inſufflando repleta ſunt, ut laxioribus factis, indurato ſtercori, ſi hoc eſſet, pateret exitus, aut ſi eorum eſſet contorſio expediretur; quo etiam nihil profecimus. Tandem circumforanei cujuſdam conſilio, cerea candela conſtructa eſt, in anum immittenda, auricularis digiti craſſitudine, & trium, aut quatuor cubitorum longitudine; Hoc auxilii genus non valde probabam, impoſſibile ratus, candelam ad ileum poſſe pertingere, quamvis autem illuc attingeret, per inteſtinorum flexuoſo aſcenſu complicata, debiliter impulſuram, calore etiam corporis emollitam: Tamen cum extremis, & deſperatis morbis, omnia adhiberi ſoleant, ad quoddam ægrotantium, & parentum ſolatium, omnia permiſimus, quæ nihil profuerunt, deſperataque eſt ſalus à nobis, vixitque ægrotus octoginta dies, nullo ſtercore toto morbi decurſu pertranſeunte, niſi ab enematibus mucoſis illis, de quibus ſupra. Quibuſdam diebus ante mortem, venter maxime intumuit, ex

Globulus plumbeus, & ex antimonio, item mercurius vivus fruſtra datus.

Lib. 3. de morb.

horrenda inteſtinorum inflammatione, quod diſſecto poſt mortem cadavere innotuit, erant enim ſeipſis duplo majora; Ilionque, qua parte ad latus dextrum divertit, quaſi filo in anguſtias coactum deprehendimus, ſine ulla duritie. Perſuaſi autem morbi cauſam juxta globulos inventuros, inteſtini anguſtiam explorare neglеximus, globulorumque inquiſitionem, à ſuperioribus incipere inteſtinis Chirurgo imperavimus: Qui omnibus exploratis inteſtinis, res ſtupenda! in recto inteſtino ambo inventi ſunt, fracto qui ex antimonio confectus fuerat. Rumor ſtatim ad cognatos, qui erant in ſuperiori aula pervenit, nullam nos putati morbi cauſam inveniſſe, cujus rei certiores facturi, rogaverunt, ut in aulam aſcenderem, narraturus quænam fuiſſet cauſa mortis, Ilei nulla inventa: Reſpondi ilei nos cauſam inveniſſe, ideoque mortis, anguſtiam ſcilicet inteſtini, quod affectui nomen dedit, quam à multis annis, & fortaſſe à prima conformatione factam in utero putabam; cum à longo tempore ſcirent eorum multi, ægrotum per ſanitatem coactum fuiſſe, qualibet fere nocte, ingeſta evomere, præſertim cum cibis multis in cœna ſe ingurgitaſſet; cujus ſymptomatis cauſa illi anguſtiæ erat tribuenda. Cum enim progreſſu temporis, omnia fiant in corporibus noſtris debiliora, quadragenarius ægrotans factus, infirmiori evadente inteſtinorum facultate, non valebat ut in juventute, trans locum inteſtini anguſtum, omnia ingeſta expellere, ideo pars vomitu digeſtione facta, de nocte rejiciebatur. At ſeni jam facto, magis ac magis langueſcente facultate, iſthmus omnino obſtructus eſt, unde iliaca paſſio. Si ita res ſe habeat, inquiunt, quomodo penetraverunt globuli? Relaxatis viis, reſpondi, emoriente natura; Quemadmodum videmus in plurimis ægrotis, abſceſſu interno laborantibus, à quo pus non effunditur, niſi ipſis morientibus, & jam vita functis.

OBSERVATIO IV.

Dolor juxta infimam coſtam in dextro latere, perperam pro Colico & nephritico habitus.

Vir quidam non infimæ conditionis, ætate 50. annorum, pertinaci & ſæpius repetente dolore correptus, in dextro latere juxta infimam coſtam; Pluribus adhibitis auxiliis per decem annos, dolor ſemper recurrebat, gravius repetens: In principio colicus dolor creditus eſt, eo quod ad vicinas partes ſe pro-

produceret, cogens ægrotum cum clamoribus decumbere; Postea vero qui illum inviserunt Medici, dolorem nephriticum esse affirmarunt, inter quos erat collega meus. Cum autem ægrotus, ex adhibitis in hunc finem remediis, nihil proficeret, collegam cui multum confidebat, & me, ad se venire rogavit literis, causæ doloris conjunctim indagandæ gratia, super quam interrogatus æger, signisque omnibus præsentibus, & præteritis rite perpensis, dolorem nephriticum esse negavi; hac præcipua ratione, quod per decem annos, lapillus nullus esset excretus, à quibus per intervalla ægrotus dolore torquebatur; alioqui in renibus detentus in molem prægrandem increvisset, renemque dilacerasset, ut habetur in Enarratione 1. cap. de calculo renum: Quod ab urinis ægrotantis innotuisset. Nullis itaque morborum renis apparentibus signis, alibi quærendam esse doloris causam, quæ humor acris erat, vel in intestinis, vel in musculis abdominis, vel in quapiam altera à renibus parte: Quinam autem fons & origo humoris, non constabat: Certum quidem erat, per intervalla in partem mitti, cum dolor non esset permanens, sed per vices recurreret, postquam multis diebus quievisset; pars tamen quæ mittebat, erat adhuc nobis incognita. Tandem ex ægroti relatione, denuo solus illum invisens, comperi humorem circa sensum, à capite in partem affectam defluere per intervalla: Nam cum artuum doloribus vexaretur, à dolore ventris erat immunis: Si autem dolor ventris rediret, cessabat dolor arthriticus. Hæc audiens ab ægrotante, affirmavi me sequi eorum sententiam, qui statuunt arthritidis causam, originem ducere à capite: Ideo hujus doloris fontem, à capite esse desumendum, humorisque defluentis impetum omnibus modis esse avertendum, venæ sectione, frequenti purgatione, aliisque jam dictis, cap. de fluxi. præcipue autem diæta exsiccante, & sudorifica: de his tamen omnibus cum meo collega, cui multum fidebat statuturum: Qui audita mutatione doloris, quæ modo in ventrem, modo in artus fiebat, prima sede relicta, coactus est discedere à sententia de nephritico dolore, à qua semper steterat; utriusque doloris causam eamdem quidem esse, fontem autem petendum esse à jecore: Ego vero à capite. In hac sententiarum discrepantia,

de origine cauſæ antecedentis; quia ægrotus collegæ meo multum credebat, permiſi ut quidquid jecori temperando, & expurgando aptum duceret uteretur, excepto lacte, quod male habentibus ab hypochondriis non probatur ab Hippocrate: eo tamen utens ægrotans, coactus eſt abſtinere, nec ab aliis auxiliis quidquam emolumenti percepit. Ideo ptiſana purgante à me propoſita, tribus conſequutis diebus ſumenda, de qua paſſim fit mentio in hoc opere, uti voluit, deinde menſe Septembri qui proximus erat, diæta ſudorifica; à qua ab omnibus doloribus liber factus eſt, ſpacio trium annorum; non ſolum ventris, ſed & artuum. Cum autem conſuluiſſem illi percepto diæta emolumento, ut quolibet anno eodem tempore eam iterum inſtitueret, ne novis excrementis in cerebro genitis, ut fere fit, renovaretur fluxio, quod ille ſemper ſe facturum promittebat, nec tamen exequebatur: Unde poſt tres annos, novo à capite deſcendente humore in latus dextrum, abſceſſus factus eſt, dejectoque pure, obiit valde macilentus, cum antea valde eſſet obeſus.

Apho. 64. ſect. 5.

OBSERVATIO V.

A Corrupto pyloro dolor continus, & tandem mors.

In eadem urbe civis quidam mero ſatis indulgens, dolore circa regionem ventriculi correptus eſt, qui ſtatutas quolibet die habebat exacerbationes, urgens circa veſperam, & noctem, quo tempore, ut colicus dolor in partes vicinas propagabatur, mane remittens circumſcriptus. A Medico ordinario quibuſdam præſcriptis purgationibus, & balneis, dolore omnino levatus eſt æger: Poſt ſex menſes reverſus eſt, iiſdem exacerbationibus moleſtus; at pertinacior, nullis antea cedens remediis. Vocatus in conſilium, operæ pretium duxi, ptiſanam purgantem tribus diebus continuis, mane propinandam præſcribere, qua venter ad votum quidem dejecit; dolor autem ſemper ſimilis, nec ullis invadendi modum mutans præſidiis. Facta cum tribus Medicis conſultatione, præſcriptus eſt ſyrupus magiſtralis, deinde potus aquarum mineralium *de Villeranque*, quæ vitriolo imbutæ creduntur, non ſpretis ab extra præſidiis: Syrupus votis reſpondebat; dolor autem non cedebat, nec topicis demulcebatur: Defuit tamen aquarum uſus,

usus, eo quod sumptui parcere volens æger, per alios habere expectasset, quorum culpa nihil actum est: De salute desperantibus, quædam fiebant ad ægrotantis solatium, qui paucis post diebus, à nigrorum vomitu facto obiit: cujus dissecto cadavere pylorus niger & corruptus inventus est. Ex doloris statutis exacerbationibus, & ejus reditu post sex menses statuendum est in isto ægrotante, partem aliquam mittentem fuisse, quæ pro ratione cumulati in se humoris deorsum propulsi, doloris ingravescentis major causa erat, quousque nova fluxio discuteretur, remanente in parte, quod in ea altius defixum erat, à quo dolores consueti & ordinarii: Quænam autem esset ista pars mittens, ea scilicet à qua fluxiones fiunt quæ caput est; ut deducitur ex Galeno cap. xi. lib. 2. de febr.

OBSERVATIO VI.

Iliaca passio orta aliquot a partu diebus.

Uxor litium capitalium regii Legati urbis Montismarsani, aliquibus diebus à partu, cepit conqueri de doloribus ventris: Quia adhuc à partu lecto detinebatur, Medicus extraneus, qui vocatus fuerat in consilium cum ordinario Medico, asserebat dolores illos esse à matrice, remediaque in hunc finem præscripserat. Cum autem malum semper urgeret cum vomitu, in eamque urbem venissem pro quodam ægrotante, rogatus sum à marito, ut cum aliis duobus Medicis, vellem pro salute uxoris consultationem habere; quod libenter accepi, initoque de causis doloris sermone, negavi à matrice existere, sed iliacæ passionis esse affectum, cum esset perpetuus vomitus, nec infra solitæ essent dejectiones. Medicus ordinarius facile concessit in meam sententiam; extraneus vero non item: Ultro tamen, citroque rationibus habitis, tandem etiam fateri coactus est. Nam datis quibusdam purgationibus, tempore dejectionum fiebat tumor in latere dextro, inter umbilicum, & ilia, quo paulatim recedente, subsequebatur vomitus; Quod signum erat obstructionem esse factam in ileo, qua parte tumor fiebat, ex impulsu humorum à medicamento, quo petransire non valentes, motu contrario sursum propellebantur: Quæ autem vomitu citra medicamentum purgans rejiciebantur, iis non erant absimilia, quæ in diarrhœa dejiciuntur, subrufa, & liqui-

da, cum fœtore. Consului ut præmissio fotu emolliente, supra partem in qua fiebat tumor, bolus devorandus præberetur ex diaphœnici ℥ß. & terebinthinæ ʒij. quo devorato, eodem tempore factus est tumor, & ipso recedente, vomitus ut antea: Discedens habui ægrotantem tanquam depositam, brevique mortuam. Didici ex hac muliere non esse verum, quod in volvulo nihil dejiciatur; vidi enim semel, & iterum, in dejectionibus ab enematibus factis, excrementa subrusa in longum figurata, & supernatantia, quæ tamen digiti annularis crassitudinem non æquabant; ex quo concludebam, viam omnino non esse obstructam, à quodam fortasse tumore, ut in alia muliere cui intestina vervecina recenter ex ventre animalis extracta, & adhuc calida super ventrem posita, alvum subduxerunt: Cum autem iterum non dejiceret, consultatione vinum emeticum præscripsimus, quo venter iterum motus est; volvulosa tamen post menses integros, nutritionis defectu, valde macilenta, ut opinor, effecta, tandem periit, duro tumore intestinum comprimente invento. Sennertus cap. 1. lib. 3. prac. probat etiam ex Hippocrate, contra Galenum, in ileo sæpissime aliquid descendere, eos tamen conciliat in fine quæstionis capitis jam dicti; verum esse, inquiens, in volvulo nihil infra dejici, in morbi processu, in principio aliquid posse per inferiora descendere: Sed hæ duæ historiæ à nobis allatæ, ostendunt etiam in fine aliquid posse dejici, cum via omnino non occluditur. Quod antem docet in eodem capite Sennertus, proximam ilei causam, esse facultatis distributricis chyli, & expultricis motum inversum, & præter naturam, verum est in ægrotis quorum refert historias, in quibus nulla erat obstructio in intestinis; In aliis vero in quibus est obstructio, volvuli præcipua causa est id quod obstruit, à quo alia omnia symptomata efficiuntur. Vide citato loco scitu dignas enarrationes, de intromissis in anum vomitu rejectis, & præcipue de quadam puella curata.

De diarrhœa.

CAP. VI.

Cum venter pluries, & assidue dejicit humida excrementa sine sanguine, & dolore, aut saltem parvo, diarrhœam Græci vocant, à verbo *Diarrheo*, quod est, per medium fluo, & defluo. Latinis alvi profluvium dicitur; Quod fit aliquando naturæ lege: Alias vitio stomachi, & intestinorum, affectu aliquo laborantium: interdum fit diarrhœa à corruptela humorum: Subinde à partibus vicinis, vel remotis, superioribus præcipue, excrementa deponentibus in stomachum, & intestina. Quæ omnia recte medentibus veniunt consideranda. Primo quidem motus naturæ, si recte fiat, ipsi soli committendum negotium, secundum Hippocratis doctrinam: Quæ decernuntur decretave sunt juste, ea nec movere, &c. Quod non solum in morbis; sed etiam in excretionibus quæ fiunt per sanitatem, observare oportet. Cum vero natura incipit, & non pergit, aut segniter agit, juvanda excretio, si res exigit; sicut compescenda, si modum excedit, & vires prosternuntur: Quomodo autem in hoc se gerendum, quantitas, & qualitas eorum quæ dejicuntur demonstrabunt. In aquosis dumtaxat fluxionibus ventris; in quibus nullus est fœtor, purgando magis astringendum, quam si bilis colore, ut fere fit, imbuantur, multoque magis purgandum, si pravus aliquis humor immisceatur, dejectionibus, & adhuc magis si fœtor adsit: Quo autem crassior erit dejectio, eo purgantibus magis indulgendum, minusque astringentibus. Contra si multa sit dejectio, minus purgandum, & magis astringendum, nisi materiæ excretæ qualitas contrarium suaderet, ut maximus fœtor. Horum omnium purgantium exempla proponentur capite sequenti; cum dysenteria sit alvi fluxus, multa cum diarrhœa habens communia, & in purgantibus, & in roborantibus, & in quorumdam signorum, & causarum dignotione. Cum alvi profluvium fit vitio stomachi, & intestinorum, propriis cujusque signis vitium est investigandum, quod ut plurimum imbecillitatem esse comperies,

Diarrhœæ definitio.

Aphor. 7. secti. 2.

Natura si in ducretionibus parum aut nimium agat, adjuvanda aut inhibenda est.

Alvi profluvium fit ut plurimum vitio stomachi, & imbecillitate.

ries, à refrigeratione, potius quam ab aliis caufis invectam, quæ tamdiu fovebit diarrhœam, quoufque à natura, vel arte corrigatur, venena quoque affumpta, & purgantia violenta, & maligna, harum partium robur labefactant, unde longiffima diarrhœa, quæ roborantibus fpecificis curatur potius quam purgantibus; à natura tamen dejectionum purgantium indicatio defumenda. Corruptela humorum, nullo vifcere affecto, diarrhœam dierum plurium excitare valet, fi tota non expurgata, remanferit fermentum in aliquo receffu, quod alimenta quæ fumuntur, & omnes fibi appropinquantes fuccos corrumpit, in fuique naturam convertit, ex quo inutiles facti, à natura rejiciuntur, novam femper diarrhœæ materiam fuppeditantes: Unde colligitur diarrhœam augeri, invalefcente fermento; & minui ipfo remittente. Ideo impura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes, ut monet aphorifmus. Diarrhœa à vermibus hujus generis eft, & quædam quæ accidit in febribus intermittentibus: Quas omnes experientia fum edoctus, purgantibus curandas effe, ac fi nulla effet diarrhœa, ita ut in ejufmodi profluvio, quod non multum urget, tali in multis ufus fuerim purgante, à quo venter non extra modum dejecit.

Hipp. apho. x. fect. 2.

Hauftus purgans ad diarrhæam.

℞. Aquæ cicho. q. f. pro una dofi, folior. fen. mund. ℥iij. ani. ʒß. rhabar. ʒj. forti expreff. diffol. cathol. ℥ß. rhab. pulv. fcrup. j. fyru. rof. purgat. ℥j. fiat potio mane fumenda.

Si vermes fubire credantur, fumitur aqua portulacæ, femen contra, & fyrupus de flore perficorum; loco aquæ cichorii, anifi, & fyrupi rofacei. Pro re nata, loco aquæ cichorei, accipitur aqua rof. plantagi. aut portul. Abjicitur fenna, augetur pulvis rhabarbari, nullo diffoluto fyrupo. Unum autem fcio, & in diarrhœa, & in dyfenteria, experientiam me coarguiffe, in præfcribendis debilibus purgantium formulis, in alvi autem profluvio, magnum non committitur flagitium, incipiendo à levioribus. Excrementorum denique confluxus ad ventrem, vel à toto corpore, vel aliqua parte, jecore, liene, mefenterio, capite, facit diarrhœam: Quæ fit à toto corpore, bis, ter, aut quater, acidit in anno, non multum durat, & fere femper pro fanitate eft; A venofo tamen genere diarrhœa, à toto corpore fieri dicenda eft, cum venæ per totum corpus fint

Diarrhœa quæ non multum durat fære femper eft falutaris.

ſint diſperſæ, ſicut & carnes, quæ quidem interdum longa eſt, ſecundum naturam fermenti putredinis venas ſubeuntis, quam natura per ventrem expurgare conatur, multique per venæ ſectionem, ut Neoterici, præcipue Medici Pariſienſes, & horum exemplo reliqui totius Galliæ Medici: Neque tantum in hac ſpecie ſectionem venæ imperant, ſed & in omnibus, quod inconſiderate non eſt faciendum; multoties enim in alvi fluxu, venæ ſectio non convenit: cum ſcilicet ejus cauſa refrigeratio eſt, & debilitas partium primæ coctioni inſervientium; cum in primis viis ſcatet putredo, à qua fovetur alvi fluxus. Cum denique alvi fluxus à cauſa maligna exiſtit, à fermento ſcilicet quodam putredinis, in quodam viſcerum receſſu latitante, quod veneni naturam æmulatur, ut dicetur in enarrationibus. Diarrhœam autem cum febris comitatur, non ſemper venæ ſectionem indicat, niſi cum à venoſo genere cauſa deducitur; ex vena cava ſcilicet, & ejus propaginibus. Nam rami venæ portæ, melius ſæpiſſime purgatione, quam venæ ſectione expurgantur, ut contigit juveni, qui in febre acuta urinas nigras mingebat in principio, quæ ſtatim à purgatione, data à me quarto die, puræ evaſerunt, excreto humore nigro pici liquidæ non abſimili. Non mirandum igitur ſi Hippocrates dixerit. Quibus in principio urinæ nebuloſæ, aut etiam craſſæ ſunt, tales repurgare oportet; ſi etiam alia contulerint: Quibus vero in principio urinæ tenues, tales ne purgato; Sed, &c. Sine febre poteſt fieri venæ ſectio in diarrhœa, ſi fluxio ejus cauſa ſit, ut alio materia derivetur, aut revellatur. Vide Zacutum de Medic. princip. hiſtor. lib. 2. hiſtoria 81. de alvi fluxu ex Galen. Quem ipſe contorquet, ut oſtendat illum in alvi fluxu probare venæ ſectionem; cum tamen magis conceptis verbis improbet: Vide autem præcipue obſervationem hoc loco conſcriptam, in fine quæſtionis; de quodam juvene, qui a longa diarrhœa ſanatus fuit venæ ſectione ſalvatellæ, multis antea incaſſum adhibitis auxiliis, etiam lactis uſu. Diarrhœa cujus cauſa fluxio eſt à capite, interdum diuturna, niſi ex ſubita refrigeratione capitis antea ſani, & nullis fluxionibus obnoxii; In aliis enim cerebrum jam debile factum, ſemper excrementa gignit, per eamdem viam ad defluxum parata, qui

Quibus in diarrhœis venæ ſectio non conveniat.

Lib. de rati. vict. in morb acut.

Mm ut

ut plurimum fit citra ſenſum, neminique in mentem veniret, à tali fonte ægritudinis fomitem eſſe petendum. Verum cum fluxus ventris ſæpe repetit aquoſa exiſtente dejectione, etiam ſi parum bile tincta, alibique cauſa diuturnitatis fluxus non invenitur; ſi ægrotans fluxionibus à capite erat obnoxius, quæ tunc temporis non infeſtant; ſuſpicandum humores excrementitios, à via ſolita in alvum divertere, licet excrementa ſpumoſa non appareant, contra id quod habetur apho. 30. ſect. 7. Neque enim omne quod à capite defluit ſpumoſum eſſe poteſt; neque omnis ſpumoſa dejectio eſt à capite, ut ibi annotat Galenus. Cum autem diarrhœæ cauſa in ventre eſſe dubitatur, in eo magis ſtandum, quia frequentius ejus ſedes ibi invenitur; Primum quidem vitio inteſtinorum, & meſenterii, deinde ſtomachi, poſtea lienis, ultimo jecoris: De quibus duobus ultimis, non tam viſcus, quam partes quæ ab ipſis deducuntur ſunt intelligendæ. Jecur enim refrigeratum, & debile factum, cum cauſa hydropis eſt, non facit diarrhœam, ſed potius alvi aſtrictionem; non dejicit enim, inquit Hippocrates, niſi dura, & pro neceſſitate: Nimia tamen bilis generatione in eo, quotidie ſe in ventrem exonerante, diarrhœæ cauſa illi tribuitur, cui maxime venæ ſectio convenit; poſtea vero illi quæ fit à ſanguinis corruptione, quæ ſi ab aliqua jecoris intemperie, vel ipſius alio affectu originem ducat, ipſi cauſa diarrhœæ tribuenda, ſicut & illa quæ fit attractione ipſius imbecilla, chylo remanente humidiore, quod magis venis mazeraïcis tribuere videtur Galenus. lib. 2. progn. cap. 1. Idem propemodum de liene dicendum eſt, ex eorum præcipue ſententia, qui eum aliud jecur exiſtimant, ut cap. de hydrope dictum eſt. Quomodocumque autem accipiatur, ſi deſciſcat ab officio, diarrhœam poteſt invehere. Cum igitur diarrhœa modum non excedens, incipit, nullaque ſunt tormina, aut leviſſima, neque vires proſternuntur, multoque magis ægrotus quaſi ſarcina levatur, totum negotium naturæ dimittendum, uſque ad ſeptimum diem, quem ſi tranſcenderit; vel partis alicujus jam dictæ affectum, qui propriis ſignis inveſtigandus; vel fermentum aliquod putredinis, ex fœtore excrementorum præcipue agnoſces, eoque magis quo antiquior erit affectio. Si quis tamen ante ſeptimum diem, ut natura

ci-

Signa diarrhœæ ortæ a capitis fluxionibus,

Lib. 2. prog. cap. 1.

Si diarrhœa non fit cum torminibus, & vires non dejiciat, naturæ negotium demandandum uſque ad ſeptimum diem.

citius perficiat, aliquo medicamento, incertus de causa diarrhœæ, uti velit, à proposito non abducendus, præcipue si fœteant excrementa, fermenti putredinis alicujus signum, quod mora magis invalesceret. Ego quidem cum diarrhœa primis non cedens remediis, protrahitur, causam primum ordine esse quærendam existimo in partibus de quibus supra, propriis cujusque signis, partis, & ante actis ab ægrotante, & excrementorum inspectione, quæ vitium coctionis non solum ostendunt; sed & humoris excrementitii naturam, ex qua pars affecta interdum agnoscitur; excrementum enim cujusque partis illius propriam dispositionem ostendit, ut docet Galenus, sive aliunde confluat ad intestina, sive in ipsis gignatur. Nulla deprehensa in partibus ventris causa profluvii, quæ sæpissime in mesenterio latitat: coctioni scilicet dicatis per se non laborantibus: Vel à toto, vel à solo capite petenda est origo diarrhœæ, eorum excrementis per vices, aut continuis ad ventrem confluentibus, quod frequentius fit ex capitis fluxione; iis præcipue qui cephalagiis, aut fluxionibus sunt obnoxii: cum cessante dolore; aut fluxione ad solitas partes, excitatur diarrhœa, in qua ut plurimum dejectiones sunt aquosæ, aliquando spumosæ, fere sine fœtore, & faciei color bonus, nisi alicujus alterius affectionis complicatio, aut dejectionum numerosa quantitas vires dejiciat; quod raro fit, nisi diuturnitate fluentis humoris, partes suscipientes extra modum evaserint debiles.

Lib. 1. de loc. affect.

PROGNOSTICA.

Qui alvi profluvio multo tempore detinentur una cum tussi; non liberantur si dolores vehementes in pedes non inciderint. Hippo. lib. de judic.

Diarrhœa in lethargo, & peripneumonia, mortifera, ex Hippoc. lib. 3. de morb.

Diarrhœa in tabidis, mortem propinquam denuntiat. Hippo. aphor. 14. sectio. 5.

In fluxionibus alvi, si qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt; si vero non, contrarium. Hippoc. aphor. 2. sect. 1.

In fluxionibus alvi, excrementorum mutationes juvant, nisi

in deteriora mutentur. Hippoc. apho. 14. ſectio. 2.

Longo alvi profluvio laboranti, vomitus ſponte ſuperveniens, ſolvit profluvium. Hippoc. aphor. 15. ſect. 6.

Alvi profluvium in ophtalmia, bonum ex Hippoc. apho. 17. ſect. 6.

Quibus in dolore lateris cum febre, alvus multa aquoſa bilioſa egerit. Si allevantur. Hipppcrat. libr. 1. coac. Coaca 73. apud Duretum, vide reliqua quæ male vertit I. Cornacius.

Diarrhœa in hydrope quæ non juvat, peſſima; pravam enim in viſceribus diſpoſitionem oſtendit.

Diarrhœa ſæpe utilis in principio morbi, & tunc maxima eſt plenitudo.

Diarrhœa quæ non tranſcendit ſeptimum, pro valetudine eſt; alioqui aut vires proſternit, aut dyſenteriam invehit, aut febrem affert, aut perſeverantem à capite fluxionem oſtendit, aut pravam ineſſe viſceribus diſpoſitionem indicat.

Omnis diarrhœa poſt morbum diuturna, peſſima; ad hydropem enim, aut alium affectum periculoſum ducit.

Diarrhœæ febris ſuperveniens, materiam putreſcere, aut ipſam putredinem augeri, aut partem aliquam affici oſtendit.

Ceſſante diarrhœa, ſi febris ſuperveniat, aut perſeveret, cauſam intus remanſiſſe ſignificat.

In diuturnis alvi profluviis, crepitus ſine materia erumpens, bonum.

Diarrhœa quæ modo ceſſat, modo repetit; malam alicujus partis in ventre diſpoſitionem oſtendit, aut fluxionem à capite per intervalla delabentem, aut aliquod putredinis ineſſe fermentum.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Diarrhœa pulvere gallarum curata.

Vir quidam Maſſiliæ, frequenter alvi profluvio laborans, in pedes tamen ſtare, & obambulare valens, affirmavit mihi ſe illud conprimere quoties placeret, ſumpto cum vino rubro, pulvere de gallis orientalibus, unam integram redigens in pulve-

verem, ſi multum urgeret profluvium; mediam vero ſi parum, eoque modo ſe fluxum ventris ſiſtere ad libitum. Exiſtimandum eſt diarrhœam iſtam vel ab imbecillitate partium primæ coctioni inſervientium, vel à quodam humore ſeroſo ad ſtomachum, & inteſtina confluente, à quo in inteſtinis contenta diluebantur.

OBSERVATIO II.

Diarrhœa vehemens, qua laboravit auctor ſponte ſanata.

Annum agens 63. multis formidabilem, eo quod ſit ex præcipuis climactericorum, ingenti alvi profluvio correptus ſum, ſine cauſa ulla manifeſta, quod ſpatio duorum dierum & dimidii, ſexaginta ſex vicibus ventrem dejicere coëgit aquoſa, interdum ſubruſa in principio. Etiamſi profluvium iſtud, propter numeroſas dejectiones, ſpernendum non eſſet; nullo tamen uti volui pharmaco, eo quod nulla eſſent omnino tormina, validuſque ſatis eſſet pulſus: Juſſi tantum ſecundo die, propter maximum juſculorum faſtidium, parandam mihi pultem panariam, cum juſculo tamen carnis confectam, ſatiſque liquidam, ut ebibi poſſet, quæ fuit mihi pro cibo admodum grato, ſtatuens die tertio, ſi fluxus perſeveraret, ſumere infuſionem rhabarbari in aqua plantaginis factam, diſſoluta ʒß. rhabarbari in pulverem redacti; ſed die tertio circa meridiem paulatim reſtitit alvus per ſe. Cum à longo tempore eſſem quibuſdam fluxionibus à capite obnoxius paſſim per varias corporis partes oberrantibus, credens hos omnes ſeroſos humores, à capite, & aliis partibus, ad ventrem vacuandos confluere, ſine moleſtia volui totum negotium naturæ committere.

OBSERVATIO III.

Diarrhœæ malignæ. I.

Vir quidam nobilis, & in ſecunda Curia Montiſmarſani Aſſeſſor judex, in civilibus, & capitalibus; aliquibus menſibus à ducta uxore, incidit in diarrhœam, obambulans tamen, & interdum equitans. Tandem coactus eſt decumbere: In conſilium vocatus collega meus, cum Medicis urbis ordinariis, ex aſphyxia, & extremorum frigiditate deſperans de ſalute ægrotantis, nuntiato præſenti periculo, quam citiſſime diſceſſit, vocatus ego à parentibus; veniens ægrotantem quidem inveni ſine pulſu, cum extremorum frigiditate; ex loquela tamen, & cor-

poris motu nullo affectu laborare dixisses. Habita cum duobus urbis Medicis ejus curæ adhibitis consultatione; asserui, cum ageretur de ventris profluvio, intus relictum fuisse, in quodam recessu, aliquid malignæ qualitatis particeps, ante vel morbi decursu genitum, quod temporis progressu invalescens, & naturæ grave, conabatur ipsa excernere per secessum; Ideo ejus motum esse juvandum, ut quod purgationes præcedentes efficere non potuerant, hæc, aut altera perficeret. Uno animo, & una mente conclusum est, iterum propinandam esse rhabarbari infusionem, cum suo pulvere; deinde utendum esse opiata astringente, & corroborante, ex conserva rosarum corallo rubro præparato, margaritis, confectione de hyacinto, & syrupo cydoniorum, pergendo in usu epithematum. Inspectis interea ad lucernam, quia nox erat, ægroti excrementis, visa sunt omnia multo imbuta sanguine, quod tamen illis nox imponebat; Ego vero, quem alias nox deceperat, affirmavi non sanguinem, sed bilem croceam, rubiginis ferri dissolutæ, aut lateris rubri non absimilem: humorem sane pestiferum in diarrhœa apparentem, ut ex plurimis ægrotantibus mihi notum est, qui omnes perierunt. Die exhibitionis rhabarbari, duobus, aut tribus dejectionibus ventre exonerato, explorantibus pulsum diastole parum innotuit, quod multum astantium animos ad spem erexit; mihi autem plena aleæ posterus dies: Alvo enim compressa, & fortasse citius quam par erat, nescio utrum ab usu roborantis opiatæ, an alia de causa, singultus excitatus est, cum animi pervicacia, in respuendis jusculis, etiam à matre oblatis, cui semper paruerat, quod delirii speciem esse affirmavi, pulsus tamen magis ac magis invalescebat, quousque febris valida facta est: Omnes rem in tuto esse credebant; ego vero sciscitantibus plenam aleæ respondebam, propter singultum, & illam animi pervicaciam. Cum autem fluxus ventris derepente cohibitus esset, melius enim si pedetentim, certissime credens, fermentum illius malignæ cacochymiæ, intus subeuntis remansisse, illiusque pervicaciæ, & singultus causam esse: operæ pretium ducebam medicamento fortiori, cathartico citissime deturbandum, quod quidem unus ex Medicis vocatus probabat: alter vero ægroti ordinarius minime, futilibus ne-

nescio quibus ductus rationibus, unde præteriit dies quartus à magna febri, & occasio propinandi; quam deinde sexto arripere volentes, nihil profuimus, moriente ægroto septimo die.

OBSERVATIO IV.

Vir quidam nobilis 23. annorum, cepit diarrhœa laborare; postero die quia longe aberat à Medicis, loci Pharmacopæus propinavit illi infusionem rhabarbari, cum ejus pulvere. Interea miserunt ad me, ut nulla facta mora equum conscenderem; tertioque die veniens, pessime se habentem inveni ægrotum, ex pulsu, & dejectionibus, eumque de salute sua desperantem, quod manus torpidas haberet; emoriente scilicet in illis facultate ex penuria spirituum, maneque obiit.

Mors a Diarrhœa.

OBSERVATIO V.

Juvenis quidam incidit in febrem tertianam; post secundum paroxismum, quia morbi natura per se nota erat, hausit à Pharmacopæo medicamen purgans, quo non extra modum venter dejecit: Post purgationem maligna diarrhœa statim sequuta est; pulsus abiit in maximam debilitatem: vox ita demissa, ut vix exaudiretur: excrementa omnino biliosa erant non tamen adhuc rubra, ut in superioribus. Vocatus in oppidum die tertio fluxus ventris, signaque hæc pessima perpendens, cum magna virtutis corpus moventis imbecillitate, rem esse in angusto asserui, nisique postero die juvaretur ægrotans à sumpto rhabarbaro, partim infuso, partim in pulverem redacto, actum esse de illo: Judicabam enim in quodam circa viscera recessu, malignam subesse cacochymiam, colore lateri rubro dissoluto non absimilem, quam in dejectionibus apparituram prædixi; quod accidit à sumpto rhabarbaro circa vesperam; ab eoque tempore rebus semper in pejus ruentibus, mortuus est die 7. à ventris fluxu.

Juvenis post assumptam purgationem incidit in Diarrhæam, & septimo mortuus die.

OBSERVATIO VI.

Vir quidam ex primis civibus hujus urbis, incidit in febrem continuam, specie quidem levem, ex pulsu, & aliis signis, præter capitis dolorem pertinacem, nec venæ sectionibus nec purgationi cedentem; à remedio autem quod recepit opium

A febre continua maligna, diarrhœa & mors.

opium, cap. de dolore capitis descriptum, maxime levatus est. Tertio die cepit parum singultire: Quarto magis, fluxuque ventris correptus est, exeuntibus crocei coloris, ut dictum est supra, excrementis: Mirandum quod ab eis anus exulcerata sit, sine ullis intestinorum torminibus. Singultu perseverante, & diarrhœa, viribus paulatim deficientibus mortuus est. Multa alia mihi contigit videre maligna ventris profluvia, quorum enarrationibus supersedebimus: his quatuor contenti, ut varius eorum procedendi modus agnoscatur: In primi enim ægrotantis diarrhœa, laboravit ipse per 20. dies obambulans, & quandoque equitans, antequam in lecto cogeretur decumbere. Nescio an male se gessisset in victu, aut nimium veneri indulgere voluisset, etiam infestante diarrhœa, formosa in uxorem ducta recenter muliere: Uti res se habuerit, oportuit eum tandem in lecto decumbere. Cum autem tanta esset hujus cacochymiæ malignitas, ut spiritibus intro detentis extremitates essent frigidæ, & pulsus omnino deperditus; nescio quomodo in loquela, & motrice corporis facultate non videretur ægrotare, sedentem enim in lecto inveni, prima vice accedens ad illum, & postea pluries. Nescio etiam quomodo facultas, quæ ex artuum refrigeratione, & asphyxia, prostrata videbatur, in causas postea morbificas, tam valide insurrexisset per octo dies sine fructu: Quod tamen pluries contigit me vidisse, in quibusdam morbis pestiferis; remanente adhuc scilicet fermento putredinis malignæ in corpore.

In secundo ægrotante non ita res se habuit, facultas enim statim à principio dedit manus; licet tamen pulsus non esset deperditus, torpor erat manuum recedentis spiritus signum, emoriente facultate, cum alia adsunt cum torpore pessima signa: vide Galenum in explanatione prorrhetici 14. par 1. Licet etiam ex loquela, & motionibus corporis mors in propinquo esse non videretur, quarto die tamen obiit, cacochymiæ perniciosissimæ, & veneno proximæ signum. In tertio ægrotante morbus non incepit à diarrhœa sed à febre quæ pro sanitate habetur, tertiana scillicet, à qua sola nullus moritur: Sed accidit interdum, ut à maligno fermento vicini humores corrumpi incipiant, à quibus tertiana febris; verum mox ipsius naturam

fer-

fermenti induentibus, quod tanquam agnus apparebat in principio, in lupi naturam convertitur; unde in isto ægrotante pulsus parvitas, totius corporis imbecillitas maxima, ut vix loquens exaudiretur.

In quarto ægrotante, ægrotatio initium habuit à febre continua, cum capitis dolore; Febris quidem propter malignitatem quasi attonitis spiritibus videbatur specie, parvæ esse considerationis; sed tandem ex symptomatibus supervenientibus, ejus natura innotescere cepit: Oportebat in isto ægrotante, altius fermenti sedem, quam in aliis ægrotis positam fuisse; unde à febre continua morbus incepit, quousque malignam corruptionem naturæ gravem, conaretur illa excernere per secessum.

Ex his quatuor Enarrationibus, existimandum est materiam quandam, interdum colligi in aliquo viscerum recessu, quæ temporis progressu apta nata est corruptione concepta, malignam qualitatem inducere in dies invalescentem, corruptis scilicet proximioribus succis, & in sui naturam conversis, quousque partibus gravis, quibus inest, jam facta, stimulet naturam ad sui excretionem per secessum, tanquam per locum magis convenientem. At commota, vel à natura, vel à Medico graviores excitat tragœdias, solius qualitatis malignæ transmissione, vel vaporis ea imbuti exhalatione ad partes nobiles; unde pro varia putredinis malignæ natura, & corporis dispositione, gravia illa, & diversi generis symptomata fiebant, ita ut mors nequeat declinari: Si enim non moveas, mora invalescens, tandem infert mortem. Si autem moveas, vires citius expandit putredo maligna, mortemque celerius afferre experientia cognovimus. O felices Medici, qui in ejusmodi affectus curandos fortunate non incurrunt! Impossibile enim est opprobrium effugere nisi mature prædicatur quid sit futurum; quia vulgus morbos non curari, non existimat, nisi propter Medicorum inscitiam.

De Dysenteria.

CAPUT VII.

Cum dysenteriam fere semper diarrhœa præcedat, & in præscribendis purgantibus, eadem sint observanda in utroque

affectu, quæ ſuperiori capite de ipſis docuimus, accuratius in hoc veniunt conſideranda: Non poteſt enim eſſe dyſenteria ſine ventris profluvio, quod diarrhœa eſt, nec ulcus inteſtinorum, ſine ventris fluxu, & torminibus, dyſenteria vocanda eſt: Ideo vera dyſenteria definitur ab Authoribus Exulceratio inteſtnorum incipiens, vel facta, dejectiones cum dolore cruentas, & ramentoſas inducens. Plerumque tamen, large ſumpto dyſenteriæ nomine, omnes ſanguinis dejectiones, præter eam quæ fit ab hæmorrhoïdibus, dyſenteria vocantur: Quælibet autem ſanguinis dejectio, niſi fiat corporis vitio, & vi morbi, dyſenteria nullo modo dici poteſt; Ut cum naturæ legibus, & ipſa ſe exonerante, fit ſanguinis dejectio per anum, apertis orificiis venarum, rara admodum, niſi ab hæmorrhoïdibus. Quibus autem modis ſanguis per anum excernatur, tenere oportet, ut ſalutares, & quæ fiunt ſine periculo agnoſcamus, ceteris remedio adhibentes. Prima ſanguinis dejectio eſt ab hæmorrhoïdibus, de quibus ſuo capite. Secunda apertis venarum oſculis, in partibus ſuperioribus recti inteſtini vel aliorum, vel aliunde ad inteſtina ſanguine confluente naturæ providentia. quod ut diximus, rarum eſt. Tertia apertis oris venarum, à cauſis præter naturam, & vi morbi, ut contingit aliquando in morbis, & in quibuſdam dyſentericis conſtitutionibus, epidemice graſſantibus. Quarta fit à jecoris imbecillitate, in qua ſanguis aquoſus dejicitur in principio, loturæ carnis recenter mactatæ ſimilis, deinde craſſior; hoc autem ſine dolore, & ramentis, duorum, & trium dierum intervallo, à quibus differt à dyſenteria. Quinta ſanguinis dejectio, eſt ab ulcere inteſtinorum in vera dyſenteria; quæ cum ſit ulcus, vel factum, vel incipiens, cum cruentis dejectionibus, & torminibus; Curatio quatuor habet intentiones, ſeu ſcopos. Primæ eſt impedire ne ulcus fiat, aut ſaltem non ultra progrediatur. Secundæ ut ulcus factum curetur. Tertia dejectiones cruentas reſpicit. Quarta in ſedatione doloris verſatur, & aliorum accidentium correctione. Ne igitur ulcus fiat, dum humores acres abradere inteſtina incipiunt, quod agnoſcunt ex torminibus, & ramentis in dejectionibus, ut plurimum aquoſis, & interdum ſine ſanguine; Humores acres temperandi, victus ratione conveniente, quæ

Veræ dyſenteriæ definitio.

Quinque modi, quibus ſanguis per anum ejicitur.

pro natura humoris, vel ad frigidum vel parum ad calidum declinare debet, cum aſtrictione modica in principio; magis autem procedente morbo, & vacuato corpore aſtringere oportebit: Febris etiam ſi adeſt, illius habenda eſt ratio in victu præſcribendo; oſtendi enim humores eſſe calidos, aut magnam putredinem aut partis alicujus quamdam inflammationis ſpeciem. Nihilominus non multum refrigerandum, præcipue actu frigidis; licet N. Piſo Medicus Lotharingus aſſerat, quod ſi remedia non juvant, & vetus vitium eſt, aquæ bene frigidæ potionem aſſumptam, ulcera aſtringere, & initium ſecundæ valetudinis facere; Sed ſtatim à ventris ſuppreſſione, ad calidam potionem protinus redeundum. Ego quidem, ſi hoc ipſe expertus fuerit, vellem dediſſet exempla, ut quiſque frigidam in hoc caſu, exhiberet ſine ægrotantis rerum diſcrimine. Ne etiam ulcus fiat, vacuandi ſunt humores acres per intervalla purgantibus; horum enim more, exulcerantur inteſtina; Enematibus etiam ſunt detergendi, præcipue ſi in craſſis inteſtinis, cumulentur hujuſmodi humores, & anodynis demulcendi: Ex Galeno enim lib. 6. de loc. affect. cap. 11. ulcere in ſuperioribus inteſtinis exiſtente, ab epotis medicamentis præſidium ſumendum eſt, in humilioribus autem clyſteres ſubjicere magis convenit; Ex inteſtini igitur dolentis ſitu, nec non excretorum exeundi modo, & tempore, quodnam afficiatur inteſtinum internoſcere oportet; Ideo cum abraſiones ſolæ excernuntur ſine ſanguine, à quibus pingue illud, quod extrinſecus illis adhærebat, liquefactum, & abraſum conſpicitur, in craſſis inteſtinis ulcus conſiſtere credendum eſt. Tradunt etiam Authores, quod ſi ſanguis excernatur totus totis excrementis immiſtus, ſignum eſſe affici ſuperiora inteſtina: Si autem ſanguis ſupernatet, aut in aliquo latere conſiſtat, inferiora; Sicut ſi non admodum permiſtus, neque omnino ſecretus appareat in mediis affectum exiſtere conjiciendum; Sanguis quoque, & ramenta, cum excrementis miſta, nec ſtatim à dolore rejecta; in tenuibus inteſtinis malum eſſe demonſtrat: Hoc etiam arguitur, quod affectis ſuperioribus inteſtinis, dejectiones magis ſunt fœtidæ, & loturæ carnis magis ſimiles, crudioreſque ſunt, & bilioſiores, porri colorem magis referentes, magiſque febris, &

Aſſerit N. Piſo hauſtum aquæ frigidæ ulcera inteſtinorum adſtringere.

Affectis inteſtinis craſſis enemata injicienda ad detergendum.

Signa, quibus dignoſcitur quænam inteſtina ſint affecta.

& ſingultus ſuperveniunt: Hæc autem quo magis in ſuperioribus cauſa exiſtet: Supernatante vero ſanguine, & ramentis ſtatim à dolore rejectis, ſtercus non ita liquidum, aliquando flatuoſum ut bovinum, pinguia quoque immiſta, affectum in craſſioribus inteſtinis exiſtere demonſtrant; vireſque minus dejiciuntur, quam ſi ſuperiora inteſtina ægrotaverint: Quod autem à quibuſdam traditur; laborantibus craſſis inteſtinis, dolorem infra umbilicum exiſtere, gracilibus vero affectis, ſupra, commentum eſt eorum, qui ſola diſſectione beſtiarum ſunt edocti; Nec peritis multoties facile eſt, ex ſolo ſitu affectum inteſtinum internoſcere, licet ipſimet ægrotaverint, propter ea quæ cap. de colico dolore diximus: Ideo alia ſigna in ſubſidium venire oportet, ut quantum conjectura aſſequi poteſt certiores facti, præceptum Galeni ſequamur. In re tamen dubia utroque præſidio, & ab epotis, & ab injectis deſumpto, utendum eſt; ſumpta etiam cum aliis ſignis ſupradictis, à juvantis indicatione, minus tamen ab epotis ſtantes, errabimus; cum per ea, & ſuperiora, & inferiora expurgentur. Ne igitur ulcus fiat, præſcripto vivendi regimine, humores acres cito deturbandi, purgante medicamento, cujus, ut capite de diarrhhœa dictum eſt, pro quantitate, & qualitate eorum quæ dejiciuntur, varia eſt deſcriptio, memores in principio, parum eſſe aſtringendum, niſi multa eſſet dejectio, & aquoſa, & ſine fœtore; tunc enim tale præſcribendum eſſet medicamentum purgans.

Variæ purgantium formulæ in dyſenteria.

℞. Aquæ plantag. ℥iiij. infun. rhab. elec. ʒj. myrob. ceb. ſcrup. ij. fort. expreſ. diſſol. rhab. in pulve. redacti ʒß. ſyrup. cydon. ℥j. fiat potio.

Quod ſi humor bilioſus immiſceatur excrementis, cum multis, & aquoſis dejectionibus, ſine fœtore, & levibus; tunc.

℞. Rhab. elec. ʒj. aut ſcrup. iiij. myrobal. citrin. ʒj. ſpicæ, ſi velis gr. iij. infun. in aquæ plant. q. ſ. forti expreſſ. diſſol. rhab. ʒß. ſyru. de roſ. ſicc. aut cydon. ℥j. fiat potio.

Si autem tormina urgeant, aut fœtor non ſpernendus; ut humor acris citius deturbetur, loco ſyruporum aſtringentium, diſſol. ſyr. roſ. purg. ℥j.

Si vero dejectiones non ſint multæ, nec valde aquoſæ, detur

tur hoc medicamentum purgans; præcipue si fœteant, & tormina urgeant.

℞. Infusionis ℥j. rhab. in aqua cichorei facta, forti express. dissol. cathol. ʒiij. aut ℥ß. rhabar. in pulv. redac. scrup. j. serap. rosf. purgat. ℥j. Et si magis est animus astringendi, humoresque calidos, & acres temperandi, catholici loco, dissolve trypheram persicam, eadem dosi: Et si pituita salsa, quæ vel aquosa est, vel mucosa, torminum causa esse videatur, agarici ʒß. aut ʒj. trochiscati, addi potest infusionibus.

Pituitam salsam causam esse agnoscimus, si excrementa aquosa fuerint pauca, nulla bili tincta, aut parum, vel mucosa in excrementis appareant, urgeantque tormina. Ex his constat, quomodo ex quantitate, & qualitate dejectionum, eligantur purgationes, quæ perseverante affectu, octavo quoque die, aut circiter, sunt repetendæ, quia excrementa corporis in hoc morbo, confluunt ad intestina: Adde quod fermentum putredinis stabulans in intestinis, notam sibi quotidie suppeditat ex alimentis materiam; unde iterum replentur: Expedit ideo identidem vacuare, ne in primum statum redeat morbus; quod fit in rusticis, & pauperibus, quos dysenteria quammaxime deprædatur, quia frequentibus non sunt assueti remediis, desuntque illis alimenta refocillandis viribus idonea.

Interea dum cogitamus de purgatione urgentiori succurrendum, torminibus scilicet, quibus nihil molestius in hoc morbo, ideo sæpe ab enematibus inchoanda curatio, cum dolor urget: Antequam autem leniens, & anodynum injiciatur, detergente utendum, quod parari potest in hunc modum. *Urgente dolore sæpe ab enemate, inchoanda curatio.*

℞. Decoct. hord. integ. aut seri lactis, aut lactis asinini, ℔j. disso. mell. rosf. & sacch. rub. ana ℥ij. Pro pauperibus: mell. comm. ℥iiij. Quod si magis detergere velis.

℞. Caul. rubror. pariet. furfu. ana mj. cicer. rubr. & hord. integri, ana ℥ij. fiat. decoct. in cujus ℔j. dissol. mell. & sacch. rub. ana ℥ij. & si parum urinæ immisceas, magis deterget, sed partibus dolentibus minus amicum: Terebenthina etiam addi potest ad ℥ß.

Detersis intestinis, anodyna enemata felicius agunt, quorum tales possunt esse descriptiones.

℞. Lact. recenter mulsi ℔iß. decoque parum in eo rof. rub. pij. dissol. postea vitellos ovor. n. ij. fiat enema: Et si flatuum copia videatur molestiam afferre, adde in decoctione flor. chamæm. pij. aut anet. summ. mß.

vel

℞. Decoct. limac. rubr. in quo flor. nymph. & rof. incoxerint; dissol. ovor. album. ij. agitata, sevi hyrc. ℥ij. fiat enema.

vel

℞. Lactis in quo ferrum candens extinctum fuerit ℥viij. succ. rof. ℥iiij. ovor. vitel. ij. sacch. rub. ℥iij. Hoc enema non solum lenit dolorem, sed & mundificat.

Dum ardor vehemens excruciat, & febris concitatur, optimum est quod sequitur.

℞. Malvar. & alth. ana mß. sem. cydon. & althe. ana ℥ß. sem. papav. albi ʒij. flor. nymph. malv. rosa. viol. ana pj. mucilag. sem. psyl. ℥iiij. in ℥viij. decoctionis prædictorum dissolutas, & cum aqua nymph. extract. fiat enema.

vel

℞. Præd. decoct. ℥viij. mucil. psyl. in aqu. nymph. extract. sevi hyrcini liquati ana ℥ij. albumi. ovor. ij. gum. arab. ℥ß. & dolore excruciante opii. gr. iiij. Ejecto hoc enemate, detergens statim est injiciendum aliquod ex superioribus, vel quod sequitur, præstans omnibus in detergendo, & consolidando, cum ulcus positum est in parte in qua enema pertingere potest.

℞. Aristo. rot. recentis, & flavæ ʒiij. vel ℥ß. quo enim antiquior. eo est debilioris virtutis, & minus flava. folior. ophyoglo. mj. aut ejus loco rad. consol. major. mj. fiat decoct. in vino albo, colat. dissol. sacch. ℥iij. fiat enema, non multum calide injiciendum: Quod si ex vini ardore dolor augeatur, temperetur vinum cum sero lactis.

Lactis usus proficuus dysentericis.

Ulcere existente in superioribus intestinis, dolor sedandus potu lactis, quod non solum id præstat, sed & ulcus abstergit & consolidat.

Nicolaus Piso jubet lac decoquere, cum quarta parte aquæ pluvialis, & cum paululum decoctum fuerit, ait citra noxam, etiam febricitantibus posse exhiberi: Quod si huic lacti sic parato, parum stercoris canis sola ossa comedentis, exsiccati, & in

in pulverem redacti permiſceas, mirabile, inquit, erit dyſenteriæ medicamentum. Expurgatis itaque magna ex parte excrementis, lac exhibendum in eo parum mellis decoquendo, ne corrumpatur, & ulcus mundificetur; poſtea uſtulandum lapidibus ignitis injectis, aut ferro candenti. Anno circiter elapſo, aut amplius, juvenis quidam hujus urbis, Medicinæ candidatus, qui per annum integrum frequens in Noſocomiis Pariſiis moratus erat, differens mecum de uſu lactis curanda arthritide, ut capite proprio dicetur, retulit mihi eodem modo ſanari dyſenteriam, etiam incipientem; quia autem lac facile corrumpitur, in corpore illius qui pravis humoribus ſcatet, ſicut eſt dyſentericorum: ut ſaltem quod prima vice corruptum eſt ejiciatur, & in poſterum, tertio quoque die, interdum quarto, purgantur ægroti, perguntque in uſu lactis, eoque modo humores acres, ſalſi, vel bilioſi, lactis inundatione ſubmerſi domantur, ſanaturque tandem dyſenteria; Et ita multi à lacte adimplentur curationis ſcopi. Ab eo tempore quo mihi hoc relatum eſt, non opportuna ſe obtulit occaſio, licet multi dyſenterici curandi ſe obtulerint, ut hanc curandi methodum experientia comprobarem, quæ ſatis mihi arridet.

Quod ſi tempeſtas lacti exhibendo non eſſet idonea; Ad ulcus mundificandum in ſuperioribus inteſtinis exiſtens, nihil potentius aqua vulneraria ſupra ſcripta, exhibendo per os ℥vj. mane, & veſperi; delicatius tamen paranda cum per os ſumitur, minorque doſis ariſtolochiæ imponenda eſt: ita ut guſtanti, æque dominetur dulcedo ſacchari, quantum amaritudo rad. ariſtolochiæ. Hæc aqua licet ſimplicis compoſitionis, impedit in vulneribus puris generationem, manente carne ſemper rubicunda, ut propriis vidimus oculis. Hæc aqua complet ſecundum curationis ſcopum, cum datur animo detergendi, exſiccandi & conſolidandi; Ideo in dyſenteria uſi ſumus. Hæc etiam intentio, ut loquuntur, perficitur enematibus, aſtringentibus, & conſolidantibus, poſtquam ulcus, in craſſis inteſtinis exiſtens, deterſum eſt; de quibus agendum modo, in tertio curationis ſcopo, cruentas dejectiones reſpicienta, qui completur iiſdem aſtringentibus, & conſolidantibus ora venarum hiantia, aut exeſa, ſumptis, aut injectis, prout

Aqua vulneraria dyſentericis utilis.

prout ulcus ex signis supradictis, vel in tenuibus intestinis subesse deprehenditur. Hæ dejectiones cruentæ, duplicis sunt generis: vel enim sanguis merus dejicitur sine excrementis, ut vidimus in quadam constitutione epidemica, de qua infra in Enarrationibus; vel simul cum excrementis: Qui quidem sanguis si paucus, aliqua ejus debet haberi ratio: si multus quocumque modo sistendus: In dysenteria enim plurium dierum, ulcus in profundum penetrasse significat: sistendus autem venæ sectione, repetitis vicibus, & in parva quantitate v. g. ℥iiij. aut ℥vj. pro viribus, modo ex uno brachio, modo ex altero. Sistendus quoque sumptis, & injectis, secundum situm intestini ulcerati, vel utrisque in re dubia, ut supra dictum est. Sumendorum materia, deducitur ex rad. consolidæ majoris, herbis vulnerariis, cauda equina, agrimonio, hypericone, polygono, bursa pastoris, rosis rubris, summitatibus rubi, granorum sumach, plantagine, & similibus: sumitur etiam materia potionum, ex aqua, & succo plantaginis, succo millefolii, & polygoni, aqua rosarum: Materia pulverum, ex corallo rubro præparato, thure, sanguine draconis, mastiche, bolo armena, terra sigillata, lapide hæmatite, margaritis, croco martis astringente, & opio, ex quibus multæ parantur formulæ. v. g.

Usus venæ sectionis in dysenteria.

℞. Succ. plant. ℥iiij. thur. & mast. ana ʒß. sang. draco. scrup. j. serap. cydon. ℥j. fiat julep. matutinis horis sumendus: serotinis autem horis loco syrupi cydonio, diss. serap. de papav. ℥ß. & detur hora somni, præcipue si urgeant vigiliæ.

vel

℞. Rad. consol. majo. ℥ß. folior. agrim. summit. hyper. an mß. gran. sumach. ʒij. fiat ex his de coct. Acc. ℥iiij. dissol. lapid. hæmat, & coral. rub. præp. an ʒß. margarit. præpar. scrup. ß. pro divitibus: fiat julep. cum syrup. de ros. sicc.

vel

℞. Conser. symphi. majo. & conser. ros. antiq. an ℥ij. mast. bol. arm. & terræ sigill. ana ʒß. sang. drac. & coral. rub. ana scrup. j. margar. præpa. scrup. ß. cum syrupo cydon. fiat opiata, capiat quolibet mane, & vesperi ad castaneæ magnitudinem, parum aquæ plantag. aut vini rubri si velit, superbibendo.

vel

vel

℞. Conser. rosa. q. s. ad excipiendum croc. mart. scrup. j. capiat mane tribus horis ante pastum. Hoc remedium plurimum valet ad fluxum sanguinis, ex quavis parte fluentis: renibus, jecore, intestinis, pulmonibus &c.

vel

℞. Boli arm. mast. karab. ana gr. vj. croc. gr. iij. opii in tegula exsicc. donec in pulv. redigi possit gr. j. aut iß. ad summum ij. cum syr. cydonio. fiat morsulus, qui laudanum est paratu facile, de quo in pluribus capitibus fit mentio: capiat hora somni. Laudanum paratu facile.

Injiciendorum materia, crassis intestinis laborantibus, petitur ex iisdem simplicibus jam enumeratis, præter crocum martis, margaritas, corallum, & opium; licet interdum utamur opio in colico dolore: Petitur etiam ex nucibus cupressi viridibus, malicorio, gallis, balaustiis, succo stercor. asinini, & alumine, ex quibus multæ etiam parantur formulæ. v. g.

℞. Rad. consol. major. ℥j. folior. caud. equ. plant. bur. pasto. agrim. summit. hyperi. rub. & si ardor sentiatur, capreol. vitis, & fol. plantag. ana mj. rhois obson. ℥ß. nuc. cupre. virid. & contus. n. 12. fiat ex his decoct. in vino rub. & aqua fabro. aut in ipsa sola pro pauperibus. Acc. ℔j. succ. sterc. asini ℥iiij. boli arm: ʒij. alum. ʒß. pro uno enemate, sæpius repetendo, ita ut uno ejecto, alterum injiciatur.

Pro pauperibus potest fieri decoctio ex solis nucibus cupressi virid. & contu. in aqua fabrorum decoctis, quo decocto utor sæpissime pro fotu totius ventris, pauco aceti addito, ut dicetur in Enarrationibus.

Quartus & ultimus curationis scopus, qui in sedatione doloris versatur, & in aliorum symptomatum correctione, ut frequentes dejectiones, vigiliæ, vomitus, singultus, tenesmus, & ani relaxatio; completur primo, ratione doloris, enematibus, de quibus supra jam scripsimus, quia dolor sæpe curationis ordinem evertit. Sedatur dolor, fotu totius ventris calido ex astringentibus supradictis in vino rubro, & aqua fabrorum decoctis, addendo in fine aceti rosacei partem octavam, ad penetrationem, & astringentium augendam facultatem. Sedatur Ultimus curationis scopus consistit in doloris sedatione.

Opii virtus in ſedandis doloribus.

dolor communi laudano, aut eo quo utimur, quod facile, & ubique parari poteſt, nec cedit chymicorum laborioſis, & magni ſumptus laudanis. Frequentes dejectiones cohibent aſtringentia ſumpta, injecta, & admota, probe antea expurgato corpore; ſicut & laudanum, de quo ſupra. Vigiliis, quarum cauſa, vel dolor eſt, vel frequens dejectio, eadem proſunt remedia, quæ pro unoquoque ſcripta ſunt. Vomitus & ſingultus, ſanantur fotu ſtomachi ex aſtringentibus jam dictis, addita menhta, & abſynthio; Sanantur quoque, & melius, remedio Paracelſi, ex ſucco menthæ, & fermento confecto, de quo in Enarrationibus: Quibus nihil proficientibus, confugiendum eſt ad laudanum. Multa ad hæc omnia in ordine alphabetico. Teneſmus demulcetur enematibus anodynis, ſæpius, & in parva quantitate injectis: Plurimum valet remedium Valleriolæ, in ordine remediorum Alphabetico deſcriptum, tit. Podicis dolor, quod etiam ipſum ſedat; vel, & paratu facilius, & minoris ſumptus.

℞. Gum. arab. & tragac. ana ʒß. opii gr. ij. ſevi hircini q. ſ. fiant ſuppoſitoria; vel, modo non ſit ani relaxatio.

℞. Mal. & alth. totius, tapſi barb. branchæ urſi. ana mij. ſem. lini & fænuge. ana ℥ij. flor. chamæm. & melil. ana piij roſ. rubr. pij; fiat ex his decoctio in aqua ſuffici. pro inſeſſione. Ani relaxatio aſtringitur, ſi later vetuſtus ex loco ſicco detractus, in igne candefiat, deinde aceto irroretur, & cum panno lineo involutus ano admoveatur, & quamdiu fuerit calidus detineatur; Fiunt quoque enemata ex multum aſtringentibus, data in parva quantitate, & ſæpe repetita.

PROGNOSTICA.

Dyſenteria ab atra bile lethalis. Hippoc. apho. 24. ſect. 4.

Si dyſenteria laboranti veluti carunculæ dejiciantur; mortiferum. Hipp. apho. 26. ſect. 4.

In diuturnis difficultatibus inteſtinorum, cibi faſtidium, malum, & cum febre pejus. Hippoc. apho. 3. ſect. 6.

A ſincera dejectione, dyſenteria. Hipp. apho. 23. ſect. 7.

Lienoſis dyſenteria ſuperveniens, bonum. Hipp. apho. 48. ſect. 7.

Qui-

Quicumque lienosi dysenteria corripiuntur; longa facta dysenteria, vel hydrops, vel lienteria supervenit, & moriuntur. Hipp. apho. 43. sect. 6.

In longa dysenteria, corpore jam extenuato: si atra bilis, aut velut sanguis niger exierit, postridie moriuntur. Hipp. apho. 23. sect. 4.

Dysenteria in tenuibus intestinis, periculosior, quam in crassis.

In dysenteria dejectiones infantium similes, malæ in adultis.

Dysenteria superveniens, viribus jam debilitatis ab aliquo morbo lethalis.

Dysenteria cum febre, pejor semper.

Dysenteriæ si febris superveniat, quæ antea non erat, vel quæ exigua, intenditur: putredinem circa ulcera majorem, aut inflammationem factam significat.

Si in dysenteria, subito sanguis plus solito dejiciatur, pessimum: ulcus enim ad profundum penetravit.

Si in dysenteria sanguis in intestinis concretus detineatur, facies pallet plus solito, pulsus minuitur, ac si æger postera die esset moriturus.

Vomitus in dysenteria perseverans pessimus.

Singultus post longam dysenteriam lethalis.

Convulsio, & delirium, in dysenteria, mortem significant.

Procedente dysenteria, crepitus sine materia, qui antea non erat, sanitatis principium est.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Dysenteria sævissima rusticos invadens, minime vero urbanos.

Anno 1630. circa finem Septembris, cepit grassari dysenteria sævissima in agro Adurensi, nulla autem in urbe, in qua tunc erat habitatio mea: Cum autem omnes essent fere rustitici, quos dysenteria adoriebatur, pauci servabantur, tot & tantis remediis quæ morbus iste postulat, non assueti, & pravo utentes regimine; Quotquot autem servati sunt, debetur salus urbis Curioni; vir ex animo, ad charitatem valde propensus erga Curiales: Qui, cum aliquos invisissem cum illo,

illo, didicit à me quamdam curandi methodum, qua poſtea utebatur, rationem ultro reddens quolibet veſperi, de omnibus ægrotis quos inviſerat, ut ſi quid adhuc eſſet agendum, eum docerem; habebat enim duos nepotes, quos tanquam Pharmacopæos ſecum ducebat, ad exequendum quidquid circa ægrotos neceſſarium erat, propinando purgantes potiones; injiciendo enemata, fotus applicando &c. Fuere autem potiones purgantes ex infuſione rhabarbari in aqua roſarum aut plantaginis, diſſolvendo de ejus pulvere quod videbatur congruum; Quibuſdam addebatur ℥j. ſyrupi roſacei purgatorii. aut ℥ß, aliquibus additæ ʒiij. catholici, ſecundum præcepta jam tradita ſuperius, cap. de diarrhœa: A purgatione parabantur enemata, modo detergentia, modo dolorem lenientia: Poſt aliquas purgationes, quæ octavo quoque die repetebantur, puta duas, fruſtula cydoniorum in juſculis decoquebantur; potus erat aqua chalybeata, licet à quibuſdam alvum potius movere, quam aſtringere credatur; quæ quidem pauco vini rubri diluebatur, cum febris non aderat, aut permittebat. Sed id à quo maximum emolumentum perceperunt ægrotantes, duo fuere præſidia, ut mihi retulit Curio ille beneficus; fotus ſcilicet ventris ex decocto nucum cupreſſi, & cataplaſma ex ſucco menthæ cum fermento. Ad demulcenda igitur tormina, & humores ad inteſtina confluentes repellendos, & ipſa inteſtina corroboranda, fiebat ſimplex nucum decoctio, ſumptibus parcendi gratia, ut & in ceteris, in modum hunc.

℞. Nucum cupr. virid. n. 20. parum contuſæ decoquantur in aquæ q. ſ. adde in fine aceti accerimi cyathum. 1. Hoc decocto calide mane, & ſero totus venter foveatur. Quibus dabatur facultas vinum rubrum habendi duæ menſuræ imponebantur, & una aquæ; interdum partes æquales. Multi morbo jam veteri, ſingultum patiebantur, qui in pluribus ſedatus eſt, ſicut & vomitus, qui in pauciſſimis accidit, remedio Paracelſi, quod alias adhuc medicis literis incumbens, inveneram in quodam libro, ubi inter cetera quadraginta deſcribit remedia, propria experientia comprobata, ſic deſcriptum.

℞. Succi menthæ q. ſ. cum fermento veteri fiat cataplaſma, calide ſupra regionem ventriculi applicandum. Cum mentha

val-

valde ſicca eſt, vixque ſuccum dant folia, aceto parum irroranda.

Quidam ægroti ſanguinem purum fundebant per triduum ſine excrementis, & torminibus, quorum quidam ipſo triduo moriebantur: alii evadebant: Cujus rei rationem quærens, laborabam valde; cur ex eodem morbo & ſymptomate quidam intra triduum morerentur tanquam ex peſte; alii vero ſalvarentur. Si ſanguis ex eadem parte effluebat ægrotis, cur ille tam cito moreretur, iſte vero mortem effugeret. Cogitare iis qui periculo defungebantur, ſanguinem fluxiſſe ab hæmorrhoïdibus, veriſimile non eſt; niſi quis aſſerere vellet, in omnibus ab hæmorrhoïdibus fluxiſſe; in iis autem qui moriebantur, malignitatem ſubeſſe. Ego quidem, cum tunc temporis dyſenteria morbus eſſet epidemicus, non exiſtimo ſanguinem fluxiſſe ab hæmorrhoïdibus, ſed à quibuſdam venis ſuperioribus inteſtinorum, quæ non videntur eſſe meſeraïcæ, quoniam altiores, ſanguis enim immiſtus fuiſſet excrementis, peſtiferam tamen qualitatem extitiſſe, in his qui moriebantur, fatendum eſt. His omnibus qui ſanguinem dejiciebant, venam tundendam curavimus, habita virium ratione: In aliis vero, quibus parum tantum ſanguinis apparebat in excrementis, minime, dummodo febris non adeſſet; licet nunc mos ſit, Medicorum aulicorum exemplo, in omni dyſenteria ſanguinem haurire, qualiſcumque illa generis fuerit: In morbo veteri, ſi credamus dyſenteriam foveri à corruptis humoribus in venis ſtabulantibus, recte pro viribus, adminiſtrabitur venæ ſectio; Ego autem in eam potius abeo ſententiam, veteris dyſenteriæ cauſam, fermentum eſſe putredinis, ut & in diarrhœa, in aliquo inteſtinorum receſſu latitantis, aut ulcus non ſanatum; Quare rariſſime utor venæ ſectione, niſi habita ratione dejectionis ſanguinis, notatu dignæ, aut febris, aut alicujus alterius urgentis indicationis.

Ægroti nonnulli purum fundentes ſanginem, ipſo triduo moriebantur.

OBSERVATIO II.

Profectus peregre, nobiliſſimi viri dyſenteria laborantis inviſendi gratia, cui remedia quædam adhibita fuerant, jam enim à quindecim diebus decumbebat, & amplius: Cum in hoc affectu, ſatis non ſit, ſemel atque iterum corpus fuiſſe ex-

Dyſenteria quadraginta dierum ſanata.

purgatum; ab exhibitione rhabarbari, in aqua plantaginis infusi, cum ʒß. ejus pulveris dissoluta in expressione, incepimus: Interea injiciebantur enemata præcipue detergentia, interdum anodyna; erant enim tormina tolerabilia, sed dejectiones frequentissimæ; ita ut per noctem surgeret ut plurimum trigesies, & interdiu decies: Quæ dejiciebantur non erant aquosa, sed veluti pictorum colores oleo diluti, quos omnes repræsentabant; modo enim viridia dejiciebat ægrotus; modo lutea, modo nigra; modo varia, sanguine interdum distincta, sed pauco: Nunquam vidi ægrotantem tali morbo laborantem, qui tot, & opima, & tanta, & tam varia dejiceret, toties. Terrebat me numerus, & natura dejectionum; spem erigebat, quod semper solus è lecto surgeret ventrem exoneraturus, & quod solus bene cibum appeteret purgato corpore validiore quam antea medicamento, fuit in animo uti in jusculis pulvere roborante, & astringente, Matthioli, sic apud eum descripto.

℞. Thur. & masti. ana ʒij. boli arm. cor. cervi, coral. rub. præparatorum ana ʒj. lapid. hæmat. scrup. ij. fiat pulvis, misce, capiat ʒß. cum jusculo hora matutina quibusdam diebus continuis.

Admotus est interea fotus ex nucibus cupressi viridibus, decoctis in vino rubro, & aqua fabrorum, cum aceto, ut superiori Enarratione dictum est, quibus, repetitis identidem purgationibus, circa diem quadragesimum totius morbi convaluit, prædixique illi sanitatem brevissime faturam, eo quod crepitum sine materia emisisset, nec falsus sum, postera enim die restitit alvus.

OBSERVATIO III.

Dysenteria purgantibus sanata.

Sacerdos quidam, in hac urbe dysenteria correptus est, ei dejectiones erant aquosæ, sanguinolentæ, cum ramentis, tormina valde urgebant, jactationes plurimæ, & insomnia. Statim curationem ordiri placuit à purgatione, ex infusione rhabarbari, dissoluta de ejus pulvere ʒß. Intera multa enemata anodyna præscripsimus, quibusdam interjectis detergentibus; fotum etiam totius ventris ex nucibus cupressi viridibus, gra-

granis sumach, & summitatum rubi, decoctis in vino rubro, & aqua fabrorum, aceto addito in fine. Iterum purgato corpore ut supra, addita ℥j. serapii rosacei purgatorii, pilulam gra. iiij. laudani chimicorum, devorandam dedimus serotinis horis, ad refocillandas vires somni privatione dejectas, ex torminum cruciatu, & frequentibus dejectionibus; qua quidem pilula, tota nocte quievit, mane lætitia plenus; ita ut qualibet nocte, similem devorandam expeteret pilulam, quia mane redibant spectacula. Respondi talia medicamenta non dari quotidie; Nactus tamen Pharmacopœum, facile se ejus arbitrio accommodantem, me absente aliam sumpsit pilulam: Postera tamen die ridiens, Pharmacopœum objurgavi, quod me non annuente, & arrepta absentiæ meæ occasione, dedisset pilulam; ille in importunam ægrotantis flagitationem causam remisit; hac excusatione non contentus, prohibui ne quid tale in posterum sibi vindicaret: Ne autem excrementorum mora, à laudano intus retenta, aliquid mali accideret, tertiam præscripsi purgationem ex rhabarbaro infuso in aqua plantaginis, cum ejus pulveris ʒß. & ℥j. syrupi rosacei solutivi, deinde pulvere Matthioli supra scripto usus est ægrotans. Cumque vigesimum diem transcenderet morbus, animo volutans quid esset mihi agendum, tertiam laudani pilulam præbendam jussi, qua alvo non compressa, nisi per noctem, statui fortius purgans propinare in hunc modum.

℞. Rhabar. scrup. iiij. infu. in aqua plantag. q. s. in forti express. disso. rhab. pulver. ʒß. cathol. ℥ß. fiat potio.

Post purgationem, usu roborantium brevi sanatus est, duorum scilicet, aut trium dierum spacio: Ex hoc adductus sum ad credendum, Medicos in diarrhœa, & dysenteria, deficere in purgantibus, debiliora, & fermento putredinis deturbando, imparia præscribentes.

OBSERVATIO IV.

Mulier quædam Massiliæ, multis, & longo tempore mœroribus tentata incidit in quandam speciem dysenteriæ; excrementa non erant biliosa, obscuri potius coloris, & valde fœtida, tormina levissima erant, nihilque, aut parum sangui- nis

Frustum tunicæ intestini bis sine ingenti dolore excretum.

nis apparuit in excrementis. Statuens die ſecundo medicamentum propinare, juſſi interim injicienda enemata detergentia, non multum enim anodynis erat opus; purgato corpore, ſtetimus tertio die in enematibus: Quarto die dejecit ægrotans velut inteſtinum palmi longitudine, videbatur fruſtulum inteſtini porcorum, cum aqua calida parata ſunt ad farcimenta; Cujus rei novitate attonitis omnibus, de ſalute ægrotantis conclamatum eſt: Mirabar quomodo hoc accidiſſet, cum parvis torminibus, ne dicam ullis: Ideo à putrefactione, potius quam ab eroſione factum affirmavi. Ab eo tempore, enemata ex aqua vulneraria ſupraſcripta, ſæpe injicienda curavi, quæ licet vulneribus ſit acris, non erat tamen illi moleſta. Poſt quinque aut ſex dies, horrendum: Aliam inteſtini pellem, quatuor palmorum longitudine dejecit, quam multi baculo ſublevantes mirabantur; viſu, unum ex inteſtinis gracilibus dixiſſes, ſed credendum fuiſſe tunicam interiorem recti inteſtini, aut coli, alioqui non vixiſſet per menſem integrum uti accidit.

OBSERVATIO V.

Femina, excrementa alvina per partem obſcœnam reddens.

Aliam Maſſiliæ inviſi mulierem, quæ dyſenteria ægrotare credebatur 50. annum agentem: A quibuſdam annis cum dolore menſtruas purgationes patiebatur, ſtatimque me viſo, conqueſta eſt, quod per partem obſcœnam redderet alvi excrementa; cujus rei novitate attonitus, impoſſibile affirmabam, niſi collum matricis, & rectum inteſtinum eſſent perforata, cujus rei cauſæ non præceſſerant, vulnus, aut ulcus, nequidem dolor, niſi dum fluebant menſtrua; injecta tamen enemata, tota per partem obſcœnam rejiciebantur, qua de re certiores facti, mortem prædiximus, quæ contigit 20. die, à quo perceperat mulier exire ſibi excrementa per ſinum pudoris; mirabar tamen cur tam cito mortua eſſet: Anno enim elapſo, mortua eſt in hac urbe virgo, ætate 22. annorum, quæ paſſa ſimile ſymptoma, vixit per annum, quouſque ulcus ita cavernoſum factum eſt, ut totum ſpatium quod inter anum, & partem obſcœnam interiacet, antrum videretur. Credidimus, ulcuſculum, factum eſſe in principio intra cervicem matricis, quod præ pudore non detectum, accrevit, ita ut cervicem,

cem, & recti intestini partem, cui incumbebat corrumperet, permearentque alvi excrementa in sinum muliebrem, quod tandem fateri coacta est, sed serius.

OBSERVATIO VI.

Sacerdos quidam Curio urbis Adurensis, post multos cruciatus perpessos in hypogastrio sinistro, cum febre continua, accersendum me curavit, venæ sectione, & enematibus anodynis à Medico urbis ordinario administratis. Veniens, omnibus exploratis, ostensum est in latere sellæ foricariæ scaphii, cum ventrem exonerasset, verum pus album, & æquale, quantitatis non spernendæ, ex quo omnibus fuit in confesso, in recti intestini latere sinistro factum fuisse abscessum, nunc apertum, & pus fundentem; Ideo ad omnes ulceris curandi scopos perficiendos, præscripsi enemata ex aqua vulneraria superius descripta, ad quantitatem ℔j. tantum, diu retinenda, & sæpius injicienda. Ulcus non amplius sex digitis à podice distabat, ut digito indice in anum immisso, exploratum erat ab ægrotante; dolor tamen neque in ano, neque in parte postica sentiebatur, sed potius in hypogastrio, ad sinistrum latus inclinans, quod existimo notandum. Huic dolori sedando, qui perseverabat, injiciendum curavi succum sempervivi majoris, in mortario plumbeo diu agitatum, additis vitellis ovorum; penicillis etiam usi sumus illitis butyro recenti, simili modo parato, donec omnio nigresceret, ex quo magnum levamen accepit. Quinque aut sex diebus elapsis, iterum invisenti illum, relatum est mihi, pellem intestini similem dejecisse palmi longitudine, quod rem ægrotantis plenam aleæ nobis indicabat; non esse tamen desperandum, sed enematibus ex aqua vulneraria semper utendum, quibus tandem perfecte sanatus est, vixitque ab eo tempore annos quamplures.

Ulcus intestini recti sanatum.

OBSERVATIO VII.

Puer quidam nobilis 13. annorum, veniens ex literarum studiis in hanc urbem, parentes invusurus: Avia tunc temporis dysenteria laborante, ipse quoque dysenteria correptus est, quem rogatus invisere, statim potionem ex rhabarbaro, partim infuso, partim pulverato, ei præscripsimus, nec defuerunt

Dysenteria cum fœtore maximo excrementorum opio sanata.

enemata idonea. Tantus erat excrementorum illius fœtor, ut non meminerim toto vitæ decursu, tam grave olentem odoratui meo se obtulisse odorem; ejus domo discedens, coactus sum nares vino abluere, cum autem teter odor non vinceretur, theriacam naribus indidi. Existimabam, hujus putredinis causa, dysenteriam istam fore periculosam, aut saltem longam. Cum autem propter vigilias, præbuissem morsulum ex laudano meo paratu facili, quod

℞. Opii in tegula exsicc. gr. j. dempta tertia parte, boli arme. masti. karabe, ana gr. iiij. croci gr. ij. cum syru. cydon. fiat morsulus, capiat hora somni, qui feliciter obrepsit, compressisque dejectionibus sanatus est, cum mea admiratione.

Hæc scribens adhuc cogito, quomodo dysenteria cum excrementis tam graviter olentibus, sex dierum spacio sanata fuisset: Ego quidem existimo nullam fuisse exulcerationem, nisi fortasse in principio sui fieri, ut loquuntur, putredinisque fermentum in crassis intestinis existens, fere omnino fuisse deturbatum purgatione, cui superveniens laudanum, motum dejiciendi compresserat: Nam in tanto excrementorum fœtore, videbatur male ad rem, & tempus, exhibitum esse laudanum; res tamen bene cessit.

De Lumbricis.

CAP. VIII.

Generantur in omnibus fere corporis partibus vermes.

Post quosdam intestinorum affectus, agendum nobis de vermibus qui in ipsis generantur; quibus non solum eorum causa interdum tribuenda, sed etiam multarum aliarum partium, ut infra videbitur: generantur autem vermes, non solum in intestinis, sed & in aliis partibus, ut cerebro, juxta cor, in musculis abdominis, in vesica, & aliis quamplurimis in locis, ut videre est apud Authores; imo etiam in ipsis venis. Lumbrici interdum primaria sunt morbi causa, cum in materia salubri, & temperata, qualis infantium, generantur: Sæpissime morbis jam existentibus superveniunt, signorum tunc illius, naturam perturbantes; horum proprietas est, inducere putrefa-

ctionem

ctionem in materia non putri, aut in jam putrefacta augere, & in deterius convertere, ita ut ad ſupremum gradum malignitatis ſæpiſſime evecta, inſtar præſentis veneni jugulet, præcipue infantes, provectos vero ætate non item, propter fortaſſe robur naturæ in adultis, aut quia quo materia benignior, qualis infantium, eo ejus putrefactio deterior, ex qua malignus vapor, qualitatum putredinis naturam redolens ad cor, elatus inficit ſpiritus, & corrumpit. Interdum non malignitate vaporis, ſed morſu ventriculi, oris præcipue ipſius, à vermibus, ſubita mors accidit, aut lenta, vulneratis inteſtinis, pabuli præſertim defectu; quapropter magis nutriendi, qui à vermibus ægrotant, ne præ inopia, cogantur proprias ſedes appetere. Authores tria vermium genera conſtituunt, ad quæ omnes qui in corpore reperiuntur, reduci poſſunt; mihi autem de longis, & rotundis, qui teretes dicuntur, tantum ſermo erit, propter diſcrimen in quod res ægrotantis deducunt: Aſcarides enim parvi ſunt momenti, licet propter titillationem, & pruritum recti inteſtini, in quo generantur, ſint aliquando moleſti: ſed clyſtere detergente, amaro, excluduntur, aliiſque remediis per os ſumptis, infra deſcriptis. De his vero qui lati dicuntur, niſi fidem adhiberem eis, qui illos moveri mihi affirmarunt, facile diſcederem in ſententiam eorum, qui animalia eſſe negant, ſed potius viſcidam pituitam eſſe affirmant, quæ in inteſtinis longo tempore adhærens, ductilis evadit, & obdureſcit: Mihi quidem nunquam data fuit poteſtas, videndi eos dum moverentur, licet præſens fuerim dum ejicerentur. Sed cum præſidia ſint omnibus communia, ſaltem quæ ſunt univerſalia, ad teretes noſtros redibimus, qui frequentiſſime infeſtant, & Medicis multum ſæpiſſime negotii faceſſunt, ipſis imponentes, propter ſymptomatum ſimilitudinem, cum aliis cauſis morborum: Vapor enim à vermium ſcaturgine ad cerebrum aſcendens, modo dilirium, modo affectum ſomniferum, modo convulſiones, modo epilepſiam invehit, prout ſe habet natura vaporis. Si autem cor petat, ſyncope, animi deliquia, ejus palpitatio, accidunt, & quandoque mors repentina, Interdum fit ſimplex tantum inæqualitas pulſus, ſæpe intermiſſio, & in febribus, & ſine febribus ſaltem non apparentibus, aliquando

Tria ſunt vermium genera.

Lumbrici varia inducunt ſymptomata.

aſphyxia, aliis bene ſe habentibus. Si ad ſtomachum irrepſerint, præcipue ipſi vermes, nauſea, & vomitus excitantur, fiunt cardialgiæ, cardiogmi, & cardiaca paſſio, animi quoque deliquia, & ſyncope, ad quæ interdum mors ſequitur, niſi mature ſuccurratur. In febribus ſi vermium fiat generatio, licet quantum ad alia ſigna, morbus videatur eſſe ſine periculo, tamen extremitates interdum apparebunt frigidæ; diarrhœa intempeſtiva excitatur, ex aſſidua alimenti corruptione, à fermento putredinis vermium, natura tanquam inutile deponente, quod à corruptione vitiatum eſt; hæc tamen diarrhœa non multum urget, hocque ſolo ſigno vermes ſubeſſe multoties affirmavimus, experientia confirmante, ipſis poſtea rejectis. Sanguinis ſtillæ è naribus, ſæpe vermes ſubire demonſtrant in febribus continuis, propter febris ardorem, dicet aliquis, incaleſcente ſanguine; Ego vero propter morbi magnitudinem, naturæ negotium faceſſentis, quæ dum ſe à cauſis noxiis extricare contendit, per hanc viam, quamdam nititur moliri excretionem, per quam ſolebat alias noxios humores excludere, ſed cum hæc loca non ſint conferentia, ejiciendis vermibus & eorum ſcaturigini deturbandæ, deſiſtit ab opere. Idem dicendum de ephidroſi morborum à vermibus. Subito excitari à ſomno cum trepidatione, præcipue infantes, certiſſimum eſt apud mulierculas, ſignum vermium; in exanthematum autem eruptione, hoc idem ſæpiſſime contingit. Famen denique caninam, à vermibus etiam fieri notum eſt, ſuccum nutriendo corpori dicatum, ipſis abſorbentibus in propriam nutritionem.

Difficile cognoſcitur a medicis an adſint Lumbrici.

In tot à vermibus morbis, & ſymptomatibus, obdormiunt aliquando Medici, propter cauſæ ambiguitatem, nihil tale cogitantes, quam ut vermes ſubeant, & horum ſymptomatum cauſæ exiſtant, quo uſque inopinanter dejiciantur. Quapropter in regionibus, ut in iſta, & noſtra Maſſilienſi, in quibus frequens eſt in morbis, & extra morbos, horum animalium generatio, bonum eſt cum purgantibus, aliquid vermibus ejiciendis idoneum ſemper adjicere, præcipue cum nobis res eſt cum infantibus, aut cum morbi populares graſſantur, quo tempore aut exanthemata enaſcuntur, aut vermium fit ſcaturigo, & ſæpe utrumque: Ideo magna ſolertia adhibenda eſt, ut vermes

ſu-

ſubeuntes in morbis agnoſcamus. Mihi quidem nulla res potior fuit, in ejuſmodi ſymptomatum à vermibus, & à morbo concurſu, quam pugnantium ſignorum naturam intueri, quæ tunc temporis animadvertitur. Cum enim vermes ex vulgata putredine enaſcuntur, deterior ipſa efficitur, ut ſupra diximus; aut ſi putredine exiſtente in venis, à qua febris continua accenditur, vermes gignantur in inteſtinis, erunt utriuſque putredinis miſta ſymptomata; quantumvis autem morbus primarius, eſſet antea cum ſignis ſalutaribus, ex vermium epigeneſi, aliqua ut plurimum mala ſigna ſupervenient, ut extremorum frigiditas, pulſus imminutio, inæqualitas, quandoque intermiſſio ætati inſolens, infantibus ſcilicet, & pueris; & alia quæ ſupra recenſuimus accidere; de cetero morbus ſalutaris videbitur, maximeque tunc debet eſſe ſuſpicio de vermibus; quod ut innoteſcat, utendum antidotis cum purgantibus, ut non ſolum vermes, ſed etiam eorum ſcaturigo deturbetur, quod in ipſomet morbi principio eſt faciendum, cum agitur de vermibus, licet febris hoc non ſuadeat, & alia ſymptomata, quia à vermibus, certum impendet periculum: Sæpiſſime enim mihi, pueros ægrotantes inviſenti cum febri acuta, contigit in principio ægrotationis, præbere purgantia adverſante Pharmacopœo, quibus cum materia putri ejectis vermibus, ceſſabat febris, nulla facta venæ ſectione. Hæc enim ætas, ut crebro uſurpare ſoleo, magis in morbis indiget purgatione, propter ingluviem, quam venæ ſectione, niſi hanc neceſſario indicet affectus, ut eſt pleuritis, catarrhus ſuffocans, & quædam ejuſmodi; in quibus etiam in infantibus, timendi ſunt vermes, iis præcipue, qui eorum generationi ſunt obnoxii, in quibus ſemper ejus habenda eſt ratio, & quocumque modo oppugnanda propriis antidotis, quorum Medicina eſt feraciſſima, tum ſimplicibus, tum compoſitis. Uſu magis recepta ſunt, pulvis rhabarbari, corallina, ſemen contra, theriaca, orbiatan probatum, balſamum circumforaneorum, ſyrupus de flore perſicorum, oleum de ſpica, oleum petroleum, fuligo, allium, fel animalium, aloë, mercurius dulcis, & alia quamplurima, in ordine remediorum alphabetico deſcripta, quorum omnium mihi potior eſt mercurius dulcis, quo in hac urbe ſancti Severi mirabilia præſtiti, in pluribus ægro-

Pueris magis convenit purgatio, quam venæ ſectio.

Medicamenta contra lumbricos,

inter quæ excellit mercurius dulcis.

grotis, ita ut nullo alio nunc vocetur nomine, nisi pulvis meus; eo quod primus in ea celebraverim, & paraverim. Nunquam vim infert corpori, pulvis iste, licet duplo major dosis illius exhibebatur; ita ut fateri sim coactus, ex operibus, verum esse quod scribit Hartmannus, mercurium dulcem plus purgare in parva dosi, in corpore valde cacochymo, quam magna dosis, in alio minime cacochymo; Novies enim à me, spatio duodecim dierum sæpe exhibito, longe magis in eodem corpore, ventrem movebant duodecim grana prima vice, quam viginti quatuor ultima vice sumpta; Recte itaque dulcis vocatur, mercurius iste, non tantum gustu, sed & effectu; parum enim, aut nihil purgat in corporibus, quæ difficile cedunt purgantibus, nisi cum aliquo vehiculo exhibeatur, scammonio scilicet vapore sulphuris castigato, potius quam trochiscis alhandal, qui in pluribus pariunt tormina, nec nisi in forma pilularum sumuntur, propter ingratum saporem. Utendi ratio in morbis in quibus vermes dejiciuntur, aut subire creduntur, sicut & in aliis, cum in parva quantitate purgandum, hæc est: Jubeo pro adultis duodecim gr. aut 14. ad summum, misceri cum . 4. aut sex gr. scammonii præparati, quæ syrupo ad rem accommodato excepta, vel in forma morsuli, vel pilulæ, vel forma liquida, aucta dosi syrupi, ex cochleari sumuntur, sorbendo jusculum post duas horas, non expectata ventris dejectione, ut in aliis purgantibus, propter, ut inquiunt Chimici, mercurii volatilitatem, qui sumpto jusculo deprimitur, inferiora petens. Potest etiam pulvis iste, in cuspide cochlearis positus, sumi cum ptisana, vel aqua portulacæ, citissime in fundum gutturis immissus, decumbente ægroto, ut liquore raptus, suo pondere illuc feratur, qui cochleari, aut dentibus alioquin hæreret; hac methodo utor in infantibus, & aliis qui cogendi sunt ad potiones exhauriendas: minori tamen dosi datur infantibus, & pueris, ad sex, vel octo gr. scilicet mercurii dulcis, & tres scammonii præparati; quamvis multoties ascenderim, ad duodecim gr. hujus mercurii in parvulis, sine ullo incommodo. Si purgato corpore, & quibusdam vermibus ejectis, sequentibus diebus adhuc quidam dejiciantur, jubeo adultis octo gr. sumenda mercurii dulcis, cum sex gr. margaritarum præparatarum, duobus

bus consecutis diebus mane, jejuno ventriculo; quod si nullo modo ventrem moveant, dandum est enema circa vesperam ex solo lacte, cujus defectu accipitur decoctum hordei, cum melle rosaceo, aut communi, ad ℥iiij. & vj. decoctionis, ut vermes è latebris excussi, & per intestina inferiora oberrantes alliciantur, & cum enemate dejiciantur. Sum aliquando miratus, non autem semel, quomodo propinata purgatione, vermibus ejiciendis maxime idonea, nulli cum alvi dejectionibus interdum egrederentur, postero tamen die, aut tertio, indito præcipue enemate, dejicerentur, repetitaque purgatione, semper, ab ea aliqui deprehenderentur in excrementis; ita ut viderim plures ægrotantes, usque ad 14. diem, & 20. semper aliquos dejicere, aliquando per secessum, alias vero per vomitum, ac si nulla data esset antidotus. Ego quidem in ea semper fui sententia, vermes istos non esse in via, per quam devolvitur medicamentum, sed cæcum intestinum iis esse infarctum: Cum autem ut alia intestina, prolabenti materiæ non sit pervium, in eo tanquam in latibulo sedem habent; ito ut medicamentum pertransiens, non attingat nisi stantes ad ostium, quod tanquam sibi contrarium effugere volentes, per alia intestina oberrant, quousque dejiciantur, aut ad stomachum ascendant, ubi magnum negotium facessere solent, donec vomitu rejiciantur. Nam si vermes qui toto morbi decursu, & tam longo tempore, in parvo numero dejiciuntur, essent extra cæcum intestinum, cum per alia, medicamentum purgans devolvatur, die purgationis primo, aut saltem secundo, deturbarentur: Dicendum igitur hos esse in cæco intestino, à quo pedetentim eruuntur. Cum fluxus ventris purgato corpore adhuc infestat, qui vel superesse vermes, vel aliquid de fermento putredinis indicat; si dandus mercurius dulcis, propterea quod facile sumitur, nihilque tale cogitantibus præberi potest; soleo miscere cum corallo rubro præparato cum syrupo cydoniorum exceptum, ita ut sint gr. viij. mercurii & gr. vj. coralli, in adultis; in infantibus vero, gr. vj. mercurii, & gr. iiij. coralli, uno, aut altero die sumendo. In extremis utor aliquando hydrargyro, quod in vermibus fugandis, & enecandis non habet simile; quia autem enecatos non expellit, nec eorum scaturiginem, aliis nihil proficien-

Lumbrici sæpe latent in intestino cæco.

Usus mercurii crudi contra lumbricos.

cientibus tantum exhibendum, pisi magnitudine, & semipisi in parvulis, sine ulla mortificatione, ut aiunt, quia facilius petransit; Tutior usu mercurii dulcis, quo etiam raro utor ad profilaxim à vermibus, licet ne tantillum incommodi, ex ejus usu etiam frequenti animadverterim; cum sint alia parvi sumptus quibus frequentissime, & tutissime, ad generationem vermium impediendam, & jam factos deturbandos uti possumus. Mulierculæ statim confugiunt ad semen contra, quod pluris facio in fugandis vermibus ipsa theriaca, & similibus antidotis; ipsam vero in compescendis symptomatibus, quæ ab eorum putredine oriuntur. Cum ergo solum agitur de vermibus expellendis, sufficit ipsum semen contra, dummodo non sit vetustate cariosum & pulverulentum, amissa fere omni amaritudine: Febricitantibus, licet calidum; infunditur in aqua portulacæ, quæ temperat ejus calorem, ipsisque vermibus adversari creditur; ipsi soli tamen numquam fidendum: Infundendum quoque cum semine contra, si expedit, rhabarbarum; additis deinde purgantibus in dissolutione, quæ ipse morbus, & symptomata requirere videbuntur, cum quibus cito pertransiens, minus calefacit. Non febricitantibus, ut sunt præcipue infantes, datur ad scrup. j. aut ʒß. cum melle, lacte, syrupo, pomis coctis, & ficubus pinguibus, ut sunt Massilienses ad solem exsiccatæ, quæ apertæ semine contra asperguntur, deinde clausæ, tres, aut quatuor, præbentur manducandæ jejuno ventriculo, quas alacri animo, & cum gesticulatione accipiunt infantes, & pueri; in quibus non expectandum quousque res urgeat, cum vermibus sunt valde obnoxii, sed paulo ante novilunium, præcipue, & plenilunium, duobus consecutis diebus, porrigendum de semine contra, modis jam dictis, aut infuso per noctem in vino, aqua portulacæ, aut rosarum, iis qui tali modo sumere non respuunt: Qui vero capiendi sunt blanditiis, dandum semen contra saccharo incrustatum: Non permittendum tamen ut infantes os impleant; vidi enim in periculum suffocationis, quemdam puerum incidisse, semine contra guttur obturante, & involuntarie descendente. Qui in febribus calorem seminis contra pertimescunt, quod in hac regione parvi debet esse momenti, utantur

Usus seminis santonici.

co-

corallina, quæ frigida eſt: Advertendum tamen quod illa quæ cinericii eſt coloris; parvæ, aut nullius eſt virtutis: potentiſſimæ vero quæ adhæret corallo: Quia autem hujus rei incerti ſumus, eligenda quæ rubri eſt coloris, eaque utendum ut de ſemine contra dictum eſt, niſi quod raro infunditur, ſed in pulverem redacta præbetur uſque ad ʒj. cum ovo ſorbili, ficubus, pomo cocto, ſyrupo, aqua portulacæ, potionibus etiam purgantibus miſcetur, tenuiſſime pulverata, nec tanta indiget fucatione ut ſemen contra, amaro non exiſtens ſapore, ſed tantum redolens quid maritimum: Hæc duo, frequentiſſimo ſunt uſui, quod parvi emantur, & expellendis vermibus optima ſunt, probe electa. Rhabarbarum probata eſt contra vermes antidotus, eo modo quo ſemen contra ſumptum: cum autem carius ematur, nec illi prævaleat, ſufficit ut rhabarbaro utamur in purgationibus, in quibus eo abſtinere non poſſumus. Syrupus de flore perſicorum, eſt etiam de numero eorum, quæ contra vermes præſcribuntur, quo frequenter utimur cum purgantibus, ad ℥ß. ℥j. & per ſe, uſque ad ℥ij. in adultis, ut valeat ventrem ſubducere, quod ſemper bonum eſt, ſuppoſito quod vermes ſubeant, ut non ipſi, ſed etiam eorum ſedes, quæ putrefacta eſt materia, expellatur. Quod attinet ad ea quæ extrinſecus admoventur, nullum exiſtimo medicamentum certare cum balſamo circumforaneorum, cujus deſcriptio habetur in ordine remediorum alphabetico, tit. balſamum; eo enim naribus, manuum, & temporum pulſu, & regione ventriculi inuncta, infantibus in diſcrimen vitæ adductis à vermibus, eos ſtatim melius habere, multoties nobis confirmavit experientia: Poteſt etiam ſumi intra corpus ad aliquot guttulas, puta iiij. cum liquore idoneo; huic enim rei non adverſatur ejus partiaria materia. Quod ſi hoc balſamum non ſit in promptu, utendum eodem modo oleo de ſpica, quod eſt balſami partiaria materia: Eodem etiam modo utuntur Maſſiliæ oleo, quod petroleum vocant, quo mirabilia præſtant interdum mulierculæ, quaſi ab inferis revocantes pueros, ut in vicinitate noſtra cuidam infanti contigit, indito à matre petroleo in fauces ad deglutiendum, nulla habita ratione febris; In præcipiti enim periculo multa fiunt, quæ alias eſſent omittenda;

Utuntur etiam ſyrupo florum perſicorum contra lumbricos,

& oleo de ſpica, vel etiam petroleo,

Qq valet

valet etiam extrinſecus cataplaſma deſcriptum in ordine alphabetico, ex allio, fuligine, felle, & aceto, cum fermento miſtis, & regione ventriculi ante, & retro admotis: Mulieres quippe ruſticæ hujus regionis, & aliæ etiam earum exemplo, ſtatim atque pueri male habent à vermibus ſine febre, offam parant ex allio, & illis præbent manducandam jejuno ventriculo, nec ſine ratione; vidi enim hominem Maſſiliæ quadraginta annorum, qui paranda ſibi jubebat artocreata, cum allio, eo quod vermes dejiceret, quoties de illis manducabat: Multa contra vermes invenies deſcripta, in ordine remediorum alphabetico, paſſim ab Authoribus excerpta, quæ non ſunt parvi momenti.

& offa ex allio parata.

PROGNOSTICA.

Vermes ante morbum geniti, primaria, ut plurimum, ſunt ejus cauſa, aucta putredine.

Vermes in principio morbi, ex putrefactæ jam materiæ benigniori parte gignuntur.

Vermes in morbi vigore, ex malitia ejus generantur.

Vermes in declinatione geniti, quamdam naturæ victoriam oſtendunt, quam pro malitia materiæ habere poteſt.

Lumbricos teteres deſcendere ante judicationem, bonum eſt, Hippocrates lib. 2. progn. 3.

Vermes teretes aliis ſunt deteriores: lati morbos longiores inferunt, & quandoque mortem non cogniti; Aſcarides omnium minime periculoſi.

Verſicolores lumbrici, omnium ſunt deteriores: Albi omnium minime.

In maximo rerum diſcrimine à vermibus, nunquam deſperandum.

Mortui vermes ejecti, viventibus ſunt pejores, niſi à datis antidotis ſint enecati: à putredine enim quæ maligna evaſit, occiduntur, à qua etiam ægrotanti impendet periculum.

Vermes in acutis ſine materia exeuntes, ejus cruditatem oſtendunt, & malignam evaſiſſe putredinem.

Vermes putredinis malignitate, potius quam ex ſeipſis mortem inferunt, niſi vulnerent inteſtina, aut mordeant ſtomachum, præcipue os ipſius.

Non

Non eſt procraſtinandum in exhibitione antidotorum, dum vel minima ſuſpicio eſt de vermibus; ſubito enim enecant infantes, & quandoque adultos.

Vermes deſerunt aliquando ægrotantes morituros, ſicut mures domum caſuram.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Vocatus à quibuſdam mulieribus, ut juvenem 15. annorum, ad extremum vitæ ſubito redactum viſerem; Intrans cubiculum, inveni quaſdam ex eis, flocculum lanæ bene carptæ naribus, & ori admoventes: alias vero parva candela cerea accenſa, periculum facientes, an adhuc ſpiritum duceret: Accedens propius ad ægrotantem, etiam ſi pulſu careret, agnovi tamen nondum eſſe mortuum: Percontans igitur quid rei eſſet, & quonam morbo laboraſſet, reſponderunt, nullo: hoc reſponſo, arbitratus ſum juvenem, in hoc vitæ diſcrimen redactum eſſe à vermibus; nam de veneno nulla erat ſuſpicio: Ideo juſſi Pharmacopœo, ut nulla facta mora, mercurii dulcis gr. xij. & diagridii gr. iiij. ut jam diximus præparati, ex cuſpide cochlearis, cum aqua portulacæ, aut ptiſana, in guttur ſubito immitteret, ita ut liquor raperet pulverem: Cum autem nullum deglutiendi motum haberet ægrotans, retulit mihi Pharmacopœus totum ſupra linguam remanſiſſe pulverem: Imperavi itaque, ut argentum vivum piſi magnitudine, propinaret ex cochleari, cum lacte, ne à mulierculis videretur, apud quas pro veneno habetur, aſſerens hydrargyrum viam ad ſtomachum inventurum, etiam ſi nullus fieret motus deglutiendi, & ſic exhibitum, quem propria mors auferre videbatur, mortis ejus cauſam non referri poſſe: Quo optime peracto à Pharmacopœo; mirandum! poſtridie à ſumpto hydrargyro, vidi ægrotum deambulantem, juxta domum ſuam: Cujus rei novitate attonitus, petivi ab eo, quid à diſceſſu meo accidiſſet; Reſpondit ſe ab hydrargyro ſumpto quinque aut ſex vermes per os ejeciſſe, & ita periculum mortis evaſiſſe.

Juvenis agonizans, ſumpto mercurio crudo, & vomitu rejectis ſex lumbricis, ſanitati reſtitutus.

OBSERVATIO II.

Mulier febre acuta laborans exhibita dosi mercurii dulcis sanata.

In constitutione quadam epidemica, in qua plurimi ægrotantes, in febribus acutis, scatebant vermibus; vocatus in consilium cum altero Medico, quinto morbi die, nobilis mulieris ægrotantis, factis antea quibusdam venæ sectionibus, suasi sexto die propinandum esse medicamentum purgans, vermibus ejiciendis idoneum, propter morborum grassantium naturam: ad quod inclinans Medicus ordinarius, rogavi ut præscriberet, eo quod ægrotantis natura esset illi cognita, ut putabam, ratione purgantium, male tamen: à medicamento enim venter nihil dejecit, nisi ab enemate circa vesperam injecto: unde commota putredini, & vermibus, facta ad partes superiores anathymiasi, omnia exacerbata sunt septimo die, febris, & ejus symptomata, iis superveniente delirio. Horum omnium culpa in medicamentum purgans rejiciebatur, ideo in me, qui suaseram ut propinaretur, potius quam in eum qui convenientem dosim non præscripserat, obmurmurante atrociter ægrotantis matre: Quod moleste ferens, recessi non amplius invisurus ægrotantem. Tribus diebus elapsis, cum omnia essent in eodem statu, rogatus sum iterum ægrotantem invisere, quod licet iniquo ferrem animo, pietati tamen Christianæ non ausus sum denegare, habitaque disceptatione cum Medico ordinario de natura affectus, & agendis, affirmavi purgationem omnino esse necessariam, dosi magis convenienti, quam in prima: hoc præcipue tempore, quo in omnibus fere ægrotis, vermes grassabantur, adversus quos nullum potentius agere mercurio dulci, viribus additis ad purgandum scammonio præparato cum sulphure, neque quod facilius sumeretur esse magis appositum, delirante præsertim ægrotante, ad quæ nihil respondit, ne palma, ut opinor, curationis, hoc remedio, suis praeriperetur; aut medicamenti naturam pertimescens, rebus chimicis parum assuetus, non item venæ sectionibus quibus nunquam satiabatur; summa tamen gratia, & authoritate valente apud ægrotos, propter venustam locutionem, qua sibi multum arrogabat in ceteros, coactus sum permittere venæ sectiones, quibus nihil proficientibus, conquerebantur apud me ægrotantis cognatæ, de longitudine morbi, & sævitia symptomatum; quibus res-

reſpondi, nullam ſanitatis recuperandæ ſecuriorem eſſe viam, exhibitione remedii à me popoſiti, hoc tamen fieri non poſſe, altero Medico refragante. Cum autem proſtridie, viſa ægrotante ſummo mane, dixiſſet ſe in agros diſcedere ægrotanti inviſendo, nec rediturum uſque ad veſperam: arrepta occaſione diſceſſus, rogaverunt parentes, ſpe exiſtente in anguſto, ut darem de pulvere meo ægrotanti, ita enim vocabatur mercurius dulcis, ut jam diximus. Pomeridianis igitur horis propter temporis anguſtias, tum abſente Medico ordinario, tum propter inſtantem decimum quartum morbi diem, propinanda curavi 12. gr. mercurii dulcis, & 4. ſcammonii præparati, nec aliter res cecidit atque opinatus eram; ſexies enim venter dejecit liquida, & fœtida valde, ſex vermibus immixtis, non ſpernendæ longitudinis, Medico ordinario reduce ſtupente, nec forſan æquo animo ferente, quod omnes parvi pendebant; tunc enim ſpes aliqua recuperandæ valetudinis affulgebat, febris tamen perſeverabat; & delirium antea fatuis verbis plenum, taciturnum erat, manibus ab ſtomacho, & viſceribus, contendente ægrota aliquid ſibi avellere; quod nobis ſuſpicioni locum dabat, vermes adhuc ſupereſſe; cujus rei ut non amplius dubium eſſet, propoſui dandum mercurium vivum, omni aſſeveratione affirmans Medico ordinario, nullam ab eo noxam eſſe pertimeſcendam, etiam ſi nulli ſubeſſe vermes crederentur, attulique inter cetera, exemplum ſuperioris enarrationis, de juvene hujus remedii beneficio, à proxima morte redempto: ad quod facile annuit Medicus ordinarius, alterius remedii felici eventu recenter exhibti edoctus; propinatuſque eſt mercurius vivus, piſi magnitudine cum juſculo, quod inter cetera non reſpuebat ægrotans. Quamvis autem in perpetuo eſſet delirio, ſenſit aliquid inſuetum in ore, ſciſcitans ab ea quæ ei miniſtrabat, quid hoc rei eſſet: ſed ſapore juſculi percepto ipſa illi reſpondit, juſculum. A ſumpto hydrargyro nullis vermibus prodeuntibus, nec ulla facta dejectione, enema circa veſperam injectum eſt: ſed neque ab enemate, neque per totum morbi decurſum, vermis ullus apparuit. Rebus in eodem ſtatu permanentibus, delirio ſaltem, licet febris remiſſior, cepimus animo volvere, quænam eſſet delirii cauſa; nunc quidem

dem matrici referenda videbatur; nunc vero vaporibus à putredine elatis ad cerebrum, non autem è venis, febris enim remiſerat, poſt quam exanthemata eruperant à prima purgatione, die ſcilicet decimo quarto, quorum parva habita eſt ratio; factæ enim ſunt venæ ſectiones è malleolis, propter delirium, & alia quæ conferre videbantur. Tandem poſt 20. diem deſiit febris ſine criſi, prius quam delirium; deinde pedetentim delirium, & perfectæ ſanitati eſt reſtituta, quam ſemper acceptam retulit mercurio dulci, qui in poſterum à 20. annis celebratur. Cur autem delirium ſoluta febre remanſiſſet, hæc mihi ratio erat; quod poſt irritam primam purgationem, cum ſecundæ ex mercurio dulci, moram attuliſſet Medici ordinarii contentio, à 7. ad 14. quo tempore, permanente cum vermibus in inteſtinis putredine, perpetua ad caput fiebat anathymiaſis, delirium fovens; ſublato autem foco purgatione mercurii, nullaque ad caput ex illa putredine facta in poſterum exhalatione; imbutum tamen remanſit cerebrum craſſiori parte, aut ſaltem alteratum, hinc depravata manſit ejus actio ratiocinandi, etiam poſt febrem, quæ non fuerat cauſa delirii, quouſque omnia in priſtinum ſtatum reducerentur in cerebro.

OBSERVATIO III.

Juvenis maniacus, exhibita doſi mercurii dulcis, & ejectis triginta ſex lumbricis, ſanitati reſtitutus.

Tyro Pharmacopœus hujus urbis, ætate 17. annorum, obambulans, & arti ſuæ incumbens, derepente mania quadam corripitur, obmurmurans, nec ſeipſum, nec alios agnoſcens; ad interrogata nihil reſpondens, niſi aliquid extra rem, & abrupte, manumque dextram ſiniſtro hypochondrio frequenter admovens, tanquam aliquid avulſurus: vocati duo Medici, quorum unus eram, maxime laborabant in dignoſcenda horum ſymptomatum cauſa. Primus propter motus inordinatos corporis, & maxime brachiorum, epilepſiam eſſe credebat; ego vero minime, ſed è duobus unum affirmavi, aut juvenem eſſe faſcinatum, aut vermibus horum omnium cauſam eſſe referendam: Nos quidem contra faſcinationes non valere, contra autem vermes aliquid poſſe: Ideo potenti ad hoc utendum eſſe remedio; quod etiam uno hauſtu, & inopinanter deglutiri poſſet, propter ægrotantis incontinentiam, ad quod nullum

ma-

magis esse idoneum, mercurio dulci, cum scammonio, dosi satis valida, ut cito agere posset, in tam periculoso rei ægrotantis discrimine: Socio igitur tyronis male habentis imperavi, ut 14. gra. mercurii dulcis sumeret, cum sex gr. scammonii, vapore sulphuris castigati, in cuspide cochlearis argentei imposita, cum aqua portulacæ, dum ægrotus jacens os ad clamandum aperiret, in fundum gutturis ejus, cum impetu immitteret, quod optime præstitit; reique postea eventum expectaturi discessimus. Horis duabus elapsis, redii solus, de his quæ accidissent sollicitus, invenique ægrotantem ad ignem sedentem, erat enim vestibus indutus mane, cum hoc affectu correptus fuerat; mentis compos, actorumque omnium immemor: Interrogatus autem à me, an à medicamento quod sumpserat, venter subductus esset, respondit minime, expectandum, dixi, non enim otiosum erit medicamentum, ut contigit; de nocte quippe sexies, aut circiter venter subductus est, cum triginta sex vermibus, omninoque sanus ab eo tempore permansit. Mirabar ego antidoti vires, nulla facta dejectione, nullisque vermibus ejectis, omnia symptomata quievisse, hoc autem in mercurii dulcis laudem.

OBSERVATIO IV.

Febris continua, ejectis lumbricis aliquot sanata.

Mulierem quamdam febris continua invasit acuta, factis quibusdam venæ sectionibus, cum mihi esset suspicio de vermibus, propter morborum grassantium naturam; non potui tamen propter mulieris calidam constitutionem, ante sextum, medicamentum purgans propinare, ex 12. gra. scilicet mercurii dulcis, & 4. scammonii præparati: A purgatione die 7. 8. & 9. febris perseverabat, acri admodum calore, nec ulli vermes apparuerunt: Decimo ut securior essem de vermibus, sex gr. de eodem mercurio dulci propinanda curavi, & post sex horas enema, secundum consuetudinem, cum mercurius datur in parva quantitate, aut ventrem non movet, dosi non sufficienti ut venter subducatur, & vermes si qui sint ad inferiora deturbati ejiciantur, ut supra docuimus. Rejecto enemate unus aut alter vermis animadversus est. Undecimo febris eadem, contra quam sua præsidia nec fuerant, nec erant spreta. Duode-

decimo genarum rubor major quam antea, & sudor milii instar circa frontem; à quibus magis timuissem die critico, qui facit ad firmitatem signi, sive boni, sive mali, secundum doctrinam Hippocratis, & Galeni. Causam hujus sudoris inquirenti, & hujus ruboris insoliti, venit in mentem aliquid, quod per sudorem exire non poterat, naturæ facessere negotium, conanti illud expellere, per viam tamen non conferentem: Cum enim in febribus aliquid naturæ valde infensum, ei vim valet ab eo se extricare, tentat quoscumque exitus, etiam non conferentes, unde desistit ab inceptis, ut accidit in tussi ab inflammatione jecoris; sic etiam in morbis à maligna vermium putredine: Propterea in crastinum diem qui erat 13. jussi Pharmacopœo ut in pruno cocto sex gr. mercurii dulcis, & quatuor margaritarum præparatarum conderet, & insciæ ægrotanti, quæ nullis amplius volebat uti remediis, præberet; quod optime cessit, vomuit enim vermem valde crassum, & solitis breviorem; per inferiora autem, injecto enemate, frustula semiputridorum dejecit. Existimandum horum vermium scaturiginem extitisse in cæco, propter rationes jam dictas. Decimoquarto die præterito, paulatim convaluit sine crisi.

Lib. 2. progn. cap. x. de purulen.

OBSERVATIO V.

Idem effectus ab eadem causa.

Idem mihi prorsus contigit in alia muliere, periculose admodum ægrotanti, quæ toto fere morbi decursu, licet purgata, vermes dejecit. Ego quidem existimo ambas perituras fuisse, si unam tantum omisissem, præbere antidotum contra vermes, licet purgans, reliquum vero curationis tempus, in profliganda febri, posuissem in venæ sectionibus, & refrigerantibus; ut quamplurimi faciunt. Credendum est in omnibus febribus istis, causam præcipuam vermium fuisse putredinem, qua sablata cessavit febris sine crisi.

OBSERVATIO VI.

Febris duplex tertiana ejectis novem lumbricis sanata.

Rogatus invisere mulierem, duplici, ut ferebatur, tertiana laborantem, Medico illius absente, à quo propinatum ei fuerat medicamentum purgans, cujus ope unum, aut alterum vermem dejecerat; febri tamen ut dicebatur in continuam mutata, cum virium omnium prostratione, ita ut à parentibus, &

ma-

marito, ſicut & mihi venienti, videretur in maximo verſari periculo: Tangens pulſum valde debilem inveni, vidique attonitam, & corpore maxime dejecto, ſine tamen delirio. Ex his quæ prægreſſa erant, ſuſpicatus ſum hæc omnia à vermibus exiſtere; Ideo juſſi ſtatim, quia provectus jam erat dies, ut darentur novem gr. mercurii dulcis, cum quatuor gr. margarit. præparat. ex cochleari, modo quo diximus: Quo facto, circa horam veſpertinam, ſine alicujus enematis adjumento, novem ejecit vermes inter ſe complicatos; ab eoque tempore vitalis facultas, & animalis ſtatim recreata ſunt, & ſanitati eſt reſtituta.

OBSERVATIO VII.

Vocatus ab uxore Cauſidici hujus urbis, ut ancillam ægrotantem inviſerem, diem 5. morbi agentem, relatum mihi eſt, percontanti de natura morbi, Pharmacopœum pleuritidem vocaſſe, ideoque adminiſtrandas curaſſe tres, aut quatuor venæ ſectiones, & alia ad hunc morbum neceſſaria. Cum autem die quinto exaſperata eſſent omnia, non auſum eſſe ſine Medici conſilio, venam iterum aperire. Veniens igitur, agnovi ex pulſu, & aliis ſignis, non eſſe veram pleuritidinem, licet dolores punctorii eſſent exaſperati cum febre. Credebam fluxionem aliquam factam fuiſſe in pulmones, cujus renovatione, in quinto, omnia exacerbata eſſent; ideo probavi ut iterum fieret venæ ſectio, qua celebrata, quietior fuit ægrotans per duas horas; poſtea exaſperata ſunt omnia, cum frequenti ſingultu: Ex quo longe aliter rem ſe habere, atque opinatus eram exiſtimavi; malignam ſcilicet cacochymiam, ſubeſſe circum viſcera, aut vermium ſcaturiginem, è qua vapor acris, & malignus, ad pectus aſcendens, ut monent aliqui, pleura puncta, ſpecies quædam pleuritidis repræſentatur, fallens imperitos, ne dicam in arte ſeniores factos, ut mihi contigiſſet, niſi ex ſingultu ſuſpicio de vermibus veniſſet in mentem: Quare circa veſperam quinti, præſcripſi 12. gr. mercurii dulcis ſine ſcammonio. Mane principio ſexti, cum ſingultus multum urgeret, ſumendum curavi quod ſequitur.

Pleuritis notha, per vomitum aliquot rejectis lumbricis, ſanata.

℞. Merc. dulc. gr. viii. opii in tegula exſicc. & pulv. gr. i. confecti. de hyacinto ʒß. capiat ſtatim.

Hujus antidoti beneficio mitigatus est singultus: Cum tamen non desineret, essetque mihi semper suspicio de subeunte maligna cacochymia, aut vermibus, antequam adesset septimus, qui cadebat hora octava vespertina, statui dosim ℥iß. vini emetici ægrotanti propinandum, nullam vacuandæ malignæ cacochymiæ viam meliorem existimans, antequam deterior evaderet: Paulo post à sumpto vino emetico vomens, tres vermes ejecit, ter vomitu facto, nocte ter facta dejectione sine vermibus, in magna quantitate, nec ullus in posterum fuit dolor punctorius, cessavitque pedetentim omnino singultus febri perseverante. Octavo die cum dolore capitis, circa vesperam, conquerebatur ægrotans de ventris cruciatu. Mane die 9. cum dolor multum urgeret, essetque pulsus præter rationem parvus, nulla diei critici habita ratione, quoniam agebatur de vermibus, præscripsi 14. gr. mercurii dulcis, cum 4. scammonii præparati, quæ ventrem bis, aut ter subduxerunt, vomitu duobus vermibus ejectis, à quorum excretione rediit pulsus in pristinum statum, in quo fuerat septimo. Die undecimo elapso, cum febris perseveraret, & aliquis capitis dolor, vena brachii aperta est. Decimo quarto perseverante febri, sine ullo tamen capitis dolore, quia post septimum menses eruperant, suo tempore fluxuri, venam malleoli aperiendam jubebam, nulla tamen vena apparente, è brachio hausit sanguinem Chirurgus: Cum tamen febris, licet valde imminuta, adhuc perseveraret, etiam post 17. Die 19. medicamentum purgans iterum propinavimus, ex infusione folior. sennæ, & semine contra, cum rhabarbaro, dissoluto catholicone, & syrupo de flore persicorum brevique sanata est.

OBSERVATIO VIII.

Dolor stomachi, ex hibito succo menthæ, & ejectis Lumbricis, sedatus.

Rogatus sum à Pharmacopœo Adurensi, casu veniens in urbem, ut inviserem mulierem sartoris uxorem, quæ jam diu laborabat dolore stomachi, & vomitu per intervalla, cum quadam febre continua: A Pharmacopœo multa facta fuerant remedia: Ego inter cetera, quia vomitus omnium videbatur esse molestior, exhibitis jam purgationibus, præscripsi remedium à Paracelso expertum, contra vomitum, ex succo menthæ & fer-

fermento, de quo cap. de dyſenteria; à quo, ut mihi retulit poſtea Pharmacopœus, ſex vermes ejecit villoſos ab ſtomacho, & ſanitati eſt reſtituta; habet enim mentha qualitatem vermibus infenſam.

OBSERVATIO IX.

Febris continua cum frigiditate extremorum, ejectis lumbricis, ſanata.

Cum eſſem Maſſiliæ, vocatus ſum mulieris inviſendæ gratia, à quibuſdam diebus febre continua laborantis. Ingrediens cubiculum inveni Chirurgum ad venæ ſectionem paratum; Cum vero morbus videretur per omnia ſine periculo, præter quod eſſet pedum frigiditas; Incertus an frigiditas illa extremorum, eſſet à vermibus; an à noxiis humoribus circum viſcera, ut monet Fernelius, hærentibus; an ab utraque cauſa; an vero ab aliqua cauſa maligna intus deliteſcente: Ad vermes magis inclinans, quos putredo ſemper comitatur, loco venæ ſectionis, affirmavi mulierem medicamento purgante potius indigere, quo ſumpto, & quibuſdam vermibus dejectis, ceſſavit pedum frigus, brevique ſanata eſt.

Narratione quamplurimorum, à vermibus ſuperſedebo ægrotantium; cum hæc ſufficiant ad confirmanda, quas valeant ipſi vermes in corporibus noſtris excitare tragœdias; quomodo morbi mores mutent ſupergeniti, & quod nulla ſit magis idonea antidotus contra vermes in morbis, ipſo mercurio dulci. Ego quidem ingenue fateor, me ægrotantibus multoties adfuiſſe ad extremum redactis, in quibus dubitans vermes ſubeſſe, non audebam tamen propinare medicamentum purgans, ne propria ſorte ægroto moriente, culpa ſiniſtri eventus in me rejiceretur: Cum autem mihi, & ægrotanti conſulere vellem, illi, & aſtantibus imponebam mercurio dulci, fingens cordi roborando dari margaritas, ut ſæpe cum eo miſcebam: Quod ſi res bene ceſſiſſet, vermibus ejectis, aut ſaltem putri admodum exeunte materia, fatebar eo animo dediſſe.

De Nephritide, ſeu Renum cruciatu à calculo.

CAPUT IX.

Dolores Colici & nephritici valde inter ſe ſimiles.

Lib. 2. de loc. affect. cap. 2.

Similitudo colici doloris, & nephritici, morem invexit, ut vulgus nephriditem, colicam renalem vocitet: Tanta eſt enim horum affectuum, in ſymptomatibus dolorificis affinitas, principio morbi, ut pertiſſimis in arte plerumque imponat. Cum autem tunc temporis ex Galeno, utriuſque affectus præſidia miſta ſint, falli tolerabile eſt; procedente vero cruciatu, non eſt Medicinam factitantis: Neque enim in parvum vertitur deducus, multum, & diu colluctatum cum colico dolore, tandem lapide exeunte, omnibus innoteſcere, extitiſſe nephriticum. Idcirco omni cura incumbendum, ut ſaltem procedente affectu, doloris naturam agnoſcamus: Non ſolum colici, & nephritici doloris; ſed & omnium qui dolorem nephriticum repræſentant, ſive communiter, ſive ſpecialiter ſumptum. Quamvis enim dolor nephriticus proprie accipiatur, pro dolore acerbiſſimo à lapide, ureteres ingredi tentante, vel in eis ſubeuntes communiter tamen nephritis, omnis eſt affectus, quo renes laborant, qui cum ſint in regione lumborum, mos invaluit, ut ſi quis in aliqua parte ibi poſita doleat, à renibus ſe dolere conqueratur: Quapropter cum nulla ſit corporis regio, in qua tam multæ, & tam variæ ſint partes; Si quis uniuſcujuſque naturam, & ſitum tenere neglexerit, nunquam diverſos eorum affectus internoſcet, nec his recte medebitur. In regione lumborum, quæ quinque vertebris complectitur in longitudine, poſt tegumenta communia, ſunt muſculi externi, deinde vertebræ cum ſua medulla, & nervi qui ab ea exoriuntur; Eſt etiam pars meſenterii, quod originem ducit, à nervis, & ligamentis vertebrarum; Sunt quoque muſculi interni, uterque ſcilicet pſoas; Eſt vena cava, & ejus ſocia arteria; Sunt inteſtina, qua parte lumbos attingunt; Sunt denique vaſa ſpermatica, renes, ureteres, & etiam in feminis uterus: Quorum omnium cujuſque proprios dolores certis quibuſdam ſignis internoſcere oportet, ut cui parti medendum ſit, quomo-

modo, & quibus auxiliis agnoſcamus. Cutis, & alia tegumenta, ſicut & muſculi externi ſubjacentes, dolent à pluribus cauſis; externi quidem, caſu, ictu, labore diuturno, corpore præcipue incurvato manente, magni oneris levatione & fluxione; Interni vero, humorum decubitu, tumore, abſceſſu, inflammatione, & aliis dolorem inferentibus: De quibus omnibus, non eſt hic ſermo futurus; ſed tantum de doloribus lumborum, qui cauſam habent abſconditam, & cujus ſedes ignoratur, aut difficile agnoſcitur, ut ſunt quædam fluxiones à capite, quæ ægro to ut plurimum non percipiente, ſenſim in lumbos delabuntur, à quibus dolor excitatur, quandoque per intervalla, quandoque continuus, prout eſt fluxionis perennitas, aut difficilis humorum diſcuſſio. Hæc doloris ſpecies, maxime venit, uſu conſideranda; nulla enim magis frequens inter eas, quæ dolores nephriticos, præcipue iis qui tali affectu laboraverunt, repræſentant; & quæ Medicis magis imponant, ſi humor à lumbis, per muſculos obliquos abdominis excurrat: Cum enim ureteres ſubeuntes, per hæc loca ferantur in veſicam; non ſatis periti, nec ſatis partium dolentium naturam perpendentes, dolorem hunc nephriticum putant: Licet enim dolor tunc temporis, ſit è regione ureteris, non ita tamen eſt acutus, quia partes carnoſæ, nervoſis obtuſioris ſunt ſenſus. Præterea dolor partium ſupra lumbos fortaſſe præceſſit, deſcenſus humoris ſignum; aut propulſa pars materiæ, interdum tota, ad partes inferiores, coxas, tibias, & pedes, dolorem in eis inferet, permanentem; vel per modum tranſeuntis, ac ſi gladius infigeretur; Quod certiſſimum ſignum eſt, dolorem lumborum fuiſſe, aut eſſe à fluxione, qui per cauſæ propagationem aliis partibus communicatus eſt. Accedit, ſi alias, nullo in lumbis exiſtente dolore diu incurvatus manens, pronus in terram, ſurgeret cum magna difficultate, quaſi lumbis per medium ſectis; Hoc enim oſtendit humoris alicujus eſſe deſcenſum, per hos muſculos in parva quantitate ſparſi, qui dolorem non valet excitare, niſi in aſſidui motus contentione. Cum autem fluentis humoris eſt perennitas, ſæpe dolor accidit, etiam in aliis partibus, cum humor præterfluit, licet non moveantur. His ſæpiſſime fretus, pluries conſtanter negavi, doloris cauſam, in

Signa fluxionis a capite in lumbos delabentis, & quæ ibi dolorem nephriticum mentitur.

renibus esse quærendam, sed in musculis lumborum; quod rerum exitus confirmabat. Post musculos externos sequuntur vertebræ; quæ nullo quidem, ut ossa, sunt sensu præditæ, nisi mediante qua succinguntur membrana: A propria tamen sede tantillum recedentes, ictu, casu, magni oneris levatione, gravissima invehunt symptomata, medullæ spinalis, aut nervi alicujus compressione; Quæ tria, à fluxionibus pati minime dubitandum. Mesenterii ortus à nervis, & ligamentis harum vertebrarum, acutis tentari posse doloribus, nemo negabit, cum sit nervosus: Si quis tamen hunc dolorem à nephritico distinguere vellet, à doloris perseverantia sine intermissione, aliis non spretis indicantibus desumendum esset, quæ non solet esse in nephritico, ut infra docebimus; postea vero à signorum aliorum absentia, quæ dolorem nephriticum comitari solent; utriusque musculi psoæ dolor, carnosis partibus similis est, & easdem habet causas; ab eis tamen quæ extrinsecus adveniunt teguntur vertebris: Sed affecto psoa musculo, necesse est motum coxæ ad anteriora lædi, cui inservit, cum aliis duobus musculis; vena cava, & arteria ejus socia, dolebunt à sanguinis plenitudine, magis tamen in febribus, præcipue si earum fomes in eis sedem habeat. Intestina juxta lumbos posita, & circa ureteres patiuntur tormina, colicos, & iliacos dolores; Patitur etiam suos dolores mesenterium cui alligantur. Vasa spermatica, nimia plenitudine, ab usu veneris præcipue intermisso, dolebunt, ut iis qui à tribus, aut quatuor mensibus, uxore orbi facti sunt. Renes de quibus hic præcipua quæstio est dolore afficiuntur à fluxionibus, ab ulcere, ab inflammatione, à lapide, & abscessu; horum tamen dolor acutus non est; ut ureterum, difficileque admodum distinguitur à dolore musculorum, & quarumdam partium vicinarum, si nulla in urinis causæ doloris signa appareant, aut ureteres non trahant in consortium; quia tunc dolor variat, & alterius naturæ existit, parte nervosa affecta, aut coaffecta: In quibusdam tamen, dolori nephritico assuetis, ex ureterum dilatatione, & perferendi consuetudine, à renibus ad vesicam lapides etiam magni, ut vidimus, pertranseunt, cum levissimo, & quasi nullo, ut ajunt, doloris sensu: Dolor autem levis lumborum, qui

Variorum dolorum causæ in partibus lumborum.

Signa doloris nephritici.

qui pertinet ad musculos externos; corporis quodam temporis spatio incurvatione facta, exasperatur, dum quis surgere nititur; quod non fit dolente rene à lapidibus, & arenulis. Præterea lumbis dolentibus, & aliis partibus vicinis, tactu interdum dolor deprehenditur, secundum villos musculorum sæpe excurrens, multo renibus inferior. Si dolor sit à lapide existente renis cavitate, in qua genitus assuevit: Dum parvus est: nec parti molestus, nullum dolorem infert; si grandiusculus, & parti molestus, dolor gravans sentitur: Si autem ad excretionem sui naturam impellat, statim atque ureterem attingit, gravissimos excitat dolores, nondum præcipue talibus assuetis, quos à colicis doloribus internoscere principio difficillimum est: procedente vero affectu, Medicum studiosum, & rerum usu peritum assequi posse non dubitandum, quibusdam signis longa à me experientia confirmatis; Quorum primum desumitur ex Galeno. lib. vj. de loc. affec. cap. 2. ubi docet, quod accidentia graviora sunt, & magis urgent dolente colo, quam renibus: De cujus rei veritate dubius ab initio; mirabar videns quamplurimos dolores nephriticos gravissimos esse, quomodo colici graviores essent, & magis urgerent. Rerum tamen usus hoc mihi aperuit; Dolores enim colici, ut semel invadunt, assidue urgent, nec remittunt, quousque causa ablata, aut mitigata quiescant; Nephritici autem, quia causa lapis est, qui diu interdum remanet in corpore, semel commotus, iis præcipue qui nondum talia passi sunt, renovantur postquam remisererint dolores, quotiescumque lapis movetur ad excretionem: sive hoc fiat eodem die, sive per longiora intervalla. Lapis enim in renibus genitus, cum amplius perferri nequit, accingit se natura ad ejus expulsionem per ureteres, quos cum vel minimum attigerit, atrocem, & colico similem excitat dolorem, iis præcipue qui nihil tale passi sunt, ut jam diximus. Si autem propter loci angustiam non petransiens, in cavitatem renis iterum retrocedat, dolor remittit, quousque iterum impellatur in ureterem, quem petransiens acutiores, & minus vagos parit dolores; verum tamen est dolores colicos esse graviores; Idest ex gravissimis doloribus utriusque generis, colici sunt semper graviores, & magis assidui; licet interdum maxime urgeat dolor

Signa differentiarum inter dolorem nephriticum & colicum.

lor nephriticus, ſed remittit, eodem impetu ſæpe reverſurus, etiam ſi pluribus diebus quieverit; hujus tamen quieti non fidendum, niſi lapis excernatur. Quæ quidem quies triplicis eſt generis. Prima, & non optanda; cum lapis ex introitu ureteris, recedit in cavitatem renis unde movebatur; aut cum lapis plus juſto major, hæret mediis ureteribus, quod rarum eſt; natura ab impulſu continuo, defeſſa feriante, ut videbitur Enarratione 3. ſequenti. Secunda quies, cum lapis in veſicam ingreſſus eſt; tunc autem, non amplius revertitur dolor nephriticus, quamvis alius reſtet perferendus. Tertia omnium eſt optatiſſima, cum lapis ductum mentulæ ingrediens, à lotio foras propellitur: Quod ſemper procurandum iis qui nephritidem paſſi ſunt, ne lapis moram faciens in veſica, grandior factus, exitu deinde prohibeatur. Nihilominus fatendum eſt, ex doloribus nephriticis quoſdam eſſe graviores, quibuſdam colicis doloribus, iis ſcilicet qui prima vice tentantur hujuſmodi doloribus; & quoſdam fere ſimiles: Qualiſcumque tamen fuerit dolor colicus, non ſolet habere, niſi rariſſime, frequentes hujuſmodi reditus: Quod ſi habeat, ſignum partis alicujus male affectæ in propria ſubſtantia, ex qua excrementorum perennitas, aut in ea maximam eſſe intemperiem, aut alicujus fluxionis in ventrem eſſe renovitationem. Secundum ſignum quo nephriticus dolor diſtinguitur à colico, petitur à vomitu, qui etiamſi utrique affectui ſit communis, magis tamen eſt nephritico dolori familiaris & continuus, propter conſenſum ſtomachi, & renum, à membrana communi qua ſuccinguntur, peritoneo ſcilicet: Ideo vacuo ſtomacho, & in principio, & procedente affectu nephritico, urget vomitus, quoties dolor repetit, quamvis loco vomitus ſingultus aliquando accidat: In colico autem dolore, non niſi pleno ſtomacho, & in principio morbi, alias ratitiſſime, aut nunquam. Tertium ſignum quo procedente affectu diſtinguuntur dolores nephritici, à colicis; virium eſt conſideratio, quæ longe magis proſternuntur, ceteris paribus, in colico dolore, quo ſi quis corripiatur, decumbere cogitur, nec valet ſurgere ad deambulandum: Loquor hic de vero colico dolore, in quantum diſtinguitur à torminibus: In nephritico autem dolore, ſurgunt ægro-

Vomitus magis infeſtat laborantes dolore nephritico, quam colico.

Dolor colicus magis proſternit vires, quam nephriticus.

grotantes, & deambulant: Imo vidi qui incipiente dolore equum conſcendebant, quam celerrime equitantes, donec lapis in veſicam deſcendiſſet: Quod in colico dolore nefas eſſet cogitare: His adde ſi tempore cruciatus, rei cujuſdam ſubito pungentis fiat inſultus in latere, quod fit à lapidis aſperitate ureterem pertranſeuntis. Sunt & alia ſigna apud Authores, quibus etiam dolor nephriticus percipitur, ut eſt coxæ ſtupor ejuſdem lateris, dolor fixus in parte, urinæ difficilis excretio, dolor ad teſticulum excurrens: Quibus omnibus parum fidendum, niſi cuidam ex ſupradictis jungantur: Stupor enim coxæ, quem fieri à nervis lumborum, aut muſculo pſoa, quidam affirmant, & recte, potius quam à vena cava, abeſt ſæpiſſime, dolor tamen erit nephriticus, cui nec etiam difficilis urinæ excretio jungetur. Nam ſæpe vidimus in colico dolore, urinam difficulter emitti, non quidem in inſtrumentis, excretioni urinæ dicatis cauſa exiſtente, ſed defectu compreſſionis muſculorum abdominis, qui ad hoc opus inſerviunt, ut & alvi fœcibus dejiciendis, quæ quidem compreſſio, dolorem colicum augeret: Teſticuli dolor, aut contractio, è regione renis affecti, quandoque adeſt in nephritide, ſæpe non adeſt; & in colico dolore, poteſt accidere, per conſenſum ſcroti cum inteſtinis dolentibus, poſitis præcipue circa os pubis. Quæ ab urinarum inſpectione deſumuntur, incerta quoque ſunt, ſive urina ſit tenuis, ſive craſſa, ſive rubra, ſive ſint arenulæ, ſive non ſint: Tantum fides aliqua adhiberi poſſet, ſi ſanguis à dolore excerneretur cum urinis, ex attritu lapidis in rene, tunc vero ſanguis omnino miſtus eſt cum urina, fruſtulumque lintei in ea immerſum rubeſcit: depoſitaque, ſubſidet ſanguis ſubniger. In principio igitur, cum quis ſcilicet nunquam paſſus eſt dolorem nephriticum, cauſa doloris in ambiguo poſita eſt, an ſit vere dolor colicus, vel nephriticus: Quo magis aliquis doloribus nephriticis eſt aſſuetus: eo minus colicum repræſentant, ſed quoſdam potius dolores, à ſeroſi humoris deſcenſu à capite, per lumbos, & ilia oberrantis: Tunc autem non ita laborant Medici, quia de generatione lapidis frequenti, aut alias facta non dubitatur: At in prima vice, cum nunquam lapis excretus eſt, valde & admodum difficile eſt, propter dolorum

Signa, quæ ex inſpectione urinæ deſumuntur, ſunt incerta.

Lib. 2. de loc. affec. cap. 2.

vehementiam, internoſcere quænam afficiatur: In hoc autem principio, ex doctrina Galeni, ut ſupra diximus cum præſidia utriſque affectus, colici, & nephritici doloris miſta ſint, non multum laborandum, ſed ſtatim incipiendum eſt ab enemate quod inteſtinorum fœces educat, ne renum, aut ureterum compreſſione dolor augeatur, quo rejecto ſequens injiciatur.

Enema anti nephriticum.

℞. Folio. mal. alth. fœn. petroſ. abſyn. rutæ, puleg. origa. ana mj. flor. chæm. & mel. ana mß. bacc. lau. ℥ß. ſem. ani. cumi. ana ʒj. fiat ex his decoct. Acc. ℔j. tantum diſſolve in ea diaph. ℥ß. terebinth. ʒij. olei rutacei, & mellis antho. ana ℥ij. fiat enema, quo rejecto fiat fotus ſupra partes dolentes, ex reſiduo decoctionis, & inunctio poſt fotum ex oleo de baccis lauri calido.

Uſus ſemicupii in dolore colico & nephritico.

Ab his ſi dolore non levetur æger, nec adhuc conſtet de natura doloris, ex ſignis ſupra allatis; probata eſt mihi purgatio ante uſum ſemicupii, ſi liceat per dolorem, nec morandum in exhibitione, quacumque hora, dummodo vacuus ſit ſtomachus; ea enim ſæpe cauſa doloris abſcinditur, ſi ſit in inteſtinis: Quamvis autem dolor non omnino abſcederet, felicius reſpondet votis ſemicupium; Dolor enim colicus ſemper miteſcit in eo, & fere ſemper nephriticus, niſi tunc temporis moveatur lapis per ureteres, quod mihi ſignum lapidis ſæpe fuit; Sicut ſi à ſemicupio, & multo magis, poſtquam quieverit dolor, eodem impetu poſtero die, aut eodem, aut tradius revertatur, ut jam ſupra attigimus. Quod cum acciderit, repetito præcipue etiam vomitu, non amplius dubitandum, quin dolor qui infeſtat, ſit nephriticus; Ideoque ad ea ſola quæ hunc affectum reſpiciunt confugiendum, ut ſunt quæ ſequuntur.

℞. Cort. rad. raph. ℥ij. totius alth. mij. folior. mal. pariet. betulæ, ſiſymb. aquat. fœni. petroſ. apii, ana mj. flor. chæmæ. & melil. ana. pij: ſem apij, & petroſ. ana ʒj. ſem. lini ℥ß. fiat ex his enemat. decoc: Acc. ℔j. diſſol. terebinth. ℥ß. olei ſcorp. ℥ij. mellis viol. ℥iij. fiat enema, repetendum quoties videbitur.

Ex decoctionis materia hujus enematis, aucta ſimplicium doſi, fiant inſeſſiones, aut ſemicupia, quibus utatur dolore ſæ-

ſæviente, à cujus egreſſu, ungatur calida regio tota ureteris dolentis, oleo ſcorpionum, aut folia ſiſymbrii parumper tantum fricta, cum pauco dicti olei, calida imponuntur. Et ut omnia bene cedant, capiat ægrotus in ingreſſu ſemicupii potionem aliquam lapidi expellendo, aut comminuendo idoneam. Si tamen ante harum uſum, expediendæ viæ, qua itur ad partem affectam, occaſio arripi poſſit, exhibito ad id purgante, melius erit; ut

℞. Caſſi. recenter extractæ ℨvj. terebinth. ℨij. criſt. tart. ℨj. fiat bolus cum ſaccharo: Si autem ſolidum medicamentum deprecetur æger, diſſolve terebinthinam cum vitello ovi, & miſce cum caſſia, & criſtallo tartari, in aqua graminis, aut decocto urinas movente diſſolutis.

vel

℞. Merc. dulcis gr. xij. & amplius, ſi opus fuerit, capiat cum ſyrupo de radicibus: Si autem aliquo vehiculo ſit opus, in his qui non facile cedunt purgantibus, adde ſcammonii vapore ſulphuris caſtigati gr. iij. aut iiij. pro natura ægrotantis. Poſt hæc

℞. Rad. rapha. parum cont. ℥ij. infun. per aliquot horas in vini albi oligopho. ℥vj. colat. capiat in ingreſſu ſemicupii, cum ſyru. alth. ℥j.

vel

℞. Succ. rad. petroſ. congrua tempeſtate collect. ℥ij. vini albi ℥iij. olei amygda. dulcium, aut ſyrupi de althea ℥j. capiat ut ſupra.

vel

℞. Olei amygd. dulc. ℥ij. ſucc. limo. ℨij. aut iij. prout recens fuerit, capiat ut dictum eſt.

vel

℞. Folior. alth. recen. mj. rad. petroſ. ℥ß. aut folior. pro tempeſtate. mß. fiat. decoct. cum rene vervecino, in quatuor partes diviſo. Acc. ℥vj. ſalis trunco. faba. ſcrup. ß. capiat calide in ingreſſu ſemicupii: Hoc juſculo utendum etiam pluribus diebus, mane tribus horis ante paſtum.

vel

℞. Aquæ ſtillat. fruct. roſar. ſylveſtr. ℥iiij. ſpirit. ſalis nitri,

ſeu petræ gutt. iiij. capiat, præcipue in ingreſſu balnei. Hoc remedium valde eſt efficax in pellendo, & comminuendo lapide.

Multa ſunt in eumdem uſum ſcripta, in ordine remediorum alphabetico, ex quibus quiſque eligere poterit, quæ illi magis accepta videbuntur, ſecundum variam locorum conditionem, & ægrotantium naturam.

Interea jam à principio, & poſt purgationem, certi de natura affectus utendum pro potu ordinario, quidam jubent, vino albo valde deluto aqua, in cujus menſura una pj. ſeminis lini frigide infuderis per noctem, viæ lenientur, & facilius lapis excludetur. Quantum ad externa, uſu recepto fiunt inunctiones ex oleo ſcorpionum; Ego autem accipio folia ſiſymbrii aquatici cum inveniuntur, aut eorum loco folia parietariæ, vel petroſelini; quæ oleo ſcorpionum, aut communi, pro pauperibus, irrorata, friguntur in ſartagine, ut tantum calefiant, nimia enim frixione virtus amittitur, aut valde debilitatur. Imponuntur etiam cucurbitulæ ſine ſcarrificatione paulo infra locum dolentem, cum lapis hæret in uretere, ut in veſicam citius devolvatur, in quam ingreſſo, fit quidem liber ægrotus à doloribus nephriticis, ſed non ab omnibus neque interdum à periculo, niſi omnino foras propellatur lapis extra corpus: Quod ſi moram faciat in veſica, ut ſæpe contingit ſenibus propter excretricis imbecillitatem, multum juvat ad expellendum, aquarum mineralium potus; quæ ſi non ſint in promptu, fiat decoctum ex multo eryngio parum contuſo, quo vinum album tenue diluatur, ex eoque multum bibatur. Foras expulſo lapide, ad prophylaxim omnino incumbendum, ne lapidis iterum fiat concretio: Quod primo perficitur, optima vivendi ratione, vitando nimiam ſatietatem, vinum meracius, lac, caſeum, & omnia glutinoſa, & craſſa, vitam quoque otioſam; maximum enim ſanitatis ſtudium ex Hippocrate, non ſatiari cibis, & eſſe impigrum ad labores: Ego quidem fateor, me nunquam vidiſſe ruſticum, quotidianis laboribus aſſuetum qui Nephritide laboraſſet: Vitæ tamen acurato regimine pauci aſtringuntur, niſi ſe periculoſe ægrotare putent; præcipue tamen capita obſervare non eſt ſpernendum. Ad vitæ modum, ac-

Externa medicamenta antinephritica.

Quæ neceſſaria ad inpediendum lapidis accretionem.

accedere oportet purgantium usum per intervalla, quater ad minimum in anno, veris, autumni principio, & in fine, & ante quadragesimam ex his quæ antea proposuimus, vel ex fortioribus, crassum phlegma educentibus, etiam in forma pilularum. Inter autem prophylactica, uti suo tempore potu aquarum mineralium, præcipue acidularum, nihil præstantius. Hoc genus auxilii, non tantum prodest abluendo, sed etiam calorem renum temperando, ne valeant phlegma cum arenulis in lapidem obdurare. Utrum autem ad prophylaxim venæ sectione sit utendum, non sunt consulendi hæmatophobi; ratione tamen plethoræ, corruptionis, & ut viscerum calor, si adsit, temperetur, administranda, præcipue vere: In curatione vero, ratione revulsionis, concedenda è vena cubiti, ne confluant humores ad partem dolentem; non autem ratione lapidis, multoque minus è saphena: Quid enim faciat venæ sectio malleoli, ad deturbandum lapidem, non video; Quasi vero sit fluidus, ut instar humorum feratur deorsum. Ego certe valde inutilem existimo hujusmodi venæ sectionem, quibuscumque rationibus allatis ut probetur.

Aquæ minerales conducunt nephriticis.

PROGNOSTICA.

Renum vitia in valde senibus difficulter sanantur Hippo. apho. vi. sect. 6.

Renum dolor repente obortus, cum urina suppressa; lapillos, aut crassam urinam meïendo reddendam ostendit. Hippo. in coac. 45. lib. 4. seu tracta. 4.

In renibus dolor acutus fit motu lapidis; gravis cum manet immotus, soletque esse transitus ab uno dolore ad alium.

Ren quibus socius languidus effœtus, & marcidus; Iis in sæva nephritide urina supprimitur. Duret. supra coac. 45. cap. 3. tract. 4.

A lapidibus via ureteris utrinque occlusa, fit interdum incurabilis urinæ suppressio.

Si lapis in renibus genitus non expellatur, grandescit, & procedente tempore ren tumet, & dirrumpitur.

In nephritide, sensus subito rei pungentis, ut aculei, in regione ureteris, signum calculi hac parte impulsi, certissimum.

Sedato dolore nephritico, si lapis saltem in vesicam non descenderit, solet reverti.

Cum quis prima vice doloribus nephriticis afficitur, sævissimis cruciatur doloribus, licet parvus sit lapis, multoque magis si asper.

Aliis autem vicibus non item, nisi lapis sit grandior solito, & ad hoc asper.

Ex sævissimis cruciatibus nephriticis, non pereunt ægroti, ut ex colico dolore, nisi mors aliunde accidat.

Accidentia graviora sunt, & magis urgent dolente colo, quam renibus. Gale. lib. 6. de loc. affec. cap. 2.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Duo lapides post mortem in renibus inventi.

Mulier quædam Parisiis, per 14. annos renum dolore vexata, tandem moritur: Pluribus Medicis, Chirurgis, & me, præsentibus, dissecto cadavere, renes ambo inventi sunt pugni magnitudine, aut circiter. In uno lapis magnæ nucis juglandis magnitudinis, sed oblongior; in renis alveolo existens; In alio lapis erat in carne renis, eadem fere magnitudine, qui pedetentim crescens, renem variis in locis diruperat, totusque erat purulentus, quod in altero, in renis alveolo genito, non contigerat.

OBSERVATIO II.

Mors a punctura perinei, & Ischuria notha.

Sacerdos quidam doloribus nephriticis obnoxius, à quibus pluries lapillos ejecerat, incidit tandem in ischuriam, quam quinque diebus passus, delatus est in urbem, ut Chirurgi, Medicus ordinarius, & ego aliquid pro salute ægrotantis decerneremus: Omnibus rite perpensis, orta est contentio inter Medicum ordinarium, & me: Illo affirmante suppressionis causam esse in vesica, præ corporis autem pinguedine non posse agnosci; Ego vero negabam, eo quod in regione vesicæ nullus esset tumor, nec compressa doleret: Quæ duo in vera ischuria sex, aut 5. dierum semper adsunt: Ideo urinam in vesicam non descendere viis præclusis. Cum autem Medicus ille ordinarius vir esset magni nominis, eloquentia potius quam doctrina cla-

rus,

rus, voluit ſibi fidem adhiberi, omnibuſque Chirurgis in ejus ſententiam abeuntibus, quidam ignorantia, alii vero voluntatis alienæ obſequio, me diſrumpente, juſſit perforari collum veſicæ uſque ad ipſam veſicam, eoque modo lethale vulnus infligere, etiam ſi iſchuria per ſe non fuiſſet lethalis: Sed à rei eventu pœnas experiente, vindicatus ſum; neque enim à vulnere quidquam exivit urinæ; neque poſt tres dies mortuo ſacerdote, & cadavere ejus diſſecto, urina inventa eſt in veſica, iſchuriæ cauſa exiſtente in renibus; quorum dexter non amplius renis ſpeciem referebat, ſed corporis cartilaginoſi, & fiſtuloſi multis anfractibus diſtincti, urinæ plenis, nec via ab eo erat ad veſicam. Alter vero, ſanus quidem; ſed in ejus alveolo lapilli, & unus in introitu ureteris, urinæ viam omnino præcludens, unde iſchuria, & mors.

OBSERVATIO III.

Vir quidam nobilis 45. annorum multoties nephritide tentatus, & pluries lapidibus ejectis; Tandem dolore nephritico ſimili vexatus, nullum ejecit lapidem; Dolor poſt quindecim dies reverſus eſt, nullo exeunte lapide, quod per ſex menſes duravit; in ultimis tamen menſibus, non quindecimo quoque die torquebatur, ſed octavo quoque die. Pluribus Medicis, Chirurgis, & deſperatorum morborum curatoribus vocatis, cauſa doloris manſit incognita, eo quod nullus, à tot doloribus, quos æger paſſus erat, lapis ejectus eſſet. Cum autem vocatus eſſem in oppidum, ejus matris curandæ gratia, eodem dolore correptus eſt; tranſiens ego per cubiculum, ultro perconatus ſum ab ipſo, quid rei eſſet, & quonam affectu torqueretur; colico, reſpondit, me affici dolore omnes fere affirmant: Abſtruſæ affectionis agnoſcendæ avidus, videns in ipſo cruciatu, omnia, quæ ſupra de ſignis lapidis docuimus, magnos præcipue, & frequentes vomendi conatus, nihil exiſtente in ſtomacho, & ipſo jejuno ægrotante, ſciens quoque illum doloribus nephriticis obnoxium, multoſque lapillos à ſimilibus doloribus ejeciſſe, cepi omnia perpendere: Primo locum doloris incipientis, qui lumbis altior videbatur; tamen cum alias dolore nephritico torqueretur, ſe ea parte dolere affirmaſſet, nihil

Lapis in uretere, primo decimo-quinto die, deinde octavo dolores ciens.

mihi

mihi ex ſitu doloris perſuadere auſus ſum. Perpendi ſecundo, inter cetera, quod infeſtante dolore, ſi lotium emitteret, ipſo levaretur, ex quo affirmavi doloris cauſam, eſſe in via per quam feruntur urinæ; Sed quomodo hoc fieret, nondum mihi conſtabat: Dubitabam quidem lapidem hærere in uretere; ſed quomodo poſſet lapis, hic tam longo tempore detineri, ut primis menſibus, per 15. dies liber eſſet à doloribus, poſtea vero per octo dies tantum, ſolita munia tunc temporis obire valens, quouſque eodem impetu dolor reverteretur. Tandem ex illo recurſu doloris per longa intervalla; Ex magnis vomendi conatibus vacuo ſtomacho, quoties eum dolor adoriretur; Ex doloris ceſſatione emiſſa urina; Et quod dolor ſimilis eſſet nephritico, quo alias torquebatur, ſtatui doloris cauſam eſſe à lapide, quem in uretere detineri, ſi quis eſſet, affirmabam: unum tantum erat dubium; an lapide medio in uretere detento, poſſet quis per octo dies, & quindecim, liber eſſe à doloribus, ſolitaque munia obire: Hoc certe vix mihi perſuadere poteram; rei tamen eventus hoc confirmavit, ut mox dicetur. Interea per diem unum aut alterum, quibus ibi immoratus ſum, aliqua dolori nephritico leniendo idonea præſcripſimus, quæ cauſa doloris intus ſemper permanente, nihil profuerunt; ſicut nec multa alia quæ in poſterum ſunt adhibita. Tandem poſt duos menſes, aut circiter, vi naturæ protruſus eſt lapis in veſicam, deinde in mentulam, cujus in extremo reſtitit, præ magnitudine non valens pertranſire, quouſque facta inciſione, Chirurgi manu extraheretur. Tunc didici lapidem in ureteribus poſſe detineri per plures menſes, & octo dierum, & quindecim ſpatio, nullum excitare dolorem, natura feriante ab impulſione, & aſſueſcente lapidi. Tunc agnovi quomodo emiſſa urina dolor quieſceret; motu ſcilicet corporis, & variis contorſionibus in dolore, mutato ſitu lapidis, viam antea urinæ præcludentis, unde diſtentio fiebat in uretere à lapide uſque ad renem. Tunc non miratus ſum, cur dolor, ſimilis eſſet aliis doloribus nephriticis, licet altior videretur. De nulla denique cauſa variorum ſymptomatum dubitavimus.

OBSERVATIO IV.

Magnus lapis, cum aliquot parvis ejectus, post potum aquarum mineralium.

Vir quidam nobilis, qui à doloribus nephriticis ſæpe lapillos ejecerat; cum ab inſigni cruciatu nephritico nullum ejeciſſet, nihilque ſibi timeret: Ego vero ſimulato diſcrimine, in quo verſabatur, ne ſcilicet lapis aliquis grandior fieret, exituque prohiberetur; conſului ut quocumque modo potu aquarum mineralium, quæ erant in promptu, uteretur; quorum beneficio, duodecim diebus, à dolore prægreſſo, magnum lapidem ejecit, cum pluribus parvis: quibus in veſica remanentibus, ut fere fit in ſenibus, majoribusque factis, non liberatus eſſet ægrotus ſenex, ſine lithotomiæ periculo. Ex qua colligendum eſt, ut ſi quis dolorem nephriticum patiatur, à quo poſtea lapidem non ejiciat, quacumque arte procurandum, ut lapis in veſica moram faciens, omnino foras propellatur: alioqui, poſt ingentes cruciatus, ſequetur mors progreſſu temporis, niſi quis ſubire velit periculum lithotomiæ.

OBSERVATIO V.

Singultus a dolore nephritico.

Vir quidam nobilis Baro, ætate 40. annorum, incidit in colicum dolorem, quem per annum pluribus vicibus perpeſſus, tandem ejecit lapillum. Neſcio utrum in principio colicus vere eſſet iſte dolor, an nephriticus: creditu enim difficile eſt, lapidem per annum in renibus ſine accretione permanſiſſe, & ſemper eadem magnitudine exiſtente, poſt annum tandem foras expulſum. Quocumque autem modo res ſe habuerit, vixit in poſterum doloribus nephriticis obnoxius, per intervalla lapillos ejiciens, quouſque ſeni facto 58. annorum immutaretur affectus; correptus eſt enim quibuſdam doloribus nephriticis ſimilibus cum ſingultu, & quadam febri, lecto ut plurimum decumbens: Apud ipſum duobus, aut tribus diebus immoratus, adhibitis quibuſdam auxiliis, & præſcriptis adhibendis, petii veniam diſcedendi, rogans ut ſi lapidem aliquem ejiceret, mihi renuntiaret, quod ipſe præſtitit, monens per nuntium, ſe tandem lapillum ejeciſſe, & ſanatum fuiſſe; Quod obſervatione dignum hic apponere volui, ut ſciamus fieri interdum ſingultum in nephritico dolore, loco vomitus.

OBSERVATIO VI.

Absceſſus in rene ſiniſtro, varia producens ſymptomata.

Quidam civis ex præcipuis hujus urbis, doloribus nephriticis à pluribus annis obnoxius, tandem ſenior factus incidit in maximum cibi faſtidium cum quotidiano vomitu, horis præcipue matutinis, virium imbecillitate, faciei pallore, interdum cum febri, obambulans, modo in lecto decumbens. Cum nullus eſſet dolor, ut ipſe affirmabat in reregione renum, ſuſpicabar cibi faſtidium, & vomitum, eſſe ab aliquo humore, per noctem à capite in ſtomachum deſcendente; Ideo conſului ut ſyrupo meo magiſtrali uteretur, quo accepto parum levatus eſt vomitu, & cibi faſtidio: Sed poſtea redeuntibus in eundem ſtatum, aliud quærebat auxilium; cui ut placerem, juſſi ut ſumeret. ℥ß. pilularum de hiera: Conceſſi etiam ut ptiſana ex foliis ſennæ uteretur; quibus modo meliuſcule, modo male ſe habens per aliquot menſes, ejecit tandem lapidem è renibus, leviſſimo cum labore, melius habuit, vires recuperans, cibos appetens, & faciei colore, ut per ſanitatem ſimili ſui. Mirabar ego, quomodo lapis ille, nullum dolorem efficiens, cauſa vomitus, & aliorum ſymptomatum extitiſſet; alia tamen cum non eſſet evidentior, viſo lapide, coactus ſum in hanc ſententiam abire. Traducto autumno, & hyeme, ſatis bene valens, incidit in eumdem affectum, verum deteriorem, magis urgente vomitu, cum ingenti cibi faſtidio, paulatimque ſpatio duorum menſium deficientibus viribus, ſine ullo renum dolore, extinctus eſt. Propter frequentem vomitum nullis cedentem remediis, affirmabam filio ægrotantis, aliquid in renibus ſubeſſe, illique conſulebam, ut mortuo patre, ejus cadaver diſſecaretur, nos certiſſime in renibus, omnium ſymptomatum cauſam inventuros aſſerens, quod ita contigit; diſſecto enim cadavere, ren ſiniſter duplo major inventus eſt, duabus membranis ſuccinctus; prima quidam valde craſſa, cultri à tergo æquante ſpiſſitudinem; altera minus, quibus ægre ſeparatis, ren apparuit tumefactus, & mollis abſceſſus præ ſe ferens ſpeciem, inciſus enim ſcalpro Chirurgico, reddidit purulentam materiam ſimilem amurcæ; quod omnium ſymptomatum, & mortis cauſam extitiſſe nemo dubitavit, licet in alio rene lapis inventus eſſet, qui quidem ren, ſanus in

aliis

aliis omibus erat: Miratus autem quomodo per totum morbi decurſum, non eſſet conqueſtus de dolore renum, ſaltem in principio, & quod in urinis nulla ſigna apparuiſſent abſceſſus.

De Lapide veſicæ.

CAPUT. X.

De lapide veſicæ ſermonem faciam hoc capite, non ut curationem doceam, per cauſæ ablationem, cum omnium antiquorum ſententia, & omnium fere Neotericorum, nullis frangi poſſit remediis; ſed ut oſtendam, quibus præſertim ſignis, in ea exiſtens, agnoſcatur; ne quis alium ratus affectum, fruſtra laboret in curando, poſtea vero inſcitiæ inſimuletur. Num ideo negandum eſt, aliquid in rerum natura exiſtere, quod lapidem in veſica frangere poſſit? Minime; cuilibet enim affectui, ut alias diximus, non denegavit Deus omnipotens ſuam antidotum; licet interdum maneat diu incognita, quæ vel caſu, vel ſtudio, & labore inventa, prodit in lucem. Memini alias me legiſſe apud Evonimum, frangendo lapidi in veſica arcanum, à quodam Germano eſſe inventum, quod per catetherem immiſſum in veſicam, id præſtabat; ſed nuper, ut ipſe ait, morte illius amiſſum, quod nemini communicare voluiſſet. Sennertus cap. de calculo veſicæ, narrat de quodam Medico, qui pluribus tentatis remediis, ſe tandem à calculo veſicæ liberavit; quod etiam deſcribit Riverius, in ſua praxi, ſicut & alias duas hiſtorias, ex Horatio Augenio, de lapide veſicæ diſſoluto, pulvere millepedum, cum aqua vitæ exhibito. Vide ad hoc commentaria Hartmanni, ſupra Baſilicam chymicam Crollii. tit. Nephriticum, quo in loco deſcribit præparationem oniſcorum, ſeu millepedum, & quomodo his utendum, & quid in eorum uſu obſervandum. Quamdam etiam deſcribit Riverius loco citato, oniſcorum præparationem, quæ in aliquibus accedit ad illam Hartmanni; ex quibus omnibus facilior eligi poterit, dummodo ſit viribus æqualis. Anno quoque 1658. civis quidam hujus urbis rediens Pariſiis, quo diſceſſerat curandus ab ulcere gutturis, à quo uvulam amiſerat,

Lapis veſicæ an ullis remediis frangi poteſt?

Millepedes adhibentur ad lapidis diſſolutionem in veſica.

retulit mihi, hoc tempore hominem veniſſe Pariſios, arcano frangendi lapidem in veſica inſtructum, qui per invidiam, à quodam Medico vocatus ad cœnam, glande catapultaria ictus in fronte, è feneſtra domus è regione ædificatæ, perierat cum ſuo arcano, ſequentibus ſeculis deplorando. Vellem tamen in omnibus, in quibus lapis in veſica exiſtere creditur, ut bolide Chirurgica intromiſſa, ſonus lapidis exaudiretur ante remediorum exhibitionem, ne à deceptoribus improbis, ut multis accidit, imponeretur mihi. Si tamen lapis in veſica frangi poteſt, ſecurior quidem via eſſet, per mentulam injectis in veſicam; liquorem tamen oporteret invenire, qui frangendo lapidem, parceret veſicæ, quemadmodum hydrargyrum, quod metalla corrodit, pixides tamen ligneas, & avium calamos quibus includitur intacta relinquit. Alia via eorum, quæ ad frangendum lapidem per os ſumuntur, non eſt ita longa ut credidit antiquitas, & multi recentiores Anatomici: Quidquid bibitur non ſubit inteſtina, & jecur, alia eſt via brevior ad renes, & veſicam, ut cap. de Hydrope diximus ex Bartholino. Duretus tamen in coacis, ſcribit temerariam eſſe omnem medicinam, peſtiferam, & ſæpe mortiferam, quæ frangendo veſicæ calculo adhibetur: cui profuit, vidiſſe neminem, multos autem quibus exitio fuit. Non oportet tamen in ſententia animum obfirmare, nec rem aliquam pertinacius tueri: Multa enim præteritis ſeculis incognita fuere, quæ noſtro innotuerunt: Sumus, ut ait Guido, ſicut infantes in collo gignantis, videmus quidquid gigas videt, & paulo amplius; unde homines ad cogitandum fiunt acutiores: Vidi chymica explodi; nunc ab omnibus recipiuntur: Quippe ſi medicina eſt, uti eſſe credendum, quæ lapidem frangere poſſit in veſica, inter chymica potius, quam inter galenica reperietur. At quomodocumque res ſe habuerit, inveſtigandum quibus ſignis, certo deprehendere valeamus, lapidem ſubeſſe in veſica. Hippocrates 4. de morb. ait quinque ſigna hunc morbum habere, ad ſui cognitionem. Primo dolorem affligere cum quis meïere cupit: Secundo urinam paulatim fluere, ut in ſtranguria: Tertio urinam eſſe ſubcruentam, ſi à lapide exulceretur collum veſicæ. Quarto ſummam præputii partem hoc confirmare: Quinto arenoſa quandoque meii. Quæ

Securior via eſt frangendi lapidem medicamentis injectis in veſicam per uretram, quam remediis ore aſſumptis.

Si detur medicina pollens vi frangidi lapidem, potius inter Chymica, quam Galenica quærenda.

Quæ omnia à Celſo ſic illuſtrantur. Difficulter urina redditur, maximeque circa finem mictionis; paulatimque interdum ſine voluntate deſtillat; eadem arenoſa eſt; nonnunquam ſanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur, eamque quidam promptius recti, quidam reſupinati, maximeque hi qui grandes habent calculos; quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo dolorem leniunt; gravitatis quoque cujuſdam in ea parte ſenſus eſt, atque ea curſu, omnique motu augetur: Quidam etiam cum torquentur, pedes inter ſe, ſubinde mutatis vicibus implicant; Feminæ vero oras naturalium ſuorum manibus ſcalpere crebro coguntur. Duretus ſupra coacas de morbis veſicæ, hæc ſigna ſyllogiſtica obſervaſſe ſcribit: Crebra meïendi cupiditas, cum difficultate maxima in mictione extrema; cum urina lactea, crebro etiam diverſis coloribus variegata. Horum omnium ſignorum conſideratio, dum peritus ad hoc non eſt Chirurgus, ut introducta bolide ſua, lapis inveniatur, plurimum valet ad cognoſcendum, utrum lapis ſit in veſica; non ſunt tamen omnia ſyllogiſtica, ſeu concludentia, nec fidendum niſi plurima concurrant, quamvis ſubita, & diu perſeverans ſtranguria, cum dolore acuto, in fine præſertim mictionis, unum ſit ex ſignis præcipuis; multis enim, nullo ſe ante ſigno manifeſtante lapide, hujuſmodi dyſſuria ſtranguria detexit, poteſt tamen eſſe ſine lapide, ut videbitur in Enarrationibus. At quia novum multis fortaſſe videbitur, me dyſuriam quamdam vocare ſtranguriosam; ſicut & ſtranguriam quamdam dyſurioſam: Dicam Neotericorum ſententias, de horum vocabulorum explanatione, nec inter ſe, nec cum Antiquorum ſententiis convenientes, me ad hoc impuliſſe, ut clarioris doctrinæ gratia, ſtranguriæ dyſurioſæ, & dyſuriæ ſtrangurioſæ uterer nominibus, prout vel ſtillicidium urinæ, quæ ſtranguria eſt, vel dolor & labor in meïendo prævalet qui dyſuria eſt: Neque novum hoc commentum eſt, ut patet ex ſcholia cap. de diffic. meïendi Hollerii, in qua Jacotius, & Burgenſis negant adverſus quoſdam eſſe recurrendum ad harum duarum affectionum miſtionem, niſi Hippocratis, & Galeni ſcriptis, ut ajunt, multo majorem confuſionem inducere velimus; Sed in hoc falluntur apertiſſime: Nam ſi ex Galeno,

Coac. 5. cap. 22. lib. 2.

Dyſuria ſtrangurioſa ſæpe detexit lapidem veſicæ.

pluribus in locis; præcipue autem apho. 48. sect. 7. ubi prolixiorem de stranguria, & dysuria sermonem facit, stranguria fit, ut nomen ostendit, cum urina guttatim redditur; dysuria vero, tum quæ cum dolore fit mictio, tum quæ cum difficultate aliqua, ita ut ægre agat vesica, munusque suum obeat: Quis negabit cum aliquis meit cum dolore, aut aliqua difficultate, affectum esse dysuriam; cum autem quis guttatim urinam reddit, affectum esse stranguriam: Ideoque si guttatim urina reddatur cum dolore, aut labore, quod ut plurimum fit, affectum esse mixtum. His certe definitionibus, aperte ostendit Galenus dysuriam esse cum quis meit cum dolore, aut cum quadam difficultate; stranguriam vero, cum quis guttatim meit tantum: Unde subit mirari cur Jacotius, & ejus socius, quosdam arguant, qui suo tempore commentaria supra aphorismos ediderant, in Galenum invecti tamquam tenebras offundentem, dicentes in dysuria semper dolorem fieri, ut in dysenteria, nunquam in stranguria, sicque hac sola differentia, dysuriam differre à stranguria; sive guttatim emittatur, sive contra: Quod nos idipsum probare contendimus; sine animo insectationis contra Galenum, tanquam tenebras offundentem: Nullibi enim, quod sciam, affirmat Galenus, multo minus Hippocrates, simplicem stranguriam esse cum dolore. Quod si in commentario aphorismi supradicti, inter causas stranguriæ, enumeret Galenus mordacitatem urinæ, quæ dolorem excitat, si naturæ modum excedat: Dicimus mordacitatem utriusque affectus causam esse; primario tamen dysuriæ, deinde stranguriæ. Si autem quæ postea à Galeno scribuntur de causis dysuriæ legantur, multæ invenientur, quæ stranguriæ etiam causæ sunt ut phlegmone, abscessus, & ulceratio; affectus itaque misceri, sicut & causas. Quod ex Paulo Ægineta etiam comprobatur, qui lib. 3. cap. 45. dysuriam, & stranguriam, uno titulo comprehendit, ambabus easdem causas, & eamdem curationem statuens: Quamvis autem Ætius terrab. 3. sermo. 3. cap. 19. scribat, stranguriam esse, cum urina paulatim, & guttatim stillat, & assiduam ad meïendum facit irritationem; irritatio hæc, est sine dolore, si simplex sit stranguria, & pro cupiditate sumitur, ut planum fit ex Hollerio, qui cap. de diffic. meïendi, ait

Differentia dysuriæ a stranguria.

ait dyſuriam eſſe meïendi libidinem, ſed ægre, & vi quadam, aliquando etiam cum dolore urinam excerni; ſtranguriam vero aſſiduam meïendi cupiditatem, ſed urinam guttatim effluere. Ex quo colligitur, ſicut ex Galeno, & aliis antiquis, utrumque affectum meïendi eſſe cupiditatem; ſed in dyſuria cum dolore, aut conatu laborioſo urinam emitti; In ſtranguria vero, urinam guttatim effluere ſine dolore; aut conatu laborioſo; ita ut ſi ſtranguriæ dolor, aut labor acceſſerit, affectum eſſe mixtum: Ex his etiam quæ dicta ſunt, præcipue ex paulo Ægineta, exiſtimaverim ab antiquis, ſtranguriam poni ſæpiſſime pro dyſuria, etiam ab ipſo Hippocrate 1. Epide. Ut colligitur ex Galeno in 2. commen. qui ſtranguriam quam Thaſiis accidiſſe inquit Hippocrates, urinarum vocat difficultates Interpres. Quia ut Paulo poſt ſcribit Galenus, in ipſo urinarum tranſitu, laborioſe habebant Thaſii: cum autem urinæ difficultas laborioſa, ex ipſo Galeno ſit dyſuria, ut ipſe docet in commento aphoriſmi ſupradicti, ſequitur ſtranguriam Thaſiorum fuiſſe potius dyſuriam, nec urinam guttatim, aut parum, & brevibus intervallis effluxiſſe, ut fit in vera ſtranguria, ſed qualibet vice urinæ quantitatem notatu dignam excretam fuiſſe, cum multos, ut ait Hippocrates, in maximis periculis poſitos, liberaſſet ſtranguria illa ſic vocata, quod optimæ criſis eſt effectus, nihil autem paucum criticum. Quod autem à quibuſdam Neotericis negatur; ab aliis vero affirmatur, dyſuriam ab ſtranguria differre; quod in dyſuria, expectet veſica tempus excernendi urinam, & aliquando plus quam par ſit: Non eſt omnino ad literam accipiendum. Verum quidem eſt in ſtranguria; urinam brevibus intervallis, & guttatim emitti; in dyſuria vero, non ita brevibus intervallis, nec gutatim, interdum longioribus, ſecundum cauſarum varietatem. At in dyſuria, veſicam expectare tempus excernendi ſolitum, falſum eſt in cauſis dyſuriæ dolorificis; iis enim irritata natura, non expectat tempus excernendi: Non quidem ut fiat ſtranguria, niſi cauſæ irritantes admodum angeantur; Sed ut certam quamdam urinæ quantitatem toleret natura, minorem tamen quam antea: Quo autem acrior evadet urina; eo brevius erit excernendi tempus, ita ut fiat interdum dyſuria ſtrangurioſa. In aliis vero cauſis quæ do- *Fieri interdum dyſuriam ſtranguriosam.*

lo-

lorem non inferunt, ut in ſenſu obtuſo veſicæ poteſt illa ſolitum mictionis tempus expectare, & amplius. Eodem modo differendum de cauſis dyſuriæ, quas Duretus, & Sennertus, ajunt differere ſecundum magis, & minus, à cauſis iſchuriæ, quod falſum eſt, ſi de omnibus cauſis intelligatur: Habet quidem dyſuria quaſdam cauſas communes cum iſchuria, quaſdam vero cum ſtranguria, quæ auctæ, vel illum, vel hunc invehunt affectum. v. g. ſenſus obtuſus veſicæ, & caruncula penis, quæ dyſuriam faciunt, ſi augeantur fiet tranſitus in iſchuriam; Acrimonia vero urinæ, quæ una eſt ex cauſis dyſuriæ, ſi augeatur; ſtranguriam invehet, nunquam iſchuriam. Multi multa ſcribunt Neoterici, de horum vocabulorum propria acceptione, qui ſi in uno conveniunt, in alio diſcrepant, præcipue autem ab antiquorum ſententia, præter Hollerium, ut ſupra oſtendimus: Quorum omnium, ſi quis diſſidentes opiniones ſcire velit, legat N. Piſonem lib. de cognoſc. morb. & curan. cap. de ſtrang. & cap. de dyſu. Legat. ſcholium cap. de diffic. meïendi Hollerii. Legat Duretum in adverſariis ſupra Hollerium, & coac. 7. cap. xxij. Legat Sennertum lib. 2. inſtit. par. 3. ſect. 1. cap. 4. de ſymptom. facul. natu. & de cauſ. ſymptom. fac. natu. ſect. 2. cap. 1. ejuſdem lib. & partis. Riverium lib. 8. cap. 8. prax. med. in quibus varias, & diſſidentes ſententias animadvertet, quas recenſere non eſt hic locus; nimium enim, & plus quam par eſt, digreſſa eſt in hac re oratio noſtra: Redeat igitur ad perſequenda ſigna, quibus lapis in veſica exiſtens detegitur, inter quæ ſubita, & diu perſeverans dyſuria cum dolore acuto, ſive ſimplex, ſive ſtrangurioſa in fine præcipue mictionis; dicebatur unum eſſe ex ſignis præcipuis; Si enim ſtranguriæ *dus* jungatur quod apud Græcos, infeliciter, male, & ægre ſignificat in compoſitione; cum in dyſuria ægre reddatur urina, ſtranguria in qua ægre reddetur, non poteſt eſſe ſine dyſuria. Sed licet ſtillatim, aut parum, & brevibus intervallis, licet alio modo emittatur urina, ſi gravi hoc fiat cum dolore, valde ſuſpicandum lapidem ſubeſſe in veſica, quod confirmabitur, ſi talis meïendi difficultas diu perſeveret. v. gr. per menſes aliquot; quo enim magis perſeveraverit, eo ſignum certius erit: Ulcus tamen in collo veſicæ poteſt no-

Lib. 2.

Signa lapidis veſicæ.

nobis imponere : Sed dolor non ita ſævit cum lapis non adeſt, niſi eſſet maxima urinæ acrimonia, quæ remediis adhibitis poteſt demulceri, lapidis vero cruciatus, nullis, quia gignuntur ex irrito naturæ conatu, quam lapis urget perpetuo, ad ſui expulſionem, præcipue cum urina redditur, & in fine mictionis, poſtquam maxima fit contentio, remanente ſemper lapide. Maxima urinæ acrimonia ſi diu perſeveret, cum atroci dyſuria, ancipites faciet Medici cogitationes. Si tamen cum ejuſmodi dyſuria, reſideat in fundo matulæ, quantitas pituitæ glutinoſæ non ſpernenda; poſtquam urina per diem quieverit, certiſſimum eſt lapidis argumentum. Ad hæc ſi frequenter mentulam petractet ægrotus, & cum meïere incipit, ſit etiam deſidendi cupiditas: Si iſchuria ſæpe accidat cum maximo dolore, quando ſcilicet lapis collum veſicæ occludit, jam grandior ad exitum ineptus: In quo ſigno falluntur multi exiſtimantes lapidem in veſica exiſtere non poſſe, quin fiat interdum iſchuria, quam in pluribus nunquam factam eſſe, comprobavit experientia, etiam per multos annos laborantibus: Quare æſtimandæ ſunt ſignorum vires: Quædam enim ſemper ad ſunt, ut dyſuria ſtrangurioſa, cum atroci dolore petrinax, & quandoque iſchurioſa: Quædam lapidem ſemper adeſſe ſignificant: Sed non ſemper adſunt cum lapide, ut magna quantitas pituitæ, quam viſcidam vocant, juncta tamen cum urinæ difficultate doloroſa, & interdum iſchurioſa. Non eſt etiam affirmandum, lapidem ſubeſſe in veſica ex deſidendi cupiditate, cum quis meit, præcipue in ſenibus, niſi alia ſigna jungantur: Sed hæc omnia magis patebunt in Enarrationibus.

PROGNOSTICA.

1 Veſicæ vitia in valde ſenibus, difficulter ſanantur: ex Hippocrate aph. 6. ſect. 6.

Calculum veſicæ ſæpe detegit, inopinata urinæ difficultas.

Calculi veſicæ dolores, licet intolerabiles, diu tamen trahunt, per multos ſcilicet annos: fractis demum viribus, & veſica magnitudine lapidis attrita, mors ſequitur ni urinæ facta ſuppreſſione maturius tollantur ægrotantes.

Calculi veſicæ tormentum, poſtquam quievit, repetit.

Calculi veſicæ dolores internarum hæmorrhoïdum dolores repræſentant, multo tamen ſunt atrociores, & frequentiores.

In quibuſdam ægrotis, nunquam in calculo veſicæ fit urinæ ſuppreſſio, quæ iſchuria dicitur.

Infantes calculo veſicæ frequentius tentantur quam adulti, propter ingluviem, & facilius ſanantur: ſenes vero quo magis decrepiti, eo difficilius.

Feminæ rarius quam maſculi, veſicæ calculo laborant, propter viæ brevitatem, veſica ſe expurgante, & menſtruorum beneficio.

Lapis veſicæ morbus eſt hereditarius.

In viris, præcipue autem ſenioribus, veſicæ calculus, à renibus ſæpiſſime principium habet, moram faciens in veſica, poſt nephritidem.

Ex calculo veſicæ ſemper impendet periculum, quocumque modo res ſe habuerit.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Lapis veſicæ multos acerbiſſimos cauſans dolores, per annos quatuordecim, abſque ulla urinæ ſuppreſſione.

Vir quidam Maſſiliæ, per quatuordecim annos calculo veſicæ laborans, nunquam ſæviſſimis doloribus ſedandis, remedium invenit, eo quod in ſolam urinæ acrimoniam, doloris cauſa referebatur; neque unquam venit in mentem curantium, & conſultantium, toto morbi decurſu, lapidem ſubeſſe in veſica, in tam diro, & pertinaci cruciatu; eo quod nunquam fieret urinæ ſuppreſſio. Tandem brevioribus intervallis repetentibus cruciatibus, & ægri rebus in pejus ruentibus, concluſum eſt in ultima conſultatione, lapidem ſubeſſe in veſica, ſed tardius; intra enim triduum mortuus eſt. Diſſecto cadavere, inventus eſt calculus in veſica, lunæ cornutæ figura; ſuperiori cornu adhærens veſicæ, paulo ſupra collum ipſius; Inferiori vero prope attingens, ideo ut putatum eſt, nunquam facta fuerat pet tot annos iſchuria. Huic ægroto mucoſa in urinis ſubſidebant, quæ effuſa urina, hærebant matulæ inverſæ, duorum palmorum longitudine ſuſpenſa. Cum etiam per ur-

bem incederet, vidi ambulantem divaricatis cruribus, quod magni lapidis signum est, ut confirmabitur sequenti Enarratione.

Observatio II.

Medicus quidam hujus urbis, petens quoddam oppidum, invisendi ægroti causa, coactus est rediens, sæpius equo desilire, ab urinæ difficultate insolenti: Ab eo tempore eadem per intervalla torquebatur, & majori cum dolore, quo vetustior evaderet affectus. A perito Chirurgo, non autem hac in re, intromisso in vesicam instrumento, nullus est lapis inventus, licet grandior; unde in posterum, nunquam potuit adduci Medicus, se calculo laborare, sed potius ab hæmorrhoïdibus, quas violenti conatus in meïendo aperuerant: Cum autem ejus facies esset boni coloris, negabam hæmorrhoïdes causam esse eorum quæ patiebatur; oportuisset enim, ut affirmabam, quoddam ex visceribus valde esse intemperatum, ne dicam corruptum, tam brevibus intervallis, per hæmorrhoïdas excernenti excrementa, diris ejusmodi cruciatibus gignendis qualitate prædita, quod cum facie boni coloris stare non poterat. Ad hoc accedebat, cruciatus fieri præcipue in mictione, & magis in fine, quod in solis hæmorrhoïdibus non extitisset; accedebat etiam, quod incederet divaricatis cruribus, ut ægrotus superioris Enarrationis. Ille tamen animum obfirmabat, nullum in vesica lapidem inesse, credens Chirurgo qui non invenerat. Tandem frequentibus cruciatibus fractus obiit. Dissecto cadavere, inventus est lapis in vesica, ovi anseris quasi magnitudine; totoque morbi decursu, qui fuit sex annorum, nunquam facta est urinæ suppressio.

Lapis in vesica medici repertus post mortem, qui credebat se laborare hæmorrhoïdibus.

Observatio III.

Procurator Regius hujus urbis, conquerebatur apud me, quod urinam emitteret cum dolore, ejus acrimoniam lenientibus & vitæ ratione levare conanti, affectus tamen perseverabat. Post aliquot menses, rogavit per nuntium, ut ejus domum venirem: Intravi cubiculum, accepta matula, & effusa urina, mucosæ pituitæ quantitas sequuta est non spernenda, quod cum dysuria pertinaci, & quod frequenter puden-

Renes ambo quasi gangrena infecti, & triginta tres lapides in vesica reperti.

dum manibus pertractaret, confirmavit me in ſententia, lapidem ſubeſſe in veſica; quam tamen non aperiens illi, conſului ut Burdegalam ſe conferret, & à quodam peritiſſimo Chirurgo, intromiſſa bolide, exploraret quid ſubeſſet in veſica: Sed ob hoc unum, niſi data occaſione, nolens ſe viæ committere, parum conſtans animo, exegit annum cum ejuſmodi meïendi difficultate, antequam ſe conferret Burdegalam; in quam cum veniſſet, perito Lithotomo accerſito, facile intromiſſa bolide, dyſuriæ cauſa innotuit, dictoque die committendi ſe lithotomiæ, incidit in febrem continuam trium dierum, qua extinctus eſt. Diſſecto cadavere, ambo renes velut gangrena affecti inventi ſunt, nunquam tamen à renibus doluerat, nec obnoxius nephritidi fuerat. Sciens illum, honoris gratia, Senatus proceres inviſiſſe, affirmavi in quadam Senatoris domo peſte inquinata, mortiferam inſpiratione auram hauſiſſe, qua humores quidam affecti, à natura ad renes potruſi, viam excernendis excrementis paratam, ipſos corruperant, quamvis antea ſanos & integros: In veſica vero triginta tres lapides inventi ſunt, quorum major, nucis ponticæ magnitudinem non æquabat, erantque omnes læviſſimi, & nullo modo ſabuloſi, in medio parum depreſſi lupinis ſimiles. Iſte ægrotus divaricatis cruribus non incedebat; nec à tot lapidibus unquam facta eſt urinæ ſuppreſſio.

OBSERVATIO IV.

Nephriticus dolor in ſexagenario, pulvere vitri curatus.

Vir quidam nobilis 60. annorum & amplius, conquerebatur apud me, ſe à quibuſdam diebus, cum magno dolore emittere urinam; cum autem ſervato regimine acrimoniam demulcente, & vias urinarum expurgante, difficultas meïendi cum dolore non quieſceret; propter lapidis ſuſpicionem, conſului ut à perito Chirurgo bolide intromiſſa, de lapide certior fieret; erat enim egerendi cupiditas in mictione. Verum cum Chirurgus ad hoc peritus, non eſſet in promptu, facta eſt procraſtinatio, donec quidam ejus domum veniens, habitu quidem monachus, neſcio an re ipſa, cui affectu ab ægrotante communicato, conſuluit illi, ut ſcyphum communem vitreum, in tenuiſſimum pulverem redigeret, & ʒj. pondere, cum ℥iij.

aquæ

aquæ roſarum mane jejunus hauriret, quo remedio omnino ſanatus eſt, excretis, ut mihi ipſe referebat, ſordibus multis ſemen referentibus.

OBSERVATIO V.

Paucis poſt annis, cum mihi relatum eſſet à muliere, ſutorem eſſe extra urbem, nobis notum, qui ut mulier parturiens clamabat, quoties meïeret: Juſſi ut ſibi compararet ℥iij. aquæ roſarum, cum qua hauriret ʒj. pulveris ſupradicti, quem illi dono dedi; quo peracto ſanatum iri affirmavi, niſi in veſica lapis ſubeſſet doloris cauſa; Ille tamen ſutor jam ſenior, perfecte ſanatus eſt, nec in poſterum in meïendo dolore affectus eſt.

Idem effectus ab eodem pulvere.

OBSERVATIO VI.

Sacerdos quidam jam ſenior, febre continua detentus, non tamen acuta, conquerebatur multis diebus, de ardore urinæ valde illi moleſta: Miſi ad illum duas doſes ex vitri pulvere, cum aqua roſarum ſumendus mane, tribus diebus interpoſitis, à prima doſi uſque ad ſecundam, quibus multum levatus eſt.

Tertio cum ſucceſſu idem pulvis exhibitus.

Juvenis quidam nobilis, veneri indulgens, qui & gonorrhœam paſſus fuerat, nec fortaſſe perfecte ſanatus, incidit in maximum urinæ ardorem: ita ut cum maximo labore, & cruciatu, ante, & poſt mictionem emitteret urinam: Dolores non abſimiles iis, qui calculo in veſica laborant, per intervalla recurrentes, nec balneis, nec aliis per os ſumptis cedebant. Vocatus in conſilium cum Medico ordinario, ejuſdem eram ſententiæ, propter doloris pertinaciam, & per brevia intervalla repetentem, lapidem ſubeſſe in veſica; qui quidem dolor, extra mictionem etiam infeſtabat; in mictione deſidendi cupiditas nulla, nec in urinis ſedimenta glutinoſa, de quibus ſupra; quod à ſententia non parum avertebat amborum animum. Arcanum vitri pulverati, ſorbendum cum aqua roſarum præbuimus, quod nihil profuit: unde maxima ſubiit animum ſuſpicio, lapidem in veſica detineri, maximoque ita eſſe, certaſſem pignore. Tandem poſt aliquot dies, non ita frequentes dolorum repetitiones erant, paulatimque intra menſem

ab omni dolore liber factus est, à mense Aprili usque ad Julium, quo cepit iterum ejusmodi dolore tentari, verum non tam atroci, brevique fluxio facta est in scrotum, & testiculos cum inflammatione, quæ adhibitis remediis, nonnisi post multos dies, ad suppurationem perducta est. Tunc credidi antea similem materiam, ab eodem fonte ferri per urinas, quæ acrimonia naturam valide stimulans, lapidis symptomata repræsentabat.

De Hæmorrhoïdibus.

CAP. XI.

Hæmorrhoidum fluxus multis morbis utilis.

Certis quibusdam intervallis, & statuta, naturæ legibus, sanguinis per hæmorrhoïdas excretio, pluribus in morbis præcavendis, & abigendis optanda: Ab iis insaniæ solutio; Melancholicis, & renum affectibus supervenientes bonum: Non vacuationis ratione solum, ut inquit Galenus; sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate, hujusmodi affectus hæmorrhoïdes sanant. Per eas cacochymia lienis, totiusque mesenterii, & cavi hepatis partium expurgatur, ex qua plurimorum morborum soboles scaturiret: Per eas è venis, & arteriis plethora omnis, è lumbis præcipue, non minus deponitur; sed tunc paucorum dierum, & cum levamine solet esse excretio: Quartana, lepra, ulcera maligna, cancer, & omnes morbi cutanei prohibentur. Pectoris mala fere omnia depelluntur, capitisque, & totius denique corporis. Sed rarum est cui recte fluant; vel enim supprimuntur, vel nimium fluunt; vel non recte, & hoc ut plurimum cum dolore, quod ceteris magis molestum est. Si solita hæmorrhoïdum vacuatio, supprimatur præter naturam, graviora inferuntur mala, quam quæ antea arceri solebant; nec minus propterea, solita excretio est procuranda, quamvis hoc fiat cum dolore: viis enim, per quas solebat natura onus deponere, non expeditis, timor est ne in aliquam partem nobilem, fiat humorum excernendorum anadrome: unde monet Hippocrates, in hæmorrhoïdum antiquarum curatione, unam apertam relinquendam esse, ne hydrops, aut tabes subsequatur, vel alius, vel plures ex his affectibus, quos aver-

Com. in apho. XI. sect. 6.

Hæmorrhoidum solita evacuatio suppressa, multa producit mala.

Apho. 12. sect. VI.

avertere ſolent hæmorrhoïdes. Externis hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, quæ ſunt, ut ajunt, plethoræ depletrices, venæ ſectio brachii dextri, aut lateris ex quo fluere, aut tumere ſolebant, optime quæ à plethora impendent pericula avertet; nihil enim vetat quacumque parte ſolvatur, modo natura levetur onere: Poſtea vero ſi malleoli vena tundatur, ut cava per lumbos excurrens, etiam exoneretur, non erit abſonum, præcipue ſi hac parte dolor aliquis, aut pondus ſentiatur, vel præceſſerit. Quod ſi etiam turgeant hæmorrhoïdes, natura viam demonſtrante, per quam onus deponere nititur, aperiendæ frictione ex linteo aſpero, aut ex folio ficus, vel medicamento Hollerii, ex pulpa colocynthidis in oleo convenienti incocta, puta oleo amygdalarum amararum, ano alligata, quam ſpatio quinque horarum, hæmorrhoidas aperire ſcribit: Si his tamen uti non liceat propter dolorem, commodius aperientur ſanguiſugarum admotione. Interea ſi ex venæ cubiti apertione, ſanguis corruptus effluxerit, cacochymiæ, ſicut & plethoræ habenda eſt ratio; purgantibus ſcilicet, prout extracti ſanguinis color indicabit. Licet enim hæmorrhoïdes externæ, dicantur à Laurentio plethoræ depletrices, quia à duabus iliacis, & ramulo venæ ſacræ emanant: Internæ vero cacochymiæ evacuatrices, quod originem ducant à vena inſigni quæ à ramo ſplenico, ad muſculos uſque ani, & inteſtinum rectum interius ſe porrigit; Non eſt hoc ad verbum accipiendum; Solet enim natura, utrumque vitium per quaſcumque vias expellere. Sua eſt venæ cavæ cum propaginibus cacochymia; ſua eſt venæ portæ: Sæpius tamen plethoræ ab externis hæmorrhoïdibus; cacochymiæ ab internis ſuccurritur: Ideo magis timendum ab internarum ſuppreſſione, ex qua præcipue tot morbi, quos ſupra enumeravimus ſcaturire ſolent: Ipſæ quippe ſæpe fluunt; externæ vero raro, aut nunquam, niſi aperiantur. Magis igitur habenda eſt ratio internarum, cum præter naturam ſupprimuntur, & quocumque modo procuranda earum apertio, ut ad eas ſolito noxiorum humorum facto decubitu, ad alias partes, nobiles præcipue, non confluant: Hoc autem primo venæ ſectione malleoli, in mediocri quantitate; deinde aliquo unguento aperiente, turundis eo illitis intromiſſo, ut

Lib. de morbis inter. cap. 51.

Rarius fluunt hæmorrhoides externæ.

℞. Olei

℞. Olei nucleo. persi. & lini ana ℥ß. succ. cæpæ, & ciclam. ana ʒij. pulv. sterc. columb. ℥ij. butyri rec ℥iß. ceræ parum, fiat unguentum.

Purgatio ex aloë pura aperit hæmorrhoides.

Purgationes instituendæ ex aloe pura, in forma pilularum, à ʒß. ad ʒj.

Aliud extremum est, cum præter modum fluunt hæmorrhoïdes; unde virium dejectio, cachexia, & sæpe hydrops. Ad hoc facienda primum revulsio est, apertione venæ cubiti, partitis vicibus, digito per intervalla vulneri imposito; quater scilicet, in trium vel quatuor unciarum sanguinis extractione. Interea danda est dosis laudani, post triduum iterando, si opus fuerit: Postea sumendum de croco martis astringente, per aliquot dies mane, à scrup ß. ad scrup. j. cum conserva rosarum misto. Quidam utuntur syrupo corallorum, ex tinctura eorum cum succo limonum extracta confecto; Ego vero probarem potius sal eorum, seu magisterium, cap. de flux. hepat. descriptum ab Hartmanno, in pract. chymia, quod facilis est præparationis. Si ora venarum oculis se prodant parvi plumaceoli pulvere suberis combusti, & mumiæ cooperti imponantur; tela etiam aranearum imposita sanguinem sistent: Ad hoc etiam juvabunt ligaturæ partium superiorum, cucurbitulæ hypochondriis admotæ sine scarificatione. Vitæ ratio, quæ hæmoptoïcis præscribi solet. Purgationibus quotiescumque opus fuerit, præscribendæ, ut capite de dysenteria. Quidam utuntur pilulis de bedellio sæpius repetitis, de quibus quotidie sumenda ʒß. aut alternis diebus, hora ante pastum; oportet enim alvum esse fluidam, ne conatu egerendi, fluxus sanguinis augeatur. Quod si per os nolit ægrotus sumere medicamenta, enematibus utendum in parva quantitate, ex decocto emolliente, quibusdam mixtis consolidantibus, ut poligonum, bursa pastoris, sanicula, &c. dissolvendo in ℔ß. decocti, mellis ros. ℥ij. & ℥iß. olei hypericonis; vel ex jure carnium pingui, in quo consolidantia decocta fuerint; vel ℥iij. olei ros. iniiciantur ex parvo syphone, ante ventris exonerationem: Quod fit etiam dolentibus hæmorrhoïdibus, ne duritie excrementorum exeuntium ano dilatata augeatur, qui ex se satis urget dolor, ad quem demulcendum multa sunt in ordine remediorum alphabetico descripta; Ideo hic supersedebimus.

Medicamenta sistentia nimium hæmorrhidum fluxum.

PRO-

PROGNOSTICA.

Melancholicis, & nephriticis, hæmorrhoïdes supervenientes bonum. Hipp. apho. 11. sect. 6.

Hæmorrhoïdes antiquas sananti, si una non servetur; periculum est, aut hydropem, aut tabem supervenire. Hippo. apho. 12. sect. 6.

Insanientibus varices, aut hæmorrhoïdes si superveniant; insaniæ fit solutio. Hipp. apho. 21. sect. 6.

Hæmorrhoïdes à quadragesimo, ad sexagesimum annum, nunquam in pueris, raro juvenibus accidunt.

Ex hæmorrhoïdibus ægre fluentibus, obortæ vertigines; apoplecticum quidpiam ominantur, Hipp. coac. 21. cap. 13. lib. 2.

Hæmorrhoïdum commoda multa, quando nigra per eas effluunt. Duret. in coac. ex aphor. Hipp. 25. sect. 4.

Hæmorrhoïdes & ad plethoram deserviunt, & ad cacochymiam.

Hæmorrhoïdes per epigenesim obortæ, malæ; bonæ vero per metaptosim.

Hæmorrhoïdes apoplecticis salutares. Hipp. coac. 3. cap. 23. lib. 2.

Maniacis prope jam alienato cerebro, inutiles. Duret. in coacis.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Vir Quidam nobilis, à longo tempore laborans hæmorrhoïdibus, cum didicisset à me paratum fuisse unguentum, sedandis hæmorrhoïdum doloribus præstantissimum: quod est unguentum de linaria, à Wolphio inventum, & pluribus Medicis Germaniæ communicatum, rogavit me per Chirurgum, ut parum ad ipsum mitterem, cujus petitioni libenter concessi, maximumque ab unguento levamen accepit; aliquid tamen remanebat, ad perfectam curationem adipiscendam, quod à Chirurgo ordinario ignorabatur: summo enim ex podice parte interio-

Hæmorrhoïdum dolor, & ani fistula sanati.

terio-

teriori, aliquid fœtens ſemper exudabat. Altero Chirurgo in conſilium adhibito, animadverſum eſt parvulum foramen, capitis aciculæ tantum patiens, in quod introducta acicula, paulo ſuperius apparuit: ex quo parvam fiſtulam eſſe concluſum eſt, quam fæces intrantes, cum ventris fieret egeſtio, fovebant: Itaque cum unum foramen ab alio non multum diſtaret, ſtatutum eſt filo traducto, ſpacium illud, ejus ſenſim facta conſtrictione abſcindere, ſine læſionis ſpincteris timore, quo peracto ſanata eſt fiſtula & ægrotus quoque.

OBSERVATIO II.

Dolor Hæmorrhoidum ſedatus unguento de linaria.

Quidam Medicus Maſſilienſis, fratrem conjugis curans ab hæmorrhoïdibus, non inveniens anodynum, audita vi prædicti unguenti in doloribus hæmorrhoïdum demulcendis, rogavit unum ex conſanguineis, ut tantillum à me peteret; cujus applicatione maxime levatus eſt, ſicut & omnes qui in poſterum uſi ſunt. Hoc unguentum ſemper apud me ſervatur, ſine ovi vitello; de quo, recenti ex ovo extracto, tantum impono applicationis tempore, quantum unguenti quantitas requirit. Nunquam rerum uſu ſimile inveni anodynum, in externarum hæmorrhoïdum dolore ſedando, licet variis uſus fuerim, quæ habentur deſcripta, ſicut & hoc unguentum de linaria, in ordine remediorum alphabetico.

OBSERVATIO III.

Idem effectus ab unguento quodam pomato.

Quidam Epiſcopus, atroci hæmorrhoïdum dolore afflictus, non inveniens anodynum; ſpeciem quamdam pomatæ à Chirurgo accepit, ex cujus applicatione tantum levamen percepit, ut in gratiam beneficii accepti, decem nummos aureos illi dederit; ut retulit mihi vir quidam religioſus, mihi familiaris, dato anodyno talis deſcriptionis, quam in gratiam laborantium communicare volui.

℞. Butyr. rec. in vino albo cocti q. ſ. ſevi ex ſemicandela aquæ roſa. ℥ij. pomi raſpati, omnibus invicem. coctis in aqua roſarum fiat pomata colata. v. ordinem alphabe.

De

De Mensibus retentis.

CAPUT XII.

Præter bonum propagationis individui, commoda quæ diximus evenire, ex hæmorrhoïdibus, recte fluentibus, eadem prorsus à mensibus, naturæ lege quolibet mense erumpentibus, accidere fatendum est: Hoc sciunt Medici, & mulieres quotidie experiuntur; sicut & contrarium, ab eorum suppressione præter naturam, quæ quo magis corpus plethoricum, & cacochymum extiterit, eo graviora inferet symptomata. Cum autem menstruæ purgationis duæ sint causæ; una corporibus indita mulierum à natura: quæ est præcipue, movens sanguinem quolibet mense, sive multum, sive paucum, ad ejusmodi excretionem, propter bonum universi, generationem scilicet, quæ non fieret defectu conceptionis, ad quam menses, aut sanguinis ad matricem, omnino necessarius est: Altera est ex occasione, nempe sanguinis abundantia in mulieribus, propter earum constitutionem viris frigidiorem; unde minor in illis dissipatio, & succorum alibilium major redundantia, & occasio mensium, multum, aut minus fluentim, pro sanguinis tenuitate, aut crassitudine, & plenitudinis varietate, quibus si comes fuerit cacochymia, cum labore, ut plurimum, fit menstrua purgatio: Unde symptomatum varietas à suppressis mensibus, deducitur à varietate plenitudinis, & cacochymiæ; multo autem plura à cacochymia, quæ tum vulgaris est, tum malignæ alicujus qualitatis particeps. Quare etiam si nulla ratio conceptionis esset habenda, ut in viduis, & virginibus, quæ hac purgatione indigent; Propter tamen impendentia plenitudinis, & cacochymiæ, cum adsunt, mala, procuranda mensium eruptio, iis quarum natura hoc requirit: in aliis vero minime, quæ scilicet à suppressis mensibus non male habent, ut quædam mulieres, quæ etiam si viro junctæ, toto tamen vitæ decursu optima, ut aliæ mulieres, fruuntur valetudine, sine mensium beneficio, quia à natura ad talem purgationem omnino sunt ineptæ, sicut & ad conceptionem, licet quædam mulieres, ut

Commoda, quæ feminis eveniunt, mensibus, stato tempore fluentibus.

Nonnullis feminis nunquam fluunt menses, absque earum incommodo.

quidam referunt, multoties conceperint ſine ulla unquam menſium apparitione: In quibuſdam etiam virginibus, non eſt laborandum in menſium provocatione, cum bene valent, licet jam viro maturis, quia nondum tempus præfinitum menſium eruptioni advenit: Neque in mulieribus à longo morbo ægre convaleſcentibus, quæ per aliquot menſes non purgantur, nullo in partibus huic excretioni dicatis, exiſtente impedimento, donec corpus vires omnino receperit, & ad partium nutrimentum, & ad menſium purgationem, ſatis fiat ſanguinis. His omnibus ad menſes provocandas, non ſunt adhibenda remedia, niſi nuptis ratione conceptionis hoc fiat. Quibus vero præter naturam menſes ſupprimuntur, hæ ſemper male habent; horroribus corripiuntur, & febribus, faciei color non bonus, cibum non appetunt, urinæ craſſeſcunt, cor palpitat, lac quandoque habent in mammis, ex Hippocrate, gravitas toto corpore moleſtat, lumborum, & tibiarum dolores, & interdum aliarum partium: Ex quibus omnibus vel præſentibus, vel abſentibus, debet etiam conſtare Medico, de ſuppreſſione menſium ab uteri geſtatione, quæ omnium maximi eſt momenti, ne curatio vertatur poſtea in medentis dedecus, & in perniciem fœtus, deplorandam, cum mortuus in lucem editur, quod Deus avertat. Vidimus tamen Medicos non parvi nominis, diu, & multum colluctatos, in provocandis menſtruis, donec motus infantis in utero remediorum finem faceret. Quapropter ſolers debet eſſe Medicus, & prudens, in ſuppreſſionis menſium cauſis inveſtigandis; in iis præcipue, quæ utero gerunt innuptæ, quia de induſtria imponunt Medicis, ut aborſus ſubſequatur. Ad hoc multa ſcripſit Hippocrates. Aphor. 61. ſect. 5. ait quod ſi purgationes non prodeant, mulier vero neque horrore, neque febre corripiatur, & cibi faſtidia adſint, eam uterum geſtare exiſtimandum. Apho. 41. ejuſdem ſect. conſulit ſcire volenti, an mulier conceperit, mulſam dormituræ propinandam, quod ſi tormina patiatur circa ventrem, concepiſſe; ſin minus, minime. Sed ſi huic aphoriſmo fides adhiberetur: non ſolum apud Medicos, conſtaret de geſtatione uteri: ſed etiam apud mulierculas, hac de re valde ſollicitas. Magis fidendum ſignis ab oculorum inſpectione

Symptomata, quibus affici ſolent feminæ, quorum menſtrua purgatio non rite procedit.
Aphor. 39. ſect. 5.

ne

ne ſumptis, de quibus Hippocrates lib. de ſuperfœtat. Prægnantem, inquit, mulierem, ſi aliter non cognoſcas, oculi tracti, & caviores fiunt, & candidum oculorum albedinis naturam non habet, ſed lividius exiſtit. Hoc ultimo ſigno, conſanguinea uxoris meæ agnovit primam ejus graviditatem; eminentes tamen oculi, & cavi non fiunt niſi procedente uteri geſtatione: Quod ſi hæc accidant cum facie macilenta, & boni coloris, cum oculis fixis, ut aiunt, certiſſimum eſt graviditatis ſignum. Quod ſi Medicus hæc ſcire non poſſit, conſulat parentes; & vicinas, quæ prægnantis putatæ mulieris conſuetudine utuntur. Quomodo autem agnoverim, prægnantes mulieres ægrotantes ex uteri geſtatione, dicetur in Enarrationibus. Interea quibuſdam cauſis ſuppreſſionis menſium allatis, ad alias veniendum; quarum prima quæ occurrit, quæque in mulieribus venit conſideranda, quibus nunquam menſes prodierunt, anno ætatis vigeſimo tranſacto; vitium eſt conformationis partium, ad uterum pertinentium, de quo non cogitandum, niſi multis auxiliis fruſtra tentatis: Adde quod non niſi à perito Chirurgo, eorum aliquod agnoſci poteſt, durumque ſit mulieribus, has partes viſui exponere: Cum hæc etiam rara ſint, ad ea de quibus ut plurimum nobis conſtat, ut eſt intemperies præcipue frigida, quæ ſanguinem craſſiorem reddit, partes conſtringit, obſtructiones parit, & partium facultates debilitat. Gignitur potiſſimum hæc intemperies, à mora in locis frigidis, ſeſſione ſupra herbam virentem, manſione in aqua frigida; hæc autem præcipue cum fluunt menſes: Ad hæc longa mœſtitia, & peccata in victu, à quibus fit ſanguis craſſus, aut fœdi virginum colores oriuntur; de quibus omnibus fuſiſſime apud Authores. Eorum igitur omnium habita ratione, victuque aperiente præſcripto, incipienda cura ab aliquo purgante, quod minorativum vocant, niſi urgeret plethora, quæ ab injecto enemate, venæ ſectionem poſtularet, ante medicamenti exhibitionem: Quibus adimpletis, ad uſum apozematum aperientium, & menſes moventium veniendum, ut.

Vitium conformationis partium, interdum eſt cauſa menſium ſuppreſſionis.

℞. Rad. valeria. eryng. & erythrod. ana ℥ß. folior. arthem. puleg. cuſc. borrag. ana mß. flor. borrag. & calend. ana pj. ſem. petroſ. & dauci, ana ʒj. fiat ex his decoctio. Acc. ℥iiij. ſyru. de

Variæ formulæ medicamentorum ad ſuppreſſa menſtrua.

de arthem. ℥iß. ſucci limon. vitriolo chalybis impraegnati, ut infra dicetur ʒij. aut iij. fiat apozema, capiat mane, & quatuor conſecutis diebus.

Vel ex praedicta decoctione apozematis cum ſyrupo de arthemiſia loco ſacchari fiat ſyrupus perfecte coctus, ut ille ex quo fit ſaccharum roſaceum, qui poſtea ſucco praedicto in debitam conſiſtentiam reducatur; quod Gallice eſt *decuire*. Ex hoc ſyrupo capiat ex cocleari mane jujuna ʒiij. per aliquot dies.

Vel ex hoc Syrupo, chalybis vitriolo impraegnato, cum trochiſcis & myrrha fiat opiata, de qua capiat mane per aliquot dies ad parvae caſtaneae magnitudinem, ſuperbibendo parum vini albi oligophori.

Modus impraegnationi ſucci limonum à chalybis vitriolo, talis eſt.

℞. Chalybis praep. cum duplo ſulph. calcinando in crucibulo, ut artis eſt, pone in vaſe vitreo, ſuperinjice ſuccum limonum recentem ſi haberi poſſit, ita ut digito ſupermineat, ſtent in ſole, aut loco calido, per 24. horas, movendo per intervalla, & coletur ad uſum dictum.

Intera purgandum corpus per intervalla, quodam pharmaco ſpecifico, ut eſt vinum hyſtericum purgans Hartmanni, cap. de hyſte. paſſione deſcriptum. Aliquando, prout deprecantur aegrotantes purgantis ſpeciem; utor pulvere cornachini, vel in forma pilularum, vel in juſculo carnium diſſoluto, in quo arthemiſia coxerit, vel in forma morſuli, cum ſyrupo de arthemiſia formati. Horum omnium loco, utor fere ſemper curatione, per pulverem cachecticum facta, cujus utendi modus docetur cap. de cachectia. Exacto utendi tempore, jubeo balnea parari in hunc modum.

℞. Ligni junip. minutim inciſi ℔ß. rad. valer. erythrod. petroſel. ana ℥ij. folior. malv. alth. mercur. arthem. puleg. matricar. nepet. orig. rutae ana mij. flor. chamaem. mj. flor. geniſt. borra. ana mß. ſummit. ſabinae miß. ſem. dauci ʒij. bacc. lau. & junip. ana ℥ß. fiat ex his balneum, in quod mane ingredietur calidum tribus diebus continuis, venam malleoli dextri tundendo ad ℥vj. tantum, poſt primum balneum; reiterando ex pede ſiniſtro, ſi menſtrua non fluant, in eadem quantitate; non eſt

eſt enim multum ſanguinis detrahendum, in hac curandi methodo, ut fere fit, quia ejus quantitas in aqua, non facile deprehenditur. Quod ſi multum ſanguinis detraxeris, & extra vires, reliquum in corpore retinebitur ad corporis nutritionem, parumque aut fluent menſes, aut nullo modo. Quod etiam accidet, ſi in horum omnium admiſtratione, idoneum tempus non obſervetur, ſaltem in aliquibus. Tempeſtas quidem maxime propria, veris eſt principium, tunc enim ſanguis moventur ad exteriora; verum ſi neceſſitas urgeat, non procraſtinandum. Tempus quod eſt omnino in provocandis menſibus obſervandum, illud eſt in quo natura ſe accingit ad talem excretionem, ante quam noſtris remediis omnino paratam, eam invenire oportet, venæ ſectionibus brachii faciendis, cum purgationibus aperientibus jam dictis: Cum vero tempus eruptionis menſium appropinquat, balneis utendum, venæ ſectionibus ſaphenæ, & quæ maxime valent ad ciendos menſes, quorum multa ſunt deſcripta in ordine remediorum alphabetico. Quod ſi non conſtet de tempore, quo ſunt fluxuri menſes, quia vel nunquam fluxerunt, vel inordinata prodierunt; ſpreto verſiculo, cui raro fides adhibenda.

Idoneum tempus venæ ſectionis obſervandum ad provocanda menſtrua.

Luna vetus veteres; Juvenes nova luna repurgat.

Sciſcitandum ab ægrotantibus, aut parentibus, utrum ſtatutis quibuſdam menſis diebus, pejus habere ſoleat, lumborum, ventris, pectinis dolorem ſentiens; gravitatem circa renes, aut ardorem percipiens; crurum quoque & tibiarum gravitatem; difficultatem anhelitus; hypochondriorum tenſionem; gravitatem etiam, & capitis dolorem: Quæ omnia, aut quædam ſaltem ſolet, natura edere, circa tempus eruptionis menſium, præcipue cum ægre fluunt, aut ſupprimuntur; cujus motus ſtudioſe intueri oportet, in morbis curandis, ut ſimul cum ea agentibus, res nobis optime cedant. Cum igitur in muliere curanda à menſium ſuppreſſione, ſtatuto quodam menſis tempore, ſupradicta quædam fiunt; oportet ante illud tempus, remedia omnia adhibita eſſe, niſi forte balneum, & quædam malleoli venæ ſectio, in mediocri quantitate, quia fit tantum ratione motus ſanguinis, ad partes inferiores; non autem ratione vacuationis.

PROG-

PROGNOSTICA.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre ſuperveniente, cibi faſtidia accidant, prægnantem eſſe putato. Hippocr. apho. 61. ſect. v.

Si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac habet, ei menſtrua defecerunt. Hippocr. apho. 39. ſect. v.

Muliebribus cohibitis veniunt epilepſiæ, ventris profluvia longa, nonnullis hæmorrhoïdes. Hipp. coac. 10. lib. 3. tract. 9. de morb. mulie.

Suppreſſionem menſium gravius ferunt ſteriles, quam illæ quæ jam pepererunt; quia, vide Hippocr. lib. 1. de morb. mulie.

Mulier quæ non peperit, gravius, & citius ægrotat à menſibus. Ibid.

Sex menſium ſuppreſſio incurabilis eſt Hippocrati. Ibid.

Menſibus deficientibus, ſanguis è naribus fluens bonum. Hipp. apho. 33. ſect. 5.

Suppreſſis menſibus accidunt ab utero morbi. Hipp. apho. 57. ſect. 5.

A ſuppreſſis menſibus, inſania, melancholia, hydrops, pthyſis, vomitus ſanguinis.

A ſuppreſſis menſibus eadem accidere ſolent, quæ à ſuppreſſis hæmorrhoïdibus.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Mulier menſtruis ſuppreſſis laborans, curata pulvere cechectico.

Mulier quædam diſcedens in partiam mariti, circa finem Septembris, toto autumno, & hyeme bene habuit; vere autem, æſtate, non aſſueta regioni calidæ, fere ſemper febribus correpta ægrotavit; ita ut in natale ſolum ſe recipere cogeretur: In quo tamen ex reliquiis præteritorum morborum, & mœrore ab abſentibus, marito, & liberis, iterum ægrotans, venter maxime intumuit hydropicorum more, cum omnimoda menſium ſuppreſſione, ingenti ſpiritus anguſtia, faciei pallore, inappetentia, & quadam febris ſpecie. Ab amicis

cis vocatus ut illi opem ferrem, inveni meliuſcule habentem; ſumptis enim quibuſdam purgationibus à Medico loci præſcriptis, moles ventris multum receſſerat: ceteris de quibus ſupra remanentibus; præcipue ſpirandi difficultate, qua etſi lento gradu incederet, cogebatur per intervalla ſupina jacere, in locis potiſſimum acclivibus. Totum curationis ſcopum, in provocandis menſibus poſitum exiſtimavimus, nullamque de hydrope ſuſpicionem habendam; licet remedium quo uti volebam, utrumque affectum reſpiceret. Præſcripſi itaque uſum pulveris cachectici per viginti dies, ter purgato corpore, ante, in medio, & fine, ut docetur cap. de cachex. Quo pulveris uſu, ante præfinitium tempus erumpentibus menſtruis, aliis non fuit opus auxiliis, quæ in ſubſidium venire ſolent, ut ſunt balneum, venæ ſectiones molleoli, & alia quædam, paulatimque, & brevi perfectæ ſanitati eſt reſtituta. Qua methodo multas alias mulieres ſanavimus.

Observatio II.

Spirandi difficultas, a menſibus retentis.

Maſſiliæ quædam ſancti Benedicti ordinis ſodalis, virgo 25. annorum, brevibus intervallis repente ſpirandi difficultate laborans, tanquam cauſa exiſtente in pulmonibus, à Medico Cœnobii ordinario curabatur: Cum autem eo abſente, vocatus eſſem in Cœnobium pro alio ægrotante, rogaverunt ſorores ut eam inviſerem; omnibuſque rite perpenſis, nullam ſcilicet eſſe tuſſim, nullum ſputum, ſpirandique difficultatem eſſe per brevia intervalla, & parvæ interdum durationis, affirmavi dyſpnœam illam, ſpeciem eſſe ſuffocationis matricis, cujus curam in provocandis menſibus ſuppreſſis poſitam eſſe: uſuque decocti ſplenis bovis, in pharmacopœa reſtituta Quercetani, cap. 6. decoct. deſcripti, erumpentibus menſtruis, ſanata eſt à ſpirandi difficultate. Vide Enarrationes cap. de cachectia.

De nimio ab utero ſanguinis profluvio.

CAPUT XIII.

Nimium ſanguinis profluvium multorum malorum origo.

Quidquid naturæ modum excedit, licet in principio bonum extiterit, perſeverantia fit vitioſum : ut ſunt multæ naturæ excretiones, quæ ipſa duce incipientes, nimia tamen diuturnitate, res ægrotantis in diſcrimen adducunt : Ex hoc genere eſt ſanguinis profluvium ab utero, de quo nunc agimus; ſive ex menſibus inordinatis, ſive à partu, ſive ex aborſu accedat, in quibus moderatus ſanguinis fluxus, à gravibus morbis mulieres vindicat: ſicut inordinatus fons eſt, & origo quorumdam, niſi prius vitam cum ſanguine fundant: Longe enim major eſt numerus morborum, & ſymptomatum, quæ à menſium ſuppreſſione efficiuntur, quam quæ ab eorum profuſione generantur, ex qua qui fiunt morbi, non ſunt ab utero, ut illi qui fiunt à ſuppreſſione, ut docent Hippocrates apho. 57. ſect. 5. & Galenus in commentario ; Cujus doctrinæ ſemper rationem habui, in morbis mulierum curandis, nunquam utero cauſam eorum referens, niſi aut ſuppreſſis menſibus, aut ut par eſt non fluentibus: Ex nimium vero abundantibus, morbi ſimpliciter eveniunt, ut ex larga narium, aut alterius partis hæmorrhagia ſolet accidere, caloris ſcilicet naturalis refrigeratio, virium imbecillitas, cachexſia, & hydrops: Quæ ut avertantur, cauſa profluvii prius cognita, cuique ſua cura adhibenda. Galenus ubi ſupra, quaſdam enumerat nimii profluvii cauſas ab utero. Prima eſt venarum ad uterum pertinentium, ora nimium patentia. Deinde ſanguis tenuior, aut calidior. Poſtero cachexſia in ſanguine, corpus gravans, ex qua natura per venas uteri, ſe exonerare nititur. Aliæ cauſæ deſcribuntur ab Authoribus; In cap. de ſput. ſangui. nempe quæ vaſa aperiunt, exedunt, aut diſrumpunt, inter quæ eſt magna plethora, mulieribus præcipue, quibus à longo tempore menſes non fluxerunt : Cauſæ etiam externæ, caſus, ictus, violenti animi motus; quibus particulares adduntur, ut partus laborioſus, aborſus, coïtus frequentior, & ulcera : Quarum

Variæ cauſſæ hæmorrhagiæ uteri.

quo

quo major erit concursus, eo fluxus sanguinis immoderatior, atque pertinacior. Si tantum itaque à plenitudine fluxus existat, in principio fit cum levamine, licet nimio postea fluxu vires afficiantur. Si à partu laborioso, aut aborsu, nimium sanguinis effundatur, ora venarum nimium patent, aut earum quædam facta est insanabilis dilaceratio, quæ interdum præcipitem affert mortem. Aliæ causæ, ex ardore, aut dolore, & colore sanguinis in linteis patebunt, sicut & cacochymia, aut alia sanguinis qualitas, ex venæ sectione. His rite perpensis ad curationem veniendum; Primum debita vitæ ratione præscripta, imperando quietem; habitationem in locis frigidiusculis, si sit æstas; abstinentiam ab acribus, calidis, & salsis, & ab omnibus animi motibus violentis. Somnus sit consueto longior, nulla venus, frugaliter vivat, rebusque astringentibus, & sanguinem temperantibus, & incrassantibus: Aliis deinde Medicinæ universalibus auxiliis, immodici profluvii causa est oppugnanda. Quæ si sit plethora, quandiu vires ferunt, victus rationi, & naturæ, totum negotium est committendum; Si autem modus excedatur, naturæ motus compescendus, venæ sectione brachiorum pro viribus, cucurbitarum applicatione juxta mammas, sine scarrificatione, ligaturis dolorificis extremitatum superiorum, pharmacisque dicendis in Enarrationibus. Si ora venarum nimium pateant, præmissis revulsionibus, astringentibus, & consolidantibus, utendum per os sumptis, & in vulvam immissis, pectinique, & lumbis admotis, de quibus in enarrationibus. Si sit aliqua cacochymia in sanguine, quam natura per venas uteri nititur expurgare, non statim confugiendum ad ea, quæ sanguinis fluxum cohibent, nisi esset virium jactura: Sed cacochymia corrigenda partim venæ sectione, partim purgatione, ex apozematibus sanguinem purificantibus. Si sanguinis fervor adsit, venæ sectione temperandus, & victu idoneo; jusculis præcipue ex herbis hepaticis, & refrigerantibus cum sale prunellæ. Si acrimonia sanguinis, fluxus causa existat, quæ ex ardore, & dolore partium per quas fertur agnoscitur; victu magis quam venæ sectione corrigenda, usu præcipue seri lactis cum saccharo rosaceo, quod calidum sumere jubeo, iis quæ imbecillæ sunt

Curatio hæmorrhagiæ uteri,

Quibus mediis peragenda, si adsit Cachochymia.

ſtomacho, ſicut & aliis; venæ tamen ſectione, revulſionis gratia non interdicendum. Si tenuitas ſanguinis juncta calori, incraſſantibus utendum, & refrigerantibus, venæ etiam ſectione, parvo foramine facto. Si ſanguinis tenuitati jungatur frigiditas, unde ſanguis fit aquoſus, coctio viſcerum roboranda, incraſſantibus etiam utendum, & venæ ſectione in parva quantitate, ad revellendum; & in omnibus cauſis, ſanguinem ſiſtentibus, de quibus multa in Enarrationibus, & ordine remediorum alphabetico. Si tandem ulcus ſit cauſa profluvii, quod ex dolore perpetuo, & ex ſanie mixta ſanguini, aut pura, agnoſci poteſt, venæ ſectio fieri poteſt revulſionis gratia; omnibus tamen præcipue palmam præripiunt vulnerariæ potiones, & injectiones, de quibus cap. de dyſente. miſcendo cum potionibus aliquid ducens ad partem affectam, ut eſt arthemiſia: Si autem dolor ab ulcere valde urgeret, utendum injectione deſcripta in ordine remediorum alphabetico, titu. Ad matricis ulcera.

PROGNOSTICA.

Menſibus abundantibus morbi eveniunt: & ſubſidentibus accidunt ab utero morbi. Hippo. apho. 57. ſect. 5.

Mulieri menſes ſi velis ſiſtere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone. Hippo. apho. 50. ſect. 5.

Si mulieri prægnanti purgationes prodeant, impoſſibile eſt fœtum bene valere. Hippo. apho. 60. ſect. 5.

In fluxu muliebri convulſio, & animi deliquium, malum. Hipp. apho. 56. ſect. 5.

Multo ſanguine fluente, ſingultus, aut convulſio ſuperveniens, malum. Hippo. apho. 3. ſect. 5.

Menſtruiis nimium fluentibus, retrahendis, ſanguinis vomitus prodeſt.

Profluvia ſanguinis immodica, periculoſiora ex aborſu, quam à partu.

Profluvium menſium immodicum, animi deliquium minatur, ſyncopen & mortem.

Ex nimio ſanguinis profluvio ab utero, cachexſia, & hydrops.

Sanguinis profluvia ab utero diururna; licet parum ſanguinis effundatur, non vacant periculo.

Immodica ſanguis profluvia ab uteri ulcere, non curantur, aut difficulter.

A menſibus nimium fluentibus, eadem pericula quæ ab aliis hœmorrhagiis immodicis.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Mulier quædam Maſſiliæ, cum illi caput derepente, à cauſa interna concuſſum eſſet: Secundum doctrinam Hippocratis in coac. & prorrh. incidit ſubito in maximum ab utero ſanguinis profluvium. Cum autem alicujus conſilio, lumbis, & pectini, eſſent admotæ aranearum telæ, in ſartagine cum aceto acerrimo frictæ, in modum cataplaſmatis calidæ; ſtatim qui affatim ſanguis erumpebat, pedetentim fluente, ut mihi ipſa retulit mulier, à præſenti periculo eſt liberata. Quod adhuc juveni, mihi alta mente repoſtum eſt.

Hæmorrhagia uteri, admotis aranenarum telis pectini & lumbis ſanata.

OBSERVATIO II.

Mulier quædam Maſſiliæ, celebris Cauſidici uxor, cum tempus, & ætas, appropinquaret ceſſationis menſium, frequenter, & inordinate, abundanti ſanguinis fluxu ab utero corripiebatur: Quod multis aliis mulieribus, circa idem tempus accidiſſe vidimus: ſitque in ore muliercularum, cum tunc temporis ſit menſium inordinatio, eorum ceſſationem adeſſe. Unde autem hoc accideret, quod ante ceſſationem menſium omnimodam, fieret in ſeneſcentibus mulieribus fluxus inordinatus, & quandoque periculoſus, prorſus ignorabam: Nunc vero hoc ſcribens attentiorique animo perpendens, exiſtimo hoc tempore, fieri menſium inordinationem, ex uſu remiſſo, qui non ita urget, ut antea ſolebat, cauſis ſeneſcentibus, quæ quod una vice factum eſſet, pluribus efficiunt. Cum ſæpius autem, & plus quam par eſt hoc tempore fluunt menſes; hoc non accidit, quod terminus ceſſationis inſtet: fieret enim omnibus mulieribus; ſed quod tunc temporis, ſubeſt in venis ca-

Hæmorrhania uteri, inſtante ob ætatem, ceſſatione fluxus menſium.

cochymia quædam, quam natura expurgare conatur per venas uteri: ſicut & humorem acrem ſanguini permixtum: Dicitur enim fluxum ſanguinis ab irritatione expultricis, quantitate minus peccare, quam à debilitate retentricis; magis tamen eſſe inordinatum, propter irritantem acrimoniam, quæ ſemper ad excretionem ſtimulat. Quod ſi irritatio expultricis, & debilitas retentricis ſimul concurrant, neceſſe eſt profluvium eſſe inordinatum, & modum excedere, ut fortaſſe in hac muliere, cui erumpente ex improviſo ſanguine, præter modum, & non ſtatuto tempore, venam cubiti dextri, ſtatim ſecandam juſſi, ſecundum vires extracto ſanguine, cucurbitulis poſtea juxta mammas impoſitis, ſequentem deinde potionem hauriendam dedimus.

℞. Aquæ plant. ℥iiij. philon. perſi. ʒj. ſalis prun. ʒß. ſyru. cydo. ℥j. fiat potio.

Telis etiam aranearum, modo ſupradicto uſi ſumus, quibus reſtrictus eſt ſanguis: Quoties autem iterum erumperet, ad eadem confugiebam remedia, niſi cum fieret venæ ſectio ex brachio, cujus quantitas erat tantum ℥iiij. digito qualibet uncia extracta, foramini impoſito, tanto tempore, quantum inſumitur in recitanda ſalutatione Angelica; ſic enim magna fit revulſio, nulla aut parva virium jactura: geſtanti deinde emplaſtrum contra rupturam ſupra lumbos, omnino ſanguis reſtitit: Propter tamen calorem, æſtivo tempore melius eſt partem ſæpius inungere unguento comitiſſæ.

OBSERVATIO III.

Hæmorrhagia uteri doſi Laudani ſanata.

Nobilis quædam virgo jam ætate provecta, 35. annorum ſcilicet, neſcio quibus de cauſis, incidit in immodicum ab utero ſanguinis profluvium; Quamobrem rogavit per nuncium, ut in oppidum in quo habitabat venirem, quod libenter præſtiti, geſtans ut mandatum erat, aliquid ſanguini reſtringendo idoneum, quod erat laudanum hoc modo paratum.

℞. Maſti. carab. ana gr. vj. arthem. croc. ana gr. iiij. opii præp. ut ſæpius dictum, gr. j. cum ſyrupo cydonio. fiat morſulus, devorandus hora ſomni: Quod ſi ſanguis non reſtringatur, alius morſulus poſtero die devoretur, niſi ex primo multum ſo-

ſopiatur, quo ita ſe habente, dies integer interiiciatur: Quibus obſervatis, & revellentibus quæ præceſſerant, ſanata eſt.

OBSERVATIO IV.

Mulier quædam nobilis prægnans, nimio conatu egerendi aborſum paſſa, ex nimio ſanguinis profluvio, verſabatur in maximo periculo, non habens adjutorem; quippe rure habitans, & de nocte. Sciens maritus in propinquum me veniſſe caſtellum, miſit ſervum, nulla temporis nocturni habita ratione, quippe res urgebat, ut quamprimum lecta epiſtola, è lecto ſurgerem domum ſuam venturus, quam ingreſſus, & de rei eventu certior factus, hærebam dubius, remotus à Chirurgis, & Pharmacopœis de nocte, & valde urgente neceſſitate. Inter hæc venit ſtatim in mentem, auxilium de telis aranearum, magnaque earum quantitate collecta, & in ſartagine, cum aceto frixa, pectini, & lumbis imponendas, calide imperavi, cujus applicatione pedetentim reſtitit ſanguis, totaque nocte reliqua dormivit ægrotans, nullo alio indigens remedio expergefacta, mirantibus omnibus, quomodo in hujuſmodi rerum concurſu, nocte intempeſta, & carens pharmacis, ex re futili inveniſſem remedium.

Hæmorrhagia ex abortu ſanata telis aranearum.

OBSERVATIO V.

Felici hujus rei eventu, data eſt mihi anſa utendi eodem auxilio, in quodam juvene, quem hæmorrhagia critica, in maximum vitæ diſcrimen adduxerat, jacebat quippe mortuo ſimilis, ſine pulſu, cum frigidis extremitatibus: Quod autem mihi magis metum augebat, unum erat; Pharmacopœum ſcilicet, hoc ipſo die, medicamentum purgans propinaſſe, numerantem morbi principium, ab hora decubitus, quæ fuerat veſpertinis horis; quod quidem potius numerandum erat, ab hora qua febris invaſerat cum horrore, quæ matutinis horis fuerat: Credens itaque Pharmacopœus, ſe ſatis habere temporis à ſummo mane, uſque ad veſperam, ut purgantis actio perficeretur, & omnes eſſent abſolutæ dejectiones, propinavit pharmacum ſummo mane, quod naturæ motum non potuit avertere; hora enim qua morbus inceperat cum horore, eodem quinto die facta eſt criſis per hæmorrhagiam, fluente alvo, & naſo: Perturbatus Phar-

Hæmorrhagia critica narium iiſdem telis ſanata.
Vid. coac. 1. cap. 13. lib. 2.

Pharmacopœus, quidquid valebat excogitare exhibebat; hæmorrhagiæ tamen perſeverantia, & ſignis ſupradictis exterritus, accerſendum me juſſit circa horam tertiam veſpertinam. Intrans in cubiculum, viſa ſanguinis excreti ſtupenda quantitate, & reliquis ſignis, de quibus ſupra, juſſi ſtatim remedium ex telis aranearum parari, ſupra nares, & frontem applicandum, quod expectationem meam non fefellit; ſanguis enim paulo poſt omnino reſtitit, & ab inferis quaſi revocatus adoleſcens, evaſit periculum.

OBSERVATIO VI.

Inordinatus menſium fluxus tribus Laudani doſibus ſanatus.

Uxor cujuſdam civis ex præcipuis hujus urbis, à ſexto partu incidit in immodicum, & inordinatum menſtruæ purgationis profluvium, in pejus ruens, quoties menſes revertebantur; ita ut procedente tempore, fieret pluris quotidie ſanguinis eruptio, per multos dies, cum ſemel incepiſſet; Interdum unius diei, aut plurium fiebat intermiſſio, deinde revertebatur profluvium. Cum vero ſpes erat remedia aliquid profuiſſe, ſolito menſtruæ purgationis tempore adveniente, in pejori ſtatu res eſſe videbantur, & de ſalute conclamatum. Sic per quatuor menſes, & amplius, conflictatum eſt, ſtante ſemper natura, & morbo. Deſperatis rebus adhibitus ſum in conſilium, in quo præter communia auxilia quæ allata ſunt, tria propoſui; remedium ex telis aranearum; crocum martis aſtringentem; & laudanum ſupraſcriptum, cum uſu juſculorum ſanguinem ſiſtentium, & hujus fervorem temperantium, levi præmiſſa purgatione, & in rem præſentem idonea. Cumque Medicus ordinarius ultro ab inviſenda ægrotante deſiiſſet, illam quaſi depoſitam, curandam me ſuſcipere oportuit. Tunc accuratius res omnes perpendens, viſa mihi eſt fluxio à capite fieri, ſanguinis movens profluvium, quoties ad lumbos perveniret, natura per venas uteri humorem gravantem expurgare conanti: Hanc avertere fluxionem tentavimus, parvis venæ ſectionibus, & ad ſanguinis minuendam putredinem, quæ maxima erat; tentavimus etiam avertere levibus purgationibus: Imponendum quoque juſſi ſcapulis veſicatorium, quod propter intolerabilem urinæ ardorem, mutavimus in pyroticum ſupra ſuturam coronalem, qua parte ſagittalem attingit, eo quod frigus in tota hac regio-

regione ſentiret, de quo in poſterum fluente fonticulo, non conquerebatur: Præter cetera in vitæ regimine præſcripta, prævalebat caro bubula in juſculis, quæ ſanguinem multum incraſſat: vinum rubellum virium ratione concedebatur, parum aſtringens, & valde dilutum aqua, in qua nodulus maſtiches incoquebatur; aqua enim ferrata, ora venarum aperit, imo ventrem movet ex Germani cujuſdam ſententia, cui Riverius aſſentit cap. de diarrhœa, & dyſent. Purgationes, quia ægrotans genera quædam purgantium deprecabatur niſi in forma pilularum concinnata, fuere omnes ex mercurio dulci feliciter exhibitæ, ex gr. x: tantum cum duobus ſcammonii ſulphurati, roboratis, & in formam pilularum, cum guttula ſyrupi concinnatis; facile enim cedebat purgantibus ægrotans, ideo alia timebam, quibus oportet uti, cum in forma pilularum utendum eſt. Sanguinis profluvio urgente, uſus ſum telis aranearum modo jam dicto, quæ non ita feliciter ut alias ſunt uſurpatæ; præſcripſi quoque crocum martis aſtringentem, tribus conſecutis diebus mane ſumendum, quantitate ſcrup. j. qualibet vice, cum conſerva roſarum in formam pilularum concinnatum. Præterea juſſi, ut pluribus diebus mane uteretur juſculis hepaticis & refrigerantibus, immixtis quibuſdam ſanguinem ſiſtentibus hunc in modum.

℞. Folior lactu. portul. endiv. cichor. hepat. ſcabio. oxalidis, ana mj. centin. bur. paſtor. plantag. millefol. ana mß. decoquantur in juſculo carnium bubularum ſemiconfecto, in colat. ℥vj. diſſol. ſalis prunellæ ʒß.

Poſt hæc, fluente iterum ſanguine, præſcripſi doſim laudani ſupra ſcripti, hora ſomni ſumendam, quæ ſanguinem compeſcuit, dormiente tota nocte ægrotante: Interea multa, & infinita proponebantur remedia; quiſque enim ægram inviſebat, Medici, ut mos eſt, ſibi partes aſſumens, quorum quibuſdam uti permittebam. Tandem erumpente iterum ſanguine, præſcripſi tres doſes laudani prædicti, hora ſomni ſumendas; duas quidem duabus conſecutis noctibus; tertiam vero, duabus interjectis, aut una tantum, prout expediret; quibus profluvium omnino cohibitum eſt, manſitque ægra per menſem integrum, reparandis viribus indulgens. Menſe exacto quaſi menſtrua

purgatione redeunte, iterum fluxit sanguis, satis tamen moderate, non autem sine timore ægrotantis, à qua sæpissime rogabar, quid sentirem, illi ingenue respondi nulla me velle adhibere remedia, ne motum fortasse naturæ, ad pristina officia redeuntis impedirem; & quidem recte, sanguis enim per aliquot dies moderate fluens, sponte restitit, perfectæ sanitatis signum, quod postea confirmatum est, non amplius fluente sanguine nisi statuto mensium tempore.

De Uteri præfocatione, seu hysterica passione.

CAP. XIV.

Plurima quæ de hysterica passione scribuntur, non arrident auctori.

Passio hysterica, secundum auctorem, non est simplex affectus, sed varius a vapore maligno exhalante in variis partibus exitatus.

Dum à me considerantur prima exordia, & processus affectionis, quæ uteri præfocatio dicitur; & à quibusdam, præcipuo quodam jure, hysterica passio: Non possum convenire in multis quæ scribuntur de illa. Primum quidem, quod sit intemperies frigida; Quod fiat motu uteri ad superiora; Quod tantum gignatur à semine corrupto, aut mensibus retentis: ut autem ingenue fatear quid sentiam; dico hystericam passionem, non esse unum simplicem affectum, sed plures, à vapore maligno exhalante, cujusvis materiæ corruptæ, vel præter naturam effervescentis, ut in melancolia hypochondriaca, circa uterum, & interdum in ipso stagnantis; pro natura quantitatis malignæ, & secundum naturam partium quas impetit, varia symptomata efficientis. Si cor, palpitationes animi deliquia, anxietates, asphyxias; Si instrumenta respirationis, jactationes suspiriosas, præfocationes, quas vocant uteri, Si ad caput ascenderit vapor ille malignus, prout vel cerebri substantiam, vel meninges, vel utrumque attinget, diversa, aut mista excitabit symptomata; affectum soporosum, garrulitatem, tremores, convulsiones, typhomaniam, capitis dolores. Si tantum medullam spinalem, aut nervos; convulsiones, tremores, stupores. Si in visceribus hæreat vapor; rugitus intestinorum, partium hac parte positarum varias commotiones. Si ad stomachum feratur vapor; ructus frequentes, cardialgiam, nauseam, & quandoque vomitum. Si antem plures partes vapor-

por invadat, mixta erunt ſymptomata, & naturæ aliquando tam variæ, ut à veneficis indita putentur: Neque hoc ſine ratione; multa enim ejuſmodi, corporibus noſtris arte venefica immittuntur, quæ non niſi ex effectibus diverſis, ab iis quæ à natura fieri ſolent internoſcuntur. Cum igitur ſub hyſterica paſſione plures affectus comprehendantur, unicam omnium cauſam eſſe vaporem malignum aſſerimus, varia ſymptomata, & morbos inducentem; ſecundum partium varietatem, quæ ab illo afficiuntur: Quare muliercularum errori implicantur, qui utero ſurſum aſcendente, hyſtericam paſſionem fieri exiſtimant: Neque enim concedi poteſt uterum ſuis ligamentis firmatum, ſurſum ita aſcendere poſſe, ut motum diaphragmatis impediens, officiat reſpirationi uſque ad præfocationem, cum tempore geſtationis novem menſium, in quo valde turget, id non efficiat, licet tunc anguſtia ſit quædam ſpiritus, præcipue à paſtu. Quod ſi tempore graviditatis, quod rarum eſt, interdum fiat hyſterica paſſio, hoc non fit compreſſione diaphragmatis ab utero, fieret enim omnibus prægnantibus, ſed potius occurſu alicujus vaporis maligni, à materia quadam corrupta circa venas uteri, ex menſium prohibitione, naturæ legibus facta. Verum cum daretur, ex aſcenſu uteri, fieri hyſtericam paſſionem; cum hæc ſuffocatio, eſſet tantum una ſpecies hyſtericæ paſſionis, valde mancum eſſet, per hanc ſolum definire, cum ſint plures: Non negaverim tamen in hyſterica paſſione, uterum plerumque moveri; ſed motus ille non eſt cauſa hyſtericæ paſſionis, imo potius è contra: Cauſa enim hyſtericæ paſſionis, vapor ſcilicet malignus, utero gravis, & infenſus ſicut & aliis partibus, cogit eum ſe variis motibus contorquere; ut ab eo quod illi moleſtum eſt ſe expediat. Cum autem huic vapori ſit proprium, actiones partium quas invadit lædere, diaphragmatis, & aliorum inſtrumentorum reſpirationi inſervientium, ejus occurſu impediuntur, unde ſuffocatio illa, quæ dicitur hyſterica. Affectum quoque non permanentem, affirmare eſſe intemperiem frigidam, quæ ex Galeno nec cito fit, nec cito deſinit, minus ſtare poteſt, quam per refrigerationem; & ſi in aliqua ſpecie ſit corporis refrigeratio: cum ſcilicet vapor ille malignus, ad cor, & cerebrum aſcendit; tanta enim fit tunc plerum-

Uteri aſſcenſus non eſt cauſa paſſionis hyſtericæ.

rumque spirituum cohibitio, & horum principiorum alteratio, ut mulier gravi somno sopita jaceat, sine pulsu, aut parvo, cum totius corporis refrigeratione, nulla interdum in gravissima passione hysterica, apparente ad sensum respiratione. Adde in hoc affectu, non semper esse refrigerationem, sed sæpe calorem, ut vidimus in quibusdam mulieribus, temperamento calidioribus, vino meraciore, & calidis gaudentibus condimentis. Præterea leves sunt quædam hystericæ passiones, simplicem tantum, & parvam efficientes spirandi difficultatem, sine alio symptomate; Quædam frequentes tantum ructus moventes: Quare hujus affectus expositio, neque per refrigerationem, multoque minus per intemperiem frigidam, neque per ascensum uteri describi potest: Melius autem per affectionem ab utero, ex vaporis maligni ascensu, exhalante à materia corrupta, vel effervescente circa uterum, diversa symptomata efficiente, pro varietate partium, ejus occursu affectarum. Ex hoc patet quid sit affectus hic, & qua ratione curandus; vacuando scilicet humorem corruptum, aut effervescentem; aperiendo vias, & vaporum ascensum impediendo. Si sint obstructiones, ut fere sunt, expediendæ menses provocantibus, qui vel non fluunt, vel parce fluunt, vel propter quandam obstructionem, non omnimoda fit vacuandorum expurgatio; quæ sunt omnium sententia, post Galenum, semen corruptum, aut materia menstruorum retentione corrupta, à qua, ut ait, fiunt leviores hystericæ passiones, quam à semine, multis de causis à Mercuriali enumeratis, lib. 4. de morb. mulier. cap. ultimo. Sed quærerem libenter ab eis, quanam in parte semen illud corrumpatur: Non quidem in propriis receptaculis ad ejus conservationem factis, nisi in gonorrhœa virulenta, qua multæ mulieres laborantes, hystericis passionibus non tentantur: Si igitur semen corrumpitur, non potest illud fieri, nisi in cavum uteri emissum in coïtu, aut per nocturnas pollutiones, aut alia titillatione; quæ & viduis, & virginibus viro maturis, sine coïtu accidere possunt, sicut & nuptis, quæ raro hoc affectu tentantur: Porro autem, si hysterica quædam passio est à semine, quod non nisi in matricis cavo corrumpitur; cur non excidit obambulantibus, sicut aliæ impuritates, aut sicut semen à coïtu cum non retinetur; cur in-

Passio hysterica fit ascensu vaporis maligni ab utero.

Lib. 6. de loc. affec. cap. 5.

Semen retentum non est causa passionis hystericæ.

injectionibus detergentibus non posset deturbari, & sic facilis esset, hujus speciei hystericæ passionis curatio, nec tam atroces, ut putatur, inveheret paroxysmos: Nullus tamen hac curandi ratione utitur, manetque sæpe affectus per longa temporum intervalla, per vices repetens, iis tantum quæ non purgantur, vel male purgantur. Nam cum menstrua purgatio recte se habet, non fiunt hystericæ passiones: alioquin non staret doctrina Hippocratis, & Galeni, apho. 57. sect. 5. abundantibus menstruis morbos ab utero non evenire. Cujus doctrinæ fundamento, existimandum est nullam esse mulierem, qualiscumque sit generis, sive vidua, sive virgo, sive nupta, cui menstrua non defecerint, aut diminute fluant, si hysterica passione tentetur. Licet autem Galenus, lib. 6. de loc. affec. cap. 5. asserat viduas hoc symptomate frequentius aliis tentari; non affirmat causam esse à semine corrupto simpliciter; sed ideo ait, probabile esse fieri à semine retento. Ego vero existimo hujusmodi viduis, quæ scilicet, ut inquit Apostolus, non sunt in deliciis, propter vitam quam degunt solitariam, & tristem, melancholicos succos coacervari circa venas matricis, à quibus vel corruptis, vel effervescentibus, ut in melancholia hypochondriaca, facta vaporum elavatione, fit hysterica passio, aut aliud symptoma pro natura, & qualitate humoris retenti, quæ aliquando ita maligna est, ut non sit recurrendum ad semen corruptum. Quæ omnia non parvum mihi dubium injiciunt, an à semine corrupto & retento possit fieri hysterica passio: Quod quidem permanebit, donec viderim hysterica passione laborantem viduam, aut cœtus alicujus religiosi verginem, cui menstrua recte processerint. Sed à quacumque causa proficiscatur hic affectus, diximus supra tribus curationem absolvi: Quorum ultimum, vaporis scilicet ascensus prohibitio, respicit maxime paroxismum; alia vero duo ut caveatur, horum primum est vias aperire, per quas materia vacuanda, ne retineatur, & corrumpatur, quod menses provocantibus perficietur, ut docetur cap. 12. superiori: Alterum versatur in materiæ corruptæ, & malignæ vacuatione, sicut & effervescentis temperatione: Quæ si semen corruptum est, cum nullibi inveniam posse corrumpi nisi intra matricem; nullam viam magis

Viduæ sæpius afficiuntur passione hysterica, propter tristiam & vitam solitariam, non vero a semine corrupto.

gis idoneam putaverim, quam ipſum deturbare injectionibus uterinis, ex decocto caulium rubrorum, mercurialis, arthemiſiæ, radicis ariſtolochiæ rotundæ, & melle. Interea utendum ſemen minuentibus, & ejus motum compeſcentibus: Quare mulier ſi nupta, congreſſu viri frequentius utatur; ſi virgo, nubat, niſi caſtitatem promiſerit; alioqui frugali vita utatur, & refrigerante; fugiat virorum conſortia, nec quidquam audiat, vel reſpiciat, quod venerem redolere poſſit, utatur balneis, demerſione corporis in flumine, ſi tempeſtas ſit congrua, ſicut & potu aquarum mineralium, ut ſunt quæ virtute vitrioli ſunt imbutæ; contra enim hunc affectum plurimum valent præcipue mulieribus temperamento calidioribus, à quacumque cauſa proficiſcatur, affectus. Ut etiam ſemen minuatur & temperetur medicamentum ſequens ſæpius uſurpandum præſcribatur.

℞. Senn. agni caſti. ʒß. camph. gr. ij. terebenth. ʒij. fiat bolus cum ſaccharo, capiat mane.

Si autem cauſa ſit ſanguis menſtruus, mora propter obſtructionem, corruptione, & malignitate contracta, ut fere fit, menſibus viæ, ut dictum eſt, quocumque modo ſunt aperiendæ: Quia vero ſtagnans materia peccans, ſuccus eſt ut plurimum melancholicus, pilulæ de lapide lazuli, quæ deſcribentur poſtea cap. de febre quartana, cum opus erit purgante medicamento, imperentur: Vel ejus loco, doſis pulveris cornachini, in qua antimonium prævaleat, quod nihil aut parum facit ad ventris dejectionem; multum autem in delectu humoris purgandi, ut alias diximus, exemplo gayaci, cum miſcetur purgantibus pro lue venera: Horum etiam loco multum conferet vinum hyſtericum purgans, de quo in Enarrationibus, & de vaporum aſcenſu prohibendo, quod paroxiſmum avertit.

PROGNOSTICA.

Mulieri hiſtericæ ſternutamentum ſuperveniens; bonum. Hippo. aphor. 35. ſect. 5.

Hyſterica paſſio à ſemine corrupto, gravior quam à menſium retentione. Galen. lib. 6. de loc. affec. cap. 5.

Hy-

Hysterica passio, in qua pulsus, & respiratio abolentur, omnium periculosissima.

Hysterica passio, in qua respiratio multum offenditur, quandoque interficit.

Sæpe chronicus est hic affectus, repetens per intervalla.

Hyeme, & autumno, fiunt potissimum hystericæ passiones.

Pessimum est signum, si in præfocatione uteri, extrema madeant sudore frigido.

Nuptis etiam fiunt hystericæ passiones, gravidis raro, viduis frequenter; junioribus, minus quam ætate provectis.

Enarrationes de quibusdam Mulieribus hystericis.

OBSERVATIO PRIMA.

Mulier quædam nobilis, ætate circiter 35. annorum, firma satis utens valetudine, fœcunda, & viri non carens amplexu; incidit in uteri præfocationem magnam, & pertinacem, interdum quolibet die repetentem; alias alternis diebus, aut rarius, & inordinato invasionis tempore. Quotiescumque summo mane, moverentur per se sternutamenta, sigum erat paroxismi, eodem die post aliquot horas futuri; quo præsente, totum refugium erat fumus plumarum perdicum, aut soleæ ex corio crematorum, naribus exceptus, quo semper levabatur à spirandi difficultate, quæ maxima erat, perseverante nihilominus paroxismo, per semihoram, per horam, & interdum amplius. Juvabatur etiam odore assæ fœtidæ, cum castoreo, in nodulo inclusæ: Quod non fit, ut quidam scribunt, ex eo quod uterus malos aversetur odores; bonis vero delectetur: Experientia enim comprobat, quædam valde odorata prodesse, ut sunt pilulæ Plateri, ex gra. vj. moschi, benioin. ʒß. & saccha. ʒj. confectæ cum aqua cinamomi, dando scrup. ß. Cui quidem soli fidem non adhibuissem, nisi remedium cujusdam vetulæ à Solenandro descriptum, propter felicem eventum, illud etiam comprobasset, quod Riverius mirabilia præstare scribit, & simili casu exhibitium à se semper profuisse: Componitur autem hoc remedium ex dosi stupenda moschi, ex granis

Mulier histerica medicamento, cui ingreditur moschus curata.

Remedium anti histericum ex Solenandro.

nis ſcilicet xiij. & totidem ſanguinis draconis vulgaris in ℥iiij. aquæ florum malorum aureorum exhibitum. Sed remedia hæc ſunt magni ſumptus, & tantum pro ditioribus: Dabimus unum in ultima Enarratione, tria tantum ſimplicia recipiens, non minoris virtutis. Quaſdam etiam eſſe mulieres, quibus hyſterica paſſio exacerbatur fœtidis adhibitis; moſcho autem, & ambra, exhibitis demulceri, narrat G. Horſtius lib. 5. de morb. muli. obſervat. 26. Ex quibus fatendum eſt commentum eſſe, uterum bonis odoribus delectari; malos vero refugere: Cum inveniantur mulieres, quas ego quoque vidi quibus placebat odor moſchi, licet de affectibus hyſtericis conquererentur; alias vero quibus non placebat, quamvis non eſſent hyſtericæ: Quod in viris etiam accidit. Nam ego qui homo ſum, plus quam ſexagenarius, nunquam odorem moſchi ferre potui, niſi per modum prætereuntis: Quod ſi aliquid ejus ſolo odore imbutum, longiori tempore naribus meis oblatum eſſet, videbar mihi eſſe vacuus ab enteris, & ſtomacho; omnibus quæ in ventre ſunt everſis, cum parvo capitis dolore, & cibi faſtidio: Unde hoc? Nunquid quod homines patiantur, ut & mulieres ſimilem affectum, cum fit à ſemine, ut ſcribit Albertinus Bottonus lib. de morb. mulierum cap. 39. quod ridiculum eſt. Licet enim vir, & mulier, ſemen habeant, non ſequitur in utroque ſexu, à ſemine eadem fieri ſymtomata, quia in viris foras emittitur, nec intra corpus poteſt corrumpti, ad talia producenda ſymptomata; cum in gonorrhœa virulenta, nequidem hyſtericæ fiant mulieres. Quamvis autem homines quædam patiantur incommoda à ſemine retento, quæ ipſe Bottonus refert ex Galeno lib. 6. de loc. affec. cap. 5. ut ſunt capitis gravitas, vertigo, inappetentia, cruditas, febris, torpor, pigritia, & melancholica accidentia: Hæc omnia incommoda poſſunt quidem viris accidere, & mulieribus, à ſemine retento, tanquam à quadam plenitudine, effectus tamen, etiam in ipſis mulieribus, hyſtericæ paſſionis, non erunt, cum ab aliis cauſis extra uterum efficiantur: Nec à ſemine ſola quantitate peccante fit hyſterica paſſio. Quamobrem cum boni odores male habent viros, dicendum, ut & alii de mulierbus ſcripſerunt, hoc fieri à cerebro, quadam naturæ ſuæ repugnantia, cum tali odore af-

affecto, quod lege consortii afficit stomachum. Sic in quibusdam mulieribus, cerebrum ita à natura alienum est ab ejusmodi odoribus, ut ipso affecto, non solum stomachus, sed & uterus coafficiatur, cujus perturbatione, si in eo sit aliqua dispositio, excitatur quædam hysterica passio, quæ sæpissime tantum stomachica est. Ratio autem quæ redditur à quibusdam, cur hystericis in paroxismo, valde noceant boni odores; juvent autem mali, stare non potest in multis mulieribus, quod scilicet bonis odoribus partes superiores dilatentur, fiatque hac ratione vaporibus hystericis ascensus facilior, unde major oppressio; contra vero, natura malos odores adversante, partes superiores contrahuntur, ut quod noxium est aditu prohibeatur, eademque contractione vaporum ascensus prohiberi: Sed hoc in mulieribus quæ pharmacis moschum recipientibus juvantur, concedi non potest, nec juvare animadverti, nisi in specie hystericæ passionis quæ suffocationem invehit; imo vidi multas mulieres, respuentes ejusmodi suffumigia, aliis vero nihil proficere: Huic tamen valde juvabant, quia magna erat in paroxismo suffocatio. Hoc tempore admovebatur etiam pectini magna cucurbitula, licet à pluribus, duæ parvæ inguinibus adhibitæ magis probentur. Fiebant quoque ligaturæ dolorificæ digitorum pedis, & multa alia, quæ à variis locis mittebantur. Pro purgante, ad interscindendam causam, usi sumus vino hysterico purgante Hartmanni; quia autem mechoacam bonum non invenitur in hac regione sicut Massiliæ, neque chamædris semper est in promptu, hoc modo præscripsimus.

℞. Folior. senn. mund. ℥j. turbith. ʒiij. rad. brion. ʒij. folior. arthe. matric. cuscu. ana mß. flor. cordi. pj. salis gem. scrup. j. super hæc omnia incisa, & mista, injice vini prius fervefacti ℔ij. stent in loco frigido per diem; detur de colatura ℥vj. mane jujuno ventriculo, & vesperi circa horam tertiam, quandiu duraverit.

Præscripsi etiam emplastrum hystericum supra umbilicum gestandum quod multum profuit; hujus hæc fuit descriptio.

℞. Galba. in vino albo dissol. ℥ß. assæ fœti. ʒij. fæcu. brion. ʒß. olei gagat. ʒj. olei rutæ ʒij. ceræ. q. s. fiat emplastrum latitudine unius palmi dimidiati, rotundæ figuræ.

Ab his remediis non ita urgebat paroxiſmus; affectus tamen perſeverabat: Per id tempus diſcedens Maſſiliam, à parentibus vocatus: Cum relatum eſſet marito ægrotantis, eſſe quamdam vetulam Bayonæ, quæ hyſtericas paſſiones ſanabat, curavit ſtatim ut veniret, quæ viſa ægrotante, petiit ejus nomen, in fonte baptiſmatis impoſitum, levibuſque factis quibuſdam remediis ſanavit. Poſt tres annos rediens Maſſilia, inveni eam à quibuſdam menſibus eodem affectu laborantem; quam præmiſſa purgatione, uſu vitrioli martis ſanavimus, & pro præſenti, & pro futuro, ſpreta vetulæ diabolica ſuperſtitione: Hoc vitriolum Maſſiliæ paraveram, motus Hartmanni ſcriptis, à quo utendi modum didiceram; præparationem vero ex baſilica Crollii; clarius tamen ex additionibus Bauderoni. Hoc remedium optatis feliciter reſpondet, cum hujus affectus ſymptoma, ſuffocatione urget, potius quam alio modo, ut experientia ſum expertus; mirandum tamen ejus agendi modus: Cum enim peterem ab ægrotante, quid ex uſu hujus medicamenti perciperet; ſentio, inquit, ſuffocatione incipere volenti, aliquid in ventre quaſi manus deorſum comprimentes, & ita impediri paroxiſmum. Rogatus etiam jam à principio ventrem ægrotantis inſpicere, miratus ſum hydropem mole repræſentare, ita vero mollem, & tractabilem, ut nihil in eo ſubeſſe dixiſſes, tanta erat, quod in eo continebatur, levitas & ſubtilitas, nullam faciens tenſionem, nec ſonum: Quod omne diſcuſſum eſt, uſu vitrioli martis, perfectaque ſanitas adepta.

OBSERVATIO II.

Mulier hyſterica bolo ex aſſa fœtida, Caſtoreo, opio &c. curata.

Cum diſceſſiſſem in oppidum quoddam, viſurus ægrotantem: Medicus in eo ordinarius, expeditis quæ circa illum facienda erant neceſſaria, narravit mihi de quadam muliere, quæ poſt aliquot à partu diebus, frequenter, & ſubito, ſtupendo ſymptomate corripiebatur, immota manens, ſine ſenſu, & oculis clauſis, brevi tamen temporis ſpatio, in lecto decumbens, alioquin in terram concidiſſet. Quia autem ægrota obſtetricem quamdam vetulam, quæ ipſi adeſſe ſolebat parturienti, hac vice non adhibuiſſet, credebant omnes

arte

arte venefica, hoc ſymptoma fieri; quod & nobis etiam in mentem venerat, propter ſermonem habitum ab obſtetrice, iniquo ferens animo, aliam ejus loco fuiſſe adhibitam; non viſa tamen ægrotante, quod non eſſem vocatus, diſceſſi. Poſt annum, & amplius, perſeverante affectu, accepi literas à Medico ſupradicto, qui rogabat me, ut accepta epiſtola, hanc ipſam ægrotantem inviſerem, optimo ſpecifio, ſi quod haberem, contra hyſtericas paſſiones inſtructus, veniens inveni ægrotantem in lecto decumbentem propter ſymptomatis frequentiam; prandente enim me in cubiculo ægrotantis, ſepties tempore prandii, ejuſmodi ſymptomate correpta eſt ſupra deſcripto. Surgens à prandio, dedi Pharmacopæo oppidi ſpecificum, quod mecum attuleram, deſcriptum à Riverio, cujus hæc fuit deſcriptio.

℞. Aſſæ fœtid. & caſto. ana ʒß. ſalis arthemi. & croci ana gr. ij. opii præp. gr. j. cum ſerap. de arthem. fiat bolus.

A ſumpto hoc ſpecifico, non amplius incidit in ejuſmodi affectum, quem arte venefica inflictum putabam; ad cujus præcautionem purgationes hyſtericæ præſcriptæ ſunt, de quibus ſupra, & uſus aquarum mineralium, quibus nihil præſtantius ad prophylaxim.

Observatio III.

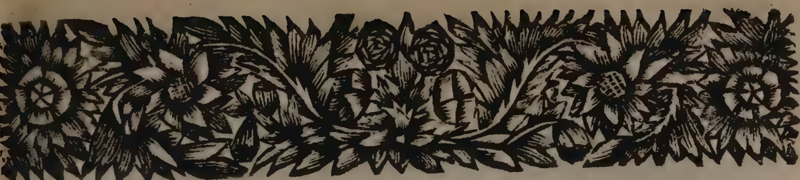
Mulier quædam nobilis in civitate, cepit conqueri poſt primum ſomnum de oppreſſione in viſceribus, capitis, & cordis dolore, animi deliquium minante, cum multis jactationibus & querelis morituram ſemper ſe affirmans. Exiſtimabam in principio hæc omnia eſſe à fluxione, cui erat obnoxia: Tamen cum viderem ſymptomata non ſibi conſtare, ſed reditu inordinato moveri, modo cum ſignis prima ſpecie formidandis, modo nihil mali præ ſe ferentibus; hæc omnia hyſterica eſſe affirmavi, ſtatimque dare de laudano meo paratu facili, & parvi ſumptus, ſtatui quod ſecundum partes dolentes, & morbos ſoleo parum immutare; pro ſomno enim conciliando, recipit tantum opium præparatum, & crocum pro correctivo, qui etiam ſomnum conciliat. Pro colico dolore, opium, & caſtoreum pro correctivo. In dyſenteria adduntur aſtringen-

Mulier hiſterica ſanata.

tia, & ſic de ceteris, quæ in variis capitulis videri poſſunt: Sic in laudano hyſterico, additur cum opio caſtoreum, quod reſpicit morbum, & opii correctionem, additur etiam aſſa fœtida, quæ multum valet contra hyſtericas paſſiones: In hac ægrotante igitur, tale compoſuimus ſpecificum, quod ſupra promiſimus.

℞. Caſto. & aſſæ fœtidæ ana ʒß. Opii præpar. ut ſæpiſſime docuimus ex Quercetano gr. j. cum ſyrupo de arthem. fiat morſulus, capiat ſtatim; A ſumpto morſulo omnia ſymptomata conquievere, nocte dormivit, & ſanata eſt.

OBSERVATIONUM NICOLAI CHESNEAU MASSILIENSIS. DOCTORIS MEDICI.

LIBER QVARTVS.

De Arthritide, seu morbo articulari.

CAPUT PRIMUM.

ARthritis nomen à Græco *to arthron*; Latinis per antonomasiam, à sævitia doloris, morbus articularis dictus; quanam in parte dolor, & ejus causa continens existere debeant, ostendit; ut jure hoc symptoma tali nomine vocetur: Quidquid tamen in juncturis existit cum dolore, morbi, aut symptomatis naturam assumens, arthritis non dicitur, nisi dolor ex affluxu humoris serosi, & acris, qui periodice pluries repetit, ex quo imbecillitas articuli recipientis etiam arguitur. Qui enim semel, aut per longa annorum intervalla, juncturarum doloribus corripiuntur, affectus non arthritis, sed recepto jam nomine, rheumatismus appellatur; sicut & ceteræ fluxiones, in varias corporis partes irruentes, sive externas sive internas, sive tantum semel hoc fiat, sive per vices. Sennertus tamen, tract. de arthri. cap. 1. de natu.

Arthritis latinis dictus morbus articularis, a sævitia doloris.

Rheumatismus quomodo differat ab Arthritide.

natu. arthrit. non probat in ejus definitione addi, quod per intervalla recurrit, quia in primo paroxiſmo, ſi apta nata ſit recurrere, non minus arthritis eſt, quam in aliis; ſicut febris tertiana, vel quartana, non minus tertiana eſt, vel quartana, in primo paroxiſmo, quam in aliis: Licet autem hoc verum ſit; quia tamen, per intervalla recurrere, eſt de eſſentia arthritidis, recte, & neceſſario, quod eſt de eſſentia rei, ponitur in ejus definitione; & ex eo melius innoteſcit natura arthritidis, ab aliis juncturarum doloribus. Cauſa hujus doloris arthritici, humor quidem eſt in juncturis, extra cavitatem ubi oſſa connectuntur, caret enim ſenſu; ſed in tendonibus, & membranis, articulos inveſtientibus: utrum autem humor ille in ipſis juncturis gignatur, an aliunde affluat, ex quibus locis & per quas vias, non conſentiunt Authores. Hippocrates lib. de affection. loquitur tantum de materia, ex qua fit arthritis. Hic morbus, inquit, à bile fit, & pituita, ſi commota in articulos incubuerit. Libro autem de locis in homine, & epiſtola ad Demetrium, ſcribit originem ducere à capite. Galenus lib. 10. de compo. medicame. ſecun. loca. differens de arthritide, ait, Arthritis eſt in omnibus articulis, podagra in pede, & iſchias in coxendice. Communem, ait etiam, habent hi tres affectus redundantiam humoris; ceterum aliquando irruens humor ſanguineus eſt; ut plurimum autem pituitoſus, vel ex pituitoſo, & bilioſo mixtus; quibus etiam miſcetur ſanguis: A capite autem humorem defluere oſtendit, ex eo quod poſtea ſcribit in curatione iſchiadis. Auxiliantur, inquit, etiam vomitus ipſis iſchiadicis, magis utique quam evacuatione per ventrem, ut qui revellant humorem repentem deorſum. Hoc etiam colligitur ex lib. 2. de different. febr. cap. x. ex Lacuna; dum ait, cerebrum, vel univerſum caput, excrementum in ſe collectum ad partes imbeciliores expellit. & lib. 6. de ſanit. tuen. cap. 9.

Cauſa doloris arthritici.

Paracelſus qui podagram curabat, ut ex ejus epitaphio colligitur; licet conceptis verbis raro loquatur, barbaris, & obſcuris nominibus caliginem mentibus offundens; aliquid tamen doctrinæ nobis afferet, ad hujus affectus cognitionem, multoque magis ad curationem, cum optimis in omnibus ſit ſemper inſtructus remediis. Tractatu ille de podagra, ait, morbus

Paracelſus curavit podagram.

per

per se est liquor, cujus causa secus non habet, ac salsum minerale, aut succus acetosus; hujusmodi si in microcosmo producatur, & in synoviam, quæ talia aversatur impingat; tunc prout salis natura acuta, pontica, acetosa, vel alkalica existit, ita synovia afficitur, & dolorem, morbumque concipit. Est autem synovia, ex doctrina illius, substantia illa quæ proxime abit in alimentum partis, ex cujus colore, variat synoviæ color: Ideo lib. 1. de tart. cap. 2. tract. 4. ait synoviam in podagra esse gluten album, quo nutriuntur ligamenta: Et in annotationibus cap. 3. lib. 1. de tart. tract. 2. vocat synoviam, aquam articulorum. Ex his Petrus Fuhemannus, in consil. de podagri. fluxionib. inveterat. quod habetur lib. 8. obser. Grego. Horstii, observ. 2. Hæc colligit. Proxima morbi causa, inquit, partim efficiens est; illa, juxta Paracelsi dogma, sal est volatilis, & subtilis, qui cum fluxionibus, & catarrhis capitis, in ligamenta, & tendines articulorum se se insinuat, & vehementi acrimonia, dolores intolerabiles excitat. Paracelsus tamen cap. 2. de utroque elleboro duplicem esse podagram statuit; unam ex sanguine, alteram ex fluxionibus capitis ortam. In sanguinea, inquit, podagra, sanguis ipse sævit instar rabientis canis; per astronomiam enim probatur, sanguineam podagram ex canicularibus concitari, per ipsorum influentiam; contra hanc podagram, elleborus non prodest: Sed contra alteram, quæ oritur ex fluxionibus, sive salsis, sive acidis, sive acribus, sive corrosivis; illæ enim fluxionum conditiones, non calor, non frigus, non humiditas, non siccitas, podagræ causa sunt: Quod si calor quidem, aut frigus, &c. sentiatur; id tamen ab accidente provenit tantum, ob laborem, & conflictum, quem novit sanum, & morbidum. Hæc doctrina, licet à multis rejiciatur, non parum prodest in cognoscenda podagricarum fluxionum natura; Podagræ vero, quam à sanguine furente instar rabientis canis, ortum ducere scribit Paracelsus; quia non fit tantum in canicularibus, sed & alio tempore, vere præcipue, sanguinis rabientis causam alteram statuerem, sales scilicet volatiles, & subtiles, qui cum fluxionibus à capite præcipitantibus immisti, venas subeunt, quorum contrarietate, cum his qui jam dissoluti in sanguine existunt, fit

Causa podagræ secundum Paracelsum.

Paracelsus duplicem statuit podagram.

fit ut videmus in ſale tartari, cum ſpiritu vitrioli, ſanguinis ebullitio, qua exardeſcit, & furit, febriſque accenditur, ex quibus varius fit humoris æſtus ad partes ignobiles, arthritim, aut rheumatiſmum generalem efficiens, pro natura humoris, de qua cap. de rheumatiſmo Fernelius lib. 6. de partium morbis & ſymptom. cap. 18. docte, breviter, & dilucide, differens de arthritide, totus ſingularis in quibuſdam exiſtit; præcipue dum ſcribit, cujus naturæ ſit humor arthritidis parens, unde in articulos influat, & per quas vias. Neque humor hic, continens arthritidis cauſam, inquit, tam varius atque traditur exiſtit; neque enim ſanguineus, neque bilioſus, neque melancholicus unquam eſt; ſed omnino vel pituitoſus, vel ſeroſus, perperamque arthritidis differentiæ ex humoris ſpecie ſtatui ſolent, ut illa calida, alia frigida ſit, ſed omnis frigida eſt, ex frigido humore genita; Quod ſi rubor, aut calor, interdum, maximeque in chiragra, & podagra cernitur; is non ex morbi eſſentia, ſed ex vehementia fit doloris, qui ruborem caloremque, nonnunquam & febrem accerſit; Quæ potiſſimum iis eveniunt, qui conſtitutionem corporis habent impenſe calidam, atque plethoricam, & qui levi occaſione febribus corripiuntur. Quod idem eſt, ac affirmare cum Paracelſo, hoc fieri ex accidenti, & ex conflictu. Unde autem influat humor, & per quas vias, paulo inferius exponit. Alia igitur quam ex intimis, inquit, eſt arthritidis origo; hoc autem caput eſt, non quidem cerebrum, aut interiores ejus ventriculi, in quibus excrementum pituitoſum cumulari, coacervarique ſolet; hoc vel foras per nares, vel per palatum in aſperam arteriam, atque pulmones, aut in ventriculum, interioreſque ſedes illabitur; ſed partes capitis externæ, & extra calvam poſitæ origo ſunt arthritidis, ex quibus ſupervacaneus humor, per ſumma corporis, ſub cute deorſum decurrit, venæ enim multæ ab externis jugularibus deductæ eo excrementa ſua tenuia deponunt.

Fernelius ſtatuit omnem podagræ cauſam eſſe frigidam.

Sennertus trac. de arthritide, cap. 2. contrariam omnino tuetur ſententiam, affluxum ſcilicet, humoris arthritici cauſam, fieri per venas, & arterias, humoremque in eis contineri affirmans: Sed omnes ejus fere rationes æque fluxioni à capite aſtipulantur; quas pro Fernelii, & Medicinæ luminarium, alio-

Sennertus affirmat cauſam arthritidis eſſe affluxum humoris per venas & arterias.

rumque quamplurimorum doctorum defensione, singulatim excutiam.

Prima ratio. Instante paroxismo in arthriticis, solent vasa quæ ad manus & pedes tendunt, & extremis articulis inseruntur, intumescere; ergo, &c.

Respondemus primo vasa sæpissime non intumescere; secundo si intumescant, id fieri, vel ex humore defluente à capite, qui non solum venas subit, sed alias etiam partes vicinas; vel, secundum Fernelium, vasa replentur sanguine, occasione doloris ad partem confluente, vel alios humores concitari, simul cum fluxione à capite, quod ipse Sennertus non negat, loco citato.

Secunda ratio. Morbus hic subito invadit, & affluxus subito fit; quod nonnisi per venas, & arterias fieri potest.

Respondemus fluxiones à capite, sive arthriticas, sive alterius generis, interdum fieri subito, interdum pedetentim; non ita tamen fiunt subito, quin primus sentiatur humoris affluxus. Respondemus secundo, argumentum nihil concludere, cum fluxio à capite subeat venas, & per eas sæpe feratur ad articulos; interdum sub cute, ut vult Fernelius; Et interdum per musculos, per media præcipue illorum spacia.

Tertia rato. Dolor ab uno loco in alium migrat, præcipue si parti affectæ repellentia, & refrigerantia applicentur; & qui dolor nunc pedem affligebat, pede liberato, nunc alterum pedem, vel manum affligere incipit.

Respondemus non esse opus adhibere refrigerantia, & repellentia, cum sine his, hoc quotidie fiat: Non quidem per venas, & arterias eo modo quo putat Sennertus; sed una parte relicta, in aliam à capite novo descendente humore: At qui jam in pede fixus erat, sursum remeare, & alterum pedem, aut manum affligere, errant qui talia imaginantur. Pedis potius subtiliori, & acriori cruciante materia discussa, altera irruit à capite recens, in aliam partem; neque enim omnino dolor sedatur in parte primum affecta, nisi rarissime; dolet equidem si moveatur, & sæpe tumet in longum tempus. Hanc quidem sursum materiæ translationem fieri non negarem, si per modum anathymiasis fieret, ut in arthritide vaga, de qua Wie-

rius lib. 2. obser. cap. de varenis. At humorem serosum, naturæ gravem, & molestum, atque in remotissimas partes excussum, sursum ascendere, & iterum venas, & arterias subire, hujus commeationis rationem non invenio; esset enim, ut inquit Helmontius, scribens de catarrhis, via crudelis, quæ trans fontem vitæ, malum humorem duceret. A vitæ fontibus quoquoversum malos humores expellere, naturæ quidem opus, ut in crisibus accidit, & etiam sine crisi; sed pedis humorem arthritidem facientem, per venas, & arterias ad manum ascendere, commentum est, & sententiæ Galeni. lib. 2. de differ. febr. cap. ultimo, omnino contrarium. Neque Hippocratis aphoris. 28. sect. 4. hoc probat. Quibus excrementa sunt biliosa, &c. Bilis enim tunc non est extra venas; multoque minus, quod biliosum apparet in excrementis, eas subit, ut ad caput feratur; sed quod intra venas est, vel per anathymiasim, vel cum sanguine ad caput ascendit. Nec idipsum etiam probat Calvi historia 3. Epide. sect. 3. cui derepente dextrum femur doluit, cum febre acuta; tertia vero die quiescente dolore, mente motus est: Delirium enim istud non humore, sed vapore ad caput ascendente factum est; Aut quod sæpe fit, parte principe, capite. v. g. à maligno aliquo humore in se concepto, vel aliunde translato oppressa, contendit natura, à parte principe ad ignobiles, hujusmodi humorem protrudere: sed copia, aut malignitate obruta, ab eo quod remanet opprimitur, non autem à portiuncula ad coxam, ut in Calvo, amandata, sursum remeante: Quemadmodum accidit in febribus malignis, in quibus exanthematum fit quidem eruptio, moriente interdum ægrotante; non retrocedentibus quæ jam in cute existunt, sed ab iis quæ intus remanent, aut ab exhalatione maligna, à quibus fiunt, partibus interioribus, præ debilitate, hærente; Sudor enim dum tendit ad cutem, vapor est, sicut exanthemata exhalatio quædam: unde facilis est eorum retrocessio. Sed dolor ab una parte in aliam migret, quantumcumque voluerit Sennertus, dummodo primus descensus humoris esset à capite, satis esset.

Naturæ opus est per crisim, a vitæ fonte malignos humores expellere.

Quarta ratio. Febres tum continuæ, tum intermittentes, in arthritidem terminantur, quod fieri non posset, nisi materia esset in venis.

Re-

Reſpondemus primo, non omnium febrium continuarum materiam eſſe in venis, & intermittentium, omnem fere extra venas. Sed ad rem melius ſibi reſpondebit Sennertus, quaſdam febres terminari quidem in dolores juncturarum, ſed hos dolores non eſſe vere arthriticos: ſicut & illi de quibus 7. collig. cap. 3. ſcribit de ſeipſo Averroës, ut infra videbitur, in reſponſione ad 6. argumentum Zacuti. Secundo dicimus, ceſſare febrem quæ à fluxione capitis in viſcera, originem ducebat, humore relictis viſceribus, ad articulos divertente. Tertio dicimus, dolores juncturarum non vere arthriticos, quibus febres terminantur, poſtquam quieverint, partes interdum debiles relictas, poſſe fluxiones podagricas à capite, in poſterum excipere, ceteris conſentientibus. Vide obſer. 4. cap. de colico dolore.

Omnium febrium continuarum materia non eſt in venis.

Quinta ratio, & omnium maxime infirma, qua neſcio quomodo vir doctus uti voluerit, hæc eſt. Tandem ſolet febris accidere, & pulſus mutatio fieri, quæ humorem in venis, & arteriis contineri indicant. Dij immortales! quot ſunt morbi, quibus tandem febris ſupervenit, quorum materia non eſt in venis; ut vulnera, pleuritis catarrhalis, pthyſis, multæ viſcerum affectiones, pororum conſtipatio, & plures alii, quibus ſatis probatur, non eſſe ſtatuendum à febre ſuperveniente, cauſam eſſe in venis. Imo ipſæ fluxiones à capite ſæpiſſime generant febrim, ut videmus in pluribus rheumatiſmis. Et hæ ſunt rationes quibus nititur Sennertus ſententiam ſuam ſtabilire: Videamus nunc quibus argumentis, quæ ab antiquis, & multis Neotericis, præcipue Fernelio, hac de re ſtatuuntur, conetur evertere.

Primum argumentum. Cum humor arthriditis cauſa, in venis, & arteriis contineatur, ratio nulla reddi poteſt, qua neceſſitate, vel naturæ, vel morbi, humores iſti, neceſſario prius in caput debeant aſcendere, ante quam in pedes ferantur; præſertim cum patens, & recta via ſit, qua per venas, & arterias, moveri, & in eos ferri poſſint.

Reſpondemus neminem negare, materiam humoris ex quo gignitur arthritis in venis contineri; non autem puram, quemadmodum cum decidit à capite, omninoque ſanguini eſſe

permixtam, à quo non separatur, nisi in tertia coctione, quæ fit in capite, cum per urinas præsertim, & sudores non excernitur, ut sit materia sufficiens gignendæ arthritidis, cum aliæ causæ concurrunt: Cujus autem naturæ sit ille humor; unde præcipua ejus materia; & quomodo in venis, & arteriis contineatur, passim hoc capite demonstratur. Tribus vero modis ad caput ascendere probari potest: Primo cum sanguini sit permistus, necessario cum eo, per totum corpus circumfertur, in partium alimentum: Cum autem caput multo alimento, præ ceteris partibus indigeat, majorem ex ea materia, generat humoris illius arthritici proventum; hoc autem multo magis, si caput fuerit imbecillum, tunc enim materia illa arthritidis, quæ salsa est, & acuta, ab imbecillo calore nec devicta, nec excreta, sedem sibi facit in sero, quod eam in gremio suo facile recipit, propter consentientes utriusque naturæ proprietates, aquosa enim facile sales dissolvunt, & cum ipsis miscentur: Hoc sero salibus varii generis imbuto, venæ, & arteriæ capitis turgentes, præ copia, aut frigore externo comprimente, illud in partes vicinas deponunt, unde variæ in varias partes fluxiones fiunt, ut dictum est cap. de fluxio. rejiciente qualibet parte, quod nutritioni ineptum est, & multo magis si qualitate molestum; Unde in varias corporis partes, ab una, in alteram aguntur hujusmodi humores acuti, donec in debiliorem rejiciantur, à qua, ut inquit Galenus, impossibile est relabi ad fortiores. Secundo modo, materia illa arthritidis causa, ad caput ascendit, per sanguinis circulationem, quam nunc omnes Anatomici fatentur, licet non eodem modo fieri scribant: Ego quidem, hac posita, miratus sum, quomodo sanguis ab uno brachio extractus, corruptus esset; post triduum vero ab altero extractus, purus existeret: Sicut & in nobili muliere, fluxione in pulmones laborante, cum febre acuta, cui in principio morbi, sanguis ab utroque brachio detractus, valde corruptus apparuit; post quatriduum vero, ex aperta saphena, purissimus effluxit, cum de industria, per modum fontis salientem sanguinem, in vasculo excipiendum curassem: Mirabar, inquam, quomodo per circulationem, sanguis purus cum corrupto, per triduum non fuisset immistus. Ex his nescio quid mihi

Tribus modis materia arthritidis sanguini permixta ad caput adscendere potest.

Lib. 2. de febrib. cap. ultimo.

mihi ſtatuendum de circulatione: Sed hac de re penes anatomiſtas; nobis tantum ſit curæ de iis quæ ad artis opera conducunt. Quemadmodum, quod animadverterim in pluribus venæ ſectionibus, ratione fluxionum à capite, ſanguinem extractum è latere, in quod fluxio impingebatur, valde corruptum extitiſſe; ex altero vero, nullo modo: Unde exiſtimandum eſt, fluxiones à capite delabentes in latus dextrum, vel ſiniſtrum, hujus lateris venas ſubire, & ſanguinem corrumpere, alio manente intacto; quod etiam contradicit circulationi. Poſſem etiam tertium modum addere, quomodo à venis & arteriis, humor ille aſcendat ad caput, qui ab epiſtola Hippocratis ad Demetrium deſumitur; caput ſcilicet in modum cucurbitulæ attrahere; ſed quia caput non attrahit, niſi ſanguinem alimentarium, ſufficient quæ dicta ſunt: Vi quidem, & coactum, invadunt vapores caput, & ab humoribus excrementitiis ad eum confluentibus patitur, præcipue cum imbecillum eſt; noxia vero attrahere, nulli parti inditum, imo potius expellere.

Secundo argumento, de venis tumentibus inſtante paroxiſmo; & tertio, de mutatione ſubita doloris ab una parte in aliam. Sat ſuperque reſponſum eſt ſupra, in primæ, & tertiæ rationis ipſius Sennerti reſponſionibus.

Quartum argumentum. Si humor ſub cute, per ſpatia deflueret, in partibus per quas tranſiret dolorem excitaret.

Reſpondemus hoc interdum fieri; alias vero minime, ſecundum naturam, & modum humoris deſcendentis. Cum enim humor pedetentim fluit à capite, nullibi hærens in via, poteſt circa ſenſum ad pedes uſque pervenire, nullum faciens dolorem, niſi in parte in qua ſedem figit, præcipue ſi non multus, & qualitate acri parum præditus. Hoc in pleriſque comprobavimus, qui cum doloribus partium inferiorum tentari inciperent, nullus intermediis fiebat, nec cuipiam veniſſet in mentem, effluxiſſe humorem à capite: Temporis vero progreſſu, aucta capitis intemperie, & ex inde humore excrementitio, facile percipiebat ipſe ægrotans, unde, & per quas vias humor irrueret, varias ſibi ſedes in deſcenſu faciente humore: Quod nunc in me ipſo etiam experior. Vide hac de re cap. 2.

Bbb 3 de

de fluxion. lib. 1. & Enarrationem 3. cap. 1. de doloribus ſtomachi, lib. 3. Ipſe etiam Sennertus fatetur, humorem à capite ſub cute defluere; ſed ſolito ſuo effugio, dolorem quem excitat in juncturis, negat verum eſſe arthriticum. At ſufficit ad ſolutionem argumenti, ut hoc fiat, cum ſæpiſſime, citra ſenſum partium intermediarum, accidat.

Sæpe accidere, ut quis ſubito ex ira vel furore in arthritidem incidat.

Quintum argumentum. Sæpe accidit ut ex ira, & furore, ſubito quis in arthritidem conjiciatur: quod certe accidit, humoribus in venis, & arteriis ſubito commotis: Si vero ſub cute capitis, illi ſenſim cumularentur, id accidere non poſſet.

Reſpondemus hoc argumentum parvi eſſe momenti: Quis enim ignorat, humores in capite fluxioni paratos, ſubito non poſſe concitari in aliquam partem, ex violento animi motu; imo ex ſubita capitis refrigeratione. Licet enim in capite ſenſim gignantur, ſicut alibi, qui jam ſunt geniti, fluxioni parati ſunt, ſubitoque in aliquam partem concitari poſſunt: non tamen ita ſubito, quin plures interdum horæ intercedant.

Sextum argumentum. Si origo humoris ſemper eſſet in externa capitis parte, cur ad eam ſedem, curatio præcipue non dirigitur, & veſicatoria, cauteria, & ſetacea, cervici non applicantur. Quaſi vero hoc non fiat, ſed humoris abundantia circumfluens, eludit hæc auxilia: Neque humor ad articulos irruens, illac tantum fertur, ſed per tempora, pone aures, & per totam capitis ſuperficiem: Aliquando tamen proſunt cauteria, & alia ejuſmodi, præcipue cum humor non abundat, ut patet ex Enarratione 2. hujus cap. & ex multis aliis experientiis.

Septimum argumentum & ultimum. Si origo humoris ſemper eſſet in externa capitis parte; etiam ſigna ejus ibi cumulati, & deſcendentis adeſſe deberent, quæ tamen in plurimis non animadvertuntur, quos capite plane ſalvo arthritis invadit.

Frigus inſolitum capitis, eſt indicium humoris in eo cumulati.

Reſpondemus ad hoc probandum, non eſſe opus ut adſint omnia ſigna, quæ à Fernelio recenſentur, tam cumulati, quam deſcendentis humoris; ſufficiunt quædam magis propria; Ideo cumulati humoris, ſatis eſt frigus capitis inſolitum, aut dolor, cui evaneſcenti, ſuccedunt poſtea inferiorum partium dolores:

Satis

Satis est etiam, ad cumulantis se humoris indicium, ut fiant in capite parvi tumores, sive duri, sive molles, sponte post aliquot dies evanescentes; sicut & mollis crassitudo cutis capitis insolita, si tactu præcipue doleat: Ego quidem scio, me his signis, pluries prædixisse partium inferiorum dolores futuros. Satis quoque est, si ægrotus fateatur se esse capite imbecillo, vel minimos, caloris, aut frigoris sentiens appulsus. Adde si antea doloribus capitis esset obnoxius æger, parvulisque fluxionibus supra dentes, guttur, aut corizam sæpe facientibus: Quia progressu temporis, invalescente causa fluxionum, augetur humor excrementitius, ultraque progreditur. Descendentis vero humoris, signum maxime proprium est, frigus insolitum, aut calor, aut dolor, alicujus partis superioris, v. g. colli, scapularum, & dorsi, quæ parte inferiore dolente, ut plurimum evanescunt, nisi fiat epigenesis; tunc enim propter humoris abundantiam, partibus inferioribus affectis, supernæ non liberantur. Quod si cuipiam hæc non sufficiant, quæ in pluribus, & in me ipso partim expertus sum, & experior; precor ut propria experientia edocti, id ipsum fateri cogantur; fiatque illis, quemadmodum Galenus, loquens de dolorum generibus, scripserit de Archigene, qui ita omnium affectuum, inquit, proprietates describit, ac si omnes ille fuisset perpessus. Quod autem capite plane salvo, fiat quispiam arthriticus, omnino falsum est: Videntur quidem bene valere à capite; quia cum hoc morbo tentari incipiunt, humor paucus est, quam ob rem, suæ generationis non dat indicium, præcipue si statim atque genitus est dilabatur à capite: Nec illius descensus ullum sæpe signum ostendit, nisi in aliqua parte descendens moram faciat, ut multoties comprobavimus. Sed progressu temporis, postquam capitis refrigeratio, & imbecillitas auctæ sunt, altasque egerunt radices, semper quædam ex supradictis signis deprehenduntur, plus, minus, progradu intemperiei, & imbecillitatis, ut videbitur in Enarrationibus. Sed video Sennertum solito suo effugio, dicentem, hoc raro apparere in arthritide: Contra autem hoc effugium, postea, & magis ad rem suo loco, & in prima Enarratione hujus capitis.

Laurentius inpugnat sententiam Fernelii de causa arthritidis.

A. Laurentius, in opusculo de arthride, sententiam Fernelii,

lii, tum, ratione materiæ, tum ratione originis, tum etiam ratione viarum, per quas fluit humor excrementitius ad articulos omnino absurdum esse ait; volens tamen materiam arthritidis, à partibus extra calvam positis interdum defluere; sed magis ab ipso cerebro, & partibus internis aliquando etiam à venis, jecore, stomacho, renibus, intestinis, & matrice. Ne in partium enumeratione errans deficeret, nescio, quomodo splenem non adjecit, fontem quatuor ultimis quos enumerat magis præcipuum; Hoc autem multo magis, cum ab omnibus humoribus velit arthritidem fieri, contra Fernelii sententiam, quam magis veracem in hoc existimo, cum tantum humorem unum arthritidis causam statuit, quam cum de origine humoris, & viis per quas fertur ad articulos differit; licet in his acutissimus etiam existat, non meo tantum, ut supra scripsi, sed Framboisierii, & Riverii judicio, ut videbitur infra. Rationibus autem quibus utitur Laurentius contra Fernelium, satis superque responsum est supra, in argumentis Sennerti, & adhuc respondebitur infra, in argumentis Zacuti, qui iisdem fere utitur. Aliquid tamen dicendum est ad ea, quæ Laurentius respondet Fernelio, asserenti à venis jugularibus externis, excrementa deponi in partibus supra calvam positis, ex quibus exurgit materia fluxionum. Non est, inquit Laurentius, magis necessarium, ut jugulares externæ, in partes capitis externas excrementa deponant, quam quod aliæ venæ quamplurimæ possint ad juncturas sua excutere excrementa. At non est par ratio; longe enim plures venæ ad caput desinunt, quam ad juncturas. Præterea non advertit Laurentius, quæ sit potissima ratio, cur excrementa deponantur, & gignantur in capite, ejus scilicet refrigeratio, & imbecillitas, ex alimento enim partis non probe confecto, multa supersunt excrementa, quæ præ debilitate partis coacervantur; sicut & humiditates à vaporibus elatis, unde fit postea materia fluxionum: cum caput autem, ceteris partibus injuriis externis sit magis obnoxium, facile patitur; præcipue si jam fuerit imbecillum; majori namque alimento opus habenti, major ex eo fit excrementorum proventus; quæ omnia juncturis non accidunt: Absurdius est igitur negare cum Laurentio, excrementa posse cumulari in cal-

calvaria, quam id cum Fernelio affirmare; multoque abſurdius eſſe puto, dato quod cumulentur, ut dandum eſt, afferre pro ratione, quod ſi cumularentur, præ tenuitate, per inſenſibilem tranſpirationem, aut frictionibus diſcuſſum iri. O egregiam avertendæ fluxionis viam, quod potiora Medicinæ remedia efficere non valent: Oſtendit Laurentius parum hæc perpendiſſe: Nam quoties videmus ægrotantes fluxionibus obnoxios, quoſdam de cujuſdam frigoris ſenſu inſolito, in aliqua parte capitis conquerentes; alios de quibuſdam tumoribus in capite enaſcentibus; alios de craſſitudine inſolita partis alicujus capitis; alios paſſim infeſtari doloribus in capite, qui digito preſſa cute exaſperantur. Quæ omnia cumulati humoris certiſſima ſigna exiſtunt, ut jam ſupra diximus: Nihilominus, multis adhibitis auxiliis, ex potioribus Medicinæ, perfecte ſanare non poſſumus: Sed de hoc etiam inferius. Quod autem mihi magis, ratione Fernelii, movet ſtomachum: Non tam eſt Laurentium pluribus in locis, eum abſurditatis inſimulare: quam falſa illi imponere dicentem, quod ſi artrhitis ab externa capitis parte fieret, oportere phlegma craſſum, & glutinoſum ad caput transferri, & deinde defluere ſub cute ad juncturas, quod, inquit, abſurdum eſt omnino. Ego vero, plus quam abſurdum exiſtimo, hoc comminiſci, neque enim hoc unquam ſomniavit Fernelius, phlegma craſſum eſſe cauſam antecedentem arthritidis: ut infra dicetur, in reſponſione ad argumentum Zacuti, qui exemplo Laurentii, hoc ipſum affert pro ratione contra Fernelium. Neſcio quomodo viri docti aliquando obdormiant.

Dolores capitis, qui digiti preſſura exaſperantur, ſunt ſigna humoris in eo cumulati.

Framboiſierius lib. 6. legum. ſuarum de cura arthri. quorumdam Authorum ſententiis allatis, qui omnes Fernelio adverſantur, concludit tandem lege 9. ſe duos fontes arthritidis agnoſcere, cerebrum, & jecur: ſeque admittere viam, per quam fit fluxio ad articulos, quam Fernelius non minus ſubtiliter, quam veraciter aſſignavit; etiam ſpeciem humoris quam deſcribit: Sed aſſerimus, inquit, ſecundum Galeni decretum, & antiquorum, varios humores fluere à jecore, per venas, in ipſas juncturas, & non ſolum in partes circumvolventes eas. Non eſt hoc contra Fernelium, virum doctum, abſurditatis

Framboiſierius duos arthritidis fontes agnoſcit, cerebrum & jecur;

nomine ut Laurentius: nec ridiculi inventi ut Zacutus, uti: Sed rationi consentanea ab aliquo inventa, amico animo comprobare, vel urbane impugnare. Quod autem arthritidis caussa proxima & antecedens, à jecore, & aliis visceribus non habeat originem: nec ab aliis fiat humoribus, præter à seroso & tenui, demonstrabitur inferius. De loco vero articuli in quem impingitur humor dolorem efficiens: jam dictum est non esse cavitatem, nec ossium ligamenta, quia obtuso, & nullo fere sunt sensu: sed tendones, nervos & membranas, proxime juncturam investientes, licet humor penetret in cavitatem quantumque quis voluerit.

Zacutus bilem & pituitam.

Zacutus sequens in hac disceptatione, miscellaneam, ut ita loquar, sententiam, statuit cum Hippocrate, arthritidis materiam, saltem frequentiorem, bilem esse & pituitam: Cum Fernelio, post Hippocratem, caput arthritidis unum ex fontibus esse fatetur: Cum A. Laurentio colligi materiam arthritidis, in capite, jecore, intimis visceribus, & ventriculo: Cum Sennerto convenit in eo quod materia per venas fluat ad articulos, ut videre est in suo decreto, quod infra describetur. Sed à ventriculo, pituitam in eo genitam, immediate per venas defluere in articulos, non concederet Sennertus, & merito, qui hanc materiam vult tantum generari in jecore, & splene, non autem in capite, à quibus facilior via, per venas, & arterias ad articulos: adde quod pituita quæ generatur in stomacho, ut plurimum glutiniosa, & ad fluendum ad articulos inepta, quod tantum pituitæ sero persimili convenit, ut recte monet Fernelius. Ex tot tamen fontibus, quos Zacutus assignat, quis in verum non incurret, à quo arthritis originem ducat: Magis tamen miror, eum qui unum ex fontibus materiæ arthritidis, caput agnoscit, Sennerti argumentis, & aliorum qui hoc impugnant, uti voluisse, ut Fernelii sententiam, Priscorum decreta, & limpidissimos, ut ait synceræ Medicinæ fontes, exilibus rationibus, ne dicat nugis, perturbaret, misere labi in hoc, & corruere ridiculum ejus inventum ostendat. Quomodo Author sanæ mentis, virum quem passim in suis scriptis, vocat doctissimum, & Medicinæ coryphæum, talibus ausus est convitiis insectari, tanquam gladius anceps. Credo

do non fuiſſe memorem eorum, quæ lib. 1. quæſt. 48. hiſto. 82. ſcripſerat contra Galeni obtrectatores, quos ait alieni nominis ruina, gradum ſibi parare ad gloriam: cum in eodem vitio involvatur, lib. 3. Quæſt. 43. contra Fernelium: Sed probrum in os ejus rejicitur à Sennerto qui de hac Fernelii ſententia loquens: Hauſiſſe autem videtur, ait, hanc opinionem Fernelius, è Galeno 10. de compo. medic. ſec. loca, cap. 2. Deinde paulo inferius, ſubdit: Galenum, & Fernelium ſequuntur quamplurimi alii Medici, quos omnes ait errare. Ergo in cauſa arthritidis ſtatuenda, Galenum ſequitur Fernelius, multoſque habet Medicos ſequaces, qui cum ipſo, exilibus rationibus, & nugis Medicinam perturbant, miſere labuntur, & corruit eorum ridiculum inventum, ſi vera ſunt quæ dicit *Zacutus*. Sed ſpero pro Fernelii, & pro illius quem ſequitur, & ſequacium defenſione, palam facere, hoc potius de Zacuto dicendum eſſe. Si quis enim attente perlegat, quæ in paraphraſi ſupra citatæ quæſtioni præmittit; Quibus argumentis utatur contra Fernelium; Et quid ſtatuat in ſententiæ ſuæ decreto: Plurima inter ſe pugnantia, falſa, & ſe mutuo deſtruentia animadvertet. Primo quidem in paraphraſi, ex variis locis Hippocratis, & Galeni, oſtendit caput eſſe pituitæ promptuarium, ex quo fiunt humorum effluxus in articulos, & in alias partes; Ideo ſententiam Fernelii, tantum reprobam eſſe generaliter ſumptam fatetur. Si igitur Fernelii ſententia vera eſt in quibuſdam, & conſona doctrinæ Hippocratis, & Galeni, ut patet ex locis, quos ipſe Zacutus affert, in jam citata paraphraſi, & ex eo quod in principio hujus capitis, & proxime ex Sennerto attulimus: Quomodo Priſcorum decreta perturbat Fernelius; quomodo miſere labitur; & quomodo corruit ejus ridiculum inventum: Præcipue cum ipſe Zacutus in ſententiæ ſuæ decreto, ſtatuat efficientem arthritidis cauſam, aliquando colligi in intima, ſæpe in extima parte capitis, quod ſententiæ Fernelii omnino conſonat; licet Zacutus etiam colligi ſcribat, & in venis, & in jecore, & in ventriculo, interdum & in intimis viſceribus. Neſcio quomodo vir, qui pro docto habetur, arthritidis cauſam indagando, proximam, cum remotis confuderit, exemplo fortaſſe A. Lau-

cauſa arthri. Quæſt. 6.

rentii ut ſupra vidimus. Congruentius fuiſſet, cauſam arthritidis proximam, & antecedentem, in capite ſtatuere cum Fernelio; vel cum Sennerto, à venis deducere, quam tot partibus illam aſcribere; cum vel in ſolo capite, vel in venoſo genere ſit tantum perſcrutanda. Viſus eſt Zacutus, in tam variis, hac de re, Authorum ſententiis, ignoraſſe, quid ſibi animo, ſtabiliret non miror ſi hac quæſtione, in dictorum repugnantiam inciderit, ut patet ex ſententiæ ſuæ decreto, quod tali præſcriptione eſt. Amplectendum ergo Galeni, priſcorumque Medicorum decretum, qui humorem noxium, per venas naturaleſque ductus internos, in imbecillos articulos defluere aſſeverant. Falſum eſt Galenum alicubi, quod ſciam, hoc ſcripſiſſe, multoque minus Hippocratem; Imo potius contrarium deduci poteſt ex ipſius Zacuti paraphraſi, & ex locis Hippocratis, & Galeni citatis in principio hujus capitis. Quare, pergit, efficiens arthritidis cauſa, aliquando colligitur in intima, ſæpe extima parte capitis; interdum in intimis viſceribus: Sed plerumque in jecore, & ventriculo: Cum enim frequentior cauſa ſit pituita, & bilis, hæc in jecore, illa fere in ventriculo, & capite colligitur. Egregium ſane decretum, in quo falſa refert, ubi caput primas tenet, inter partes, in quibus cauſa efficiens arthritidis colligitur, quod ante tanquam ridiculum inventum reprobaverat, & argumentis impugnaverat, omnibus fere à Sennerto depromptis, qui contrariam tuetur ſententiam, acutiorique minerva defendit: Ideo ſolutis ejus argumentis, quibus utens Zacutus, magnam partem decreti ſui jugulat, non decreveram in quibuſdam aliis rationibus, quas ipſe affert immorari: ſed in gratiam Fernelii, placet ſingulatim excutere, ut quiſque judicet, quis amborum ſit magis ridiculus, & miſerius labatur.

Primum Zacuti argumentum, quo nihil contra Fernelium concludit, hoc eſt. Peritus Medicus, ex calore, rubore, aut febre, calidum arguet eſſe dolorem; hæc enim exuberantis caloris ſymptomata, calidæ arthritidis perpetua ſunt, propria, & magis intenſa, frigidæ vero longe remiſſiora, temporaria, & accidentaria.

Reſpondemus Zacutum, non debuiſſe afferre hoc argumen-

tum,

tum, cum sciret hæc omnia symptomata calidæ putatæ arthritidis, non constituere ex Fernelio morbi essentiam; aut ex Sennerto, primam motus causam, commotis occasione doloris aliis humoribus; vel ex Paracelso, ubi supra, hæc fieri ex accidenti, & ex conflictu.

Alterum argumentum, quod ex Mercuriali deprompsit, cujus vim agnoscens Sennertus, inter sua noluit recensere, licet quæst. 6. de eo aliquid dicat. Si dolor arthriticus à pituitoso humore semper emanaret, non essent dolores intensi, quia illi non fiunt à frigida causa; nam humor pituitosus, suapte natura iners est, neque duram substantiam articulorum penetrare potest.

Respondemus Zacutum jocari, utentem hoc argumento, cum minime ignoret, Fernelium dilucide locutum, non de qualicumque pituita, sed de tenui, instar seri & ei persimili, quam frigido cœlo è naribus effluere comperimus; quæ intra medullam spinalem interdum penetrans, quasi vero tendones, & articulorum membranas penetrare non valebit: Dolores vero intensos non fieri à causa frigida; quis non videt, contrarium, in colico dolore à pituita vitrea. Quamvis multi dolores intensi, secundum Paracelsum, cujus sententiæ astipulatur Sennertus, nec à calore, nec à frigore pendeant; sed à varia salium natura, qui humoribus permiscentur. His tantum duobus argumentis futilibus, conatur Zacutus probare, Fernelii sententiam de materia causæ arthritidis efficientis, esse nugis permunitam, sed quis magis sit nugis permunitus, ex argumentis, & solutionibus, & ex his quæ supra diximus patebit. Cetera ad Mercatum, Laurentium, & Framboisierium remittit; quibus plus quam satis, erunt responsiones supra allatæ. Videamus nunc præclara ejus argumenta, contra aliam Fernelii sententiam, asserentis humorem arthritidis causam, per summa corporis, & sub cute, defluere à capite in articulos.

Multi dolores intensi fiunt neque a calore neque a frigore, sed a varia salium figura.

Primum argumentum. Si tam manifesta in hoc affectu, pars influens foret; loquitur de capite, cur ejus medela alioqui difficilis, non facile absolveretur, cute nimirum præcisa?

Nescio de qua præcisione intelligat Zacutus: An in uno tantum

tum loco facta; an in pluribus, quæ ipsa arthritide essent crudeliores. Quocumque modo intelligat: Responsum est huic argumento superius, ad sextum Sennerti, qui magis dilucide argumentatur, proponens cauteria, vesicatoria, setacea; quorum omnium est eadem ratio, ut habetur in responsione.

Secundum argumentum. Si à capitis partibus externis, crassissimus succus, per summa corporis, suopte impetu deorsum decurreret in artus; curæque per eamdem viam tenuis, & serosus in hydrocephalo, in artus non irruit, cum sit tenuior; aut cur arthritis non contingit in tumore œdematoso, qui musculos capitis infestat?

Tenue serum non crassum a capite in articulos fluit.

Respondeo non esse viri docti, & ingenui, falsa, & ab adversario non allata, supponere in suis argumentis. Quis enim unquam somniavit nisi A Laurentius, ut supra vidimus, à quo hausit hoc Zacutus, crassissimum succum à capite defluere, & arthritidis causam esse; nunquid tenuem esse pituitam instar seri, ex Fernelio supra diximus: Nescio quomodo viri docti ita obdormiant: Dicimus tamen, rationem cur in hydrocephalo, humor non defluat in artus, esse causæ perennitatis defectum, & partis mittentis, recipientisque dispositionem, ad arthritidem minime idoneam: Quod etiam de tumore œdematoso dicendum; licet fluxiones interdum præcedant, ut supra diximus. Adde quod tumores œdematosi, multoque magis hydrocephalos, infantibus potissimum accidunt, propter hac ætate cerebri humiditatem, quæ tempore corrigitur. At in arthritide, causæ est perennitas, humor ad concitandum dolores idoneus, capitis, & artuum imbecillitas adest incorrigibilis, sine quibus nulla arthritis.

Tertium argumentum. Articuli cum externis capitis partibus nullam habent sympathiam.

Nescio qualis ingenii sit Zacutus hac quæstione; existimo desiderio arguendi Fernelium obcæcatum, hunc ridiculum texuisse argumentum: Meminisse debemus locorum Hippocratis, & Galeni, quos ipse affert in paraphrasi quæstionis jam dictæ, & eorum quæ mox post sua argumenta, statuit in suo sententiæ decreto; Quibus in locis contradictionem suam invenis, & pro Fernelio responsionem; prætermissa experientia, quæ illum coarguit.

Quar-

Quartum argumentum. Si tanta copia lenti ſucci, ab externa capitis parte deorſum ruit; cur in arthritide, aut ante eam, dolor capitis externus non adeſt, aut tumor œdematoſus partes illas capitis non invadit.

Jam tertio falſa ſupponit, & imponit Zacutus; Primo vulgarem pituitam; Deinde craſſiſſimum ſuccum: nunc lentum ſuccum, eſſe cauſam arthritidis: Quare videat ſupra hoc reſponſionem ad ſecundum ſuum argumentum, & quæ diximus ad ſeptimum Sennerti.

Quintum argumentum non eſt in meo codice, culpa, ut opinor, typographi: Si quid tamen Sennerti dignum habeat, à quo fere omnia mutuatus eſt: credo ſatis illi reſponſum eſſe, dum egimus de ejus argumentis.

Sextum argumentum. Ex Hippocrate 6. epide. uteri dolores in coxam finiuntur: Colicus dolor in coxam finitur, &c.

Non oportebat ad hoc confirmandum, afferre ſuffragia Actuarii, Laurentii, & Valleſii: Neque etiam experimentum Averroïs, qui ex febre acuta incidit in arthritidem: Prius tamen, quod Zacutus ipſe, & Sennertus de induſtria tacent, terminata erat febris per abſceſſum in ſcroto. Sufficiebat Hippocratis authoritas, qua, nec aliorum, quidquam concludit Zacutus contra Fernelium: Quare autem, vide reſponſionem ad quartam rationem Sennerti ſeptimum argumentum. Si ipſius opinio eſſet vera, Fernelii ſcilicet, ſemper ante invaſionem doloris, præire deberent capitis ſymptomata.

Reſponſum eſt huic argumento, ad 7. Sennerti, vide ſupra.

Ultimum argumentum. Sequeretur arthritidem non poſſe curari, niſi per auxilia capiti adhibita; quod quam falſum ſit, probat experientia.

Reſpondemus negando conſequentiam, quia aliæ ſunt cauſæ, quibus ſublatis, curaretur arthritis, nulla habita ratione capitis: Quarum præcipua, materiæ eſt tartareæ, in potibus, & cibis permiſtæ generatio, in coctionibus non evictæ, quam ſolo lactis uſu impeditam, multos ab arthritide præſervaſſe, nemo ignorat. Cui adde articulorum imbecillitatem, qua ſublata non fieret arthritis.

Solus lactis uſus, multos ab arthritide præſervavit.

Et hæc ſunt argumenta Zacuti contra Fernelium, è quorum nu-

numero si tollas quæ à Sennerto mutuatus est, etiam si sint à Laurentio, Mercato, & aliis, nullius sunt momenti; Nec in his ejus mentem me assequi, ingenue fateor: Cum videam his suis argumentis destruere, ut supra diximus, quæ attulit in paraphrasi hujus suæ quæstionis; Et quæ postea statuit pro sententiæ suæ decreto, quod est ultro gladio se alieno jugulare, & se magis Fernelio ridiculum præbere, miseriusque labi, ut verbis Zacuti utamur: Cujus argumenta, nullo eorum merito, singulatim excutere volui; non tanquam censor, sed tanquam Fernelii defensor, propter Zacuti inurbanitatem. Credo eum Casp. Hofmanni, acerrimi Fernelii obtrectatoris, & Æmylii Parisani vestigia insequi voluisse; Sed clarissimorum Medicorum de Fernelio præconia, quibus injuriam faciunt, eorum petulantiam ostendunt. Remitto utrumque ad Riolanum, ut suam videat quisque inscitiam, in iis, in quibus se aliis præstare arroganter crediderunt: Ego quidem fateor, me lectione Fernelii semper magnopere delectatum: nec authorem invenisse, qui de Medicina dilucidius scripserit, cum brevitate, & verborum elegantia: nec quempiam, qui in methodo medendi, quæ ad praxim spectant, melius docuerit: Non ita tamen sum ei addictus, nequidem in hac quæstione, quin in aliquibus ab eo discedam: ut videbimus infra, post quam rationes quædam allatæ fuerint, ut notum fiat Riverio, arthritidem ab alio loco oriri non posse, nisi à capite. Licet enim, inquit, loquens de Fernelio, satis perspicue ostendere videatur, humorem extra calvam collectum, per summa corporis, & sub cute defluere in articulos: Ab aliis tamen locis non deferri, ullo modo probat, neque ullus post ipsum probare poterit. Ego vero sequentibus existimo probari posse rationibus.

Ratio cur humor arthriticus non ducat originem ab intimis visceribus.

Prima ratio. Si ab intimis visceribus, venis & arteriis, humor arthritidis parens originem duceret, ut multi contendunt, oporteret viscera, jecur, aut lienem, insigni aliquo affectu, aut intemperie laborare, alioqui tantus non enasceretur excrementorum proventus, ut videmus in veteri jam facta arthritide, in qua tam brevia in multis, sunt intermissionis intervalla, ut semel ea correpti, per quatuor menses integros, & amplius, divellantur doloribus, quotidie fere sub noctem, velut æstuante

hu-

humore, & novo ſemper affluxu cruciatus innovante, à quibus tandem liberatis, & bene habentibus facies erat boni coloris, qui ſanorum viſcerum ſemper eſt comes. Ergo non à ſanis viſceribus, tam frequenter repetentium dolorum, & tam longo tempore durantium, petenda eſt origo; ſed potius ab ignobilibus quibuſdam partibus, ut ſunt extra calvam poſitæ: Neque alibi perennis alicujus fluxionis cauſa quærenda eſt; quia non eſt pars toto corpore ad hoc, ipſo capite magis idonea, etiam Hippocratis, & Galeni teſtimonio, locis ſupra citatis: Nec quæ minori cum periculo id efficiat, licet interdum cerebrum ſucceſſu temporis coafficiatur.

Secunda ratio. Si humoris arthritici affluxus generatio, eſſet in venis, & arteriis, ab iiſque in articulos deflueret, non autem à capite; arthritis, cum prima vice incipit, collum & humeros potius invaderet, quam pedis articulos: quia major requiritur virtus, ut humor ſurſum propellatur à venis, & arteriis, quam ut deorſum feratur: Atqui cum arthritide quis prima vice tentari incipit, vigente corpore, pedum articuli, pollicis præcipue, infeſtantur: Seneſcente vero ægroto, & arthritide, viribuſque proſtratis, collum & humeri, potius adoriuntur: Ergo non à venis, & arteriis, excidit humor ſed potius à capite. Ratio deduci poteſt ex Hippocrate, & Galeno affirmantibus abſceſſus ad inferas ſedes, & longe à parte affecta meliores; ad ſuperas autem ſedes, & non longe à parte affecta, non ita laudabiles, quia facultatis robur tantum non oſtendunt, quemadmodum cum fiunt longe à parte affecta. Sic incipiente prima vice arthritide, interdum pluribus; quadrageſimo v. g. ætatis anno, & quibuſdam quandoque ſubſequentibus firma exiſtente partium robore, in magno, ut plurimum, pedis pollice, fiunt arthritidis principia, propulſis longe à fonte noxiis humoribus. At annorum ſerie, & morbi longitudine fractis viribus, hærent pluribus in limine humores excrementitii, in collo ſcilicet, & humeris, ultra, & longius à fonte, capite nimirum, non valente facultate, humores præ debilitate ad partes remotiſſimas, ut faciebat, expellere: Quod non accideret, ſi in venis, & arteriis, eſſet eorum fons, & origo; Inclinante vero ætate, cum debiles ſunt vires, corri-

Articuli pollicis pedum in arthritide incipiente ut plurimum infeſtantur.

peret potius arthritis magnum pedis digitum, quam collum, & humeros, quia facilior est descensus, ut patet in hydrope, quam humorem ascensus: In hoc magnum robur requiritur; in illo sufficit humorum gravitas.

Sæpe sunt vicissitudines cordialgiæ & arthritidis.

Tertia ratio, Cardialgiæ, & ventris doloris, fiunt cum arthritide vicissitudines: Atqui tunc causa unius est causa alterius; Ergo si cardialgia, & ventris doloris causa, est humor à capite præcipitans, arthritis erit à capite; Facilis est enim descensus humoris à capite in stomachum, & ventrem, patensque via, quam natura interdum mutante ad articulos, fit arthritis; ut supra diximus in responsionibus argumentorum, & observatione 4. capitis de colico dolore, & sequenti prima observatione.

Quarta ratio. Humoris à capite delabentis signum certissimum, est sensus frigoris in partibus externis capitis, quem cito sequitur fluxio, & dolor in articulis: Sed in omnibus inveteratis hoc accidit; Ergo, &c. hoc maxime probabitur obser. 1. hujus capitis.

Fluxiones arthriticæ originem ducunt a capite.

Ex his omnibus, de quibus pro Fernelii defensione disseruimus, fatendum est ejus sententiam, rationi magis consentaneam esse, fluxiones, tum arthriticas, tum alterius generis, à capite originem ducere: Externas quidem à partibus, ut plurimum externis, cranio superiacentibus; Internas vero ab ipso cerebro, & ejus ventriculis. Verum hoc non impedit, quin internæ fluxiones fiant à partibus externis, propulsis externo præcipue frigore, introrsum humoribus sub cute perreptantibus: Et externas fluxiones, ab ipso cerebro; natura supervacanea amandante, à partibus nobilibus ad ignobiles, quantum fieri potest: Firmissimum enim robur, ut alias diximus, indidit illa partibus nobilibus, & visceribus, ad individui conservationem, ut humores noxios in se conceptos, longe valeant propellere, quod in pluribus crisibus confirmatur, & in fluxionibus ad intestina, & matricem, quæ ex Hippocrate, in coxam finiuntur, tanquam in partem ignobilem. De via autem per quam fluit humor à capite in articulos: non solum existimandum est, eum tantum ferri sub cute, & per summa corporis; Sed & per musculorum intermedia, imo eorum corpora penetrare, venas illic

Epide 6.

per-

perreptantes ſubire, ſanguinem corrumpere, & pro natura humoris, & ægrotantis temperamento febrem ſæpius accendere; veteri præſertim exiſtente arthritide: Tunc enim cauſis invaleſcentibus, augentur fluxiones, ſubeuntque ſæpiſſime venas, & arterias; non ſolum minores, ſed & majores, furitque ſanguis inſtar rabientis canis, ut inquit Paracelſus; quod eſt, magna febris accenditur, fiuntque à venis æſtus frequentes in articulos, ex materia quæ à capite, continuo ſubit venas: cujus natura noſtra impatiens eſt: Hoc autem quouſque ceſſet materiæ generatio, & capitis diſpoſito corrigatur: quod maxime accidere vidimus iis qui facie erant rubicunda. Sed quamvis hæc materia ſit prius in ſanguine, ex potulentis, & eſculentis orta, ſero ſanguinis præcipue diluta, unumque corpus ſanguinis, cum aliis ſuccis conficiens: alterius tamen naturæ eſt, cum à partibus, præcipue capitis, depoſita tanquam inutilis ad nutritionem, cum ſuo ſero, iterum venas ſubit fluxionibus immixta: tunc enim magis abundat, quotidie cumulata, habetque de vaporibus condenſatis, ab ſtomacho aſcendentibus quidpiam acutum, & acre, ex vino, allio, ſinapi, & ſimilibus ſibi immixtum, magiſque ſyncera eſt, quam cum ſanguine, velut genita, dilueretur. Quod cum aliis partibus ſtare non poteſt; cum nulla pars corporis, ut ſæpius diximus, ſit capite gignendis ſuperfluitatibus magis obnoxia: nec ulla, in qua magis cumulentur, cum imbecillum eſt, & refrigeratum: Ideo neceſſe eſt ut in ſubjectas partes defluant. Quod ſi hujuſmodi fluxiones ſalſæ, & acutæ, venas ſubeant, furit ſanguis, propter id quod dictum eſt in principio hujus capitis, Paracelſi ſententiam exponendo de arthritide. Res tamen digna admiratione, quomodo humor arthritidis cauſa, purus ſæpiſſime excidat in articulos: Fernelio tamen hoc mirum non debet videri, cum ſub cute, & per ſumma corporis, feratur humor à capite per ſanguinem, puruſque ad pedes uſque, ut plurimum perveniat; Sub cute enim, cum ſit ſanguis, ut patet ſi pungas eam, & in partibus omnibus carnoſis, per quas defluit humor, impoſſibile eſt quin ſeſe ſanguini in via permiſceat, venaſque illic perreptantes interdum ſubeat: permeat tamen, & purus excidit, ut plurimum, in articulos, quaſi tranſcolatus, ſicut urina permeat

carunculas renis, ut decidat in pelvim transcolata à sanguine. Licet autem urina subtilior sit illuvie illa serosa, quæ materia est fluxionum: hæc tamen longe subtilior est ipso sanguine, ut possit per eum transcolari: Adde quod vicissim à partibus, tanquam gravis, & molesta deponatur; Alii tamen humores, ad partem affectam cum ea interdum simul confluunt; qui quidem non sunt morbi essentia, ut ait Fernelius, vel prima arthritidis causa ex Sennerto, quod perinde est: Hoc autem maxime contingit plethoricis, facie rubicunda, & pravis succis abundantibus. Existimare autem in ejusmodi fluxionibus, requiri in corpore vivente, ut quidam imaginantur, ductus patentes, tanquam vias publicas, per quas feratur humor à capite in articulos, deliramentum esset; cum in ipsam spinalem medullam valeat penetrare, gignendæ paralysis, aut convulsionis materia. Si enim humor serosus hydropicorum, aut cachecticorum, in pedes delabitur per poros, non autem per venas, ut fatetur Sennertus. Quæst. 2. tract. de arthri. Quare humor serosus non poterit à capite per easdem vias ad pedes usque pervenire? Quod Sennertus ipse non negat Quæst. 7. præsertim autem cap. de ischia. Verum non vult humorem hunc, dolorem proprie arthriticum efficere. Effugium sane infirmum, & à viro erudito alienum. Licet enim dolor qui ischiadicus vocatur, non sit semper vere arthriticus, nisi tendones, aut membranæ, conxendicis articulationem involventes afficiantur: Idem tamen serosus humor, qui à capite sub cute defluit, ut ipse ait, ischiadem notam efficiens: si in articulationem sese insinuet, quis negabit hunc dolorem esse vere arthriticum, licet ab eodem humore fiat? Apertissime hoc fieri docet Grego. Horstius lib. 8. de morbis exter. part. observ. 1. rescribens ad quemdam Consiliarium, arthritidi obnoxium, his verbis. Quamquam vero pro tempore morbus hic nondum adsit, necessarium tamen erit, ut præservatio non negligatur; cum vagæ fluxiones dolorificæ, de quibus querela est, eundem præsagire soleant, quatenus pedetentim postea, magis ipsos articulos sese insinuant. Quod, ut alios taceam, bis mihi in ischiade contigit. Non parum autem subit mirari, negantem vide-

re

re Sennertum, à capitis fluxionibus dolores vere arthriticos fieri; Cum enim, ut inquit Riverius, ad alias omnes partes confluant, tum internas, tum externas, quomodo ab eis articuli poterunt esse immunes? Qualis autem sit humor ille, qui causa arthritidis dicitur; existimaverim Authores, de nomine potius quam de re ipsa disceptare; Nec merito arguit ideo Sennertus eos, qui pituitam, aut humorem aquosum esse statuunt: Hippocrates enim, Galenus, & alii, non ita stupidi erant, ut de quacumque pituita, aut de simplici intellexerint, agrestis hæc fuisset cogitatio: Quapropter in ejusmodi nominum acceptione, doctorum menti, potius quam verbis attendere oportet: Quilibet igitur sanæ mentis, fatebitur eos intellexisse de pituita tenui, & seroso, quæ quia facile diffluit, aquæ assimilatur; quemadmodum serum quod sanguini innatat post venæ sectionem, aqua plerumque vocatur: Quare immerito ait Sennertus Fernelium errare; cum pituitam à sero non distinguit à pituita illa tenui, & aquosa, quæ fluxionum causa existit: Differt tamen à sero quod sanguini innatat; quod quidem pars est sanguinis pinguior, esculentorum, & potulentorum materiæ aquosæ, ex qua fit postea lotium immixta: Aliud vero, excrementum est tertiæ præcipue coctionis totius, in primis autem capitis, deinde venarum, illuc excrementa deponentium; quibus additur, quod ex vaporibus ascendentibus ad caput, condensatur in humorem. Quæ omnia plus, minusve abundant, secundum capitis robur, aut debilitatem: Ideo serum istud, non est pingue ut alterum, quod sanguini innatat; ex quo ratio reddi potest, cur humor arthritidem faciens, non vertatur in suppurationem; quia serum arthritidis causa, valde subtile est, nihil, aut parum habens de pinguedine illa, quæ est in sero sanguinis; quam in venæ sectione corruptam vidi, reliqua sanguinis substantia illæsa permanente: Unde accidit fluxionum materiam, interdum in suppurationem abire in partibus crassis, ut fit aliquando in coxendico dolore, remanente scilicet cum sero, non pauco de substantia illa pingui: Cujus quo major quantitas in sero, eo facilior in suppurationem conversio, & seri difficilior penetratio in partibus durioribus, ut tendonibus, & membranis: Ideoque carnosis potius hærente, pro-

Non quælibet pituita, sed tenuis & serosa est causa arthritidis.

Ratio secundum auctorem, cur humor arthriticus non suppuratur.

propter nonnullum lentorem quem habet, in iis magis quam in articulis fit ſuppuratio. Adde quod partes carnoſæ, nervoſis, ut articuli, ſunt calidiores, quod ad ſuppurationem requiritur. Quod autem ſerum ſanguini innatans ſit pars pinguior illius, patebit ex frictura ſanguinis hœdi, aut agni, poſtquam ſepoſitus multum ſeri dimiſerit; Videbis enim aquam illam, ut more vulgi loquar, in adipem album coagulari, ſero in fumum abeunte, qui quidem adeps manducatus, palatum ita faſtidit ſua leni pinguedine, ut nauſeam pariat; corpus vero ſanguinis ſiccum eſt, & nullius fere guſtus, non autem ſi antequam ſerum emiſerit coquatur, quod in ſuo latice ignoravit Helmontius, qui mutato nomine, magnum quid ſe inveniſſe gloriatur, quaſi ejus latex, humor neglectus, ut ait, ſit aliud à ſero ſanguinis, quod pars illius eſt à ſimplici ſero, à pituita aquoſa, & ab illuvie ſeroſa diſtinctum; quæ tertiæ coctionis ſunt excrementa, & præcipue, ut jam diximus, capitis quod eorum metropilis eſt, ex Hippocrate. Prætermiſſa igitur nominum diſceptatione, dummodo res intelligantur, concludendum ex his omnibus, quæ diximus, humorem arthritidis cauſam, naturæ eſſe tenuis, & acutæ, ſalſæ & acris, pro ſalium, à cibis, & potibus, adventitiorum natura, quibus ſerum ſanguinis imbuitur, facileque recipit: Ad quod corporis temperamentum plurimum addit, & vaporum qualitas, ab ſtomacho ad caput aſcendentium: Cum autem hi ſales ſint acrimonia varii, à temperamento corporis, quibuſdam exaltatis, aliis vero mitigatis: Ideo nunc mitiores excitantur dolores, non ſolum in articulis, ſed & in aliis plerumque locis: Neque exiſtimandum eſt ſerum illud acutum doloris cauſam in articulis, quidpiam habere, quod malignitatis alicujus ſit particeps, ut vult Pareus; Neque aliquod peculiare habere conſortium cum articulis, ut vult Sennertus. Si enim inter articulos, & humorem illum dolorificum, eſſet aliquis mutuus conſenſus, quo ad articulos quadam ſympathia ductus ferretur, in alias plerumque partes non irrueret, ut patebit in Enarrationibus; Aliis igitur de cauſis fertur humor ille ſeroſus ad articulos. Primo quod ſolicita ſit natura de partibus nobilibus, noxios humores, quantum in ſe eſt, ad ignobiles, & remotiſſimos protrudere; Ideo fertur communi ad-

Materia arthritidis eſt humor tenuis, acutus, ſalſus & acris.

adagio, arthriticos diu vivere. Secundo propter articulorum debilitatem, ipſis innatam, vel ab ortu, vel à venere, vel à laboribus inſolitis; vulnere, diſlocatione, refrigeratione, & contuſione. Tertio fluunt humores ad articulos, propter eorum laxitatem ab iiſdem fere cauſis, ob quas facile excipiunt humores in ſe irruentes. Quarto quia humor fluens ſub cute, & per muſculos facile ad eorum caudam pervenit, quæ tendo eſt. Quinto quia in articulis remotioribus, ſunt tantum partes nervoſæ, ſola cute contectæ, ideo in illis hæret, alium non habens locum, ſi paucus fuerit; multus enim, parte capaci ad totum excipiendum non exiſtente, expandit ſe in vicinas; unde tumor ingens, fit aliquando in vera arthritide, partibus carnoſis humore communicato; quod fieri non negat Sennertus in vera iſchiade, argumento arthritidis humorem, non habere ex ſympathia, motum peculiarem ad articulos. Horum omnium quæ diximus conſideratione, tota medendi ratio eſt deſumenda, neglectis quæ ad ſolam logicam ſpectant, cum nihil ad artis opera conducant: Quæ quidem medendi ratio; in cauſæ antecedentis ablatione; conjunctæ mitigatione, & reſolutione; partiſque mandantis, ut loquuntur, & recipientis corroboratione conſiſtit. Ut præſcindatur cauſa antecedens, tria occurrunt præſtanda: Primo ejus generatio eſt impedienda, aut ſaltem minuenda: Secundo genitus humor, & fluxioni paratus, à ſuo fonte educendus: Tertio jam fluens, per loca convenientiora evocandus. Generatio humoris arthritidem facientis, impeditur ſubſtractione materiæ, quam Chimici tartaream vocant; quod tribus modis perficitur: Victus regimine convenienti: Ejus evacuatione: Et partis mittentis, quæ caput eſt, corroboratione. Quantum ad vivendi rationem, ſat ſuperque de ea diſſeruimus cap. de fluxionibus, cujus lectio maxime confert ad hujus capitis doctrinam de artrhitide, cum ipſa fluxio ſit, à capite præcipuum ducens originem; licet interdum venas ſubeat majores, ſanguinem corrumpat, & furere cogat, febri accenſa, ab eiſque feratur in articulos, & alias partes, ut in rheumatiſmo, ſicut jam diximus: Tria tamen præcipue circa vitæ rationem arthriticis veniunt conſideranda; Quorum primum, & ſecundum, iis maxime noxia ſunt, vini ſcili-

Cur in arthritide vera interdum ingens fiat tumor.

Tribus modis præcavetur generatio humoris arthritici.

ſcilicet meracioris potus, & veneris uſus immodicus: Tertium valde conducibile, nimirum lactis potus. De vini abſtinentia, multæ paſſim apud Authores inveniuntur hiſtoriæ, eorum qui vita abſtemia, ab arthritide prorſus fuerunt immunes: Crediderim eos, vitæ potius intemperantia, quam aliis de cauſis in eam incidiſſe; vidi enim vino dilutiſſimo utentes, & ab acribus & ſalſis abſtinentes, hoc animo, ut levaretur affectus, quibus nihilominus incrementum accepit; Adeo irreparabilis eſt partium affectio, cum altas, proceſſu temporis, egit radices. Licet enim abſtemii raro tententur podagra; eos tamen quandoque adoritur: Non ex eo quidem, ut ſcribit Sennertus, quod aqua quam bibunt ſalſum quidpiam, aut calcem redolens, in ſe contineat; ſed quod eorum cerebrum refrigeratum eſt, aut aliqua de cauſa imbecillum, accedente articulorum imbecillitate, & eſculentorum natura, quæ varia ſalium continent genera: Aqua enim in quotidiano potu abhibita, niſi paucis in locis, præcipue mari propinquis, aut montibns ſaxoſis, omnis qualitatis expers ubique invenitur; nullaque invenitur, quæ calcem redolere poſſit, cum calx è terræ viſceribus non eruatur, ſed omnis ſit factitia, lapidum huic rei idoneorum in fornacibus calcinatione: Imo quemadmodum vi ignis, iſti lapides in calcem abeunt, & acrimoniam acquirunt, quam antea non hahebant; Sic ex partium intemperie, ſucci alibiles, licet omnis qualitatis acutæ expertes in acres degenerant, ut videre eſt in ferinis pulmonum fluxionibus, quibus tandem ipſe exulceratur, quamvis tota victus ratio ſit ex benignioribus alimentis, & acrimoniam temperantibus. Itaque ſi abſtemius aliquis arthritide laboret, propter alias cauſas, ab aquæ potu accidere putandum eſt, gravioremque evaſiſſe affectum, ſi vinum bibiſſet; præcipue merum liberalius ſumptum, quod omnibus arthriticis eſt infenſiſſimum. Vinum enim, inquit Paracelſus. lib. 2. de Podagricis, tom. 1. eſt podagræ quæſitor, & latentem profert, iis quibus jacet ejus minera. Quomodo autem fiat, vide loco citato ratiocinationis ejus inventum. Ceterum conſtat ſemen podagræ, in multorum corporibus ſepultum, vini potu excitatum fuiſſe, quod ſolo aquæ potu ſemper obdormiviſſet, quia unus ex præcipuis tartari podagrici fontibus, aut

Margin notes: Abſtemii raro tententur podagra. — Vinum meracum podagricis noxium.

ſalis,

ſalis, jacet in vino, qui varius eſt, prout ſolum, vel petroſum, vel marga refertum, vel ſabuloſum, vel alterius generis exiſtit; ut pluribus in locis docet Paracelſus, & poſt eum accuratiſſime Sennertus, tract. de arthri. Ex quibus varia arthritidis generatur materia, in qua ejus opifex etiam deliteſcit, ut explicat Paracelſus. Diximus ſecundo, veneris uſum, præcipue immoderatum, podagricis eſſe infenſiſſimum, multoque magis, ſi quis in pedes eam exerceat, venus enim immoderata, præ ceteris partibus cerebrum impenſe debilitat, juncturaſque laxando, humoribus excipiendis, magis obnoxias facit. Tertium vero è contrario, arthriticis utiliſſimum, lactis eſt potus, qui ab aliquot annis, revocatus eſt in uſu à Medicis Pariſienſibus, exemplo Hippocratis, qui lib. de affect. jubet podagricis lac aſininum præbere; non ſolum autem lac, ſed ſerum lactis coctum: Cum enim, ut ſupra diximus ex Medicochymicis, cauſa arthritidis efficiens, ſalſum quid, aut acidi, & acris naturam redoleat, nihil eſt quod ſales illos magis temperet ipſo lacte, & ejus ſero, quod Hippocrates coctum jubet potandum, ne frigiditate, ut opinor, ſtomachum ledat; quo autem modo ſit utendum, in qua etiam quantitate ſumendum, non docet: Hodie tamen, more recepto ex Medicis Pariſienſibus, arthritici ſolo lacte nutriuntur, ut febricitantes juſculis, ipſoque vaccino, quia in magna copia haberi poteſt apud illos: Quod ſi lac non ſufficiat ad nutriendum, mica panis albi infunditur in lacte tempore prandii, & manducatur: Hoc modo, nullus datur locus materiæ tartareæ generationi; & ſi qua ſit in corpore demulcetur. Ego vero, non ita me lacti vaccino adigerem, quin pro ægrotantis temperamento aliis uterer; præſertim cum non datur copia lactis vaccini, cujus loco ovillum acciperem, quod proxime accedit ad vaccinum, & hujus inopia, caprillum, quod in iſtis regionibus, & noſtris ubique invenitur: Quia autem non nutrit ut vaccinum, bis in die pultem ex eo factam cum mica panis præberem. Hac victus ratione, multi ab arthritide fuerunt immunes, impedita materiæ acutæ ſalſæ, & corrodentis generatione, licet aliæ cauſæ permaneant. Secundus modus cauſæ antecedentis auferendæ, aut ſaltem minuendæ, potius eſt in

Venus immoderata podagricis infenſiſſima.

Lac coctum podagricis utiliſſimum.

vacuantibus, quæ humorem genitum, fluxioni paratum, simul & fluentem educunt, quorum duplex genus eſt; univerſalium & particularium: Univerſalia ſunt venæ ſectio, & purgatio; quibus addi poteſt univerſalis ſudorum provacatio: Particularia ſunt fonticuli; ſetacea, veſicatoria, ſcarrificationes, ſanguiſugæ, & particularis alicujus membri ſudoris provocatio. Quia autem prima arthritidis materia eſt in ſanguine, ab alimentis, ut ſæpe jam diximus, quorum tartarum, nec in prima coctione, nec in ſecunda evictum eſt, nec vacuatum, præſertim per urinas; à venæ ſectione ſemper eſt incipiendum, primo ad prophylaxim, deinde ad demulcendum dolores: Ineunte igitur vere, & autumno, præcipue ſi ſanguis abundet, aut putredine ſcatere ſoleat, injecto prius enemate, aperiatur mediana lateris dextri quæ utramque regionem reſpicit, aut ejus loco, vena magis apparens, ſecundum vires ſanguinem extrahendo; deinde poſt biduum, ex altero brachio: Paracelſus tamen in conſiliis medicis, jubet ad podagricum fluxum, venam poplitis, aut malleoli, quotannis bis ſecandam, ſemel æſtate, & ſemel hyeme, nec unquam hoc eſſe negligendum: Quod experientiæ deferendum eſt; cum rationem ipſe non reddat, cur à poplite, vel malleolo, ſanguis potius ſit extrahendus, quam ex venis cubiti, dum agitur de præſervatione ab arthritide. Longe alio modo ſe gerendum infeſtantibus doloribus; qualiſcumque enim fuerit ſanguis, repetuntur venæ ſectiones primo ad revellendum, interdum ad derivandum; ſæpe autem ad temperandum ardorem, in materia calida, aut cum febris adeſt, & quibus venæ ſectio ſolet proficere: Sunt enim quibus doloribus demulcendis, nihil prodeſt venæ ſectio; Aliis vero multum, quod in praxi maxime venit conſiderandum: Memini enim me vidiſſe Maſſiliæ Monachum, in Cœnobio ſancti Victoris, cui tanquam cirratus canis dominum, ſequebatur dolor arthriticus venæ ſectionem. Secundum vacuans humorem fluxioni paratum, aut jam fluentem ad articulos, in purgatione ſtatuitur, quæ vel ad prophylaxim, vel infeſtantibus doloribus adhibetur: Si ad prophylaxim, quater in anno, & amplius eſt inſtituenda, prout major, aut minor ſit excrementorum proventus; ea tamen vi pollere medicamentum opor-

Particularia, & univerſalia, quæ cauſam antecedentem podagræ auferunt.

Multis podagricis nihil prodeſt venæ ſectio demulcendis doloribus.

oportet, ut sufficiat, & intestinis exonerandis, & evocandis à capite humoribus; quod non assequetur, nisi venter septies, aut octies, & amplius, abunde dejecerit: Si propinetur medicamentum infestantibus doloribus; ne tunc temporis à debili medicamento humores exagitentur, ipsique non purgati, in partem jam fluxionem excipientem, majori cum impetu ruant, & dolor geminetur, unde multi, ut inquit Fernelius, à purgationibus deterrentur: Ut bene cedat purgatio, Medicum tenere oportet, quomodo ægrotus se gerat cum purgantibus; alioqui utendum ptisana purgante, cujus si una dosis non sufficiat, altera propinetur eodem die, circa horam tertiam pomeridianam, & duobus aliis consecutis diebus, quousque avertendæ fluxioni, satis alvus dejecerit, ut mihi in usu frequentissimum, in pluribus morbis. Hujus in arthritide talis debet esse descriptio. Ptisana purgans in arthritide.

℞. Rad. carioph. ℥ß. folior. chamæp. mß. sem. hyperi ʒj. folio. senn. mund. ℥j. turb. & jalap. ana ʒj. omnibus minutim incisis superinjice vini albi lib. j. & fiat infusio pro duabus dosibus mane, & sero, prima si dosis alvum sufficienter non moveat; alioquin propinetur secunda, mane diei sequentis, iterando si fuerit opus.

Cum febris adest consideratione digna, vinum temperari potest aqua ulmariæ, aut in ipsa sola fieri infusio: Si autem capitis tantum habenda est ratio, ut in prophylaxi, loco rad. caryophyllatæ & aliorum, sumenda est rad. cyperi, aut acori, cum foliis betonicæ & floribus salviæ, semineque pœoniæ. Aliæ purgationes eliguntur secundum ægrotantium propensionem; Quibusdam forma pilularum arridet; aliis liquida placent; boli à plerisque expetuntur; Sunt qui amant in ovo sorbili, in jusculo carnium, aut in vino dissolutos pulveres; Quibus omnibus satisfaciendum, modo incommodum ægrotanti non afferatur, & peccans humor educatur; ad quod maxime idonea sunt quæ sequuntur. In genere pilularum, arthriticæ, de hermodactilis majores dictæ, quæ aliis sunt fortiores, nec tantum humores subtiliores educunt, sed & crassiores: recipiunt enim aloëm, epithymum, colocynthium, turbith, scammonium, esulam, hermodactylos, & euphorbium. Pilulis Variæ purgantium formulæ.

devorandis non aſſueti, utantur electuario diacarthami, quod Fernelio frequens eſt in uſu; aut ejus pulvere, à ℥j. pro fortioribus diſſoluto in aqua, aut decocto ivæ arthriticæ, vel ulmariæ, vel in juſculo carnium iiſdem herbis alterato, cum dolores infeſtant; tunc enim ex juncturis educendi ſunt humores: Si autem ad præcautionem, ſumitur aqua betonicæ, aut decoctum ex cephalicis, vel juſculum iiſdem alteratur. Hujus generis purgans, eſt pulvis Cornachini dictus, multis gratus, propter guſtum, minus inſuavem pulvere diacarthami, & quod longe minori quantitate ſumatur, & quocumque modo voluerint ægrotantes, ſive in forma pilularum, ſive in forma morſuli, ſive in ovo ſorbili immixtum, ſive in liquoribus, qualiſcumque generis diſſolutus, etiam in vino.

Ego quidem à multis annis, uſus ſum pulvere Cornachini, ſumens de eo quater in anno, in juſculo carnium diſſoluto, interdum in forma pilulæ, aut morſuli: Hoc autem rerum uſu expertus ſum, pulverem hunc in juſculo carnium diſſolutum, magis ventrem ſubducere, quam alio modo ſumptum: multoſque errare, in propinandis purgantium pulveribus cum juſculo, diſſolutionis mora tepeſcente juſculo; unde faſtidio nauſeat ſtomachus, & purgantis ſapor magis deprehenditur: Cui incommodo ut occurratur, imponendus primum pulvis in lance, ſeu ſcutella, deinde magno cochleari, ex unda ollæ bullienlientis hauriendum eſt juſculum, de eo imponendo, quantum pulveri diſſolvendo neceſſarium videbitur, cochleari argenteo ſemper movendo, quouſque ſorbendi tempus advenerit, quod cognoſcetur, manu lanci ſuppoſita: eoque minus ingratum erit guſtui juſculum, quo calidius ſumetur. Hic pulvis multum variat in purgando, quoſdam perbelle purgans, alios minime: Quare antequam cogitet Medicus de pulvere exhibendo, teneat quomodo æger ſe habeat cum purgantibus, ut recte doſis præſcribatur, ſi hoc liceat uti; ejus enim doſis eſt tantum conſideranda in ſcammonio, quam ſi augeas, augebitur numerus dejectionum: non autem antimonii detonati, licet gr. xv. immiſeris: Habet tamen vim quamdam, attrahendi quoſdam humores, quos ſolum ſcammonium non purgaret, niſi antimonio junctum; Quod apertiſſime elucet in gayaco, cui licet nulla

Vis purgans pulveris Cornachini dependet a ſcammonio, non ab antimonio detonato.

la inſit virtus cathartica, efficit tamen cum purgantibus miſtum, ut humores lue venerea corrupti educantur, quod alioqui non fieret. Advertendum eſt etiam cujus ætatis ſit ſcammonium: Licet enim Meſues ſcripſerit viginti annos ſervari: addit tamen poſtea. Sed quo antiquius, eo imbecilius. Quod probatione non indiget. Vide plura de hoc pulvere in libello, qui junctus eſt ad finem Prædictæ chimiatr. Hartman. Ejuſdem eſt ordinis Cariocoſtinum, quod valde laudatur à Bayrio, non tamen ab omnibus ita feliciter accipitur, ut ipſe de ſe prædicat: Ejus doſis, à ʒij. ad ʒiij. & ad ſummum ad ℥ß. Quia autem in pluribus officinis non habetur, ſi quis eo uti deſideret, talis erit doſis una, in re præſenti, pro ℥ß. electuarii, quæ maxima eſt.

℞. Coſt. cym. caryophyl. zinzib. ana gr. ix. diagrid. & hermodact. ana gr. xviij. fiat pulvis, ex quo cum triplo mellis fiat bolus, aut pulvis ſumatur cum juſculo: Multis tamen hujus doſis tertia pars adimenda, ut ſint tantum cujuſlibet purgantis gra. xij. & aliorum gr. vj.

His annumerandus pulvis arthriticus Paracelſi, qui habetur tract. 2. de morb. ex tartaro, cap. 2. tom. 1. Hujus hæc eſt deſcripto.

℞. Oſſium hominis, ſcammo. hermodact. turb. ſenn. zaccha. ana fiat pulvis, de quo mane, & ſero, præbenda ʒß. pro vice una. Pulvis Arthriticus Paracelſi.

Pulvis hic, inquit, ab ægro fluxus omnes, & tartareos morbos eximit, eo modo ut res reſolvat, ut in tract. 1. diximus; operationis autem vis, ex eo procedit, quod oſſa ex proprietate ſua, miracula edant; cetera autem, ex vi ſpecifica materiam reſolvant, &c. Interea dum hoc pulvere materia fluens ad articulos, & quæ jam influxit eximitur, locum dolentem inungit bis in die mumia partibuli, quæ eſt oleum deſtillatum ex carne ſuſpenſorum, ſole denigrata. Hanc autem inunctionem, ait, continuabis ad ſanationis finem uſque; per hanc enim unaquælibet podagra, chiragra, & ſimilis affectio, curari poteſt, quia hæc ceteris omnibus præſtantior eſt; modus iſte curandi vocatur ab eo, cura integra, quia cutis non aperitur cauſticis, ut in cura aperta, de qua paulo poſt. Hartmannus

nus in pract. chimiatr. describens pulverem hunc, petit ossa hominis juvenis, violenta morte perempti, calcinata: Si chiragra, manuum; Si podagra, pedum; & saccharum candum, loco alterius, imponit; sumendo pulverem cum aqua ivæ arthriticæ, vel fragariæ ex Crollio, vel ulmariæ. Ego vero si ossa humonis haberi nequeant, animalium ossa usu reciperem: Si enim utimur bovis splene, & aliorum animalium, sicut & pulmone vulpis, & quamplurimis aliis partibus; quidni eorumdem ossibus? Si tamen ossa hominis sint in promptu, sive manus, sive pedis, cum Paracelsus pro omni affectione arthtiticis pulverem componat, iis consulo potius utendum. Idem Paracelsus lib. 2. de vita longa, cap. 1. tomo 2. & in fragmen. ejusdem lib. paulo post scripto, loquens de cura podagræ, ait, Arcanum corallinum, fluxus podagricos usque adeo expurgat, ut locus illi morbo amplius non detur; purgatio ea sexies, aut septies iteranda, prout podagra vel inveterata, vel gravis, vel contumax est. Quod si tamen à purgantione, morbi aliquid residuum fieret, aut æger propter imbecillitatem, purgationi sustinendæ non sufficeret, cutis ei aperienda est, ubi sedes præcipua, vel centrum podagræ est, per alkali ex spiritibus; ut dicetur infra in cura aperta. De arcano autem corallino, quod præparatio quædam mercurii est rubea, vide Crollium in Basilica chymica, & commentaria Hartmanni titu. de cathart. mineralibus. Est etiam aliud purgans apud Paracelsum, in herbario, ad podagræ præcautionem; radix scilicet ellebori nigri, quam miris laudibus prædicat; non solum in hoc affectu, sed & contra epilepsiam, hydropem, & paralysim. Colligit illam luna decrescente, in signo libræ, & flantibus borealibus ventis, quod tempus collectionis optimum est, illam postea siccat in umbra; ejusque pulveris dat juvenibus ℨij. in lacte, senibus vero in vino, tribus consecutis diebus, mane, antequam dolores percipiantur. Quo facto, inquit, fluxus podagricus aufertur à toto corpore; sic ut hora paroxismi, parum, aut nihil dolorum sentiatur. Pauperes uti poterunt semine ebuli bene purgati, & ponderosi, ita ut aquæ non supernatet; mirifice enim, vi dejectoria, inquit Matthiolus demulcet dolores podagricos, ischiadicos, & à lue venera ortos, sumptum ℨj.

Arcanum corallinum fluxus podagricos expurgat.

Usus radicis hellebori nigri contra podagram.

Semen ebuli demulcet dolores podagricos.

pon-

pondere: Advertendum tamen cujus ætatis ſit ſemen; maxime enim recens valde, ſubducit ventrem, movetque vomitum, ſua oleoſa recenti ſubſtantia, quod non efficit, ſi ſit plurium menſium: Sumpta enim de hoc ſemine ʒj. contuſa, & vino diſſoluta, quod octo menſium, erat, octies mihi ventrem ſubduxit; eadem vero doſi, anno ſequenti ex ſemine recenti, ſeptem & decies venter exoneratus eſt cum vomitu, & ſtomachi magno faſtidio, quod oleo recentis ſeminis tribuere non dubitavi; tamen vires non fuerunt dejectæ, nec ſitis me infeſtavit, ut ex aliis medicamentis contingere ſolet, quæ nimis ventrem ſubducunt; quare eligatur ſemen mediæ ætatis, & quo magis inveteraverit, augeatur doſis, quouſque novum, quibuſdam menſibus repoſitum ſteterit. Placebit etiam divitibus, ſicut & pauperibus, hac uti purgatione, eos enim magis adoritur arthritis, propter lautam victus rationem, & inſuetam laboribus. Multi in doloribus arthriticis laudant vomitum, quod commode cietur mane jejuno ventriculo, facile vomentibus, ante dolorum invaſiones; veris ſcilicet, & autumni initio: Qui enim his temporibus utuntur aqua benedicta, rariſſime, aut nunquam, modo reliqua correſpondeant, inſultibus podagricis corripiuntur, inquit Hartmannus: Quod ſi æger difficile vomat, ſumendum inſtante quolibet vomitu, parum juſculi, ne vanus ſit conatus. Ex his omnibus purgantibus, quædam frigidæ, quædam vero calidæ arthritidi conveniunt: Quibus prævalet ſcammonium, ut caryocoſtino, & ſæpiſſime pulveri Cornachino, ea bilioſis, & calidis humoribus vacuandis idonea ſunt; ſcammonium enim, ut refert Oribaſius ex Rufo. 7. collect. cap. 26. pituitam, & bilem impermixtam vehementer evacuat, cujus naturæ, ex Hippocrate, eſt humor arthritidem efficiens: Ideo pilulæ de agarico, humoribus calidis educendis non conveniunt, quia ſcammonium non recipiunt: Alia purgantia quæ jam enumeravimus, utramque materiam educunt; Quædam vero magis calidam, ut pulvis Paracelſi; Quædam magis frigidam, ut diacarthami, & pilulæ fœtidæ, quæ licet ſcammonium recipiant, multam tamen ex partiaria materia, ducunt pituitam, ut turbith, colocynthis, eſula, & hermodactyli: Pilulæ vero de hermodactylis majores, pituitæ vacuandæ ſolum in-

inserviunt, quia scammonium non est de eorum partiaria materia. Semen ebuli aquas tantum & serum educit; quod, ut supra demonstravimus, vera & proxima causa est arthritidis. Inter purgantia, seu vacuantia universalia, diximus supra anumerari posse generalem sudoris provocationem; quod ex toto corpore evacuet, & per loca conferentia, in hoc affectu: Nullumque invenias, cujuscumque sententiæ fuerit; sive ex venis, sive ex capite; sive ab utroque fonte, originem ducat arthritis, qui hoc genus auxilii non probet; Modus tamen recte perficiendi, paucis est in promptu, præcipue cum adest febris: tunc enim communia sudorifica, ex salsaparilla, radice chinæ, sassafras, & multo minus ex gayaco conveniunt, neque eorum decoctum facile movet sudores sine laconico, melius hoc perficitur eorum pulveribus, vel ex uno, vel ex duobus, vel ex tribus, pondere ʒiß. aut ʒij. per noctem in vino infusarum; aut in aqua aliqua sudorifica supra cineres caldos, si quid obstet, sumpto liquore simul & pulvere, corpore plus solito cooperto. Vel ad chymica sudorifica confugiendum, ut est antimonium diaphoreticum, & multa alia quorum præparationes extant apud artis peritos. Beguinum in tyrocinio. Hartmannum. in pract. chymiatri. principio. Hamerum Poppium, in basili. antimonii. Præ ceteris autem in operibus Glauberi, prima part. & præcipue, 2. par. furnor. tom. 3. Sudoris provocationem supplere potest diureticum probatæ virtutis, ut est radicis bardanæ majoris decoctum; quod ex Foresto, cum cerevisia factum, & calide bibitum, sanavit virum à doloribus arthriticis, in lecto decumbentem, quo epoto, plurima minxit instar lactis alba, & sanatus est. Vacuantibus his universalibus, veniunt in subsidium particularia, fonticuli, vesicatoria, setacea, hirudines, scarrificationes, & particularis alicujus membri sudoris provocatio; de quibus fusissime cap. 2. de flux. lib. 1. De hoc autem ultimo paulo post. Tertium præsidii genus, quo humoris arthritidem facientis generatio impeditur, aut saltem copia minuitur, versatur in capitis roboratione, sicut & stomachi, & jecoris, ut quidam volunt, quibus non refragor: Salsum enim illud minerale, aut succus acetosus, seu tartarum, à cibo, & potu præcipuam originem habens, nisi ab

Sudoris provocatio universalis, arthriticis utilis.

Decoctum radicum Bardanæ majoris sanat Podagram.

Ar-

Archæo ſtomachi evincatur, tranſit in jecur, magis liberum quam antea, terreſtrioris quippe ſubſtantiæ vinculo ſolutum: in quo ſi coctionem eludat, purius in totum corpus cum ſanguine circumfertur: Cum autem partibus alendis ſit ineptum, ſuperfluis humiditatibus immixtum remanet, quamplurimorum morborum cauſa, cum foras non expellitur. Verum cum nulla ſit pars, ut ſæpius diximus, quæ majorem ſanguinis quantitatem, in ſui nutritionem abſumat, ipſo capite: nulla etiam quæ ex debili coctione, majorem excrementorum proventum cumulet, multoque magis ſi ſanguis peccaverit, vel à cauſis externis, vel ex primæ, vel ex ſecundæ coctionis defectu, à quibus multi vapores aſcendunt ad caput, præcipue ab ea quæ fit in ſtomacho, quibus in laticem denſatis, augentur partis ſuperflua: ex quibus, ſi per ductus naturales non expurgentur omnes morbi à fluxione, quos lib. 2. cap. 2. enumeravimus, exurgunt, de quorum numero eſt arthritis. Quapropter in curatione, harum partium habenda eſt ratio, ut recte quælibet ſuo munere fungatur: Stomachus probe chylum conficiat, ut ſi quid tartareæ ſubſtantiæ in eo inſit, ſeparetur, facilius per fæces excernendum: Jecoris intemperies, ſi qua ſit, corrigatur, ipſique robur concilietur, ut recte fiat hæmatoſis, tartarumque à ſanguine, hoc pacto, facilius ſecernatur per vias, expellendis hujuſque coctionis excrementis dicatas deturbandum, præcipue per urinas. His peractis, nihil tamen, aut parum proficies, ſi fons mali proximior, caput ſcilicet negligatur: Quapropter Paracelſus conſilio 1. pro quodam celeberrimo ſcriba, ad confortandum cerebrum, & ſtomachum, pro devitandis fluxionibus, & aliis morbis, hæc illi præſcribit.

℞. Rad. caryoph. rad. aco. ana ℔ß. folior. euphra. mij. flor. ſamb. & majora ana ℥iß. ponantur omnia in doliolum, cum 30. menſuris vini: ubi autem octiduum infuderint, bibatur mane, & ſero ſub noctem, hauſtus qualibet vice, per menſem integrum. Per hanc potionem, inquit, cerebrum ſibi reſtituetur, & ad temperaturam convenientem reducetur. *Vinum ſtomachicum Paracelſi.*

℞. Grano. junip. ℔j. coquantur in aqua horis duabus, colentur poſtea, & exprimantur, ut pelliculæ, & granula ſecedant: pulpæ tranſmiſſæ, adde tandumdem ſacchari, ſubigendo

 cum

cum zinziberis ℥j. calami aromatici, & macis, tandumdem, cubebarum ʒj. Excipiantur vitro, quod optime clausum, stet in sole per mensem integrum: Dosis quantum media nux juglans æquat, mane, & sero, ab ingesto cibo, nihil amplius commedatur, aut bibatur. Erit ejus usus per spatium duorum mensium: Hoc regimen, inquit, sex annis integris tibi satis erit; quibus elapsis, de statu morborum, amplius consilia, & auxilia petenda erunt. Quod ita accidit, referente ipso ægrotante, qui affirmavit se antea semper debilem, & fluxionibus obnoxium vixisse. Ab usu autem horum remediorum, commoda deinceps semper sanitate usum fuisse, & pacatum senium ultra 70. annos produxisse.

Est & aliud præservatinum magnarum virium, apud G. Horstium lib. 8. observ. de morbis externarum part. obser. 3. quo quidam Medicus Uratislaviensis ejus amicus, nomine Doringius, utens, ab insultibus podagricis præservabatur: Cujus exemplo, ipse Horstius felici cum successu, expertus est in quodam mercatore. Hujus hæc est descriptio.

Pilulæ anti podagricæ.

℞. Pulv. chæmæp. chamæd. ana ʒij. centau. mino aristo. rot. rhapo. genti. sem. hyper. cran. huma. præp. ana ʒiß. rad. cicho. santa. rub. ana ʒj. cum succ. ivæ arthrit. & parum terebenth. fiat massa pilul. de quibus quolibet trimestri, in solstitiis ʒß. sumenda per mensem integrum.

Hartmannus in pract. chymiatr. tit. arthritis. valde commendat magisterium perlarum, D. de la Rivire Medici Regis Galliæ, quod ipse describit magnumque ait esse in arthritide confortativum ad eam præcavendam, præmissis, ut ipse ait, mundificantibus; hoc est purgantibus: Sed istud pro divitibus. Horstius lib. 2. observati. de morb. capitis, observat. 12. epistola 3. duo se ait probare ad capitis robur, & suspensionem catarrhi: Primum est usus pilul. assajaret, & arabicarum, sumptarum quolibet vespere, in ingressu lecti, ad scrup. j. aut ʒß. Alterum est pulvis Mercati, quarto quoque die capiti raso aspersus; qui

℞. Pulv. rosˌ. santa. citri. coral. præp. sandar. Arabum: spic. celticæ ana fiat pulvis.

Præter hæc roborantia, est unum maximi momenti; capitis sci-

ſcilicet cuſtodia à cauſis externis, de quibus multa. lib. 1. cap. 2. de fluxionibus.

Expeditis ad cauſæ antecedentis ablationem pertinentibus, ad conjunctæ reſolutionem, & mitigationem veniendum, ſi roborantibus articulos fluxio arceri nequeat; in quibus Medicus inſiſtere debet, cum recens eſt affectus; ne progreſſu temporis, aſſidua fluxionum arthriticarum receptione, irreparabilis invehatur articulorum imbecillitas: Ad quod duo ſequentia plurimum valent; Primum eſt, in vinaceis ex racemis rubris, & bene maturis, partes affectas cum incaluerint detinere, cavendo à vapore, qui caput maxime gravat. Vicem ſupplere poterit vinaceorum, cum non erunt in promptu, ſequens fotus.

℞. Folior. ſalviæ, majora. myrthi, orig. ana mj. folior. roriſm. flor. roſ. & balauſt. ana mß. nucum cupre. viridium, & conquaſſatarum num. 12. bacc. lau. & junip ana ℥ß. alum. ℥ij. cin. vitis ℔ß. fiat ex hiſ. decoct. in vino, & aqua fabror. ad fotum, vel immerſionem calide adminiſtrandam, ſi liceat ex partis poſitione; Deinde parte bene terſa applicetur emplaſtrum de meliloto, aut emplaſtrum cap. de pleuritide deſcriptum, quod dolores ſedat arthriticos. Si tamen partes ita ſint imbecillæ, ut irruenti fluxioni cedere cogantur; mitigantia primum, ratione doloris; deinde reſolventia in ſubſidium venire oportet. Primi generis multa eſt farrago apud Authores, ex triplici claſſe deſumpta: Quarum prima eſt paregoricorum, id eſt conſolantium, ſeu lenientium, quæ doloris cauſam demulcent anodynaque proprie dicuntur: Secunda eſt eorum quæ cauſam doloris auferunt, eique hoc modo contraria ſunt; licet ſimilitudine ſubſtantiæ plerumque hoc fiat; Quemadmodum in vulnere ab aculeo ſcorpionis inflicto, cujus venenum, quod partim cauſa doloris eſt, attrahitur ab ipſo ſcorpione obtrito, & ſupra vulnus impoſito; Venenum enim quod in ſcorpione eſt, inveniens in parte vulnerata aliquid ſibi ſimile, & ab ipſo deciſum, attrahit illud, ut ſibi jungat, quod facile cedit trahenti, relicta parte vulnerata, quæ propria ejus ſedes non erat. Simili plane modo, accidit in doloris arthritici ſedatione, quæ fit ab ſpecificis, quæ adhibentur, in quibus ſi ſimilitudo ſubſtantiæ, cum cauſa doloris occurrat, ſedatur dolor; ſin minus, nequaquam.

Fomentum ad arthritidem.

quam. Et hæc ratio eſt, cur ſpiritus ſalis, tollat interdum in inſtanti dolorem arthriticum, quia cauſa doloris arthritici continens, de natura ſalium eſt, illi quandoque familiaris, quod ſibi jungit, cujus gaudens amplexu, quod in parte eſt non amplius agit in eam, quo fit ut dolor ſedetur. Quapropter in talibus ſpecificis, multa ſunt experientia comprobanda, ut ſubſtantiæ ille conſenſus tandem inveniatur: Ideo multa deſcripſimus in hoc capite, & in ordine remediorum alphabetico. Tertia claſſis dolorem ſedantium eſt narcoticorum, ideſt torporem inducentium, à *narki*, quod eſt torpedo; quæ vel partibus ſuperponuntur; vel intro ſumuntur: Eorum vis eſt, cum intro ſumuntur, ut proprietate quadam, ſpititus animales quaſi ſuſtinere cogant, ne cum impetu, ut illis mos eſt, ferantur ad organa ſenſus, ita ut pigre, & exiliter, munere ſuo fungantur, unde ſenſus torpeſcit, & ſomnus conciliatur, inter morboſum, & naturalem medius: Simili modo, cum ſupra partem aliquam externam imponuntur; ejus ſpiritus, tum inſitos, tum influentes; torpidos reddunt, & quodammodo cohibent, præcipue influentes; unde parte exiliter ſentiente, non percipitur, ut antea cauſa doloris, niſi valde diminute. Hujus generis non ſunt, quæ actuali, ut dicunt, frigiditate, torporem inducunt, aditum ſpiritibus, pororum præcluſione prohibentia, & nimis excellente ſenſibili, ſenſum quaſi corrumpentia, quod qualitatis elementaris eſt effectus, quæ ad præſtandum, quod vere narcotica intra corpus efficiunt, non aſſumuntur; potius enim irreparabili frigiditate ſtomachum afficerent, aut calore naturali fracto, aut debilitato, hydropem, aut mortem afferrent, quam externæ alicujus partis dolorem, intro ſumpta, demulcerent: Narcotica vero proprie dicta, & foris adhibita, & ſumpta intrinſecus, ſomnum conciliando, dolores, tum internos, tum externos leniunt, & interdum omnino auferunt, ſine ullo frigoris ſenſu; imo calide adhibita: Hoc autem virtute quadam ſpecifica, non autem elementari, ut credidit antiquitas & quidam neoterici. Harum omnium claſſium, quædam arthritidi calidæ propriæ ſunt, cui ſcilicet calor, & rubor junguntur; quædam vero frigidæ, & aliæ utrique conveniunt: Quæ calidæ adhibentur, hæc ſunt.

Uſus narcoticorum in doloribus arthriticis.

℞. Mi-

℞. Micæ pan. recenter è furno extracti. q. v. infunde calidam in lacte caprillo in mortario ligneo, aut marmoreo, cum tot ovorum vitellis quot cataplasmatis consistentia ferre poterit; quo enim plures, eo felicius dolor demulcetur: In qualibet ℔j. cataplasmatis dissolve olei rof. ℥ij. croc. gr viij. opii, si opus fuerit tandumdem. fiat catapl. calide applicandum, & tertia quaque hora renovandum. Quidam oleum non probant; si tamen recens fuerit, non debet rejici, est enim paregoricum, & citam cataplasmatis exsiccationem prohibet. Variæ narcoticorum formulæ.

vel

℞. Mucil. sem. psyll. & cydon. vel sem. alth. & cydo. ana ℥ß. in aquæ solan. & plantag. ana ℥iiij. factæ; calide pars dolens illinatur, & linteum, vel stupæ superponantur, nec arescere permittatur, sed novam semper impone mucilaginem tepide æstate, & calide hyeme, donec calor, rubor, dolorque omnis sublatus fuerit, summe strenuum remedium in sedanda podagra, & chiragra, ait Fernelius. Quod si inflammatio major esse videatur, adde aceti ℥j. in cubito, & genu, & coxendice, atroci existente dolore, quo altius vis penetret, adjicies campho. gr. vij. Aut interdum partem fovebis aqua rof. stillatitia in cujus ℔ß. campho. gr. vj. dissolvantur.

vel

℞. Carnem cucurbitæ. q. f. contunde in mortario in formam pultis, & applica frigide æstate, & tepide hyeme. Efficax remedium; sed cavendum est à partis nimia refrigeratione.

vel

℞. Aquæ fon. calidæ ℔ß. spir. salis ʒß. in aquam calidam injecto spiritu, immerge statim linteum, & applica; illico sæpius sistitur dolor.

vel

℞. Aquæ salsæ; calefiat, & lintea in ea madefacta, parti dolenti imponantur; pro pauperibus, & cum spiritus salis desideratur.

vel

℞. Sperm. ranar. & stercor. bovis, mense Martio collecti in novilunio. p. æqu. ex his aqua distilletur, quæ cum guttulis aliquot spir. vitrioli calide applicata, confestim sedat dolorem,

ex Hartmanno; apud quem est etiam spir. salis armon. cum pari portione spir. vini mistus, in quibus aliquid camphoræ solutum fuerit; his plumaceolo locus bis, terve illitus, statim dolor extinguitur: Hujus mirabilem usum, inquit, deprehendi.

vel

℞. Spir. vini ℥iiij. injice in eas croc. scrup. ß. ita ut flavescat; coletur addendo camph. scrup. j. opii ʒj. tutum, & efficacissimum esse ait Sennertus, remedium ex Platero; sicut & Riverius.

vel

℞. Aquæ stillat. ex tota ulmaria, cum flore, & radice est nobile experimentum apud Moranos in usu, ad sedandos illico dolores arthriticos, ex Adriano Spigelio.

vel

℞. Lentic. palust. & flor. chamæm. ana q. s. decoque in lacte. adde parum fari. hord. ut fiat cataplasma.

Oleum saponis utile ad sedandum dolores podagricos.

Est & oleum saponis in utraque arthritide conveniens, Nico. Metri Itali; de quo Zacharias Brendelius; scribens Greg. Horstio, sic ait: Utor eo feliciter in doloribus arthriticis celeriter mitigandis. Et paulo inferius inquit, accidit aliquando, ut post usum hujus, cuticula a cute separata, pustulæ excitarentur, quibus apertis ichor quidam flavus, salsus, & acris, profluxit, ad septimanas aliquot; unde diu æger, ab invasionibus podagricis immunis fuit: Descriptionem tamen hujus olei non docet; Ego autem existimo esse liquorem saponis, de quo Hartmannus in commen. basil. chym. Crollii, titu. arthritis, cujus hæc est descriptio.

℞. Sapon. venetum, id est purum, & minime adulteratum. q. v. minutim inciso superinfunde bonum vini spiritum, & semel atque iterum distilla: affunde denuo eundem, relinque in loco calido, & postea per chartam filtra; eo illine podagram, & senties magnum levamen, inquit. Quidam exemplo Crollii, ossa tibiarum alicujus animalis calcinata, loco ossium humanorum, in oleum injiciunt, ut fit oleum de lateribus quod à chymicis, & dogmaticis laudatur, si eo pars dolens calide liniatur, in arthritide frigida; in calida vero, addatur cuilibet unciæ hujus olei, campho. & opii ana gr. iiij.

Alii

Alii utuntur emplaſtro quod deſcribitur cap. de pleuritide, cujus experimentum vidi multoties, etiam in arthritide calida, in qua vellem cum aliquo oleo anodyno, diſſolvi in formam cerati. Arthritidi frigidæ convenit ſequens.

℞. Olei petrolei ℥ij. helleb. albi ʒj. minutim inciſam coque parum, & locum dolentem illine, & ſtatim dolor ſiſtetur, inquit Hartmannus. Sedato magna ex parte dolore, & humorum fluxu quieſcente, ſi dolor aliquis remaneat, aut tumor, cum quadam manus imponentia, ut ſæpe fit, ad reſolventia, veniendum, & emollientia, ne reliquiæ humoris indureſcant: Ex quibus quod magis eſt in promptu, fit miſtione emplaſtri de meliloto, & de mucilaginibus: Vel utendum emplaſtro Fernelii, deſcripto. metho. cap. 27. & in fine Enarrationum hujus capitis, quod potentius eſt: Balnea tamen ſulphurea, & bituminoſa, omnibus præſtant, cum anni tempeſtas eſt idonea, daturque facultas abeundi, eorum tamen loco poteſt fieri balneum arte factum, quod

Balnea bituminoſa & ſulphurea podagricis utilia.

℞. Rad. alth. ℥ij. folior. malv. origa. ſalv. ſampſu. roriſm. ebul. ana mij. flor. chamæm. & melil. ana mß. flor. geniſt pij ſem. fænugr. bac. lau. & junip. ana ℥ß. ſalis com. lib. ß. fiat decoct. ad fotum, pluribus vicibus repetendum. Quod ſi partes affectæ commode poſſint immergi, fiat balneum cum fæce boni vini, hoc decocto calefacta ut ſit tanquam lutum alicujus balnei, ejus calore ſervato, ſuppoſito, ignitabulo vaſi fæcem continenti, ut membrum diu detineatur in luto, ſeu fæce.

His nihil proficientibus, ad curam apertam Paracelſi veniendum, quam aliquando oleum ſaponis facit, de qua aliquid ſupra attigimus: Hanc ipſe. lib. 6. de morb. ex tartaro, tract. 2. deſcribit hoc modo.

℞. Merc. ſublim. aquæ fort. & arſen. ana fiat pulmentum, impone de eo ubi dolor diffunditur: Si vero univerſum membrum is occupavit, in loco ad id maxime idoneo, foramen fac, deinde impone ad eſcharram liberandam: Poſtea attractivum quod ſequitur: Ita fiet ut omnis fluxus, & ſal tartareum extrahatur, liquetur, & in aquam reſolvatur. Sordibus univerſis evacuatis, inſperge in foramen pulverem de croco martis,

tis, & consolida. Hac arte, & vi, extrahere potes, inquit, quamcumque podagram, quæ aliis nullis remedis cedit: Contra medicinam autem hanc, nihil quidquam reniti potest. Attractivum autem hoc modo parabis.

Emplastrum attractivum Paracelsi.

℞. Minii, lythar lap. calamin. carabe magnet. ana ℔ß. omnia in pulv. subtiliter redacta, bulliant in olei lini ℔vj. addendo terræ ℔iij. terebenth. ℔ij. verni ℔j. coquantur donec emplastrum sit punicei coloris; in quo postea injiciantur dissoluta, & colata, opopan. bdell. galba. ammon. sagap. ana ℔ß. ubi ebullierint aliquantulum, immitte sequentia, carab. masti. thuris, myrrhæ, magnet. aloës, ana quart j. fiat emplastrum.

Existimo Paracelsum maximo in usu habuisse hoc emplastrum, magna est enim partiariæ materiæ quantitas, nec in sola podagra usum esse: Ideo ad libitum minui poterit. Si cui hæc cura aperta hoc modo peracta, operosa nimis videatur, dabimus in Enarrationibus faciliorem, & parvi sumptus.

PROGNOSTICA.

Quicumque podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione, intra dies quadraginta, conquiescunt. Hippo. apho. 48. sect. 6. & lib. de judicationibus.

Dolores podagrici, vere, & autumno, potissimum moventur. Hippo. apho. 55. sect. 6.

Puer podagra non laborat, ante veneris usum. Hippo. apho. 30. sect. 6.

Eunuchi podagra non laborant. Hippo. apho. 28. sect. 6.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. Hippo. aphor. 29. sect. 6.

Quartana infringit podagram.

Podagra longus est morbus, & molestus, sed non lethalis. Hippo. lib. de affectionibus.

Podagram varices solvunt. Avicenna.

Qui podagram congenitam habent: ægre ab ipsa liberantur. Hippo. lib. 2. prædict.

Senes non sanantur. ex Hippo. 2. prorrhet. Et qui ærumnose vivunt, & alvum siccam habent.

Dy-

Dysenteria sanat podagram: & aliæ eliquationes valde prosunt, quæ ad inferas sedes repunt. Hippo. ibidem.

Juvenes nondum callos habentes, curari possunt, si accurate vivant, laborisque sint amantes, & alvum bonam habeant. Hippo. ibidem.

Qui podagrici futuri sunt; iis à magno pedis pollice fere incipit.

Arthritis hæreditaria insanabilis est.

Doloribus arthritidis obnoxii; si absque causa manifesta liberentur, grave malum sæpe minatur, alio translata materia.

Arthritis degenerat aliquibus in hydropem.

Arthritis vertitur interdum in colicam; & colica in arthritidem, fluxu humorum viam mutante.

Arthritis quæ sæpius repetit, confirmata, non curatur.

Solvere nodosam nescit Medicina podagram.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

Observatio Prima.

Præibit ceteras nobilis istius viri enarratio; quoniam in ejus curatione, plusquam in ceteris omnibus, mihi magis arthritidis natura, de qua dubius eram, innotuit; frequens enim eram apud illum, & quidquid toto tempore ægrotationis accidit, quæ fuit 20. annorum, licet cum quibusdam intervallis, manifestum nobis apparuit: vir erat proceritatis eximiæ, jecore præcalido, rubebant enim parum genæ, & nasi extremum, cum levibus interdum pustulis, etsi vino diluto uteretur, gaudens tamen piperatis, salsis, & acribus. Pro genio, cui multum indulserat, transacta juventute; cum annum quadragesimum ageret; cepit conqueri de quodam stomachi dolore, qui licet remediis cederet, frequenter tamen redibat, levi fluxu ventris cum accideret, conquiescens; quod suspicionem mihi attulit, hujus doloris causam esse à capitis fluxione, per intervalla in stomachum delabente: Duobusque annis aut circiter elapsis, apparuere in magno pedis pollice, quædam arthritidis principia: dolor scilicet, cum quodam tumore, & rubore, qui cum aliquoties recurrisset, in alios articulos se postea expan-

Podagra Vigiti annorum in viro nobili, piperatis & acribus cibis gaudens.

dit: Revertentibus tamen suo tempore doloribus, primus insultus semper fiebat in pedis pollice. Cum autem dolor arthriticus caperet, illo sæviente liber erat à cardialgia; & illa infestante, à doloribus arthriticis erat immunis: Quod quibusdam annis perseveravit; magis tamen, ac magis, invalescente causa utriusque affectus, fluxione scilicet à capite, & cardialgia, & arthritide afficiebatur. Tandem prævaluit arthritis, in qua nullum unquam levamen percepit, ex venæ sectione, nec sanguis corruptus apparuit, primis quibusdam annis, nulla apparente febre, quia eo tempore, non ita sæviebat arthritis, nec fluxio, tunc parva, subibat venas ut postea, sanguinem corrumpens. Sed postquam arthritis, sociam habuit febrem, & inseparabilem, sanguis maxime corruptus apparuit. Per totum tempus, quo arthritide per intervalla laboravit, bis febre continua correptus est: Prima levior quidem extitit, 20. dierum, cum perpetuo capitis dolore, nullis cedens remediis; ab eo tamen, & febri liberatus est, sumpta purgatione, quæ habetur descripta lib. 1. cap. 1. de doloribus capitis; altera brevior, sed magis violenta, & periculosa, cum totius capitis atroci dolore, & continuo, à quibus evasit decimo quarto, auribus factis purulentis; caput autem imbecillum evasit, à prægressis, & frequentibus equitationibus sub dio, cum imbribus, ventis, sole, & frigore, toto juventutis tempore. Ex hoc morbo emersus, non minus propterea arthritidi fuit obnoxius, quæ vires acquirebat eundo, præcipue hyeme; quo tempore, pluribus annis antequam moreretur, à mense Decembri, usque ad Maïum, lecto quolibet anno detinebatur, cum doloribus; modo levibus, & sine febre, modo gravioribus, & febre continua, circa noctem exacerbationem magnam habente; cum velut æstuante humore, novi fluxus concitarentur: Quam exacerbationem, novi fluxus, præcedebat frigus capitis. Cum autem petiisset à me, quid sibi vellet sensus ille frigoris, in capite bene contecto: Respondi signum esse serosi cujusdam humoris, è propria sede excussi, qui fluxioni parabatur, supra pericranium, & carne superjacente cumulatus: Unde postea noctes, quæ illi graves futuræ erant, prædicebat; nec fallebatur, à me, & experientia edoctus. Libenter nunc peterem

à

à Sennerto, vel à quodam ex ſuis ſequacibus, quemadmodum ille in ſuo primo argumento, circa principium hujus cap. allato, petit à Fernelii ſequacibus: Qua neceſſitate, vel naturæ, vel morbi, ante graves dolorum invaſiones, fieret illud frigus in capite: ſi humor arthritidis cauſa, excidit tantum è venis; & ſatis erit mihi? Procedente arthritide, quacumque tempeſtate, etiam æſtivo tempore, fiebant inſultus arthritici, licet magis hyeme, ut diximus: præter in ea, in qua uſus eſt diæta ſudorifica quæ incipientem jam arthritidem, menſe Decembri, in magno pedis pollice, ut ſolitum erat, non ſolum avertit, ſed & omnes alios dolores: ita ut à menſe Decembri, uſque ad principium Maii, immunis eſſet ab omni dolore arthritico. Redeuntibus poſtea doloribus volebam ut quolibet anno, talis præcavendi, & ſedandi dolores, modus renovaretur: Sed propter calidum jecoris temperamentum, à quibuſdam Medicis non eſt probatus; quod quidem parvi faciebam: Quæ enim in viro jam 55. annorum, poterat eſſe calida jecoris intemperies, cui calor externus unius horæ nocere poſſet? Senibus, inquit Hippocrates, febres non admodum fiunt acutæ, frigidum enim eſt eorum corpus. Præterea, quis calor extraneus imprimitur calido jecori, cum calidus aër non inſpiretur? Si ex perſpiratione incaleſcit, illiuſque habenda ſit ratio, omnes diebus canicularibus, ſub ſole præcipue iter facientes, incident in calidam jecoris intemperiem, & in febribus acutis, in quibus viſcera pluribus diebus inardeſcunt; in laconico vero, tantum per horam, ad ſummum, incaleſcit corpus extrinſecus. Quod ſi ejus calor alicui ſit formidabilis, propinetur à ſudoribus juſculum ex herbis refrigerantibus: Vel ſi ægroto facile ſudores moveantur, potenti hydrotico, ex his quæ hoc cap. & alibi meminimus, moveantur ſudores ſine laconico: Nam laboranti febre quartana, in qua multi ſudores effluebant, inſultus podagrici omnes fere avertebantur; ita ut ſi arthritis reditum minaretur, accedente quartanæ paroxyſmo infringetur. Hoc etiam conſideratione dignum, accidit in iſto ægrotante, quod ex multis anodynis, quibus uſus eſt, nullum unquam bis profuit; neque ex his quæ mittebantur; neque ex his quæ ipſe præſcripſi: ſpiritu enim ſalis utens, cum in utro-

Diæta ſudorifica incipientem arthritidem avertit.

Aphor. xiiij. ſect. 1.

que genu arthritide correptus esset; applicato spiritu salis, cum aqua fontana calida, ut supra dictum est, statim dolor conquievit; primum in uno; deinde in altero. Tandem cum esset senex 63. annorum, animo autem juvenis, induto levi thorace, post festum Pascæ, qua tempestate ver, in regione ista, non sibi constat, propter montium Pyrenæorum propinquitatem oborto iterum frigore, humores excrementitii, qui sub cute, & per corporis superficiem fluebant ad articulos, ad interiora propulsi, in pectus scilicet; nunquam amplius, nisi levissime, ad articulos diverterunt, vixitque annum & dimidium, lecto semper decumbens, cum tussi, & sputis puriformibus, tanquam pthysi laborans ab ulcere pulmonis, quousque ab sputis, præ debilitate intercepto spiritu extingueretur.

Ex hac Enarratione, dilucide apparet in hoc viro nobili, licet temperamento esset biliosus, ad sanguineum declinante, & jecore præcalido, causam arthritidis antecedentem in capite extitisse, remotam vero in jecore, eo modo quo diximus; imbecillum enim caput reddiderat, ut diximus, frequentibus equitationibus sub dio, tempore pluvioso, & boreali, moraque nudo capite in aulis magnatum, nec non & vigiliis.

OBSERVATIO II.

Chiragra inusto fonticulo sanata.

Alius vir nobillis, atroci utriusque manus chiragra laborans; cum ad levationem omnia tentasset, inusto tandem in utroque brachio fonticulo, invenit remedium, quod toto vitæ decursu, liber à chiragra, gestavit: Postea vero, quotiescumque ira excandesceret, in pluritidem quam vulgus in hac regione occultam vocat, incidebat; commotis ex ira, majori impetu humoribus, qui antea à capite pedetentim defluebant. A qua tandem pleuritide, septima vice extinctus est.

Vid: cap. 2. lib. 2. Enarrat. 3.

OBSERVATIO III.

Podagra applicatione ranunculi sanata;

Sacerdos quidam, cum ex reliquiis podagræ, per tres annos integros in lecto detineretur; non valens incedere, loco magis dolenti imposuit ranunculum, eo modo quo lib. 1. Cap. 1. de doloribus capitis diximus, & sanatus est; Quod est species quædam curæ, quam ex Paracelso, apertam vocavimus,

qua

qua craſſus humor, cutem penetrare non valens, hoc modo educitur.

OBSERVATIO IV.

Vir quidem nobilis, podagra à longo tempore laborans, ſimili modo ſanatus eſt; non quidem ranunculo, ſed volubilis cujuſdam ſpecie quæ Elatine, aut Clematis altera, dicitur; ejus foliis contuſis in caliculo glandis impoſitis, & ſupra partem magis dolentem ſuperpoſitis. Quod fieri poſſet remedio, quod in me expertus ſum contra dentium dolorem, quo cutis ſine ullo penitus dolore aperitur; componitur autem hoc remedium ex calce viva, & ſapone liquido, in formam paſtæ redactis, modo pyroticorum nudæ carni applicatæ: Poſſet dum late diffunditur dolor, nullaque eſt rubedo, pluribus in partibus applicari. Et hæc eſt cura aperta, facilior quam à Paracelſo tradita, quibus unicuique uti liberum erit.

Idem effectus a Clematite.

OBSERVATIO V.

Vir quidam nobilis, arthritide jamdudum hæreditaria laborans, maximum levamen percipiebat, applicatione emplaſtri, de quo ſupra facta eſt mentio in anodynis. Tandem diarrhœa correptus, quæ videbatur eſſe ſine periculo, ſolumque rhabarbari potionem requirere, brevi tamen mortuus eſt, me neſciente, quid cauſæ eſſet. Diſſecto cadavere, mihi renuntiatum eſt, pulmoni, & jecori, corruptionis ſubſtantiæ principia quædam ineſſe; unde non amplius miratus ſum, ægrotantem levi de cauſa putata cito interiiſſe: Humor enim ſalſus, & acris, qualis eſt in arthritide, via mutata, in hæc viſcera delapſus, eorum ſubſtantiam corrumpere inceperat.

Podagricus diarrhœa correptus cur cito interiit.

OBSERVATIO VI.

Vir quidam cui nodoſa fiebat chiragra; antequam materia nodos procreans obdureſceret, imponebat cataplaſma ex caſeo antiquo, & acri, cum juſculo tibiæ porcinæ rancidæ, ad putrilaginem coctæ, quod habetur in ordine remediorum alphabetico, ex Bayrio. titu. juncturarum, nodoſ. deſumptum ex Galeno. lib. 10. de ſimpl medic. facul. quo in loco ſic ait, loquens de caſeo. Ceterum impenſe acris, inveteratuſque

Chiragra nodoſa cataplaſmate ex caſeo antiquo acri, & porcina rancida parata, curata.

que jam redditus, maceratusque decocto suillæ carnis, tophos arthriticas discutit: At Fernelius, doloris impactam materiam, antequam in tophos abeat, digerit hoc emplastro, in consil. & lib. 5. meden. cap. 27. descripto.

℞. Gum. pini, & picis nigræ, ana ℥ij. ceræ, & axung. vet. ana ℥j. ammo. in aceto dissol. ℥j. hermodac thur. irid. floren. & sulph. vivi, ana ℥ß. olei irini q. s. fiat emplastrum.

Quod si materia discuti non possit, melius est uti cura aperta cum ranunculo, quo utor feliciter, ut dictum est.

Si vero jam materia in tophos abiit, dummodo non sint inveterati, hac utitur cura Hartmannus.

℞. Vitrio. rom. & alum. roch. ana ℔ß. salis ℥iiij. omnia in pulverem radacta, conjunctim calcinentur in vase terreo, movendo donec evaporando spiritus exhalare inceperint, quibus odore perceptis subsiste à calcinatione, & refrigescant omnia: Hujus pulver. & fari. hord. ana q. v. misce cum fæce vini ad instar pultis, de qua applica supra partem affectam, & tophos, in modum cataplasm. exsiccata dissol. denuo cum fæce vini, & iterum applica, sic pergendo, donec primo omnis dolor sit discussus, deinde etiam ex ipsis articulis contortis, omnes tophi absumpti fuerint. Fit sæpe interim, ut simul cutis, ubi verrucæ, & scrophulæ apparuerint, hoc modo aperiatur, quod formidandum non est, sponte nimirum ulcera coëunt; vel cera saltem emplastri loco superposita, ipsis articulis denuo mobilibus redditis. Quod si nimis inveterati sunt nodi, dolor quidem hac cura mitigatur, sed tamen ipsi nodi vix cedunt, nisi Chirurgia accedat potentior, quam ille describit; quæ nihil aliud est quam cura aperta Paracelsi. Vide multa doloribus sedandis accommodata, in ordine remediorum alphabetico descripta, & quædam alia.

De Ischiade.

CAP. II.

Dolor ischiaticus est species quædam arthritidis.

Cum Ischias sit quædam arthritidis species, multumque disputaverimus superiori cap. de ejusmodi dolorum natura, quid-

quidpiam de iſchiadico attingentes, parum in ea immorabitur oratio noſtra; adde quod multa remedia contra arthritidem, in eo deſcripta, huc transferri poſſint: Verum tamen eſt, Iſchiadem aliis arthritidis ſpeciebus, fortiora poſtulare remedia, & calida ut plurimum, potius quam frigida, propter partis craſſitudinem, & humoris naturam à capite defluentis, ut cogitur fateri Sennertus, quamvis negét humorem illum efficere Iſchiadem, quæ vera arthritis eſt: Contra quod effugium diſputavimus præcedenti cap. monſtrantes à pituita illa tenui, licet poſtea craſſior evadat, utramque fieri iſchiadem; quarum cum eadem ſint præſidia, non multum laborandum, an dolor ſit in tendonibus, an in nervis, aut membranis circa juncturam poſitis, an in partibus vicinis, an utrobique. Pro enim humoris abundantia, ultra coxendicem ſe dolor plerumque exporrigit, modo in tendonibus natium; modo in muſculos coxæ, modo in genua, & pedes uſque, graviter aliquando excrucians. Mirandum tamen, quod dolor iſte quædam habeat peculiaria, ab aliis doloribus arthriticis: Primo quidem, quod multi arthritide, viciſſim in pluribus articulis laborantes, non infeſtentur iſchiade. Secundo quod multi ſemel tantum aut bis, toto vitæ decurſu laborent iſchiade, nullis aliis doloribus arthriticis obnoxii: Tertio quod arthritis nunquam vertatur in abſceſſum: Iſchias vero, quandoque in abſceſſum degenerat, licet notha arthritis tunc dici poſſit: Denique quod in iſchiade; ſicut in pleriſque juncturarum doloribus, tumor, & rubor, non appareant: Quod intelligendum de tumore oculis perſpicuo; in profundo enim ſemper eſt aliquis tumor in parte quæ humorem excipit, qui viſu non deprehenditur, propter ejus craſſitudinem: Adde quod in partem carnoſam, latam, & profundam, humor influens, longe, lateque diffunditur, ita ut non efficiat tumorem perſpicuum; quia etiam decidit ſæpe in parva quantitate, in caput, vel caudam muſculi alicujus, unde interdum acerrimus dolor, præcipue in motu hujus muſculi; nervi, & membranæ, quæ motum non efficiunt, non ita dolent in motu, ſicut tendones, qui in illo, vel trahunt, vel cedunt trahenti, quamdam ſolutionis continui ſpeciem patientes, ex qua aliquando dolor intolerabilis, mentem interdum percellens, ut ego

ego ipſe expertus ſum, in quodam dolore iſchiadico, corpus in lecto convertere conatus. Rubor vero in iſchiade nullus apparet; non quidem iiſdem de cauſis; ſed quod non fiat, propter delabentis humoris naturam, qui frigidus eſt, potius quam calidus; licet aliquando in abſceſſum convertatur, præcipue cum fit per viam criſis; aut admiſtione alterius humoris cum ſero; de qua re ſuperiori cap. Quem quidem abſceſſum, multi exiſtimant fieri per congeſtionem, quod falſum eſt; fit enim à defluxione, quæ quia affatim non irruit, ſed pedetentim, & repetitis vicibus, longoque tempore, propter humoris frigiditatem, in abſceſſum convertitur, fieri creditur per congeſtionem; qua via nunquam fiunt magni abſceſſus, niſi caſus, aut ictus acciderit. In tenui vero parte, ut pede, manu, genu, digitis, longe aliter ſe res habet; humor enim ſtatim atque in ejuſmodi partes influit, locum diffuſioni ineptum, & parvæ capacitatis inveniens, tumorem efficit conſpicuum, cum rubedine, ſi calidus eſt, nunquam ad ſuppurationem perveniens, tum propter naturam humoris; tum propter debilem oſſeæ, nervoſæque partis calorem. In quibuſdam tamen, veteri exiſtenti arthritide, & in tophos abeunte, præcipue in manibus, fiunt paſſim abſceſſus parvi in digitis, ex materia glutinoſa, quæ tamdem indureſcit. At cum hæc omnia non recenſeantur, niſi ratione curationis, ſitque Iſchias ſpecies arthritidis, aut ſaltem circa juncturam coxendicis dolor; curanda ut ejuſmodi dolores curari ſolent: Parum vero intereſt, an ſit vera arthritis, an alia doloris ſpecies, cum ſit utriuſque eadem curatio, ſi urgeant; quæ à venæ ſectione eſt incipienda, prius injecto enemate, vel poſt, ſi dolor urgeret, è baſilica lateris dolentis, habita ratione virium in quantitate, & ex modo exſilientis ſanguinis, videntur enim aliquando vires languidæ in quibuſdam ægrotantibus, quod ex modo exeuntis ſanguinis coarguitur, optime proſilientis, & cum impetu; res ſane in praxi non ſpernenda. Quod ſi non ſufficiat prima venæ ſectio ad revellendum, aut ſi novæ materiæ fiat affluxus; iteretur venæ ſectio ex eodem brachio, aut ex parte qua fluit humor: Vidi enim dolente humero ſiniſtro affici partes inferiores lateris dextri, humore in deſcenſu rectitudinem non ſervante, propter robur quarumdam par-

Dolor iſchiaticus criticus interdum degenerat in abſceſſum.

partium; aut propter causæ alicujus externæ interventum. Quantum ad venæ sectionem malleoli præcipue ejusdem lateris dolentis, non est de ea cogitandum, nisi cessante fluxione, cujus rei signa alias tradidimus, & præmissis purgationibus, de quibus multa superiori cap. Ex quibus, præ ceteris, laudo pulverem Cornachini, justa dosi exhibitum, ut videbitur in 1. Enarratione. Rondeletius multum laudat vomitum ex decocto radicis azari, aut seminis, ad ℥iiij. post cibos pingues, & liquidos, eosque diversos. Universalibus præmissis, quibus universalis sudorum provocatio ascribi potest, tanquam unum ex præcipuis curationis instrumentum; ad topica veniendum, quæ & fortiora, & potius calida, quam frigida esse diximus; ideo valentiora, quæ cap. superiori describuntur, eligenda sunt, in quorum numero, emplastrum cap. de pleurit. descriptum, plurimum valet sedando dolori; deinde ut reliquiæ humoris absumantur utendum emplastro Fernelii in fine superioris cap. descripto. Alexander Trallianus, sinapi cum ficubus, liberavit hominem à magnis doloribus à causa frigida. Quidam utuntur in ischiade cum felici successu, oleo salviæ modo chymicorum parato. Vide innumera in ordine remediorum alphabetico descripta titu. Ischias. quib. si nihil profeceris, utere cura aperta Paracelsi, quam magis dilucide describit Hartmannus. titu. arthritis: Aut utere nostra, ex ranunculo, vel elatine, aut ex sapone liquido cum calce viva. Ex dolore enim pertinaci, & chronico, poteris avertere abscessum, & dolorem solvere. Quod si abscessus factus est, agnosces ex longitudine morbi, quem febris interdum comitatur, ægrotantem in lecto semper decumbere cogentis; ex calore partis, manu è regione puris superposita, & quandoque tumore; ex corrugatione epidermidis, si è regione luminis partem aspicias, manu contra lumen posita, ne caligent oculi, inter te & lumen positum.

Rondeletius laudat vomitum ex decocto radicum azari, in dolore ischiatico.

PROGNOSTICA.

Quibus longo coxendicis dolore vexatis, coxa excidit, & rursum excidit; iis mucores insunt. Hipp. apho. 59. sect. 6.

Quibus à diuturno coxendicis malo vexatis, crus excidit, iis crus contabescit, & claudicant. Hipp. apho. 60. sect. 6.

Iſchias graviorem præ ceteris dolorem infert, ſi pars moveatur.

Iſchias graviſſima, cum corporis impedit converſionem.

Iſchias accidit interdum poſt longum morbum, propulſa illuc materia.

Iſchias longus affectus, ſi torpor adſit, & frigus ſentiatur in parte affecta, & in vicinis.

In iſchiade, doloris mutatio ad partes inferiores bonum.

Ex iſchiade interdum hydrops.

Ex iſchiade fit aliquando abſceſſus.

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Dolor iſchiaticus diæta ſudorifica ſanatus.

Sacerdos quidam hujus urbis Iſchiade laborans; pluribus adhibitis remediis perſeverante malo, decrevit thermas adire, in quibus erat lutum celebre, ad plures morbos ſanandos; in quod pluries ſe immerſit; rediens non ſanatus, propter humoris alicujus, ut opinor, perſeverantem defluxum; præſcripta à collega meo diæta ſudorifica, ſanatus eſt: Multis vero poſt annis humeri dolore, per multos menſes affectus, qui interdum ad inferiora excurrebat, non probante Medico ſuo tunc temporis ordinario, diætam ſudorificam, quam proponebam, eo quod eſſet hæreſi Helmontii involutus; humore ad viſcera poſt aliquot menſes viam mutante, paſſus eſt abſceſſum, ex quo contabeſcens mortuus eſt; pure poſt mortem per anum ejecto.

OBSERVATIO II.

Iſchias pulvere Cornachini bis ſanatus.

Vir quidam atroci iſchiade laborans, jacens in lecto quaſi ſaxum, ita ut ſe plumbum evaſiſſe diceret, propter motus difficultatem, & corporis gravitatem: Præſcripta illi doſi pulveris Cornachini, quem in libello de eo conſcripto, videram iſchiadicis profuiſſe; eadem die potuit ſurgere è lecto, brevique per urbem obambulans, nulla ei facta venæ ſectione, eo quod venæ ſectionem pertimeſcebat, eſſetque ſine febri. Poſt aliquot annos, iterum incidente in iſchiadem ipſamque graviorem, cogitavimus de eodem præſidio, quod bene ceſſit, ſumpto enim pulvere, ventreque probe exonerato circa noctem potuit

tuit è lecto surgere, brachiis in sedilibus sustinens corpus, brevique domo egressus est.

OBSERVATIO III.

Vir quidam in hac urbe ischiade laborans, cum pluribus frustra tentatis nihil proficeret, diuque lecto addictus esset, alium Medicum accersivit, qui videns alterum suis remediis nihil profuisse, suspicatus est abscessum subesse, nec falsus est; eo enim aperto materia valde putris effluxit, & sanatus est. Quod quidem sæpe accidit, medicis nihil minus cogitantibus; pus enim, inquit Hippocrates, propter sui, aut loci crassitudinem, non se prodit.

Ishias aperto abscessu sanatus.

Aphor. 41. sect. 6.

OBSERVATIO IV.

Vir quidam rusticus conquerebatur de dolore ischiadico, decumbens in lecto, accersito Chirurgo, animadversus est ab eo, quidam tumor in clune; existimans pus subesse, aperuit tumorem, ex qua apertione, tantum aura male olens cum strepitu prorupit: Obturato vulnere, sequenti die ægrotantem invisens, ut inspiceret quid rei esset, facta sectione, animadvertit totum ulceris cavum esse nigri coloris, gangrænæ instar, brevique mortuus est æger.

Gangrena a dolore ischiatico.

De Rheumatismo.

CAPUT III.

Rheumatismus species quædam fluxionis est, ut verbum sonat; diciturque à quibusdam, fluxio ab intimis visceribus, venis scilicet, & arteriis, in totum corpus, aut in plura membra irruens, quam febris, ut plurimum, continua comitatur. Nunc tamen latius patet nomen rheumatismi, tribuiturque cuicumque fluxioni notatu dignæ, quæ unum, aut alterum, aut plura membra occupat: Videtur autem rheumatismus, ex vi nominis, hoc importare, ut fluxionum repetitiones significet. *Reumatizo.* enim Græce, Latine est fluxionibus infestor. Ita ut rheumatismus in singulari plures fluxiones denotet; sive si-

Quid proprie est Rheumatismus.

mul & semel; sive sigillatim, & brevibus intervallis fiant. Hac ratione, si in partes interiores feratur fluxio, rheumatismus etiam dicitur; licet hoc minus esset solitum, cum pars aliqua externa non afficiebatur; omnes enim fere Medicos audio, externas fluxiones rheumatismum potius appellare; imo & ipsam arthritidem incipientem: In primo enim insultu, difficile est in quibusdam doloribus, internoscere utrum rheumatismus, an arthritis dici debeat; quare laborantium gratia, vocamus potius rheumatismum, licet articulos tantum adoriatur fluxio; rheumatismus enim, qui tantum articulos adoritur, maximam habet affinitatem cum arthritide, nec nisi temporis progressu agnoscitur; cum pluries irrunt in articulos fluxiones dolorificæ; quod non fit in rheumatismo, qui toto vitæ quandoque decursu, semel tantum infestat, præcipue generalis dictus; qui quidem aliis magis proprie nomen hoc sibi vindicat: Hunc febrem continuam, varias exacerbationes habentem, semper concitare animadvertimus: Qui autem non ita universalis est, vidimus interdum febri vacare; prout humor calidus, vel frigidus existit; particularem vero, fere semper sine febri, nisi magnam partem membri occuparet, cum tumore, calore, & rubore. Quod signum est, humorem sanguineum, aut biliosum sero à capite descendenti immistum esse, ut semper fit in magnis fluxionibus, præcipue autem in corpore cacochymo. Diximus enim cap. de arthritide, serosum humorem, quem ipse Sennertus, & alii, non negant à capite defluere, & quorumdam dolorum causam esse, sanguini immisceri in descensu, eumque, & alios humores interdum secum rapere: Quod Sennertum arguit, dicentem hydropicorum aquas, & cachecticorum, defluere in tibias, & pedes, per poros; quasi vero in coxis, & tibiis sint pori sub cute, & musculis sine sanguine; ergo humor à capite, decidens in partes subjectas, miscetur sanguini, intrat in venas, alios interdum humores secum rapiens; interdum vero purus ab eis decidit in articulos, ut diximus cap. supradicto: Quod partim contra Sennertum est; partim etiam Fernelio contrarium. Dixi descendentem à capite humorem, venas subire, & ab eis in varias partes effluere; in rheumatismo scilicet generali; interdum in eo qui pro-

Rheumatismus universalis concitat febrem, non vero particularis.

xime illi accedit; raro autem particulari, nisi accidat quod supra dictum est. Hæc autem fiunt, quemadmodum diximus in arthritide: Neque enim existimo rheumatismum, aliam habere originem ab arthritide diversam, nec per alias vias humorem defluere, nec diverso modo, de utroque affectu esse differendum; humor enim veram efficiens arthritidem divertit plerumque in partes interiores, sicut & rheumatismus, ut videre est in prima, & quinta Enarratione cap. de arthritide, fereque semper tunc occidit: Differunt tamen in multis rheumatismus, & arthritis: Primo quidem quod in rheumatismo generali, & huic proximo, partis mittentis, & recipientis dispositio, se habent tantum per modum transeuntis; unde semel plerumque solummodo infestant: In arthritide vero, per modum permanentis; transivit enim in habitum utriusque partis dispositio: Secundo, causa externa movet fere semper rheumatismum, ut insolatio, sudores refrigerati, præcipue in capite, peregrinationes sub dio, per nives, & frigora, iracundia, commessationes, vigiliæ, immoderatus veneris usus; arthritidi vero excitandæ sufficit causa interna. Præterea rheumatismus, est plurium partium affectus; at vero arthritis tantum articulorum, licet Paracelsus velit, quod ubicumque ossium est compages, ibi possit esse arthritis, ut in vertebris; vir enim de quo fit mentio in prima Enarratione, cap. de arthrit. cum aliquando humor divertisset in os, quod dicitur coxa, similique modo cruciaretur ut in arthritide sciscitatus est à me, quid hoc genus doloris esset; respondi, esse quidem eundem humorem arthriticum, qui illuc diverterat, sed hunc dolorem non esse arthriticum, eo quod non esset in articulis. Denique rheumatismus, maxime proprie dictus, licet quandoque remittat, & invalescat; in plerisque tamen, postquam omnino desiit, raro aut nunquam revertitur; arthritis vero, si semel corripiat, suos semper habet paroxismos, alias per longa, alias per brevia intervalla redeuntes, licet omnino demiserit. Ex omnibus, de quibus mox disseruimus, cognita rheumatismi natura; ejus cum illa, quæ generaliter arthritidi ascribitur: Discrepat tamen in tribus. Primo quod rheumatismus, frequentiores postulet venæ sectiones: Nam cum in rheumatismo, præcipue gene-

Causa Rheumatismi non differt a causa arthritidis.

In quo discrepat cura arthritidis a cura Rheumatismi.

generali, & interdum in eo qui illi proxime accedit, humor abundet, & caliditas exuperet, præcipitetque cum impetu à capite in partes ſubjectas, ſub cute, per muſculos, & exiles venas, ex quibus majores ſubit, ſanguinemque ubique corrumpens, aut addens corruptioni jam factæ: æſtum ex conflictu in eo concitat, ut jam diximus cap. de arthritide, exemplo ſpiritus vitrioli, cum ſale tartari commiſtione, unde febris accenditur, quæ quidem varias habet exacerbationes præcipue circa veſperam, cum novo ſemper humoris affluxu, in partes jam affectas, dolorem remittentem innovantis, aut proxime afficiendas: Quod venæ ſectionis reïterationes poſtulat; non ſolum ut fiat revulſio, & ſanguinis æſtuantis motus impediatur, ſed ut pars fluentis materiæ, quæ horum cauſa, novo affluxu exiſtit, auferatur, quam natura, cum valida eſt, ad partes ignobiles excutit, ſanguini purificando intenta. Secundo variat curatio rheumatiſmi à generali, quæ arthritidi adhibetur, quod rheumatiſmus, de quo præcipue ſermo habetur, reſpuat omnia purgantia calida, quia in hoc rheumatiſmo, febris adeſt cum magnis exacerbationibus: Ideo pro purgante, mihi familiaris eſt ptiſana, eo modo parata ut cap. de arthritide deſcribitur; utor aliquando pulvere Cornachini in his qui alia genera purgantium deprecantur: Verum ſi febris ſit conſideratione digna, jubeo diſſolvi in carnium juſculo, herbis hepaticis refrigerantibus, cum pauco betonicæ alterato: Sin minus, in forma pilularum, aut morſuli, vel cum ſimplici juſculo, quia gratioris eſt ſaporis, ſicut & pulvis electuarii diacarthami. Semen ebuli, cum pituita prævalet, maxime convenit; aut eligat unuſquiſque purgationem, quæ magis idonea videbitur, in qua, quæ diximus cap. de arthritide veniunt conſideranda.

Rheumatiſmus non admittit purgantia calida.

Repetitis venæ ſectionibus neceſſariis, & adhibita purgatione convenienti, tota reliquæ curationis ſpes, poſita eſt in hydroticis; & urinam cientibus, ut eſt decoctum radicis lappæ majoris, cujus experimentum habetur cap. de arthritide, poſt enumerationem hydroticorum: Sic & humoris per muſculos, & ſub cute defluentis, & illius qui in venas irrepſit, habebitur ratio. Interea ut ſanguinis æſtuantis motus reprimatur, non ſpernendus apozematum refrigerantium, & aperientium uſum, ad-

Rheumatiſmus curatur potiſſime hydroticis & diureticis.

addita in qualibet ʒß. ſalis prunellæ, aut fiant juſcula ex iiſdem ſimplicibus. Si neque his cedat rheumatiſmus; quotieſcumque æſtuantibs humoribus, novæ materiæ affluxus animadvertetur, ex febris exacerbatione, & dolorum ingraveſcentium vi majore, toties ad venæ ſectionem recurrendum, habita virium ratione, ſudorumque, & urinarum provocationi viciſſim inſiſtendum, manente ſemper alvo libera, vel naturæ vel enematum ope. Tertio differt rheumatiſmi iſtius generalis curatio, in topicis; ab ea quæ arthritidi, ſaltem frigidæ adhibetur: Cum enim in ejuſmodi rheumatiſmo, & in eo qui ei proxime accedit, calidi humores prævaleant, ſaltem in principio, latiuſque ſe humor diffundat, in parte in quam influit, quam in arthritide, cum tumore, dolore, comitante rubedine, plus minuſve; actu refrigeratibus rejectis tanquam noxiis; reſolventibus pro tumore; refrigerantibus pro calore, & rubedine, & mitigantibus pro dolore, ſimul mixtis utendum, calide hyeme, & tepide æſtate, ad quod magis urget reſpiciendo: Idcirco valde mihi placet remedium ex lenticula paluſtri, cum floribus chamæmeli, in lacte decoctis, & cum farina hordei ad modum cataplaſmatis, admotis: Vide cetera cap. de arthritide, & pro ſymptomatum varietate, elige magis idonea. Sunt etiam quædam in Enarrationibus: Et multa in ordine remediorum alphabetico deſcripta.

Prognostica.

Rheumatiſmus, affectus plerumque chronicus.

Rheumatiſmus in partes nobiles irruens, periculoſus.

Rheumatiſmus in viſcera irruens, quandoque ulcera, aut abſceſſum facit, ſi longo tempore perſeveret.

Rheumatiſmus aliis plerumque morbis ſuccedit, tranſlata ad partes ignobiles materia, ſæpiſſime autem rheumatiſmus improprie nominatur.

Sudores rheumatiſmis ſupervenientes, ſaluberrimi.

Urina multa, & craſſa in rheumatiſmo, morbum ſolvit.

Enar-

Enarrationes de quibuſdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Rheumatiſmus brachii anodynis ſanatus.

Vir quidam nobilis temperamento bilioſus, acri ingenio, & ad iram valde pronus: Cum ſexageſimum annum attigiſſet, & amplius, cepit in cubitis magnis fluxionibus tentari, cum levi rubore, magno vero exiſtente tumore, & dolore tolerabili, niſi brachia moverentur, quod tam acutum excitabat dolorem, ut ſubito clamore omnes terreret aſtantes. Pluribus vicibus hac fluxione tentato, arthritidem eſſe ſubſpicabar, quia tamen ingens erat tumor, lateque ſupra, & infra cibitum diffuſus, modo utrumque modo unum tantum occupans, nunquam ad ſuppurationem perveniens, alias præcipue articulationes non invadens, rheumatiſmus mihi potius viſa eſt fluxio, quam oppugnare tentabamus, primo venæ ſectionibus, interdum purgatione, cui raro conſentiebat: Pro anodynis, utebatur cataplaſmate ex lacte, interdum ſtercore bubulo recenti, & calido: quibus ſedata inflammatione, & magna ex parte recedente tumore, multo tempore in hoc ſtatu pars permanebat, quouſque cura aperta cum foliis ranunculi inſtitueretur, qua motus ſine dolore fiebat in poſterum, pluribuſque vicibus hac methodo, ſibi motum difficilem reſtituit.

OBSERVATIO II.

Rheumatiſmus, & ejus recidiva poſt lautum ptandium, ſanatus.

Civis quidam hujus urbis, cum ejus villicus deſeruiſſet villam, quam ab eo colendam ſuſceperat, coactus per aliquot menſes, ire pedes in illam, rei villaticæ gerendæ proviſurus: A ſole, ab aëre nocturno, à ſudoribus refrigeratis, multa paſſus, incidit in rheumatiſmum generalem, ita ut quandoque videretur omnibus membris captus: Hunc minabantur antea dolores quidam vagi, & leves, in humeris, & coxendice: Sed cum in omnibus peccaret, pluribus cauſis in unum coeuntibus, torrentem fluxionum non potuit effugere. Vocatus, à venæ ſectione, injecto enemate, curationem ſtatim incepimus, ſequenti die repetita: Deinde ptiſanam purgantem, cap. de arthritide deſcriptam præſcripſimus propinandam bis in die,

per

per totum triduum: Quibus cum morbus non cederet, iterum ad venæ ſectiones confugimus, ſecundum partium laborantium ſitum, in principio brachiorum, progreſſu temporis ex utroque malleolo: Cum autem ſemper febris urgeret continua, varias exacerbationes habens præcipue circa veſperam, & de nocte, quas ut plurimum novæ fluxiones, & dolores ſubſequebantur, apozemata refrigerantia & hepatica, cum ſale prunellæ, in plures dies præſcripſimus, ut ſanguinis fervor, & æſtus compeſceretur, nec non & putredo, qua multum ſcatebat, corrigetur. Poſt 14. omnia remittere ceperunt, videbaturque mane eſſe quandoque ſine febre, vigeſimaque die omnino liber fuit ab ipſa, & ab omni moleſto dolore, ita ut perfecte ſanus ab omnibus crederetur. Cum autem plus quam liberalius pranſus eſſet, rediit affectus magis ſæviens quam antea, conclamantibus de ſalute aſtantibus: Nos & ægrotum, & ipſos ad ſpem erigentes, ad ſupradicta auxilia confugimus; ſtabat tamen morbus contra naturam, novo quolibet fere die humoris affluxu, variis in locis dolores renovante, licet quoquoverſum fierent venæ ſectiones, prout capta membra permittebant: vulgaria etiam anodyna, partibus dolentibus adhibebantur levi cum fructu: oportuiſſet enim anodyna non admovere, ſed totum ægrotantem in anodynum immergere; quod poſtea balneo aquæ dulcis, quibuſdam paregoricis incoctis, præſtiti, commotis ab egreſſu in lecto ſudoribus, febre & doloribus, parum remittentibus. Tandem venæ ſectionum ope, & quibuſdam purgationibus per intervalla adhibitis, ſanus factus eſt perfectiſſime, intra tamen duos menſes & dimidium, à ſecunda invaſione. Miratus ſum in hoc ægrotante, à tot venæ ſectionibus repetitis, vires nunquam fuiſſe dejectas: cujus rei confirmationem memini me legiſſe in praxi Riverii, cum agitur de rheumatiſmo hujus generis.

OBSERVATIO III.

Juvenis Rheumatiſmo brachiorum laborans, ſanatus.

Vir quidam nobilis & juvenis, præfervida animi conſtitutione, ſicut & fere omnes, qui hoc morbi genere tentantur; poſt quaſdam peregrinationes, domi otioſus, incidit in rheumatiſmum; non quidem generalem, ſed tantum duorum brachiorum,

chiorum, in quibus ab humeris ad manum, magnus erat tumor, cum robore quodam, & febre continua, quotidianas, inclinante die, præcipue vero de nocte, ut illi in hoc affectu mos eſt, exacerbationes habente, in quibus dolorum ingraveſcentium major vis fiebat. Vocatus poſt decem dies in conſilium, eo quod affectus multis adhibitis auxiliis non remitteret; ſententiæ hujus fui, ut quoties novi fluxus fierent, venæ ſectione ſymptomatum remiſſio tentaretur, ut purgatio iteraretur, deinde ſudores provocarentur; pro autem dolore demulcendo, magnum linteum in aqua ſalſa calida madefactum brachiis imponeretur; quod mirabiliter dolores demulſiſſe, mihi poſtera die retulit Medicus ordinarius, ceteraque bene, ceſſiſſe, & brevi ſanatum.

OBSERVATIO IV.

Rheumatiſmus, balneo ex decocto herbarum parato ſanatus.

Vir quidam ad iram, & ad præfervidos quoſcumque animi motus valde propenſus, ſexageſimum annum attingens, ceteris ſatis feliciter exactis, incidit in rheumatiſmum generalem, non autem valde gravem, nec cum magna febri: iniquo tamen animo omnia ferens, nec remediis ore ſumendis obtemperans, magnum mihi, & Medico ordinario negotium faceſſebat, Fiebant quidem venæ ſectiones; cum autem dolores locum mutarent, viderenturque eludere hoc modo anodyna particularia, decrevimus uti balneo, ex decocto malvæ, altheæ anethi, chamæmeli, & meliloti, in quod calidum, mento tenus jubebamus ægrotantem immergi; non ſolum leniendis doloribus, ſed & ſudoribus ab egreſſu in lecto provocandis, neque enim febris obſtabat. Ex his melius habens, pedetentim ſubſiſtentibus fluxionibus ſanus factus eſt.

De Febre Quartana.

CAPUT IV.

Quartana febris, licet medicorum opprobrium dicatur, multum tamen in ea curanda præſtare poſſunt.

Ex duobus affectibus, qui nominatim opprobrium Medicorum vocantur, de uno plane diſſeruimus, arthritide ſcilicet; ſupereſt nunc, ut de altero, nempe quartana, verba facia-

ciamus, in cujus curatione, licet vulgus Medicos cæcutire existimet, propter suam ignorantiam, multa tamen præstare valent; non solum ad lenienda symptomata, & febrem abbreviandam; sed & cocta materia, omnino profligandam, ut sæpissime experientia confirmatur. Quis enim statim à principio, quemlibet morbum potest abigere? quisque sua percurrit tempora; unus quidem citius, alter vero tardius, pro materiæ febrilis & ægrotantis conditione: Vulgus autem qui horum rationem non habet, existimat febres quartanas primis statim cedere pharmacis; quod tertiana omnium brevissima sæpe non facit: Quia cum concocta medicari oporteat, non autem cruda, sitque coctio solius naturæ opus; artis autem, partem roborare, ut facilius coquat; humorem crassum extenuare, ut citius coquatur; quod abit in fermenti febrilis materiam avertere, debito vivendi regimine, & quibusdam, ut vocant, minorativis, per intervalla exhibitis; & vias per quas humor peccans educendus, fluidas reddere; hæc autem tempus requirunt, ut perficiantur in quartana, & aliis plerumque morbis; ideo in principio, eradicative, ut ita loquar, curare volenti, non cedit; imo potius exasperatur: Qui enim in principio quartanas solvere putant; ut loquar de ea, quemadmodum Hippocrates de inflammationibus lib. de Helleboro. fortibus medicamentis, nihil adimunt; neque enim cedit adhuc cruda passio, sed quæ morbo resistunt, & sana sunt colliquescere faciunt. Præterea commoto humore, nullaque ipsius vacuatione facta, febris exasperatur, & ex simplici quartana, duplex quandoque, & triplex efficitur; unde vulgus à medicamentis deterretur culpam in Medicum rejiciens. Qui vero specificis quartanam sanare nituntur, raro, aut nunquam optata consequuntur, morbo existente in principio; Si autem res bene cedat, plus noxæ, quam commodi affertur ægrotantibus; ab ejusmodi enim specificis materia febrilis non expellitur, sed tantum ejus effervescentia, qua febris in quolibet paroxismo accenditur, impeditur, remanente quod in qualibet accessione absumeretur, aut saltem quod coctioni suscipiendæ disponeretur; unde, si febris non revertatur ut fere semper revertitur, iterum accensa materia; cogitur natura

Rarius in principio Quartana specificis curatur.

aliam viam quærere, ut ab illo febrili fermento, non valde amico, se expediat. Cum autem humor ille melancholicus, crassior tunc temporis existat, & corruptione mali moris, non facile naturæ conatibus obtemperat, ut foras expellatur, sed intus remanens, febrem lethalem continuam, eodem anno interdum excitat, aut progressu temporis, in tibias procumbens, tumores mali moris, vel ulcera difficilis curationis excitat: aut in partibus superioribus cancrum; in hypochondriis morbum flatulentum; in cerebro, epilepsiam, melancholiam, & alios magnos morbos, à quibus æger fuisset immunis, juxta illud Hippocratis. A quartana correpti à magno morbo liberantur: Ideo experientia edoctus, nemini unquam consului, ut ejusmodi specificis quartanam abigere tentaret, nisi multum progressa esset, & jam cocta materia: licet tamen, cum duplex, aut triplex est quartana, prius bene purgato corpore, ad simplicem reducere, quemadmodum nos fecimus, ut melancholicus humor ab ea quæ relinquitur, absumatur: vel cum simplex quartana, tam vehementes habet paroxismos, ut qui febricitat, non sit oneri ferendo, quem admodum senes; licet tunc aliquo specifico, in parva dosi exhibito, semel, & bis, impetum effervescentis materiæ in paroxismis, retundere: Quocumque autem modo febris auferatur, securius est semper, si materiam febrilem vacuantium ope, id fiat; Quibus si febris non cedat, animum ad id consequendum, non oportet obfirmare, quousque jam cocta existat materia, ne accidat quod supra diximus; sed febrem tanquam arcem situ inexpugnabilem, & valido firmatam præsidio, cogere, ut ita loquar, ad deditionem, impedito commeatu, debito vivendi regimine, & purgationibus per intervalla sumptis, ut in me præstiti, & quibusdam aliis: Materia enim febris quartanæ, domicilium habet tanquam in arce, præcipue circa hypochondria, ubi putruit humor melancholicus, aut alius ad ejus naturam accedens; biennium infantium enim, & triennium quartanæ, non fiunt ab humore melancholico, sed potius à pituita, quæ crassitudine naturam ejus æmulatur, ut N. Piso annotavit probatque Sennertus: Qualiscumque autem fuerit naturæ, humor ille putris, se habet tanquam fermentum, contactu quæ sibi vici-

[Margin: Epid. 6. sect. 6.]

[Margin: Tutius curatur Quartana evacuantibus materiam febrilem, quam specificis.]

na ſunt corrumpens, & in ſui naturam convertens, certiſque diebus, à proprietate putredinis, motum habens efferveſcentiæ, ut primus docuit Fernelius. lib. 4. patholo. cap. ix. de circuit. febr. intermitt. cauſa: Cujus ſententiam, veritati omnibus aliis magis conſonam eſſe, ſemper arbitratus ſum: Licet autem Sennertus omnium Doctorum ſententias enumerans, videatur ſibi aliquid ſupra Fernelium addidiſſe, nihil tamen ſupra proprietatem putredinis, niſi ſermones inveni. De hoc vero peculiari motu putredinis, quo febris intermittens recurrit, non eſt mirandum, nec quærendum, quemadmodum vulgus, quo febris ſe recipiat, & unde iterum revertatur: Multa enim in hoc mundo ſuos habent motus: Cœli motus habent proprios: Elementa quoque: Terra certo quodam tempore movetur, ad ſtirpium generationem: Sic in microcoſmo varii ſunt motus, ſe, tum humorum non ſolum, qui ſecundum naturam tum partium habent, ſed & putreſcentium, quorum motus variant, pro natura fermenti putredinis: Ideo alius eſt motus fermenti pituitæ putreſcentis, alius eſt bilis, & alius eſt melancholiæ, longo, aut brevi tempore, ſtatutos ſervantis paroxiſmos, pro viribus fermenti, materiæ copia, & qualitate: Quo enim craſſior materia, & copioſior, eo febris diuturnior, & è contra, & quo egreſſus facilior, aut difficilior: Eſt autem copioſior materia, vel à principio cumulata, quam pedetentim fermentum corrumpit, ſemel introductum, vel quia quotidie ſuppeditatur, inordinata victus ratione. Fermentum enim, quidquid in ſuo ambitu occurrit, in ſui naturam convertit: Quod ſi magis corrumpat, quam in qualibet acceſſione abſumitur, ut in principio febris, potenti exiſtente fermento, & vires acquirente eundo, augetur febris; acceſſionis tamen dies non mutatur: quia hoc non pendet à quantitate materiæ, ſed ex qualitate fermenti putredinis, quod ſive multa, ſive pauca ſit materia, eumdem ſervat motum, ut recte explicat Fernelius, exemplo motus ſanguinis in mulieribus, quibus quolibet menſe ſanguis ad exitum movetur, ſive multus, ſive paucus. Si autem in qualibet acceſſione plus materiæ putreſcentis abſumatur, quam ejus quod tranſit in alimentum fermenti, viribus ipſius imminutis, febris minuitur, eundem

Prout multa in hoc mundo ſuas habent periodos, ita & humores in noſtro corpore ſuas habent.

ſemper motum ſervans paroxyſmorum. Ex his facile intelligitur, cur fere omnes febres quartanæ ſint longæ, quædam vero breves, etiam ex autumnalibus; & cauſam circuituum earum, ſicut & aliarum intermittentium, referri potius ad qualitatem putredinis, quam ad humoris quantitatem; quod etiam de continuarum putridarum exacerbationibus exiſtimandum eſt, quæ certis quibuſdam horis fiunt, imo & diebus, ut tertianæ continuæ, & quartanæ. Non eſt tamen negandum in aliis affectibus, multos humorum motus, poſſe referri ad partis mittentis, & recipientis conditionem, quæ etiam aliquid poteſt efficere, ad circuituum anticipationem, aut cunctationem, pro varia partium, in qua putredo conſiſtit, ſenſibilitate, robore, & calore; quemadmodum accidit ex ira, victu calidiore, balneis, æſtu, & exercitatione, quæ inter cauſas anticipationis circuituum enumerantur; ſicut his contraria, cuctationis: Nunquam tamen circuituum cauſa exiſtunt; licet Galenus lib. 2. de febri, cap. 11. eam conſtituat in partis mittentis robore, cum multitudine ſuperfluitatum gravatur, aut qualitate pungitur; & ad recipientis imbecillitatem, ſicut de fluxionum, ita de febrium circuitibus philoſophatus, inter quæ eſt maxima differentia; longe enim alio modo, putreſcens humor cauſa febrium movetur, quam humor fluxiones efficiens, qui à parte mittente expellitur, quoties ejus quantitate gravatur, aut ejus qualitate pungitur: ſine quibus, aut uno ſolo, aut ambobus non fierent fluxiones: At in febribus non requiritur certa quædam quantitas, nec qualitas; ſufficit enim putredo humoris, quæ pro varia putreſcente materia, varios habet motus, ſive multa, ſive pauca; nec requiritur partis robur, ut humor expellatur: effervescit enim ſæpiſſime in proprio foco, nulla facta materiæ febrilis expulſione, toto paroxiſmi tempore cruda nimis exiſtente materia: Fiunt quidem, & paulo ante paroxiſmum, & in ipſo in varias partes exhalationes, unde præcedunt oſcitationes, & pandiculationes: deinde accedente febre, artuum, præcipue tibiarum, lumborum, capitis, & ſtomachi dolores, inſomnia, laborioſæ ſomniculationes, ſomni lethargici, ardor viſcerum, jactationes, vomitus in bilioſis, ventris dejectiones, deliria, & hæc, plura, vel pauciora, mitiora, vel graviora, pro

Longitudo vel brevitas febrium Quartananarum, magis dependet a qualitate putredinis humorum, quam a quantitate.

Symptomata, quæ vel antecedunt, vel in ipſa Quartana fiunt.

pro humoris febrem efficientis conditione; quo tandem evicto, sudores ut plurimum erumpunt in fine paroxysmi. Quod si nondum cocta materia, quidpiam de ea dum effervescit, extra focum effundatur, vel propter multitudinem à principio, vel ex inordinata in posterum victus ratione cumulatum, aut à caussis externis commotum, exercitatione, ira, aut à sumptis medicamentis purgantibus: Cum indomitum maneat nondum coctione recepta, fermentique naturam retineat; aliam febrem generat, in nova sede receptum, in qua novum postea, & peculiarem focum habet, unde duplex tertiana; & duplex, & triplex interdum quartana. Ex his constat, in curatione quartanæ, & aliarum febrium intermittentium, nullam habendam esse rationem partis mittentis, sed tantum materiæ putrescentis, circa viscera, aut alibi; quæ vel expellenda, vel minuenda, vel mortificanda, cum nimium sævit. Expellere materiam quartanæ in principio, dum cruda est, & multa, & potenti existente fermento putredinis, impossibile est: Si quis autem hoc tentaverit, damnum potius inferet, quam levamentum, ut jam diximus. Fermenti materiam imminuere, commeatu impedito, debita vivendi ratione, & minorativis quibusdam per intervalla exhibitis: hoc certe expedit, quidquid dicat vulgus, qui quartanam nulla credit expetere remedia, sed totum negotium naturæ committendum, quæ in pluribus non erit oneri ferendo: unde quidam urgente quartana moriuntur, in febrem continuam mutata: aut hydrops, paralysis, & alia quæ supra enumeravimus subsequuntur. Fermentum putredinis velle in principio omnino mortificare: idest, ejus effervescentiæ motum, seu ebullitionem impedire, nemini consulo: Licet tamen nimiam ejus effervescentiam, & ebullitionem compescere, cum ab ea impendet periculum, ex maligna ejus anathymiasi cerebrum occupante, ut sæpe accidit in senibus. Itaque adhibitus in curatione quartanæ incipientis, respiciat statim an corpus sit plethoricum, injectoque enemate aperiatur basilica dextra, sanguineque extracto, si nulla animadvertatur putredo, subsistet per aliquod tempus à venæ sectionibus, nisi peculiare aliquod symptoma hanc expetat: Sicut enim ex Hippocrate sanguinis è naribus eruptiones, quartanas ægre judicant: sic

Unde duplex vel triplex tertiana.

Lib. 2. epist. sect. 3.

Licet inclinante febre interdum, nunquam tamen in principio prodest venæ sectio.

sic aliæ venæ sectiones curabunt, licet interdum inclinante morbo, sectio salvatellæ bene cedat, in puncto renovationis lunæ administrata: Nunquam autem profuisse memini, in morbi principio: Loco ejus probarem potius, in morbi processu, venæ sectionem malleoli, ex latere in quo focus existere putatur, ex partium ad ventrem attinentium caliditate majori, gravitate; dolore in paroxysmo, vel extra paroxismum; hoc enim sæpe focum indicat. Ex ejusmodi venæ sectione malleoli, sæpissime animadverti, alias intermittentes, vel auferri, vel imminui, procedente febri, & aliis auxiliis prægressis facta. Cum enim omnes istæ febres, causam fere semper habeant circa viscera, vel extra vasa, vel in exilibus venis à porta deductis, recta fertur venæ sectionis malleoli effectus, ad locum fomitis, & mineræ febris. Quacumque autem ratione administrandam esse per intervalla venæ sectionem, in principio ex partibus superioribus, deinde ex malleolis, præter sententiam qua imbutus eram me docuit experientia, animadvertentem in quartanis, magnam sanguini inesse putredinem; non solum toto tempore, quo quis ea detinetur: sed pluribus annis ab ea vindicatus; ita ut viderim à quartana, sanguinem in quibusdam in pristinum statum non rediisse, ante sex annos, & in aliis ante decem: Quo persuasus sum, putredinis semina, altas in quartana agere radices in sanguine, qui etiam si non sit propria febris minera, fermento tamen ex parte, materiam suppeditat, ad subsistendum: Unde à sententia digrediens, de sanguine non extrahendo in quartana, coactus sum fateri, venæ sectiones conducere, ratione putredinis in sanguine existentis, ad motum, & totius massæ ventilationem: quæ enim moventur, & difflantur, non facile corrumpuntur, aut jam corruptis, ulterior impeditur corruptio, & quæ jam præxistit, facilius corrigitur. Eodem modo differendum de aliis intermittentibus, in quarum curatione, non possum quin reprobem quorumdam methodum, qui hujus generis febres, repetitis venæ sectionibus profligare conantur, quæ si aliqua de causa necessariæ videantur, nec plures in principio, nec ratione causæ febris administrare oportet, cum sit extra vasa, vel in exilibus venis, è quibus ad majores advocari non debet, venæ sectionibus; sed potius ad intestina propelli pur-

In febribus intermittentibus potius conducunt vomitoria, purgantia & sudorifera, quam venæ sectiones.

purgantibus pharmacis, aut emeticis per ſtomachum, aut diaphoreticis per ſuperficiem corporis, præcipue ſi cauſa febris ſit in habitu: ducem naturam ſequentibus, morborum medicatricem, quæ ejuſmodi febres ſolet curare vomitibus, & dejectionibus, ſicut & ſudoribus, ſed longiori tempore: Quibus enim fiunt vomitus, aut dejectiones, & multo magis utrumque, his nunquam longæ ſunt febres, & rariſſime, ne dicam ullo modo, in quartanas degenerant. Hac igitur via curandæ ſunt febres intermittentes, non autem venæ ſectionibus: cum natura per hæmorrhagias, harum curationem rariſſime moliatur: quæ interdum ſi accidant, hoc fit præcipue juvenibus, ſubtili, & multo ſanguine, tempore paroxiſmi incaleſcente, præcipue in capite, in quo dolor plerumque demulcetur, ex hujuſmodi ſanguinis profuſione, manente febri: ideo venæ ſectio non eſt adminiſtranda in principio, niſi ratione accidentium: ad nimium ſcilicet calorem temperandum, ad tollendam plenitudinem, ad capitis, & artuum dolorem demulcendum, ad ſanguinis putredinem, cum adeſt, minuendam, introductoque aëre corrigendam, cum ipſa, febri principium dedit: quod agnoſcitur ex prima venæ ſectione. Ego quidem, adhibitus ad febris intermittentis curationem, ſtatim inquiro, an febri cauſa aliqua externa principium dederit, ut æſtus, ſudores refrigerati, labores, & animi motus: Tunc enim audacter, ab injecto enemate, ſi liceat, à venæ ſectione curationem incipio, in parva tamen quantitate, cum non adeſt plethora; ut ſi ſanguis purus extiterit, parum ſaltem ſit detractum. Quod ſi ſtatim à prima venæ ſectione, corruptio apparuerit, non dubito ex altero brachio ſanguinem detrahendum curare; deinde poſt tertiam acceſſionem de purgatione decernere, præcipuo febris profligando inſtrumento, niſi aliquid potioris momenti, celerius præbendæ purgationis indicium proferat: v. g. vermes, cum ſubeſſe creduntur, & in infantibus, qui fere ſemper ex ingluvie febricitant. In febribus in quibus coctio deſideratur, ut quartanis, tertianis nothis, & duplicibus tertianis, quæ fere ſemper, ex nothis fiunt, purgatio ex minorativis eſſe debet, quandiu cruda eſt materia; in tertianis vero exquiſitis, purgatio ſufficiens eſſe debet, etiam in principio, humori deturbando;

In tertianis febribus exquiſitis etiam in principio utendum purgantibus.

do; quia humor bilioſus, febris hujus cauſa, non indiget coctione, ut alii humores, fereque ſemper eſt extra vaſa, unde vel ad ſtomachum, vel ad inteſtina confluit, minera cito exhauſta: ideo ad ſummum ſeptem circuitibus, ex Hippocrate, abſolvitur, apho. 59. ſect. 4. & lib. 6. Epide. ſect. 2. In coacis tamen, ait tertianas exquiſitas judicari quinto, ſeptimo, ad ſummum nono circuitu: Et nos ſæpe vidimus tertio: Quare non glorientur, *Ces grands ſeigneurs*, ſi poſt aliquam ex venæ ſectionibus factam, abſcedat febris: non enim gratias aget illis natura de ſubſidio, quantum ad febris curationem: ſed potius illa gloriabitur, quod invitis extra rem factis venæ ſectionibus, ipſa ſola, & per vomitus, aut dejectiones, aut ambabus viis, aut ſaltem per ſudores, interdum per inſenſibilem tranſpirationem, febrem curaverit, & aliquando, ſed raro, ut diximus, per hæmorrhagiam è naribus, cum cauſa eſt in habitu corporis, vel cauſæ externæ febri principium dederunt; & hoc in juvenibus tantum. Quod ſi ſanguis in prima venæ ſectione corruptus non appareat, ſtatim de purgatione cogitandum; cauſam enim febris extra venas conſiſtere fatendum eſt, circa viſcera ſcilicet: Quod ſi in exilibus venis à porta deductis, aut altius contineretur, non minus de purgatione eſſet decernendum, cum ab eis ad ſtomachum, & inteſtina, facilis ſit oneris depoſitio: Quo tamen altius in venis à porta deductis, ineſt febris minera; eo magis continuæ vicinior, contiguitatem ſaltem habens, ut in ſubintrantibus, à quarum plurimis inſpecta urina, nunquam remittere animadverti, quamdiu cruda permanebat urina. Verum ſtatim atque perturbari inciperet, etſi nullum adhuc deponeret ſedimentum, febris quædam remiſſio contingebat, & omnimoda ſolutio apparente ſedimento, nulla facta criſi: Quod ſignum erat, febris cauſam altius in ramis venæ portæ extitiſſe; alioquin ſigna integri diſceſſus, non apparuiſſent in urinis, cum illæ tantum oſtendant quomodo ſe habeat ſanguis, qui in venis, & arteriis continetur, tanquam ejus excrementum: Ex Galeno enim excrementum cujuſque partis illius propriam diſpoſitionem oſtendit. Hujus generis tamen ſubintrantium materiam, frequenter eſſe omnino extra venas deprehendi, in quibus talis coctio urinæ non fiebat: Si enim

Lib. 1. de criſib.

enim continuarum quædam materia extra venas continetur, ut videmus in febre continua à vermibus, quæ ſola purgatione ſanatur: Quis negabit, quarumdam, & quamplurimarum ſubintrantium fomitem ſubeſſe in inteſtinis, aut in quodam receſſu circa viſcera; imo talium febrium materiam propria cyſti interdum extra venas contineri: Quare perperam in hoc arguit Fernelium Primeroſius lib. 3. tract. de febri. cap. 2. affirmans fieri non poſſe, febrem intermittentem à bile, in propria cyſti putreſcente, ſed potius fore continuam: Hoc tamen veriſſimum eſſe confirmat exemplo Fernelius, cujus teſtis locuples exiſtimandus eſt, cum propriis oculis rem inſpexerit, notatu digniſſimam, quæ libr. 4. pathol. cap. 10. de ſede febri. interm. refertur. Quod etiam in inteſtinis contigiſſe, alio poſſum confirmare exemplo, non minore fide digno, cum id nobis ipſis contigerit, Anno enim 1634. & ætatis meæ 35. nulla adhuc febre intermittente, correptus, ex nimio, & intempeſtivo ficuum eſu, incidi in febrem duplicem tertianam ſubintrantem, cum atroci in paroxiſmis, capitis, & lumborum dolore, ſomnolentia, & ſomniis laborioſis. Poſt venæ ſectiones, & purgationem, cum uſu lixivii truncorum fabarum clarificati, & in modum juſculi ſumpti, ad lumborum dolorem, quod mihi multum profuit; viſa eſt febris à die octavo deſiiſſe; ſolutio non boni ominis, voluiſſem enim die impari febrem judicatam fuiſſe: Vires parum recipiens & obambulando per cubiculum, animadverti à prandio, pulſum quotidie invaleſcere, ſine ullo frigoris ſenſu, uſque in ſequentem diem mane, tunc enim quies erat: Cum magis, ac magis, vires non recuperarem; ex aphoriſmo. Si quis à morbo cibum ſumens, &c. exiſtimavi purgationem iterum eſſe mihi neceſſariam, eaque ſumpta, in tertia, aut quarta dejectione, ſenſi aliquid, inter dejiciendum, valde lene effluxiſſe, cujus rei inſpiciendæ ſtudioſe ſollicitus, animadverti decidiſſe in latrinas, quæ forte aëri lucido erant perviæ, quidpiam luteum, & rotundum, magni ovi anſeris, nondum albumine circumveſtiti, non abſimile: Statim venit in mentem, cyſtim eſſe bile vitellina plenam, febris meæ duplicis tertianæ cauſa, qua à propria ſede deturbata, non amplius efferveſcens febris deſiderat, nunc

Fomes quarundam febrium eſt in inteſtinis.

à medicamento purgante foras deturbata. In quonam autem recessu, condita esset cystis illa, non nisi in cæco intestino, poterat venire in mentem; in aliis enim hærens, materiæ prolapsum aliquatenus impediisset, & in prima purgatione, aut saltem in principio secundæ, fuisset deturbata, via non satis patente, & quasi præclusa, confertim tunc temporis, præcipitantibus humoribus excrementitiis ad egressum: Ab alia quoque sede ad intestina devolutam, nullæ sunt viæ, huic corpori excipiendo, satis patentes. His duobus exemplis, taceant qui solitaria meditatione, rerum causas ita pro genio suo se habere existimant, autopsia edoctos arguentes. Præter hæc duo loca, in quibus materia febrium intermittentium existit, non possum quin tertium concedam, habitum scilicet corporis: Licet autem in hanc sententiam, per multos annos non discesserim; quod postea rerum usu compertum habui, persuasit mihi febres intermittentes, præcipue tertianas, interdum & quartanas, sedem habere in habitu corporis: cum enim adverterem quamplurimos ex tertianis, ex laboribus, & sudoribus refrigeratis evenire: Deinde naturam, cum valida est, putrescentem in magnis vasis humorem ad minora expellere, qui alioqui febrem continuam accendisset: Denique quod sanguis, ut in sudoribus refrigeratis, prohibita transpiratione, sicut & à fluxione, in habitu corporis sæpe corrumpatur, illæso qui majoribus venis existit, non potui quin tertium locum putrescentis materiæ intermittentium concederem: Totus enim habitus corporis venis, & sanguine plenus est, à cujus corruptione, quarumdam febrium intermittentium semina enasci, nemo negaverit: Quod autem sanguis in habitu corporis corrumpatur, illæso in partibus interioribus existente, vel corrumpi in uno latere, in altero vero minime: Id in quibusdam fluxionibus sæpissime animadverti, in quibus sanguis multa scatebat putredine, facta venæ sectione, è latere in quod fluxio impingebat; ex altero vero, sanguine extracto, puro existente. In pluribus etiam intermittentibus febribus, curationem incipiens à venæ sectione, pluries animadvertimus, sanguinem in primo vasculo esse corruptum; in altero vero, nullo modo: Unde sequebatur, prius jacta esse putredinis fundamenta, in habitu cor-

Materia febrium intermittentium interdum est in corporis habitu.

corporis, quæ febri intermittenti principium dederat; licet procedente affectu, se postea putredo propagaret in omnes venas, manente febris semine in exilibus venis, & corporis habitu. Cum igitur ex his constet, tres febrium intermittentium sedes esse: Primam in venis à Porta, alendis visceribus dicatis, à quibus, ut plurimum, excidit materia, circum viscera, & extra venas putrescens, & quandoque intestinis, secundam faciens sedem: Quæ quidem duæ sedes, cumulandæ febrium intermittentium materiæ, sunt valde obnoxiæ: Quia circa culinas; maxime publicas, multæ sordes coacervantur: In habitu vero corporis qui tertia sedes est, non item. His ita se habentibus, ut recte febris intermittentis curatio instituatur, quanam in sede putrescens humor consistat, certis quibusdam signis assequendum, præcipue an in ventre, vel in corporis habitu; vitii enim sedes, & naturæ motus, qua via sint humores ducendi, indicant. Itaque si æstus major in præcordiis, aut dolor paroxismi præsertim tempore sentiatur, juxta illud aphorismi. Qua parte corporis inest calor, aut frigus, ibi morbus; si oris sit amaritudo, nausea, vomitus, diarrhϾæ quid simile; si sanguis in prima venæ sectione, saltem, purus effluxerit, febris causam extra venas existere sunt argumenta; multoque magis, si victus intemperans præcesserit, indicio purgantibus medicamentis, febrem potius esse profligandam, quam, ut multi faciunt, venæ sectionibus. Huic methodo fere insistendum, cum in venis circum viscera perreptantibus materia subesse creditur, facilius enim hinc ad stomachum, vel intestina devolvitur, quæ in majores venas, sanguinis missione repetita, attraheretur: Quare venæ sectio tunc temporis non imperanda, nisi ratione accidentium nisi quis ex inspectione sanguinis, scire velit, utrum ejus corruptio, aut causa procathartica, febri principium dederit, ut mihi mos est: Procedente vero affectu, ratione solius febris, cum causa est circa viscera, multoque magis in venis, quam extra venas, convenit venæ sectio malleoli propter rationes quas supra attulimus. Si autem in prima venæ sectione, sanguis in primo vasculo corruptus; in aliis vero purus animadvertatur, ceteraque signa corrupti humoris, circa viscera stabulanti abfuerint; in habitu corporis

primum extitiſſe corruptionem, ibique febris cauſam conſiſtere, exiſtimandum eſt, præcipue ſi cauſæ externæ ſuperius allatæ tantum præceſſerint: Ideo poſt leves, ex utroque brachio venæ ſectiones, ne putredo ad interiora attrahatur, levi purgatione facta pugnandum ſudorificis quæ per loca conferentia vitioſos humores educent, nulla habita ratione, de urinarum cruditate; cum enim pluribus intermittentibus, coctionis ſigna non appareant, toto morbi decurſu, quarum ſcilicet cauſa eſt extra venas, multaſque viderim duplices tertianas, deſinentes ſine urinarum coctione, nihil certi ab earum inſpectione, ſperandum puto, niſi in quibuſdam ſubintrantibus, quarum materia, altius in vena porta, aut ejus ramis ſedem habet, de quibus ſupra diſſeruimus. Eodem prorſus modo de febre quartana ſtatuendum puto, cum quandoque deſerat ſectione ſalvatellæ, licet autem ut plurimum ſedem habeat circa viſcera, in meſenterio, pancreate, & eorum venis, quomodo venæ ſectione ſalvatellæ curaretur, ſi ejus materia non eſſet aliquando in venis, per habitum corporis perreptantibus à quibus hac venæ ſectione, facile jam cocta diſſipatur; hanc autem venæ ſectionem, prima non reſpondente, ex altera manu, in alia lunæ renovatione iterandam curarem, incertus de latere, in quo præcipua eſt morbi ſedes; imo ex pedum ſalvatella, qua ſecta ſe multum profuiſſe narrat Zacutus. lib. 4. prax. hiſtor. cap. 26. obſerv. 2. Idem Zacutus. lib. 3. praxis miran. obſerv. 32. ſcribit multoties cum felici ſucceſſu, ſe in quartana, aliis non cedente auxiliis, baſilicam ſiniſtram ſecuiſſe in plenilunio, aut ſalvatellam, in iis quorum vires non erant ita robuſtæ. Quod experientia comprobatum, licet uſu recepto, tantum ſalvatella ſiniſtra aperiatur, & in puncto quo luna ad initia recurrit non eſt tamen ſpernendum, neque ita lateri ſiniſtro addictus ſis propter lienis ſitum, quem vulgus Medicorum, melancholiæ credit receptaculum, ut ad dextrum nunquam deflectas: Quartana enim non fit tantum ab humore melancholico, ſed & à pituitoſo, & bilioſo, cum craſſitie, & corruptione, ejus naturam æmulantur; ubicumque igitur ſedes tertianæ eſt, & quotidianæ, ibi & quartanæ eſſe poteſt, quod probatur ex converſione febris tertianæ, & quotidianæ, in quartanam.

Si Materia febrilis eſt in habitu corporis, poſt levem venæ ſectionem, & purgationem, ea ſudoriferis exterminanda.

tanam.

tanam. Sed de febris quartanæ curatione, fusius in Enarrationibus.

PROGNOSTICA.

Æstivæ quartanæ plerumque breves, autumnales vero longæ præcipue quæ hyemem attingunt. Hipp. aphor. 25. sec. 2.

A quartana correpti, non valde convulsionibus corripiuntur; si autem prius corripiantur, superveniente quartana liberantur. Hippoc. aphor. 70. sect. 5.

Quartanas febres, sanguinis eruptiones è naribus, ægrè judicant. Hipp. lib. 6. epide. sect. 2.

A quartana correpti à magno morbo non corripiuntur; si vero prius corripiantur, & superveniat quartana, vindicantur. Hipp. epid. 6. sect. 6.

Quartanæ conditio, ex eorum ordine est, quorum difficile est à principio judicare, quo tempore finietur. Hippoc. 3. progn.

Autumno maxime homines à quartanis corripiuntur. Hipp. lib. de natu. humana; & apho. 2. sect. 3.

A vigesimo quinto anno, usque ad quadragesimum quintum, maxime à quartana homines corripiuntur; quicumque autem extra hoc tempus corripiuntur, scire oportet non fore diuturnas, nisi aliquid gravius infestaverit. Hipp. lib. de natu. hum.

Hibernæ febres quartanæ, nunquam in acutas transeunt. Hippo. in coac.

Quartana longissima, minimeque ex se periculosa, Galen. lib. 1. de arte curat. ad Glauconem cap. 8.

Quartanæ raro ab initio incipiunt, sed præcedentibus morbis magna ex parte superveniunt inordinate. Galen. lib. de typis.

Quartana exquisita, rara est.

Quartana ex humore melancholico, minus molesta, quam quæ ex atra bile, licet longior.

Quartana, ex lienis, aut alterius alicujus visceris affectu facile convertitur in hydropem.

Quar-

Quartana si vere non solvatur, aut post septem menses, annua fit, & quandoque longior.

Quartana interdum brevissima, etiam autumnalis.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Febris quartana, quibus remediis sanata.

Mulier quædam nutrix quondam domi meæ, atrociter habita toto autumno à quartana; statim atque è lecto surgere potuit, Adura in hanc urbem discessit, rogans, ut si quid arte Medica valerem, ipsi præstare non recusarem: Jussi esse bono animo, quidquid arte didicissem adhibiturum promittens; cum autem per aliquot dies quievisset, essentque universalia Aduræ administrata, præcipue venæ sectiones; de solis antidotis, contra febrem quartanam cogitandum putavi, præmissa purgatione ex lapide lazuli, loco lapidis armeni, qui ab Alexandro Tralliano maxime laudatur in affectibus melancholicis, difficile tamen invenitur; ideo ejus loco tale composui pharmacum.

℞. Decoc. splenit. q. s. infun. folior. sen. mund. ℥ß. in colat. dissol. lapid. cyanei loti scrup. j. scammo. vapore sulphur. castigati gr. vj. fiat potio, die ante accessionem mane sumenda; qua sumpta, decies venter dejecit.

Postero die quatuor horis ante accessionem, jussi propinandam antidotum, quam non satis laudare potest Hartmannus in quartana.

℞. Aquæ febrif. aut ejus loco, decocti ℥iiij. alumi crud. scrup. j. misce, capiat quatuor horis ante accessionem, & probe cooperta expectet sudorem, aut saltem febrem.

Sumpta hac antidoto, febris quidem multum cunctata est; sed tandem invadens, multis aliis præcedentibus violentior excititit, vale dicens. Cum autem viderem nutricem à febre quidem liberam; sed eadem ut antea, corporis gravitate affectam, eamdem ventris inflationem perseverare, cibos non magis appetere, omniaque ut ante febris discessum, permanere in eodem statu, pœnituit me eam abegisse: quoniam verisimile erat, re-

repetitis acceſſionibus, proprii fomitis materiam, calore febrili abſumptam iri: Juſſi tamen bene ſperare, promittens me exacta Quadrageſima, ad profligandas has febris reliquias, pharmaca poſt-feſtum Paſchæ daturum. Poſt Dominicam in albis, cum me accingerem, ad id quod promiſeram præſtandum, rediit febris quartana, quater in paroxiſmis ſuum ordinem ſervans; à quibus tantum accepit levamenti, ut nihil amplius deſiderari poſſet; ventris enim moles receſſit, corporis gravitas multum levata eſt, ciborum appetitio revertere incepit, omnia denique ſanitatis munia brevi potuit obire. Quis hac Enarratione edoctus, conſulet ante tempus quartanam abigendam eſſe, præcipue ſpecificis, quæ febris materiam non expellunt, ſed tantum ebullitionem impediunt, qua in quolibet paroxiſmo, ex parte imminuta, tandem abſumeretur; ut autem quæ dico confirmentur.

OBSERVATIO II.

PRætor quidam rerum criminalium in Montemarſana, quartana laborans, multis fruſtra tentatis auxiliis, accepit à quodam, ſe liberatum iri, ſi rigore febris incipiente, cyathum propriæ urinæ calentis hauriret, quo peracto non amplius rediit febris: Æſtate vero ſequenti, (licet à quartana liberati, longo tempore ſani permaneant,) correptus eſt febre acuta, in qua ex maligna anathymiaſi, in delirium ecſtaticum incidit, & circa undecimum mortuus: quod non eveniſſe affirmabam aſtantibus, ſi quartana ante tempus, non fuiſſet abacta, proter jam dictas rationes.

Febris quartana hauſtu cyathi propriæ urinæ ſanata.

OBSERVATIO III.

Quidam rure habitans diu quartana vexatus, licet veris tempore multum remiſiſſet, paroxiſmi tamen tempore, atroci capitis dolore divellebatur. Imperata venæ ſectione, & lapide lazuli loto corpore purgato; dedi poſtea antidotum ex alumine; ut ſupra docui, & ſanatus eſt: Quam quidem antidotum, non damno in totius morbi declinatione, vel in principio datam in parva doſi. v. g. ſcrup. ß. cum ſymptomata periculum minantur, propter febris violentiam, ut ejus impetus parum retundatur.

Febris quartana alumine ſanata.

OBSERVATIO IV.

Febris quartana auctoris, qua ratione curata.

Tandem corrupuit me quartana, annum agens 45. post quam febris duplex tertiana discessisset, pedetentim se in apertum proferens. Cum autem tunc temporis in ea essem sententia, sanguinis missionem non convenire febribus intermittentibus, nisi ratione accidentium, nullaque essent quæ illam suaderent, præcipue jam facta bis, aut ter, in febre duplici tertiana quæ præcesserat; decrevi à purgante communi melanagogo, curationem ordiri, à quo quibusdam diebus elapsis, volui experiri, ptisana purgante, ex elleboro nigro facta, utrum febris difficilis esset eradicationis, an tempori committenda, sumptis per intervalla purgationibus, quolibet scilicet mense. Licet autem Mesue lib. 2. de simpli. purgan. cap. 30. de utraque specie ellebori, dicat album terribilia symptomata minari, nigrum vero corpus incolume, & velut juvenile tueri: Ex illius tamen ptisanæ haustu, quidquid mali elleboro albo tribuitur, præter convulsionem, omnia acciderunt mihi, ex sola nigri infusione, spiritus scilicet angustia, molestæ jactationes, cerebri perturbatio, ita ut viderer mihi per vitrum aspicere, vomitus laboriosus, sæpe irritus, dejectiones paucæ: Nescio qualis esset illa elleborus, nihilominus statui, nunquam tali modo exhibiturum, extracto enim feliciter usus fueram, sine ullo ex enumeratis symptomatibus: Febris tamen decem horarum spacio cunctata est, ita ut crederem me ab ea esse immunem: Sed præcoce gaudio irritata fortuna, rediit febris, brevior tamen: Cum enim antea tres essent horæ frigoris, sex autem caloris, una erat tantum frigoris, & tres caloris, assumpta ellebori infusione. Quoniam autem decreveram, post reditum febris à gravi illa ex ellebori purgatione, curationem tempori, & naturæ committere, sumpto quolibet mense, purgante melanagogo satis potenti: Permansit febris mea in eodem statu, unius horæ frigoris, & trium caloris, usque ad principium Decembris, quo tempore conscendenti equum per duos dies, rediit febris ut in principio, ad tres horas frigoris, & sex caloris: Sed cum purgandi tempus statutum advenisset, sumpto purgante medicamento, rediit febris ad horam unam frigoris, & tres caloris: Cum equum conscenderem ægrotis per oppida invisendis,

ſendis, augebatur ſebris ut antea, donec ſumpto medicamento, in priſtinum ſtatum reduceretur: Quod quidem probe vacuans corpus, non ſolum hoc præſtabat, ſed errata in victu commiſſa corrigebat: conſtabat enim mihi fames, & de febris fermento aliquid auferebat, aut ſaltem de commeatu. Hoc modo vitium ab aſſumptis cibis corrigebatur, & corporis gravitas à paſtu, & pedum inflatio levabantur. Certe ſi quolibet menſe, non uſus eſſem purgante pharmaco, credo me nunquam à quartana incolumem evaſiſſe, ſine reliquiis. Hac methodo, cum febre caloris trium horarum, & unius frigoris, niſi equum conſcenderem, perveni ad tempus Quadrageſimæ, in qua febris dimiſit per 12. dies, poſtea reverſa eſt: Cum autem menſis Maïus adveniſſet, ſemperque prædicaſſem, nec mihi, nec aliis, quos curandos ſuſcepiſſem de febre quartana, illam me n ſem Maïum non prætergreſſuram, tunc res mea agebatur: Ne igitur mihi eſſet dedecori, ſi febris menſem Maïum ſuperaſſet, decrevi omnino abigere, meoque more ſumpto medicamento purgante, ſtatim atque rigor incipiebat urbe egrediens, quadrantis itinere, paſſu minime lento pergrediebar, quouſque totum corpus incaluiſſet; tum vero ſubſiſtens, digito in guttur immiſſo, facile, & ſine labore, bilem flavam, & porraceam vomebam: deinde domum rediens, lectum ingrediebar, expectando ſudorem: Quo quinquies, aut ſexies iterato, ſequenti paroxiſmo hauſi incipiente rigore, quatuordecim grana piperis nigri integra, ex minus corrugatis, in cyatho vini albi generoſi, expectando calorem in lecto; quod ſecunda vice febrem abegit, nec amplius eſt reverſa, nihil poſt ſe relinquens, niſi longam ab omnium febrium genere immunitatem qua nunc adhuc fruor, hæc tranſcribens, ætate 68. annorum. Nullo ante menſem Maïum volui uti ſpecifico, ad febrem profligandam, propter ea quæ contingerant nutrici, de qua in prima Enarratione agitur; & propter id quod accidit Prætori Montiſmarſani, qui ſolus non fuit: Duo enim, qui etiam à quartana, præmatura ejus profligatione curati erant, eodem anno perierunt. Elegi etiam potius ex pipere ſpecificum cum vino hauſtum, quia grati erat ſaporis.

OBSERVATIO V.

Quartana febris quatuordecim granis piperis sanata.

Domina quædam hujus urbis, rogavit me, ut si quid haberem febri quartanæ profligandæ docerem, pro villicæ filia, quæ ante quindecim menses ea laborabat: Nescio quæ remedia per id tempus adhibuisset, jussi tamen ut purgato corpore, sumeret 14. grana piperis in primo febrilis frigoris sensu, quæ illa contudit, cum vino albo sumens, hocque peracto non amplius rediit febris. Scio etiam plurimos, hoc sumpto specifico, à febre quartana fuisse immunes, præcipue cum febris multum processit: Utrum autem melius sit piper contundere, an vero integrum sumere; dicendum est melius esse integrum sumere, cum humoris incalescentia timetur, ut nondum bene cocta materia & in juvenibus; contusum vero cum febris multum, processerit, & in senibus: Possumus tamen non infimæ plebis hominibus, piper nebulis involvere, & deinde vini cyathum propinare.

OBSERVATIO VI.

Febris quartana dosi pulveris Cornachini, & aluminis sanata.

Domina quædam habitans in oppido, quod fluvius Adurensis alluit, Granade dicto, sex milliariis ab hac urbe distante, misit ad me servum, ut illam inviserem: Ingrediens cubiculum inveni eam ex quartana lecto decumbentem, licet juvenis, ex ea quocumque modo liberari cupiebat, à vulgi opinione recedens, qui Medicos in quartana cæcutire existimat: Libenter propterea, curandam suscepi, incipiens à vino emetico, quia incipiente paroxismo, semper erat vomendi desiderium, quo in posterum liberata est, non autem febri. Ut omnia recte fierent, secundum Hippocratis aphorismum, materiam febrilem esse ad exitum præparandam, viasque aperiendas operæ pretium duxi: Qua de causa, præscripsi apozemata mane sumenda, per sex dies continuos, quibus elapsis, misi ad illam vulgarem dosim pulveris Cornachini, rigore incipiente sumendam, qua venter nihil dejecit; cujus rei eventum non miratus sum; quamplurimis enim rigoris tempore, natura in angustum redacta, & arcendo frigori occupata, medicamentum non reducit, ut loquuntur, in actum; ideo ab eo tempore, soleo, ut res securius, & melius cedat, exhibere purgan-

gantia in tali casu, quatuor horis ante febris invasionem: Quapropter misi iterum eamdem dosim pulveris Cornachini, ex gra. xij. scammonii, viij. stybii detonati, & 4. cristalli tartari, horis quatuor ante febris invasionem sumendam, qua venter sexdecies exoneratus est. Post hanc evacuationem satis largam, consului ut specifico aluminis uteretur, de quo supra, quibus non omnino cedens febris, monui ut iterum pulvere Cornachini uteretur, cui ut antea dejectionibus probe respondentibus, febris omnino abscessit, perfecteque sanata est circa festum Nativitas Christi, à dimidio mensis Octobris, sine ullis ab ejusmodi febris reliquis, à multis annis benevalens.

OBSERVATIO VII.

Vir quidam nobilis, à febre quartana, quæ in duplicem abierat diu conflictatus, rogavit ut eum inviserem: Veniens domum suam in ditione sua ædificatam, promisi me unam ablaturum, aliam vero relinquendam esse, ut fermentum humoris melancholi absumeretur, ne contingeret illi, quemadmodum iis de quibus supra menimus. Cum autem alias, eum duplici tertiana laborantem, pulvere Cornachini sanitati restituissem, in quartana, non minoris virtutis medicamentum mutare nolui; adde quod facile sumatur; pridie igitur febris sumpto purgante, rigore incipiente, primæ, & secundæ febris, jussi parandum sacculum supra stomachum imponendum.

Idem effectus ab eodem pulvere Cornachini,

℞. Rad. urticæ, & lapathi acut. ana ℥j. salis com. mj. contundantur probe in mortario, & sacculus quadratæ figuræ, & utrinque semipedali impleatur; ita tamen ut deprimi possit, & calide incipiente rigore, supra stomachum toto paroxismi tempore contineatur.

Quo remedio ab una ex quartanis liberatus est, ut promiseram, altera remanente, propter causam jam dictam.

OBSERVATIO VIII.

Mulier quædam nobilis, Aduræ à paucis diebus quartana laborans, accersendum me curavit, ut arcendæ febri aliquid præscriberem: Quia jam senex erat, pedetentim febrem minuere volens, ex Alexandro Tralliano, hanc pilularum massam conficiendam curavi, de qua sumpta ʒj. non amplius febris reversa est.

Quartana, pilulis ex lapide lasuli paratis, sanata.

℞. Lap. arme, aut ejus loco, lapid. lazuli loti ʒij. diagri ſcrup. j. epithy. & hieræ picræ, ana ſcrp. ß. agar. & cariophyl. ana gr. viij. cum melle deſpumato, fiat maſſa pilul. doſis à ſcrup. ij. ad ʒj. & ʒiß. v. Ordinem remediorum alphabet. tit. Quartana.

OBSERVATIO IX.

Quartana, aranea nuce incluſa, ſanata.

Sacerdos quidam, in quartana profliganda, multis remediis tentatis, edoctus à quodam, ut araneam in nuce includeret, & tempore paroxiſmi ſupra ſplenem imponeret, tertia vice iteraro ſpecifico ſanatus eſt. Vide remediorum ordinem alphabeticum.

De Morbillis, & Variolis.

CAPUT V.

Variolæ & morbilli ſæpe magni, momenti ſunt, & interdum peſtis inſtar infantes invadentes.

Inter morbos, de quibus hoc obſervationum opere egimus, morbillos, & variolas non recenſere; inculpata non eſſet prætermiſſio: Affectus quippe magni momenti, per certa quædam annorum intervalla recurrentes, interdum tanquam peſtis ſpeciatim infantum, præcipue variolæ, quæ morbillis multo ſunt periculoſiores, & magis moleſtæ. Licet autem amborum affectuum ſimilia ſint quædam principia, febris ſcilicet ſynochi invaſio, deinde puſtularum eruptio, tertio, quarto, & ad ſummum, in variolis, quinto die; graviora ceteris paribus, ſunt variolarum ſymptomata: Febris quidem in utriſque valida, ſi materia multa, ſi pauca & boni moris, contrarium. Qui enim non videntur febricitare, præſertim in variolis, quamvis febricitent, ſi malum aliquod ſignum non appareat, ut frequens vomitus, delirium, carus, extremitates frigidæ, tormina, multa jactatio; paucam, & benignam eſſe materiam ſignificat; ſi vero aliquod ſignum ex his, multoque magis ſi plura; quo graviora, eo majorem malignitatem ſubeſſe oſtendunt, fereque ſemper, aut nigræ variolæ, aut papulæ lividæ, nigræ, rubræ, ſimul erumpunt cum variolis, quarum eruptio, citius, aut tardius fit, pro naturæ viribus, & mate-

riæ

riæ conditione: Quædam erumpere incipiunt in fine ſecundi, ſed rarius; quædam tertio, quod frequenter accidit; quædam vero quarto, interdum quinto, ſed rariſſime. In ipſo eruptionis principio, difficile eſt interdum agnoſcere, utrum à variolis, an à morbillis ſit quiſpiam laboraturus: Variolæ tamen in ipſo exitu acutæ micant, ſi ſint boni moris; morbilli vero non item, magis tamen cum intenſo rubore erumpunt; licet etiam rubor in multis, cum variolæ grandeſcunt, appareat, quæ inter bonas non recenſentur, ſi faſtigiatæ non evadant; quaſdam morbillos diceres in principio, donec faſtigientur, tunc enim quæ primæ egreſſæ ſunt, grandioribus factis, certam ſui exhibent notitiam; morbilli vero parvi manent velut cutis aſperiates, oculos, & guttur, proprietate quadam infeſtantes, non autem variolæ, niſi multæ oriantur in palpebris, & ad cutem non omnibus expulſis, natura non exiſtente valida, & materia tractabili quædam in gutture exoriantur, raucedinem accretione invehentes, ſpirandi interdum, aut deglutiendi difficultatem, ad quæ ſepe mors; in ipſo autem oculo, ſufficit una in pupilla erumpens, ut viſus fiat nulla arte inevitabilis deperditio. Præterea in variolis, eſt tumor ingens partium, ſi multus eſt eorum numerus, quia fiunt ex craſſiori materia, ideo in ſuppurationem tranſeunt; diutius durant quam morbilli, & in cruſtas abeunt, quæ ſi nigreſcant, aut tumor cito evaneſcat, res eſt in maximo diſcrimine: Morbilli propter ſubtiliorem materiam reſolvuntur, ſicut rubedo eryſipelatis, quam ſociam habent; unde Rubiola, Rougeole. Vulgus tamen Maſſiliæ, diſtinguit rubiolam, à morbilis, hos vocantes Senepion, & illam Rougeole, in qua non ſunt puſtulæ, ſed magnæ tantum areæ, in modum eryſipelatis rubentes; memini enim adhuc juvenis, me vidiſſe infantem rubiola, ut dicebant, laborantem, ideſt, *de la pure & ſimple Rougeole*, cujus facies variis in locis rubebat, ſine puſtulis; quia ejus materia ſubtilior eſt illa, à qua fiunt morbilli, in quorum eruptione, ſubtilior rubiolam facit, craſſior vero morbillos; rarius tamen accidit ut fiat rubiola ſine puſtulis, niſi in regionibus calidis: Ideo in hac regione, & urbe, quæ caput Vaſconiæ cognominatur, nequidem mentio fit, de pura rubiola ſine puſtulis, nec ego me-

Tempus eruptionis variolarum.

Morbilli oculos & guttur præcipue infeſtant.

memini me vidiſſe, ſed tantum morbillos, quos vocant Sarrampin. Hi affectus Antiquis ignoti fuere; nullus enim invenitur, qui de eorum natura, & curatione, diſſeruerit, præter Arabes, quorum tempore apparuiſſe credendum eſt: De morbo enim tam communi, & epidemico ſæpius graſſante, non tacuiſſet antiquitas, Arabibus deſcribendum relinquens: Tot enim ſunt morbillis, & adhuc magis variolis particularia, ut talibus viris impoſſibile fuiſſet, in ſuorum exanthematum deſcriptione, ea ſilentio prætermittere. Primo quidem morbilli, cum intenſa rubedine, unde nomen Rubiolæ eis inditum eſt, non ſolum in facie, & per totum corpus erumpunt, ſed & intra corpus, oculos, & guttur, proprietate quadam, ut diximus, præcipue infeſtant, cum tuſſicula. Secundo morbilli, & variolæ, in facie potiſſimum ſedes habent, & infantes præcipue adoriuntur, raro provectos ætate, rariſſime ſenes. Præterea variolæ ex vulgi opinione, novem dies habent accretionis, quia non omnes una erumpunt; longo tempore durant, peſtis infantium dicuntur; ad ſuppurationem deveniunt, tanquam apoſtemata, cum facie, & reliquarum partium tumore non mediocri, quorum materia ita craſſeſcit, ut in cruſtas abeant variolæ, ipſeque viderim in pedibus inſtar lentis exſiccatas, ſub cute evelli. Denique in variolis, facici color naturalis, ipſis omnino ſanatis, per plures menſes ad priſtinum ſtatum non redit; & interdum ita maculis, tanquam cicatricibus deturpata facies, ut toto vitæ decurſu fœdata, remaneat. Pauci etiam variolas effugiunt, multi morbillos, præcipue qui mature multis tentantur variolis. Adde etiam quod morbilli, & variolæ, pro præcipuo affectu habentur, morbique totius nomen ſibi vendicant, febriſque cauſa ſunt, quæ inter ſymptomaticas referri debet, ut ex inflammatione, & apoſtemate; ſunt enim, præcipue variolæ, apoſtemata, ad ſuppurationem perveniunt, ideoque morbus; non autem Antiquorum exantemata & etiam ectymata, quæ pro ſymptomatibus conſiderantur. Videant nunc, qui tantopere ſe torquent, in afferendis locis Hippocratis, Galeni, & Ætii, ſi talia ſimul, exantematibus, quæ ab illis deſcribuntur acciderint, ea præcipue quæ de variolis attulimus: Nec fingat Zacutus variolas die 8. 11. 12. imo &

Variolæ & morbilli fuerunt antiquis ignoti, & de iis primum ſcripſerunt Arabes.

Variolæ non ſunt antiquorum examthemata.

& 20. erupiſſe, ut eludat Mercurialis reſponſum, ad ea quæ de Sileni papulis afferuntur, quas affirmat non fuiſſe variolas, eo quod octavo die tantum erupiſſent; variolarum autem exitus fiat in fine ſecundi, tertio, & quarto, ut plurimum; & interdum quinto. Ego quidem neſcio, an Zacutus viderit unquam veras variolas, vigeſima die tantum erupiſſe; unum tamen ſcio, me nunquam vidiſſe tardius quinto erupiſſe, & hoc etiam rariſſime, eumque exiſtimo, ſi viderit quæ ſcribit, ex eo fuiſſe deceptum, quod febris aliqua, interdum corripiat in principio, quæ non eſt ex variolis, quam poſtea cauſæ ſuperiores, in morbum populariter graſſantem convertunt, ut fit tempore peſtis, in quo omnis morbus, ut vulgo dicitur, peſtis eſt, cauſa ſuperiori, morbum ex vulgata putredine, in peſtilentem convertente. Hoc pacto, animadvertimus graſſantibus variolis quoſdam infantes febre continua à vermibus, aut alia de cauſa laborantes, imo ex febri intermittente, quibus poſt tres aut quatuor dies, febre invaleſcente aut ex intermittente facta continua, variolæ tertio, aut quarto die erumpebant, à febris mutatione. Vel dicendum Zacuto, ſi ipſe viderit, tantum vigeſimo die variolas erupiſſe, tales non fuiſſe veras, ſed pſeudo variolas. Sunt enim quædam papulæ, non multum à variolis diſcrepantes, ut plurimum tamen latiores quas multi in exitu, & accretione, variolas eſſe putant, quia vero multo citius ſolvuntur quam variolæ; quod non ſint periculoſæ, nec veſtigia relinquant, ab errore vindicantur: Hujus generis fuiſſe Sileni papulas. 1. epidem. commen. 3. Et Simonis 6. epidem. comen. 2. exiſtimandum eſt, ut ex ipſis Hippocratis locis, & Galeni commentariis facile dijudicari poteſt, collatione facta cum his, quæ variolis accidunt. Hæ pſeudo variolæ, in cauſa ſunt, cur multi bis variolis tentari credantur: Non tamen negandum bis quempiam laborare poſſe variolis, cum prima vice, paucæ erumpunt, totius materiæ coinquinatæ, à ſanguine materno, vacuandæ, & partibus purificandis impares, propter ſyderis conſtitutionem reſpectu partium diſpoſitionem, non ita validam, unde plus materiæ ſuppeditari non poteſt, reliqua in alio ſyderis recurſu remanente. Injuriam itaque Antiquis me facere exiſtimarem, aſſerere eos variolas,

Eſſe aliquos, qui bis variolis laborant, & quare.

& morbillos agnovisse, totque singularia, præcipue variolis, intacta reliquisse. Quasi vero ipsis Arabibus minus solliciti, & studiosi, in morbis hujusce naturæ describendis: Neque valet quod à quibusdam dicitur, Græciam tanquam regionem temperatam, leviter his morbis obnoxiam fuisse; ubique enim Græcia temperata non est, sciuntque Hippocratis, & Galeni scripta legentes, eos varias regiones peragrasse, non solum temperatas, sed frigidas, & calidas: Quare non est idonea hæc excusatio. Fuere igitur Arabes qui primi de variolis, & morbillis scripserunt, novo affectui, & communi, causam generalem, ut par erat, tribuentes, sanguinem scilicet maternum, quo nutritur infans in utero, quem improprie menstruum vocant, cum prægnantibus non fiat, nisi raro, menstrua purgatio: Cum autem in mulieribus fere omnibus, fiat gestationis tempore, circa venas uteri excrementorum proventus, propter purgationis menstruæ defectum, iis præcipue quæ impuro sunt corpore, quousque in partu, excernantur; licet quæ nutriuntur, facultate innata, succum sibi magis familiarem, & puriorem attrahant, ejus tamen defectu, impurus allicitur; ideo in utero materno, ultimis præcipue mensibus gestationis, in quibus fœtus majori indiget alimento, si sanguis sit impurus, major cumulatur futura materia variolarum; si purus, minor, est enim fere impossibile, quin impedita menstruali purgatione, sanguis peccet aliquo modo in venis uteri, paucis tamen, aut nullis tunc variolis tentantur infantes, secundum attracti sanguinis naturam, qui postea causa materialis est variolarum & morbillorum. Nam cum fere omnes, potissimum in infantia, aut pueritia, rarius in adolescentia, & rarissime in alia ætate, variolis tententur; licet non item morbillis, causa materialis aliqua erat constituenda, quæ in omnibus repiriretur, sanguis scilicet maternus, in utero à fœtu attractus, qui cum diverso labis sit gradu, pro varia ejus impuritate; quibusdam paucæ, aliis multæ, variolæ erumpunt; quibusdam tardius, aliis citius, materia eorum movetur; quidam leviter afficiuntur, alii graviter, ex quibus multi de medio tolluntur, ad quod multum facit cœlestis influxus indole maligna, putredine, in quibusdam constitutionibus, materiam corrumpens; qui quidem

Causa morbillorum & variolarum secundum Arabes.

dem influxus, causa prima efficiens est morbillorum, & variolarum. Si enim à mundi exordio, hoc morbi genus non extiterit, sed tantum Medicorum Arabum ætate, solius causæ hujus efficientis defectui est tribuendum, ex nova astrorum conjunctione orta, proprietatem habentis talem in partibus solidis materiam, à sanguine materno desumptam commovere; & corrumpere: Quia autem influxus ille, ex novo syderum aspectu genitus, qui nondum fuerat, non semper eadem vi pollet; ideo hujus morbi recursus varii sunt, modo graviores, infantibus præcipue, quia causa meterialis, non longe abest à suæ generationis principio, quæ progressu temporis, à partibus solidis attracta, & in earum substantiam conversa, altius insidet, fortiori indigens influxu ut commoveatur, quod ratio est, cur ætate provecti, rarius variolis, & morbillis corripiantur: Neque hoc mirum videri debet, ut quod in partis solidæ substantiam conversum est, possit ab ea, vi syderum influxus secerni, & effervere, ut quædam quasi fiat dispumatio; pars enim solida, accepto incremento in utero ex sanguine materno, licet quod ex solo semine delineatum erat, purum esset, ex eo postea quod assumptum est, subdita facta est ejusmodi despumationi, quæ & in variolis, & in morbillis, ex eadem partis substantia exoritur: Asserendi enim ut Riolanus, materiam variolarum excerni tanquam humorem à partibus solidis, morbillorum autem ab humido radicali illis insito, per modum exhalationis, rationem non video; licet enim morbillorum materia subtilioris sit naturæ, variolarum autem crassioris, non minus proptera ab eodem fonte exurgere putandum, quod enim expurgatur in parte solida, ejus est humidum radicale, meliusque expurgatur à variolis quam à morbillis; qui enim magna variolarum abundantia, ante morbillos expurgantur, rarissime, aut nunquam, morbillis tentantur. Neque mirandum est corporis cœlestis influxum, in peculiarem partis alicujus substantiam, licet per totum diffusam, proprietate quadam agere, reliquis intactis; hoc enim igni concessum est, ut patet in destillatione, in qua mixti substantia aquosa, per totum diffusa, oleo, & sale relictis ascendit, nisi perseverante igne urgeantur. Hoc pacto syderis influxus, cui data est proprietas,

ſubſtantiam à materno ſanguine impuro deſumptam, & jam in partis ſubſtantiam mutatam, commovere, & corrumpere, agit in eam aliis intactis; ut autem commota eſt, naturæ gravis, inſurgit illa ad excretionem ſpritibuſque iratis, febris accenditur, fitque ejus quædam materiæ deſpumatio, febre perſeverante, quouſque partibus interioribus rite expurgatis quieſcat, quod optimum ſignum eſt, eoque magis, quo citius deſinit: Si autem ut erumpunt papulæ, febris pedetentim non remittat, ſaltem die ſeptimo ab eruptione ultimarum; quo variolæ erunt pejores, eo magis erit periculi, præcipue in regionibus calidis: Hoc enim oſtendit partes internas, ab ejuſmodi illuvie, non bene eſſe expurgatas, quam poſtea natura in ventrem deponit, quod raro bonum eſt; melius hujus reliquias propelli ad articulos, licet oſſa de ſede dimoveat, laxato ligamento, & interdum mutilet.

Si febris non remittit poſt puſtularum eruptionem, malum.

PROGNOSTICA.

Morbilli, & variolæ, morbi ſunt epidemici, gravius, aut levius graſſantes, pro cœleſtis influxus conditione, cauſam moventis.

Morbilli, & variolæ, morbi ſunt acuti.

Signa præcedentia variolas, & morbillos, æquivoca ſunt, & incerta valde, niſi cum populariter graſſantur.

Quo citius erumpunt variolæ, cum acumine ſplendente, eo melius.

Variolæ poſt elevationem ſubſidentes peſſimæ; magis autem ſi partium tumor etiam evaneſcat, mortem enim ſignificat.

Variolæ faſtigiatæ, rotundæ albicantes, molles, disjunctæ, bonæ; depreſſæ vero, foveam in medio habentes, malæ; pejores autem, ſi in fovea aliquid nigri appareat.

Omnino nigræ lethales, deinde lividæ, virides.

Febris quæ tendentibus ad ſtatum variolis, pedetentim non minuitur, mala; pejor autem quo ulterius proceſſerit.

Fluxus ventris in principio, ſi erumpentibus variolis ceſſet, bonum; ſi autem perſeveravit, malum: Pejor autem qui in ſtatu, aut declinatione ſupervenit.

Delirium, lethargus, carus, extremitates frigidæ, frequens vomitus, malignum quid ſignificant.

Ver-

Vermes sæpissime subesse cum variolis animadvertuntur, ex quibus interdum mors, quæ à variolis accidisse putatur.

Quæ vomitorio modo procedunt, febre non apparente, malignas variolas portendunt.

Enarrationes de quibusdam Ægrotis.

OBSERVATIO PRIMA.

Puer quidam Massiliæ decem annorum, quo tempore immaniter grassabantur variolæ, febre continua correptus quia frater ejus major natu, laborabat variolis, statim & ab adstantibus, & à Medico eis laborare, reputatus est: Nescio quænam illi remedia adhibebantur, nondum enim eram Medicus; Memini tamen me vidisse ægrotum, huc, illuc, in lecto membra, & corpus projicientem, cum vociferationibus, & querelis, à torminibus, dieque septimo, expirasse. Tunc temporis vetitum erat, communi Medicorum hujus regionis decreto, ne in variolis sanguis extraheretur, quod venæ sectio in venenis non conveniret, cujus naturæ variolæ putabantur. Sed dato quod variolæ, in quibusdam constitutioni- pro re pestifera habeantur; alia est ratio veneni in corpore geniti, & alia extrinsecus advenientis, ut à morsu venenato, & in venenis propinatis, in quibus nullo modo fieri debet venæ sectio: At in his qui in corpore gignuntur, potest quibusdam de causis, phlebotomia administrari, quia ad interiora major non potest fieri venæ sectione retractio: Unde & in carbunculis, & in exanthematibus, quæ Purpura dicuntur, & nunc in variolis, & morbillis, administratur ab omnibus venæ sectio, qua naturæ motus juvatur, febris violentia, & alia accidentia mitigantur, & plenitudo gravans, si qua sit, aufertur. Imo quidam, præcipue Parisiis, trimestribus infantibus, non verentur, in suspicione variolarum, sanguinem extrahere, quod multi in hac ætate non probant, stante tamen Arabum sententia, magis videtur venæ sectio iis convenire, qui minus distant à nativitate: Quia quo magis infans proximus est suæ nativitati, eo magis superest de sanguine materno in ejus venis, ideoque magis necessaria venæ sectio, quam adultis: Unde non mi-

An venæ sectio in variolis administranda, nec ne?

ror quod refertur à Riolano. lib. 6. antropol. cap. 5. de vas. umbilicalibus, his verbis Experientia observatum est, cum nato infanti secatur umbilicus, & è venis sinitur sanguis copiosus effluere, prout vires suadent, & tolerant, illum puellum postea variolis paucis, rarisque, & salubribus tentari. Quod non solum Arabum sententiam confirmat, sed recenter natis, venæ sectionem magis convenire, quam adultis: Et quo quis provectior est ætate, eo minus; ideoque quamplurimis, inutilem esse ratione morbi. Nam si secundum Arabum sententiam, &plurimos recentiores, sanguis maternus qui ad fœtus nutritionem, quandiu in utero detinetur, absumitur, causa est morbillorum, & variolarum, cum omnis in partium nutritionem facessivit, inutilis erit venæ sectio, nisi ratione quorumdam accidentium, eoque magis quo quis provectior erit ætate: Oportet tamen nos, ut fertur communi adagio, exemplo anserum in aquam demergere; idest venam secare, alii faciunt, dum suspicio est de exortu variolarum, & morbillorum; alioquin si æger moriatur, culpa rejicietur in venæ sectionis defectum, inscitiæque, aut negligentiæ accusabitur Medicus. Ego quidem ingenue fateor, me in quantum potui, venæ sectione abstinuisse, nisi in valde plethoricis infantibus, causam aliquam quærens ne fieret; nec quidquam novi auxilii in ea invenisse: Quin potius, majorem longe numerum aliquando vidisse defunctorum, quibus venæ sectio administrata fuerat, quam quibus non fuerat: Variolæ enim non fiunt à sanguinis ebullitione, nisi in recenter natis, in adultis autem si sanguis effervescat, hoc est per accidens, ratione scilicet febris, quæ est à natura, ad excretionem se accingente, vel à materiæ variolarum ebullitione, à proprio sydere commotæ, quod ut magis eluceat.

OBSERVATIO II.

Purulenta scabies, variolis erumpentibus sanata, his vero desinentibus, reversa.

Filiola mea ætate trium annorum, scabie purulenta, & crustosa laborans, & tempore quo variolæ grassabantur, febre continua corripitur, sine molesto aliquo symptomate. Tertio die variolis erumpentibus, scabies quasi majori cedens, eis locum dedit, nec toto tempore variolarum ullibi apparuit: Omnibus secundum votum se habentibus, totum negotium naturæ commisi, nulla facta venæ sectione, nec alio utens remedio;

bene

bene enim processerunt variolæ, albæ, fastigiatæ, rotundæ, molles. Perfecte sanata sine vestigiis, cum à scabie immunis crederetur, rediit scabies ut antea; cujus rei processum miratus, quomodo bene erumpentibus variolis, bene procedentibus, & ad votum sanatis, sanguis à putredine scabiosa non esset vindicatus: Arbitratus sum variolarum materiam, nullo modo sedem habere in sanguine; vidi quippe in pluribus, sanguinem extractum ratione variolarum, purum existere, ideo sententiam Arabum, aliis veritati magis consentaneam semper arbitratus sum.

OBSERVATIO III.

Variolæ, quibus conjuncta Diarrhœa.

Puer quidam annorum 5. variolis grassari incipientibus, febre continua, cum fluxu ventris corripitur, existimans subesse vermes, qui sæpissime cum variolis miscentur, statim propinandam curavi potionem contra vermes, ex infusione rhabarbari & semine contra, in aqua portulacæ dissolutis, deinde scrup. j. pulv. rhabarbari; ejecit quidem vermes; sed fluxu ventris perseverante, erumpere ceperunt variolæ, quæ satis erant boni moris, manens tamen diarrhœa, metum mortis incutiebat, ut fere solet evenire in nostra regione Massiliensi; in hac vero non item. Sedato tandem fluxu ventris sanatus est puer sine reliquiis, quæ tunc erant juncturarum abscessus.

OBSERVATIO IV.

Eruptio variolarum post somnum profundum.

Aduræ juvenis quidam 14. annorum, incidit in somnum profundum cum extremorum perfrigeratione: subiit statim animum malignum quidpiam inesse, præcipue à vermibus: Cum nullus esset rumor de variolis, insistimus in remediis contra vermes, & cardiacis. Tertio advertimus erumpentes variolas, cum pluribus exanthematibus rubris lividis, & nigris, post quorum eruptionem expergefactus, omnibus superatis sanatus est perfectissime.

OBSERVATIO V.

Mors a variolis nigris.

Puer quidam in hac urbe, grassantibus variolis cepit ægrotare, cum febre mediocri, omnia videbantur esse in tuto, nisi quod stomachus nihil ferre poterat, nec juscula, nec potiones subdorificas, quin statim rejiceret, hoc modo eludens auxilia. Tandem animadversæ sunt 3. die variolæ quædam, dein-

deinde multæ quæ repletæ ſunt omnes humore nigro, videbantur ampullæ atramento plenæ, quibus viſis de ſalute conclamatum eſt, licet ad loquelam non videretur ægrotare, dieque undecimo paſſus convulſionem muſculorum capitis mortuus eſt.

OBSERVATIO VI.

Variolæ depreſſæ, uſu aquæ & ſalis Card. bened. iterum elevatæ.

Puellæ quædam Maſſiliæ biennis cum variolæ erupiſſent, nec eſſent probe faſtigiatæ, ſed depreſſæ manerent, quod in illa regione peſſimum ſignum eſt: Vocatus ut occurrerem ejuſmodi depreſſioni, præſcripſi ℥ij. aquæ card. benedic. cum gra. iij. ſalis ejuſdem: Mirabile dictu! omnes variolæ, poſt duas, aut tres horas, elevatæ ſunt; ſed poſtero die, cum iterum depreſſas animadverterem, eadem repetita potione, elevatæ ſunt; & iterum poſtea depreſſæ, tertio propinata potione ſeptimo die, iterum tertio elevatæ ſunt variolæ, vim antidoti mirantibus multis. Sequentibus diebus, curæ reliquum naturæ commiſi, quæ tandem prævaluit, licet variolæ non eſſent probe faſtigiatæ: Cum autem filiola non videretur mihi perfecte ſanata; exiſtimans aliquid de materia variolarum, circa viſcera remanſiſſe, præſcripſi gr. iiij. ſalis abſynthii per aliquot dies, cum lacte ſumenda ex cochleari, hora una, aut altera, antequam mammam ſugeret; à cujus uſu, dejecit materiam pluribus vicibus, ſimilem puri, & perfecte ſanata eſt. Re ipſa, ſalis, & aquæ cardui benedicti virtute comprobata, ſæpius uſus ſum, ſemper cum felici ſucceſſu, immiſcens in adultis ſcrup. j. aut ʒß. confectionis alchermes: At in hac regione, ubi carduus benedictus, non eſt ſuæ ſpontis herba, ita debilis virtus inveni, licet gr. xij. in proprio liquore ſtillatitio ſoluta præberem, ut coactus ſim aliis uti ſudorificis, præcipue aqua ulmariæ ad ℥iiij. cum ſalis ejuſdem gr. vj. aut viij. & gr. ij. ambaris griſei, aut ʒß. confectionis alchermes. Lapidi bezoardico non fidendum, niſi certa experientia comprobatus fuerit; quia nullius eſt virtutis, ſi ut aiunt, quo tempore paſcitur animal in planitiebus, ab ejus ſtomacho eruatur, quia herba quæ virtutem lapidi bezoardico impertitur, tantum alitur in montibus. Quantum ad præparationem decocti lentium, nunquam illi fidem adhibui, nihil ex ejus uſu videns magni momenti, malui ſudorificis cardiacis inſiſtere, & pro potu ordinario uti cornu cervi decocto:

Ne

Ne autem vestigia à variolis relinquantur, unguenda est facies in ipsa eruptione usque ad novem dies, oleo amygdalarum dulcium recenti calido, hyeme præcipue, aut adipe caponis liquefacta, vel oleo in quo multa folia malvæ incoxeris, sicut & pomata aliqua recenti; hæc enim cutis faciem emolliendo, efficiunt ut tumentibus, & crescentibus variolis, facilius cedat, minorque in carne fiat fovea: Postquam vero crustæ deciderunt, optimum est unguere faciem spermate ceti. Remedia quæ oculis adhibentur, non solum inutilia existimo, sed plerumque noxia, si repercutiant; quod si palpebræ ita tumeant, ut aperiri non possint, manibus diductæ, abluantur oculi mane, & sero, decocto aliquo detergente, ut est decoctum hordei ad crepaturam cocti, cum melle rosaceo; inevitabilis enim est visus amissio; si variola aliqua in pupilla oriatur. Nares etiam in infantibus aspiciendæ, ne coalescant, in raucedine vero, quæ denotat variolas circa laryngem erupisse, syrupus granatorum in principio, deinde mororum conveniunt. Quod si deglutiendi difficultas accesserit, utere sequenti looch, quod morituris etiam prodesse vidimus.

℞. Dianuci ℥j. vel loco ejus, aquæ nucum stillat. ʒij. syrup. conser. nucum ℥vj. sal. gem. gr. vj. vel viij. sale dissol. deglutiatur per vices lentissime.

OBSERVATIO VII.

Adolescens quidam octodecim annorum, tempore quo variolæ grassabantur, febre continua, & acuta correptus, de atroci, & horrendo lumborum dolore statim conquestus est, nullis cedente remediis; paulo post incidit in lethargum: Dum auxii de causa symptomatum laborabamus, erumpere ceperunt variolæ, cum multis exanthematibus nigris, & alterius coloris; ad se tamen non redibat, nec à longo tempore, mentis compos factus est, etiam sanatis variolis; quibus pedetentim erumpentibus factum est ulcus in medio lumborum, vertebra apparente carne denudata, ac si pyrotico fuisset absumpta, denarii rotunditate: Non mirum, si in illa regione tam atroci dolore torqueretur; ego quidem fateor nunquam toto vitæ decursu vidisse, nec legisse, nec audivisse ægrotantem, qui cum talibus symptomatibus omnino incolumis evaserit, sine reliquiis.

Variolæ cum ulcere lumborum, & Lethargo, sanatæ.

OBSERVATIONUM NICOLAI CHESNEAU MASSILIENSIS. DOCTORIS MEDICI.

LIBER QUINTUS.

Qui est de miscellaneis.

OBSERVATIO PRIMA.

De dubia valde, & controversa Ischuriæ causa.

IR quidam 50. annorum, vicinus hujus urbis; trium dierum itinere, tempore hyemis peregre proficiscens, cum domum reverteretur, correptus est ischuria, quæ illum in proxima urbe morari coëgit, curantem sibi enemata injici à quodam Pharmacopœo, qui etiam propinavit illi apozemata diuretica, quibus exonerata vesica, discessit in hanc urbem, à cognato excipiendus, apud quem iterum revertente ischuria, lecto decubuit: vocato Medico hujus ordinario, nihilque per tres dies proficiente, duo alii Medici, quorum senior eram, adhibiti sunt in consilium, inter quos habita consultatione, Medicus ordinarius, asserebat ægrotantis affectum, facilis esse cognitionis, ischuriam scilicet, cujus causa non in vesica, quoniam in ejus

ejus regione, neque dolor, neque tumor deprehendebatur; quod signum erat lotium non descendere per ureteres, ex obstructione lapidis in renibus; ideo procurandum ut potionibus, semicupiis, enematibus & topicis expelleretur, cui Junior assensus est: Ego vero affirmabam, affectum non esse tam facilis cognitionis, ut putabatur, nec proprie ischuriam esse, causa non existente in vesica. Quia autem ægrotus dolorem quemdam perceperat, in principio morbi, circa renem sinistrum, aliasque lapillum ejecerat, putabant alii Medici, factam fuisse à lapide obstructionem in rene; sed cum duo sint renes, à sano facta fuisset urinæ transcolatio: Ad quod Medicus ordinarius respondit ex Hollerio, uno rene affecto, alterum coaffici; quod tamen Hollerius nullibi scripsit: Imo scholia cap. de calculo, habetur uno rene clauso, per alium reddi posse urinam, ut fere semper accidit; licet, Riolanus, monitus à Foresto, dicat non semel observasse, uno rene obstructo, alterum inutilem esse; quod antea Duretus scripserat in coac. mihi pag. 539. Sed morbi progressus, aliud in corpore ægrotantis extitisse ostendet. Cum autem intentum nostrum, esset urinarum provocatio, non sumus in hac disceptatione immorati, præmissoque bolo ex cassia, terebinthina, & cristallo tartari, præscriptum est semicupium; in cujus ingressu hausit ægrotans julep diureticum, à quibus minxit nocte pluribus vicibus, non tamen in magna quantitate, nullo præcedente, nec præsente dolore in renibus, & vesica. Febris fere semper aderat, præcipue circa vesperam, cum quadam cataphora; ita ut interdum lethargicus videretur. Duobus consecutis diebus, nulla facta urinæ excretione, iterum semicupio usus est, & potu diureticæ potionis in ingressu, quibus viæ patefactæ sunt urinis, mediocri tamen quantitate, perseverante comate, quod Medicus ordinarius suppressis urinis referebat sero ad caput ascendente: Ego vero quia in venæ sectione parum seri semper animadverteram, multotiesque minxisset ægrotus, non tantam seri quantitatem, in venis subesse affirmabam, ut ad caput ascenderet, comatis causa sufficiens; me vero potius timere, ne in peregrinatione summa hyeme facta, caput esset refrigeratum, principiumque affectus soporiferi extitisset; ideo aliis

Lib. 2. antrop. 6. cap. 20. pag. 144. Coac. 45. lib. de excre. cap. iij.

partibus non neglectis, capiti esse prospiciendum, admotis cucurbitulis cum scarrificatione, supra humeros, & decocto pulegii in aqua, & aceto facto, verticem rasum fovendum; purgationes enim per intervalla fiebant, & quotidie enemata injiciebantur, ut serum per ventrem educeretur; cetera vero Medico ordinario pervicaciter non probante, neglecta sunt: Interim cum frequenter ægrotus surgere è lecto, modo ventrem exoneraturus, alias ut illi lectus componeretur, nec sibi à frigore, tempestate hyemis, provideret, cum cerebrum multa scateret pituita, ut constabat ex comate, fluxio in latus sinistrum impegit, & pulmones, ex qua dolor punctorius, cum tussi, & febris exacerbatione, metum, parum versatis in pulsu, incutiebat pleuritidis; sed cum is non esset durus, asserui novum istum affectum, veram non esse pleuritidem, sed notham, cum fluxione in pulmones, qui affectus compositus est, de quo lib. 2. cap. 2. ex quo populariter grassante hoc anno, in quibusdam oppidis, multi moriebantur: Statim itaque vena cubiti sinistri secta est ægrotanti, fotibusque parti dolenti admotis, cepit die 4. cocta spuere, fuitque post septimum liber à recenti malo; non autem ab eadem causa, ischuriam per intervalla inducente. Cum autem urina tribus diebus fuisset suppressa, nullo juvante auxilio, expetivit ægrotans, ut Pharmacopœus, à cujus prima vice exhibito apozemate, vocaretur; antequam autem venisset, cum relatum esset ægrotanti, me habere arcanum expellendo calculo, & provocandæ urinæ potentissimum, rogavit ut præscriberem, cujus talis erat descriptio.

℞. Margar. & coral. rub. præpar. ana ℥j. inf. per. 24. horas in succo limon. deinde Acc. rad. petros. mj. sysimbr. aquat mß. bulliant omnia in aquæ flum. & vini albi. ℔iß. lento igne, ad consumptionem tertiæ partis, pro tribus dosibus, sero, media nocte, & aurora.

Ebibitis his potionibus, abunde minxit, nec opus fuit remediis Pharmacopœi, ab eoque die nulla amplius facta est urinæ suppressio: Verum post biduum, multum sanguinis cum urina excretum est, sedimentum nigrum, ut fere fit, postea deponente, nullo antecedente, nec præsente dolore, quod nobis mirum

mirum videbatur; die autem elapſo, non amplius ſanguinolentæ, nec crudæ in colore, ut antea, fuerunt urinæ, ſed boni coloris, nec à pluribus diebus comatoſus erat ægrotus; à febre tamen liber non erat, poſituſque in ſecuro ab omnibus videbatur: Quatuor autem, aut quinque diebus elapſis in hoc ſtatu, cepit conqueri ægrotus de dolore circa aurem; appoſita eſt lana ſuccida, oleo chamæmelini imbuta, tumorque pedetentim accreſcens, parotidem detexit, cum febris incremento; topica attrahentia impoſita ſunt, quibus nihil proficientibus, pyrotico tumor apertus eſt, quæ omnia mortem circa ſeptimum, ab exortu parotidis, avertere non potuerunt. Circa hujus affectus ſymptomata, pertinaciter diſputatum eſt toto morbi decurſu, de cauſa ſuppreſſionis urinæ comatis, & parotidis. Medicus ordinarius ſemper obfirmatus manſit, obſtructionem renis à lapide urinæ ſuppreſſionis cauſam primo extitiſſe, deinde ſero ad caput aſcendente, coma excitatum fuiſſe, & ex eadem materia retro aures propulſa, parotidem. Junior fluctuabat in ſtatuenda ſententia. Ego vero contra, aſſerebam ſuppreſſionem urinæ, nullo modo accidere poſſe, ab obſtructione facta à lapide, qui ut hoc efficiat, oportet ut principium ſaltem ureteris introeat, eum omnino obſtruendo, quod non fit ſine dolore: Cum autem urinæ ſuppreſſio, fieret in iſto ægrotante per vices, ſine ullo doloris ſenſu; quomodo recederet lapis in renem, & iterum in ureterem protruderetur ſine dolore, non poteram animo concipere; nec quomodo apozemata diuretica, tam ſæpe urinas moviſſent, quibus potius lapidem expellentibus, quam retrahentibus, aut deſcendiſſet lapis in veſicam, cum doloribus nephriticis, aut magis ab eis infixus eſſet lapis. Adde quod ex altero rene facta fuiſſet urinæ tranſcolatio, quidquid dicant Foreſtus, Duretus, & Riolanus. Fateor quidem in urinæ ſuppreſſione inventum fuiſſe, diſſecto cadavere, lapillum renem unum obturantem, altero plane ſalvo, nec ullam ab eo factam fuiſſe ſeri attractionem, ſed hoc non accidet ex ſola unius obſtructione alteri affectu communicato, conſortii lege; obſtructio enim non communicatur parti, in qua nihil obſtruens exiſtit, ſed alius debet eſſe morbus communis utrique reni, ut eſt facultatis attractricis defectus, quæ in ægrotante iſto non

erat abolita, ſed tantum debilitata, unde per vices, non deſcendebat urina ad veſicam, feriante utroque rene, quouſque facultas obdormiens excitaretur remediis, præcipue ultimo, à quo non amplius reſtitit urina. Adde quod natura duos renes fingens, non egit fruſtra, quod factum fuiſſet, ſi uno rene obſtructo, alter eſſet inutilis; contrarium enim oſtenditur Obſerv. ſeu Enarratio. 2. cap. ix. lib. 3. de quodam ſacerdote, & Enarratione ultima obſervat. 29. hujus lib. de quadam muliere, & in aliis pluribus animadverſum eſt. Dicendum eſt igitur, naturam duos renes conſtruxiſſe, ut uno affecto, alter ſufficeret: Nam plures viſi ſunt, à prima in utero conformatione, unum tantum renem habentes, qui diu vixerunt; quod recenti memoria ab anno & dimidio, compertum eſt in quodam Dynaſte, qui uno rene carens à natura, vixit cum altero plus quam ſexaginta annos, moriens ex affectu veſicæ inaudito, ut habetur obſerv. 30. hujus lib. Coma vero hujus ægrotantis, non fiebat ex ſero retento ad caput aſcendente, cum viderimus quamplurimos, ex ſuppreſſione urinæ morientes, ſine ullo comate. Deinde quod in venæ ſectionibus, ſanguis ejus ſero non abundaret. Dicendum potius ex refrigeratione in itinere non ſolum capitis, ſed regionis renum, coma eſſe invectum, & urinæ ſuppreſſionem, ipſis renibus debilitatis, unde nulla fiebat interdum ſeri attractio, niſi diureticis exhibitis, natura ſollicitata ad opus ſuum rediret. De parotide ſimiliter dicendum, eadem de cauſa cerebrum humore pituitoſo infarctum, illam in emunctorio deponere voluiſſe, ſed majori parte in ipſa remanente, ſpiritus animales fuiſſe obrutos, unde mors inſperata. Quod autem me magis angebat, cauſæ erat mictionis ſanguinis dignotio, quæ ceſſante urinæ ſuppreſſione, accidit duobus, aut tribus diebus continuis. Ego quidem in hac multum laborans, exiſtimo ſanguinis mictionem hanc, factam fuiſſe à quadam anoſtomoſi, ruptionis enim venæ, nulla cauſa præceſſerat; nec tam facile deſiiſſet, ſicut & à vena exeſa: Sanguinem per carunculas renis exudaſſe non eſt veriſimile; neque enim trium dierum fuiſſet affectus: Omnia tamen, me acutioribus in judicando, æſtimanda relinquo.

OBSERVATIO II.

De dolore lumborum cum febre acuta, & aliis periculosis symptomatibus.

Mercator quidam hujus urbis, vir laboriosus, & quacumque anni tempestate, paratus peregrinationibus, incidit in febrem continuam, validam quidem ex pulsu, & periculosam specie, ratione symptomatum, quibus comitabatur, dolore scilicet capitis, sed lumborum valde molesto, & intolerabili, cum urinis valde rubris, nigritie linguæ, singultu, insomniis & pulsu intermittente, in paucis interdum ictibus alias in multis. Vocatus tanquam Medicus ordinarius; statim ab injecto enemate, & venæ sectione basilicæ dextri lateris, curationem auspicati sumus; postridie vero mane, alterius lateris, quibus nihil proficientibus, præcipue ad dolorem lumborum, tanquam ægrotanti omnium molestissimum, ipsi & cognatis obtemperans, eo quod alias lapillum è renibus ejecisset; præscripsi, licet febris valida esset, semicupium, tanquam dolori nephritico leniendo aptissimum, quo quidem levabatur à dolore, sed ab illo iterum urgebatur: Qua de causa, vocati sunt alii duo urbis Medici, ut iniretur consultatio, in qua primus, & junior, dolorem lumborum nephriticum esse existimabat, cum aliorum affectuum complicatione, salutem ægroti desperans. Alter lumborum dolorem esse à renis inflammatione, ex febris magnitudine, singultu, linguæ nigritie & pulsu intermittente, cum urinarum saturata rubedine, asserebat: Ego vero omnino negabam, dolorem lumborum esse à renis inflammatione; dolor enim pulsatilis non erat, nec ardor magis hac parte quam aliis sentiebatur, multaque signa ab Authoribus de inflamatione renum descripta non aderant. Quod autem me magis ab hac sententia abducebat, virium erat motricis etiam facultatis constantia; surgebat enim ægrotus interdum ex lecto, stans, & obambulans solus per cubiculum; hoc autem non semel tantum vidimus, sed pluries, toto morbi decursu; ex quo persuasus sum, morbum non ita esse periculosum, atque putabatur, & ut præ se ferebant superius enumerata symptomata. Meam itaque sententiam esse, dolorem illum lumborum, vel à calculo renum originem ducere, vel ab humore à capite in lumbos præcipitante; hoc autem magis, licet ægrotus nephritidi alias fuisset obnoxius. Nigredinem

lin-

linguæ, leves interdum habere causas, nec tantopere pertimescendam. Singultum, si aliquid subesset in renibus, consortii lege posse accidere, loco vomitus; vel ab acribus humoribus, aut stomacho qualitate oculta infensis, & in ejus superiori orificio infarctis; aut à quodam vapore maligno, quod non erat verisimile. Pulsum intermittentem in homine quinquagenario, levi de causa fieri, quia facultates languidæ, ex Galeno, à parvis occasionibus offenduntur. Factis ex utroque cubito venæ sectionibus sumpserat ægrotus quarta morbi die medicamentum purgans propter singultum, quo die circa vesperam facta est consultatio, in qua Medicus, qui dolorem lumborum ab inflammatione renum fieri putabat, venæ sectionem malleoli dextri, factis superiorum partium evacuationibus, maxime profuturam asserebat, etiam à quacumque alia causa, nec obstare purgationem mane sumptam, quoniam parum venter dejecisset: Videns ego astantes, & ægrotantem levaminis spe ad hoc inclinare, venæ sectionem ex malleolo, mane sequenti à me decretam, vespertinis horis, & de nocte, quo tempore fiebat consultatio, faciendam concessi; alias enim cubiti vena mane secta cuidam ægrotanti, circa horam tertiam vespertinam, medicamentum purgans exhibendum, singultus causa, nec infeliciter curaveram. Secta igitur malleoli vena illico, sanguis optime effluxit, vasculo expiendus, non cessit tamen dolor lumborum: Exacta autem septima die singultus remittere cepit, & lingua nigritiem deponere, perseverante adhuc renum dolore, febre valida, & pulsus intermissione, cum dolore capitis, & urinis valde rubris, nullum deponentibus sedimentum; Quibus de causis præscripta sunt cardiaca, cucurbitulæ scapulis admotæ cum scarrificatione, & apozematibus usus est hepaticis, & refrigerantibus; vena interim malleoli sinistri aperta est, febreque semper valida perseverante, iterum ad brachia ventum est, non tam ratione doloris capitis, quam humoris à capite in lumbos, ut credebam, irruentis; tunc enim non mihi suspicio erat amplius, de dolore à calculo; quamvis Medicus, de quo supra, pertinaciter suam tueretur opinionem, renes scilicet esse inflammatos, meque brevi purulentas visurum urinas asserens; quod cum negarem, finis, inquit, coro-

Lib. 2. de præcog. ex pulsu.

coronabit opus, maxime reſpondi, nec unquam pus videbis in ægrotantis urinis. Elapſis quibuſdam diebus, apparuit poſt 14. in urinis, ſemper valde rubris, ſedimentum filis ſtuparum minutim inciſis, & ſibi invicem incumbentibus non abſimile, quod videns Medicus ille, parum in dignoſcendis urinis verſatus, reſpice, inquit, quaſi ovans, pus in urinis; quaſi vero reſpondi, quam multum abeſt hæc hypoſtaſis à pure; non vides multis in locis eſſe aëri perviam, multaque corpora ſibi incumbentia, filis ſtuparum minutim inciſis ſimilia: Neſcis, dixi illi, quid ſibi velit hæc hypoſtaſis; ſignificat in ægrotante, ſi ſanitati reſtitui debeat, longam fore invaletudinem, ut videram alias in quadam conſtitutione epidemica, de qua obſerv. 3. epide. conſtitutionis hujus lib. Cum autem ægrotantis quidam amicus, audiviſſet ſententias noſtras diſſentientes, & de natura morbi, & de prognoſi, conſuluit illi, ut hunc Medicum, ſoluta ejus opera dimitteret, quod placuit. Cura itaque hominis tertio morituri, ut ille prædicabat Medicus, mihi ſoli demandata, nihil minus quam de renis alicujus inflammatione cogitans, operæ pretium duxi, ſanguinis corruptionem, iteratis per epicraſim venæ ſectionibus, & uſu ſyrupi de cichoreo cum rhabarbaro corrigere; ad dolorem autem renum, qui per intervalla repetebat, quem tunc à fluxione originem habere exiſtimabam, quibuſdam purgationibus, & ſudorem moventibus uſus ſum, qui etiam ultro interdum profluebat; quibus tandem è lecto omnino ſurrexit; cum tamen pulſus quadam præter naturam agitatione, ſine ulla autem intermiſſione, quæ inter formidanda ſymptomata, ultimum abſceſſit: Cum autem non eſſet cibi cupiditas, purgationem iterum eſſe neceſſariam arbitratus ſum, qua exhibita, & iterum facta venæ ſectione, eo quod eſſent adhuc urinæ valde rubræ, cetera naturæ commiſimus; ab eoque tempore cepit per urbem obambulare, tribus menſibus à prima morbi invaſione. Cum autem mihi poſt aliquod tempus occurriſſet viribus non bene recuperatis, & facie pallida ad citrinum inclinante, pulſum ejus explorans, febricitantem inveni, qua de cauſa ſciſcitatus ſum, num vellet uti quibuſdam infuſionibus rhabarbari, factis in aqua cichorei; reſpondit, etiam: Præſcripſi itaque in hunc modum.

℞. Rhabar. ℨij. infun. in aquæ cicho. ℔j. capiat ℥iiij. quolibet mane per ſex dies continuos jejuno ventriculo, à ciboque abſtineat per tres horas, renovando infuſionem cum prima abſumpta fuerit.

Ab uſu hujus infuſionis, pedetentim auriginoſa facies & febris remiſerunt, perfecteque ſanatus eſt, nullo excreto lapide, nec pure; conquerens tamen interdum de lumborum dolore, quod afluxione in lumbos à capite, mihi magis confirmavit illum exiſtere.

OBSERVATIO III.

De abſceſſu poſt partum facto in dextro hypochondrio, feliciter à natura ſanato.

Mulier quædam, poſt aliquot dies à partu, cepit dolere, cum febre in dextro hypochondrio, parte ſuperiori. Vocatus in oppidum in quo decumbebat, pulſu explorato, & parte dolente, certiorque factus de his quæ poſt partum fieri ſolent: videns nihil impedire, quominus ſanguis ex eodem latere detraheretur; injecto enemate venam tundendam curavi, deinde partem fovere decocto ex carminantibus, & diſcutientibus, immixtis quibuſdam emollientibus, facta qualibet vice inunctione ex dialthea. Quia autem non bene mihi conſtabat, an dolor eſſet à quadam fluxione à capite, an ex quadam putrefacti humoris congerie, in inteſtinis facta, conſului ut medicamentum purgans propinaretur, ex benignioribus, & nihil ad partem affectam attrahentibus, iiſque peractis diſceſſi, præcipiens ut ſi à purgatione dolor non remitteret, me certiorem facerent. Cum Medicus loci ordinarius, & ægrotantis conſobrinus, qui abſens fuerat, rediiſſet; & alter Medicus qui in urbe proxima Medicinam factitabat, veniſſet in oppidum, eſſetque ægrotantis avunculus, ſprevit maritus, me monere de doloris perſeverantia, ſed vocatis Medicis, uxoris ſuæ cognatis in conſilium, conjunctis ſententiis ſtatutum eſt ab eis, dolorem hunc eſſe ab utero, perperamque à me venam fuiſſe ſectam, multaque præſcribentes in hunc finem, per tres menſes, præcipue ſemicupia, nihil profuerunt: Nec mirum, egregii enim Medici, & in anatome valde periti, dolorem in parte ſuperiori hypochondrii, cum febre, utero tribuebant, eo quod ægrotans antea peperiſſet. Tandem à

tribus

tribus mensibus, quibus de ægrotante nihil audiveram, occurrit mihi ejus mariti consobrinus, à quo post mutuas salutiones statim sciscitatus sum, quid actum esset de cognata, & quomodo se haberet: Respondit semper ægrotare ab illo dolore hypochondrii, supradictosque Medicos asseruisse hunc esse à matrice, improbantes venæ sectionem à me factam: Quo audito, rogavi ut renuntiaret eis, ipsosmet in errore versari, & si quid in hypochondrio existeret, esse potius abscessum: Ille rediens hæc retulit. Paucis post diebus, sedenti ægrotæ in sella foricaria, ex conatu egerendi rupto abscessu, totum pus vomitu rejectum est, & perfecte sanata. Cum autem post aliquod tempus junior ex prædictis Medicis, convenisset mecum in domo nobilis cujusdam viri loquens de hac ægrotante, petivit à me qua ratione ductus, & affirmassem in ejus hypochondrio abscessum factum esse: Respondi ex longitudine ægrotationis, cum febris assiduitate, & doloris locum non mutantis perseverantia; Quæ omnia mihi ab ægrotante confirmata sunt, videnti eam in quodam oppido hujus urbis vicino, quam de felici eventu congratulabar, tanquam per miraculum sanatam: Sed cum miracula rara sint, bis in ægrotante fieri non potuerunt; Anno enim elapso, & paulo amplius, eodem dolore redeunte, & diu perseverante in eadem sede, abscessus iterum factus est ab eadem causa, fluxione scilicet, ut opinor, à capite; qui vel non ruptus, vel materia purulenta exitum non habuit, in extremis redactam mulierem invisere rogatus sum, quam macie confectam inveniens, perseverante adhuc febre, de omnibus quæ præcesserant edoctus à marito, asserui abscessum iterum factum fuisse in eadem parte, à quo natura, ut antea, se extricare non potuerat; nunc vero sanitati recuperandæ locum nullo modo superesse. Oportuisset hanc mulierem à sanato primo abscessu, sumptis per intervalla purgationibus, & aliis auxiliis fluxionem avertisse.

Observatio IV.

Viri cujusdam nobilis uxor, ætate 25. annorum incidit in febrem quintanam, quæ tres dies præstat integros: Febris typum animadvertenti, subit animum sententia Hippocratis. 1. epi- *De Febre quintana simplici, & duplici. Senten. 8.*

epidem. comm. 3. dicentis. Quintana omnium pessima est; nempe & ante tabem; & jam tabidis superveniens, interficit: more tamen quartanæ curata, non excessit tertium paroxismum. Tribus post annis, ejus filius primogenitus, septem, aut circiter annorum, incidit, in eamdem febrim, quæ etiam fuit brevissima. Hæc eadem mulier, post. 4. aut 5. annos incidit in febrem quæ prima die corripuit cum frigore, desinens eadem die ad infebricitationem, more intermittentium. Secunda die simili modo invasit, & remisit; ita ut putaretur duplex tertiana. Tertia autem die nulla existente febre, nec quarta, eam omnino dimisisse creditum est: Quinta vero die, revertens febris simili modo ut antea, & etiam sexta; deinde duos dies præstante integros, & nona revertente, mirati sunt vir, & uxor ægrotans, sciscitantes à me quale genus febrium istud esset, quod duobus consecutis diebus invadens cum rigore, & desinens, duos postea dies præstaret integros. Ego quidem, licet tale genus febrium nunquam mihi occurrisset videre; duplicem tamen quintanam esse agnovi: Quod cum maritus & ægrotans, verbis assequi non possent, quibusdam notis signavi in terram, primo simplicem quintanam; hoc modo.

Febris quintana simplex I* I I I I* I I I I*.

Deinde jussi ut febrem simplicem duplicaret; hoc modo.

Febris quintana duplex I* I* I I I* I* I I I* I*.

Et ita invenit uterque febrim quæ duobus consecutis diebus corripit; deinde duos dies præstat integros, esse duplicem quintanam. Quæ quidem febris, brevissima fuit; & sine periculo; tabes enim neque consequuta est, nec ipsa ægrota à decem annis tabida existit, neque ejus filius; sicut nec uxor mea tabida fuit post quintanam simplicem, quæ duobus, aut tribus paroxismis expletis, desiit: Quare miror Hippocratem absolute, & sine distinctione, hæc scripsisse; & multo magis Galenum, in hujus sententiæ explanatione, tam obscure mentem suam aperire: Imo lib. 2. de crisibus asserere febres quintanas, per tertium accendi; quod apud Medicos proprium est tertianis, quæ tertio quoque die repetunt, & quartanæ quarto quoque die,

die, ſic & quintanæ quinto: Qua ratione, nunquam ut ipſe ait, duæ quintanæ tertiana putabuntur. Quapropter valde dubito an Galenus duplicem viderit quintanam: Credo autem Hippocratem vidiſſe quintanas, quæ ante tabem, & jam tabidis ſupervenientes interficiebant; alioquin hoc non ſcripſiſſet, hoc tamen in conſtitutione quadam epidemica contigiſſe.

OBSERVATIO V.

De febre continua per gangrænam in genas & gingivas terminata.

Filius cujuſdam civis hujus urbis ætate 12. annorum febri continua, & acutiſſima correptus: illi quæ morbi violentia poſtulabat, dolor præcipue capitis graviſſimus, ſtatim adminiſtravimus, quouſque ſeptima die inviſenti, nulla facta excretione à feber liber viſus eſt. Cum oporteat ex Galeno, ſolutoria ſigna præcedere; ejuſmodi febris dimiſſio, oſtendebat aliquid in capite relictum eſſe, domitum tamen à natura, licet foras non excretum, ideo circiter poſt biduum apparuit in medio genæ dextræ, nigrido quædam lentis magnæ rotunditate, quæ ſequenti die duplo major fuit, & ita deinceps, quouſque magnam genæ partem occuparet, foris, & intus circa dentes, & gingivas, ad os uſque, nullis cedens ſcarrificationibus, nec auxiliis contra gangrænam idoneis; ſubito tamen reſtitit, nobis nihil tale cogitantibus. Ex quo, perſuaſus ſum febrem continuam, à maligno quodam humore, & peſtifero extitiſſe, qui ſeptima die, vi naturæ à parte nobili excuſſus fuerat; omne autem quod in maxilla tali materia imbutum erat, oportuiſſe in corruptionem abire, reliquis facili negotio ſervatis. Evaſit tandem juvenis, & genæ caro aliquomodo renata eſt, ſed valde tenui remanente, oportuit labia, quæ ſeparata erant, acu transfigere, & filo involuto juncta continere, quouſque coaleſcerent.

Lib. 1. de dieb. decr.

OBSERVATIO VI.

De humore peſtifero à capite deſcendente. cum dolore, qui tandem in ventre conſiſtens, partem corrupit.

Mulier quædam, Celebris cauſidici hujus urbis uxor ſenſit dolorem acutum à capite deſcendentem in collum, deinde ſupra mammam, deinde inferius, quouſque ad latus umbilici deviens, conſiſteret: Non amplius progrediente humore, volæ manus inſtar, quidquid ab eo imbutum erat, in gangrænam abiit, nullum faceſſens negotium ad cohibendum, & iis

quæ ad gangrænam curandam adhibendum facile cedens, totaque nigredo cum carne abſcedente, brevi curata; non multum enim penetraverat corruptio. In muliere iſta febrem non inveni, ut in juvene ſuperioris enarrationis; fortaſſe quia ſtatim atque genitus in capite, deorſum excuſſus viciſſim eſt à partibus, uſque ad vicinitatem umbilici, in qua moram faciens partem corrupit, tota abſcedente carne, quæ imbuta erat humore illo peſtifero. Tanta eſt interdum in corpore noſtro, geniti humoris malignitas, ut certet de peſtifera qualitate cum venenis exterioribus.

OBSERVATIO VII.

De ſanatione ulceris, quod uvulam, & totum naſum depaſtum fuerat.

Mulier quædam nobilis, Maſſiliæ habitans, cepit fluxione quadam à capite in guttur, laborare; ſtatim communia adhibita ſunt auxilia, venæ ſectio, purgatio, gargariſmi, & reliqua quæ in hunc affectum præſcribi ſolent; quibus non cedente fluxione, diæta exſiccans, & ſudorifica venit in ſubſidium, cui affectus quodammodo ceſſit, ſed poſtea reverſus eſt. Fluxio acris erat, & moleſta, qua tandem invitis auxiliis, exulcerata eſt uvula. Videntibus Medicis & affectus pertinaciam, ſubiit eorum animos, ſuſpicio quædam de lue venerea: Cum autum mulier eſſet honeſta, & vulgi opinione, nulli niſi marito addicta, hac de re interrogatus, reſpondit ille ſe bene valere; alias tamen virulenta gonorrhœa laboraſſe, confeſſus eſt, à qua curatus nihil mali ab eo tempore perceperat, eo tamen tempore uxorem cognoviſſe: Ex quo omnibus fuit in confeſſo, aliquid de virulentia uxori communicatum eſſe. Cum enim venenum luis venereæ ex parte domitum eſt, morbo ſemicurato; inficit ut plurimum, quidem virulentia relicta, ſigna tamen obſcura ſunt, & aliorum morborum ſimilia, nec niſi pertinacia mali in curando agnoſcitur. Credendum enim eſt virum iſtum, cum ſe gonorrhœa laborantem adverteret, quædam adhibuiſſe remedia; moræ autem exercendæ veneri impatientem, cum uxore coïviſſe, nondum perfecte ſanatum, eoque modo luem ex parte illi communicaſſe; ideo prima fronte agnitu difficilem: Quod non fit, cum lues iſta corpus ingreditur cum omnibus ſuis adjunctis, tunc enim propriis facile ſe prodit.

dit signis. Cognita pertinaciæ morbi causa, à Medicis, à Chirurgis Massiliensibus, multa adhibita sunt remedia, ut radicitus morbus evelleretur, à quibus fieri non potuit, quin uvula ulcere tota depasceretur, quod etiam nasum aggressum est. Nullus erat morborum desperatorum curator, in urbem veniens, qui promissa perfecta curatione, pecuniam non acciperet; unus quidem 20. nummos; alter vero triginta, & alii amplius: Nullus tamen potuit impedire, quin naso accideret quod uvulæ. Res deploranda in muliere formosa, & liberali corporis præstantia: Cum autem nullus valeret ulcus ad cicatricem perducere, audita fama ægrotans fratris mei Chirurgi Massiliensis, in curandis variis morbis ab aliis depositis, illum accersendum curavit. Ille inspecto ulcere, & omnibus quæ acta erant rite perpensis, affectum mihi communicavit, petens an mercurium dulcem, qui tunc mihi valde erat in usu in gonorrhœa curanda, probarem ægrotanti per plures vices exhibendum, deinde aqua mercuriali, quæ fit ex sublimato cum aqua calcis calcinato, ulcus bis aut ter intingeret; ad quæ annuens, ter purgato ægrotante mercurio dulci, inscia tamen, eo quod à mercurialibus esset maxime aversa; aqua mercuriali perfecte sanatum est ulcus.

OBSERVATIO VIII.

Exemplo hujus observationis, rediens Aduram, vocatus à quadam muliere, cui jam ab ulcere depasta fuerat uvula, dextra naris pinna exedi incipiente, simili modo ulcus in dies accrescens sanavimus. A marito lues venera commicata fuerat, qua male sanata, quasdam in capite remansisse reliquias credendum est: Cerebrum enim cum sit crassum, semel lue illa occupatum difficilius aliis partibus, ab ea se extricare potest, & si quid reliquum in corpore, à curatione remanserit, in capite potius quam alibi existere experientia comprobavimus. Ex duabus his observationibus discant mariti fidem conjugalem uxoribus datam servare, saltem earum habita ratione, si nulla religione contineri possint.

De alia sanatione ulceris, jam nasi pinnam corrodentis.

OB-

OBSERVATIO IX.

De notho empyemate, ſeu pectoris hydrope cujuſdam primiparæ.

Vocatus in conſilium, pro uxore primipara Conſiliarii cujuſdam hujus urbis, quam die ante partum jam febricitantem, male procedentibus lochiis, febris ipſo die partus, cum rigore major invaſerat. Die quarta febre perſeverante, & fluxu ventris ſuperveniente, vocatus Medicus, pulſu explorato, ſciſcitatus eſt, an primipara bene purgaretur, cui reſponſum eſt, etiam ei imponendo, ne fieret venæ ſectio malleoli, quæ à quibuſdam annis, puerperæ cuidam funeſta extiterat, ipſa movente eadem die, alia ut opinor de cauſa exiſtente in utero; ægrotaverat enim geſtationis tempore, & fœtum mortuum pepererat. Medicus ſola habita ratione fluxus ventris, præſcripſit tantum enemata, & amygdalata, ad ſomnum de nocte conciliandum; quamvis liceat puerperas fluxu ventris laborantes, purgare quarta die à partu, cum infuſione rhabarbari, & pulvere ejuſdem diſſoluto. Cum autem febris perſeveraret ſatis valida, cum exacerbatione ſerotinis horis, ſocrus ægrotantis aperuit Medico, lochia à partu non bene proceſſiſſe, qui videns naturam, quinta die per hæmorrhagiam tentaſſe evacuationem, ſed parvam, exortaque eſſe in brachiis juxta manum eryſipelata œdematoſa, cum doloribus in latere ſiniſtro, verſus iſchium, & coxam; ſtatim venam malleoli ſecandam eſſe aſſeruit, cui rei facto renixu à parentibus, rogavit Medicus calumniæ vitandæ gratia, ut hac de re conſilium iniretur, meque die nona à partu accerſendum curavit: Ego veniens, certiorque factus de his quæ præceſſerant, febre exiſtente valida, huic remedio ſtatim manus dedi, exprobrans parentibus, quod lochiorum retentionem tacuiſſet, ne fieret venæ ſectio malleoli, jam à principio omnino neceſſaria, cujus defectu humorum facta anadrome, fluxio ſanguinis è naribus tentata erat à natura, eryſipelata brachiorum, & dolores in latere ſiniſtro contigerant; ad quos, omnium conſenſu, multum fecerat lactis affluxus, emplaſtri applicatione impeditus. Facta malleoli dextri venæ ſectione, eadem ipſa hora, juſſi urinas, quæ nondum inſpectæ fuerant, ſervari die ſequenti, & præcipue undecima, quæ 14. index eſt; ut ex eis, aliquid de futuro morbi eventu judicari poſſet: Decimo quidem boni coloris erant, ſed ſine ſe-

ſedimento; undecima vero turbatæ apparuerunt, laudabile pedetentim deponentes ſedimentum, quod nos ad ſpem futuræ criſis 14. animum erigebat; febris tamen eadem, & eryſipelata, & dolores. Duodecima ſimilis in omnibus undecimæ, niſi quod aliis ſymptomatibus acceſſit deglutiendi difficultas, ex humoris deſcenſu, vel affluxu, rubedinem quamdam parientis; Sed die decima & tertia urinæ mutatæ ſunt, non amplius turbatæ, nec ſedimentum deponentes, boni tamen coloris. Gargariſmus præſcriptus eſt ad temperandam gutturis inflammationem: Quia autem brachia tumebant adhuc ab eryſipelate, venæ ſectio alterius malleoli facta eſt, crebroque enemata injiciebantur. Die decima quarta nihil novi accidit, febri, & omnibus ut antea permanentibus: Ægrota autem bene ſe habebat ad ea quæ offerebantur, nec videbatur peſſime ægrotare; ita ut abſceſſus timeretur à Medico ordinario. Quia autem decima ſeptima urinæ iterum turbatæ erant, laudabilem ut antea deponentes hypoſtaſim, & multam, ſuſpicio de abſceſſu adempta eſt, juxta doctrinam Hippocratis. Quibus ſpes eſt abſceſſus, &c. Cum eryſipelata receſſiſſent, manente tamen tumore, præcipue in brachio ſiniſtro, qui venæ ſectionem ex eo faciendam impediebat, alterius vena ſecta eſt, è qua ſanguis non valde putridus effluxit, colore ſcilicet inter album, & rubrum. Ægrotæ ab urinarum 17. reſtitutione, ſalus die vigeſima ſperabatur; manente præcipue urina eadem decima octava, & decima nona: Vigeſima vero nihil molita eſt natura, omnibus in eodem ſtatu permanentibus; unde recordatus ſum ſententiæ Hippocratis. Judicatoria non judicantia, partim lethalia ſunt, partim difficilis judicationis. Quod ſcilicet non procedant ex loco, in quo eſt præcipua morbi cauſa. Exiſtimabam morbum fore longum, eo quod nullum adeſſet peſſimum ſignum; tumor enim brachii ſiniſtri receſſerat, quod bonum omen putabatur, ſed falſo, ut videbitur. Die 21. omnia eadem: Die autem vigeſima ſecunda, non item; conqueſta eſt enim ægrotans, de dolore lateris ſiniſtri punctorio, uſque ad diaphragma pertinente, quaſi ſurſum delatis humoribus, qui dolorem iſchii, & coxæ efficiebant, ſeu potius novo in latus deſcendente, & ibi hærente, relictis inferioribus ſedibus.

Aphor. 54. ſect. 4.

Lib. 2. de morb. popular.

Febri ut antea perſeverante, & ex novi iſtius ſymptomatis acceſſione, placuit cognatis tertium urbis Medicum vocare, ut inter nos haberetur conſultatio: In qua ſtatutum quidem eſt, lochiorum retentionem, omnium quæ ſupervenerant cauſam extitiſſe primariam; deinde lactis affluentis repercuſſionem, humorum circa pectus oberrantium, congeriei dediſſe occaſionem: Qualis autem eſſet novi iſtius affectus epigeneſis, non congruebant ſententiæ: Nam Medicus ordinarius, affirmabat tunc, eſſe pleuritidem, quia parum ſanguinis in ſputis apparebat: Idem aſſerebat alter Medicus. Ego vero non exquiſitam pleuritidem; ſed fluxionem à capite in pulmones, & circa muſculos pectoris externos; qui quidem morbus, ut oſtendimus lib. 2. cap. 2. dicitur à vulgo pleuritis occulta, in qua nulla eſt inflammatio ſyſtrophica occulta; licet autem quidpiam ſanguinis in ſputis animadverteretur; hoc non eſſe ſignum pleuritidis, ex pathognomonicis, cum illa eſſe poſſit ſine talibus ſputis, magiſque hoc ſignum proprium ſit morbis pulmonum, ut patet ex Hippocrate, lib. 2. progn. cap. 9. ſente. 2. & lib. 2. coac. cap. 16. coac. 16. Quibus in locis ait bonum eſſe, cum in principio morborum pulmonis, ſputum flavum apparet, non multo permixtum ſanguine: Quod etiam de pleuritide ſemper intelligendum putavi; ſicut & de morbis pulmonum, quod ab eo dicitur de pleuritide, cum in ea dolores mites ſunt in principio, deinde quinta, aut ſexta exacerbantur. Adde quod pulſus non erat durus, nec reſpiratio frequens, & exigua, ut in tali inflammatione ſolet fieri, multaque jam eſſent ſputa in ipſo morbi principio, quod non fit in ſolitaria, & exquiſita pleuritide. Accedit etiam quod ægrota, talibus per ſanitatem eſſet doloribus punctoriis obnoxia. Inter has tamen diſceptationes, ad venæ ſectionem eſſe veniendum, omnes uno conſenſu ſtetimus; non autem ex qua vena eſſet extrahendus ſanguis. Junior vocatus nuper Medicus, ex malleolo lateris dolentis contendebat ſanguinem eſſe extrahendum, eo quod lochiorum retentio omnium cauſa crederetur potiſſima, dolorque ſe ad inferiora proferret. Medicus ordinarius dubius eſſe videbatur, avocatus ab hac ſententia, quod lactis affluxu impedito, humores circa pectus oberrantes, illuc propulſi fuerant, dolorem punctorium

ctorium inferentes. Ego tertius, & causæ velut diremptor, asserebam præteritorum jam à longo tempore, nullam habendam esse rationem, sed tantum effectuum præsentium, qui his de causis supervenerant, & stabiles erant; ideo venam cubiti lateris dolentis esse secandam, multoque magis stante sententia Sennerti, volentis contra Galenum, sanguinem qui cum sputis in pleuritide rejicitur non transsudare à pleura; sed magis consentaneum esse, effundi è vasis, quæ nutrimentum afferunt asperæ arteriæ, & partibus illis, quæ superiores pulmonis partes lateri annectunt; ipsis hiantibus, ob copiam sanguinis in pleuram ruentis, ut jam cap. de pleuri. diximus. Sanguis itaque nullo refragante, è vena cubiti extractus est ad ℥vj. qui sicut & alias, non valde putridus extitit. Interea procedente sputo, bechica præscripta sunt, & fotus parti dolenti, cum inunctionibus. Exacta die quarta hujus novæ affectionis propinata sunt die quinta sudorifica, & sequentibus diebus, quibus parum moti sunt sudores, nisi prima die, in qua madefacta est subucula. Cucurbitulas cum scarrificatione scapulis imponendas consulebam, deinde vesicatorium paulo infra 7. colli vertebram, ut humor quem à capite in pulmones defluere credebam, & qui circa pectoris superficiem oberrabat, revulsus educeretur: Sed cum hoc non esset aliorum Medicorum sententia, non sum auditus, quod non ægre tulit ægrotans, propter remediorum molestiam; sputa satis multa, post quartum diem, ad perfectam coctionem tendentia, major tamen quam antea spirandi difficultas, quæ ejecto aliquo sputo levabatur: Post septimum vero, ita interdum augebatur, ut in orthopnœam deduceret, quæ sæpissime quiescebat post vomitum sponte factum, ex liquidis, & quibusdam glutinosis. Pulsus semper bonus, nisi cum urgeret orthopnæa, quæ nos ad venæ sectionem cogebat venire; licet Medicus ordinarius speciem quamdam suffocationis matricis putaret: Ideo peregre proficiscens, præscripsit sua sponte, emplastrum de sulphure ad lateris dolorem punctorium, & emplastrum pro matrice cum gr. j. moschi in parte inferiori, imo ventri imponendum, ut vapores ab utero ascendentes prohiberentur. Quod non erat mea sententia, sed potius novam fluxionem in pulmones impingentem, jam infarctos, istius ortho-

Lib. 2. pract. par. 2. cap. 1. quæst. 3.

orthopnœæ repetentis cauſam exiſtere: Quæ quidem orthopnœa, ſæpius animadverſa eſt accidere, cum ægrotans ſurgens è lecto, vel dejiciendi cauſa, vel lecti componendi, ſe poſtea in eum reciperet: Quod nobis multum faceſſivit negotium timoris plenum, tam de præſenti ſuffocatione, quam de futuro morbi eventu. Totum refugium in periculo ſuffocationis, poſitum erat in venæ ſectione, quæ ſæpius eſt adminiſtrata: Cum autem fieret ſemper quotidie, aliquis hujus orthopnœæ recurſus, reſque ægrotantis videretur plena aleæ, miſſus eſt nuntius ad Medicum ordinarium, cui ægrota multum confidebat, eratque illi quadam affinitate conjunctus, qui veniens aſſeruit, propter ingentem illam, ut opinor, ſpirandi difficultatem per intervalla repetentem, factum eſſe abſceſſum in parte carnoſa diaphragmatis, & in vicinio: Quaſi pleuritis, ſi magna ſit inflammatio, & quam antea crediderat, magnam inducere non poſſet ſpirandi difficultatem, ſicut & diaphragmatis inflammatio, licet præcipuum credatur reſpirationis inſtrumentum: Verum utriuſque affectionis ſymptomata, permanentia magis deprehenduntur, nec tam frequenter habent repetitionis viciſſitudines, ſicut iſtius ægrotantis orthophœa. Adde quod ſigna inflammati diaphragmatis, quæ ab Authoribus deſcribuntur, non præceſſerant, quæ Medicus ille parum tenebat; licet gloriaretur; ſe digito abſceſſus locum deſignaturum: Atque ita aſtantes, & ægrotantem, ſua imbutos opinione reliquit, reverſus unde venerat, ne quidem collegis convocatis, imperans ne quidpiam faciendum permitterent, uſque ad decimum quartum; quo tempore abſceſſum ruptum iri affirmabat. Mihi poſtea venienti, hora ſolita domum ægrotantis, ſtatim renuntiata eſt diagnoſis de abſceſſu, quam irriſi, miratus quod Medicus ille tam lynceos haberet oculos. Junior autem Medicus, abſceſſum quidem factum eſſe concedebat, non tamen in diaphragmate, & recte, quia hujus inflammationis ſigna non præceſſerant, ſed morbum veram fuiſſe pleuritidem, quæ in abſceſſum abierat: Quod etiam negabam, non viſis à me ſignis veræ pleuritidis; pulſus enim durus non fuerat, nec ſpirandi difficultas in principio ſolito major, quæ in pleuritide coctu difficili, & in abſceſſum præcipue convertenda fieri ſolent;
quod

quod de pulſu vibrato, ſeu duro, Galenus docet lib. 4. de cauſ. pulſu. Dolor in latere non fuerat ſtabilis, magiſque die octavo in altero latere urgebat, quod vagos humores, potius quam inflammationem facientes demonſtrabat. Præterea febris mutationes non habuerat, quæ major dum pus conficitur; minor autem pure confecto. Cum autem fluxus ventris, qui fuerat ab initio paulo poſt partum, reverſus eſſet in hac affectus epigeneſi; ſpretis quæ Medicus ordinarius prohibuerat, vocato altero Medico, ad decernendam purgatiunculam, eo quod vermis ejectus eſſet, eſſentque excrementa valde flava, & fœtida, præſcripſimus infuſionem ſcrup. iiij. rhabarbari cum ℥ß. ſyrupi mei magiſtralis, nolens alter Medicus pulverem rhabarbari, ne aſtrictione retinerentur ſputa, quod nullius apud me erat momenti: Hac tamen potione venter pro ratione non dejecit; vermis autem poſtridie circa veſperam dejectus eſt. Cum autem me præſente, orta eſſet inſignis illa ſpirandi difficultas, quæ ægram in lecto ſedere cogebat, ancillæ à tergo innixam; ego qui ſemper negaveram aliquid ab utero aſcendere, in hac morbi nova epigeneſi, videns odorem theriacæ levamen afferre ægrotanti, ingraveſcente ſpirandi difficultate; inclinans dubius in aliorum ſententiam præſcripſi loco venæ ſectionis alias adminiſtratæ, quædam hyſtericæ ſuffocationis compeſcendæ idonea, mihi rerum uſu probata, quibus nihil profecimus, alia ſcilicet ejus exiſtente cauſa, ut infra videbimus. Interea, cum orthopnœa illa, ſæpius quam antea urgeret, difficiliorque eſſet ſolita reſpiratio, cauſa, ut credebam, invaleſcente in pulmonibus novæ fluxionis appulſu; Reſcriptum eſt ad Medicum ordinarium, ut ægrotantis voluntati obſequeretur: Qui veniens, me ab urbe abſente, affirmavit abſceſſum eſſe ruptum; eo quod tunc ſputa probe cocta, puri ſimilia viderentur, præſcriptiſque ſyrupis ad ea promovenda, & potionis cardiacæ uſum, altero Medico ad id decernendum non vocato, diſceſſit iterum unde venerat, ægrotam, & parentes ad ſpem erigens futuræ ſanitatis. Mihi circa veſperam redeunti, jam in via renuntiatur, ruptum eſſe abſceſſum, ægrotantem pus excreare, quo audito, ſtupui, mihi creditu difficile, propter ſigna ſuperius allata, abſceſſum genitum fuiſſe, omnia tamen autopſiæ remittens,

Hipp. aph. 57. ſect. 2.

ſtatim atque equo deſilii, veni ægrotantem inviſurus, cujus ingredienti cubiculum, illico renuntiatur mihi ab aſtantibus, abſceſſum eſſe ruptum, offerturque orbis ſtanneus, multis conſpurcatus ſputis; quæ quidem, prima fronte, pus videbantur. Cum autem ſcirem ægrotantem multum antea ſpuiſſe, quamvis non ita puriformia, petivi ſtylum ligneum, ut facerem periculum de pituita valde putri, quæ eſt glutinoſa, à vero pure quod nullo modo glutinoſum eſt, nec ſtylo adhæret per medium ducto: Videns autem ſputorum glutinoſitatem, quæ ſtylo ſuſpenſa hærebant, negavi ſputa verum pus eſſe, ſed tantum materiam puriformem ex pituita glutinoſa valde putri, qualis ſæpe animadvertitur, in rheuma probe coctum ſpuentibus à pulmonibus eductum: Ideo aſſerui nec ullum fuiſſe abſceſſum, multoque minus ruptum; quod juniori Medico & Chirurgo perſuadere non poteram. Interea cum omnia expenderem, incidit ægrotans in gravem illam orthopnœam; ita ut ſuffocatam iri crederem, maritoque conſulerem accerſendum ſacerdotem; parum tamen remittente orthopnœa diſceſſi, ſemper animo volutans, quænam eſſet illius cauſa, quouſque de nocte hora 8. vocatus, inviſerem iterum ægrotantem, difficulter quidem ſpirantem, ſed non ſedentem ut in orthopnœa, cum valido, & celeri pulſu; quod aſtantibus referens mirabar, parumque in cubiculo moratus, cum Pharmacopœo diſcedens, ſtatim à limine oſtii revocati ſumus, rogati ut iterum ingrederemur, alvi dejectiones inſpecturi, perſeverabat enim adhuc, ſed parum alvi fluxus: Subducto vaſe foricario, dictum eſt nihil dejeciſſe, petenteque ægrota ut converteretur, ſtatim clamatum eſt à miniſtra illam vita fungi; quibuſdam vinum petentibus; aliis ſacerdotem: Ego aperiens lecti ſiparium, agnovi ex facie, & oculis actum eſſe de ægrotante, iiſque non opus eſſe dicens abii, brevique mortua eſt ægrotans, me animo ſuſpenſum relinquens, quid de abſceſſu putato eſſet ſtatuendum, & quænam tam ſubitæ mortis, cum tali pulſu cauſa fuiſſet, His itaque ignotis manentibus, ut in his quæ docentur in arte eſſem ſtabilitus; quibus novum affectum, nec pleuritidem extitiſſe; multoque minus diaphragmatis inflammationem; nec abſceſſum factum eſſe perſuaſus fueram, ut ſupra demonſtravimus;

Ab-

Abſente Medico ordinario, ego, & alter Medicus, cum Chirurgo, laboravimus, ut defunctæ ægrotantis aperto cadavere res innoteſceret, malens autopſia potius argui & rubore ſuffundi, quam in præceptis Medicinæ multum ad artis opera conducentibus, incertum manere. Diſſecto igitur cadavere, inventa eſt in ſiniſtra pectoris cavitate, in qua abſceſſus putabatur, magna aquæ quantitas, parte pleuræ corrupta cui pulmo hærebat, & in fruſtula abeunte, facileque eadem de cauſa, pericardium corruptum, & perforatum eſt, ſalva parte diaphragmatis, in qua abſceſſus putabatur, ſicut & pleuræ. Tunc ſatis habui hæc vidiſſe, confirmatus in arte, quare ægrotans non poſſet cubare in latus affectum; Quare dum pus putatum confici imaginabatur, major non fuiſſet febris, nec minor confecto pure, ut docet Hippocrates: Quare etiam rupto abſceſſu fictitio, ſymptomata non remiſiſſent, ſed febris eadem, & dolor lateris, majorque ſperandi difficultas. Miror tamen quomodo ægrotans cum in latus ſanum cubaret, onus ſibi non perciperet ineſſe, hoc docente Hippocrate; nec ſonitum ſubeuntis aquæ audiret, cum ſurgebat è lecto, aut in eum ſe recipiens. De cauſa autem ſubitæ mortis ut aliquid dicam; exiſtimo diſrupto corruptione, ut pleura, pericardio, aquas intraſſe, & diaſtole impedita, ſpiritus ſuffocatos eſſe, à pulmonibus enim cum tali pulſu, & aliis longiorem vitam promittentibus, mors tam ſubita non extitiſſet.

Aphor. 47. ſectio 2.

Prognoſ. 2. cap. 10. ſententia ultima.

OBSERVATIO X.

Juvenis quidam in hac urbe, dolore capitis laborans cum febre, factis tandem auribus purulentis, maxime levatus eſt; neſcio tamen, quibus de cauſis reſtitiſſet puris effluxus, ejus autem retentione exaſperata ſunt omnia, cum capitis, & faciei tumore ingenti; ita ut in maximum vitæ diſcrimen ægrotans adduceretur: Multis incaſſum adhibitis remediis, vocatus eſt urbis Chirurgus Empyricus, qui literas nequidem agnoſcebat; deſperatis tamen morbis curandis, à pluribus adhibebatur: Ille cepæ coctæ expreſſum ſuccum, miſcuit cum baſilicone, & eo calide in auribus indito, apertæ ſunt aures, pureque exeunte, mortis periculo defunctus eſt juvenis, & perfecte ſanatus.

Capitis affectus cum febre, auribus factis purulentis levatus; poſtea vero ſubſiſtente pure, magnum vitæ deſcrimen allatum eſſe, quomodo autem iterum apertæ ſunt.

OB-

OBSERVATIO XI.

De morbi à vermibus curatione stupenda.

Puerulus Chirurgi hujus urbis, ætate 7. annorum, aut circiter, incidit in febem continuam acutam: Invisens eum secunda morbi die, inveni jam à patre venam sectam fuisse, quam tertia die, propter febris magnitudinem, iterum aperiendam jussi. Cum autem in infantibus, mihi semper suspicio esset de vermibus; etiam si in isto, nulla signa de his animadverterem, nullum enim erat delirium, nullus affectus comatosus, nullus in ventre dolor, nulla diarrhœæ species, nulla nausea, nec vomitus, nulla in somno subita expergefactio, neque ulla pulsus inæqualitas, beneque se haberet ad ea quæ offerebantur: Tamen non fidebam quin vermes subessent; in re itaque dubia, securiorem partem sequutus, tale purgans placuit exhibere medicamentum.

℞. Aquæ port. q. s. pro una dosi, infun. in ea folior. senn. mund. ʒij. sem. cont. & rhab. ana ʒj. forti expre. dissol. rhab. pulver. scrup. j. syrupi de flori persic. ℥ß. fiat potio.

Hausto medicamento, nescio cujus culpa, vomitu paulo post rejectum est, semel tantum, parumque dejiciens; qua de causa, enema ex lacte circa vesperam injiciendum curavi, ut si vermes aliquot, in inferioribus intestinis deturbati essent à medicamento, enemate educerentur, nulli tamen dejecti sunt; licet die ante purgationem, semen contra à patre propinatum esset: Quapropter die sexta, iterum facta est venæ sectio, ut si crisis die septima futura esset, omnia parata invenirentur; nullaque eo die facta excretione, decrevi octavo eamdem propinare purgationem, ut semper ratio haberetur contra vermes, cum nihil natura moliretur, urina existente boni coloris, cum quodam sedimento: Hausto medicamento, alvus ter tantum dejecit, sine vermibus: Die vero nona, unum tandem vomitu rejecit, unde ex lacte, cum vitellis ovorum, injiciendum curavi enema, ut qui deorsum propulsi erant, foras educerentur, qui fuere numero duo, quibus inspectis, maxima mihi spes recuperandæ valetudinis affulsit: Timebam tamen de eventu, eo quod febris esset valida, nec ullam moliretur natura coctionem, nec excretionem, ne quidem symptomaticam: Quare cum mihi esset suspicio, totum morbum

bum esse à vermium scaturigine in cæco infarcta, præscripsi in decimum diem mercurium dulcem, cum vehiculo, in hunc modum.

℞. Merc. dulc. gr. vij. diagrid. vapo. sulphu. castigati, gr. iij. capiat mane cum syrupo de flore persicorum.

Sumpsit quidem puer optime pharmacum ex cochleari; venter autem nihil dejecit: Ideo circa vesperam, enema ex lacte, & vitellis ovorum, ut supra, injiciendum curavi, cum quo quatuor vermes dejecit, unum autem vomitu. Ab eo tempore, pulsus ex pleno factus est gracilis; æqualis tamen semper. Die undecima nihil novi actum est, nisi vermium dejectio, quæ in diem usque decimum nonum perseveravit, & ultra, propinato per intervalla mercurio dulci, ad gr. vj. cum scrup. j. confectionis de hyacinto, enemate ut supra, post 12. horas injecto, quo semper vermes dejiciebantur; modo tres, modo quatuor; interdum sex. A decimo nono cibi fastidium, quod antea non erat, in dies augebatur, quod magnum parentibus facessebat negotium, nescientibus quibus nutriretur; quare jussi lac præbendum cum mentha decoctum, quæ lactis coagulationem impedit, & vermibus adversatur, de quo parum sorbebat. A die 20. qualibet nocte multum delirabat in febris exacerbatione, nihil dormiens; de die tamen febre remittente dormiebat. Credens ex hoc delirio adhuc subesse vermes; licet plus sexaginta ejecisset, consului propter fastidium, ut puer uteretur aqua pro potu, in qua argentum vivum decoctum esset, ℥ij. scilicet, in mensura aquæ Parisiensi. Postera die ab hoc potu quindecim vermes dejecit. Die 21. elapsa hoc videns, decrevi iterum purgante medicamento ventrem subducere, paulo autem fortiori quam antea præscripto, ut tota vermium scaturgo deturbaretur, quod in hunc modum composui.

℞. Aquæ portul. q. s. infu. folior. senn. mund. ʒiij. sem. cont. & rhabar. ana ʒj. in forti express. dissolv. pulv. elect. diacartha. scrup. j. rhab. pulv. scrup. ß. syrupi magist. nostri, ʒij. fiat potio.

Hoc medicamento, quod pro natura pueri videbatur paulo fortius, ter tantum alvus dejecit cum quibusdam vermibus. In-

terea cibi faſtidium, & multo magis remediorum, quæ per os ſumere oportebat, ingens erat; quod in uſu lactis ut antea, perſeverare cogebat, ſicut & aliquando in potu, decoctionis argenti vivi. Alvus quæ ante 17. ſemper aſtricta fuerat, liquida interdum fiebat: Quod autem mihi magis metum incutiebat, tumor erat ventris, de quo nihil mihi antea dictum fuerat, neſcienti an puero fuiſſet ordinarius; & macies corporis ſtupenda, quæ in febribus intermittentibus, quæ vacant periculo, brevi ſanitatem futuram ſignificat; in morbis autem, quibus anceps eſt exitus, vel ſalutem, vel mortem; magis vero mortem, quia ſæpius facultatis imbecillitatem ſignificat: Puerulus itaque magis, ac magis, evadens macilentus, cum delirio nocturno, clamoribus pleno, ciborum maximo faſtidio, febri cum pulſus maxima gracilitate, non tamen debilis, ſemper vermes aliquot dejecit, donec ad vigeſimum nonum pervenienti, propter cujuſdam diarrhœæ ſpeciem, per intervalla repetentem, rhabarb. ʒj. infuſionem, in aqua portulacæ factam exhiberem, cum ʒß. pulveris ejuſdem in diſſolutione, à qua meliuſcule habentem, inveni die 35. panem cum butyro manducantem; licet febris aliqua remaneret, qua pedetentim, & aliis ſymptomatibus ceſſantibus, præter omnium ſpem ſanatus eſt. Credendum eſt in hoc puero, cœcum inteſtinum vermibus, & putredine, omnino fuiſſe infarctum, à quo tandem pedententim quidam eruebantur vi antidotorum; alibi enim tantus vermium numerus eſſe non potuiſſet, quin primis purgationibus eſſent deturbati; horrendus enim fuit eorum numerus, quem centum & ſexaginta exceſſiſſe, aſſeruit mihi pater ægrotantis pueruli.

OBSERVATIO XII.

De lue venerea cum fiſtula in pectore, felici caſu ſanata.

Adoleſcens quidam lue venera laborans, congreſſus ſingulari certamine, accepit vulnus in pectore, ex quo male curato, remanſit fiſtula, cum oſſis carie pus effundens, ex quibus ſumma erat corporis macies; ortaque lis erat gravis in Curia Aquiſextanenſi, à quo affectu mors ſubſequeretur. Adverſarius acriter cauſam ſuam defendebat, aſſerens, ægrotum à lue venerea, potius quam à vulnere moriturum, Ægrotus vero è con-

contra. Cum autem viderent parentes oppidi. Chirurgorum inſcitiam, fiſtulamque non poſſe ſanari, ut omnium erat ſententia, niſi prius lues venerea curaretur, conſuluerunt ægrotanti venire Maſſiliam, domumque matronæ illius ſe recipere, de qua alibi facta eſt mentio, cujus fama in lue venerea curanda, jam à longo tempore percrebuerat: Illa arduum quidpiam advertens, fratrem meum Chirurgum peritiſſimum accerſivit, qui Medicum adhibere voluit in conſilium: Multum inter eos diſputatum eſt de via, & methodo curandi juvenem. Matrona nonniſi inunctione hydrargiri, & ſudorificis vulgaribus utebatur: Medicus vero hanc ægrotum poſſe ſuſſtinere curam negabat, cum tali corporis extenuatione, ſed ad curam palliativam, ut vocant primum eſſe veniendum, vireſque interea eſſe reficiendas. Probabat quidem frater Medici ſententiam; ſed hac methodo, optatum finem adipiſci non poſſe affirmabat. Quare recedente Medico, decrevit cum Matrona, hydrargyri unctionem experiri, quæ felici caſu, tantum movit ſudorem ut ægrotus quinque aut ſex ſubuculas madefaceret, perfecteque à lue venerea hoc modo ſanaretur. Deinde aperta fiſtula, & oſſis carie abſcedente, integræ ſanitati eſt reſtitutus. Eum macie confectum videram ante ſanationem; poſtea vero carnoſum, & obeſum aſpexi.

OBSERVATIO XIII.

Mulier quædam nobilis hujus urbis, cum in prima geſtatione uteri aborſum paſſa eſſet, correpta eſt poſt 15. dies ventris dolore, colico ſimili. Mulierculæ, ut illis mos eſt, præcipue propter aborſum, dolorem eſſe ab utero affirmaverunt, ſicut & ægrotans ipſa, quod fieri poſſe non negabam. Cum autem mulier eſſet bene purgata pro ratione aborſus, nec febris adeſſet, fieretque doloris recurſus; aſſerui me dubitare, an à fluxione quadam dolor potius exiſteret, quam ab utero. Præſente dolore enemata carminantia, & fotum ventris præſcripſi; venæ ſectio è brachio lateris magis dolentis, etiam adminiſtrata eſt, quibus dolor omnino levatus eſt: Denuo autem vocatus revertente dolore, pertinaciter negavi dolorem eſſe ab utero, ſed à fluxione potius humoris acris. Cum autem nox

Dolor ventris à fluxione, propter aborſum, ab ab utero putatus, & ejus ſanatio.

jam adeſſet, præſcripſi doſim ex laudano meo, quod ſoleo exhibere in doloribus colicis, qua ſumpta quievit hac nocte; iterum reverſi ſunt dolores, qui ad ſupradicta enemata, & fotus confugere nos coëgerunt, quibus dolor ſedatus eſt: Unde ut ejus cauſa mihi melius innoteſceret quæſivi ab ægrotante, num per ſanitatem eſſet alicui fluxioni obnoxia? Reſpondit, illi ſæpiſſime emungendas eſſe nares, & excreandum, nunc vero omnia eſſe ſicca; ex quo agnovi quæ tunc foris lucebant, intus ſordere, iſtiuſque doloris recurſum fuiſſe à capitis fluxione: Ideo juſſi tribus diebus continuis, applicandas ſerotinis horis cucurbitulas, ſine ſcarrificatione; ne autem etiam humor, qui circa veſperam dolorem renovabat, moraretur in inteſtinis, quia antea ſyrupo magiſtrali non multum fuerat purgata, juſſi ut hora ante prandium ʒß. pilularum aggregativar. devoraret, hac enim purgantis forma gaudebat, quibus ſufficienter alvo exonerata, non amplius reverſus eſt dolor.

OBSERVATIO XIV.

Dolor ventris pertinax & acutus, qui colica pictonica videbatur.

Nobilis quidam juvenis, incidit in dolorem acerbiſſimum imi ventris, dextro præcipue latere, curato per viginti dies, fotibus, enematibus, purgationibus, à Medico urbis Aquenſis, in qua tunc degebat, dolor non ceſſit, neque brachii venæ ſectioni. Ipſe tanquam depoſitus, venit domum ſuam, hujus urbis valde proximam ſuoque accerſito Pharmacopœo, multa injecta ſunt enemata carminantia, & ex lacte, quibus nihil proficiens Pharmacopœus, conſuluit ut ſe in urbem geſtandum curaret, conſultationis ineundæ gratia, & melius omnia ſuo commodo faciendi: In quam cum veniſſet, rogatus ſum circa veſpertinas horas illum inviſere, pulſumque exploranti, ſatis mihi validus apparebat, ſine frequentia, ab aliqua tamen febre non videbatur immunis: Verum his omnibus lecto non detinebatur, niſi aliquando cum dolor præter modum urgebat: De omnibus quæ acta erant interrogavi, præcipue an caſu, an violento motu equi corpus agitaſſet, an unquam è renibus lapillos ejeciſſet, quæ omnia cum negaſſet, eſſetque dolor acerrimus, ita ut ventrem novacula ſibi aperiendum rogaret: Juſſi bono animo ſtare, me ſine apertione ventris

tris dolorem mitigaturum, quousque mane consilio inter me, & alios Medicos habito, de potioribus remediis decerneretur: Præscripsi itaque enema, quod in colica ab humore acri, & bilioso, à Quercetano describitur, deinde dosim laudani ita compositi.

Habetur cap. de colic. dol.

℞. Opii. præpar. modo sæpe jam dicto, gr. iß. casto. scrup. j. confect. de hyacin. scrup. ß. fiat morsulus, capiat hora somni.

Noctem ab his satis quietam habuit; mane autem habita trium Medicorum consultatione, statutum est urgente dolore standum in his quæ acta erant; in præsenti vero consulebat Medicus junior, apertionem venæ malleoli lateris dolentis: Alter vero Medicus præmittendam esse purgationem volebat: Ego autem venæ sectionem malleoli, purgationi longe præstare asserui; propterea quod essent multæ purgationes propinatæ sine fructu; venæ autem sectio malleoli nondum administrata: Quam in sententiam coactus abire, qui purgationi insistebat, statim facta est venæ sectio; hisque tribus remediis, non amplius ut antea urgente dolore, brevi perfectæ sanitati est restitutus. Hic affectus colica pictonica mihi videbatur, de qua cap. de colico dolore.

OBSERVATIO XV.

Virgo quædam hujus urbis 25. annorum, incidit in febrem continuam, cum dolore punctorio: Morbus pleuritis putatus à Pharmacopœo, qui accersitus fuerat, statim venæ sectioni occasionem præbuit, Perseverante dolore, & febri, vocatus sum secunda die, astantibusque, & ægrotante interrogatis, pulsuque explorato, affirmavi morbum non esse veram pleuritidem; erat enim parvus, & celer, sine duritie. Cum autem ægrotantis vires essent ita dejectæ, ac si per mensem ægrotasset, timebam de eventu, gravem, & occultam, ut more vulgi loquar, dubitans esse pleuritidem; iterum tamen, propter lateris dolorem, venæ sectionem imperavi, ex eodem latere faciendam, deinde partem fovendam, imponendo desuper à fotu, lanam succidam, dialthea liquato imbutam, quod multo magis præstat simplici unctione, serotinis autem horis,

Pleuritis putatus morbus, à vermibus existens.

jussi cucurbitulas cum scarrificatione scapulis affigendas. Per noctem oborta sudatiuncula arripui occasionem, naturæ motum sequens, provocandi sudorem: Injecto itaque enemate die quinta tale sudorificum, mihi familiare in ista, in qua carduus benedictus, nullius est virtutis, propter ea quæ alibi scripsimus.

℞. Salsæpar. minutissime inci. ℥ij. infunde in aquæ ulmar, ℥vj. per sex horas, unica ebullitione facta, dissol. sal. ejusdem ulmar. gr. vj. confect. alcher. scrup. j. fiat potio.

Hoc sudorifico subucula omnino madefacta est, pulsus tamen ut antea, dolor vero locum mutabat. Videns autem ægrotantem die quinta non spuere pro ratione morbi putati, & diei; suborta quadam lipothymia, præscripsi cardiaca, dubitans subesse vermes, qui & insomnii, & aliorum supradictorum symptomatum, periculo non vacantium, causa existerent: Ideoque parentes interrogavi, num vermibus esset ægrotans obnoxia, qui responderunt, nequaquam: Tamen quia omnia illa symptomata, non videbantur morbo respondere, dedi ad majorem præcautionem, mercurii dulcis gr. x. cum pauco syrupi de flore persicorum, expectando post septimum purgans medicamentum experiri; quo die facto pulsu magno, molli & frequenti, bonum expectabam judicium; sudorem quidem attulit pulsus ille, sed omnia remanserunt prædicta symptomata, cum pulsu parvo, & frequenti, interdum lipothymia, cum insomniis. Cum autem ex mercurio dulci venter nihil dejecisset, jussi more meo, enema injiciendum ex lacte, ut si vermis aliquis esset ad inferiora deturbatus, foras, ut sæpe fit, educeretur; quod ita contigit, uno verme cum enemate dejecto, ex quo satis habui, ut quieto, & tranquillo essem animo, in pugnantium signorum varietate; quibusdam minantibus mortem, aliis vero salutem, ab eoque tempore, cepi parentum animos ad spem erigere: Ideo alios asserens subesse vermes, decrevi octavo die purgationem exhibere, quam peregre proficiscens, ad ægrotum invisendum, descriptam reliqui ægrotæ propinandam. Die autem octavo, cum prædicta symptomata ingravescerent; cum aliqua spirandi difficultate, Pharmacopœus Doctoris sibi partes assumens, & me plus sapere cogitans, loco pur-

purgationis, venam aperiendam curavit, quod poſt biduum veniens, moleſte ferebam, propter vermium putredinem, quæ mora, interdum malignitatem acquirit, & de medio tollit; dolor enim lateris omnino abſceſſerat, parum tuſſiebat, & raro ſpuebat. Die ſequenti non critico, decimo ſcilicet, nullius ſymptomatis contraindicantis habita ratione, propinandam juſſi purgationem, qua multi vermes dejecti ſunt, integri, & putridi, ab eoque tempore melius habens, ſanata eſt.

OBSERVATIO XVI.

Rheumatiſmus dolor nephriticus putatus.

Dominus de quo cap. de rheum. Enarrat. 2. facta eſt mentio, poſt quatuor, aut quinque annos, iterum incidit in eumdem affectum, minori tamen cum violentia, niſi quod dolor imi ventris, vergens ad latus dextrum valde urgeret; qui quidem in primo non fuerat, ita ut à Pharmacopœo nephriticus putaretur, ægroto ad hoc conſentiente. Vocatus, nolui ſtatim in eorum deſcendere ſententiam, recordatus rheumatiſmi generalis, quo à quibuſdam annis laboraverat ægrotus: Ideo ſciſcitatus ſum ab ægroto utrum dolorem aliquem in aliis partibus perciperet; reſpondit toto oſſe ſacro, & in genu, interdum & in coxa; quo audito, negavi dolorem imi ventris eſſe à calculo, ſed à fluxione humorum, in his partibus conſidentium, præcipue in muſculis abdominis. Quapropter venam ex eodem latere, juſſi ſtatim ſecandam in brachio, enemata enim injecta fuerant. Secunda die, ex altero brachio ſanguis extractus eſt, ventrique fotus admoti; deinde conſului ut ſudores moventibus uteretur, poſtquam ptiſana purgans, quæ ſequitur, propinata fuiſſet.

℞. Rad. cichor. ℥ß. rad. aco. ʒij. hermod. ʒj. folio. ſenn. mund. ℥j. turb. jalap. ana ʒij. folior. beto mß. infu. omnia in vini albi oligophori ℔j. mane colat. facta, detur media pars; altero vero circa horam tertiam, ſi prima, venter non brobe dejiciat. Prima doſis ter tantum ventrem movit: Altero pluſquam octodecies, & ſanatus eſt perfectiſſime.

OBSERVATIO XVII.

Aphonia, & principum cerebri Functionum læſio à vermibus.

Puer quidam 13. annorum, Præfecti in cauſis capitalibus hujus urbis filius, incidit bene valens, de repetente in aphoniam,

niam, læſis etiam principibus cerebri facultatibus. Vocatus ſciſcitantibus ſtatim parentibus, quid hoc rei eſſet; reſpondi ingens eſſe malum, cerebro per ſe affecto, & valde periculoſum; levius autem, ſi per conſenſum à putredine vermium: Sedebat enim in lecto, oculis apertis, quaſi faſcinatus. Operæ pretium duxi in curatione, cauſam facilioris amotionis auferre; quod ſi non bene mihi cederet, ad aliam veniendum. Propinandum itaque juſſi mercurii dulcis gr. xij. cum iij. diagridii vapore ſulphuris caſtigati, à quo facta dejectione quorumdam vermium, ſurrexit poſtera die.

OBSERVATIO XVIII.

Ileos à tumore circa ilion, tandem lethalis, licet venter interdum adjutus dejiceret.

Domina quædam annorum quadraginta, incidit in ileon vulgo, miſerere dictum, in quo nihil infra dejicitur; auxiliis tamen à Medico adhibitis, venter interdum dejiciebat. Cum autem à multis diebus alvus reſtitiſſet, Empyricus quidam vocatus, calida entera vervecis recenter extracta, ventri impoſuit, quorum calore ſpecifico adjutis inteſtinis, dejectio facta eſt; poſtea vero ad huc reſtitit alvus, ita ut à tribus Medicis habita conſultatione, vinum emeticum propinandum eſſe, conjunctis ſententiis ſtatueretur, quo venter ſubductus eſt; poſtea tamen ut antea reſtitit: tandemque macie confecta obiit. Diſſecto cadavere, tumor in latere dextro juxta ilion inventus referente Chirurgo.

OBSERVATIO XIX.

Tumor in una natium, recedente febre augeſcens, & deſinente febre recedens, ejuſque cura.

Filiolæ Conſulis hujus urbis, poſt quaſdam febres, ortus eſt in una natium, magnitudine aurantii, tumor: Vocato Medico ejus ordinario, multa præſcripta ſunt; quibus cum nihil ptoficeret, habita eſt conſultatio cum quatuor hujus urbis Chirurgis, præſide Medico ordinario, quorum variæ erant, ſententiæ; quidquid tamen præſcriptum eſt, nihil profuit, manſitque puella cum tumore per aliquot menſes, matre ægre ferente, & ſollicita ſanationis procurandæ filiolæ ſuæ primogeniæ, & formoſæ. Vocatum me cujuſdam mulieris conſilio, rogavit illa, ut cum Chirurgis in prima conſultatione adhibitis, placeret ſermonem habere, de modo curandi filiolam; quod mihi pergratum eſſe affirmavi. Interea de omnibus inqui-

quirens, quæ ad tumoris causæ notitiam conferre videbantur, habita est postridie mecum, & Chirurgis consultatio; in qua, ut supra dixi, variæ erant eorum sententiæ. Quidam, tumorem esse affirmabat. Alius esse de genere glandularum, eumque ferro amputandum. Tertius cancrum dicebat. Ultimus secundi sententiæ adhærebat. Ego vero nec scyrrhum esse, multoque minus cancrum, nec ferro amputandum, sed causam foventem advertendam, & supra tumorem, emolliens cum attenuante medicamentum desuper esse imponendum: Dixerat enim mihi mater, filiolam per intervalla corripi febre, & tunc temporis augeri tumorem: Cum vero febris dimitteret; paulatim minui, nec ita magnum esse. Ex hac relatione, cogitans apud me, quomodo febris tumorem augeret, rationem non inveniebam, sed oportere causam aliquam, & febrem, & tumoris augmentum facere, quod nonnisi à fluxione existere, poterat venire in mentem: Ideo asserui fluxionem à capite, sensim in hanc partem delabi, febremque tunc temporis accendi, & tumorem à materia fluente augeri. Imperavi itaque pyroticum puellæ collo inurendum: deinde ut per intervalla fierent purgationes cum meo syrupo, infantibus maxime proprio, purgat enim in parva quantitate, & ex cochleari sumptus: Supra autem tumorem, præscripsi linimentum, quo alias usus fueram in dissolvenda glandula, in collo mihi enata, ovi magnitudine, ex nimio castanearum usu.

℞. Salis ligni quercus in cineres conversi ʒij. butyri recentis ℥iij. fiat linimentum, quo mane, & sero, tumor ungatur, superponendo emplastrum de mucilaginibus: Qua curandi ratione, tumor omnino recessit, nec febris, quæ repetere solebat, reversa est.

OBSERVATIO XX.

Sacerdos quidam, & Curio, ægrotans febri continua, cum fluxu ventris, accersivit Medicum sibi ordinarium, qui remediis morbo necessariis adhibitis; præcipue rhabarbari potione, propter fluxum ventris, rebus tamen in pejus ruentibus, culpabatur, qua de causa placuit cognatis, duos in consilium Medicos adhibere, quorum unus eram. Veniens in cubiculum

Diarrhœa, quæ videbatur maligna ex pravis symptomatibus, tamen sanata.

lum ægrotantis, perpendens ante consultationem, ut solet fieri, omnia quæ ad morbi cognitionem spectabant: Primo quidem quo ad pulsum, inveni parvum, & intermittentem, in tribus, & quatuor pulsationibus: Lingua erat nigra; singultus aderat, perseverante adhuc fluxu ventris: Satis autem bene se habebat ad loquelam, ad corporis motus, & ad ea quæ offerebantur. Ego ex mea sententia, asserui parentibus, iterum ad purgationem esse veniendum; licet prima immerito culpata esset. Inter consultandum, senior Medicus, & ordinarius, venæ sectionem proponebat, fotus ventris, & stomachi cum usu opiatæ roborantis. Junior autem purgationem venæ sectioni præstare affirmabat, ex infusione rhabarbari, & pulvere ejusdem; nulla tamen data ratione. Ego ut jam parentibus mentem meam aperueram, asserui purgationem potius esse præmittendam; eo quod fluxus ventris, si cum febre incipiat, aut superveniat sine levamine, ostendit, vel esse causæ febrem efficientis complicationem, cum causa diarrhœæ, vel fermentum putredinis, à quo pendet fluxus ventris, intus semper remanere; quod quidem si augeatur, febris invalescit, interdum cum pravis symptomatibus, præcipue si materia malignam qualitatem acquirat, ut forte factum in isto ægrotante, in quo pulsus est parvus & intermittens, lingua nigra, & singultus, quæ juncta maximum minantur periculum: Quæ audiens senior Medicus, & ordinarius; libenter, inquit, assentior vestræ sententiæ, non ausus quidpiam de secunda purgatione proponere, quamvis necessaria, propter primæ calumniatores. Conjunctis itaque sententiis statutum est purgandum ægrotantem modo jam dicto; epithemata cordi applicanda, & ut opiata roborando cordi idonea frequenter uteretur: quibus præter omnium spem evasit ex morbo.

OBSERVATIO XXI.

Lethalis deglutiendi difficultas, à chlorosi, & pica neglecta.

Mulier quædam, uxor cujusdam ex præcipuis civibus hujus urbis tribus aut quatuor annis à defuncto marito, cepit esse in deliciis, cupiens iterum nubere: Cum autem ille, à quo à multo tempore se adamari putabat, præter ejus spem duxisset uxorem, ægre ferens animo, licet verbis, & vultu, contem-

temptum ſimularet, intra tamen aliquod tempus, cultu neglecto, & prava utens vivendi ratione, cepit virginum morbo laborare, cum dolore ſtomachi, & pica, gaudens cibis crematis, & carbonibus, licet eſſet 30. annorum, & amplius. Sub eo tempore, occurrente mihi per urbem eunti, facie pravi coloris; quæſivi ab illa quid rei eſſet, eram enim Medicus ejus ordinarius. Reſpondit, ſe non multum ægrotare, habere tamen opus cura, qua uti ſolebam in chloroſi; nunc autem non licere, quouſque negotia quædam compoſuiſſet: Monui ne principium ægrotationis ſperneret, ſibique omnibus neglectis conſuleret, alioquin idem illi, ut matri contigerat eventurum. Victu pravo ſemper utenti, nullaque adhibenti remedia, perſeverabat pica, & dolor ſtomachi; nihilominus, rediit ſatis bonus faciei color, nec perpetuus erat ut antea, ſtomachi dolor, ſæpe tamen cibos aſſumptos evomebat. Cum autem procraſtinaret in dies, tempus adhibendi remedia, licet monita; incidit tandem in deglutiendi difficultatem, ita ut in prima deglutitione, cibos cogeretur evomere, nondum ad ſtomachum devolutos. Credebam in principio cauſam, eſſe œſophagi quamdam in parte inferiori ſiccitatem, quæ cibo deſcendenti cedere ſtatim non poterat, ut videram in quodam homine, cui interdum in prima deglutione, hærebat cibus in medio œſophagi; ita ut cogeretur præ anguſtia, aquam, aut vinum quam citiſſime haurire, buccellæ deturbandæ neceſſitate. Poſtea videns in hac ægrotante, aſſiduum laborem in devorando, paralyſim verebar, omnibuſque hoc affectu interrituram prædicabam: Nunquam ceſſabat à pauci vini meri, aut aquæ vitæ deglutitione, quibus ſolis delectabatur: Tandem in quadam cœna, in qua eram de numero diſcumbentium, vocatæ; credenti ſe ſplendido apparatu, genio ſuo ſatisfacturam, reſtitit cibus in prima deglutitione, ita ut cogeretur à cœna ſurgere, & in ſeceſſu cibum evomere; deinde ad menſam iterum redeunti, tertio hoc illi contigit, unde relicts diſcumbentibus, domum ſe recepit, accerſendum me jubens poſtera die, eamque in lecto decumbentem inveni, cum febricula, conquerentem ſolida ſe deglutire non poſſe; & ex liquidis, tantum vinum in parva quantitate; Juſcula nullo modo, niſi parum de illo quod vocatur reſtau-

ſtaurans: Reliqua omnia vomitu rejiciebat; paulo tamen antea, de ſyrupo meo hauſerat ex cochleari, licet maxima cum difficultate, quo alvus parum ſubducta fuerat. Semper in pejus ruens; die quarto, de dolore capitis conquerebatur, & nocte ſequenti, facta eſt fluxio in latus ſiniſtrum, dolorem punctorium invehens tanquam ex pleuritide notha, unde venam ſibi tundendam rogavit, me non ſatis probante, videbam quippe ad mortem properare, quæ die 9. contigit à convivio.

OBSERVATIO XXII.

A nephritide, lapidem interdum in veſicam delapſum, ibi per octo dies, & amplius remanere, nullis ſe ſignis manifeſtantem.

Primariæ vicis Recuperatorius Prætor hujus urbis, per intervalla à multis annis, dorſi, & lumborum dolores perpeſſus, à Medico ſuo ordinario, nephriticus ſemper curabatur, quamvis nullum lapidem ejiceret. Diſſerens aliquando cum illo de affectu ſuo, quem ipſe ex Medici ſententia, nephriticum etiam putabat: Quæſivi ab eo, an per ſpatium decem, aut duodecim annorum, quibus his doloribus erat obnoxius lapillum unquam ejeciſſet: Reſpondit, nullum: Quomodo igitur, dixi, dolores iſti poſſunt eſſe nephritici, ſeu à calculo? Nam lapis non ejectus increviſſet, renemque progreſſu temporis dilaceraſſet, ut contigit Pariſiis mulieri, de qua lib. 3. cap. 9. de nephrit. Enarrat. 1. habetur. Proculdubio, aſſerui, dolores iſti non ſunt à calculo, ſed potius ab humoris alicujus delapſu, in has partes, à capite præcipitantes, qui quo magis ſeneſcet, eo in majori quantitate defluens, graviores tibi dolores efficiet, ex humoris cumulati majori quantitate, propter capitis majorem debilitatem, quæ inclinante ætate augetur. Medico ejus ordinario paucis poſt annis defuncto, ceſſi in ejus locum, ſimilibuſque doloribus vexatum, curabam venæ ſectionibus, & purgantibus, quouſque ſemel aliquando pertinaciori exiſtente dolore, & in regione renum, & in iliis, alter Medicus vocaretur, qui dolorem ſtatim nephriticum eſſe affirmavit: Quia autem venæ ſectionem non rejiciebat, nec alia auxilia, quæ utrique affectui erant communia, non multum diſputatum eſt; quouſque unum tantum aggredi opus eſſet: Sed cum dolores intra quatriduum omnino remiſiſſent, ſine lapidis excretione,

tione, nec in posterum, causa doloris omnibus nota fuit: Tandem post duodecim, aut quatuordecim annos, per quos ejusmodi dolores perpessus fuerat, retulit mihi Pharmacopœus, ægrotantem parvulum lapidem levissimo cum dolore ejecisse, ita ut non fuisset coactus me in subsidium vocare, cui respondi me plurimum lætari, nec implicare contradictionem, fluxionibus obnoxium, nephritide laborare aliquando, esseque in posterum accuratius advertendum, si doloribus iliorum, aut in regione renum torqueretur, è quanam causa existerent: Cujus rei data est potestas anno revoluto, ortus est enim dolor acutus in regione ureteris sinistri, quem vocatus statim nephriticum judicavi, adhibens ad id remedia, ut cap. proprio docetur, quia urgente dolore aderat vomitus; adde etiam quod præcedenti anno lapillum ejecisset: Quibus dolore non cedenti; remanente quippe adhuc causa in corpore, alter Medicus vocatus est, cum quo tunc nulla fuit de causa doloris disceptatio, probans quæ acta erant, & purgationem sumendam hoc modo præscriptam.

℞. Cass. recenter extrac. ℥vj. terebenth. ʒij. crist. tart. scrup. j. fiat bolus capi.

Quo sumpto, & semicupiorum usu frequenti, cum enematibus, dolores acuti remiserunt, nullo tamen ejecto lapide: vestibus suis indutus æger ambulabat per aulam; variis autem in locis dolores sentiens, modo in medio dorsi, sine tamen vomitu, ut antea: Quod me cogitabundum habebat, me fortasse deceptum in judicando, primos dolores fuisse nephriticos. Alter Medicus nolebat de prima sententia discedere, pertinaciter affirmans hos dolores esse nephriticos: Quod consultationi locum dedit, tertioque Medico accersito, habitus est sermo inter nos, de horum omnium dolorum causa. Ego tanquam Medicus ordinarius primus loquens, asserebam primos quidem dolores fuisse nephriticos, quia sæpe ingravescebant cum vomitu; nunc vero me dubio esse animo, videns eos remisisse ab octo diebus, nullo lapide excusso; hos tamen præsentes dolores, nullo modo credere nephriticos. Primo quod in dextro ilio etiam nunc infestet, qui antea tantum in sinistro sæpe acu-

tus urgebat cum vomitu. Secundo quod dolor ſiniſtri lateris, ad coxam, & pedem uſque excurreret, nephritidi nullo modo proprium, ſed ſolum ſtupor interdum in coxa. Tertio quod dolor in ſcapulis, & dorſo perciperetur, humoris in has partes à capite delabentis ſignum, qui ultra progrediens, reliquorum dolorum cauſa erat. Quarto quod iſti dolores non eſſent acuti ut antea, & nullus eos comitaretur vomitus; quod fit ut plurimum in doloribus nephriticis. Cogebatur quidem primus Medicus mecum adhibitus fateri dolores illos non eſſe omnes nephriticos, ſed eos exiſtere ex ſero retento, & per venas oberrante in has partes effuſo; quod nec alteri Medico, nec mihi, nec etiam ipſi ægroto videbatur rationi conſentaneum, cum nulla fuiſſet, nec eſſet urinæ retentio, multaque, & facilis eſſet potius mictio. Tertius Medicus conſultationi adhibitus, dolores quidem illos non putabat nephriticos, ſed à ſero è venis in has partes excuſſo, cujus generationem debili & frigido jecori referebat, quod etiam à ratione alienum erat, nec illi à nobis hoc conceſſum eſt, eo quod ægrotus fuiſſet ſemper facie boni coloris, & rubicunda, potius quam pallida. Ego vero ſerum à capite, fluxionum fonte, defluere aſſerebam, primo quidem in ſcapulas, deinde per dorſum ad ilia pervenire, & partes inferiores, & coxam, & pedes. In hac opinionum varietate, cum leves eſſent omnes hi dolores, convenimus eſſe procraſtinandum ad aliquot dies, procul dubio aliquid per id tempus apparitururm, ex quo quid agendum decerneretur. Octo, vel decem diebus exactis à conſultatione, meïere cupiens ægrotus, ejecit levi conatu lapillum, manentibus iiſdem doloribus, quod non ſolet fieri in nephriticis doloribus, qui lapide in veſicam delapſo omnino abſcedunt: Ideo conſtanter affirmavi ægrotanti, primos dolores fuiſſe nephriticos, quibus alii immiſcebantur: Delapſo autem lapide in veſicam, nephriticos dolores quieviſſe, iis remanentibus qui erant à fluxione, quos nephriticorum violentia abſcurabat. Quòd autem ceſſantibus omnino doloribus nephriticis; delapſo lapide in veſicam, poſſit ipſe in ea remanere, per plures dies, ſine ullo incommodo, & ſine ulla urinæ difficultate, notum fecit nobis experientia in nobili quodam

dam viro, cujus Enarratio habetur lib. 3. cap. 9. de nephrit. Enarr. 4. Qui post nephriticum dolorem, remanente lapide magno, in vesica, cum sex aliis parvis, nullum sentiebat dolorem, nec urinæ difficultatem, sanatusque est ejectis lapidibus beneficio potus aquarum Encausianarum. Sic in nostro ægrotante, lapis, ipso nesciente, restitit in vesica per aliquot dies nullis se signis manifestans, nisi quod in testiculis, retractionem quandam se percipere, interrogatus à secundo Medico respondebat; nescio an esset vera retractio, signum tamen calculi renum tunc non erat, sed tantum vesicæ.

OBSERVATIO XXIII.

Sacerdos quidam, & Curio hujus urbis vicinus; dolore acuto per intervalla recurrente, correptus in parte inani, ut vocat Hippocrates, ilii sinistri, vocavit Pharmacopœum suum, qui illum statim nephritide laborare, affirmavit. Adhibitis ad id remediis dolor semper recurrebat. A Medico hujus urbis pertranseunte, officiose invisus, hoc ipsum ab eo confirmatum est, qui ægrotanti verbo tantum multa consuluit, ea peragenda reliquit, donec eum cum prædicto Medico inviserem, eo quod essem Medicus ejus ordinarius. Venientes consultaturi, in lecto quidem invenimus ægrotantem; verum sedentem. Explorato partis dolentis situ, interrogavimus an nephritidi esset obnoxius; respondit nunquam se ejusmodi dolores perpessum fuisse. Interrogatus etiam, an sæviente dolore vomitu, aut saltem singultu infestaretur; respondit minime, quibus addidit se magnum frigus sentire in parte dolente, & in coxa ejusdem lateris dolorem. His auditis, asserui dolorem non esse nephriticum, quamvis alter Medicus ad hoc valde inclinaret: Nunquam enim videram nephritide laborantem frigus sentire in regione ureteris: neque etiam videram nephriticum, qui saltem prima vice, vomitu non infestaretur, quosdam interdum singultu: Omnibus autem qui coxa ejusdem lateris dolebant: nephriticos putatos dolores, esse à fluxione affirmabam, pertranseunte humore ab iliis ad coxam; sed ægrotus iste decepit me ut ipse retulit mihi, stuporem coxæ, dolorem nominans, cum quo nulla nephritis, nisi adsit causarum complicatio. In hac disce-

Dolor nephriticus sine ullo stomachi consensu.

diſceptatione convenimus de venæ ſectione, purgatione, & ſemicupio; quibus nihil proficientibus, quædam anodyna dolori præſcripſimus, ac ſi ab acri humore in has partes delabente, cauſa exiſteret, nihil ſcientes niſi quod nobis Chirurgus referebat. Tandem poſt viginti dies, relatum mihi eſt à Pharmacopæo, ægrotantem lapillum cum urina ejeciſſe, & ab eo tempore à doloribus omnibus eſſe immunem. Quod valde miratus ſum accidiſſe, ſine ullo unquam vomitu, aut ſingultu; nec unquam talem frigoris ſenſum in nephriticis animadverteram: De dolore autem coxæ non bene monuerat æger ut ſupra attigimus, occurrens enim mihi equitanti, habitoque ſermone de calculo quem ejecerat, & de præteritis doloribus, mirarerque cum talibus ſignis, nephriticum extitiſſe, præcipue cum dolore coxæ: Reſpondit ſe non dolorem, ſaltem pondus percepiſſe. Multum, dixi, intereſt, in nephriticis doloribus ab aliis dijudicandis, pondus, aut dolorem percipere. Iſte enim nunquam fit à dolore nephritico; illud vero interdum percipitur, ſeu ſtupor. Talem autem nephriticum cum ejuſmodi ſignis videre rarum eſt, ita ut in hunc tantum incurrerim, anno jam mihi vertente ſexageſimo octavo.

OBSERVATIO XXIV.

Carbunculus extra peſtiferæ conſtitutionis tempus, intra 24. horas interficiens, remedio neglecto.

Cum eſſem Maſſiliæ in quadam Chirurgi officina, vidi ruſticum, qui præcedenti nocte in moletrina cubaverat, intrantem, ut perito opifici, & artis chirurgicæ operum arbitro, tumentem muſculum pectoralem lateris ſiniſtri oſtenderet, in cujus medio ſtigma apparebat inſtar pyrotici inuſti, quod maligni carbunculi facies erat, qua inſpecta, remiſit hominem Chirurgus domum ſuam, jubens aliquem ex ſuis ſtatim ad ſe mittere, ut eo duce veniret curaturus. Ille reverſus, neſciens periculi momentum, neglexit quod illi præceptum erat: Mane tantum venit uxor, nuntians maritum in extremis poſitum eſſe, quod veniens Chirurgus propriis oculis aſpexit; hominem ſcilicet, clauſis fere palpebris jacentem, quaſi toxico infectum, nec multas horas ſuperavit.

OB-

OBSERVATIO XXV.

Idem mihi prorsus fere contigit Medicinæ candidato; deambulans enim per medium triremis spacium, agea, vel, ageia dictum, videns damnatum quemdam ad remos canentem, & saltantem super forum, seu ageam, scyphum mero plenum manu dextra tenentem, qui statim atque me venientem aspexit, sciscitatus est, an quod manu tenebat, noceret malo quod in gena habebat? respondi, minime; advertens tamen esse carbunculum ex malignis; jussi veniens in tabernam Chirurgi triremis uni ex servis, seu ministris, ut cauterio instructus iret in triremem, & ferro candenti carbunculum inureret, quo nihil securius, citissime enim mortificat carbunculos. Illo rei jussæ oblito, & carbunculo vires acquirente eundo, die quinta extinctus est æger.

Carbunculus non ita malignus, die quinta interficiens.

OBSERVATIO XXVI.

Puer quidam 10. annorum adductus est ad Chirurgum, tota facie, & collo, horrenda inflatione tumentibus: Ille peritus in arte, ex ingenti harum partium tumore, nihil minus cogitavit, quam à carbunculo aliquo, existere ejusmodi tumorem, facie igitur, partibus retro aures positis, & collo perlustratis, nihil inveniens suspicatus est inter crines inventurum, sollicitque digitis capillos spargens, invenit carbunculum in parte sinistra, è regione suturæ coronalis, paulo altius fronte, inustusque ferro candenti carbunculus, omnino mortificatus est, ut communi idiomate loquar, nec nisi crustæ casus communibus auxiliis venit promovendus.

Carbunculus inter crines delitescens, à perito opifice inventus, & sanatus.

OBSERVATIO XXVII.

Filius cujusdam civis, ex præcipuis hujus urbis, ætate decem annorum, aut circiter; à pluribus mensibus febre laborans cum fluxu ventris: In dies quasi pthysi laborans consumebatur, è lecto interdum surgens, & per vicos obambulans, interdum lecto detinebatur, quasi morti propinquus; cum scilicet diarrhœa magis urgebat. Videns illum in domo aviæ, miserum spiritum trahentem, sciscitatus sum ab ea, quid rei esset, quæ suprascripta mihi enarravit: Miratus parentibus hujus affectus non esse curæ, quod scilicet plures haberent liberos, eos objurgans,

Marasmus à vermibus, incognitus.

gans, consului saltem, ut potio rhabarbari illi propinaretur, ex ℥j. in aqua plantaginis infusa, & ʒß. in pulvere, qua sumpta venter dejecit cum aliquibus vermibus: Hoc audiens asserui totius morbi causam, positam esse fortasse in vermium scaturigine: Ideo in rhabarbari usu esse perseverandum, quo vermes sæpe ejiciens, ipso solo, perfectæ sanitati est restitutus cum omnium admiratione.

OBSERVATIO XXVIII.

Dolor ex abscessu in regione renis dextri, inter peritonæum & musculos, ulcus renis putatus.

Vir quidam veneri satis indulgens, gonorrhœasque perpessus, vulgi opinione, lue venerea laborare credebatur; Nescio an ab ea male curatus esset; hominis tamen sani faciem præ se ferebat; Tandem uxorem ducens, cepit post aliquot menses dolore infestari in regione renis dextri, quem Medicus qui illum curandum susceperat, credebat esse ab aliquo reni ulcere, parum edoctus in vero cognoscendo pure, in urinis residente: Sunt enim quædam sedimenta quæ, *gonoeidim*, vocantur ab Hippocrate, genituræ similia, prima fronte ad puris similitudinem accedentia; coctionem tamen ostendunt in febribus, & tale quod judicatorium, ut habetur Epid. 6. com. 2. senten. 37. uti & nos rerum usu experti sumus. At in non febricitantibus, ostendit talis hypostasis aliquid præter naturam existere in sanguine, aut aliunde in venas confluere. Hac Medicus ille falsus, ut opinor, hypostasi, & luis venereæ quasdam delitescere reliquias, ut & vulgus existimans, unde ulcus renis putatum præter multa alia, diætam sudorificam præscripsit, quæ dolori sedando nihil profuerunt, ejus causa semper remanente, qua tandem mortuus est æger: Propter autem luis venereæ suspicionem, vicinus quidam consuluit uxori, ut mariti cadaver dissecandum curaret, propter vulgi opinionem; illum scilicet lue venerea laborantem mortuum esse: Quod si ita esset, illam ab ea non esse immunem, sibique postea consulendum, prout res se haberet. Quibus auditis, permisit cadaveris dissectionem, qua abscessus inventus est è regione doloris, inter peritonæum, & musculos, juxta renem; qua in parte, magnus saccus purulenta materia plenus erat, quem ab extrinseco aperiri potuisse, omnes affirmabant, si cognitus esset affectus.

OB-

OBSERVATIO XXIX.

Mulier quædam nobilis, patiebatur dolores in iliis, & regione renum, subsequente sanguinis mictione, dolor sedabatur: Quod illi pluries contigit. Tandem sanatæ per aliquot annos, dolor nephritico similis, & à calculo putatus à Pharmacopœo, reversus est, sine tamen sanguinis mictione, ut antea; qui post aliquot dies, enematibus, semicupiis, & purgatione, sanatus est à Pharmacopœo. Quibusdam mensibus elapsis revertente dolore, & ipso pertinaci, & acuto, interdum cum vomitu, & cum sensu frigoris, ut dicebat Pharmacopœus, in parte dolente, vocatus sum, præteritorum omnium relatione facta, sciscitatus sum, an ægrota lapillum unquam ejecisset, responsum est, nullum: Non sumus certi igitur, asserui, an dolores isti sint proprie nephritici, lapis enim vel auctus, vel excretus esset, ut alias diximus. Qualiscumque autem esset causa doloris, in eo sedando incubui, enematibus, fotibus, semicupiis, & purgatione ex cassia, terebenthina, & cristallo tartari, nec non ex laudano; quibus tandem, & multo cum labore, sana facta est, nullo ut alias excreto sanguine, nec lapide. Viribus à morbo recuperatis, discessit ægrota in suam amœnitatis villam, in qua ut plurimum degebat, in eaque irascendi data primum occasione, deinde mœstitiæ, ex adverso litis casu, incidit in febrem continuam, Vocatus secunda die Pharmacopœus, non ausus est sanguinem extrahere, eo quod exanthemata quædam erupissent: Ego quidem ex causæ ægrotationis relatione, statim venæ sectionem imperassem; postridie tamen venam secandam curavit. Rebus in pejus ruentibus, vocatus sum in principio quarti, invenique ægrotantem cum parva febri, sed tantum specie, conquerentem de variis membrorum doloribus, tanquam à rheumatismo, præcipue vero dorsi; incurvata enim incedebat surgens adiuta, ut illi lectus componeretur: Propterea jussi statim venam secandam alterius brachii. Post prandium ægram invisentes, pulsum valde debilem invenimus; unde timui ægrotanti: Quo agnito Chirurgus consuluit marito, ut consultationem iniret cum altero Medico, qui veniens ægrotanti venam in malleolo tundendam volebat, quod minime concessuram, me authore, affirmavi; eo

Dolor nephritico similis sine lapide.

quod ægrotans incidiſſet in aſphyxiam, cui non erat fidendum, licet ad loquelam non videretur peſſime ægrotare: Quod quidem optime ceſſit, moriente ægrotante poſt duas horas, cujus quidem mortem maturaſſet venæ ſectio malleoli; fortaſſe autem in ipſa ſanguinis extractione, quod Medicis magno vertitur dedecori. Mortua ægrotante placuit ſorori, & aliis parentibus, inopinatæ mortis cauſam reſcire, diſſectione cadaveris; qua compertum eſt, totam pulmonis membranam lateris ſiniſtri corruptam eſſe, ita ut digitis abſcederet: Jecur quoque ſimili modo affectum. In latere vero ſiniſtro, in quo fuerant dolores nephriticis ſimiles, totus ren corruptus erat, nullo exiſtente in eo lapide, ut Pharmacopœo prædixeram. Nunc ſi rationi conſentanea afferenda, in diſſerendo de affectibus hujus mulieris, & inopinatæ mortis cauſa: Dicam ingenue, ſanguinis mictionem qua jam antea laboraverat, à rene illo nondum tamen corrupto, originem duxiſſe, cum depravari inciperet, ſicut & dolores pſeudonephritici, conſentiente uretere, renis affectui: Ren tamen iſte corruptus, inopinatam mortem non intulit; quamvis proceſſu exigui temporis accidiſſet: Sed deſcenſus cujuſdam humoris peſtiferi à capite, qui ab ira commotus, malignam poſtea qualitatem induerat; unde cerebro gravis, in partes ſubjectas depulſus fuerat, inter pleuram, & pulmonem, ad jecur uſque; parenchymata aliis partibus corruptioni facilius cedentia: de nullo tamen dolore punctorio conquerebatur ægrotans pleuræ affectæ ſigno, neque de ulla ſpirandi difficultate, licet affectus eſſet pulmo, niſi morti propinqua; quod recentem affectum, & ſuperficie tenus oſtendebat.

Ex hac obſervatione colligitur, poſſe quempiam doloribus nephriticis vexari, ſine lapide in renibus: Senſum frigoris percipere in parte affecta, rene laborante ab alia cauſa, quam à lapide; ſi verum eſt quod retulit mihi Pharmacopœus, à me nunquam auditum niſi ab illo, & ſacerdote, de quo obſerv. 23. Et renem ſanum ſuo fungi officio altero laborante, ut confirmetur quod diximus Obſerv. 1. contra Duretum, Foreſtum, & Riolanum. Hoc etiam conſiderandum venit, quomodo ægrotans iſta, eſſet ſemper facie boni coloris, cum rene corrupto: Ego quidem exiſtimo corruptionem à paucis diebus extitiſſe; ab eo ſcilicet

licet

licet tempore, quo ultimis doloribus pseudonephriticis cruciata fuit, licet affectus renis principium esset à pluribus annis, corruptionis vero, ab uno, aut duobus mensibus.

OBSERVATIO XXX.

Dynastes quidam veneri parum deditus, & quibusdam gonorrhoeis tentatus; incidit senescens in urinæ incontinentiam: Non quidem ut omnino continere eam non posset, & fieret semper stranguria; sed quod magnam, & solitam urinæ quantitatem ferre non posset ejus vesica, cogereturque eam frequenter exonerare Affectu perseverante femoralia interdum permingebat, postea vero, simplex stranguria facta est dysuriosa, mingenti cum dolore: Multa à Medicis præscripta sunt, & interdicta, vino tantum utenti rubello, eo quod album, urinas magis ciere soleat. Affectu in pejus ruente; Alii calculo, & prægrandi, credebant eum laborare, alii vero ulcere in collo vesicæ: Ego quidem ex ejus modo incedendi, affirmabam ulcere potius, quam calculo laborare; lecto tamen decumbere coactus, misit ad peritum Chirurgum, ut bolide sua chirurgica, exploraret utrum in vesica subesset lapis, qui nullum invenit; in mucrone tamen, quidpiam nigrum cum pure, educta bolide visum est: Deinde conquerente ægroto de dolore in perinæo, tumor in eo cum rubore animadversus est, & postridie nigrities; gangræna ab interioribus, ad exteriora se propagantes, qua inspecta, de salute conclamatum, intra triduum moriente ægroto. Aperto ejus cadavere, vesica inventa est valde crassa, carni mammæ vaccinæ non absimilis, parvam habens in medio cavitatem; unde parvæ quantitatis urinæ capax erat; ideo frequenter mejendum erat ægrotanti: Inventum est etiam ulcus in collo vesicæ unde dolores in mictione; lapis autem nullus erat: Morbus iste videbatur mihi scyrrhus vesicæ nominandus, cum ulcere; Quod autem gangrænam non invexerit, nisi bolide introducta, prorsus nescio.

Inaudita incontinentiæ urinæ causa.

OBSERVATIO XXXI.

Mulieri cuidam in hac urbe lethargo correptæ, universalibus necessariis in hunc affectum præmissis, perseverabat lethargus: Tandem abraso capiti vesicatorio imposito, ægra expergefacta est, & sanata.

Lethargus, vesicatorio capiti admoto sanatus.

OBSERVATIO XXXII.

Colicus dolor oxycrato frigido sanatus.

Domina quædam Parisiis, magni nominis, colico dolori obnoxia, cum absente Medico suo ordinario, eodem dolore correpta esset, pluribus vocatis Medicis, pluribusque adhibitis incassum remediis, in maximo versabatur periculo; sed per id tempus, rediens in urbem Medicus hujus D. de Mirabeau, & ordinarius D. Dorleans, statim vocatus est; qui videns ab aliis Medicis adhibita auxilia, recte, & secundum artem præscripta, nihil profecisse; rem inauditam, & creditu difficilem: Enema ex oxycrato frigido injiciendum curavit; quo à dolore levata, brevi surrexit è lecto: Quod non credidissem, nisi qui retulit mihi, testis esset valde locuples; D. scilicet Episcopus Adurensis, tunc degens Parisiis. Ego autem existimo ægrotantem istam, temperamenti fuisse valde biliosi, & media æstate laborasse, maximumque ardorem in visceribus percepisse, cum febre fortasse non mediocri: Hoc autem ultimum, in dubium apud me versatur, cum D. ægrotans tam cito sanata fuerit; Nisi dicatur humorem illum acrem, & calidum, febris, si adesset, fuisse causam, qui oxycrato refrigeratus, non amplius incaluit.

OBSERVATIO XXXIII.

Colica pictonica intra spacium horarum octo interficiens.

Idem D. Episcopus, retulit mihi cognatam Dominæ de Brienne, doloribus colicos repræsentantibus interdum obnoxiam; qui quidem dolores, levi inunctione alicujus olei abscedebant; Tandem eodem dolore correptam, olei inunctione non levatum esse: Ex quo, quid in seipsa persentiret nescio, credidit tamen, ultimum suæ vitæ adesse momentum, ideoque expetivit à circumstantibus sacerdotem, omnibusque Sacramentis munita, intra horarum octo spatium expiravit. Dissecto cadavere ichores inventi sunt in intermediis musculorum abdominis spatiis, sanis existentibus visceribus. Credendum est, aut ex dolorum vehementia, aut potius ex qualitate maligna in ichoribus concepta, puellam interiisse.

OBSERVATIO XXXIV.

Carus à lochiis retentis invectus, pessario sanatus.

Uxori civis urbis huic proximæ, filium enixæ, dilacerataque secundina, frustulum remansit, adhærens juxta sinum muliebrem, quod frigidum sentiens puerpera, credidit totum

ſibi ſanguinem effundi, rogavitque Medicum inviſentem ſe, ut ad id quoddam adhiberet remedium, quod credens illi, præſtitit, propinatis aſtringentibus, quibus retenta lochia, anadromen fecerunt ad caput; unde factus eſt ſomnus profundus, à quo excitari non poterat: Vocatus per litteras, de omnibuſque veniens certior factus; ſtatim venam malleoli tundendam curavi, deinde peſſarium introducendum in ſinum muliebrem, ex ſucco mercurialis, & pulvere ariſtolochiæ confectum, quibus circa veſperam adminiſtratis, mane expergefacta eſt, & ſanata lochiis iterum fluentibus.

Observatio XXXV.

Diarrhœa maligna, præter ſpem cito interficiens.

Rogatus nobilem mulierem inviſere rure habitantem eo quod mihi plurimum confideret; à pluribus quippe morbis illa, maritus, & liberi, mea ope emerſerant, cum degerem Aduræ: Veniens, proximioris urbis Medicum curationi adhibitum fuiſſe inveni; cui tamen parum obediens erat, rhabarbari infuſionem, propter quamdam diarrhœam, qua cum febri laborabat, licet mediocri, ſumere nolens. Die adventus mei, circa veſperam ingrediens cubiculum, eamque videns in cathedra ſedentem longe à lecto, & ſine miniſtris; ridebam quod procul hinc, me accerſendum curaſſet, pro morbo leviſſimo; ſuaſi tamen, ut propter fluxum ventris, infuſionem rhabarbari, cum pulvere ejuſdem, ſumeret proximo mane, quod tandem promiſit. Sumpto rhabarbaro nobis præſentibus, nihil ex pulſu, neque ex aliis ſignis, quidpiam quod periculum minaretur advertentes, felici facta prognoſi, ambo diſceſſimus; ſerotinis tamen horis mortua eſt ægrotans, me, & altero Medico, ut opinatus ſum, ſtupentibus, quænam tam citæ mortis, & improviſæ cauſa extitiſſet; diarrhœæ malignæ ſemper retuli, licet mulier eſſet ſexagenaria. Vide Obſervationes cap. de diarrh.

Observatio XXXVI.

De magna faciei inflatione lethali in juvene, prima hebdomada nuptiarum.

Degens in urbe Aduræ vicina, rogatus ſum inviſere ſartorem febre continua laborantem, cum ſtupendo totius faciei tumore, parte quadam ſubrubro; ita ut oculorum apertio impediretur. Remedia quæ adminiſtrata, ſunt venæ ſectiones epicratice factæ, & cucurbitulæ cum ſcarrificatione, & cetera

quæ

quæ Medicus ordinarius præſtitit, mortem circa ſeptimum avertere non potuerunt, omnibus ſtupentibus, eo quod eſſet juvenis, & in hebdomada, in qua uxorem duxerat ægrotaſſet, & interiiſſet. Veniebat in mentem nimium veneri indulſiſſe, & cerebrum ſpirituum diſſipatione impenſe debilitaſſe; multum enim impendit ſpirituum hæc pars, ad ſpirituum generationem qui in ſemine continentur.

OBSERVATIO XXXVII.

Juvenis in prima nuptiarum hebdomada, moriens ex eadem cauſa.

Degens poſt aliquot tempus Aduræ: Inviſi in quadam villa juvenem ruſticum, eodem plane modo, & eadem de cauſa, ut in ſuperiori obſervatione dictum eſt, laborantem; erat magna totius faciei inflatio, cum febre, & à paucis diebus uxorem duxerat: Præterea ægrotus iſte hoc habebat, ut multum conquereretur de dolore in regione oſſis ſacri, nihil extrinſecus apparente, neſcio utrum hoc eſſet à paraſtatarum quadam phlogoſi, propter immoderatum veneris uſum, quod ipſe ægrotus confitebatur; an ex frequentiori motu lumborum, humor quidam illuc confluxiſſet. Quidquid rei eſſet, relatum eſt mihi brevi vita functum: Quod mihi confirmavit hos duos juvenes, immoderato veneris uſu mortem utrumque ſibi attuliſſe, unde diſcant recenter nupti, proprio vino, ut dicitur non inebriari.

OBSERVATIO XXXVIII.

Vera, & certa gonorrhœæ venereæ curanda methodus non vulgaris.

Perlegendo libros in quibus de morbis venereis agitur, chymica præcipue remedia deſcribentes; A variis Authoribus excerptam, & in unum redactam, excogitavimus gonorrhœæ venereæ curationem, vulgari multo compendioſiorem, ſecuriorem, & ex remediis quæ ſumuntur, multo facilioribus; quæ in poſterum ſemper mihi bene ceſſit. Poſtquam nobilem virum curaſſem, hac nova methodo mox deſcribenda, prædicavit ille amicis, particularem quo utebar in hoc affectu curandi modum, citius, tutius, & jucundius. Multi à pluribus annis, uſque in hodiernum diem, venerunt curandi, aut miſerunt; quos omnes ſine bolo ex caſſia, ſine emulſionibus, & ſine ulla venæ ſectione malleoli, luemque interdum veneream avertentes ſic feliciter curavimus.

℞. Mercu. dulcis gr. xij. diagrid. vapore ſulph. caſtig. gr. iij. cum

cum ſyrupo roſ. purgat. formetur pilula; capiat mane, & juſculum poſt duas horas, non expectata ventris dejectione, quæ quo copioſior, eo facilior, & brevior curatio.

℞. Mercur. dulc. gr. xiiij. diagr. vap. ſulphu. caſtig. gr. iiij. aut v. prout venter prima vice dejecerit; cum ſyrupo roſa. purg. fiat morſulus, capiat ut dictum eſt, mane ſequenti.

℞. Merc. dulcis gr. xvi. diagrid. vapo. ſulph. caſtig. gr. vi. aut ſtandum in ſecunda doſi, ſi multum ex ea venter dejecerit. Cum ſyrupo roſac. ut antea fiat morſulus, capiat cum eodem regimine tertia die.

Si quis pilulas neſciret devorare, capiat pulverem mercurii dulcis & pulverem diagridii, diſſolutos cum ſyrupo roſaceo: Quibus ſi quis prima doſi, quacumque forma ſumpta, multum dejiceret, non eſt doſis ſecunda vice augenda, & ita ſe gerere, prout venter dejicit.

Peractis his tribus purgationibus, quæ quo magis ventrem movent, eo res melius cedunt, ut jam diximus, hac opiata utendum.

℞. Campho ſcrup. j. cremor. tartari ʒvj. ſalis prun. ʒiij. terebinth. ℥iiß. fiat mixtura pro ſex doſibus matutinis, pulvere ſacchari involutis, & qualibet tribus horis ante paſtum manducanda, aut devoranda. Sumptis his remediis ſciendum ab ægrotante, an dolor aliquis ſentiatur in mentula, deinde inſpicienda gonorrhœæ materia, an ſit pravi coloris, ſublutei ſcilicet, aut ſubviridis: Tunc enim nondum cogitandum de ſiſtenda gonorrhœa, ſed iterandæ ſunt mercurii dulcis purgationes, aucta pedetentim ipſius doſi, uſque ad gr. viginti & 24. ſcamm. vero non ultra gr. vi. Sed ſi ægrotus non facile cederet purgantibus, bonum eſſet ea ſumere cum cochleari purgatorii ſyrupi roſac. Quod ſi materia ſeminalis fluens, pravum depoſuerit colorem, & albeſcat, licet aquoſior, multoque magis ſi omnis ardor in meïendo abceſſerit tunc ſiſtenda gonorrhœa, quamvis parum de ardore ſupereſſet. Ex his quæ huic rei ſunt accommodata, crocus martis aſtringens, omnibus præſtat, qui fit calcinatione limaturæ chalybis, cum aqua forti communiter dicta, ut à Beguino docetur: Eo utor frequenter, & cum felici ſucceſſu hoc modo.

 ℞. Croc.

℞. Croc. mart. aſtring. ʒj. excipiatur conſer. roſ. pro tribus doſibus matutinis, tribus horis ante paſtum.

Utebar alias tantum doſi, quæ notatur in tyrocinio Beguini, ſed nihil ea ſæpe proficiente, aucta doſi uſque ad 20. gr. & ſcrup. j. compos rei optatæ factus ſum, in eaque ſteti. Aliquando uſus ſum conſerva baccarum recentium, & bene maturarum hederæ: in his præcipue quibus ſumptui parcendum eſt, & his non ſine fructu, ſed rerum uſu comperi, crocum martis aliis omnibus longe præſtare. Ad hoc etiam, quidam utuntur ſucco plantaginis recenter extracto, ad ℥iij. Et contra ardorem urinæ, ſucco mali aurei dulcis, ad ℥iiij. quod pro pauperibus bonum eſt, in regionibus in quibus mala aurea ſunt in promptu.

PRO ULCERIBUS VIRGÆ.

Ad ulcera virgæ, oris, gutturis, & aliarum partium, nihil eſt quod præſtet aqua rubea, quæ fit calcinatione ſublimati cum aqua calcis vivæ, qua intincta ulcera, quæ vulgo, *chancres*, dicuntur, ſemel, aut bis, cito mortificantur; hoc autem levi, & interdum ſine dolore, quod non facit aqua ſecunda communiter dicta, qua nihil intolerabilius: Melius eſt uti acidulo ſulphuris, aut ſpiritu vitrioli, temperato ſi velis, cum parum aquæ roſarum, aut plantaginis. Pulvis ſublimati rubei, æque bonam, ac malam carnem rodit: licet hoc efficiat ſine dolore.

Ad bubones venereos attrahendos.

℞. Cepæ coctæ ſub cineribus ℥ij. ſapon. & diach. cum gummis, an ℥iß. ungu. baſil. ℥j. fiat miſtura in modum pultis, qua utere, parvam cucurbitulam in principio ſuper bubonem interdum imponendo.

OBSERVATIO XXXIX.

De ulcere linguam perforante, aqua rubea ſanato.

Rogatus ſum per literas à quodam nobili viro, oppiduli cujuſdam Domino, in finibus Benearnium poſiti, ut illum curarem ab acri fluxione, quæ linguam perforaverat in medio. Veniens ſtupui linguam omnino perforatam videns: Non audebam inquirere ab ægrotante, an de lue venerea quidpiam paſſus eſſet, cum interrogatus de pluribus, nihil hac de re ſermonem faceret. Adde quod viderem ejus uxorem, & liberos bene valentes: Subdubitans nihilominus, ex male curata lue venerea,

ali-

aliquid ſubeſſe in corpore, quod ſaltem humores in corpore, non vulgata acrimonia inquinatos reliquiſſet, purgato corpore, præſcripſi chinæ decoctum per multos dies, pro potu ordinario. Interdixi omnibus acribus, & ſalſis: Conſului uſum lactis aſinini, frequentem poſtea uſum juſcolorum hepaticorum, & refrigerantium, & ſuo quoque tempore potum aquarum mineralium, quæ vitriolo imbutæ creduntur: Pro ulcere autem curando, juſſi parandam aquam rubeam ſupradictam, qua quibuſdam vicibus intinctum ulcus cito ſanatum eſt. Neſcio in aliis quomodo ſe geſſiſſet, vidi tamen ſanatum redeuntem ex aquis, non quidem *de Capverd*, quas præſcripſeram, ſed ex eis quæ *de S. Louboüé*. vocantur, minus illi convenientes. Tribus, aut quatuor annis elapſis, iterum vocavit me in caſtellum cujuſdam nepotis, eo quod magis meo fieret commodo, ut multa à variis Medicis præſcripta oſtenderet; præcipue à quodam Chirurgo Benearnenſi, qui perlegens omnia quæ illi præſcripta fuerant, nullamque videns occultæ malignitatis rationem habuiſſe, dixerat ei, me propius veram curationem attigiſſe; ideo me iterum eſſe conſulendum. Veniens in caſtellum inveni purulenta ſpuentem, cum voce maxime rauca, qualis accidit quibuſdam phtiſicis, à ferina fluxione peſſime ægrotantibus. Sanato ulcere linguæ, præter potum aquarum mineralium, cetera ſpreverat, & ex Medici cujuſdam præſcripto, aqua frigida ſe multum ingurgitaverat, ex cujus potu non parum, ut ipſe dicebat, nocumentum ſenſerat in pectore; quod fortaſſe ipſo refrigerato, & debilitato, fluxioni in pulmones delabenti occaſionem dederat; quibus in variis locis ulceratis, curationi locus amplius non dabatur. Res itaque ægrotantis videns in maximo verſari periculo, præſcriptis quibuſdam purgationibus pectoralibus & uſu bocheti vulgo dicti, cum china, & pulmonaria confecti, non ſpretis bechicis vulgaribus, conſului ut domum ſuam ſe reciperet in qua brevi mortuus eſt.

OBSERVATIO XL.

Cum eſſem Maſſiliæ, Medicus quidam urbis celeberrimus, & mihi in primis notus, laborans ulcere in larynge, neſcientibuſque Chirurgis, quid amplius eſſet agendum, eo quod ul- Ulcus laryngis, aqua rubea ſubtili adinventione ſanatum.

ulcus videri non poſſet, nec acribus pertingi ſpiritibus, ad coërcendam humoris acritudinem ſine periculo: Excogitavit ille Medicus rationem, qua illud præſtandum eſſet, involuendo digitum ſuum indicem tenui linteo exſimbriato, quo in aqua rubea intincto, & in gulam intromiſſo, ubi ex dolore ulcus exiſtere percipiebat, id madefaciens ſeipſum ſanavit; ab ulcere quidem, non autem à fluxione humoris illius malefici. Poſt enim quoddam tempus, cepit dolere toto naſo, pedetentimque os à carne ſeparatum eſt, totumque abſceſſit ſine carnis læſione; remanente quippe tota naſi carne integra: Qui autem naſo erat antea aquilino, valde ſimo permanſit; mirantibus omnibus artis proceribus, quomodo integra naſi carne permanente, os ab ea ſeparatum eſſet. Fere omnes aliquid ſubeſſe luis venereæ ſuſpicabantur: Ille autem nunquam cum ſcortis, ſe rem habuiſſe affirmabat, nec unquam aliquo affectu venereo laboraſſe: Ad quod reſpondebatur, illum multoties lue venerea laborantes, curandos inviſiſſe, à quibus quidpiam accepiſſe, alienum non erat à ratione: Quod ille, & multi alii negabant. Quomodocumque autem res ſe habuerit, valde inſolens eſt, oſſa à carne abſcedere, ſine carnis alteratione, & ſine cauſa à vulgaribus aliena.

OBSERVATIO XLI.

Dolor capitis, & nodus in tibia, remanentes poſt ptyaliſmum 40. dierum.

Eodem tempore, degente me Maſſiliæ, quidam vir nobilis, lue venerea laborans, quem prædictus Medicus, & frater meus curandum ſuſceperant: Inunctione commoto ptyaliſmo, qui per quadraginta dies perſeveraverat: Mirum poſt tantam excretionem, remanſiſſe dolorem capitis moleſtum, & nodum in tibia! Medico accerſito, juſſit inter cetera, arteriam juxta mandibulæ articulationem aperiri; è qua extracto ſanguine ut par erat, ceſſavit dolor capitis octo dierum ſpatio; poſtea vero rediit: Iterum ſecta arteria, dolor abceſſit per octo dies, iterumque rediit: Quod tertio factum videns ægrotus, revertente ſemper dolore, pertæſus hujus viciſſitudinis, non amplius vocato Medico; deſperatorum quemdam morborum curatorem ad ſe venire juſſit, qui auditis quæ acta erant, curaturum promiſit, numerumque partiariæ materiæ cujuſdam emendæ, in ſchedula conſcripſit, qua accepta compoſuit ptiſanam purgantem,

tem, de qua dabat ægrotanti cyathum mane, meridie, & vesperi; hoc autem per viginti dies, & perfecte sanatus est vir ille nobilis: Quod cum fratri meo retulisset; ipse quoque curam, & modum mihi narravit, sciscitans à me, an cuilibet ex partiaria materia dosim imponerem; quod me facturum promisi, acceptisque ab ægrotante partiariæ materiæ nominibus, sic illi, & mihi dosim adscripsi.

℞. Gaya. ℥iiij. salſ. paril. ℥ij. folior. senn. mund. ℥iij. turb. hermod. & jalap. ana ʒij. scamm. ʒj. epithy. ʒiß. antimo. crudi ℥ij. Infunde omnia secundum artem parata, in aquæ ℔xii. per noctem super cineres calidos, mane coque lenta ebullitione, ad consumptionem tertiæ partis, addendo in fine mellis despumati ℥iij. deinde fiat colat. in lagena vitrea servanda, de qua capiet ægrotus cyathum unum mane, alterum meridianis horis, & tertium vesperi, si alvus nimium non fluxerit.

Exemplo cujusdam Chirurgi, qui simili ptisana multos curabat, cum alvus non multum flueret, utebar suffitu ex puro hydrargyro, partibus inferioribus excepto, sedente ægroto in sella perforata; quo pellente humores ad ventrem, longe plures fiebant dejectiones postera die: Quod sexto quoque die, dum opus est, faciendum, frequentius enim moveretur fortasse ptyalismus. Alias per sex dies sumpta ptisana purgante, tribus postea consequutis diebus movebam sudores, mane tantum in debilibus, & in fortioribus etiam vesperi ante cœnam, quod non male cessit. Interea dum hæc geruntur, potus ordinarius fit decoctum gayaci, chinæ, aut salsæparillæ, prout ægrotus dives est, & deliciarum amator. Dum vocatus sum pro infantibus curandis, quibus ut provectis ætate, remedia adhiberi non possunt, utebar mercurio dulci, sumpto cum syrupo gayaci, eos purgando tribus consecutis diebus, incipiendo à granis sex mercurii, & duobus diagridii vapore sulphuris castigati. Secunda die, dabam mercurii dulcis gr. viij. & duo scammonii: Tertia vero die mercurii gr. x. & duo, aut tria scammonii. Si alvus pro ratione non flueret. His tribus diebus in purgando elapsis, tentabam movere sudorem in cunabulis, propinato cochleari ex syrupo gayaci, plus solito corpore cooperto: Deinde redibam ad purgantia ex mercurio dulci, aucta pedetentim il-

lius dosi, prout venter dejiceret; non autem scammonii, cum sudoris postea provocatione. Ego quidem purgavi infantulum hoc modo, novies, duodecim dierum spacio. Quod si nutrix curetur, non est infans ablactandus, inservit enim cura nutricis multum infantulo, qui post curam supradictam, debet uti longo tempore syrupo gayaci, ut virus omnino retundatur.

OBSERVATIO PRIMA.

Tres constitutionum epidemicarum quarumdam descriptiones.

Præter à me observatas constitutiones epidemicas, de quibus in hoc opere fit mentio, ægrotorum historias describendo. Ab eo tempore quo in hanc urbem veni, tres præcipuas morborum populariter grassantium, memini me vidisse constitutiones, quas hic recensere non erit abs re; non parum enim ad artis opera conducibiles existimaverim. In prima, morbi satis boni moris erant: Neque enim temporis constitutio quæ præcesserat, extra rationem erat. Æque in hac ægrotabant senes, sicut & juvenes: At in his fiebant crises quinta die per sudores; cuilibet tamen recidiva certa erat; verum sine periculo. In illis autem, crisis cadebat semper in diem septimum, probeque omnes judicabantur sine ulla recidiva; & ex omnibus ægrotis nullus fere mortuus est, longeque major erat masculorum numerus ægrotantium, quam feminarum. Cum fiebat recidiva, motus in primo morbo erat diebus imparibus, ut & crisis, quemadmodum solet fieri, cum natura duce cedunt humores: In recidiva autem, movebatur humor diebus paribus. Quod mihi in mentem revocavit, juvenis curam Messiliæ ægrotantis, quem invisens prima die, inveni cum magna febri, quæ secunda die longe fuit remissior; tertia similis primæ: Quod animadvertens, factis ex utroque brachio venæ sectionibus, post enematum injectiones, decrevi quarta die de purgante medicamento, quo natura parte oneris levata, accinxit se ad crisim quinta die per sudores, febre omnino abscedente: Sed cum crises factæ quinta die raro sint stabiles, paucis post diebus rediit febris prima die remissior, secunda vero die longe gravior. Advertens in recidiva, humoris motum fieri diebus paribus; nolui quartum diem expectare, ad tollendum quod ex primo morbo reliquum erat: Quæ enim relinquuntur in morbis post crisim, re-

Hipp. apho. 12.

recidivas facere consueverunt: Ideo tertia die, sumendum præscripsi medicamentum purgans, ne crisis caderet in diem purgationis, quod optime mihi cessit, facta est enim crisis quarta die, quæ incidere debet, ut docet Galenus, in idem tempus cum accessione, cum natura duce res fiunt, ei scilicet non repugnante humore. Ex descriptione hujus tempestatis epidemicæ, duo venerunt mihi consideranda. Primum, quare juvenibus virium robore præditis, fierent recidivæ, senibus vero, debilioribus, nullæ, sed omnes perfecte judicarentur septima die. Alterum, quare morbus prima vice, moveretur diebus imparibus, in recidiva autem diebus paribus. Ad primum existimandum est recidivas juvenibus factas fuisse; tum propter naturæ robur; tum propter humores calidiores, hac ætate gigni solitas, qui frigidis velocius moventur, & naturam magis stimulant ad excretionem, ad quam robusta facile se accingit; unde crisis præcipitatur, omnimoda non expectata coctione, qui fit ut crisi in juvenibus, septimum non expectante, quinta die imperfecta esset excretio, partem materiæ relinquens ad recidivam. At in senibus, quia frigidum est eorum corpus, febres non admodum erant acutæ, nec ideo motus humorum ita velox; unde natura minus stimulata, coctionem expectabat, cadente crisi septima die, die critica regali, & magis auspicata. Ad alterum, quare morbus prima vice moveretur diebus imparibus; in recidiva autem diebus paribus. Dicendum est in prima crisi, calidioribus humoribus vacuatis, quorum est proprium diebus imparibus potius moveri, remansisse frigidiores, qui non ita velociter moventur, magisque diebus paribus. Non tamen in recidiva fit semper motus in diebus paribus à causa morbifica; vidimus enim sæpissime eodem motu moveri, quo in primo morbo: Cum scilicet humor totus est ejusdem naturæ: Nam si diversæ existat, motus se tenet ex parte potentioris, prævalentque frigidis calidi, fitque motus diebus imparibus: At post primam crisim, calidioribus vacuatis, remanent ad recidivam frigidi; qui tunc cum sint sui juris, nec motu calidiorum rapiantur, fit accessio diebus paribus.

Lib. 3. de crisib.

Hipp. aph. 14. sect. 1.

Ob-

OBSERVATIO II.

In ſecunda conſtitutione, cum præceſſiſſet autumnus ſolito humidior: Circa ver, & æſtatem, multi ægrotabant, & quidam moriebantur. Plurimis maculæ rubræ exoriebantur; paucis ſine vermibus in primis viis, quos mea nunc curandi methodus detexit. Cum in febribus quæ ſunt alicujus momenti, non ſoleant fere omnes Medici, ante ſeptimum cogitare de purgante medicamento; hoc autem præcipue, ut caveant à vulgi exprobratione, qui morbo ad ſtatum properante, & vires in augmento, ex propria natura, acquirente eundo, damnat purgationes, ſi exhibitæ quarta die, aut ſexta, morbus exaſperetur ſequenti die: Quod in cauſa eſt; propter ſymptomatum deinde ſupervenientium vehementiam, ut procraſtinetur cathartici exhibitio, ultra decimum quartum, acutorum terminum, magno interdum ægrotantis periculo, ut in vermium conſtitutione, in qua multi verſabantur in magno diſcrimine, toto morbi decurſu lumbricos rejicientes. Quare ego, qui jam à longo tempore pœnitueram, in talibus morbis purgantia in principio non exhibuiſſe, quo tempore mitiora ſunt omnia, ut inquit Hippocrates: Ideo ait: Incipientibus morbis, ſi quid movendum videtur move; vigentibus autem quieſcere, melius eſt. Hac de cauſa ſolebam ante ſeptimum arripere, præcipue quarta die, purgandi occaſionem, ne procedente morbo impediret me ſymptomatum vehementia. In ſtatu enim, inquit Præceptor, omnia ſunt vehementiora; in principio, & fine, mitiora. Propinans itaque more meo hac tempeſtate epidemica, ægris purgantia in principio, morbi, vermibuſque à pluribus ejectis: Ratus ſum, præcipuam morborum graſſantium cauſam, in hac conſtitutione, eſſe in primis viis, corruptiſque humoribus, & quamplurimis, vermibus inteſtina ſcaturire; ita ut vulgus ipſe aſſereret, purgationes tunc temporis, venæ ſectionibus longe præſtare. Cum autem exanthemata, cum vermibus complicabantur, ſemper in conſultationibus aſſerebam, majus impendere periculum à vermibus, & eorum ſcaturigine, quam ab ex anthematibus, tantumque habendam eſſe rationem diei critici, in quo erumpebant; poſtea vero ſtatim purgandum: Quod cum præſtaremus, nullus

Aphor. 25. ſect. 2.

Aphor. 30. ſect. 2.

lus à purgatione pejus habuit, imo fere melius: Quia vermium putredo, ut ingenue fatear, quid senserim in hac re, erat causa exanthematum, qua sublata, aut saltem ex parte levata, melius habebant ægrotantes. Unde enim exoriuntur exanthemata, nisi ab exhalatione materiæ putrescentis, & adustæ, quæ ad superficiem corporis propulsa, exsiccatur supra cutem per poros egressa, referens colore adustionis gradum, & malignitatis, quæ major est, quo magis aduritur materia; Unde nigra multum reformidantur exanthemata, deinde livida, postea vinosa, minus rubra, omnium minime subrubra: Ex quibus his duobus, quædam tactu non deprehenduntur, quæ minus salutaria putantur, quædam asperitate tangentibus innotescunt: Nulla tamen sunt sine periculo, si multa sit eorum materia, & post exitum æger non melius habeat: Qui quo pejus, eo majorem quantitatem circum viscera remansisse signum est, eamque maligniorem. Si igitur hic modus est generationis exanthematum: Quare à materia extra venas putrescente, & calore præter naturam effervescente, non fiet ejusmodi exhalatio, exanthematum, aut echymatum parens, si aduratur, sive vermibus commixta, sive solitaria. Ego quidem in longis dysenteriis, in quibus erat maxima putredo, vidi interdum multa, quæ nonnisi ab ichore maligno materiæ illius putrescentis, ex qua fiebat dysenteria, originem habuisse fatendum est. Nihil me autem tam docuit modum generationis exanthematum, quam videre ova recentia, cum ad prunas coquenda admoventur, quæ statim sudore diffluunt, & paulo post, parata sunt ad sorbendum: Quod si diu relinquantur ad ignem, materia illa, quæ sudoris instar profluebat, facta adustior, in maculas convertitur, & in modum exanthematum exsiccatur.

OBSERVATIO III.

In tertia hac constitutione, pluviosa præcedente æstate, tota præcipue Canicula, quod valde insolens est, autumnoque valde pluvioso: Adde quod venisset equitatus ad hiberna contra Ducem, qui urbem Tartas occupaverat, quo fugato, & secedentibus post Pascha equitum turmis: Nescio an ab eorum commoratione, an à costitutione, quæ anno præcedenti exti-

terat, an ab utraque caufa: Circa finem Aprilis, morbi cepe-runt graffari, totaque æftate, & autumno hipprocratico, febre fcilicet purpuratæ, longe periculofiores illis, quas proxima obfervatione defcripfimus. Paucis vermes fubeffe animadverti, omnibus fere exanthematia, nona interdum die, quamplurimis undecima, perpaucis feptima erumpentia: Quos autem in principio febris invadebat in modum tertianæ fimplicis, aut duplicis, deinde in tertio, aut faltem quarto paroxifmo, in continuam vertebatur, nulli quod fciam fervati funt, 7. aut 9. è vita migrantes. Quibus autem à principio, febris ftatim continua obfervabatur, multi periculo defuncti funt: Omnium febres notatu dignæ, quas delirium fequebatur, à feptimo ufque ad undecimum, multis diebus perfeverans. Urinæ in principio crudæ fanorum fimiles, & fine fedimento, ufque ad undecimum, aut decimum quartum: Quibus autem undecima fatis quieta videbatur, & fine formidandis fymptomatibus, omnes fervabantur, longa tamen erat invaletudo. Quibus vero in undecima omnia ingravefcebant, vigefimum non tranfcendebant, morientes ut plurimum decimo quarto, aut decimo feptimo; ita ut naturæ motum, in hoc critico intuentibus, facilis effet exitus morbi cognitio. Nulli crifim factam fuiffe memini; nifi quod exanthemata, omnibus fere erumpebant, ut fupra dixi. Urinæ, quæ ut jam attigimus, fuerant à principio crudæ, & fine fedimento, undecima, aut paulo tardius hypoftafim deponebant filis tenuium ftuparum, minutim incifis, & fibi invicem incumbentibus non abfimilem; Quæ quidem bona non erat, denotans iis quos fanitati reftitui fpes erat, longam fore invaletudinem: eft enim hæc hypoftafis, aëri pervia, & inæqualis, divulfæque funt ejus partes, quod bonæ repugnat. Videns hanc hypoftafim in multis ægrotis, & iis qui fervabantur longam extitiffe invaletudinem; memini fententiæ Hippocratis in aphorifmis. Quibus febricitantibus fedimenta fiunt farinæ craffioris fimilia; iis longam fore invaletudinem fignificant. De qua hypoftafi cognofcenda, multis ante annis laboraveram, quænam effet illa, quæ farinæ craffioris fimilis, longum fore morbum indicaret. Neque enim ex Galeno, neque ex aliis aphorifmorum explanatoribus, neque ex Practicis ullis,

Aphor. 31. fect. 7.

ullis, neque etiam proprio rerum uſu, mihi conceſſum fuerat, ut illam hypoſtaſim internoſcerem, ſæpe enim falſus eram, in ſedimentis urinarum perpendendis, quæ ejus naturæ mihi videbantur, cita morbi ſolutione oſtendente mihi, farinæ potius ſubtilioris, quam craſſioris, ſimilia extitiſſe. Tandem in iſta tempeſtatis epidemicæ conſtitutione; videns in omnibus ægrotis, hanc hypoſtaſim jam deſcriptam, ante decimum quartum morboſque protrahi, prout tardius apparuiſſet; quibuſdam poſt vigeſimum, trigeſimum; & quadrageſimum haud dubie ratus ſum, hanc ipſam eſſe hypoſtaſim, quam crimnodeam appellat Hippocrates, craſſioris ſcilicet farinæ ſimilem, quæ longam invaletudinem ſignificat, iis, ut inquit Galenus, qui ſanitati reſtitui debent: Quod poſtea mihi confirmatum eſt in quodam ægrotante, de quo obſerv. 2. hujus libri, qui poſt hanc hypoſtaſim longiſſimam habuit invaletudinem.

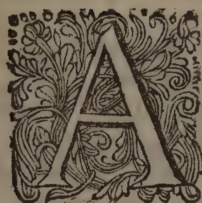

LIBELLVS REMEDIORVM ORDINE Alphabetico dispositorum ad omnes fere morbos conscriptus.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Addiscendæ Medicinæ, & postea factitandæ addictus; In utroque statu perlegendo libros, ad artis opera conducentes, dum mihi quidpiam occurreret, alicui affectui profligando maxime idoneum, mea fretus memoria, licet parum felici; existimabam eorum quæ perlegeram, in re nata faciliter recordaturum; sed interdum, nequidem de his quæ ego ipse præscripseram, dum se occasio offerebat, poteram reminisci: Quod cum mihi sæpius contigisset, statui in posterum, quæ mihi ad aliquem affectum maxime profutura videbantur, sive perlecta, sive audita; sive à me præscripta, & comprobata, in adversariis describere, ut in libello selecta, ordine postea alphabetico disposita reponerentur, ut facilius urgente necessitate in ea incurrerem. Quod postea mihi pergratum fuit, & utile, præcipue in conscribendo hoc observationum libro, in quo in hunc libellum remediorum, ordine alphabetico dispositorum, sæpissime remitto, propter eorum, & selectorum abundantiam; quod in omni capitulo faciendum hortatus sum, ut quisque, quæ illi magis placere videbuntur eligat: Neque enim parum est commodi, omnia quasi præmansa adinvenire, sine ullo, aut perexiguo cumlabore; & quemadmodum ego feci, ita & ille edoctus facere assuescat. Vale.

ORDO REMEDIORUM ALPHABETICUS.

D ABORSUM, quando prægnanti accidit dolor renum, & imi ventris. Acc. panem recenter è furno extractum; ſcindatur, & ex parte medullæ, infundatur in vino generoſo, pulvereque caryophyllorum aſperſus, calide ſupra umbilicum applicetur, & renes ungantur unguento Comitiſſæ: Statim dolor ceſſabit, inquit Bayrius. Aborſus.

℞. Sex germina ovorum, vino diſſoluta exhibe prægnanti mane, ſex diebus continuis, ad cavendum aborſum, quando ex alto decidit, aut alio modo in ventre læſa fuerit; ſummopere juvabit, inquit Joannes le Bon, in lib. gynæci. tomo 2. partic. 3. Aliud.

Ad albugines oculorum. ℞. Superficiei vitratæ vaſor. teſtac. aut maſſæ qua vitrantur, ſpum. maris, ſtercor. lacerti viridis, ſal. nitri, ſaccha. rub. ana part. æquales. Omnia in pulver. tenuiſſimum redacta, infun. in decocto acori, & chelid. ad mellis craſſitud. deinde exſicca, & fiat iterum pulvis tenuiſſimus, hunc excipe iterum cum melle, lacte equino, & ſucco folior. rapha. ita ut remaneat liquor craſſiuſculus, ea conſiſtentia, ut poſſint guttulæ iiij. infun. in oculum ituri cubitum, per 20. dies, prius abluto oculo aqua calida. Remedium expertum ait Zacutus. lib. 1. prax. mir. Albugo in oculis.

℞. Aquæ roſ. ℥iß. aquæ fœnic. euphra. ana ℥j. tuthi. præp. ſarcoc. nitri, ana ʒß. aloës aqua roſ. lotæ ſcrup. j. ſacch. cand. ʒiß. campho. gra. vj. miſce, colat ſine expreſſ. facta, fiat collyr. cui interdum additur croci metall. ſcrup. j. Lotich. in obſer. Aliud.

Alopecia. Ad alopeciam antiquam, & difficile curabilem. ℞. Euphor. ſem. naſtur. ana ſcrup. ij. ſulphu. vivi, & helleb. albi, ana ſcrup. j. ceræ ʒij. olei laur. parum; fiat unguentum. Bayrius.

Aliud. ℞. Succ. nicotia. & utere. Ceteris nihil proficientibus, eo curavit Luſitanum. Zacutus.

Anaſarca. Ad anaſarcam. ℞. ranas vivas, quas in olla nova oleo ſuperinfuſo coquebat vetula, & calide ventrem ungebat verſus inferiora, à ſtomacho ad inguina ducendo: Die ſecunda tumor deſcendit, ut pedes intumeſcerent. Tertia die penitus liberata eſt. foreſtus. lib. 9. obſer. 31. in Schol.

Angina. Ad anginam. ℞. Ciner. cremat. hirund. ʒj. hydromel. ℥iiij. fiat Julep, plurimum prodeſt. Valleriora in obſerva.

Aliud. ℞. Nidum hirundi. cum toto ſtramine, numero ij. Decoque in oleo lilio. & chamæm. deinde piſtentur, & per ſetac. tranſmitt. Adde ſtercoris canis ſola oſſa comedentis ʒij. œſypi hum. ℥j. fiat catap. quod eſt præſentaneum remedium. Idem.

ANI deſcenſus. v. Inteſtini. Ani dolorem in dyſenteria. v. Podicis dolor.

Ani verrucæ, &c. Ad ani verrucas, condylomata, mariſcas, & mora, valet pulvis ſtercoris murum cum vino coctus. Idem efficiunt conchiliæ oblongæ, in littoribus inventæ, calcinatæ, & ſimili modo paratæ. Sic etiam crocus metallo. cum aqua fœnic. diſtemperatus; Dolorem primo ſedat, & condylomata conſumit. Hartman. v. Verrucæ.

Arenula v. Lapis renum.

Arthritis. Ad arthritidem. ℞. Folia ari, contundantur, & cum ſtercore vaccino applicentur calide; valde proſunt. Matthiolus.

Aliud. ℞. Folia Hyoſcia. decoquantur in bubulo lacte, & fiat catapl. quod mirifice proderit, ut ait Duretus in adverſariis, ſupra Hollerium.

Aliud. ℞. Succ. rad. ebuli ℥ij, olei chamæm. ℥j, Coque ad ſucci conſump. adde aceti gutt. aliquot ad penetrationem, aut vini parum, & cum cera fiat unguentum nobile, & tutum, ut ait Zacut. preſertim ſi præcedat fotus ex decocto ebulorum, & folior. ſambuci.

Aliud. ℞. Galb. thur. ana ʒij. aceti ʒvj. cro. ʒj. ammoni. ʒiiij. picis arid. ʒv. olei roſa. ℥j. ceræ ʒvj. fiat unguentum aliis præſtantius, inquit Zacutus, qui illud expertus eſt in tophis emolliendis & eradicandis.

℞. Her-

℞. Hermod. veri ʒß. turb. & mechoa. ana ʒj. rhab. myrob. citri. & chebul. mast. ana ʒj. aristo. rot. scrup. j. sem. hyperi, & zinzib. ana ʒß. salis gem. scrup. ß. diagrid. ʒß. Cum succo ivæ arthriti. fiat massa pilul. dosis ʒj. quolibet mense sumenda. Interea utendum opiata sequenti. Aliud purgans.

℞. Salsæpa. ℥iiij. sem. hyper. ℥iß. folior. chæmæd. chamæp. ana mij. aristo. rot. angel. fragran. ana ʒvj. cinamo. ʒij. caryophy. scrup. iiij. cro. scrup. ij. Cum melle fiat opiata, dosis ʒij. trib. horis ante pastum, ʒß. minuendo diebus æstivis. Platearius. Hoc remedium expertus est Dynastes de Belmont. Opiata.

Acc. catellum ex cane, qui Gallice vocatur *bracque*, qui à paucis diebus aperuerit oculos, & sit valde pinguis: Pilis abrasis, à latere exenteretur, & venter infarciatur urticis contusis, cum sulph. ℥ij. vitellis ovor. n. iiij. & terebenth. ℥iiij. vulnereque bene clauso, tostetur igne lento, adipeque defluente collecto, locus doloris calide inungatur. Hoc remedio, non solum sedatur dolor, sed multi etiam sanantur; Inquit Alexis Pedemontanus. libr. suo Arcanor. Aliud.

℞. Urticas q. v. decoquantur, in olla nova impleta superinfu. vini & olei q. s. ad decoquendum, easque quam maxime calidas applica supra partem dolentem, bis, aut ter. Idem. Aliud.

℞. Spir. vini per cro. infusio. flavescentis. ℥iiij. camph. scrup. j. parum bulliant; deinde adde opii ʒj. Hoc liquore pars liniatur; tutum, & efficacissimum, inquiunt Sennertus & Riverius, remedium, quod est Plateri. Aliud.

℞. Salis, ciner. urinæ pueri, & aceti q. s. in his commixtis immerge pannum album laneum, & expressum calide applica supra partem dolentem; ut faciebat senex quidam, cum tumor, & dolor magnus, rubensque locus erat; Sic dolor magna ex parte sedabatur, inquit Solenander. Aliud.

℞. Olei com. ℔j. rub. ℔ij. salv. mj. panis alutarii frustulum, coque in vase testac. vitra. & bene cooperculato, ad vini consump. Quod ut cognoscatur, perforatur in medio cooperculum, styloque ligneo per foramen intromisso in liquorem, antequam bulliat, agnoscitur omnimoda vini consumptio in fine. Hoc oleo pars dolens liniatur calide, papyro superposita. Sæpius vidi hoc remedio lenitos dolores. Aliud.

℞. Ra-

Aliud. ℞. Ranas quinque, vermi. terr. ℥iiij. vino lotor. coque in ol. rof. Sennertus. v. Simile magifque compofitum, & fortaffe magis efficax remedium. titu. Nervor. contractio.

Aliud. ℞. Folia nicotia. virid. contunde, & applica. Sedant dolorem & vim obtinent narcoticam. Riverius.

Afthma. ℞. Rad. valeri. ℥ß. grycyrrh. ℥j. paffful. mund. ℥ß. ani. ℈j. fiat decoctio & propinetur. Matthiolus.

Aliud. ℞. Pulv. noctuæ in vafe combuftæ, & in pulv. redactæ, ex eo fiat electuarium, de quo cape ℥ß. mane & fero. Eft Zacuti experim. lib. 2. prax. hifto. cap. 7. obferva. 4.

Aliud. ℞. Rad. ari, decoquatur, & cum melle defpum fiat opia. mirabilis. Inquit Matthiolus.

Aliud. ℞. Rad. ari elixæ ℥ß. cum eclegmate de pino, & de pulmo. vulpis ana ʒvj. & fyru. de glycyrrh. fiat eclegma ad juvandam expectorationem in afthmate. Sylvius. v. Querce. de fyrupo nicotianæ.

Aliud. ℞. Ammo ʒj. aquæ hyffo ℥iiij. vini gener. ℥ij. Experimentum Brunneri, ut ait Sennertus.

Aliud. Hyffo. orig. marrub. puleg. beto. fcab. card. bened. ana mj. rad. ireos ℥j. agar. ʒß. zinzib. ʒij. coque in q. f. aceti, & tertia parte aquæ; colatu. adde mellis puri q. f. & coque ad juftam oxym. confiftentiam, de quo tempore neceffitatis, capiat cochlear j. Greg. Horftius, qui vocat remedium iftud, oxymel Cratonis.

Aliud. ℞. Sem. altheæ ʒj. flor. fulp. ʒß. Cum facch. ℥iiij. in liquo. conveni. diffol. fiant tabellæ.

Atrophia. Ad atrophiam, & pthifim ℞. Aqu. ftillat. fummit. tener. falicis menfe Maio, aut Junio collect. Da cyathum quolibet mane, per menfem.

Auditus gravis. Ad gravem auditum. ℞. Fœnug. fabi. brion. falfæpa. fiat ex his decoct. de qua injice fupra lapid. pyr. candefact. & fumus aure excipiatur. Bened. Silvaticus, in confil.

Aurium dolor. Ad dolorem aurium à caufa calida; plurimum valet oleum Hyofciami. Inquit Matthiolus.

Aurium tinnitus. Ad tinnitum aurium. ℞. Bacca. lau. contu. fem. cumi. major. & minoris, ana ʒij. cum fermen. veteri fiat parvus panis in furno coquendus, qui per medium incifus, & aqua vitæ rectif. irror.

irror. tepide utrique auri imponatur. Lotichius in obſervat. Valet etiam ad gravem auditum.

Balſamum.

Circumforaneorum. *Baume des Charlatans.* ℞. Folia aut ſum. abſynth. rutæ, flor. & folior. roriſm. flor. & folio. ſalv. acu. bacc. lau. contuſ. ana mj. Coquantur omnia in ℔ij. olei nuc. quouſque contabeſcant igne lento, colentur, & exprimantur, adden. poſtea terebint. & olei de ſpica ana ℥ij. Et ſi in forma unguen. parandum, diſſolve reſin. ℔j. ceræ ℔ß.

Vires.

Optimum eſt remedium contra colicam, ungendo renes & ventrem calide, linteoque calido ſuperpoſito.

Valet adverſus omnes humores frigidos, inungendo partem, & linteo calido ſuperpoſito.

Laudatur pro hyſterica paſſione, ungendo ſtomachum, renes & umbilicum, linteo calido partibus obligatis.

Opitulatur capitis doloribus frigidis; ungendo tempora.

Efficaciſſimum eſt contra vermes infantium; ungendo nares, tempora, ſtomachum, & ventrem.

Vulnera etiam ſanat, adhibeturque pellendis arenulis, & urinæ, ungendo renes, aut veſicam.

Multum prodeſt doloribus ſtomachi, & dyſpepſiæ, ſimili modo adminiſtratum.

Barbæ caſus.

Ad caſum pilorum barbæ, & capitis. ℞. Agrim. cap. vener. ror. marini, ſalv. ana. mj. caryoph. n. 12. infun. in aquæ ſtill. ſyſimbrii, q. ſ. &c. deſtilla in BM; hac aqua ſæpius barba abluatur, & capilli, & non decident. Liber arcanorum.

Bezoard artifici.

Ad faciendum Bezoar arte confectum. Acc. conchas quæ moules vocantur, comburantur, & ſal extrahatur ut artis eſt. doſis gr. vj. & viij. æquivalet bezoardo naturali, teſte Medico Belga.

Bronchocele.

Ad bronchocelen. ℞. Olei laur. ℔ij. thur. maſc. maſtich. gummi arab. & terebinth. ana ℥ij. Deſtillen. & ℔ß. cinerum in oleo injecta iterum deſtilla. Hoc oleo ſæpius inunctum bronchocele ſanatur, ut ait Evonymus. v. Beguin de calcin. lap. ſpong. & Hartm. de ſtrumis.

Bubo peſtilens.

Ad bubonem peſtiferum attrahendum. Acc. panem recenter è furno extractum, aperiatur, & foramine facto in mica, impleatur theriaca, & calide applicetur. Quidam Senex.

Bubonocele. Ad bubonocelen, epiplocelen, & enterocelen; Quidam Pharmacopœus utebatur liquore ſtillat. ex gallis orientalibus, & multos, licet ætate provectos ſanabat. Liquor non eſt oleum, ſed aqua, cum qua ſal quoddam volatile aſcendit, cum quibuſdam guttu. olei.

Cachexſia. Ad cachexſiam, feliciſſimum eſt auxilium pulvis cachecticus, mirabiliſque in omnibus obſtructionibus hepatis, lienis, meſenterii, & hypochondriacis. v. Deſcriptionem. cap. de cachexſia.

Calculus renum. Ad calculum e renibus abigendum, uſus aquæ ſtillatitiæ nicotianæ viridis, plures tenaciter adhærentes abegit. Zacutus, lib. 2. prax. miran. obſerv. 66. v. Lapis.

Calculi dolor. Ad dolores à calculo leniendos, Enema. ℞. Rad. alth. malvar. Eryng. ana ℥iij. folior. alth. malv. viol. pariet. ana mß. flor. chamæm. & melil. ſambu. ſummit. anethi, ana pij. ſem. ani. & anethi. ana ʒj. ſem. lini, & fœnug. ana ʒij. lumbrico terreſt. in aqua lotor. & diſſectorum ℥ß. Coque in lactis vacc. ℔j. Diſſol. in colat. vitel ovor. N°. ij. olei chamæm. anethi, lilio. albor. & ſcorp. ana ℥ß. croc. ſcrup. ij. Fiat enema; & ſi alvus ſit aſtricta, adde parum elect. de ſuc. roſa. Et mell. roſa. ſi dolor vehemens. Greg. Horſtius.

Calculus renum. Ad calculum renis abigendum. ℞. Tarta. vitriol. ſcrup. ij. ſacc. candi. ʒj. cape cum aqua petroſ. cochlea. j. aut ij. aut juſc. gallinæ macræ. Thonerus, in obſervat. v. Iſchuria.

Ad canis rabioſi morſum. v. Rabies.

Capilli denigr. Ad capillos denigrandos. ℞. Lythar. aur. plum. uſti, ana ℥ij. calcis extinctæ ℔ij. cortic. nuc. virid. n. 36. Bullia. nuc. contu. in aquæ menſu. iij. quouſque media pars abſumatur; cum qua colat. & aliis, facies paſtam mollem. Remedium Barbitonſoris Pariſiis degentis, à me probatum.

Capillorum proflu. Ad profluvium capillor. ℞. Nuc. cupr. virid. n. x. conquaſſat. abſynth. & lada. ana. ʒiß. Trita ligentur in panno raro, & infu. in oleo myrth. Deinde parum bulliant. Hoc oleo radices capillo. liniantur. Eſt optimum remedium. Bayrius.

Aliud. ℞. Apes vivas n. 100. muſcas n. 80. pilos urſi, ſterc. mur. ſem. lini, zinzib. bacc. myrthi, myrr. cort. pineo. caſtan. avella,

la, & amygd. ſterc. capræ. adian. abrot. abſynth. ſem. api. ſpu. nitri, folior. heder. rad. canna. lavend. lapat. acuti. pyreth. roriſma. ana p. æquales. Combuſtis cum pingued. urſi, oleo maſti. myrthi, ladano, & melle fiat ungu. quo ſolo, quidam ſanatus eſt. Zacutus.

Ad capitis dolorem. ℞. Rad. petroſ. contuſ. & aceto irroratas, & applica. Stercus vaccæ inter folia braſſicæ decoctum & applica. Mulier, hæc experimento comprobavit. Capitis dolor.

℞. Aquæ end. lact. ana ℥iij. aquæ. roſa. ℥ij. aceti roſac. ℥iß. olei roſæ ℥j. camph. & croc. ana ſcrup. j. Fiat fronta. tepide applic. & ſæpiuſcule renovandum; a prima applicatione ſtatim levamen ſenſit æger. Lotichius, in obſervationibus. Aliud, & inſomnia.

℞. Cancro fluviat. vivor. n. xij. contu. in mortar. adde far. ſem. cannab. & cydonio. ana ℥j. paſſula. minor. ℥ß. Coque in q. ſ. lactis. ad quartæ partis conſumpt. colat. ſit pro fronta. calide applican. præſtans eſt remedium, inquit Lotich. in dolore obtuſo, inſomniis, & perturbatione. v. Cephalagiam. Aliud.

℞. Aquæ roſ. plantag. & melilo. ana ℥ij. nucleo. ceraſ. ſemi. pap. albi. ana ℥ß. Fiat emulſ. adde aceti roſ. fiat fronta. tepide fronti & temporibus applicandum. Thoneri experim. à cauſa calida. Aliud.

℞. Gum. ammo. ʒj. pyreth. ʒiij. cum ſucco irid. incorpo. ad caſus aut lapſus in formam unguenti, turundis intromititur in nares. Caput purgium. Caſus v. Lapſus.

Ad cataractam incipientem. ℞. Spic. nard. ʒx. cinam. ʒviij. agar. albi ʒix. maſtic. ad pondus omnium. Omnibus in pulve. redac. cum melle deſpumato fiat opiata, de qua cap. ʒij. quotidie. Eſt remedium exper. & veloc. operationis. Inquit Bayrius. Cataracta.

℞. Aquæ ſtillat mellis ℥ij. ſacc. can. ʒj. myrrh. ſcrup. j. Hujus liquo. gutta j. aut altera, inſtilletur in oculum. Eſt collyrium præſtans, inquit Bruele. Cataracta.

Ad catarrhum exſiccandum. ℞. Sterco columb. par. j. ceræ p. iij. olei, p. xij. fiat ceratum capiti imponendum. Galenus. Catarrhum exſiccans.

℞. Herb. cephalic. calid. include ſacculis, & coque in lixivcine. & calide fronti, temporibus, & futuræ coron. per ſemihoram applica. Pro ſingulari remedio uſus eſt Joan. Heurnius. Catarrhus frigid.

Catarrhus ferinus. ℞. Conser. rof. anti. ℥ß. flor. sulph. ʒß. misce cum syru. papav. rubri: Tum utere etiam pilul. de styrace. His compescuerunt Medici, catarrhum ferinum in Principe Mauritio de Nassau, ut refert Ottho Heurnius.

Catarrhum sistens. ℞. Olib. scrup. ß. olei anis. gutt. iij. opii præp. gr. j. cum sy- de papa. fiat morsulus. Lotichius.

Cephalalgia calida. Ad capitis dolorem calidum. ℞. Opii, corticis mandrag. flor. nenuph. cape de unoquoque q. s. & cum succo nenuph. fiant troch. in sole exsiccandi: Dolore infestante, unus pulveri. & in nares insuffletur. Cito sedant dolorem. Inquit Bayrius.

Cephalalgia frig. ℞. Scamm. scrup. iß. myrrh. croci, costi, ana gr. viij. Cum vino fiant troh. qui cum vitello ovi dissol. frons, & tempora liniantur. Idem.

Aliud. ℞. Piper q. v. subigatur cum ovi albu. & temporibus applicetur aut nuchæ. In duobus narrat experimentum Zacutus.

Aliud. ℞. Scamm. q. v. misce cum oleo ros. & aceto, & cum vitello ovi, valet ad idem. ex Bayrio.

Aliud ad cephalem. ℞. Cepam albam, per medium incidatur, & in spiritu vini infusa applicetur supra partem dolentem. Valde prodest ut mihi nobilis mulier communicavit, ad antiquos capitis dolores, & hemicraniam.

Chlorosis. ℞. Fœnic. cerefol. ana miiij. petros. mij. destillen. & da de aqua destill. ℥iij. quolibet mane. Efficax remed. etiam si adsit spirandi difficultas. Liber arcanorum.

Cholera. Ad choleram; præstantissimum est, & probatissimum, cristallum; teste Langio, ad ʒß. per se exhibitum, aut electua. immixtum.

Colicus dolor. Ad colicum dolorem. ℞. Folia hæde. terr. q: v. infund. in oleo ad solem æstivum; Est singulare remedium, injectum, & epotum. Matthiolus: Sicut & ℥iiij. olei juglandis, epotæ. Ex eodem.

Aliud. ℞. Casto. scrup. j. aut ʒß. & ʒj. Cum vino albo assidue potatum malum prorsus demolitur, omnibusque medicamentis præstat. Nicol. Piso.

Aliud. ℞. Zinzib. ʒj. bibe calide cum vino. Expertum à viro religio. auxilium.

℞. Olei

℞. Olei satur. quod fit in cella vinaria ex ipso sale, seu saccha. saturni. gut. iij. propina cum vino albo gener. statim dolorem sedant, ait Crollius. v. Balsamum. In colico dolori à materia acri, enema. Quercetani. v. cap. de coli. dolo.

℞. Merc. crudi, à scrup. j. ad ʒj. cape cum cochleari olei com. recentis cum sacch. distemp. Ottho. Heurn. qui scire se ait, & ventrem, & dolorem solvere. Utitur etiam cepa alba. cont. cum. oleo, umbilico imposi. Aliud.

℞. Stercus lupi, potatum, gestatum supra part. dolentem & empl. modo, & in clysteribus, laudatur ab omnibus Authoribus, v. Gal. lib. 10. de med. simpl. facult. tit. stercus lupi; & alios quos citat Zacutus. lib. 2. Medico. Princip. histor. histo. 96. Aliud.

℞. Mannæ ℥ij. olei amyd. dulc. ℥iiß. capiat cum juscu statim, cessat cruciatus. Inquit Thonerus. Heurni. addit vinum malvat. Aliud.

Ad combustionem. ℞. duo ovor. album. tuth. alexand. ℥ij. calcis vivæ decies lotæ, tantumdem, ceræ no. ℥j. olei rosac. q. s. fiat unguentum. Alexis Pedemont. Combustio.

℞. Cort. media. samb. quæ viridis est, q. v. decoque in oleo quousque contabescat, colat. facta, adde ceræ parum ita ut unguentum maneat lucidum, quod pluries sum expertus. Aliud.

Ad juvandam conceptionem. ℞. Salis satyrio. scrup. ß. Cum vino malvatico, aut aqua vitæ mulieri sæpius propinetur post menstruo. fluxum. Multas feminas hoc remedio curavit Hartmannus. Conceptiō. Constipatio. v. ventris durities.

Ad cornua pedum. ℞. Folia sempervi. major. q. s. ablata priori pelle, contund. & superp. sex diebus continuis. Cornua pedum.

℞. Allium sub ciner. coctum. Pluries calidissime superponatur. Est viri religiosi experimentum. Aliud.

Ad coxendicum dolorem, & arthriticum. ℞. Ciner. trunc. fabarum aliquo unguento misceantur; Est singulare remedium, inquit Matthiolus. v. Ischias. Coxendicus dolor.

Ad deglutiendi difficultatem ℞. Dianuc. ℥j. salis gem. gr. vj. & usque ad 12. Sale dissol. per vices lente deglutiatur. hac tollit difficultatem à quacumque causa Hartman. ut ego expertus sum. Deglutiendi diffic.

Ad dentes concussos, ℞. Thur. mast. & cortic. granat. ana in Dentes concussi.

in pulv. redacta, post oris collut. impone supra dentes, iturus cubitum.

Dentium dolor. Ad dentium dolorem. ℞. Gum. ammon. ℥iß. sanda, & thur. ana ʒviij. mastic. ʒvj. stora. liquidæ q. s. fiat empl. temporibus applicandum; quod interdum cito dolorem sedat.

Aliud. ℞. Frustulum gossip. immitte in oleum caryoph. aut rorism. deinde accendatur, & statim extinguatur, & in dentis cavitatem imponatur illico.

Aliud. ℞. Gumm. junip. ejus fumus per infundibulum. dentibus excipiatur. Est singulare remedium; inquit Matthiolus.

Aliud. ℞. Tabaci probe calcin. in crucibulo, impone in cavum dentis & statim dolor sedatur; ut pluries expertus sum.

Aliud. ℞. Vel Acc. os brachii bufonis; solo contactu statim dolorem tollit; ait Helmontius.

Aliud. ℞. Piper. aquat. indatur de eo in dentis cavum, hoc remedio sanavit mulierem J. Heurnius.

Aliud. ℞. Pilul. de cynog. & cochia. ana scrup. j. olei caryoph. gut. iij. Cum aq. beton. fiant pilul. vj. super pulve. nucis mosch. Ab horum usu dolor pertinax abiit. Inquit Lotichius.

Aliud. ℞. Camph. q. s. ad imponendum in dentis cavitatem; Et si dens non sit cavus. ℞. Camph. ʒß. decoque in aceti ℔ß. calide in ore contine. Est experimentum Thoneri.

Diabetes. Ad diabetem curandum, imperavit Zacutus duobus ægrotis per mensem integrum, lactis asinini chalybeati potum, & per intervalla usum philonii. Ut habetur Obser. 8. lib. 2. prax. Mi.

Diarrhœa. Ad diarrhœam. mespilla virid. in magna quantitate devorata, multos diarrhœa pertinaci laborantes sanaverunt, aliis remed. nihil proficientibus. Forestus. v. Dysenteria.

Aliud. ℞. Duos vitellos duros ovor. aceto rof. temperatos. Hoc remedio, sanata est diarrhœa pertinax ab Helmontio. v. historiam pagi. 184. n. 22. in qua deridet Medicos curationi adhibitos.

Aliud. ℞. Far. tritic. ℥j. vitel. ovor. n. iij. pulv. cinam. & nuc. mosch. ana ʒj. coq. in vini rub. ℥iij. ad pult. consist. cum sacch. & præbe. Lotichius.

Dolor colicus. Ad dolorem colicum. ℞. Cretæ rufæ qua utuntur Sartores; derade, & bene pulver. propinetur ʒj. calide cum vini ℥iiij. Et si

ſi dolor non ſedatur, reiteretur doſis poſt 10. horas, & tertio ſi opus fuerit. Et in præſenti, & in poſterum ſanabitur. Vir quidam Religioſus.

Ad dyſenteriam. ℞. Malicor. q. v. calcinetur in vaſe teſtac. efficaciter. reſtringit. Matthiolus. Dyſenteria.

℞. Sem. plantag. ʒj. cum vitello ovi miſceatur, & ſupra laterem exſiccetur. Idem. Aliud.

℞. Compoſit. deſcripta in ſputo ſanguinis. optime ſiſtit ſanguinem ſi fluat. Aliud.

℞. Croci mart. ſcrup. j. propinetur cum aliquo liquo. aut cum roſa conſer. fiat bolus, parum vini rub. ſuperbibendo. Optime ſiſtit dyſenteriam. Hartman. v. Quercet. in Pharma. reſtit. pagi. 249. de ſyru. corallo. Aliud.

℞. Ungul. equor. aut equar. non tamen laſcivientium; eſſet enim in perniciem. Frigantur cum butyro, & in pulve. redigan. hoc remed. ſanabat dyſenterias Helmontius. Aliud.

℞. Allium cum ſaccha. & ſucco citror. Eſt alexiphar. in dyſenteria ex eſu cibor. corrupt. Joan. Heurni. v. hiſtor. in Pathol. Fernel. lib. VI. cap. X. pag. 169. in annot. Ottho. Heurnii. Aliud.

℞. Ceræ albæ, & gum. arab. ana ʒß. includ. in pyro, aut malo coton. & coquatur. Exhibe mane, & veſperi, Hartmanno. Horſtius affirmat magno cum ſucceſſu exhibuiſſe, cum ulcus conſolidandum. Aliud.

℞. Malum coton. excavetur parte ſuperiori, & cera alba raſa cum gra. iij. maſtic. impleatur, & iterum claudatur; coque, & detur hora ante cibum. Hartmannus. Aliud.

Ad dyſuriam. ℞. Decoct. malvar. cum ſyru. viol. hoc remedio ſeipſum curaſſe teſtatur Foreſtus: Sicut quemdam Pharmacopœum, aqua roſ. cum album. ovi concuſſa, ad ℥vj. & ℥viij. Et ſenem decocto flor. chæmæm. cum lacte bubulo. Dyſuria.

Emplaſtrum Nigrum. ℞. Ceræ ℥v. aut iiij. maſtic. ʒiij. irid. ʒij. & ceruſ. & thur. tantumdem, aloës ʒiij. gum. tragac. ʒiij. alum. uſti ʒiij. ſang. draco, vitrio. albi, ʒij. calc. vivæ in aceto infu. ad nucis cum cort. magnitu. per linteum tranſmi. olei ℔ß. Coque oleum cum ceruſſa, per ſpac. horæ iß. in vaſe teſtaceo vitrea. lento igne, agitando ſemper baculo., quouſque nigreſcant. Adde ceram fruſtulatim inciſam; deinde cetera in

pulv.

pulv. redacta; Post misce & projice in discum semper movendo, donec refrigescant. Ad ulcera, additur parum mellis usti, & in cinerem redacti. Ad vulnera si sit opus turundis, dissol. unguen. cum oleo rosac. & si inflamm. adsit parum amyli admisce. Valet etiam hoc emplastrum ad herpetes, & frontis asperitates in mulieribus, ut expertus sum.

Emplasttum caput roborans. ℞. Storac. benjo. lada ana. p. iij. pondere, rad. pæon. irrid. flor. visc. querc. mast. p. j. uniuscujusque, caryoph. & olei nuc. mosc. ana p. ß. styrac. liquid. q. s. fiat emplastrum pro commissura.

Empyema. Ad empyema, ut rumpatur. Acc. pomum redolens, fac in eo cavitatem, quam replebis granulis tribus, aut 4. thur. frustulo pomi, quod extraxeris super posito; deinde coque sub cineri. & da ægrotanti ad manducandum. Expertum remedium, inquit Alexis Pedem.

Aliud. ℞. Panem alb. recenter è furno extrac. per medium incis. illine veteri theriaca, parsque una supra partem dolentem; altera supra oppositam apponatur, & ligetur. Vidit Alexis hoc remedio rumpi empyema intra duas horas.

Enterocele. Ad enterocelen magnam, & pertinacem, ut facilis fiat reductionis. ℞. Sem. ani. car. fœni. & corian. decoque, & fiat potio Helmontius.

Epilepsia. Ad epilepsiam. ℞. Pyret. abrot. zinzib. ana ʒvj. rut staphidis agr. carda. dauc. singulo. ʒiiij. croc. piper. ana ʒj. omnia in pul. redigantur, & per sex dies ʒj. sumatur cum aqua mulsa.

Aliud. ℞. Staphisa. aristo. rot. ana ʒv. rad. pœon. pyret. ras. cranii humani ana ʒiiij. Omnia in pulv. redacta, cape scrup. ij. mane cum aqua mulsa, per 10. dies. Hæc duo expertus est Christoph. A vega.

Aliud. ℞. Hirundi juvenes q. v. contund. & cum castor. mixtæ, & parum aceti acerr. destillentur. Aqua est vera medicina epilepticorum, inquit Evonimus. v. Hartman. de hepatibus ranar. quibus curat. est Fridericus iv. Palatinus. titu. Epilepsia.

Aliud. ℞. Succi rutæ ℥j. mellis scyllit. ℥ß. Est præsens remedium epilepticis. Valleriola.

Aliud. ℞. Rad. vincetox. succisæ, enul. pœon. mar. caryoph. ana ʒß.

ʒß. bacc. lauri ʒiß. anet. ſalvi. ſerpi. ana. gr. xv. ſpeci. pleris Arth. diamos. dulcis, dianth. ana ſcrup. ß. Fiat pulv. doſ. ʒj. Thonerus, qui expertus eſt in filio ſuo.

℞. Pulv. confec. ex caſto. opopan. antim. & ſang. dracon. ana q. ſ. ſuperbib. parum aquæ hyſſo. ſine dubio ſanat epilepticum; inquit Bayrius. **Aliud.**

℞. Theria. veter. ʒj. aquæ pœon. ℥vj. ſpirit. vitrio. gutt. iiij. Expertum remed. à ſacerdote; quo poſtea uſus ſum cum felici ſucceſſu, ut habetur cap. de Epilepſia. **Aliud.**

Ad caput expurg. ℞. Rad. irid. ℥ß. folior majora. ſalv. & beton. ana mj. Contund. in morta. & ſucc. extrahatur, affunden. ſenſim. vini, & aquæ beton. ad ℥ij. Riverius. v. Caputpur. **Errhinum.**

Ad eryſipelata. Acc. propriam urinam melle ſubactam, ſummo mane, tribus diebus continuis. Tutus eris ab eryſipelate, ut experiuntur quotidie Cimbri, teſte Thoma. Bartholino hiſtor. anatomi. cent. vj. hiſtoria 72. **Eryſipelas.**

℞. Lythar. aur. in pulv. tenuiſſi. redactum; conclude in linteo & applica. De hoc plurima vidit experim. Barthol. ubi ſupra. **Aliud.**

Ad juvandam expectorationem. ℞. Aqu. pluvia. coctæ, tepidæ ℔ii. mell. virgin. deſpum. ℔ß. vitel. ovor. n. iii. Agitentur, miſce diligenter ad modum hydrom. & dentur ad poculum. Lotichius. v. Pectus expurgans. **Expectoratio.**

Ad faciei rubercula. ℞. Camph. ſulphu. an. ℥i. myrrhæ thuri. ana ℥ß. In pulv. redacta, infund. ad ſolem in aqu. roſ. ℔j. in vaſe vitreo. Nihil efficacius ad tubercula. Matthiolus. v. Remedium Evonymi ad bronchocclen, quod valet ad omnia naſcentia mala in facie. **Faciei tubercula.**

Ad faciei ruborem puſtuloſum, nihil proficiens Zacutus, fonticulum dextro cruri imponendum curavit, ſanatus eſt ægrotus, in praxi miranda habetur. **Faciei rubor.**

Ad faciei ruborem. ℞. nucleo. perſico. ℥iiij. ſem. cucurbit. ℥ij. Ex his fiat oleum per expreſſ. quo facies liniatur; experimento probatum, ait Alexis Podemont. **Aliud.**

Ad faciei rubo. à ſole. ℞. Ceruſſæ, fiat linim. cum oleo roſ. & viol. Horſtius. G. **Faciei rubor à ſole.**

Faciei pust. rubræ.

Ad faciei pustu. rub. ℞. Merc. vivi & aceti ana ʒß. camph. ſcrup. ß. pulv. roſ. ʒj. ſucci limon. ℥ß. aqu. roſ. ℥ij. Horſtius G.

Aliud.

℞. Saccha. ſatur. q. ſ. ſolvatur cum aqua roſ. plantag. aut ſolani. Crollius.

Aliud.

℞. Aquæ ſtillat. ſterc. vaccæ menſe Maïo. collec. ℥iiij. bibe novem dies conſecutos, mane jejuno ventriculo, poſtea deambulando per mediam horam: Et quolibet anno ſemel tantum bibe menſe Maïo, ad præcavendam rubedinem, hæc aqua quo vetuſtior, eo melior; valetque ad arthritim & ulcera maligna, calidiſſime applicando in arthritide.

Febris Epiala.

Ad febrem epialam. ℞. Flor. chæm. p. iij. comar. abſyn. pont. pij. Coque in ℔iij., aquæ ad conſump. mediæ partis; adde ſacch. ℥iiii. doſ. ℥v. aut vj. quolibet mane. Hoc auxilio feliciter uſus eſt Zacutus.

Febris diuturna.

Ad febres ex obſtructione diuturnas ℞. Drach. ij. rhabar. vel drach. j. pro infantibus, in taleolas conciſæ; Linteo raro includantur, & in aquæ cicho. ℔j. infundantur. Doſis ℥iiij. nodulo quolibet mane expreſſo. Has omnes febres ſe curaſſe hoc remedio teſtatur Montanus. Hoc etiam ego uſus ſum, in quibuſdam affectibus longis cum febre, parte affecta non bene cognita, ſemper mihi bene ceſſit.

Febris interm.

Ad omnes febres; Quidam utebatur ʒj. ſulphu. ſumpta in ovo ſorbili.

Aliud.

℞. Folior. & flor. centau. mino. ʒii. cor. cer. uſti præp. ʒiß. ſalis abſyn. & card. bened. centaureique mino. ana ſcrup. j, manus chriſ. perl. ʒii. Doſ. ſcrup. iiij. in aqua font. frigida, expectando ſudorem. Hoc ſolo remedio multas curavit tertianas Lotichius.

Aliud.

℞. Salis abſyn. gr. xv. pulv. folior. cent. mino. ʒiiß. ſacch. ℥iß. Doſis coclea. ii. cum cereviſ. vino, aut aqua car. bene hora paroxiſ. Idem.

Aliud.

℞. Telas aran. ʒiii. opii præp. gra. iii. aut iiii. ungu. popul. & roſac. ana ℥ij. olei aniſ. aut ſalv. gut. ii. aut iii. Lotichius.

Aliud.

℞. Cort. ſambuci, rutæ, ſalv: ana mß. bacc. junip. pij. Cum ſale & aceto contuſa pulſibus temporum, & manuum incipiente paroxiſmo applicentur, ſicut & telæ arane. Lotichius.

Ad

Ad fiſtulam lachrimalem, etiam antiquam. ℞. Mell. pu. & aloës hepat. ana ℥ii. myrr. ℥i. croci. ʒß. aquæ ℔ii: Coqua. lento igne ad conſump. mediet. In decoct. calido, madefi. ſpongiæ novæ fruſtulum, quod poſtea expreſſum, & linteo raro involutum applicetur, & videbis mirabilem effectum, ſicut ego ſæpe expertus ſum; inquit Bayrius. Fiſtula lachri.

Ad fluxionem in pectus cum raucedine. ℞. Oxym. ſcyllit. ʒiii. aquæ vitæ rectific. ℥ii ſpecier. diaire. drach. ß. olei aniſi gut. v. opii gr. i. ſaccha. candi. ʒiiß. fiat eclema. Lotichius. Fluxio in pectus.

Ad ſiſtendas, & exſiccandas fluxiones, & reprimendas evaporationes ad caput, ſingulare præſidium. ℞. Majo. flor. anth. ana ſcrup. iß. nuc. moſch. mac. ſem. nig. roma. ana ſcrup. i. campho. gr. i. Craſſiuſc. contu. indantur linteo ad odorandum: Inſervit etiam ad capitis dolorem. Horſtius. Fluxiones exſiccans.

Ad fluxum hepat. ℞. Conſ. rad cicho. conſ. roſ. anti. ana ℥ß. pulp. paſſu. corinth. ʒvi. limat. chalyb. ʒi. cora. rub. cornu cer. uſti præp. ana ʒiß. ſpirit. vitrio. ſcrup. i. Cum ſyrupo de endivia fiat electu. Horſtius. v. Hartm. de ſale corallorum. Fluxus hepatis.

Ad fœcunditatem potio efficax, inquit Nic. Piſo. ℞. Caſto. ſcrup. i. aut ʒß. & ʒi. Cum decocto mercur. propinetur, tribus aut quatuor diebus ante menſium tempus. v. Conceptio. Fœcunditas.

Ad fœdas virginum colores. ℞. Vini ℔iii, erythrod. abſyn. chelido. ana mi. cinam. ʒii.: Infun. & cape. ℥vj. Fœdi virg. colores.

Ad fœtorem anhelitus. ℞. Flor. & folior. roriſma. q. v. cum vino albo decoquantur, parum myrrh. cinamo. & benioi. addito, hoc vino os collatur. Alexis. Fœtor anhelit.

Ad fœtum mortuum educendum. ℞. Fellis tauri ad quantitatem fabæ, cum vino albo hauriatur, & ſtatim fœtum emittet. inquit Bayrius. v. Partum juvantia. Ad Fœtum mor. ejici.

Ad fœtum expellendum. ℞. Confec. alcher. ʒi. borra. troch. de myrr. ana drach. ß. dictam. cret. drach. i. caſto. ſcrup. j. aquæ bugl. ℥iiij. fiat potio. Fœtum ejiciens.

Ad deturbandum fœtum mortuum. ℞. Uvas ſuſpenſas putrid. projice in aquam ferventem, per horæ dimidium, eas ſupra ardentes prunas injice, fumumque excipiat mulier quadrantis ſpacio, ſepties in die. Mirabile, inquit Zacutus, quod in Fœtum mortuum deturb.

tam facili remedio, tanta vis recondita ſit, quod ego feliciter ſæpius ſum expertus. v. Praxim. hiſto. lib. 3. cap. 17. obſerv. 2.

Aliud. Acc. orbem quo menſæ ſternuntur; impone ſupra umbilicum, deinde manu fortiter percute. Sic Medicus Hiſpanus fœtum mortuum dejecit; ut refert Thom. Bartholinus hiſto. anatom. cent. vj. hiſto. 83.

Fœtum ſervans. Ad ſervandum fœtum. ℞. Maſti. lad. ana ℥iiii. colopho. picis naval. ana ℥iii. ceræ rubræ ℥ii. terebinth. ʒii. biſtor. nucum cupr. ana ℥ß. nuc. moſch. drach. ii. berber. drach. i. ligni alo. ſant. rub. ana drach. i. raſu. ebo. ſcrup. iiij. cora. rub. drach. j. præpar. anthe: drach. ii. coria. præp. cinam. craſſio. cubeb. ana drach. j. fiat empl. cui. additur pro divitibus drach. j. moſchi. Zacutus. v. Aborſum.

Aliud & ad fœcund. ℞. Scob. tenuiſſ. ebor. cum ſaccha. fiant tabellæ. pond. ℥j. ſuperbibendo parum vini aut aquæ roſa. Mirabiliter confert, inquit Zacutus, & ad ſecunditatem, & melanch. hypochondria.

Gallici dolores. Ad dolores muſculorum ex morbo gallico. ℞. Olei irini, & de keiri, & lauri. ana ℥iij. axung. porci. ℥viiij. ſuc. rad. ebu. rutæ agreſt. & abſyn. ana ℥iiij. vini gener. ℔iß. coquantur omnia lento igne ad conſumpt. ſucc. & vini colatu. adde bdel. diſſo. in aceto. ℥j. oliba pulv. ℥ij. euphor. pyreth. ana ʒv. ceræ q. ſ. fiat. unguentum, cum ℥iß. mercur. extincti, cum quo calide unge membra dolentia ſummo mane, & poſtea ſudet, fiatque inunctio per duodecim dies, & amplius ſi opus fuerit. Poterit fieri unctio per intervalla quatuor horis ante cœnam. Expertum remedium à Bayrio. Quod & ego poſtea feliciter expertus ſum.

Gallico morbo pil. Ad morbum gallicum pilulæ, quæ mercurii dicuntur. ℞. Diagrid. troch. alahand. rhab. hermod. jalap. ſemin. rubiæ, hydrarg. ana ʒiij. confect. alcher. & theria. veteris ana ʒß. terebenth. q. ſ. fiant pilulæ. Doſis ſcrup. ij. & ʒj. v. obſer. 41. lib. 5.

Ganglium. Ad ganglium, & lupiam. ℞. Ammo. ſagap. ana ℥ij. galba ʒiij. hermodac. ʒj. ſulph. ʒij. terebinth. parum: Gummi diſſolutis cum ℥iij. aquæ vitæ, fiat emplaſtr. ad hæc probatum.

Ad

Ad genuum, & tibiarum inflationes, rubedinem, & humorem in eis. ℞. Resi. pini ℔ii. galba. ℥v. mastich. ℥i. Resina & galba. Liquefactis, addatur mast. pulver. & extendatur super alutam ad semidigiti spissitudinem; deinde Acc. porcellos santi Antonii, & cum adipe porcino fiat in mortario linimentum quo linietur emplastrum, prius calefactum, & ponatur sub genu, aut sub tibia, parte carnosa, seu poplite, sinaturque tres aut 4. dies, & si sint ampullæ, remoto emplastro, aperiantur, & laventur vino decoctionis Agrimon. Rosf. Plantag. & folior. olivæ, & absterso emplastro, iterum unguento illitum superponatur, & fiat, ut supra dictum est; sic enim aquositatum magna quantitas vacuabitur, & sanabuntur inflationes. Alexis. — Genuum inflatio.

℞. Olei amygd. dulc. & chamæm. & mel. antho. ana ℥iß. sacch. rubri ℥j. vitello ovor. n. ii. jusculi gallinæ ℥x. fiat. clyster. notandus in gravidis, & puerperis. Inquit. Thonerus. — Gonorrhœa. v. lib. 5. observat. 38. & titu. Lapis. De cantharidibus. Gravid. & puerp. clyst.

Ad hemicraniam. ℞. Pulv. thur. & myrr. q. s. Cum albumi. ovi excepta superponantur. Matthiolus.

℞. Folia matric. mj. Calefiat in sartagine, & bis aut ter calidum vertici applicetur. Liber arconorum.

℞. Aquæ stillat. ederæ nuci adherentis, & ex ea fiat errhinum: Provocando somnum, sedat dolorem. Monachus quidam. — Hemicrania.

℞. Cucumer. sylvest. rad. viridem minut. incisam, & absynth. ana q. s. decoque in aquæ par. ij. & tribus olei. Hydrelæo mediocriter calente partem fove; radicem vero, & absyn. contusa in modum linimenti superpone. Hoc solo medicamine, mulier quædam mirandum in modum inclaruit sanando hemicranias, sive cum febre, sive sine febre; Cujus exemplo curavit etiam, Paulus Ægineta v. cap. 5. lib. 3. — Aliud.

℞. Nucleo persic. amygd. dulc. excortic. ana ʒvj. sem. cannab. & papav. albi ana ʒv. camph. gr. iij. in aceti rosf. ℥j. solutæ, aqu. verbe. beton. & rosar. ana. ℥ij. Fiat emulsio pro frontal. — Aliud.

Ad hæmorrhagiam desperatam. v. Remedium dysenteriæ. — Hæmorrhagia.

℞. Thur. par. ij. aloes p. j. Cum pilis lepor. ex ventre excerptis & minutissime incisis, subigantur cum ovi albumine: Ex jugularibus venis sanguinem sistit sine ligatura. Galenus 5. meth. cap. 5. — Aliud.

Aliud. ℞. Sterco. aſini in pulv. tenuiſſ. redacti. q. ſ. omni juri, potuique ægrotantis, permiſcuit Zacutus, tabellas confecit, quas ægroto tantiſper à fluxu levato, edendas præbuit cum aqua chalybeata, & deſperatam hæmorrhagiam ſanavit: ut habetur lib. ultimo, praxis hiſtor. numero 4. Obſer. unica.

Aliud à dente. ℞. Gum. arab. in pulver. red. & dentis cavitas impleatur; hoc remedium, aliis nihil proficientibus, expertus eſt Zacutus.

Hæmorrhoïdum dolor. Ad dolorem hæmorrhoïdum. ℞. Herbæ linar. cum flo. q. v. contu. decoquatur cum adipe porc. quouſque adeps valde vireſcat fiatque unguen. cui expre. & parum refrig. vitellus ovi miſceatur. Ego non ſoleo vitellum ovi permiſcere, niſi applicationis tempore; uſuque comperi, unguentum, in hac regione, viriditatem amittere poſt annum, & cum ea virtutem; quod Maſſiliæ non contingebat.

Aliud. ℞. Olei roſ. ℥j. cerv. ℥ß. tragac. ſcrup. j. liquo. albi ovi, & ceræ ana ʒij. mirum in modum dolorem, & ardorem temperat, ait Chriſto. A Vega.

Aliud. ℞. Olei recent. juglan. coque in eo oniſcoſ. ſeu milleped. mirabiliter dolorem ſedant: Poſſunt etiam decoqui in oleo com. Quercetanus.

Aliud. ℞. Sevi ex ſemicand. buty. in vino albo cocti tantundem, pomi deraſi n. j. Coquantur omnia in aquæ roſ. q. ſ. & fiat pomata colat. & expreſſa. Experimentum Chirurgi in Epiſcopo, qui dedit illi decem nummos aureos.

Aliud. ℞. Liquo. nigri, defluentis ex brachiis æris campani muro affixis. q. ſ. Ducatur in mortario plumbeo longo tempore; ſtatim dolorem ſedat: Experimentum Pharmacopœi.

Aliud. ℞. Ping. anat. & gallinæ recentium ana ℥j. olei roſ. ℥ij. ceræ q. ſ. liquefiant, & poſt infrigidationem adde opii ʒj., & cum recenti vitello ovi fiat unguentum, quod non habet ſimile, inquit Bayrius.

Aliud ad internas. Ad hæmorrhoidas internas. ℞. Buty recentis ℥ij. albi Rhaſ. ʒii. alum. comb. ʒi. olei roſa. ℥ß. aceti tantillum; Cum ſucco ſempervi. fiat ungu. quod in eodem ſucco demerſum debet manere, & cum turundis eo illitis in anum intromitti. Expertum à fratre Auguſtino remedium. Hoc unguentum poſt triduum debet renovari.

Ad

Ad ſiſtendum ſanguinem ex hæmorrhoïdibus. ℞. Pulv. mumiæ tranſmar. & ſuberis cremat. Dextre applicatum orific. venarum. confeſtim ſiſtit. Hartmannus. Hæmorrho. nimium fluen.

℞. Croci mart. ſcrup. ß. & ſcrup. j. detur cum conſerva roſa. ſemel & iterum. Aliud.

Ad aperiendas hæmorrhoidas; folia ficus recentia ſæpius applicata, & iis locum fricando, ſi liceat, aperiunt; Item ceparum ſuccus cum aloë, panno aſpero fricando. v. cap. de hæmorrh. Hæmorrho. aperien.

Ad hepatis imbecill. à cauſa calida. ℞. Terebinth. vene. in aqua end. lotæ ℥ß. rhab. ʒii. ſem. endi. & jeco. lupi, ana ʒi. fiat miſtu. doſis ʒii. Bruele. v. Flux. Hepaticus. A cauſa frigida. v. Iecor. imb. Hecticis remedium. v. tit. Atrophia. Hepatis imbecillitas.

Ad herniam. ℞. liquor. veſicul. ulmi q. ſ. in eo panni madefacti ſuperponantur, & ligentur. Matthiolus. Hernia.

℞. Rad. conſol. major. contund. & ſuperponatur. Experimentum Pharmacopœi in ſeipſo factum, recenti exiſtente hernia. v. titu. Bubonocele. v. Sarcocele. Aliud.

Ad herpetes. ℞. rad. haſtu. regiæ, ſeu aſphodeli; decoquatur in aceto, & applicetur; Eſt ſingulare remedium. Matthiolus. Herpes.

℞. Ungu. albi Rhaſis ℥i. ſucc. plant. ʒii. ſulph. ʒi. fiat. ungu. quod ego ſæpe expertus ſum. v. Impetigo. Aliud.

℞. Lanam albam, quam tonſores ex pannis albis tondere ſolent, combure in vaſe teſtac. donec nigra evadat; trita & cum aqua roſ. aut plant. mixta atramentum ſutorium repræſentat: Hoc liquore ulcus circum circa illinatur; mirabilem experieris utilitatem, ait Zacutus. Herpes exedens.

Ad hydrocephalum. ℞. Pulv. abſyn. chamom. & melilo. ana ℥ii. butyri recen. olei chamæm. ana ℥iiii. ceræ parum, fiat ungu. quo infantem intra dies tres ſe curaſſe ſcribit Amatus luſit cent. 1. curat. 69. Hydrocephalos.

Ad hydropem. ℞. rad. lilii. cæleſt. agar. cala. arom. laccæ azari, roſ. rub. ſpi. nardi, cinam. ligni aloes, ana ʒi. eupato. nucleo. perſic. ana ʒiß. aniſi, Maſtic. à ʒij. Cum ſerap. confec. ex melle & vino invicem coctis, fiat opiata: Doſis ʒß. cum decoct. ireos, & eupat. Eſt ultimum remedium, ait Bayrius, cui non invenitur ſimi- Hydrops.

ſimile ad hydropem, & frigiditatem hepatis. Fortiter provocat urinam, & generaliter nulla medicina eſt ei ſimilis. v. aliam ejuſdem virtutis. cap. de Hydrope.

Aliud. ℞. Pulv. canthar. nigrar. grillos vocant; ablatis capitibus & alis in furno cremantur, & datur ʒi. Ita enim movet urinas, ut multi hydropici ſanati ſint. Guido à Gauliaco.

Aliud. ℞. Urinæ pueri, in viris, puellæ in feminis ℥v. calida & recens bibatur, jejuno ventriculo, per multos dies, & poſt tres horas hauriatur juſculum, in quo nodulus tartari incoxerit. Eques depoſitus à Medicis, bibit pueruli ſui urinam, per tres hebdomadas, & omnium admiratione ſanatus eſt, & iterum diſceſſit ſtipendia meriturus.

Aliud. ℞. Pulv. bufonum: Hoc remedio. Romæ ſanatus eſt hydropicus diu decumbens, cui ejus uxor, ſumptuum pertæſa, de eo dederat, veneno tollere cogitans; unde copioſum reddidit lotium iterumque dato pulvere, ut mortem præcipitaret. Sed multo uberius reddita urina, præter ſpem ſanatus eſt vir ejus, ut habetur in lib. 3. de lamiis Wierii. cap. 36. §. 9. ex Gisber. Horſtio.

Hypercatharſis. Ad hyperacatharſim. ℞. Theria. recent. ſcrup. iiii. & ſi antiqua fuerit adde opii gr. ii. vini genero. ℥iii. detur unica vice Bruele.

Icterus. Ad icterum. ℞. Sterco. anſerculi vere collecti, cum herbis veſcuntur, in ſole, aut loco calido ſiccatum, detur ʒß. aut ʒi. ſi morbus ſit pertinax, vel per ſe, vel cum vino albo. Quercetanus, vel fac ejus compoſitionem; ut ſequitur, deſcrip. in Pharma. reſtit. pag. 147.

Aliud. ℞. Chelid. totius mj, folior. & flor. hyperi ana mß. raſu ebor. pulv. ſterco. anſerculi, ana ʒiii. croci ʒß. Pulvis ſterco. anſer. & croci. ponantur in nodulo, & cetera ſimul coquantur in vini albi, & aquæ ſcolop. ana colentur, & dulcor. ſi velis, pro tribus doſibus. Mallem ego uti in for. pulv. dando ʒj. in vino albo, aut aqua cicho. vel in forma boli.

Aliud. ℞. Pediculos vivos numero vi. aut iiii. præbe bis aut ter devorandos in ovo ſorbili. Hujus præſidii ſæpe fecit experimentum Zacutus, indeque ſæpe commodum invenit, & multi uſus. Ut habetur lib. ult. prax. hiſt. n. 7.

℞. Mar-

℞. Marrub. ℥ij. rad. helen. & bugl. folior. eupat. ana ʒiß. agallo ʒj. decoqu. in vini albi gener. ℔iij. aut aquæ, ſi febris adſit ad conſump. duarum partium: In colat. infu. in nodu. inclu. rhab. ʒj. ſæpe exprimendo. Eſt præſtantiſſimum remedium ad icteritiam, inquit Matthiolus; ſi ℥ij. quolibet mane ſumantur decem diebus continuis, ſaccharo dulcor. ſi velis. Aliud.

Ad jecoris imbecillitatem à cauſa frigida. ℞. Diagal. ʒiß. trochi. de abſyn. ʒj. ſem. endiv. drach. ß. ſacch. albiſſ. aqua endiviæ diſſol. q. ſ. Fiant tabel. doſis. drach. ij. Bruele v. Hepar. Jecoris imbecill.

Ad ileon ex fæcibus induratis. ℞. Decoct. aneth. in oleo, & aqu. q. ſ. bibatur, deinde fruſta panis in aqua ferventi madefac. præbeantur. Mirum in modum juvantur ægroti; etiam ſi vomatur ſtercus. Inquit Oribaſius. Ileos.

℞. Pelviculam butyro plenam; apponatur umbilico; Quod penetrare ventrem, ac fœces liquare, & emollire, experimento novimus. Inquit Chriſt. A Vega. Aliud.

℞. Olei. q. ſ. ad ſemicup. deinde ℔j. decocti omenti vervecini detur potanda. Hoc remed. ſanavit juvenem Zacutus in lib. ulti. prax. hiſt. n. ij. obſer. 1. Aliud.

℞. Sterc. vaccæ quam recentiſſimi, eo univerſa ventris regio emplaſtretur inferior. Hoc remedio, aliis nihil proficientibus viam inteſtinorum aperuit Idem, ubi ſupra obſervatio 2. Aliud.

Ad impetiginem ſeu herpetem. ℞. Ceræ albæ ℥j. olei ℥ij. liquefa. adde ceru. ſtorac. liqu. ana ʒij. Quibus probe mixtis, adde ſublim. in pulv. tenuiſſ. red. gr. vj. Fiat ungu. mane & ſero utendum. Liber arcan. v. Herpes. Impetigo.

Ad inappetentiam. ℞. Terebinth. venetæ ʒij. maſtich. ʒß. aromat. roſ. ſcrup. ß. Fiat bolus, duabus horis ante cibum ſumendus. Nullum ex internis valentius remedium, ut ſtomachus moderate calefiat neque exſiccetur. Zechius. Inappetentia.

Ad incubum. ℞. Aloë ſcrup. j. formetur pilul. includatur in paſſula exemptis acinis, & quolibet mane in aurora devoretur, duabus horis ante paſtum. Experimentum Zacuti. lib. 1. hiſt. cap. 8. de Incubo. Valet etiam ad vertiginem. Incubus.

Ad inflammationes internas. ℞. Olei ſacch. ſatur. per deliquium facti, gut. iij. in aquæ roſ. aut plantag. q. ſ. propinetur. Crollius in Baſilica chymica. Inflammatio interna.

Inflatio ventris, ex tormi. Ad ventris inflationes, & tormina. ℞. Vitel. ovor. n. vj. fortiter agitentur, & cum pulv. cumi. anif. fœnic. ana ℥j. fiat ad ignem placentula ventri calide applicanda. Experimentum Roder. à Castro.

Insania. Ad insaniam. Acc. linteum nullo usui acceptum; intinge in sanguine asini, & exsiccetur. Acc. de eo frustulum pollicis longitudine, & duorum digitorum latitudine. Macera in haustu aquæ font. donec color exeat: Da postea bibendum tribus diebus continuis, eliciendo sudorem. Expertum in mania, melancholia, & insania, remedium, in fabro lignario. Hartmannus.

Intestini egressio. Ad recti intestini egressionem. ℞. Cineris scarabeo. pilularium q. s. Asperge intestinum, & quo modo poteris repone, nunquam postea egredietur, ait Hartmannus. Scarabei exsiccantur ad solem in vase vitreo, deinde in pulverem rediguntur.

Ischias. Ad ischiadem. ℞. Ligni junip. minutim incisi q. s. ℔. 12. fiat semicup. decoquendo in aqua suffic. ad consumpt. tertiæ partis; probatum est experimento, ait Matthiolus.

Aliud. ℞. Fœnug. in melicrato cocti usque ad dissolutionem, deinde contundatur, & iterum cum melle coquatur, extensumque super pannum applicetur: Confestim juvat, & ad podagram, & omnem dolorem articularem, inquit Bayrius.

Aliud. ℞. Theria. vet. aut mithrid. & sinapi pulv. q. s. fiat cataplas. cum aqua vitæ rectif. Liber arcano.

Aliud. ℞. Centaur. minor. q. s. decoquatur. Per clyst. infusum, mirificum est auxilium, humorem enim elicit, & dolorem sedat. Fernelius.

Aliud. ℞. Mellis optimi; linatur coxa, & articulus dolens, postea asperge calce viva copiose, tandiuque sinatur, donec ægrotus sentiat dolorem parti ingruentem; quod bis aut ter repetatur. Varandæus. Alii loco calcis vivæ, utuntur nasturtio.

Ischuria. Ad ischuriam. ℞. Cantharid. scrup. j. In pulver. redac. infu. in vini albi gener. ℥iij. aut iiij. per aliquot dies: Trajice postea per chartam bibulam. Ex hoc colat, accipe cochlear. j. misce cum aliis septem vini. Da prima die unum; secunda die duo: In Ischuria, gonorrhœa virulenta, & calculo. Experimen-

mentum celebris Medici. ex Thoma Bartholino cent. 5. histo. 82.

℞. Stercor. bovini recen. & calidi, q. s. Applica supra pectinem usque ad anum: Quod si stercus recens haberi non possit, utere sicco cum appropriatis oleis, ad ignem mistis. Aliud.

℞. Olei succini rectif. gut. vj. aquæ petros. coclear. ij. aut iij. Non modo lotium provocavit, inquit Thonerus; sed & omnem dolorem sustulit. Aliud, & ad dysur.

Ad juncturarum dolores. ℞. Succi absyn. croc. opii, ana ʒj. ceræ ʒiiij. olei irini ʒvj. vini dulc. q. s. Dissol. ceram cum oleo, reliqua autem cum vino, simulque mista applica loco dolenti à causa calida, statim liberat; inquit Bayrius. v. Arthridis remedia; Præcipue ex Alexi. Et remedium Ischiadis. Juncturarum dolor.

Ad juncturarum nodositatem, & phlegma gypseum. ℞. Casei antiqui, & mordacis, q. v. coquatur cum jusculo tibiæ porci salitæ, rancidæ, ad putrilaginem. Fiat catapl. quod est mirabilis operationis, Inquit Bayrius, qui hoc expertus est, sumptum ex Galeno. lib. x. de simpl. medic. facult. de caseo. Juncturarum nodi.

Ad juncturarum tumorem, qui remanet cum dolore, materia calida, & subtili rosoluta. ℞. Sapæ vini, furfur. salis, ana q. s. coqu. & desuper applica in modum catapl. Dolorem sedat & tumorem resolvit, ait Bayrius. Juncturarum tumor.

Ad sistendas lachrymas, quæ fluunt cum rubore oculi, & dolore. ℞. Aquæ ros. ℥iiij. Frustulum thuris accensum in ea sæpius extinguatur; deinde accipe de ea q. v. & parem lactis portionem simul misce, & calide, penna oculorum anguli madefiant. Matthiolus. Lachrimæ.

Ad lactis abundantiam. ℞. Ceræ novæ & mellis com. ana ℥iiij. olei ros. & buty. recent. ana ℥j. succ. salv. & cerefol. ana ℥iß. expertum Pharmacopœi cujusdam remedium. Lactis abundantia.

Ad lapidem. ℞. Cort. rad. ononid. ʒj. cum vino sæpe hauriatur. Est singulare remedium. Matthiolus. v. Nephriti. Lapis.

℞. Succi rad. raph. ℥iiij. mell. ℥ß. Fiat potio, tribus aut 4. matutinis iteranda. Valde probatum remedium. Liber arcan. Aliud.

℞. Rad. albo. alliar. ℥ß. quinque rad. aperien. rad. cicho. sylv. ana ℥j. folior. caprifol. mij. sem. ani. & fœnic. ana drach. Aliud.

ij. ireos pulver. drach. j. Fiat decoct. de qua bibat. mane, & in pastu. Expertum à D. de Laviolette in D. de Rohan. v. urin. suppre.

Aliud. ℞. Succi porri, cepæ, & raph. ana ℔ij. suc. limo. parieta. & auric. mur. ana ℔ß. omnia digest. facta destillentur. Querc.

Aliud. ℞. Rad. rapha. in taleol. incisæ, q. s. mellis. quantum necesse est, ut lento igne parum coquantur: effluet inde aqua, quæ ad ℥iiij. data, mirabilem præstat effectum. Quidam amicus. v. remedium ex coral. & margar. lib. v. observ. v. & Calculum.

Lapidis ardores. Ad ardores lithiasi familiares, utere lapide cancrorum; Helmontius; cui satis est remedia proponere, non autem utendi modum. v. pag. 238. n. 25.

Lapidis præserv. ℞. Decoct. sem. dau. in cervisia facti: utere. Helmontius; qui vidit Consiliarium, qui per quindenas singulas solebat decumbere, usus prædicto decocto, liber à lithiasi vixit, per annos aliquot.

Lapsus ex alto. Ad lapsum ex alto, quando febris accedit, quæ signum est sanguinem extra venas putrescere. ℞. Aquæ bened. ℥ij. aquæ cerefol. ℥j. Febrem tollit, & inflammationem subito. Hartmannus.

Lateris dolor. Ad lateris dolorem. Acc. taleolam rad. brion. tostetur, & calida lateri applicetur. Liber arcano. Vel. Emp. de melil. & bac. lau. & anethi ole.

Aliud. ℞. Folia brassi. butyro illinatur frustulum, & pulvere cumi. aspersum calide imponatur. Hartmannus. v. Pleurit. empl.

Lateris inflatio. Ad lateris inflationes, & suspensiones. ℞. Thymi ʒiij. cum cochleari oxymel. propinetur jejuno. Ætius.

Lienis tumor. Ad lienis tumorem. ℞. Betulæ, & flor. genistæ; Frigantur in sartagine parumper, modico aceti tantum addito, & calide appone regioni lienis induratæ, vel obstructæ: movebit ventrem aut vomitum humorum melancholicorum. Lib. arcano.

Aliud. ℞. Salis com. sem. cumi. parum torrefacti. ana miß. flor. melil. mj. sem. rutæ mß. rad. ebuli. ℥ß. contusa & in sartagi. calefacta, includantur duobus sacc. rarioribus & alternat. supra lienem applicentur, acerrimi aceti vapore prius humectatis,

tis, in quo lapidis molaris portio candens extincta fuerit: Emollit, ſiccat, & reſolvit; Inquit Bruele.

℞. Aco. ℔j. cort. rad. tamar. fraxi. cappar. & rad. ſcolopen. ana uncias ij, contuſa macer. in aceto, per tres dies, in vaſe cooperto vitreo, poſtea coquantur ad conſump. mediæ partis colentur, & mellis ℔ij. addit. iterum coquantur ad conſump. aceti. Doſis cochlear. j. duobus aut tribus horis ante paſtum, & ſequens apponatur emplaſtrum. v. Tumor durus. Aliud.

℞. Vinum in quo lapid. crancrorum bulli. Hoc expertus eſt in ſe Helmontius pag. 323. n. 35. in fine. ℞. Cort. radi. cappar. & tamar. rad. ſcolop. & ciclam. ana unciam ß. folior. hederæ mß. ammon. unciam j. ſerap. unciam ß. Contu. infun. in aceto., tantæ quantitatis, ut madefiant per noctem, mane coquantur ad medietatem; deinde addatur acori pulver. quan. ſufficit, ad debitam conſiſt. empl. Eſt ſingulare remedium, ſecurum, & expertum, ad tomorem lienis quantumque magnum, & antiquum, inquit Bayrius. Bis ego hoc expertus ſum; ſed emplaſtrum fieri non poteſt hoc modo, niſi cera, & oleum aliquod addatur, aut terebinthina. Pharmacopœus quidam materiam incluſit ſacculo, & applicavit. Aliud.

℞. Verbenæ contu. cum album. ovor. & fari hordei, aut ſrum. fiat catapl. linteo raro involutum, & applicetur ſupra tumorem. Attrahit quaſi ſanguinis tenuis portionem. Quidam addunt beton. cum verbena. Populare remedium. Aliud.

℞. Serpent. minor. præpar. drach. ij. rad. aco. vulgariis pimpi. ana drach. j. oculo. cancro. cinam. ana drach. iij. ſalis abſyn. & junip. ana drach. j. ſacc. roſ. q. ſ. Fiat pulv. Doſ. drach. j. Stomachum roborat, contra hemicraneas acutas; vertigini, melanch. hypochon. arenul. & quartanæ opitulatur mirifice. Ex ſecretis cujuſdam Medici, qui 60. ℔. quolibet anno, hujus pulveris conficiebat. Aliud.

Ad lienis ſcyrrhum. ℞. Succi cicutæ, aut mandrag. q. ſ. cum ammoni. diſtemperetur. Fiat empl. quod vocatur mirabile ab Hartmanno. Lienis ſcyrrh.

Ad lienis affectus. ℞. Aquæ ſtillat. rad. ebuli. Cape circiter unciam iiij. per decem, aut duodecim dies, mane jejuno ventriculo. Experim. D Duval. D. Medici in doloribus inflationibus & obſtruct. lienis. Lienis affectus.

Lumbrici. Ad lumbricos: ℞. Fellis tauri, fuligi, allii, fermen. veter. & parum aceti, ut fiat pasta, quæ duobus linteis inclusa, suprà umbilicum, & retro è regione stomachi applicetur. Experimentum muliercularum non spernendum.

Aliud. ℞. Malum aureum; perforetur, & digitis comprimatur, ut succus extrahatur: deinde oleo laur. & succo absyn. rutæque, paribus portionibus impleatur, pauco theriacæ, & far. lupino. addito, parumque bulliant. Hoc linimento, pulsus, tempora, nares, stomachus, & umbilicus linantur; & videbis mirabilem operationem. Alexis. Hoc remedium semper mihi placuit.

Aliud. ℞. Aquæ vitæ q. s. humecta umbilicum, & asperge pulve. myrrhæ, & supinus jaceat puer. videbis vermes mortuos exire. Idem.

Lupia. Ad dissolvendam lupiam. ℞. Succi folior. porri, & apii, ℔ij. aquæ salitæ ℔j. far. volati. q. s. Coque ad spissitudinem, & olei olivar. Unciis ij. additis, iterum coque. Verum, & expertum remedium; Inquit Liber arcano. v. Ganglium.

Mania. Ad maniam. ℞. Moschi gr. xij. campho. gr. xxiiij. aquæ rosa. sant. rub. tinctu. impreg. Unciam xx. misce pro epithemate futuris omnibus applicando calide, per 24. horas, & renovando quoties exsiccatum fuerit, Miris laudibus effert Penotus.

Aliud. ℞. Folior. melissæ mj. minutim incidantur, & infund. in spir. vini Unciam iiij. adde margar. præp. drach. ß. dosis cochlea. ij. Arcanum cujusdam familiæ Monspeliensis. Riverius.

Matricis suffocatio. Ad matricis suffocationem. ℞. Olei rutæ, chamæm, & lauri. ana Unciam v. moschi gr. iiij. Fiat clyster statim injiciendus, qui multum profuit Massiliæ cuidam mulieri.

Aliud. ℞. Folia rutæ minut. incisæ; cum albo, & luteo ovi. agitentur & coquantur in sartag. in formam aumelette, & calide supra umbilicum applicentur. Experimentum cujusdam, qui etiam ovorum testas imponebat.

Aliud. ℞. Cort. ficus q. v. exsiccetur, & super carbones injecto, ore fumus excipiatur. Liber arcan.

Aliud. ℞. Pulv. hieræ picræ scrup. j. assæ fœt. & cast. ana scrup. ß. fecu. brion. & salis arthem. ana gr. vj. cum theriaca fiant pilu.

lu. aut mors. addendo opii gr. j. aut ij. Capiat.

℞. Caſto. drach. j. Aliquando cum mulſa, aliquando cum arthremiſiæ decocto propinetur. Aſſidue potatum, ab hoc morbo penitus liberat; Ait Nicol. Piſo. Aliud.

℞. Terebnith. & diaphæn. ana drach. ij. pulv. hier. purg. drach. ß. Fiat pro hoc affectu peſſar. ad expurgandam matricem. Aliud.

Ad matricis ulcera, & uretræ. ℞. Succi ſempervi. majo. Unciam iiij. Lythar. Unciam j. vitell. ovor. n. ij. Diu agitati in morta. plumbeo, utere. Remedium Chirurgi Pariſienſis. Matricis ulcera.

Ad omnes morbos melancholicos, utere pilulis purgan. deſcriptis cap. de febre quartana. v. ultimum F. remed. & utere, in hypochond. probatum. Melancholi

Ad memoriæ jacturam. ℞. Menthæ ſic. puleg. eufra. verbe. gallitri. corian. præp. ana drach. j. flor. roriim. drach. iß. cala. arom. & cinam. ana drach. ij. caryophy. drach. iß. moſchi, & gal. moſcha. ana gr. vj. mellis anacar. & ſtyr. calamit. ana drach. ß. Cum aqua fœnic. fiant paſtili in modum peſſuli. Hoc remedio utentibus, purgato prius corpore, diæta exſiccans uſurpetur, parum cœnando, cum paſſulis & amygdalis, & pauco pane. Prandium erit caro aſſa gallinæ, turtur. perdicis. Potus erit vinum album unius anni, modice dilutum; & hoc per quadraginta dies. Singulis noctibus peſſulum indat nari ſiniſtræ, circa horam ſomni, & cotone narem obturabit, & ſic ſervabit tanto tempore; quantum inſumeret, in recitandis tribus P. N. & tribus A. M. His diebus elapſis, novo recens facto peſſulo, eum indit in nares, & cotone obturabit, ut dictum eſt, deinde leget attente quæ voluerit addiſcere, per horam, aut etiam duas; Et poſtea ſecluſo peſſulo dormiet, ſingulaque mane memoria tenebit. Chriſtopho. A Vega. Memoriæ jactura.

℞. Orig. puleg. calaminthæ, ana ʒiij. macis, cinam. ana. ʒij. pip. galan. Zinzib. caryoph. carpeſio. ana ʒß. caſto. ſcrup. ij. Fiat pulv. doſ. ʒj. cum vini albi ℥j. aut aquæ mul. ℥ij. Sanis doſis ſcrup. ij. cum conſ. ſtœc. ſuperbib. aquæ fœnic. ℥iß. pergendo in uſu per octo dies. Idem. Aliud.

℞. Confect. anacard. ſcrup. ij. cape tribus, & alternis diebus, cum aqua fœnic. maxime prodeſt, ut centies expertus eſt idem A Vega. Aliud.

Ad

Menses albi. Ad menses albos. ℞. Salv. salſ. paril. & balauſt. ana Cape ʒj. mane cum juſculo per aliquot dies. Eſt remedium aulicarum.

Aliud. ℞. Rad. ſygilli ſalom. ſaccha conditar. Eſt experimento probatum remedium ſæpius utentibus. Matthiolus.

Aliud. ℞. Pulv. torment. ʒj. coral. rub. ʒß. eboris. ſcrup. j. Cum aqua ſtillat. ejuſdem herbæ propinetur. Efficax eſt remed. inquit. Idem.

Aliud, ℞. millef. cum flor. ʒij. coral. rub. & carabe, ana ʒß. Fiat pulv. qui valde prodeſt. Idem.

Aliud. ℞. Decoc. folior. querc. ℥v. coag. lepor. ʒj. Octo dierum ſpacio ſæpius utentibus curavit veteres fluxus Merculialis.

Aliud. ℞. Pulv. herbæ potentil, cap. vener. ana ʒij. ſem. planta. malva. coral. albi, ana ʒß. nuc. moſch. carioph. ana ſcrup. ij. eſſen. citri ſcrup. j. ſac. roſac. tabellati. manus chri. perl. ana ℥ß. Utatur aliquot diebus ex aqua plantag. & vino. Excipiendo interea ſuffumigium mane, & ſero, ex foliis ſalviæ carbonibus injectis, hoc modo curavit mulierem Lotichius.

Menſtrua provocans. Ad provocanda menſtrua. ℞. Trochiſco. de myrr. ʒj. aqu. puleg. ℥iiij. ſyru. arthem. ℥j.

Aliud. ℞. Spec. diaſatyr. ʒj. cro. ſcrup. iiij. ſacch. ℥j. ſucc. ſabin. q. ſ. ad tabell. conficiendas. Expertum à Paracelſo, in conſiliis.

Aliud. ℞. Rad. valer. alth. rubeæ, enu. camp. cucum. agre. ana ℔j. fol. malvæ, mercuria. puleg. matric. arthem. meliſſæ ana miiij. flor. chamæm. mij. ſem. fœnugr. contu. ℥ij. ſem. ani, & dauci, ana ℥j. fiat balneum.

Aliud. ℞. Pulv. ſabi. eo utere. Eſt fortior. omni alia re; inquit Bayrius.

Aliud. ℞. Scori. ſeu recremen. reguli. antim. q. ſ. Aquæ com. ebulliendo fiat lixivium: De eo ſupra candentes ſilices, injecto, excipe fumum in ſella perforata. Pertinaciſſimas menſium obſtructiones aperit. Inquit Hartmanus.

Menſes nimium fluen. Ad menſes nimium fluentes retinendos. ℞. Cutic. pedis anſer. exſiccetur. Data ad ʒß. & ſcrup. ij. ſubito ſiſtit, & omnibus præſtat; Inquit Idem. Valet etiam in aliis fluxibus.

Mictio ſanguinis. Ad mictionem ſanguinis, utere trochiſcis, Ad ſputum ſanguinis, in S. deſcriptis.

℞. Pulv.

℞. Pulv. folior. vitis, quæ post vindemias rubescunt. ʒi. cap. cum vino albo. Liber arcanorum. Aliud.

℞. Succ. plantag. & millefo. ana ℥j. philo. ʒi. Fiat potio: Est singulare remedium, inquit Matthiolus. Aliud.

Ad molam excutiendam. ℞. Malv. alth. hysso. calamen. & arthem. cum floribus ana q. s. decoquantur in oleo suffi. & pars ad imum ventrem attinens foveatur cum vesicis: Probatum à Valleriola. Molam excutiens.

℞. Aquæ stillat sperm. ranar. cum fæce destillationis, succ. cicu. & pulv. bufo. exsicc. fiat ex his catapl. ventri applicandum quo sequente die applicationis, ejecta est mola 15. mensium. Præscriptum à D. Grangé Medico Regio. Aliud.

℞. Euphor. ʒi. redige cum syrupo de arthem. in pilulas, & tertio quoque die sumat mulier, spacio duodecim dierum, tribus horis post cœnam. Harum ope excrevit mulier octo molas, ut ait Zacutus in praxi admiranda lib. 2. obser. 154. Aliud.

℞. Borac. ʒi. carabe, azari, cinamo nigel. roma. & vulgar. sabin. ana tantundem, galb. assæ fœt. opopan. bdel. ana scrup. j. myrr. ʒß. troch. alhandal scrup. j. pulp. colocynth. scrup. ß. Cum balsam. & aceto scyllit fiat massa, de qua si septem pilul. assumpserit mulier quinquies, tribus horis post cœnam; præcedente victus ratione optima, & præp. corpore, proculdubio molam excernet, inquit Zacutus; ut ille expertus est. Aliud.

Ad affectus nephriticos. ℞. Ligni querc. derasi ℥i. aquæ font. ℔vi. succi limon. ℥iii. Infun. omnia per 24. horas supra ciner. calid. postea coque ad tertiæ partis consump. coletur dosis ℥vi. valde prodest calidæ jecoris intemperiei, ulceribus renum, ardori urinæ; sed præcipue pituitam salsam, & viscidam, è renibus, & vesica vacuat, dysur. & strangu. causam. Potest ex hoc decocto vinum dilui. Mihi communicatum à P. Religioso. Nephritici affectus.

℞. Cort. acerri. raph. ℥i. ossium mespillo. ʒii. Blande conquass. infun. horis octo, in vini albi ℥iiii. & modice calens propinetur. Est secretum quod vocatur raphaninum, ex Corbei Pharmacia, Authore Anthonio Mizaldo. multis probatum experim. Aliud.

Ad nodos, ganglium & lupiam. v. Ganglium. Nodus.

Nodus à morbo. Gal.

Ad nodos à morbo gallico. ℞. Ungu. aurei officina ℥iii. merc. ſublim. ℥i. Locus cum vino lavetur, & unguen. applicetur, cum panno lin. In valde tamen antiquis, locus ungatur quotidie bis, aut ter, & poſt conſump. tophor. locus foveatur linteo illito butyro non ſalſo, & vino loto. Hoc etiam modo curantur tumores, & dolores inveterati. Hartmannus.

Nervi debiles.

Ad nervos debiles, & arthritidem. ℞. Limaces rub. q. v. Oleo illiti ponantur in ſacco lineo acuminato, & ad caminum ubi quotidie ignis accenditur ſuſpendatur, & liquor decidens excipiatur, quo ad ignem partes affectæ illinantur. Ex Judæo Medico experto.

Nervorum contractio & arthrit.

Ad nervorum contractionem, arthritidem, & laſſitudinem pedum. ℞. Ranas, vermes terr. & limac. rub. ana q. v. coque cum olei pauco, cola & exprime ita ut nihil remaneat: Quo minor quantitas olei, eo melius ut pinguius & ſpiſſius evadat.

Ad vehementes oculorum dolores.

Ad dolores oculorum vehementes. ℞. Roſa. violar. alba. melilo. cap. papav. ana drach. ii. croci opii. myrr. ana drach. i. Cum vitello ovi ad prunas cocto, & paſſo, fiat catapl. Galenus ex Heraclide Tarentino.

Aliud.

℞. Cruſtam panis ſecundarii; toſtetur, & ſtatim quam maxime calens aquæ immergatur, & ſtatim extracta oculis imponatur per noctem relinquendo. Excellens remedium, inquit liber arcanorum. Heur. accepit panem album & non calefacit.

Aliud.

℞. Sem. pſyl. (alias lini) fœnug. ana ʒiiß. flor. euphra. melil. cham. ana ℈iiß. ſarco nutri, tuthiæ præp. ana ſcrup. iij. cro. camph. ana gr. vij. vitel ovor. n. ij. Contuſis contud. decoque in lacte vaccino, deinde vitell. diſſol. pro fotu oculi, multoties probato à Lotichio in dolore, & rubore.

Aliud.

℞. Phlegma alumin. quod debet extrahi per B. M. miraculi inſtar. ſanat oculos rubentes, & dolentes; ait Joan. Heurn.

Oculi fluentes a variolis.

Ad fluxiones oculor. à variolis. ℞. Aquæ plantag. eufra. roſa. ana ℥ß. croci. gr. v. tuthiæ præp. ʒß. ſacch. candi. & albi ovi in aqua loti parum. Probatum à Joanne Heurnio.

Oculorum rubedo & lippitud.

Ad rubedinem, & lippitudinem oculorum. Acc. fruſtulum

oliba.

oliba. trigesies accensum, extinguatur in aquæ rof. ℥iiii. & aqua per linteum transmissa, intinge angulos oculorum. Matthiolus.

Ad oculorum affectus. ℞. Vitrio. rom. ℥ij. alum. ℥iii. boli. ar. ℥ß. lithar. ʒj. Dissol. in q. s. oxycr. & exsicca ad solem, aut igne rotæ, sine ebullitione. Utendi tempore, Acc. pulv. ʒi. aquæ font. ℔iii. Probatum remedium mihi communicatum. Oculorum affectus.

Ad maculas, & nubes oculorum. ℞. Semi. seseleos ʒi. sem. fœni. ʒiß. sacch. candi. ʒii. ossis sepiæ ʒiß. aloes soco. troch. albi Rhasis, tuthiæ præp. ana ʒß. salis. armo. gr. 20. & amplius; secundum corporis naturam: Fiat pulv. subtilissimus in oculum insufflandus. Oculorum maculæ,

Ad amissum odoratum. ℞. Nigel. rom. q. s. redige in pulv. & cum oleo veteri subigatur in mortario: Ex hoc liquore, capite supino, & ore aqua pleno, immitte in nares attrahendo spiritum. Galenus. Odoratus amissus.

Ad dolorem acerbissimum opthalmiæ. ℞. Pomi dulc. sub ciner. cocti pulpam, ad ℥iiii. camph. scrup. j. cro. scrup. ß. aquæ rof. & lactis mulieris, ana q. s. fiat cataplasma. Bruele. Ophtalmia.

℞. Emulsio. factæ ex sem. papav. cum lacte, aqua lactu. & decoc. fœnug. Est efficax in ophtalmiæ dolo. Sennertus. Aliud.

℞. Mucilag. sem. psyll. & cydonio. in aqua rof. & plant. factæ ana ℥j. album. ovi bene conquass. tantundem, camph. gr. v. mista in oculos instillentur, à causa calida affectos. Idem. Aliud.

Ad fœtorem oris. ℞. Caryoph. nuc. mosc. cinam. galliæ mosch. cyp. spicæ, cort. citri, ligni aloës, ana scrup. iiii. moschi gr. ii. Fiant pilulæ cum vino odorif. de quibus teneat unam in ore sensim deglutiendo. Bayrius. Oris fœtor.

Ad orthopnœam. ℞. Decoct. bothrid. confecti cum glycyrrhisa & melle viol. aut saccharo sumatur per aliquot dies: Est singulare remedium; etiam apostematibus pectoris, inquit. Matthiolus. Orthopnœa.

℞. Ol. amyg. dulc. recen. ℥ii. sac. candi ʒii. fiat eclem. Thoner. Aliud.

Ad ossa putrida, & fistulas profundas. ℞. Sulph. citrini ℔j. Liquefi. paulatim; misce postea pulver. tarta. calcin. & Ossa putrida.

ciner. clavellat. ana ℔ß. ſemper agitando, quouſque refrixerint. deinde ſupra porphyrium projiciantur, ut in liquorem diſſolvantur, quo oſſa putrida, etiam à lue venerea, intinges. Mirabiliter enim ea abſtergit, prius vino abluta, applicando poſtea chelidoniam contuſam.

Panaritium. Ad panaritium. Acc. ſempervi. majus, & allium, q. ſ. Piſtentur cum pauco ſale, & ſuperponantur. Liber arcan. Quidam allium coctum tantum accipiunt, quod valde prædicant.

Aliud. ℞. Sangui. talpæ, & pellis ejuſdem recen. q. ſ. digito involuta ad miraculum prodeſt. Helmontius.

Papillæ dolor. Ad papillæ dolorem. ℞. Vitel. ovor. ii. olei amygd. dulc. ℥ß. tuthi. præp. drach. ii. ceræ drach. j. Fiat ungu. Alexis. Valet etiam hoc ung. ad combuſta deſcriptum in C.

Paralyſis. Ad paralyſim. ℞. Folia taba. virid. Infu. in vino ſalvatico; hoc vino fricentur reſolutæ partes, poſt ſudores. Præſtat omnibus externis remediis. Hartmannus v. Balſamum.

Partum juvans. Ad juvandum partum Acc. bac. lauri, & junip. ana n. vii. cina. drach. i. toſtentur in ventre turturis, adipe gallinæ irrorati, & alternis diebus manducetur. Matthiolus.

Aliud. ℞. Myrr. caſto. ſtyrac. ana ſcrup. i. ſabi, & cinamo. ana ſcrup. ß. Cum melle deſpum. devorentur. Eſt ultimum remedium, Inquit Bayrius.

Aliud. ℞. Olei Karabes, viii. aut ix. gutt. iis unge umbil. Et eo tempore bibat mulier de eodem oleo gut. v. aut vi. in vino, & eadem hora ſtatim liberabitur. Beguinus. Aliud. 7. bac. lauri ante ſomnum devo.

Aliud. ℞. Borra. ʒi. ſcrup. i. aut ſcrup. ß. pro viribus. Cape cum ℥iii. aquæ arthemi. aut ſabi. aut vini gen. decoct. aperie. Auxilium generoſum & præſtantiſſimum vocat Zacutus.

Aliud. ℞. Jecor. exſicc. cum felle anguillæ, ad nucis avell. magnitud. Intra ſemihoram, ad minimum, fœtum excludit. Helmontius.

Aliud. ℞. Rutæ, bac. junip. ana ʒß. caryoph. nuc. moſch. ana ſcrup. j. bacca. lauri ſcrup. ß. mell. antho. ℥iß. olei de ſpicca, gut. vj. miſce & pone ſupra umbilicum. In partu laborioſo exper. eſt. G. Horſtius.

Poſt partum dolores. Ad dolores poſt partum. ℞. Olei lilio ℥iii. olei ſem. lini ℥ii. la-

lana ſuccida iis imbuta, calide ventri ſuperponatur. Eſt ſingulare remedium, ait Matthiolus.

℞. Cepas. q. v. coctas cum vino, cum oleo poſtea frixæ in ſartagine, prius contu. applicentur calide ſupra ventrem, ſtatim dolorem ſedant; ait Bayrius: Aliud.

Ad pectoris apoſtema. v. Otthopnœam. Pectoris apoſtem.

Ad expurgandum pectus. ℞. Symph. major. ℥ii. folio. pulmon. & bothridis ana mß. decoquantur in aqua addendo in fine mellis quantum ſufficit ad gratam dulcedinem. Pectus expurgans.

℞. Adipis. anſer. capo. & buty. recentis ana coquantur cum floribus chæmem. & pectus calide ungatur. Liber. arcan. Aliud.

℞. Hydrom. ſimpl. ℔iß. decoquantur in ea paſſul. purg. ℥i. caricæ ping. n. 10. rad. irid. floren. drach. j. Bulliant modicum; colaturæ adde ſacch. candi, & penidio. ana ℥iii. Valleriola. Aliud.

Ad pedum inflationes. ℞. Folior. ſamb. q. v. Coque in oleo cum ſale, & fove. Vel applica cepas contu. vel ſucc. ceparum miſce cum adipe gallinæ. Liber arca. Pedum inflatio.

℞. Sterc. vacc. q. ſ. decoque in vino ad formam catapl. & applica. Alexis Pedem. Aliud.

Ad penis carunculam. ℞. Fæcis mell. deſtillati, vel combuſti q. v. ponatur in forna. ad calcin. tres, aut 4. dies. Accipe hujus pulv. calc. ℥ii. ſterco. can. ʒii. tart. drach. ß. alum. combuſti tuthiæ, ſacch. ana ʒi. Omnia in pulv. tenuiſſ. redacta, cum ſucco folior. olivæ vino aſperſo. inter contund. & ſuc. planta. miſceantur ad ignem, ſemper movendo, pauca ceræ virid. & mellis roſ. addito, fiat unguentum cum candelis uſurpandum; prius abluta carnoſitate, vino decoctionis roſ. ſicc. & folio. plantag. videbis mirabilem effectum; inquit Alexis. Penis caruncula.

Ad penis inflationem. ℞. Ceruſ. ℥ß. olei roſ. ℥i. ſuc. portul. ℥iß. fiat linim. quo pars inflata illinatur. Liber arcan. Penis inflatio.

Ad peſtem; Curativum. ℞. Elect. diaſcord. ſcrup. iiii. pulver. rub. panonici ſcrup. j. ſyr. acetoſit. citri ℥ß. aquæ acetoſæ, & cardu. bened. ana ℥iß. Capiat bis in die, expectando ſudorem. Potus autem ſit decoctum cornu cervi uſti præpa. cum ſyrupo citri. Thonerus. Peſtis.

Aliud. Præservativum. ℞. Aloës hepat. cinam. myrr. ana drach. iii. ligni aloës, masti. boli. arm. ana drach. ß. Omnia in pulv. tenuissim. redacta, usui serventur vase vitreo bene obtur. Dos. drach. j. cum vino albo oligoph. Expertum in Anglia. Alexis.

Aliud. Curativum. ℞. Gran. hederæ quæ vergunt ad septentrio. bene maturo. in pulv. redigantur in umbra siccata. dosi drach. j. cum vino albo provocando sudorem. Expertum sæpe ab eodem remedium. Quidam utuntur gra. junip. bene matur. in aqua coctis & per cetaceum transmissis sumendo ad pisi magnit. pro præservat; Et pro curat. addatur aliquid sudorificum.

Aliud. Diagnosticum. Agnoscuntur peste correpti, magna capitis gravitate, & somnolentia, cum stupefactione, cardialgia, vomitu, aut nausea, inappetentia, cordis palpit. Cutis totius formicatione, febre comitante, quandoque non.

Aliud. Præservativum. ℞. Rad. enu. camp. bene à fibris mund. q.v. decoque in aqua quousque mollescat, & per cetaceum transmitti possit; de qua accipe part. j. mellis despu. par. ii. & coque lento igne ad humiditatis consumptio. dosis drach. j.

Aliud. Præservativum. ℞. Cinab. & thur. par. ij. benioi. par. j. aqu. vitæ rectific. & aceti acerri. q. s. ad massam conficiendam. Acc. de hac composi. ad nuc. avellanæ magnitudinem, & mane ante egressum & sero ingressus, recipe fumum sub. subucula, à planta pedis ad vertricem. Curio de Briqueville.

Aliud. ℞. Rutæ. absyn. chelid. ana mj. alii. cap. ij. semicontusa, carioph. unciam. ß. aceti acerri qiß. idest mensuram, & dimidiam. Omnia infunde in mensura aceti prædicti, addendo salis pj. & coque ad consumpt. tertiæ p. Deinde adde reliquum aceti: Et una, aut altera ebullitione facta, aufer ab igne, & refrigerata cola, & exprime fortiter: Express. adde olei de spica, & aquæ ros. ana unci. ii. aquæ fortis uncis. iiii. Ex hac aqua, seu liquore, pone in vola manus, & digito madefac cerebri emunctoria retro aures, tempora, supercilia, sub oculis, narium pinnas, labia, arterias manuum, & ipsas manus. Idem.

Aliud. Præservativum. Acc. flores calend. manduca; vel cum oleo & aceto fac acetarium. Idem Curio.

Curati-

Curativum. ℞. Galan. zedoa. piper. lon. ana drach. i. angel. & hermod. ana drach. ii. Fiat pul. tenuiſſimus, de quo cum vino, cape drach. i. bis aut ter in die, ſecundum mali ſævitiam. Prægnantibus detur tantum angel. & zedoar. Idem Curio. Aliud.

Curativum, Succus flor. calendulæ potatus jejune, & fortiter ſudando, curat peſtem. Idem. Aliud.

Attractivum. empl. ℞. Gum. elemi. & galb. ana unciam iß. diſſol. in aceto ut artis eſt, & cum pulv. cantharid. & arſeni. ana drach. iß. Fiat empla. maſſa, de qua fac. emplaſtrum rotundum volæ manus latit. & applica ſupra bubonem. Quod ſi bubo non appareat, ponatur empl. in coxæ ſiniſt. parte carnoſiore interna, & bubo intra ſex horas apparebit. Idem Curio. Aliud.

Præſervativum. ℞. Rutæ abſyn. menthæ, minutim inciſo. ana mj. caryoph. & cinamo. ana drach. ii. Infun. in aceti, aut aquæ vitæ ℔iß. Colat. ſervetur uſui: Ex ea enim ſpongia intra malum aureum concinnata perfunditur, & per urbem geſtatur, ſæpiſſime ad nares admovendo, poteſt etiam aliquid deglutiri, Liber arcan. Aliud.

Præſervativum. ℞. Menthæ, abſyn. chelido. ana pi. rutæ tantundem: inciſa cum rad. gentia. angeli. enulæ, totius torment. floreſc. leviter contuſ. infunde in duobus menſuris vini albi, una aquæ vitæ, & roſar. per 24. horas; deinde deſtilla in alembico vitreo. Acc. ex hac aqua quolibet mane in vola manus, & ante egreſſum exhauri; guttuliſque quibuſdam faciem fricand. illine, & ſpongia, ut dictum eſt de aceto, imbut. quo melior. eſt. Idem. Aliud.

Curativum. Acc. prædictæ aquæ Unciam iiij. hauriat, & optime ſudet, peſte ſine ſomno, correptus. Idem. Aliud.

Præſervativum. ℞. Folio. abſyn. abrot. fœni. rutæ, ulma ana mj. roriſm. orig. ſalv. ana mij. rad. angel. enulæ, petaſit. ana ℥ij, gran. junip. ℥j. caryoph. ℥ß. Contuſ. contunden. & inciſis inciden. Infun. in vaſe vitreo, cum aceti menſ. 5. aut. 6. per 15. dies ad ſolem, vaſe bene obtur. Hoc aceto, tempora, cerebri emunctoria, & nares illinantur, Curio, verſus Monteмpeſſulanum. Aliud.

Cu-

Aliud. Curativum. ℞. Folior. petaſit. tuſſila. beto. ana miij. ulmariæ, ſcabio. pimp. roriſm. morſ. diaboli ana mii. rutæ miß. abrot. fœni. card. bened. ana mii. rad. angel. enulæ camp. oſmun. rega. torment. ana ℥vi. gentia. rad. mor. diabo. ana ℥iii. ſem. coria. & gran. junip. ana ℔j. cinam. ℔ß. caryoph. ℥iii. Cum menſuris ſex aquæ vitæ infund. per 4. dies; poſtea deſtillentur in B. M. Doſis à ʒii. ad ℥i, & ſudor provocetur. Sumitur ʒj. ad præcautionem: Idem Curio, qui his uſus eſt feliciter.

Aliud. Quidam peritiſſimus in cura peſte correptorum, præſervatus eſt excipiens ante & poſt paſtum ſulphuris vaporem, cum infundibulo è papyro.

Aliud. Alius in lagenam vini diurni imponebat radicem Ellebori nec auferebat.

Aliud. Quidam in magno periculo conſtitutus, ſervatus eſt duobus fonticulis factis, in inguine bubonem habens. Applicavit ſcilicet folia ranunculi contuſa, in parte interna & carnoſa coxæ, veſicaſque, & ulcera excitavit, quæ tantum materiæ venenatæ quantitatem emiſerunt, ut ſervatus fuerit.

Aliud. Alius in axilla bubonem habens, applicavit in medio muſculi bicipitis, brachii ejuſdem lateris, folia ranunculi contuſa, ad nucis magnitudinem, circum inungendo nutrito, & more veſicatorii, ulcera aperta ſervando. Qui hæc exempla retulit, teſtis fuit ocularis.

Aliud. Bubonis attractivum. ℞. Rad. lilio. albo. aut cepam; coque in aquæ pauco, & porcino adipe non ſalſo, contunde cum theri. ʒij. & applica ſero, & mane.

Aliud. Sedans bubonis dolorem. ℞. Fuligi. ℥iiij. ſalis ſubtiliter pulver. ℥ii. vit. ovor. n. iij. miſce, & calidum appone.

Pleuritic. dolor. Ad dolorem pleuriticorum. ℞. Empl. de melil. ℥ij. ſtyra. rub. ʒj. ſpicæ nar. ſcrup. j. olei chamæm. ℥ß. olei terebinth. ʒiij: Addit. interdum ʒj. ſulph. vivi, & fit empl. Quod plurimum prodeſt. Inquit Valleriola. Hoc ego expertus ſum; præcipue in dolore latèris, poſt longum tempus perſeverans, à ſanata pleuritide, quem ſuſtulit, aliis fruſtra tentatis. v. Lateris dolorem.

Aliud. ℞. Ex albedine porri minut. inci. q. ſ. Frige parum in ſartagine,

gine, & applica ſupra partem dolentem. Multos juviſſe teſtis ſum.

Ad rumpendum apoſtema pleuriticorum. v. Empyema. Pleuritic. apoſtema.

Ad podagram ℞. Micæ pan. in lacte vacc. coctæ. ℔j. ſem. papa. nigri, fari. ſem. lini, ana ℥j. ſem. pſyll. ℥ß. olei roſæ, & chamæ ana ℥iß, croci ſcrup. j. fiat cataplaſma, probatum à Lotichio. Podagra.

Ad podicis dolorem in dyſenteria. ℞. Myrr. cro. ſtyracis calam. ana ʒj. opii ſcrup. ij. bdel. aloës, ana ʒß. ceræ q. ſ. Fiant balani, qui ſtatim dolorem ſedant, inquit Valleriola. Podicis dolor in dyſente.

Ad polypum. ℞. Succ. porri non ſati, q. ſ. cum pauco tartari & ceræ viridis fiat unguentum, de quo ſæpius in naſum intromittatur. Alexis Pedemon. Polypus.

Ad potum gratiſſimum conficiendum in febribus. ℞. Coria. præpar. ʒii. liquirit. raſ. ʒiii ani. ſcrup. ß. cinam. ʒii. decoque quibuſdam ebullitionibus, in aquæ menſu. iiß. Thonerus. Potus gratiſſimus.

Ad pthyſim. v. Remedium bothrydis in titu. Orthopnœa. & T. Pthyſis.

Ad conficiendum ptiſanam purgantem, quam regalem vocant. ℞. Paſſul. purgat. hord. integ. liquir. raſæ, capil. omnium ana mß. decoquantur in aquæ font. ℔iii.; deinde inf. folio. ſennæ mund. ℥ß. coria. præp. ʒj. pulpæ caſſiæ recenter extr. & tamar. ana Uncias ii. Colentur poſtquam refrixe. & cum ſerap. roſ. & ovi albumine clarificentur, pro 4: doſ. mane & ſero. Ptiſana regalis.

Ad pulmonis ulcera expurganda, & conſolidanda. ℞. Sacch. albi Uncias iii. ſacch. candi, & penidii. ana Uncias ii. decoquan. in aqua decoctionis hyſſo. fœni, & paſſul. ad conveni. glutinoſi, adde poſtea nucleo. pini mund. piſtac. recent. mundato. cauda. cancro. fluviat. aqua hordei coctar ana Uncias ii. iridis floren. ʒi. Miſce, fiat paſta regalis, qua eſt ſæpius utendum. Mirifice prodeſt, inquit Valleriola: interea utatur pro potu ordina. decocto deſcripto in titulo. Pectus expurgans; in quo bothris ingreditur. Pulmonis ulcera.

Ad quartanam. ℞. Myrr. ʒi. Cum vino genero. hauriatur hora ante acceſſionem; provocando poſtea ſudorem. Hoc remedio ſeipſum curaſſe teſtatur Matthiolus. Quartana.

Aliud. Ad quartanam. ℞. Sacch. aquæ roſ. & aceti deſtil. ana Unciam j. miſce, & bibendum dato incipiente parox. probatum remedium. Vidi quidem hominem quartanam fugaſſe, ſumpto aceto ſolo deſtillato cum mica panis, ſed tanta tormina paſſus eſt per tres dies ut è vita diſceſſurus crederetur; ſed prior modus cum ſaccharo & aqua roſ. ſecurior.

Aliud & quotid. ℞. Cort. rad. ſambu. Unciam i. azari ʒiii. cinam. ʒiß. coque in lacte, & propinetur paroxiſmo incipiente: Movet ſimul & ſemel, vomitum, & ſeceſſum. Quercetanus.

Aliud. ℞. Sagap. præp. ʒvi. ammo. ſimiliter præpar. ut docet. Quercet. in Phar. reſtit. cap. 14. ʒiii. extr. troch. alhan. ʒi. ſcam. præp. drach. ß. ſalis gem. ſcrup. ß. Cum ſyrupo viol. form. pilulæ cicer. magnitud. Detur una in princip. parox. continuando per aliquot dies, ungendo ſpinam dorſi, ante deglut. pilu. vel paulo poſt, oleo laurino, vel ther. in aqua vitæ diſſol. Si autem humores præpar. prius fuerint, melius eradicabitur febris. Quercetanus ex Camillo Medico Italo: Ad cujus exemplum, multas poſtea hoc remedio curavit quartanas.

Quotidiana febris. Ad quotidianam; pulvis cito ſolvens materias phlegmaticas & ventoſitates. ℞. Maſtich. ani. Zingib. ana ʒi. turbiht ʒiii. doſ. ʒi. cum vino. Bayrius.

Aliud, & quartana. ℞. Olei ſem. abſyn. ſcrup. j. vel ʒß. ſumatur cum liquo. convenienti; Et ſi oleum non ſit in promptu, cape ſucci abſyn. cochlear. j. cum vino; Hoc autem inſtante paroxiſmo, ad ſudandum ægroto bene cooperto. Erneſtus.

Aliud, ad quar. & alias febres. ℞. Suc. rad. fœnic. ℥iiij. Cum ſacch. dulcor, & jejune propinetur in aurora, decem diebus continuis, Zacutus, qui plurimis in lecto bene coopertis ait ſudores plurimum moveri; Aliis lentæ pituitæ ſcreatum; Aliis ructus fœtidos, & crepitus. Facile, ſed utile vocat auxilium.

Aliud. Acc. cor leporis recenter exciſum, vino lavetur, & in furno exſiccetur; Fiat pulv. pro tribus inſequentibus paroxiſmis, cum aqua card. bened. exhibendus. Experim. Lotichii, ex G. Horſtio.

Rabidi canis morſus. Ad rabiem, contra morſum canis rabidi. ℞. Ciner. cancr. fluvia. verorum, diebus canicul. luna exiſtente debili cremat. ʒx. genti. ʒv. thur. ʒj. Fiat pulvis: Doſ. ʒj. vel cochlear j. & ij.

ij. in progressu morbi, aqua solut. Continuando per 40. dies, & sequens emplast. applicando. ℞. Aceti acerr. ℔iß. picis ℔j. opopan. ℥iii. Fiat empl. nulli, prædicto pulv. utentes, & empl. perierunt, teste Galeno.

Acc. halecem crudam, & salsam, applica, & triduo renova. Remedium certum Batavorum, inquit Helmontius. Aliud.

Ad raucedinem. ℞. Deco. puleg. dulcor. ℥vj. iturus cubitum, & sanaberis, bis aut ter faciendo; inquit Liber arcan. Raucedo.

℞. Syrup. erysimi Matthei Lobelii. utere. Hunc vocat laudatissimum arteriarum, quo antiquas raucedines se curasse affirmat. vide ejus descriptionem, lib. 2. prac. part. 3. cap. 4. Sennerti. Aliud.

Ad renum affectus. ℞. Rad. alth. ℥ß. cicer. rub. mß. Fiat jusculum cum butyro, aut melle. Renum affectus.

℞. Ciner. trunco faba. fiat ex eis lixivium, coletur per manic. Hippocr. dulcor. sacch. & aromat. cinam, de quo ℥vj. propi. Ab atroci dolore renum, in febre dupl. tertiana subintran. sum libratus hoc auxilio. ex Guido. à Gauliaco, quod provocat urinas; vias mundificando, pus & arenulas expellendo, & menstrua provocando; Inquit. Aliud.

Ad lapidem renum, & vesicæ. ℞. Aquæ stillat. sterco. bovis mense Maïo collecti, nec humidi nimium, nec sicci ℥iiij. vini gener. albi, in quo rad. rapha. minut. incisi infuderit ad solem per 24. horas, ℥ij. aquæ fraga. ℥j. succi. limon. ʒj. pulv. virgæ aureæ tantumdem, sacch. frustulum; Fiat potio, cujus mirabilem effectum, expertus est Alexis in quodam nobili viro, qui multa lapidum frustula ejecit. v. titulum. Lapis. Renum lapis

Ad renum ulcera. ℞. Caudæ equi. plantag. rof. rubr. seminis alkekengi, altheæ, glycyrh. rasæ, ana ℥j. jujub. sebest. ana ʒvj. sem. frigid. ana ʒiij. sem. papav. albi ʒvj. sem. cydonio. ℥ß. Infun. per biduum in seri capr. ℔vj. addita boli arm. ℥ß. deinde destil. Propinabis jejuno ℥iiij. quandiu morbus duraverit. Expertum à Guidone remedium. Renum ulcus.

℞. Troch. Gordonii ʒij. propinentur cum hordei decocto, vel sero capri, si mundificandum; vel lacte ovillo, si glutinan. Et si pus crassum, cum mulsa. Aliud.

Rigor febrium. Ad febrium rigorem chronica. ℞. Succi plantag. q. ſ. bibatur cum aqua mellis. Eſt mirabilis, inquit Bayrius.

Aliud. ℞. Aſſæ fœt. rut. caſt. ſatureiæ ana ſcrup. ij. ani. fœn. ana. ſcrup. j. Confice cum melle, & detur drach. j. cum mero, ante paroxiſ. Idem.

Sanguinis fluor mulieb. Ad ſanguinis fluxum muliebrem. ℞. Album. ovi, cum fuligi. antiqua per cetaceum tranſm. & parum aceti, incorporentur ad formam linim. quo ſpongia imbuta in vulvam indatur. Liber arcanorum.

Aliud. ℞. Atramenti optimi, q. ſ. eodem modo utere, per tres aut quatuor vices. Idem.

Aliud è naribus & utero. Applica bufonem magnum, Junio menſe baculo tranſfixum acuto, & in umbra exſiccatum ſupra hæpar ex Joan. Hurnii & experientia Joh. Friderici Ducis Saxoniæ, in hæmorrhagia deſperata è naribus, aut utero v. Hæmorrhag. in tit. H.

Aliud ex naribus. ℞. Aceti fortiſſ. & croci mart. ana drach. ij. colcoth. drach. j. miſce, & ſtupa aceto madef. pulv. conſperſa indatur naribus. Ottho. Heurnius.

Aliud, & vulner. ℞. Campho. drach. j. rad. torment. boli arm. veri, ana drach. ij. Fiat pulvis tenuiſſ. quo ſtupa aceto madef. imbuatur & radici narium, aut vulneri indatur. Ex ſecretis Ottho. Heurnii.

Aliud ex naribus. ℞. Succi ſterco. aſini, & ſyru. myrti. ana ℥ß. aquæ plantag. ℥j. & neſcienti exhibeatur. Væſius Luſit. ut refert Roderic. â Caſtro, qui hæmorrhagiæ obnoxius, pulverem ſtercoris aſini, modice exſiccati, ferebat in pixide; nec ullum aliud ſimile expertum eſſe ait, præſertim ſi recens; vel ſiccum cum ſucco urticæ permixtum, naribus admoveretur. Sennertus.

Aliud. ℞. Farinæ ſecal. & fuligi. q. ſ. cum aceto, & albu. ovi fiat frontale. Vel fiat ex ſucco urti; & de ipſo etiam cum goſſyp. indatur narib. v. frontale de telis aranea. lib. 3. cap. 13. Enar. 4.

Aliud. ℞. Atrament. q. ſ. intige linteum, & teſticulos obvolve. Expertum remedium. Aq. plant. ℥iij. olei vitrio. ſcrup. ß. ſang. ſput. ſiſtit. ſubito Hartman.

Aliud. ℞. Lacrimar. maſtich. criſtallinæ, drach. j. in pulv. redac. cum vino albo propinetur ad ſiſtendum ſanguinem, è quacumque parte fluat. Liber arcan.

Ad

Ad ſanguinis mictionem. ℞. Pulv. millef. ℥j. boli arme, drach. j. cape cum lacte vaccino tribus diebus continuis, plurimum prodeſt; Inquit Matthiolus. v. Mictonem ſanguinis. Sanguinis mictio.

Ad ſanguinis ſputum ℞. Philon. perſi drach. j. lapid. hæmati. & boli arme. ana ſcrup. ij. pulver. diaire. ſimpl. drach. ß. ſucci plantagi. depur. ℥j. decoc. hord. & plantag. q. ſ. ad diluenda omnia. Sanguinis ſputum.

Syru. cap. vener. ʒj. capiat ſub noctis initium. Valleriola. Aliud.

℞. Irid. flor. maſti. electri, croci, ana ℥iij. & drach. vj. opii præp. drach. v. cum mucilag. ſem: pſyll. fiant paſtilli: doſis ʒß. Galenus. Hoc remedio infinitos curavit Chriſtoph. A Vega. valens ad choleram. Aliud.

℞. Succi urticæ ℥iiij. Quinque, aut ſex diebus continuis, mane bibatur jejuno ventric. & ipſa urtica juſculis incoquatur. Ægri depoſiti à Medicis, hoc remedio convaluerunt. Amatus Luſit. v. remedium tormentil. ad menſes albos, quod valet etiam ad hoc. Aliud.

℞. Pulver. millefo. ʒij. Propinetur cum ſucco. plantagi. Multum juvat, & multo magis ſuccus; Inquit Matth. Aliud.

Ad ſarcocelen. ℞. Opopa. ſerap. ammo. galba ana ℥j. olei philoſoph. q. ſ. diſſol. gum. in aceto roſ. & cum oleo philoſoph. fiat empl. prius iterum coctis gum. cum aceto, in quo ſunt diſſoluta. Hoc emplaſtrum toti herniæ appone, trib. aut quatuor hebdomadis; cujus in loco idoneo, tandem apoſtema colligetur, quod per ſe rumpetur, & ſub empl. hoc, reſolvetur. Aperto apoſtemati emplaſtrum attractivum ex gum. & coloph. imponendum. Hujus multæ fomulæ in meis ſcriptis inveniuntur. Inquit Paracelſus. Sarcocele.

Ad ſcabiem fiat ungu. ex ſulph. bacc. lauri, & Ellebo. ex Helmontio. pag. 115. n. 55. ubi plura de ſcabie. Scabies.

℞. Corii veteris calceorum; comburantur, & oleo roſac. pulvis ſubigatur. Experimentum vidit Tho. Bartholinus. hiſt. anato. centu. 6. hiſto. 73. Aliud.

℞. Calc. vivæ recentis; projice in aquam bullientem: Aquam ſupernatantem poſt reſidentiam filtra. Acc. ℔j. in quam bullientem diſſol. drach. j. merc. dulcis. Hartmannus. Aliud.

Ad ſcrophulas. ℞. Folia cupre. nec duriora nec teneriora: Scrophula.

Tortivo vino conſperge, & contundantur donec in corpus coëant, & applica ſupra ſcorphulas. Hollerius Uſus aliquando remedio iſto, in quodam pedis tumore, qui de natura lupiarum videbatur, & ſanatu difficilis; ad ſuppurationem perduxit.

Aliud ad apertas. ℞. Sublimati præp. ℥j. fari. volat. ℥iß. cinab. drach. iii. ſangu. draco. drach. j. Cum aqua roſ. fiant troch. qui in foraminibus ſcrophularum ponentur: Eſt admirabile remedium, inquit Liber arcanorum qui docet etiam ſublimati præparationem; hoc modo. ℞. Sublimati q. v. pone in alembico vitreo; ſuperinfunde ſucci ſempervivi q. ſ. ut duobus digitis excedat; deinde evaporetur ad ſiccitatem.

Aliud ad utraſque. ℞. Rad. brion. quæ ſit magna & bene nutrita, ℔ß. In taleol. minutiſſimas ſectam frige in ſartagine quouſque contabeſcant. Cola; adde terebinth. abietis ℔ß. ceræ ʒv. Fiat. ungu. quod eſt valde viſcidum, ſupra ſtrumas cum panno lineo appones, mane, & veſperi; vel enim ſtrumas reſolvit; vel ad ſuppurationem deducit, tandemque ſanat ulcera; Nunquam fallit, ait Zacutus cum juramento. v. curationis proceſſum. lib. 1. prax. admi. Obſer. 101.

Aliud purgans. ℞. Agar. euforb. præp. turb. zinzib. ana. Cum ſucco irid. noſtræ formentur pilul. Capiat j. quolibet die mane, ita ut venter bis dejiciat ad minimum. Quod faciendum dum externæ ſcrofulæ curantur.

Secundina. Ad ſecundinæ ejectionem. ℞. Aquæ mel. card. bened. & buglo. ana unciam j. borrac. ſcrup. j. trochiſc. de myrr. drach. ß. fiat pot. Liber arca.

Aliud. ℞. Succi ſter. equi cum vino expreſſi. hauſtum: ſubito & fœtum & ſecundinam expellit. Hartmannus: Experimentum vidi pro ſecundina in muliere, cujus vires erant omnino dejectæ, quæ paulo poſt eam ejecit.

Aliud. ℞. Pilorum jubæ equi minutim inciſorum. q. ſ. ſuper carbon. accenſos injiciantur, & fumus excipiatur. Liber arcan.

Aliud. ℞. Carab. ſcrup. j. dictam. puleg. cinam. ana ſcrup. j. borra. ſcrup. ß. caſtor. ſpicæ nar. myrrh. rub. ana gr. viij. croci gr. ij. Fiat pulvis, quem præſtantiſſimum vocat Zacutus. lib. 3. prax. hiſto. in obſer. cap. 19. ſeque multas mulieres, in agone poſitas,

tas, ait liberasse. Dosis drach. iß. in vino, cum saccho.

Ad secundinæ ejectionem. ℞. Myrr. unciam ß. cinamo galb. cas. ana drach. ß. opopan. scrup. iiij. hellebo. nigri scrup. ii. cum melle fiant pastil. ad suffumigium. Mercurialis. Secundi næ.

Ad seminis fluxum. ℞. Rosa. sylvest. exsiccata, drach. j. cum vino rub. hauriatur. Est singulare remedium, inquit Matthiolus. Seminis fluxus.

Ad sennæ præparationem purgantem sine igne. ℞. Folio. sennæ mund. q. v. Ponatur in lagena vitrea satis capaci, & super infunde aquam vitæ cinamo. tinctura imprægnatæ, ita ut quatuor aut 5. digitis excedat: Deinde vase bene clauso, sinatur per biduum, & postea utere. Dosis, cochlearia duo cum jusculo. Sennæ præpar.

Ad morsum serpentum. ℞. Suc. herbæ cornu cervi q. s. cum vino generoso propinetur. Expertum remedium; ait Matthiolus. Serpent. morsus.

Ad singultum contumacem à causa frigida. ℞. Diagal. drach. j. ellebo. nig. scrup. iiij. nuc. mosc. cinamo. ana scrup. ß. Fiat infus. per 12. horas in vini malvat. ℥v. & haustus. Bruele. Singultus à causa frig.

℞. Buty. recen. parum saliti ℥ij. sem. atripl. hord. & amygd. dulcium, ana ℥j. oxymel. simpl. ℥ij. Fiat haustus, qui multum juvat. Idem in materia acri, & mordente. v. stoma. dolorem. Aliud. à causa calid.

℞. Olei ex sem. anthi, gutt. iiij. olei amygd. dulc. ℥ß. fiat haustus. Ad singultum nullis remediis cedentem, hoc unum habuit Ottho Heurnius. v. Zacutum de potu nivis, quo solo sanatus est singultus. lib. 2. de medico. Princip. hist. obser. 13. hist. 75. Aliud.

℞. Laud. opiati gr. iij. theri. veteris drach. ß. cons. ros. drach. j. Pertinacem hoc remedio sanavit singultum Greg. Horstius. Aliud.

Ad somnum concilian. ℞. Amygd. dulc. & nucleo. persic. ana n. 16. sem. papav. albi, & cannab. ana ℥j. aceti rosa. unciam ß. pulv. cariop. scrup. j. camph. gr. v. Fiat emuls. pro frontal. Lotichius. v. telas arane. in F. Somnum concilians.

℞. Allii cap. ij. opii, unciam j. Simul contu. destil. in B. M. Guttula j. aut altera mirabiliter somnum conciliat. Langius Aliud.

in

in Epiſtolis. v. remedia doloris cap. à cauſa calida. lib. 1. cap. 1.

Soporoſi affectus. Ad ſoporoſos affectus. ℞. Aquæ vitæ, q. ſ. grano. junipe-rei mij. macera per triduum: Colat. facta, impone ſalv. puleg. naſtur. & croci ʒj., detur patienti, & ſtatim loquetur, ait Hartmann.

Soporoſi affectus. Ad ſoporoſos affectus. ℞. Angel. zedoar imperato. ana ℥j. folior. beto. ſalv. roriſm. ana mj. ſatureiæ, rutæ, major flor. lavend. ana mß. bacc. lau. & junipe. ana ℥iß. Coquantur in aceti. q. ſ. & cum ſpong. aut ſtupis, capiti raſo. fiat fotus. mirum quantum auxilii afferat ſoporoſis affectibus, inquit Riverius.

Spirandi difficultas. Ad ſpirandi difficultatem ex aſthmate. ℞. ficus n. 12. hyſſop. ſerpil. ana mß. Inciſa bulliant in aquæ ℔j. ad duarum partium conſump. Colat. adde aquæ roſ. ℔ß. & tantumdem ſaccha. & bulliant parum. Doſis, cochlearia duo mane jejuno ventriculo, poſt prandium, & ituro cubitum. Liber arcanorum.

Splenitici. Ad ſpleniticos mirabilis propriæ urinæ potus, ex Avicenna lib. 2. trac. 2. cap. 175. de urina. v. Lien. & cap. de ſpleniti. lib. 3.

Sanguinis. v. Sanguinis ſputum. Sterilitas. v. Fœcunditas. Stomachi dolor, &c. Ad dolorem ſtomachi, ſingultum, & vomitum. ℞. Panis mediocriter toſti, q. ſ. maceretur in vino malvat. ſucco. menthæ. & ſuc. abſynt. q. ſ. pulv. nuc. moſch. drach. ij. Fiat catapl. Sedat hæc tria, inquit Bruele.

Aliud. ℞. Vitellum ovi recens, cum pulv. 4. aut 5. caryoph. calide devoretur, ad ſtomachum dolentem, & vomentem. Liber arcan.

Stomachi ulcus. Ad ſtomachi ulcerationem factam à medicamento acri, ſanatus eſt quidam, gummi tragac. uſu, cum aqua flor. roriſm. mixto; ut teſtatur Thomas Bartholinus. hiſto. anatomic. centu. vj. hiſto. 21.

Stranguria antiqua. Ad ſtranguriam. ℞. Mulſæ in qua magna quantitas glycyr. coquatur, adde lithontri. folia malvæ, viol. gum. tragac. & arab. Primo ſtatim potu juvat, inquit Lambergius, qui ait hoc remedio ſe curaſſe intolerabiles cruciatus.

Aliud, & iſchuriæ. ℞. Olei ſucci. rectif. gutt. vj. capiat cum aquæ petroſ. cochlea. ij. aut iij. vel cum juſculo gallinæ: Magnum eſt præſid. Thonerus.

Ad

Ad ſtrumas. ℞. Spong. mar. in carbonem combu. ℨiii. oſſis ſepiæ uſti, pip. longi, zinzib. pyreth. gallar. ſal. gemmæ, calcis teſta. ovorum, ana ℥ß. miſce cum aqua ſtillat. ex præfatis ſpongiis, & exſiccentur paulatim. Acc. hujus pulv. ℨß. ſacch. ℥ß. decreſcente luna, ut paulatim liquatus deglutiatur; vel fiat illitus, & boccinum diſparebit; ut ipſe Helmontius vidit experientia unico menſe ſanatum. v. Tumor durus. Struma ſeu boccium.

℞. Excreſcentiam piloſam, ſylveſtribus roſetis innaſcentem, exteriori cortici caſtaneæ perſimilem, hirſutam, hiſpidam, qua in pulverem redacta, eodem modo feliciter multi uſi ſunt; ait idem Helmontius, qui uſus eſt etiam ad boccium, & ſchyrrhos remedio Evonimi deſcripto titulo B. ad bronchocelen; ſed alia doſi, quæ mihi magis placet, ut ℞. Olei laur. veri ℥viii. thur. maſtich. gum. arabi. terebinth. abietis ana ℥iii. deſtilla & ℔ß. ciner. clavellat. addita, iterum deſtilla. Aliud.

Ad ſudorem provocandum. ℞. Rad. aza. q. v. cum oleo leniter decoquatur, vel ad ſolem infundatur: Eo ſpina dorſi, & plantæ pedum calide ungantur. Matthiolus. Sudorem provoc.

℞. Decoct. milii. cum paſſulis, & ficub. Nobile ſudorificum, & diureticum vocat Ottho Heurnius. Eſt ſyru. ſancti Ambroſii. Aliud, & diureti.

℞. Cornu. cer. uſti, & præp. pulv. rad. torment. ℨi. aquæ cardui bened. ℥iiii. Fiat hauſtus: Quo mane ſumpto, commode ſudavit ægrotans, inquit Lotichius. Aliud.

℞. Confect. alker. ℨß. troch. de viper. gr. iiii. lap. bezoar gr. vii. theria. vet. ſcrup. ii. aq. cinamo. ℨii. aquæ card. bened. fuma. ana ℥i. fiat hydroticum, in ſuſpicione malignitatis Idem. Aliud, in malignit.

℞. Surculo. ficus, in fruſtula incidantur ad ℔j. decoque in vini ℔i. & aquæ ℔iß. Doſis ℥iiii. mane, in hydrope: Egregie ſudo. movet, ut aſſeruit mihi vir quidam Religioſus. Aliud, in hydrope.

℞. Decocti milii ad crepatu. cocti ℥iiii. vini albi ℥ii. exhibe calide ægrotanti. vocatur ſyrup. ſancti Ambroſii. Poteſt fieri cum aq. ſudorifica. Aliud.

℞. Sulph. par. ii. nuc moſch. piiij. miſce fiat pulv. detur ℨi. Expertum à Riverio remedium. v. Matricis ſuffocatio. Suffocatio uteri.

℞. Campho. fruſtulum, accenſum in aquam injice, & ſine Aliud.

comburi: de hac aqua, da cochlear unum. Præſtans ait eſſe remedium Riverius: Ego tamen non inveni: Propter fortaſſe cauſarum, & partium ab eis affectarum varietatem. v. cap. de Hyſte. paſſio. lib. 3.

Suffuſio. Ad ſuffuſionem, & maculas tunicæ adnatæ. ℞. Pingued. coturnicis, q. v. miſce cum ſucco quinquef. florem album gerentis, & inde in oculum, applicando deſuper ſtupam, aqua roſ. cum ovi alb. & bolo, imbutam, uſu compertum remed. ab Ottho. Heurnio. v. Cataractam.

Surditas. Ad ſurditatem. ℞. Aquæ vitæ ℥ii. adip. ſerpen. unciam. j. miſce in lagenula, per tres dies dimittendo, deinde guttulam per intervalla in aurem immitte, cotone obturando. valet antiquis ſurditatibus. Liber arcan.

Aliud. ℞. Rad. rapha. ʒiij. rad. ellebo. albi gr. ij. caſto. pyreth. ana ſcrup. ß. Bulliant modice in vino gener. & guttu. i. aut ii. in aurem injiciantur cum ſtylo ligneo Bruele. Hoc remedium expertus ſum in nobili muliere, quæ in febre continua ſurda facta, auditum non recuperaverat, nihil omnino audiens, quæ eodem die quo uſa eſt hoc remedio, æris campani ſonum ſubaudivit, & deinde auditum pedetentim recuperavit.

Suſpenſi. Ad ſuſpenſos, aut ſuffocatos, etiam ſi ſpumam emittant. Da bibendum acetum mulſum cum pipere, aut acetum cum pulvere puleg. vel pipere. Tres ſervatos vidit Chriſtoph. A Vega.

Syncope. Ad ſyncopen ex ſuperpurgatione. v. Hypercatharſis titu.

Tabes. Ad tabem, pulvis Haly tantopere decantatus, à Foreſto emendatus. ℞. Papav. albi ʒiß. gum. tragac. tantundem, ſem. alth. port. melon. cucum. citru. bomba. far. orob. ana ʒiiß. pulv. cancro fluviat. coral. albi uſti, liquir. ana ʒiß. ſacch. penid. ad pondus omnium.

Teneſmus. Ad teneſmum. Fiat ſuffumig. ex thure, & ſanaberis; inquit Matthiolus. v. Podicis dolor. 1. titulum. v. cap. 7. lib. 3. de dyſent.

Aliud. ℞. Juſc. vervec. cum gutt. aliquot olei ceræ, ad drach. j. injiciatur, mirabilis eſt, inquit Hartmannus.

Tertiana. Ad febrem tertianam. ℞. Olei pip. gutt. iiij. myrr. elec. ſcrup. j. Nebulis invol. capiatur, duab. horis ante parox. Si

non

non prima, secunda vice febrem feliciter curat.: ut expertus est Ernestus.

℞. Allii, fuligi. aceti. salis, axung. croci, uniuscujusque parum: Fiat mistu. quæ in parte carnosa. 1. articulat. digiti Medici applicetur; sæpe tollit. Aliud.

Ad testiculorum duritiem antiquam. ℞. Bdel. ammo. serapini in aceto dissoluto. ana ʒiii. mucilag. sem. alth. fœnug. lini, ana ʒi. flor. chamæm. & melil. alth. fœnug. lini, ana ʒi. flor. chamæm. & melil. ana mß. cumini unciam. ß. Tribus ultimis pulver. cum decoc. ficu. multum coctis. fiat catapl. addendo fari faba: unciam ß. Quod est optimum & expertum, compositumque à Bayrio. Testiculo. tumor durus

Ad tineam. ℞. Pulv. torm. bellici. & sulph. vivi, cum oleo antiquo fiat pasta: Qua ex tribus infantibus juniorem curavi, sine ulla repullulatione. Tinea.

℞. Zingib. uncias iii. decoqu. in aceti acerr. ℔ß. & buty. tantundem, quousque acetum sit consump. Deinde contund. & cum butyro fiat unguentum, quo mane & sero tinea unguatur; & intra quatuor, aut quinque dies sanabitur; inquit Liber arcan. Aliud.

Ad tinnitus. ℞. Teneras lauri summit. in vino decoquantur cum nardo indica, & vapor cum infundibulo excipiatur. Multum juvat; Inquit Matthiolus. Tinnitus.

Ad tormina post partum. ℞. Olei chamæ. anethi. & amygdal. dulc. ana ℥ii. sacch. rub. mel. antho. ana unciam i. vitel. ovor. ii. jusc. gallinæ ℔. sem. fiat clyster. Thonerus. Tormina post partum.

℞. Olei amygdal. dulc. exhibe cum jusculo gallinæ. Experimentum Thoneri. Tormina infantium, & aliorum.

Ad tremorem. ℞. Casto. pyreth. cinamo. ana ʒi. pulp. colocy. & serapi. ana scrup. iiij. hieræ pic. ʒii. Cum liquo. conveni. fiat massa; Dosis ʒi. vel scrup. iiij. & sunt mirabiles; ait Bayrius. Interea utendum. ℞. Myrob. nigr. ʒvii. sem. sabinæ ʒii. oliba ʒiv. cyperi, costi, cala. aromat. ana scrup. iiii. Omnia in pulv. redacta, cum passulis fiant formulæ magnitudine nuc. mosch. singulisque matutinis unam sumat; Et est expertum remedium. Tremor.

Ad tumores duros. ℞. Gum. ammo. parum contusi. q. v. pro- Tumores duri.

projice in vas vitreum, ſuperinjiciendo ſucc. cicutæ, & aceti ſcylliti. ana q. ſ. ſtent infuſ. 6. aut 8. diebus. Acc. iterum cicu. ſuccoſæ minutim inciſæ mij. olei amygd. dulc. uncias iii. Coque lento igne ad conſump. fere humiditatis: Colentur, & fortiter exprimantur; adde ceræ no. ℥ii. His peractis coque ammoni. infun. donec diſſolutum fuerit, coletur, & coquatur lento igne ad ſpiſſitudinem. Tandem oleum prædictum cum cera admiſce, & ſemper agita, donec frigeſcant, ſerveturque emplaſtrum in vaſe vitreo. Experimentum Frabricii Hildani.

Aliud, pro hepate. ℞. Conſ. flor. marrub. cum melle paratæ, q. ſ. Capiat mane ægrotus ℥j. per 40. dies, ſuperbibendo parum aquæ ſtillat. ejuſdem marrubii cum radice. Vir nobilis, cui nulla profuerant auxilia, hoc remedio ſanatus eſt, ex duro tumore hepatis; teſte Zacuto. lib. 2. prax. admir. obſerv. 48. v. Lien, & Struma.

Tuſſis. Ad tuſſim à materia craſſa, & frigore. Uteré decocto rad. angeli. præparat humores ad ſpuendum. Matthiolus.

Aliud. ℞. Ziziph. macerentur in ſpir. vini donec valde turgeant. Acc. i. aut ii. mane & ſero mirabilis vis eis ineſt præſervandi à tuſſi Hartman.

Aliud. ℞. Oxymel ſcyllit. olei amyg. dulc. ℥ß. utriuſque ſpecie. diair. ſimpl. ʒj. ſacch. can. ʒiij. olei ani. gutt. v. aquæ hyſſo. & veron. ana ℥iß. Lotichius.

Tympanites. Ad tympanitem. ℞. Empl. de bacc. lau. ſterco. capra. ana ℥iiij. ſem. cumi. & carui. ana ʒiij. olei nard. & rutæ. ana q. ſ. ad malaxandum. Idem. v. Hartman. de flor. tapſi barba.

Ventriculi dolor. Ad ventriculi dolorem. ℞. Nuc. moſch. cinamo. caryoph. mac. galan. ana ʒiß. maſti. ʒvj. cum peſtillo calido fiat Empl. quod eſt optimum, ad dolentem, debilem, & refrigeratum ſtomachum. Liber arcanorum.

Aliud. ℞. Nuc. moſch. decoque in mellis roſ. ℥vj. & aquæ ℥ij. ad aquæ conſumpt. doſis cochlear. iij. jejuno ventriculo: Prodeſt mirifice. Matthiolus.

Aliud. ℞. Tria gr. maſti. devorentur ante ingreſſum lecti: Proſunt mirifice, ex eodem Matth.

Aliud. ℞. Olei amyg. dulc. recen. ʒiij. ſyru. papav. ʒiiß. philo. ʒß.

vini

vini malv. ℥ij. Fiat potio; qua æger multum levatus eſt à dolore ſtomachi, unaque capitis, cum diarrhœa, & ſiti; inquit Lotichius. v. Stomachi dolor.

Ad ventum utero incluſum. Acc. nucem moſch. non vitioſ. divide in quatuor partes; projice unam ſuper carbones accenſos, & fumum excipiat mulier per infundibulum terque repete. Hoc remedio, Bernæ mulierem juvenem curavit Hartmannus. Ventus uteri.

Ad vermes fugandos, & enecandos: decoque in aqua argentum vivum, & bibat ægrotus de hac aqua. Innoxio potu eos enecat; ait Helmontius. Quod expertus ſum. Quidam argentum vivum in cochleari ferreo ad prunas calefaciunt, & candens in aquam projiciunt. Quidam plumbum liquant, & liquatum in aquam projiciunt, quæ eſt pro potu ordin. Vermes.

Ad verrucas. Acc. talpam viventem, per medium incidatur, & cum ſanguine manus fricentur, & ſuperponatur. Exper. ab homine mihi notiſſimo remedium. Verrucæ.

℞. Cineres cort. ſalic, cum aceto mixti ſuperponantur, & ſanabuntur, Inquit Matthiolus. Aliud.

℞. Chelid. majo. folia; contunde, & applica. Hoc multoties expertus eſt Zacutus. Aliud.

Accipe ſpeculum ardentem: congrega radios lunæ; & eas ſimileſque excreſcentias irradia, donec frigus ſentiatur: Sponte evaneſcunt; Inquit Helmontius. v. remed. de pomis, pagi. 125. n. 27. notatu dignum, apud eumdem. Aliud.

Ad vertiginem. v. remedium Incubi in litera J. Et remedium in lienis tumore ultimo deſcriptum. Vertigo.

Ad veſicæ dolorem qui non eſt à lapide. v. remedium truncorum fabarum, in litera R. Veſicæ dolor.

Ad lapidem veſicæ. ℞. Pulv. Oniſcor. ſeu porcellorum ʒß. uſque ad ſcrup. iiij. aquæ vitæ ʒj. uſque ad ʒiiij. juris cic. rubro. ℥j. Miſc. hanc. mixtur. exhibe totam ſingulis diebus mane, quinque horis ante paſtum; Injiciendo ante ſumptionem, enema emolliens, & lene, niſi alvus ſit libera. v. reliquum curæ apud Hartmannum. titulo. Calculus veſicæ, in pract. chymi. Et in comm. baſili. chymi. Crolii. in nephriticis. Veſicæ lapis.

Vires instaurans.

Ad vires instaurandas. ℞. Jusculi q. s. vitel. ovo. n. ii. vini alb. parum cinam. & sacch. q. s. misce. Valleriola. Utitur etiam aqua cordiali.

Visus debilitas.

Ad visus debilitatem. ℞. Suc. fœni verb. chelido. ana uncias. iii. capi. hirundi. n. ii. mellis Opti. uncias. iiii. urinæ pue. impub. q. s. aqu. fœnic. fraga. beton. ana uncias. ii. folior. rutæ mß. Fiat aqua per destillat. De qua injice aliquot gutt. in oculum ituri cubitum.

Aliud.

℞. Tuth. præp. aloës socoto. ana ʒiii. sacc. can. uncias ii. aq. rosa. uncias. ii. vini albi genero. uncias. vi. Omnia inf. in vase vitreo bene obtu. per mensem ad solem, movendo semel, aut bis in die. Gutta i. aut ii. mane, & sero, oculis immitte. Ex consultatione pro Imperatore, qui visum fere amissum recuperavit.

Aliud.

℞. Ligni sancti rasp. ℔i. salsæ par. ℥ii. cort. ejusdem lign. ℥iii. aquæ fon. & vini ana ℔v. mellis opti. ℔ii. rutæ, eufra, chelid. ana miß. cina. & sant. citri ʒiii. folior. sennæ ℥ii. Fiat syru. secundum artem ex colat. Dosis cochlear. ii. aut iii. quolibet mane vacuo stomacho. Cardanus. Hoc remedium commendat Greg. Horstius lib. 2. de sanit. tuenda. Ex residuo decocti, fit potus ordinarius in eadem quantitate aquæ, & vini.

Ulcus.

Ad ulcera antiqua, emplastrum mirabile, & in tibiis, mammis & aliis in locis. Secretum cujusdam familiæ, mihi communicatum.

℞. Beto. agrim. verb. niceti, pimpin. fabæ cras. mors. galli. flor. purpu. gerentis; ana miß. Parum contu. bulliant in vino lento igne, ad mediæ par. consumpt. vase satis capaci, & obturato; deinde per diem relinquantur, parumque postea igne lento excalfacta exprimantur, & per cetaceum transmittantur deinde bulliant in cacabo igne lento, injiciendo ceræ frustulatim incisæ ℔. sem. semper agitando, donec liquefiat: dein immitte resinæ pini albæ in pulv. redactæ ℔i. semper agitando. Et postquam parum bullierint, adde mastich. pulv. ℥i. movendo per semiquadrantem, & ab igne remota terebinth. ℥. iii. qua liquefacta, fiet emplastrum.

Ad ulcera colli vesicæ. matric. mentulæ. v. titulum Matricis ulcera.

Ad

Ad vocis amiſſionem. ℞. Suc. menthæ, diſſolve cum aliquot caryophillis, & da bibendum. Vir religioſus. Vocis amiſſio.

Ad vomicam pulmonum. ℞. Rad. aperie. ℥ß. cicer. rub. ℥ß. ſemi frigid. majo. ana ʒi. ſem. apii. & petroſ. ana ʒß. ſcabio. ceterac. bothrid. cap. vener. ana mi. Fiat apoz. Horſtius ſenior. Vomica pulmonis.

Ad vomitum. ℞. ſalis abſyn. card. bened. pelliculæ interi. ſtoma. gallinæ ana gr. iii. lap. bezoar. gr. v. marg. præp. tantumdem. cape cum aqua menthæ criſpæ. Interea applicetur cruſta panis toſta aceto irrorata, & pulv. maſt. & nuc. moſch. probe aſperſa. Lotichius. v. Enarra. 1. lib. 3. cap. 7. de dyſent. Vomitus.

℞. Rhab. elec. ʒii. rhapont. ʒi. aloës hep. per. noctem ſuc. roſa imbibitæ ʒiß. roſ. ſcrup. i. maſti. ſcrup. ii. criſt. præp. ſcrup. ß. myrob. citrin. ſcrup. ii. cinam. & gum. arab. torreſ. ana ſcrup. i. cum ſyr. myrt. fiat maſſa pilul. de qua ii. capiat quolibet mane. Expertum à Zacuto remedium, aliis multis fruſtra tentatis. Aliud.

℞. Picis part. iiii. olei cydon. pi. Fiat dropax, quod eximie ſiſtit vomitum; Inquit Bruele. v. ſtomachi dolorem. Aliud.

℞. Aquæ menthæ ℥ii. ſemel, atque iterum ſume. Enormes ſiſtit vomitus, ait Hartmannus; Et quod ſucc. cydonior. crudi cochlear. i. miraculoſe eum ſiſtit; Et lauda. opiatum, ubi alia nihil profuerunt. Ego ſuc. cydo. expertus ſum. Aliud.

℞. Aquæ ſtill. urti. major ℥vi. ſpir. vitrio. q. ſ. ad largam aciditatem. Mirifice reſtringit; teſte Hartmanno. Aliud ad ſangu. vo.

℞. Pulv. rad. azari, à ʒß. ad ſcrup. iiii. Capiat cum hydromel. aut oxymelite. Vomitorium.

℞. Decoc. rad. azari, aut ſeminis, ℥iiii. Propinetur poſt cibos pingues, & liquidos, eoſque diverſos. Rondeletius, in Iſchiade. Aliud.

℞. Olei amyg. dulc. ℥iii. Cape cum juſculo. Ter exhibuit Thonerus in febre maligna, ſemper cum levamine. Aliud, & Icne.

Ad ardorum urinæ. v. Dyſuriam. Stranguriam. Et obſervat. 4. lib. 5. cap. x. Urinæ ardor.

Ad urinæ difficultatem, ſeu dyſuriam. Utitur Helmontius ſpir. ſalis hiſpalenſis, quolibet mane, cum vino pridie ex vaſe deprompto. Quo non ſolum mortales ſenum ſuſtuliſſe ſtrangurias Urinæ ſuppre.

guriâs affirmat, ſed & lapides in veſicam delapſos, qui mora grandiores facti exitu prohibebantur, extenuaſſe, & ad exitum præparaſſe. v. pagi. 702. n. 28. v. cap. de lapi. veſicæ.

Urinæ ſuppre. Ad Provocandum urinam. ℞. Sem. lithoſp. ℥i. folior. Lamii mi. Infun. in aquæ biſm. q. ſ. Forti expre. facta, diſſol. ſyru. altheæ ℥ii. Fiat julep; capiat hora ſomni. Mane autem facto ℞. Succ. fol. pariet. ℥iii. clarifi. & cum ſyru. de althea ℥ii, fiat julep., & capiat. Interea ℞. Olei amygd. dulc. pro litu perinæi. Hoc remedio, urina 8. dieb. ſuppreſſa, proſiliit.

Aliud. ℞. Salis ex truncis fabar. confecti gr. viii. Cape cum aliquo liquo. convenienti. Quod ſi ſal non ſit in promptu; fiat lixivium clarifi. ex cineribus, & ℥vi. cum ſyr. de alth. ℥i. capiantur.

Aliud. ℞. Syſimb. aquat, cort. rad. raph. & petroſ. ana mß. contundantur, & cum butyro recenti ℥ii, & pauco vini fiat catapl. pectini calide applicandum. Matthiolus.

Aliud. ℞. Gum. ceraſor. utere cum vino albo. a proprietate, expellit quod eſt in meatu urinario: Inquit Bayrius.

Aliud, ex grumo ſan. ℞. Coag. lepor. ʒi. coag. hœdi ʒß. aquæ rad. aperienti. ℥v. ſyru. cap. vener. ℥i.: Fiat potio. Interea foveantur pubes & inguina; præcipue autem interfemineum, aceto acerri. calido; vel ex eo fiat inſeſſio. Experim. Zacuti, cap. de epilep. Quam grumus ſanguinis urinas intercipiens efficiebat.

Uteri hydrops. Ad uteri hydropem, cujus cauſa eſt vitium alicujus viſceris; pulvis cachecticus poſt purgat. antimoniales, omnem paginam abſolvit: Si vero cauſa hydropis eſt à ſero è vena cava defluente, ſpecificum eſt martis vitriolum. Doſis gr. i. cum ii. ſacch. ex vino, aqua arthemi. aut matric. ſumptum per 20. & 40. dies veſperi ante cibum, donec ceſſet affectus, valet etiam ad uteri ſuffocationem. Hartmannus.

Aliud. ℞. Cort. rad. ruſci; Infu. copioſe in aqua, & mane, & ſero, potetur per ſe, & cum vino, ex eaque fiant juſcula, aliique cibi, & panis paretur. Unius menſis ſpacio curatæ ſunt duæ mulieres referente Bauhino, ex Monſpelienſi Chirurgo Cabrol. qui ad hydropem tantum propinabat. v. cap. de ruſco Bauhini in hiſt. plant. to. 1. pag. 182. 1. part.

Uteri ſuffocatio. Ad uteri ſuffocationem. ℞. Aquæ de meliſſa compoſitæ,

2.

2. aut 3. cochlearia: vel ſpirit. matricalis campho. gut. 6. aut vij. cum aqua meliſſæ: Experim. Toneri, qui has compoſitiones in calce ſui libri de obſerv. deſcribit.

℞. Empl. facti ex galb. & tacama. q. ſ. applicetur infra umbilicum. Idem. Aliud.

℞ Agar. electi ʒiij. elate., & eſulæ præp. ana ſcrup. ß. ſpicæ nar. maſti. roſ. rub. cinamo. ana ʒß. aloës ʒiß. irid. floren. ſcrup. j. caſto. ammo. galb. ſagap. ana ſcrup. ß. myrr. cro. ana ʒj. ſtyb. præp. ſcrup. j. cum ſuc. matric. merc. & aqua vitæ; fiat maſſa pilul. De qua unam, aut alteram capiat per menſem, trib. horis à cœna. Inter tot præſidia, hoc unum habebat Zacutus familiare, & probatum ad præſervationem. Aliud.

Ad uteri procidentiam; utere emplaſto Zacuti, deſcripto lib. 3. prax. hiſto. in obſerv. cap. 13. Quod pectini, & lumbis impoſi. mirifice uterum roborat, confirmat, humiditates exſiccat, & retinet in ſuo loco. Multa eſt, ut illi mos eſt, hujus emplaſtri partiaria materia, ideo remiſi ad ſuum Authorem, qui de eo ait ſe firmum habere experimentum. Uteri procidentia.

Ad relaxationem uvulæ. ℞. Aquæ plantag. & equiſeti ana ℔ß. roſa. cor. granat. ana pi. ſem. cydon. ʒi. Fiat decoct. diſſol. diamo. & dianu. ana ℥iß. ſyru. de pap. & mel. roſa. ana ℥ß. ſuc. granat ℥i. Fiat gargar. ſæpe probatus à Lotichio. Qui de eo tepide jubet aliquando bibere; Et pulv. nidi hirundinum, cum fari. ſem. lini cocto in formam cataplaſmatis, collo circumpoſito, multos curavit. Uvulæ relaxatio.

F I N I S.

EPITOME
DE NATURA
ET VIRIBUS AQUARUM ET THERMARUM BARBOTANENSIUM IN COMITATU AUSCITANENSI, SEU D'ARMAIGNAC.

Olim idiomate gallico, *à* NICOLAO CHESNEAU *Massiliensi*, *Doctore Medico*, *conscripta*; *nunc vero*, *propter doctrinæ conformitatem*, *ab eo latinitate donata.*

AD LECTOREM.

IAM pridem adhuc Medicinæ candidatus, degens per biennium juxta Thermas de Barbotan; frequens eram in castello, sæpissimeque differens cum Domino loci, de earum natura, & viribus, suadebat ut de illis aliquid scriberem; Cujus voluntati satisfacere volens, propter ejus singularem in me benevolentiam, studiose in posterum sollicitus fui, in indagandis omnibus, quæ ad harum Thermarum, & ejus aquæ notitiam, pertinere videbantur; sive destillando; sive sabuli, ubi fontes passim scaturiebant, accurata inspectione; sive cum iis, qui ad eas ab aliquo affectu liberandi veniebant, confabulatione. Quibus absolutis, cœpi libellum conscribere de natura, & proprietatibus harum Thermarum, gallico idiomate exaratum. Nunc absoluto meo opere de observationibus Medicis, in quo pasim aquæ thermales præscribuntur, & balneo, & potu; operæ pretium duxi, ad ejus calcem, hoc Compendiolum latinitate donatum apponere; in quo omnia quæ ad potum aquarum mineralium requiruntur, & quæ ad usum Thermarum, dum pro balneo adhibentur, necessaria sunt, accurate descripta inveniuntur. Vale.

EPI-

EPITOME

DE NATURA ET VIRIBUS AQUARUM ET THERMARUM BARBOTANENSIUM.

Caput Primum.

De Elementorum excellentia.

PERA Domini ſine delectu conſideranti, licet mirabilia, ut ait Propheta, appareant omnia; Inter ſe tamen collatis, & uno quoque ſingulatim accepto, videbitur in quibuſdam magis, quam in aliis ſe admirabilem præbuiſſe; Ita ut nemo ſit, qui non agnoſcat intelligentia donatum, ceteris ea carentibus longe præſtare; ſicut & viventia non viventibus; hoc tamen ordine ex Galliæ Apoſtolo, ut infimum ſupremi, attingat ſupremum infimi: Unde unum & idem opus, reſpectu quorundam, vile, & abjectum videbitur; cum aliis tamen collato, præcipua quædam ab Authore ſuo accepta, invenientur in eo. Quemadmodum ſi quis vellet conſiderare elementa, habita ratione intelligentiarum, quanto inferiora adverteret; è contra autem, quanto ſublunaribus ſuperiora inveniret; etiam, auſim dicere ipſis viventibus; licet ex Philoſophorum doctrina, minimum ex viventibus, perfectius ſit ceteris non viventibus. Si enim conſideretur natura elementorum, quæ ex ſe eſt incorruptibilis; quis viciſſitudini, & omni ſubditæ corruptioni non anteponet? Illa firma eſt, & ſtabilis; hæc mutationi ſemper obnoxia, & perpetuo caduca. Præterea ſi entia quo ſimpliciora, tanquam perfectioni magis proxima, nobilitate antecellunt iis, quæ ſunt magis compoſita: Quis inter ſublunaria, primum locum non dabit elementis; cum per antonomaſiam, quatuor corpora ſimplicia vocentur. Deinde quid ſuper terram, quid in aëre, quid in terra pulchrum, & oſtentatione dignum eſt, quod elementis acceptum non referatur? Unde tot qualitatum varietas, in coloribus, odoribus, ſaporibus, & aliis, niſi ex

D. Diony. lib. de cœli hierar.

mistione substantiæ, & qualitatum elementorum? Ita ut nihil in sublunaribus admiratione dignum sit, quod à quatuor his principiis non sit derivatum; Imo ipsi cœli, flos elementorum vocantur ab Aristotele. Corpus etiam nostrum, quid non habet ex elementis, præcipue ex eorum sententia qui asserunt elementa esse in mistis secundum suas substantias; numquid ex ipsis componetur? sicut & præcipuum animæ instrumentum, quo ipsa indiget ad ipsum informandum; materia ex qua componitur, dilucide id ostendit, præter communem consensum eorum, qui de spirituum generatione, scripserunt: Quod perpendens, non miror Galenum dixisse: Mortalem speciem animæ, non solum sequi temperamentum, sed etiam ipsum esse temperamentum. Temperamentum, quod non vult consistere in solis qualitaribus, ut quidam imaginantur, sed, ut ait paulo inferius, ex commoderata aëreæ, igneæque substantiæ mistione consistens. Ex illius itaque sententia, sublunaria omnia, licet viventia, præter hominem, qui inter ea non recensetur, nihil habebunt, quod aliquid supra elementa illis tribuat, nisi ea quæ ab ipsis elementis mutuata sunt.

Caput II.

Aquam ceteris elementis longe præstare.

Si quis elementi alicujus excellentiam, ex ejus situ ducere vellet; primus gradus sine dubio, igni esset tribuendus, tanquam in superiori loco posito ut creditur: Sed hunc elementorum ordinem, aliis de causis factum esse, existimantibus, alibi quærendum est, unde habeat aqua, quo ceteris elementis præstare dicatur. Nam si ignis contiguus fuisset terræ, quomodo adusta dedisset fructus? quomodo etiam animalia gradum firmassent super eam? Præter hæc, ut ait Sapiens. Ita Deus res ordinavit, ut unum sit contra unum, & duo contra duo; Ideo rerum ordo, & conservatio postulabat, ut frigidum, opponeretur calido, & sicco, & quod intense humidum erat, sicco incumberet: ut unumquodque melius se tueretur, & qualitatibus sibi contrariis resisteret; eo quod

Frigida cum calidis concertant, humida siccis.

Propterea ignis calidus in summo, & siccus in remisso, positus est

eſt ſecundum lunæ ſpheram, quam adurere non poteſt; inferne habuit juxta ſe aërem, qualitatibus illi contrariis donatum, eſt enim aër, ſecundum opinionem veritati magis conſonam, etiam ex noſtro Galeno, frigidus in ſummo, & humidus in remiſſo, ut igni poſſet reſiſtere, & duo eſſent contra duo. Cum igitur expoſitione elementorum; non arguatur eorum prærogativa; oportet, ignorantes, ut ait Ariſtoteles, ultimas rerum differentias, ex aliis inquirere fontibus; ex proprietatibus ſcilicet, & vario uniuſcujuſque uſu: Quæ quidem proprietates, & uſus, facile nobis demonſtrabunt, aquam inter elementa, præcipuam æſtimationem ſibi vendicare. Primo quidem, omnium elementorum maxime eſt aqua neceſſaria, ad vitam animalium; nullum eſt enim quod ea carere poſſit: Multa ſine terræ adminiculo vivunt; multa non indigent reſpiratione; In igne vero nihil ſine deſtructione manere poteſt. Poſſem hic quaſdam Plutarchi rationes afferre, ſuper quæſtione: Utrum aqua ſit igne magis neceſſaria? Quia autem utrinque allatis rationibus, dubium lectori ſolvendum relinquit, harum narrationi ſuperſedebo, ſequentes tantum addens, ut concludam in gratiam elementi noſtri humidi. Prima eſt, aquam omnium viventium eſſe procreatricem; ſecundum illud Geneſ. 1. Producant aquæ reptile, & volatile ſuper terram. Et Geneſ. 2. Nondum germinaverat terra virgultum, quia nondum pluerat Dominus ſuper terram. Quod quidam antiqui Philoſophi agnoſcentes, arbitrati ſunt aquam omnium rerum eſſe principium, ſecundum antiquitatis oraculum.

Ὠκεάνον δὲ θεῶν γένεσιν καὶ μήτειρα θέτιν.

Secunda ratio quæ aquam præ ceteris elementis commendabilem facit, hæc eſt, quod electa fuerit ut inſerviret baptiſmatis Sacramento, ſine quo nulla ſalus; ex quo uſu dilucide oſtenditur, aquam aliquid peculiare habuiſſe, ut ipſa ad hoc opus ſola adhiberetur. Prætermitto aquam luſtralem Eccleſiarum; Sicut & quod Antiqui capillos ſuos fluminibus conſecrabant, hoc uno ſolo contentus; Non eſſe mirandum aquam tot habere prærogativas, cum Geneſ. 1. habeatur, quod Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

CAPUT III.

De mirabilibus quæ de aquis prædicantur.

Natura ita se in operibus suis commendabilem præstitit, ut acutissimi Philosophi eorum causas indagantes, defecerint in cogitationibus suis; ita ut quidam præcipites se dederint in mirabilia quæ scrutabantur, ut ab his exciperentur quæ concipere non potuerant. Nam sive in considerandis quæ sursum conspiciuntur versetur animus; sive super terram divertatur; sive his quæ in aquis accidunt distineatur, tot occurrent illi admiratione digna, præcipue in hoc ultimo, ut omne quod scriptum est de aquis stupendum, volumen non caperet. Q. Curtius narrat de quodam fonte, qui oriente sole tepidus est, frigidus evadens circa meridiem; deinde paulatim calorem accipiens effervescit in media nocte. Theophrastus ait de flumine Crathis, quod boves, & verveces potantes dealbat; quod etiam accidit hominibus. Scribit Seneca de fluvio Linceste quod si quis nimis sitiens de eo bibat; tanquam vino sepultus inebriatur. Legitur etiam stagnum esse in Media, supra quod liquor quipam innatat, ex quo si quis ungatur, flammas concipit, si ad ignem accedat: Hic liquor ille est, de quo loquitur Seneca in tragœdia Medeæ, quem illa adhibuit, ut Jasonis amasiam flammis conceptis de medio tolleret, consulens ei astute, ut diis in templum victimas oblatura discedens, floream corollam gestaret, hoc liquore inunctam. Libro ultimo de bello Judaïco Josephi, scriptum reperitur de fluvio Sabatico, qui abunde sex diebus hebdomadæ suas aquas tradit; die vero sabathi, eas omnino retinet, ita ut ejus alveus appareat siccus. Prætermittam hîc quod dicitur de quadam Arcadiæ aqua, quæ esset ebriosis valde idonea, in quam si quis immergatur, nequidem vini odorem ferre poterit. Tacebo quoque vim mortiferam aquæ, in regione Leontinorum, de qua si quis biberit, statim moritur; sicut & de quodam stagno versus Sauromatas, quod aves nequidem transvolare possunt. Nunquam demum finem facerem, si quæ de aquis prodigiosa narrantur scribendo persequi vellem; Plura tamen scire volentibus, ad Senecam, & Plinium remittens, aliquid dicam de aqua probatoria Judæorum, qua ute-

Lib. 4. de reb. gest. Alexan. mag.

Lib. 7. cap. 14.

utebantur etiam quidam Christiani, ipsis ex decreto Stephani v. interdicta: Habebant enim Judæi librum, seu schedulam zelotypiæ, in qua Pontifex execrationes quasdam scribebat, easque postmodum in aquam quamdam amaram radebat, & abluebat, mulierique de cujus fide maritali servata vir dubitabat, potandam exhibebat; quæ quidem si esset innocens fœcunda reddebatur, nihil nocumenti ex ea accipiens: Si vero adultera, statim post exhaustam aquam, ipsius oculi contorquebantur, & toto corpore ad genua complicabatur, ac tandem post diros viscerum cruciatus, media disrumpebatur, toti populo præbens exemplum; ut habetur in sacris literis. Nume. cap. 5.

CAP. IV.

De aquarum differentiis. Lib. 43. à titu. 11. ad 21.

Aqua apud Jurisconsultos, cum Ulpiano in Digest. Alia est viva, alia stagnans: viva, alia est perennis; & hæc dividitur in fontes, puteos, & flumina: Alia est temporaria, quæ non omni, sed certo quodam anni tempore fluit, ut aquæ pluviæ, & torrentes. Aquarum stagnantium quinque sunt genera; scilicet, lacus, qui pro maxima quantitate sumitur aquæ stagnantis: Secundo stagnum, quod minorem quam lacus habet aquæ quantitatem. Tertio fossa, quæ in longum quiescentem aquam continet. Quarto est piscina, quæ piscibus servandis est instructa. Et quinto cisterna, quæ aquam stagnantem à pluviis acceptam continet. Ex his omnibus aquis, sanitati magis conducibilis, est quæ à fonte perenni effluit. Ad hanc maxime accedit aqua fluminum, præcipue cum purificata bibitur; quemadmodum in Egypto fit, & in pluribus urbibus, quas fluvius Rhodanus alluit; propterea vocantur Rhodani potores: juxta illud Poëtæ. Horatius.

——me peritus
Discet Iber, Rhodanique potor.

Aqua cisternæ, quæ à pluribus præfertur fluminum aquis ordine, tertia est; Oribasius enim, ait pluviales aquas leves esse, subtiles, & puras, gustuique dulces, citoque calorem, aut frigus concipere, res etiam quæ in eis coquuntur, brevi tempore elixari; quæ omnia bonitatem aquæ, qualiscumque sit: Excollect. ex Rufi. commen. de aquis.

ſit, oſtendunt: Galenus tamen lib 4. de tuen. valet. eas nullo modo approbat; Quia autem Hippocrates lib. de aëre, loc. & aqu. optimas vocat, dicendum eſt Galenum loqui de iis quæ idoneo tempore non colliguntur, & cum delectu, rejicientem eam, quæ à ventis excitata tempeſtate decidit, quæ nihil valet ad potandum, ut ab eo ſcriptum habetur Commen. in. lib. 6. Epide. præcipue quæ ex glacie, & nive liquatis fiunt, quæ loco citat. pernicioſæ vocantur ab Hippocrate; non laudante, ut opinor, niſi quæ decidit quieto cœlo, præcipue autem æſtate, & cum tonitru ſine procella: Quod confirmatur ab Oribaſio, dum ait: Ex pluviis autem aquis, æſtiva, quam horæam vocat Hippocrates, quæque ex tonitru fit, præſtantior eſt, quam quæ nimbis eſt demiſſa: Quare non eſt tantopere laudanda ciſternarum aqua, niſi ſtudioſe colligatur, ex dictis minus præſtat, tanquam gravis, & imbecillum ſtomachum lædens, ſua frigiditate difficilis alterationis. Quantum ad aquas lacuum, & quliſcumque generis ſtagnantium, piſcibus alendis, & aliis uſibus potius ſunt relinquendæ, quam ad potum adhibendæ. Nunc autem, cum de aquis quæ magis potui conveniunt diſſeruerimus, fontiſque aquam aliis præſtare dixerimus; reſtat demonſtrandum, quibus notis melior aqua fontis dignoſcatur: Quarum prima deducitur ex Hippocrate, dum ait, quod Aqua quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leviſſima. Præcipua enim nota potabilis aquæ, levitas eſt; quod ad literam non eſt accipiendum, ut vulgus hominum, & quidam Medici faciunt, qui aquæ bonitatem alicujus fontis agnoſcere volentes, libra, aut ſtatera, experiuntur. Nam quemadmodum cibus aliquis, dicitur eſſe gravis ſtomacho, cum ab ipſo moleſtatur, licet pondere ſit leviſſimus, ut fungi: ſic cum ab aqua epota, nihil moleſtiæ percipit ſtomachus, inteſtina cito pertranſeunte, ſine torminibus, & flatuum generatione, hæc aqua dicitur leviſſima, quia ejus frigiditas cedit ſtatim calori ſtomachi, unde dicitur ab Hippocrate cito calefieri. Secunda nota quam debet habere aqua fontis, ut inter optimas recenſeatur, hæc eſt, ut omnis qualitatis ſit expers: Non ſolum quæ guſtu percipiuntur, ſed & odoratu, puraque ſit, & limpida. Tertia eſt ut ſit frigida æſtate, & calida heyme. Ultimum vero, ut

Apho. 26. ſect. 5.

ut fontis ſcaturigo ſit verſus orientem, qua parte diebus æſtivis ſol oritur, & colle terreo potius fluens, quam ex ſaxoſo, quia ſaxa crudum quidpiam aquis impertiunt, & lapidis in quamdam naturam, in corpore noſtro convertibile. Quare quæ ſupradictis dotibus invenientur dotatæ, his utendum, tanquam in ſupremo gradu exiſtentibus: Nam quæ fluunt ad ſeptentrionem crudiores ſunt, multoque magis quæ vergunt ad occidentem, eo quod ſol oriens, fontem ejus non reſpiciat, niſi cum jam multum provecta eſt dies, unde locus, non ita cito à vaporibus nocturno frigore depreſſis liberatur, non adeo ſalubris exiſtit locus nec fertilis, ut ille qui reſpicit orientem, aut in planitiebus poſitus: Aquæ vero quæ ad meridiem fluunt propter ſolis moram nitroſæ evadunt, & quod ſubtilius eſt evaneſcit: Quod ratio eſt cur Oriſibaus dicat: Aquas quæ ad meridiem fluunt, non laudo. Sequens in hoc Hippocratis authoritatem, qui eas ultimo loco collocat, & peſſimas vocat. Lib. de aer. loc. & aqu.

CAPUT V.

Multi nimia curioſitate ducti, in indaganda ignis ſubterranei cauſa, imprudenter ad loca, in quibus illa latere credebatur, accedere volentes, ſpreti periculi pœnas, morte luere coacti fuere. Sic Empedocles, cum paulo propius ad montem Ætnam acceſiſſet, & Plinius ſecundus ad montem Veſuvium, poſteritati monumenta fuerunt, vitam cum morte commutantes, id deplorandum audaciæ, & temeritatis pignus; licet tamen præ oculis hæc habeamus exempla, nequidem ab indagatione cauſæ deſiſtendum, cujus interventu Aquæ Barbotanenſes, & aliæ ejuſmodi incaleſcunt, etiam ſi eſſet ab igne accenſo, ut quidam putant, cum antidotum propius ſimus habituri; adde quod nobis res erit cum aquis alterius generis, quam cum illis de quibus egimus cap. 3. Quarum quædam, ſolis vaporibus mortem inferunt: Aliæ quibus inuncti flammas concipimus: Aliæ vero quæ potæ, inſcios toxico inficiunt: Tantum abeſt ut hoc efficiant, quin potius in pluribus morbis profligandis uſu recipiantur. Quod autem nos magis in admirationem rapit, calor eſt perpetuus iſtarum aquarum, unde is oriatur, &

De cauſa perennis caloris aquarum mineralium.

quænam ſit proxima ejus cauſa. Qua de re, tam variæ ſunt ſententiæ, ut admodum ſit difficile, certum quidpiam de hoc pronunciare. Quidam crediderunt ventos in locis ſubterraneis incluſos, cauſam eſſe ejuſmodi caloris: Quod de ſimplici calore ſtare non poteſt, licet cum ignis eſt accenſus, tanquam flabellum eum ventilando excitent, eoque modo cauſa eſſe poſſint, non autem de calore ſine igne accenſo. Alii aſſeruerunt ejuſmodi calorem accidere ex colliſione aquarum inter ſaxa. Quibuſdam viſum eſt radios ſolares illud præſtare: Aliorum fuit opinio lapidibus calcariis aquas incaleſcere. Quidam denique paulo melius philoſophantes, continui caloris aquarum ejuſmodi mineralium, cauſam eſſe ignem ſubterraneum accenſum ſtatuerunt: Quæ quidem omnes opiniones, præter hanc de ignibus accenſis, licet falſam, multis in locis, ita ſunt à veritate alienæ, ut rudes, & imperiti de hoc judicium ferre poſſunt: Qua propter in iis refellendis non morabor, ſed tantum in ea quæ ignes ſub terra accenſos, aquarum mineralium calorem perpetuo fovere contendit. Quod mihi ſemper impoſſibile viſum eſt in aquis mediterraneis, licet quidam Neoterici poſt Empedoclem, & alios, hanc tueantur ſententiam: Quoniam hoc repugnat hujus elementi naturæ, quæ eſt libertatis amatrix, ita ut ſi coerceatur, prorumpat cum horrendo ſtrepitu, qualis in tonitru auditur, cujus fragor tantum hominibus incutit timorem, ut crediderunt Antiqui, hoc fieri non poſſe, niſi à potenti Jovis manu, unde Poëtæ ſemper tonantis epithetum illi tribuerunt.

Vitruvi. l. 8. Apul. de mundo.

Agrico. Pontan.

Cœlo tonantem credidimus Jovem.

Horat.

Et alius.

Soror tonantis, hoc enim ſolum mihi nomen relictum eſt.

Seneca. Tragi.

Ab igne etiam, ſi ſub terra ſubito accendatur, urbes integræ evertuntur, ut quondam Tantalis, urbs ſpecioſa, & divitiis affluens, Sypilo Magneſiæ urbs in Regno Neopolitano, cujus abyſſus odorem ſulphuris exhalabat, ut mihi anno 1628. narratum eſt à quibuſdam Italis peregrinantibus, hunc libellum tunc conſcribenti. Credendum itaque materiam alendæ flammæ idoneam, ea concepta, alere non poſſe, quin vel extinguatur, ſi coërceri poſſit, aut impetu facto terram concutiat, mon-

monteſque interdum, & urbes evertat; ita ut ignis ſub terra accenſus, nullam ſubſiſtendi rationem habeat, ſine ſpiraculo. Quemadmodum apparet in locis, de quibus Plinius ſcribit lib. 2. cap. 106. In quibus ignis ſemel accenſus ſpiraculum habere debuit, ut ſe oculis manifeſtaret, adeo aëris fruendi deſiderio tenetur: Quod cum non accidat in omnibus fere locis, in quibus aquæ thermales conſpiciuntur; coactus ſum fateri, ejuſmodi aquas incaleſcere, materiæ alicujus ſulphureæ beneficio, potius quam ignibus ſub terra accenſis. Ut colligitur ex Ariſtotele, Seneca, Plinio, Claudiano, & Albert. Magno. Quamvis enim concederem ſubterraneos accenſos ignes, uti ſunt in aliquibus locis: Vellem ſcire quodnam eorum ſit pabulum, an aliud ſit à materia ſulphurea. Quidam Neoterici, ne inviti cogerentur abire in ſententiam eorum, qui ſulphuris fodinas, & aquarum mineralium calorem fovere, & ignibus accenſis ſubterraneis, ubi ſunt, pabulum ſuppeditare affirmant, alium ſubſiſtendi modum ignibus comminiſci voluerunt; ſed in vanis perquiſitionibus laſſati, dixerunt ignes ſubterraneos modo ineffabili conſervari, Deo in hoc oſtendere volente, quam mirabilia ſint opera ejus. Egregii ſane Philoſophi, in hoc ſtantes, ut opera arcana naturæ, ejus Authori referant: Neſcire, ut ait Fracaſtorius univerſaliſſimas cauſas ignavi & ruſtici ingenii eſt, medias vero inquirere, & ad proprias niti quantum homini datum, Philoſophi certe eſt. Nihil igitur in viſceribus terræ inveniri poteſt, alendo igni ſubterraneo idoneum, niſi materia ſit quædam ſulphurea, ut deducitur ex Plinio, & aliis qui hac de re ſcripſerunt: Neque alia inveniri poteſt materia, quæ non ſit pinguis & oleoſa: Nam ſulphur, ut ait quidam ex noſtris, terræ adipem, ſeu oleum appellant, quicumque metallorum naturas perſcrutantur: Quapropter Chimici affirmant ſulphur ſemen eſſe maſculinum, & primum agens, in metallorum generatione. Si igitur ſulphur, ſeu materia pinguis & oleoſa, ut naphta, & bitumen, ſunt ſolum idonea, ad ignis ſubterranei pabulum, nullæ erunt aquæ thermales ſine ejus materiæ beneficio. Præterea ſi ex igne accenſo aquæ incaleſcunt, oportebit hæc loca ſpiracula habere, ut ignis accenſus beneficio aëris fruatur, ſine quo conſervari non poteſt. Quare

Lib. de propri. elemen. Lib. 3. natu. quæſt c. 54. Lib. 35. natu. hid. cap. de ſulphu. Juſtin. lib. 4.

Cap. de ſulp. Virgil. in Æthna. Ovid. 15. Metam. Claudi. de rap. Proſer. Matthiol. cap. de ſulph. Senec. cap. de pumi.

re in omnibus locis, in quibus thermales aquæ ſcaturiunt, ubi ignis accenſus non apparet, dicendum eſt ejuſmodi aquas, ſulphuris fodinæ benificio incaleſcere, quod ſine ignibus accenſis, id poteſt efficere; tam vehemens enim calor, ut ait Matthiolus, cap. de ſulph. in ipſius fodinis percipitur, ut oporteat eas eſſe in luce, & in aperto; alioquin odor fœtidus, & calor vehemens, metallicos foſſores præfocaret, licet accenſi ignes, nulli conſpiciantur. Si igitur in terræ viſceribus nihil eſt, quod ſine accenſis ignibus, calorem aquis mineralibus calefaciendis ſufficientem contineat, niſi ſulphuris fodina; quis negabit in locis, in quibus nulli ſunt ignes accenſi, aquas thermales ab ea calefieri? Ego quidem exiſtimo omnes, qui de cauſa caloris mineralium aquarum ſcripſerunt, in hanc ſententiam diſceſſiſſe, ſi ſulphuris fodinas inviſiſſent, aut teſtibus hac de re ocularibus, fidem adhibere voluiſſent; nec futilibus argumentis irretiti, eam evertere conati eſſent. Si ex eo quod aquæ fluunt per fodinas, inquiunt; ſulphureas, ipſæ incaleſcerent, oporteret neceſſario, ut omnis aqua ſulphurea, eſſet calida: Atqui multi ſunt fontes ſulphurei actu frigidi. Conradus Geſnerus deſcribit unum, loquens de balneis Helvetiorum. Fontes Cellenſes in Germania, ſunt ſimiliter frigidi, ſunt & fontes de la Trolliere, & de Bardon, in regione Boiorum: Concludendum itaque, ſulphur nullo modo cauſam eſſe caloris aquarum mineralium. Miror hos ſcriptores, cæcutire in re tam clara, & perſpicua: Quis enim ignorat ferrum candens ab igne remotum refrigerari? Quis etiam non videt fontes illos, ſulphuris fodinas, aut loca proxima præterfluentes, in via refrigerari, procul à fodinis ſcaturientes, & à principio intrinſeco? aqua enim ſua natura frigida eſt. Afferunt etiam adverſarii, Plinii, & Vitruvii authoritatem, ut probent aquas minerales non habere calorem à ſulphure: Illum quidem aſſerentem, aquas reperiri, quæ licet calidæ, non ſunt medicinales. Hunc vero quaſdam eſſe aquas guſtu ſuaves, licet calidas: Unde nituntur inferre adverſarii, aquas minerales mediante ſulphure non calefieri; quia eſſent medicinales, & guſtu inſuaves, propter ſulphuris odorem. Tripliciter ad illas authoritates reſponderi poteſt. Primo aquas calidas multis in locis reperiri non medicinales. Secundo, quod in loco ex quo fluunt aquæ, ut in

Lib. 31. c. 6. nat. hiſt. Lib. 8.

in inſula Lipari, uno ex locis de quibus loquitur Plinius in quo ſunt aquæ calidæ non medicinales; ignis accenſus magis ſucco-ſum, & aquis communicabile abſumat in pabulum : Hæc enim inſula, ut refert ipſe Plinius, non ardet niſi mediante ſulphu-re. Tertio, & melius, dicimus aquas ſæpe fluere non per fo-dinas ſulphuris, ſed juxta eas; ita ut calor tantum ipſius com-municetur ſine aliis qualitatibus, quia calor longius ſe producit aliis qualitatibus. Quod ut probetur, & hoſtem proprio ſuo gladio jugulemus: Audiamus Vitruvium, cujus authoritatem ipſe attulit. Cum in imo, inquit, per alumen, aut bitumen, ſive ſulphur, ignis excitatur, ardore præcandefacit terram, quæ eſt circa ſe, ſupra ſe autem fervidum emittit vaporem; & ita ſi qui in his locis, quæ ſunt ſupra, fontes dulcis aquæ na-ſcantur, offenſi eo vapore effervеſcunt inter venas; & ita pro-fluunt incorrupto ſapore. Quid magis ad rem & clarius ſcribi po-teſt, ſive de guſtu, ſive de ſolo calore aquis tantum communi-cato! Dabimus tamen ignes accenſos, ubi reperiuntur, aquas poſſe calefacere; verum non erunt medicinales, ut in prædicta inſula, propter rationem jam dictam, aut quod per loca igne incaleſcentia, tranſeant aquæ, in quibus nulla ſunt mineralia, ut eorum ſubſtantia, aut virtute communicata, medicinales evadant. Tertia ratio quæ affertur, ut probetur mediante ſul-phure, calorem aquis mineralibus non communicari, hæc eſt, & valde infirma. Nullum remedium, inquiunt, quantum-cumque calidum, calorem non communicabit, niſi reducatur de potentia in actum. Atqui licet infundas aquam ſupra ſul-phur, & adhuc novum ſulphur immittas, ſimul miſcendo, & agitando quantumcumque volueris, nequidem tepida fiet aqua, quod conceditur : Quia autem iſti viri, conſiderant ſulphur jam factum, amiſſo extra fodinas actuali calore, nullum dabi-mus reſponſum, niſi ut adeant ipſas fodinas, in quibus vide-bunt, quomodo ſit redactum de potentia in actum, & qualis in eis calor foveatur.

Cap. de ſulph.

CAP. VI.

De Balneo, & ejus partibus.

Aquæ Barbotanenſes, balnei fama præcipue celebres, poſtulant ut aliquid de balneo dicamus, de quo Medici diſſerunt agentes de rebus, quas Non naturales vocant, inter quas evacuatio quintum occupat locum; non minus utilis quam ceteræ, ad ſanitatis conſervationem. Cum enim tres ſint coctiones alendo corpori neceſſariæ, impoſſibile erat, quin in qualibet gignerentur excrementa, quæ tanquam nutritioni inepta, ſegregari oporteret; ideo excrementa primæ coctionis, vacuantur per inteſtina. Secundæ habent ſua receptacula; unum quidem cyſtim fellis; alterum vero ſecundum communem opinionem, ſplenem; & tertium, poſtquam deferendo ſanguini, per partes univerſas corporis deſerviit, attractum à renibus, & per ureteras deſcendens in veſicam, foras emittitur. Tertiæ coctionis excrementum, quæ fit in omnibus partibus corporis, ipſis bene habentibus; vel ad cutem tranſmittitur per poros vacuandum, modo per ſudores, modo per inſenſibilem tranſpirationem; vel per cæcos meatus rejicitur, per alios ductus vacuandum, prout materia excrementitia, loca per quæ, & calor agens diſpoſita ſunt. Sed quia natura vacuandis excrementis intenta, interdum eſt invalida, reſpectu vel ipſius excrementi, vel viarum per quas expelli debet; ab arte inventi ſunt modi, ut ipſa juvari poſſet, ſive venæ ſectionibus, ſive purgationibus, ſive aliis evacuationibus, quas lubens prætereo, ſolum acturus de balneis aquæ calidæ; frigida enim non vacuat, vias potius excrementis præcludit, balneum vero aquæ calidæ vacuatio eſt, quæ fit per totum corpus, ab excrementis, non ſolum ſub cute exiſtentibus, ut vult Georgius Agricola, ſed etiam ab eis, quæ in intimis ſedes habent: Fuliginoſos humores, ait Fernelius, loquens de balneo, non modo diſſipat è ſummis; verum etiam ex intimis corporis regionibus, tenueſque, & fluxos foras evocat; quod fit beneficio caloris balneorum, ſive naturalium, ſive arte factorum. Quæ arte comparata ſunt, antiquitus quinque locis diſtinguebantur: Primus vocabatur Tepidarium: Qui locus erat, in quo qui balneo uti vole-

volebant, veſtes deponebant, hunc Græci *apodutérion* vocabant, à verbo *apoduein*, quod exuere ſignificat. Secundus locus dicebatur à Latinis Calidarium, aut ex Seneca ſudatorium, & à Græcis *puriatérion* & *hupókauſton*, à nomine *pùr*, ideſt ignis, & *caterion*, ſudatio: Et alterum à verbo *hupokaío*, quod eſt ſuccendo. Quo quia frequenter Lacedæmonii utebantur, Laconicum dictum eſt: Unde Martialis in Epigrammatis.

Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda virgine, martiaque mergi.

Locus erat concameratus, ubi ſudor, igne excalfacto aëre provocabatur, ut fit in pluribus regionibus, & in Gallia *aux Eſtuves.* Tertius locus erat ſolium calidum dictus: Et quartus ſolium frigidum, in quibus lavabantur homines in labris aqua calida plenis, in primo ſolio: in alia vero aqua frigida. Quintus & ultimus balnei locus, erat in quo ſudores detergebantur, qui nunc cum primo idem eſt, nec immergunt ſe homines in labris, præſertum aqua frigida plenis, propter adverſos caſus; mutationes enim repentinæ pariunt morbos. Ex balneis naturalibus quæ ita dicuntur, quod ſponte calida, terra naſcantur, pluris generis ſtatuuntur, quæ licet aluminoſa vel nitroſa vel alterius generis eſſe poſſint, fere ſemper ſulphurea, & bituminoſa exiſtunt: de quibus nunc ſermo à nobis eſt habendus, vires Barbotanenſium inquirendo.

Hippo. aph. 51. ſect. 2.

CAPUT VII.

De proprietate, & viribus Aquarum Barbotanenſium, & ex quibus mineralibus ſint imbutæ. Ex lib. Herodo. de præſi.

TAnta eſt, inquit Oribaſius, aquarum miralium differentia, ut difficilium ſit, perfectam de his habere cognitionem: Ideo ſi hac de re aliquid ſcire velimus, oportet nos ad quorumdam ſenſuum experientiam confugere, qui intra fodinas quaſi nos ducant, ut quænam ſint cauſæ, quibus mediantibus, aquæ minerales tot viribus, & tam variis dotantur, nobis innoteſcat. Nam ut ait Lucretius.

Invenies primis abs ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri, neque ſenſus poſſe refelli;
Qui niſi ſint veri, ratio quoque falſa ſit omnis.

Sed quod primam hanc à ſenſibus notitiam, certam, & ſtabilem

bilem reddit, unum eſt; cum ſcilicet quæ ab aquis efficiuntur, huic primæ cognitioni reſpondent: v. g. ſi aquæ guſtum, & odorem ſulphuris habentes, edant poſtea effectus ejuſmodi aquis peculiares, certius judicium de eis ferimus; quemadmodum & de aliis aquis mineralibus: quælibet enim vires, & proprietates ſibi vindicat particulares. Nam aquæ ſalſæ, vim habent exſiccandi hydropicorum aquas, ſedant nervorum dolores à phlegmate, pruritus tollunt, livores delent à contuſione factas, corpus potæ extenuant, ſanguinem coagulatum diſſolvunt in ſtomacho, & phlegma purgant: quod ultimum, non eſt ſententiæ Hippocratis conſonum, ſi de vera purgatione intelligatur. At enim, ait, mentiuntur homines de ſalſis aquis, propter imperitiam, in eo quod per alvum ſecedere, eamque ſolvere putantur; maxime enim contrariæ ſunt ad alvi egeſtionem, & ſeceſſum, ſunt enim crudæ, & coqui non poſſunt, quare venter magis ab ipſis adſtringitur, quam eliquatur. Aquæ nitroſæ cum ſalſis in multis conveniunt, majore tamen virtute pollent in agendo, nec ab eis venter aſtringitur; eum potius ſolvunt, purgando per inteſtina, aperiuntque obſtructiones, & frigidam, humidamque intemperiem corrigunt, œdematibus, & ſcyrrhis, à concretione phlegmatis conveniunt. Aluminoſæ maxime adſtringunt; ideo ſtomacho cibos non retinenti magnopere proſunt, ſicut & mulieribus, fluore aliquo immoderato laborantibus, nec non iis quæ facile aborſum patiuntur: Sunt etiam maxime idoneæ varicibus, & hæmorrhoïdibus nimium fluentibus, quemadmodum & iis qui immodico ſudore defluunt. Bituminoſæ non parvum caloris gradum poſſident, parteſque, præcipue matricem, colon, & veſicam, ut quidam ſcribunt, emolliunt; verum caput gravant, & ſenſuum inſtrumenta lædunt. Quæ ſulphuris virtute imbuuntur, maxime nervis emolliendis, & calefaciendis præſtant, dolores juncturarum, & aliarum partium demulcent & tollunt ſæpiſſime; præcipue frigida exiſtente cauſa. Tumores œdematoſos, & flatulentos diſcutiunt, cutiſque vitia curant; non placent tamen ſtomacho, quia emolliunt. Aquæ vitriolatæ, ſi tota ſubſtantia vitrioli, in eis ſit diſſoluta, ſtomachum evertunt, enormes excitando vomitus; quod qui voluerit expe-

Lib. de aëre loc. & aquis.

perietur, si bibat aquam in qua vitriolum sit dissolutum: Sed aquæ minerales, quæ vitriolatæ dicuntur, sive sint alterius generis, non habent vires à perfectis mineralibus, uti videntur extra fodinas, sed ex quamplurimis simplicioribus, ex quarum mistione magis composita emergunt, vitriolum enim habet mineralia ex quibus componitur: Habet primo sal petræ, seu nitrum, quod prima omnium & præcipua est materia, non solum mineralium, sed & vigetabilium, & sensibilium; habet præterea vitriolum suum phlegma, ex materia terrestri, & valde astringente, licet emetica, proveniens; habet suum spiritum, qui pellucidus est, & albus: Habet suum oleum, seu liquorem, vicem olei gerens, qui rubicundus est, & ultimus prodit in distillatione: Habet denique vitriolum suum caput mortuum, seu partem terrestrem liquoribus valde dilutam; dissolvitur enim omnino in aqua, quæ si per aliquot dies reponatur, subsidet in fundo quid viride: quod maxime emeticum est; aqua vero quæ supernatat nullo modo: quidam enim, qui aquam vitriolatam arte conficere volunt, accipiunt vitrio. ℥ij. & aquæ ℔12. simul mista, subsidere sinunt substantiam illam viridem; quod autem supernatat purum, exhauriunt ad potum, non tamen in tanta quantitate, ut fit de aquis naturalibus. Ex quibus intelligitur, vitriolum aliud esse in facto esse, ut loquuntur, & aliud in fieri, ex quo præcipue aquæ vitriolatæ suas vires accipiunt, quarum multæ ad ignem evaporatæ, nequidem de vitriolo quidquam relinquunt, licet vitriolum facile aqua dissolvatur. Ideo haud dubie crediderim aquas, quæ vitriolatæ creduntur non omnes, imo perpaucas, vero vitriolo imbutas esse; sed à quadam materia, quæ virtutis similitudine vitriolata dicitur, cujus substantia, quæ saltem oculis percipiatur, non dissolvitur in aquas, ut vitriolum. Ita de quibusdam aliis mineralibus philosophandum. Hæ igitur aquæ quæ vitriolatæ dicuntur, meatus aperiunt, urinas movent & quamplurimæ ventrem; jecoris, & hypochondriorum calorem temperant, & si quis stomacho infensus humor in eum influat, ut sæpe fit à capite, mitigando abripiunt mirandum in modum. Quæ ferratæ vocantur, simili fere virtute dotantur; habet enim ferrum suum vitriolum, quo aperit obstructiones; magis tamen roborant, & minus ardores

temperant. Quæ viribus cupri ſunt participes, oris ulceribus, oculorum fluxionibus & gutturis, ulceribuſque malignis conveniunt; ad potum tamen non adhibentur, licet ſuum in ſe habeant vitriolum, ſicut ferrum, colore tamen diſſimile; propter, ut credo, ſuam æruginem, quæ partibus internis noceret, quod non facit rubigo ferri: Ideo aquæ ferratæ minerales, multo ſunt præſtantiores, propter vim beneficam ſui vitrioli; ut videre eſt in variis ſui præparationibus, ex chalybe factis, & ex rubigine anchorarum, unde proſunt ſpleniticis, & menſibus albis, ſeminiſque fluxi involuntario; & ſicut vitriolum Martis ſtomachicum eſt, ita & aquæ ferratæ. Quæ per fodinas plumbi ducuntur; contra ulcera maligna, & difficilis curationis; cancros, ſiſtulas, & lepram recentem, maxime ſunt idoneæ. Quæ de argenti fodina ſuas vires habent, refrigeratoriæ, & exſiccantes æſtimantur, caput roborant, & quidpiam habent cordi roborando idoneum: Non tamen ut illæ quæ per auri fodinas fluunt, quas etiam miſerere, & arthritidi prodeſſe quidam ſcribunt.

Sic rapit unda fluens, quod foſſile condit abyſſis.

Attente nunc perpendens, Barbotanenſium Aquarum proprietates, & uniuſcujuſque foſſilis, quas ſupra enumeravimus; nullus erit, ſi tantillum juxta aquas adfuerit, hujus rei ſollicitus, qui non dicat illas, ſulphure maxime eſſe imbutas, deinde bitumine, cum quadam qualitate nitroſa. Odor teſtis eſt locuples ſulphuris, ſicut & bituminis: Nam ſi quis, cœlo præcipue frigido, & nubiloſo, deſcendens ad aquas, ſtatim labra, ſeu cupas adeat, & in his inclinato capite, naribus ſpiritum attrahat, illico ſulphuris odor ſe offeret, ac ſi ſupra carbones accenſos ſulphur eſſet injectum. Si quis autem, antequam probet, cujus odoris ſint aquæ, præter labra, aut lutum deambulet, non ita facile ſulphuris odorem, aut bituminis percipiet; quia, ut inquit Ariſtoteles: Omne ſenſorium debet eſſe denudatum ab omni qualitate ſenſibili. Sapor aquarum ſulphurearum, exigui eſt ponderis, ſi comitem ejus odorem non habeat; Neque enim illi datum eſt à natura, ut guſtu quemadmodum odore, ceteris prævaleret: quod ſi bibendo aliquid de ſulphure percipitur, hoc magis eſt ex odoratu, ad quem bibendo

bendo penetrat odor, quam ex guſtu. Cum igitur de ſubſtantia ſulphuris nihil aquis invehatur, eo quod ut vitriolum, alumen, aut nitrum in eis non diſſolvatur; ſufficit ut odore, quo maxime ceteris prævalet agnoſcatur. Præter hæc habemus ea quæ ab ejuſmodi aquis efficiuntur; nam quæ ſulphureis tribuuntur, ita eis conveniunt, ut parum hac in re periti, de his ſententiam ferre poſſint. Bitumen, licet longe minore quantitate, ſulphuris comes eſt, ſimul enim ut plurimum inveniuntur, tanquam ejuſdem naturæ; unde naphtha, modo ſulphur liquidum, modo bitumen liquidem, à quibuſdam vocatut. Ejus odor maxime percipitur in cupa, quæ inter tres media eſt: Multoties enim caput inclinans in eam, nihil ſentiebam niſi odorem moleſtum, & bituminoſum; nam hæc cupa non habebat ſuperficiem albam, quæ aqua non attingitur ſicut aliæ duæ, præcipue infima, quæ tota circumalbeſcit, ita ut diceres, primo aſpectu, alicujus mineralis eſſe ſubſtantiam, qualis nitri, aluminis, aut ſalis alicujus mineralis: Sed quadam ejus portione avulſa, guſtanti nullius erat ſaporis, nec carbonibus injecta crepitabat ut ſal, nec ignem concipiebat ut nitrum, nec ebulliebat ut alumen, nec aliquid edebat quod minerale redoleret; unde vitioſi ligni mucorem eſſe arbitratus ſum. Nitrum, ſeu potius qualitatem quamdam nitroſam, aquis Barbotanenſibus ineſſe, fatendum eſt; dico qualitatem non autem ipſum nitrum: quia cùm aquas vocamus nitroſas; non eſt ideo credendum, verum in eis eſſe nitrum, quod hodie non amplius invenitur. Nam aquæ Encautianæ, quæ communi conſenſu, valde nitroſæ putantur, viribus tantum nitri ſunt præditæ, nec quidquam de eo in ipſis invenitur, etiam ex ſcriptoris relatione. Quarumdam plantarum ſuccus, nitrioſus appellatur, imponiturque de eo aliquando in enematibus, ut ejus nitroſitate, ajunt, natura excitetur ad excretionem; nitrum nihilominus verum non habet. Quare ſufficit aquis, ut nitroſæ dicantur, nitri quaſdam vires habere, à quocumque hoc minerali accidat: Eodemque modo philoſophandum de aquis nitroſis, ut ſupra diximus de vitriolatis. Quapropter licet nitrum in Aquis Barbotanenſibus non inveniatur, non minus propterea nitroſæ cenſendæ ſunt, cùm ventrem ducant; quadam enim nitroſitate

purgant aquæ, & quo magis ventrem movent, eo magis nitrosæ dicuntur; sicut quæ urinas potenter movent, multum vitriolatæ æstimantur. Quod si ab effectibus, de aquis judicandum est, cum nulla alicujus mineralis signa se produnt, sive odore, sive gustu, sive substantiæ portione; cum Aquæ Barbotanenses urinas ducant, jure merito dici possunt, vim aliquam vitriolatis similem habere, licet multis aliis infirmiorem; quidam per secessum non purgantur, multum tamen per urinas, ut affirmabant; aliis vero venter subducebatur, ex eorum relatione, ac si potassent de aquis Encautianis. Ex his constat Aquas Barbotanenses, esse præcipue sulphureas, deinde bituminosas, & virtutem quandam nitrosam, cum quadam vitriolata, ipsis inesse, quæ neque ex nitro, neque ex vitriolo pendent, ut supra diximus, sed ex varia salium natura, quibus sinus terræ feracissimus est. Ego quidem fide mea possum asserere, spacio trium, & quatuor dierum, occupatum in aqua destillanda, neque vitriolum, neque nitrum, nec quidquam aliud quod minerale redoleret; nec aqua ex magna quantitate, in parvam redacta, ullum saporem habuisse neque odorem etiam sulphuris, sed similem extitisse aquæ fontis simili modo consumptæ: Verum quidem est ex fundo cupæ inferioris, avulsa arena è loco, ubi erant aquarum scaturigines, me invenisse per medium, lapillos quosdam vitrioli cyprii colore non absimiles; qui quidem color pedetentim evanuit, albis remanentibus lapillis tanquam creta: In qua re consideranda parum immoratus sum, gustando, & super carbones imponendo, sicut & alios lapillos rubros, & subrufos; sed cum essent insipidi, nec fumum, nec crepitum in igne emitterent, nec liquarentur, nullius apud me fuere momenti, aliud non habent fundamentum, nisi colorem illum fugacem. Nam cum quis persuadere nititur, mineralem quamdam aquam esse, vel nitrosam, vel vitriolatam, vel sulphuream, vel alterius alicujus mineralis qualitate imbutam, ut probabile judicium afferat audientibus se, oportet locupletes habere testes, saltem unum qui tanquam primum mobile, alios approbari faciat: Tanta est enim rerum sympathia, non solum in coloribus, sed & in aliis qualitatibus; ut si quis uni infirmo signo credat, periculum

est,

eſt, ne arrogantis, aut imprudentis ignorantiæ inſimuletur. Ideo prætermittam, quod inconſiderate à quibuſdam aſſeritur, has aquas vitrioli adſtrictione famem excitare, cum nullus ſapor aſtringens percipiatur in aquis; deinde quod virtus aſtringens vitrioli ſit in ejus phlegmate, quod maxime vomitorium eſt; adde quod multi affirmaverint mihi, ſe in egreſſu luti, ſtomachum languidum perſenſiſſe, & debilem; propter, ut opinor, ſulphuris, & bituminis vim emollientem. Idem dicendum de his, qui aliquid de auro aquis ineſſe credunt, eo quod argenti ſignati monetæ, in luto demerſæ flaveſcant, & quod multis in locis juxta ripam, aquæ quaſi deauratæ conſpiciantur. Si ex his, hoc verum eſſet, quantum auri liquati effluereт ex fontibus, non eſſet in Indiam proficiſdum; cum nullus ſit cavus licet parvus, nec ripa juxta fontes, & lutum, nec per rivulos, in quibus color ille pſeudoaureus non appareat: color quidem ſed re ipſa nihil. Dii immortales! quam rudes & imperiti, talia ſibi imponentes: Neſciunt ex ſulphure monetam argenteam infici, & aquam pluviam è fimo effluentem, tali colore ſæpiſſime eſſe tinctam, propter oleum materiæ putreſcentis. Sic aquæ minerales, propter ſulphuris, & bituminis materiam quamdam pinguem, & oleoſam colorem aureum in ripis, & alibi repræſentant. Ego quidem riſi ſæpiſſime, multos audiens, etiam Medicos, de aquis mineralibus diſſerentes, qui temere, & pro arbitrio, ſibi fingebant, aliiſque imponebant, aquas per varia mineralia defluere, eorumque quamplurimis viribus eſſe imbutas; quaſi in aperto vidiſſent omnia. Itane vero de rebus abſtruſis judicandum. Cunctæ res difficiles, inquit Sapiens, non poteſt eas homo explicare ſermone. Quod ſpectat ad aquas minerales, certius judicium debet ſumi, ut jam ſupra diximus, ex his quæ ab ipſis efficiuntur, niſi in ſulphureis, quæ ſatis odore innoteſcunt: Tanta eſt enim in viſceribus terræ, mineralibus & metallis conficiendis, præparata, & præparanda materia, quæ aquis vires impertit, ut impoſſibile ſit eam dijudicare, niſi eo modo quo ſupra diximus; virtutis præcipue in corporibus noſtris productæ conſideratione, cum alia deficiunt, aut ex ſimul junctis cognitione ducta. Si quis autem temere aliquid proferat, reſpon-

Eccleſiaſt. cap. 1.

pondendum secundum commune juris effatum, quod, de iis quæ non apparent, & quæ non sunt, idem.

CAPUT VIII.

De morbis, quibus curandis, Aquæ Barbotanenses sunt idoneæ

POëtæ, sub fabularum specie, veritatem includentes, asserunt curiositatem imprudentis, & incautæ illius Pandoræ, omnium malorum, quibus hominum genus est obnoxium, causam extitisse; ita ut omnium animalium in fortunatissimum fuisset, si divinæ artis suæ inventione, huic calamitati levamentum non attulisset Apollo; unde apud Poëtam de se ipso loquens, ait,

Ovid. lib. 1. Metam.

Inventum Medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.

Sed ut ad veram mythologiam veniamus, Deus ille maximus, & optimus, non solum voluit ut terra, mediante solis influxu plantas, & alia infinita produceret, sed ut in aquis, etiam recuperandæ valetudinis necessaria invenirentur, ut patet in agro Barbotanensi, & in aliis quamplurimis locis, in quibus elementum aquæ, vim fossilium sibi vindicans, præcipue in luto Barbotanensi, mirabilia operatur: quem locum sine insimulatione vitii, cui Sicilianos obnoxios esse scribit Q. Curtius, aliis præstare, jure merito affirmaverim, propter singularia quædam; sive ratione luti, in quo totum corpus immergi potest, cum opus fuerit, quod in quamplurimis balneis negatur, sive propter labra idonea, ad lavandum corpus è luto emergens, sine aquæ translatione, ad eam calefaciendam, ut fit in quibusdam locis, sive ratione caloris luti, balnei, qui satis est moderatus, quod in balneis optandum. Nam ut ait Galenus: Balnea justo calidiora, horrere corpus, contrahique exiles eorum matus cogunt; ita ut neque madescere, ab extrinsecus accedente humore possint, neque excrementi, quod intus latet, quidquam emittere: quia balnea admodum calida, simul, & cum impetu humores crudos agitant, aut qui acrimonia quadam præditi sunt, quod causa horroris est, & pororum constrictionis, ut ipse alio loco scribit. Quapropter balnea Barbotanensia, & ipsum lutum, calore satis moderato prædita,

Lib. 3. de tuen. vale. cap. 1.

dita, pedetentim meatus aperiunt, ſenſimque humores liquando, per poros evacuant, præter vim peculiarem quam habet lutum; unde quamplurimis morbis idonea ſunt hæc balnea, ut arthritidi, & aliis juncturarum affectibus, cauſam præcipue habentibus frigidam, quibus ita prodeſſe vidimus, ut lutum tranſlatum, licet de viribus amittat, magno doloribus arthriticis fuerit levamento ſuper impoſitum. Non minorem vim habet lutum, pro iis quibus juncturæ, vel annorum ſerie, vel alia de cauſa induratæ, difficulter movebantur. Quoad primum, vidimus hominem ſeptuagenarium gradus difficile aſcendentem, & deſcendentem, qui tibiarum articulationes, velut in juventute reſtitutas, mihi aſſerebat. Pro ſecundo vero, exempla ita ſunt numeroſa eorum, qui ex longinquo venerunt equos conſcendere non valentes, aut quampiam corporis partem movere, ex vulneribus acceptis; vel ex aliis caſibus adverſis, qui mirabilem vim luti ſenſerunt, adeo eſt efficax in tendonibus, & partibus nervoſis emolliendis, roborandis. Quod ſi quis propter vetus malum aut affectus magnitudinem, non omnino ſanus evaſerit; levatur tamen affectio, & flexibiliora fiunt membra: Non minores ſunt ejus vires in ſpaſmo curando: Poteſt etiam adhiberi membrorum tremori, verum & paralyſi, licet in hac à quibuſdam non probetur, eo quod lutum hujus balnei emolliat: Sed inſcitiæ accuſandi ſunt: Paralyſis enim, ut diximus, non eſt membri mollities, niſi per accidens, defectu ſcilicet ſpirituum, quibus partes firmantur: Ideo lutum prodeſt paralyticis, humorem ſiccando, & vias aperiendo, per quas fertur animalis ſpiritus ad partem paralyticam. Hac ipſa exſiccatione, prodeſt lutum mulieribus, quæ facile aborſum patiuntur, propter cauſam ab Hippocrate allatam, apho. 45. ſect. 5. Idoneum eſt etiam lutum mulieribus viro junctis, quæ non concipiunt, propter rationem aphori. Quæ frigidos, & denſos locos habent, utero non concipiunt: Et quæ præhumidos habent gravidari nequeunt: Hæc enim balnea, ſed præcipue lutum, partes calefaciunt, & humiditates ſuperfluas, impedientes conceptionem abſumunt. Qui calculo in renibus laborant, his Aquis omnibus modis uti poſſunt, & potu, & balneo, & luto, multi enim ad hoc probant balnea ſulphurea, imperant-

Lib. 1. cap. 5. de para.

que

que pannos in aquam immersos superponere, sed in balneis luto utendum est. Qui vero ulceribus laborant in renibus, potus aquarum tantum convenit, balneum enim noceret, humores agitando, & partem affectam calefaciendo, quæ incalescens humores superfluos attraheret. Quosdam temperamento melancholicos, ab obstructionibus spleniticis putatis curatos esse nobis compertum fuit: quales autem sint isti splenitici in quibus durities etiam aliqua, in regione visceris percipiebatur; vide lib. 3. cap. 2. de splenit. Febribus intermittentibus laborantes, non parum emolumenti percipient à balneo, in declinatione febris administrato: Hoc autem Galeni authoritate. Porro autem, inquit, balneum in remissione febris administratum corpore jam mediocriter transpirante, non exiguum commodum affert, omnia ex eo, tum fuliginosa excrementa, tum humida educens. Non solum autem his omnibus conveniunt balnea, sed etiam quamplurimis aliis morbis frigidis, ut hydropi, qui ex intemperie calida alicujus visceris non processit: colicis doloribus à flatu; & à pituita vitrea, & ab omni intestinorum refrigeratione. Difficultati spirandi sine febre, à phlegmate pulmones gravante. Doloribus in quavis parte existentibus, etiam cum febre, luto in modum cataplasmatis calide superposito. Tumoribus aquosis, flatulentis, œdematosis, & ex morbi Neapolitani reliquiis. Non omittendum aquam balnei multum profuturam, doloribus capitis inveteratis, fatuitati, & memoriæ labenti, si eo modo quis utatur, ut docet Matthiolus, loquens de balneis patriæ suæ, supponendo scilicet caput fonti, vel vasi, dum locus non est idoneus, aqua fontis accepta, calido, capitis partem dolentem, aut totum caput, dum opus est, irrorando ex bipedali altitudine, per semihoræ spatium, mane, & sero, ante pastum, quinque aut sex diebus continuis: quod si quis, ex hoc remedii genere, male habuisse circa montes Pyreneos mihi relatum fuerit, existimandum est, jam antea in capite mortem conceptam habuisse. Adde quod Medicina interdicit topicis, nisi prius adhibita sint universalia. Hoc remedii genus ita administratum, Neoterici vocant, *Douche*. Possem hic quamplurimos alios describere affectus, quibus curandis hæ thermæ sunt idoneæ: Sed

ex his quæ ſupra enumerata ſunt, facilis erit cognitio reliquorum.

CAP. IX.

De modo utendi luto, & Aquis Barbotanenſibus.

LIcet in morborum curatione, primum, & præcipuum ſit, idoneum invenire remedium, poſtquam præceſſit eorum cognitio: nihilominus parum hoc conferret, ſi modus utendi neſciatur. Nam, ut inquiunt Medici, tria ſunt quibus ars tota medendi conſtituitur, remedii genus, quantitas, & utendi modus. Non ſufficit ideo ſcire, quibus morbis balnea ſint idonea; ſed & quomodo his utendum, ne quemadmodum accidit quamplurimis, id etiam nobis eveniat, qui ſine ulla corporis præparatione balneis utentes, magis incommodi ab eis percipiunt, quam emolumenti; quia, ut ait Fernelius: Balneum craſſiores humores quos non diſcuſſerit, colliquat, & tanta vi concitat, ut in alias plerumque partes jactati confluant: Qui fit ut balnea calida, periculoſa ſint corporibus plethoricis, & pravis ſuccis abundantibus, nec non gravi aliquo morbo laborantibus, præcipue ſi viſcus aliquod ſit vitiatum, aut valde debile factum, eo quod, ut ait idem Fernelius, liquatus humor in partem languidam decumbens, in phlegmonis diſcrimen adducit. Quapropter antequam quis adeat balnea, conſulat prius Medicum ſuum, ut omnibus recte præmiſſis, ſperatam à balneis accipiat utilitatem: Nam licet ejuſmodi affectibus ſupradictis quiſpiam non laboret; permulta quæ veniunt conſideranda, ante balnei uſum ſi ab ægrotis ignorantur, portionem quamdam humoris crudi, in primis viis hærere ſæpe contingit, quæ calore balnei, cujus proprium eſt; à centro ad ſuperficiem attrahere, per totum corpus raperetur; unde graves interdum morbi oriuntur. Quare ſemper ante balnei uſum præparanda ſunt corpora venæ ſectione, ſi opus fuerit, & purgantibus, quorum vis ad ſecundam ſaltem regionem pervenire poſſit: Poſtea vero: morbi tempore, ætate, & anni tempeſtate permittentibus, intrepide lutum ingredi fas eſt, vel aquas perpotare; quod ſemper uſum balnei præcedere debet, cum utroque præſidio utendum eſt, de quibus

bus nunc mihi est sermo futurus, præcipue de luto, quo Balnea Barbotanensia præcipue commendantur. Qui igitur veniet, propter aliquam infirmitatem lutum ingressurus, prout ex itinere sit fatigatus, & ex longinquo venerit, unius diei spatio quiescat, aut saltem reliquo die: Postmodum eligens diem idoneum, sine tempestate, & pluviis, surgat prima luce parum deambulando, ut calor partium interiorum excitetur, qui vim luti efficaciorem reddet, & ut natura se accingat ad vesicæ, & ventris præcipue exonerationem, qua deficiente, enemata sunt injicienda, antequam quis se in lutum demergat, quod debet fieri oriente sole, aut tardius, secundum anni & diei constitutionem, jejunoque ventriculo. Nam accidit interdum, si quis citius quam par est, se mane in lutum demittat, ut superior ejus pars, antelucano frigore refrigerata pectori non parum noceat, cogatque ex luto exire, hoc autem præcipue mense Octobri, quod maxime cavendum est, ne bonum vertatur in pessimum. Quanto autem tempore sit immorandum in luto, cum quis in illud se demersit: Pro his qui non coguntur totum corpus immittere; tempus, eorum voluntati præfiniendum relinquo, monentes eos ut caveant à sole, & quod vapor aquarum mineralium, inter res sanas non habetur: Pro his verò, quos oportet totum corpus in lutum demittere, propter affectus quibus partes superiores detinentur; si Oribasio credere velint, debent numerum dierum præfinire, ex vicibus quot in lutum sunt ingressuri, morantes prima vice in luto, v. g. per semihoram, secunda per horam, paulatim procedendo usque ad duas horas, & finiendo ut inceptum est. In aquis enim, ait, à principio diu immorari, non est utile, neque etiam frugiferum, ad finem usque permanere, eodem temporis spatio, propterea quod confert, & incipere ab hoc præsidio, & desinere convenienter rationi, quo etiam modo exercitationibus utimur & abstinemus. Ego quidem consulerem aliquo modo hæc observanda; ut scilicet, cum quis per sex dies continuos, se in lutum demergere cupit, immoretur prima vice, per horæ circiter spatium, secunda, per horam & dimidiam; tertia, per duas horas, eodem postea modo desinens ut incepit. At hæc non observantur, imo quidam prima die immorantur in luto

In collect. ex Herodo. de aqu. spon. nascenti.

luto per tres horas, & amplius, ut cuidam ſaltatori ſolitum erat, qui horas quinque, & ſex inſumebat, manens in luto, ut agiliori tripudiationi flexibiliora haberet membra: quod nullo modo probandum, non ſolum propter aquæ exhalationem, quæ prodeſſe non poteſt: ſed multo magis, quod longior mora in balneis calidis, in ſyncopes diſcrimen adducit, perſpiratione aëris frigidi, quæ arteriarum diaſtole attrahitur impedita. In balneis, inquit Galenus, diutius verſantes exolvimur, ac tandem morimur; idque non ob evacuatum ex toto corpore ſpiritum, ſed quod perſpiratio, tam quæ per univerſum corpus, quam quæ per os fit offendatur, calidum ſpiritum attrahens. Unde accidit, quod in locis, in quibus thermæ plus juſto ſunt calidiores, non poſſumus in eis diutius immorari ſine periculo; quapropter ſtatim atque ſudor in fronte percipitur, aut angor enaſcitur, egrediendum, alioquin ſyncope accideret, & periculum vitæ. Quod etiam ſi in thermis Barbotanenſibus, hoc parum timeatur, propter moderatum earum calorem, niſi forte in corpore valde debili, poſſet tamen longa mora, illud efficere in robuſtis: ideo qui in lutum ingrediuntur, eo modo ſe gerant ut ex Oribaſio ſupra ſcripſimus: ſic enim paulatim aſſueſcentes, vires ſuas quiſque agnoſcet, & poſtera die, quantum temporis in luto ſit immorandum, eum docere non oportebit; neque fortaſſe, his obſervatis, conqueretur de ſtomachi languore, in exitu ex luto, quod fere accidit ex longa mora in ipſo, iis præcipue qui à natura imbecilles ſunt ſtomacho, ut ſunt, teſte Celſo, magna pars urbanorum, & omnes fere literarum ſtudioſi. Sed ut hoc præcaveatur, unguendus eſt ſtomachus oleo de nuce moſchata, in ingreſſu, & exitu è luto, à quo non tantum propter urbanitatem, ſed multo magis ne corpus refrigeretur, præcipue cum à ventis perflatur locus, à luto ad cupas; tunc enim corpore ſindone involuto, eundum ad lavandum, & à luto detergendum in cupis, deinde in lectum ſe recipere, ut ſudor effluat, eoque die bonum eſt continere ſe intra cubiculum, inclementi præcipuè exiſtente cœlo. Nam toto die quo in lutum ingreſſi ſumus, & ſudor provocatus eſt, cutis meatus aperti ſunt; ita ut vel minimum frigus incautos occupet, unde tuſſes, fluxiones, lateris dolores, &

interdum febris ex conſtipatione pororum. Abſterſis ſudoribus, ſorbendum juſculum, manendum in quiete, expectando prandium quod ſumi debet hora elapſa, aut paulo tardius, prout inclinata eſt dies, in quo ſcilicet prandio, nihil adhibendum niſi quæ facilis ſunt digeſtionis, ut vitetur cruditas, quæ balneis utentibus valde noxia eſt: ideo fugiendi ſunt fructus crudi, iiſque præcipue quos horarios vocant, quia non multo tempore ſervantur, faciliſque ſunt corruptionis. Caſeus interdicitur, præſertim vetus, & qui pinguis vocatur ex Arvernia allatus, eo quod humores gignant glutinoſos. Caro boum, anſerum, leporum, difficilis eſt coctionis, etiam anſerculorum, ſicut & avium in aquis degentium; modicum tamen de his guſtare non interdicimus: Omnium tamen, qualiſcumque generis obſoniorum, ſatietas vitanda, præcipue in cœna. Poſt prandium, lætis confabulationibus, per horam tempus terendum, à qua ſi quis parum dormire velit ſuper cathedram, vel ſcamnum, permittitur, præcipue aſſuetis, aut foliis luſoriis tædium levet, non multum tamen pecuniæ perdendæ exponat, quod eſt carnificina. Si quis circa horam quartam poſt meridiem, ut quidam faciunt, aut quintam, cum inclinatio diei in veſperum longa eſt, ut menſe Junio, iterum velit in lutum ingredi, ſi vires ferant, non peccabit, dummodo frugaliter prandeat, nihilque poſtea comedat: Debiles vero hoc interdicitur: Melius enim eſt domo egredienti, per portam exire, quam per feneſtram ſe demittere, licet via ſit brevior. Nunc ſatis ſuperque loquutus, de his quæ ante balnei ingreſſum, & poſt egreſſum ſunt obſervanda, tempus eſt ut in gratiam eorum, qui interdum de aquis bibere cupiunt, aliquid dicamus de potu earum: qui quidem potus, cum utroque præſidio utendum eſt, debet uſum balnei anteire, quia corporis præparationi, ad ſuſcipiendum balneum, inſervit. Quibus igitur erit in animo bibere, tria obſervari oportet quæ ſupra diximus de balneo, ſeu luto differentes; quieſcere ſcilicet in adventu; parum deambulare ante primam aquæ potionem, ut eadem utilitas, quæ dicta eſt de balneo, percipiatur: Super autem omnia, viæ aquis ſunt expediendæ medicamento purgante, ut facilior ſit earum tranſitus: quod ſi hoc requiritur in aquis, quæ validiores ſunt aquis Barbotanen-

bus,

ſibus; quanto magis neceſſaria erit purgatio, ante earum potionem, cum in multis purgandi virtus debilis exiſtat, licet idem non ſit de diuretica; qui enim in luto demerſi ſunt, vim ejus etiam percipiunt, in frequenti mictione. De quantitate autem aquæ quolibet mane ſumenda, & quo modo, eadem omnibus ratio præſcribi non poteſt, cum hoc ex viribus aquarum, & natura bibentium, ſit deſumendum: quædam enim aquæ in quibuſdam cito per tranſeunt, & ventrem ducunt, àut urinas, pro ratione aquæ potatæ, aliis difficile, fereque omnes retinentur: quidam magnam aquæ quantitatem exhauriunt ſine incommodo, alii vero nequaquam, eaſque evomunt. Non eſt igitur ſe gerendum in potu aquarum, quemadmodum illi quos arguit Plinius, qui gloriantur de magna quantitate aquarum ebibita: Vidi, inquit, ita tumefactos à retentis aquis, ut annulorum digiti à carne tegerentur: quapropter non eſt certandum poculis, cum tantum agitur de aqua potanda, ſed pedetentim vires ſuas quiſque experiri debet, ut omnia recte fiant. Antiqua, & ab omnibus hujus regionis recepta potandi ratio, hæc eſt; ut per totum diei matutinum tribus vicibus aquæ bibantur, incipiendo ſummo mane prima vice, tantumque aquæ bibendo, quantum ſtomachus ferre poteſt ſine incommodo. Audivi tamen quoſdam alibi, conſulentes ut duobus aquæ cyathis epotis, bis, aut ter, aulæ ſpatium deambulatione conficiatur, deinde tantumdem bibatur, & ita deinceps, quouſque ſuccedat expectata excretio, per ventrem aut per urinas: quod nunquam probare, potuit mihi venire in mentem. Si quis enim trabem, cum duobus tantum hominibus è loco dimovere contenderet, etiam ſi per plures dies eos adhiberet, nihil proficeret: Sed ſi tantum ſemel ſufficientem numerum, onerique movendo pares adhiberet, eorum labor incaſſum non foret. Sic in potandis aquis mineralibus, tantum aquæ hauriendum una vice, quantum ſufficit ut venter, aut urinæ pro ratione moveantur, & ſtomachus ferre poſſit ſine incommodo. Ego quidem, iis qui nunquam aquis uſi ſunt, ſoleo imperare, ut quatuor plenos cyathos ebibant prima vice, & poſtea deambulando, naturam excitent ut adſit aquis: Cum enim helleborum citare voles, inquit Hippocrates, move corpus: Ideo aquis mineralibus, qualibet vice epotis, imperantur deambu- Aphor. 4, ſect. 15.

bulationes, quæ quidem alacres, & expeditæ esse debent, dummodo sudor non moveatur. Post semihoræ spatium à primo aquarum haustu, si stomachus sine labore, aquam epotam pertulerit, ex quatuor aquæ cyathis, prima vice sumptis, ad sex usque dosim augere oportet in secunda potatione, deinde iterum ad deambulationes se conferre per horæ spatium, qua elapsa, ad tertiam aquarum potationem veniendum, quæ octo cyathis, decem, & amplius constare debet, prout stomachus se gessit in primis potationibus, eaque dosi standum aliis diebus, in qua venter perbelle dejicit, aut vesica, tantum aquæ dejiciens, aut meïens, quantum de ea epotum est, aut circiter. Qui vero aquis potandis quolibet anno sunt assueti, tanta cautione non indigent: sed eo modo se gerant, ut præcedentibus annis eos experientia edocuit, in omnibus bene processisse. Tertiæ potationis aquarum actione perfecta, quæ hora decima compleri debet, propter solis ardores, cum mense Maïo, vel Junio aquæ potantur, jusculum sorbendum, ut mos est, & post horam aut circiter prandendum. Quod si à prandio venter non sit inflatus, percipiatque ægrotus viscera, ac si aquas non bibisset, res ejus non male se habent, etiam si dejectiones, aut urinarum excretio, votis non omnino responderint, posteraque die pergendum in potu ut antea. Si autem tertia die potatis aquis, major earum quantitas intra corpus subsisteret, abstinendum est omnino à potu, sumendo postera die hydragogum validum, ut aquæ passim stagnantes penitus educantur. Si quis autem peteret à me, ex quo labri fonte, ex tribus, aqua potanda sit; licet quidam ex uno fonte, alii ex altero bibant; sitque aqua in omnibus ejusdem virtutis: Eligerem tamen fontem labri, seu cupæ inferioris; quia ex tribus quas ego vidi, melius erat concinnata: Præterea quod in ea, singularia quædam invenerim, ut habetur cap. 7. Adde quod ejus aqua non sit tepida, ut illa quæ fluit ex superiori cupa; ideo stomacho magis amica, tepida enim ipsum debilitant, & cient vomitum. Quapropter, cum è longinquo aquas pro ægrotis advehendas curamus, calefaciendas jubemus ante potum, in lagenis in cacabum aqua calida plenum demersis, licet aquæ in proprio fonte non sint calidæ, calide tamen potæ, & stomacho magis placere, & melius ventrem subducere experientia

no-

novimus, ad quod etiam juvat tantillum ſalis in ſcyphis injicere, dum aqua bibitur; licet aquæ ſalſæ ventrem potius aſtringant ex Hippocratis, & Galeni teſtimonio, quibus aſtipulatur experientia: Quod quidem verum eſt, ſicut & de ſale, per ſe ſumptis; non autem de modico ſalis cum purgantibus admixto: Quare autem hoc, & cur Meſue, inter purgantia quaſdam ſalis ſpecies recenſuerit, vide Pharmaciam noſtram theoricam. Lib. 5. cap. 39. de ſal. Quod ſi bibendo vomitus accidat, non eſt cohibendus omnino, ſed ſtatim à vomitu, tantum aquæ iterum bibendum eſt, quantum vomitu rejectum: Dictum enim fuit mihi, hominem quemdam, potata aqua cupæ inferioris, tria fruſtula vomuiſſe, ſoricibus non abſimilia. Oportet jam, ne quidpiam in hoc capitulo deſideretur, ut in tribus ſatisfaciam eis, qui balneo, ſeu luto utuntur. Primum an liceat ante ingreſſum in lutum, cibum capere; quibus reſpondemus, non licere, ſi totum corpus in illud ſit demittendum: Nemo enim Medicorum ignorat, cibum ſemicoctum, calore luti ad inteſtina raptum iri, citiuſque quam par eſt, ejus ſimul diſtributione facta, cruditates gigni, & obſtructiones; liceret tamen debilibus ſorbere juſculum. Qui vero partibus inferioribus tantum ægrotant, ut pede, tibia, genu, qui totum corpus in lutum immergere, ſi velint, non coguntur, ſi dies eſſet provecta, parum jentare non interdicerem. Secundum eſt, an ſomnus noceat ipſo die, quo quis eſt lutum ingreſſus; ſive ſtatim à cupæ egreſſu, ſive poſt prandium. Quoad primum, tantum abeſt ut noceat, quin profuturum exiſtimandum eſt. Lib. 4. de ſanit. tuen. Nihil enim, inquit Galenus, æque concoquit, aut malos ſuccos diſcutit, ut ſomnus à balneo. Pro ſecundo dicendum eſt, quod ſi poſt horam à prandio ſomnus urgeat, præcipue dormire ſolitos; non eſſe contra præcepta ſanitatis, per ſemihoram, aut horam integram, ſomnum capere: Non quidem in lecto, quia ſomnus fit nimis profundus, & plus quam par eſt producitur; ſed ſupra ſcamnum, aut cubito innixus ſupra cathedram ſedens, etiam ſi hora eſſet meridiana, dummodo ſomnus capiatur longe à paſtu: Neque enim ad literam accipiendum eſt, ſomnum fuge meridianum. Ad tertium & ultimum, utrum melius ſit ſudare ante ingreſſum in lutum, an poſt egreſſum, & luto abſterſo in cupa lavatoria. Reſponde-

demus hoc petentibus, tempus ſudandi magis idoneum, eſſe in egreſſu cupæ, poſt luti abſterſionem; quia corpus tunc temporis eſt ad hoc omnino paratum, calore luti, & aquæ, apertis cutis meatibus: Si autem ſudor ante balneum moveretur, ſubtilibus humoribus ſudando vacuatis, non tam facile calore luti craſſiores diſſolverentur.

Caput X.

Quæ ſit anni tempeſtas magis idonea thermis adeundis.

Antiqua in quibuſdam rebus agendis conſuetudo, tantum poteſt, etiam apud homines eruditos, ut & ipſi vulgi opinione ducantur, quamvis infirmis nitatur rationibus: Unde exiſtimo quoſdam Medicos hujus regionis, ſequentes ſine delectu communem aſſenſum, affirmaſſe tempus magis idoneum thermis, & aquis mineralibus utendis, eſſe menſe Septembri, potius quam verno tempore, eoſque qui hoc tempore utebantur, non tantum percipere emolumentum, quemadmodum autumni principio; poſt ſcilicet feſtum Nativitatis Beatæ Mariæ, à quo poſt ſex, aut octo dies dat Arcturi exortus, autumni principium. Hoc autem aſſerunt, quia vere aquæ pluviæ, in hac regione, & nivis liquatæ, juxta montes Pyreneos, aquis mineneralibus immiſtæ, eorum vim infringebant. Sed falluntur apertiſſime; nam ſi hoc eſſet, hi fontes, hoc tempore, abundantius fluerent: nihilominus ſive hiberno tempore, ſive verno, ſive æſtivo, eodem ſemper modo fluere animadverti. Quod dilucide oſtendit, fontes iſtos ducere aquas ex profundo, qua liquatæ nives, & pluviæ non perveniunt; cum etiam ex ipſo Seneca, terra non madeat altius ab ejuſmodi aquis, bipedali menſura. Pervulgata quoque apud fere omnes ſententia, licet Ariſtoteli contraria, affirmat fontes aquæ vivæ, & perennes, ex mari aquas accipere: Hoc aſſerunt Sancti Patres, & fere omnes Philoſophi, naturæque arcana indagantes; hoc autem ex Sapiente, dum ait: Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat; ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Quod optime Plinius agnovit, dum lib. 2. hiſt. natur. cap. 56. loquitur de aquæ rotunditate, & quomodo poſſit ad excelſiorum montium cacumen pervenire. Seneca fuſe

Lib. 3. quæſt. nat.

Eccleſiaſt. cap. 1.

ſe ante illum, hac de re ſcripſerat, aitque neminem magnopere laboraturum, in perſcrutando unde tot flumina, & fontes perenniter fluentes ſuas aquas accipiant, ſi conſideremus, aquarum eſſe unum ex quatuor elementis; & ideo quartam partem rerum ſublunarium, cujus comparatione, omnes aquæ quæ in terra ſunt, aut ſuperfluunt, nihil ſunt. Non tamen propterea dicendum eſt, nullos eſſe fontes ab aquis pluviarum; ſed non ſemper eodem modo fluunt, & ſi valde ſicca ſit tempeſtas, areſcunt; quod non accidit fontibus aquarum mineralium. Licet etiam aquæ pluviæ his ſe aquis interdum immiſceant, hoc eſt tantum in ſuperficie, & cito foras proſilit, continua ejuſmodi fontium, ſcaturiginis aquam ſuppeditantis diuturnitate. Quod ſi hoc locum habeat in fontibus aquarum mineralium, locorum qui in radice montium Pyreneorum ſunt poſiti, ubi pluviæ ſunt valde frequentes, & nivis diuturnitas, quanto minus Aquæ Barbotanenſes, his miſtionibus erunt obnoxiæ, cum illic pluviæ non ſint ita frequentes, ut in horum montium confiniis, nec interdum, in quibuſdam annis, terræ facies nive cooperiatur? Verum quidem eſt lutum, continuo aquæ reſilientes effluxu, ex ſcaturiginibus quæ in ipſius fundo exiſtunt, non tam facile ut alii fontes, poſſe in priſtinum ſtatum reduci, propter luti impedimentum, & quod ſit aperto, excipiendis pluviis paratum: Verum ſi tectum eſſet, & foſſis munitum ad derivandas pluviarum aquas; poſtera die à pluviis, non abſtinerem ab ingreſſu in lutum, ceſſante pluvia; licet autem pluviæ, cum diuturnæ ſunt, ſint conſiderandæ, quocumque tempore decidant, ſintque ſemper aquæ minerales, potentioris virtutis ſicca tempeſtate quam pluvioſa; propterea tamen non exiſtimandum eſt, ver eſſe autumno minus idoneum, pro uſu aquarum mineralium; nam & ratione ſui, & ratione noſtri, longe præſtat autumno. Primo quidem aquæ, veris tempore, ſunt potentioris virtutis, quod præter rationes afferendas, confirmatur ab Oribaſio qui ſcribens de tempore, quo aquis mineralibus utendum eſt, ait: Atque illud quidem tempus, loquens de hyeme, aquarum vires firmat. Quod ſi hyems, propter frigus, terræ ſuperficiem condenſando, calidos vapores retinet in ejus viſceribus, quibus vires aquarum firmantur: Nunquid di-

Lib. 10. col. lect. cap. 5.

dicendum æstate debilitari, evanescentibus calidis vaporibus æstivo calore attractis, & terræ superficie rarefacta; unde viscera terræ incalescunt hyeme; & frigent æstate: Ideo dicendum est, autumnum aquas non excipere tam potentibus viribus imbutas, quemadmodum ver excipit; quod etiam respectu nostri, magis est idoneum aquarum usui, quam autumnus. Nam veris tempore jam fractis frigoribus humores excrementitii per hyemen, & alio tempore geniti, tanquam in latebris, sævitia temporis intus delitescentes, moveri incipiunt; unde hoc tempore fiunt præcipue venæ sectiones, adhibenturque purgantia ad morbos præcavendos, quod non ita consuetum est mense Septembri; quia hoc tempore corpus nostrum siccius evasit, exhausta caloribus æstivis humiditate, minusque ideo aptum ad calida balnea sustinenda: His de causis, in regionibus calidis, & quibus tempestates, præcipue ver, & æstas, non sunt inconstantes, ut in regione ista, pluviis hoc tempore valde obnoxia, & tonitruis cum grandine; veris tempus eligitur, præcipue mensis Maii; tum bibendis aquis mineralibus; tum balneis administrandis, magis accommodatum. Dicendum igitur vere, & autumno suam tempestivitatem servantibus, autumno ver longe præstare, in his auxiliorum generibus administrandis: Necessitate tamen urgente, non est ver expectandum, si autumni tempore morbus hoc postulet, nec veris occasionem prætermittere. Cum autem in hac regione ver ut plurimum sit pluviosum; ita ut raro eligi possit tempus idoneum utendis aquis, & balneis calidis, nisi mense Junio, qui in hac regione pro vere habendus est, ante festum Sancti Joannis: Ideo quamplurimi eligunt potius autumnum; qui sicut & ver non sunt consideranda secundum mensium nomina, sed secundum tempestatis constitutionem; ut scilicet ver sit, cum frigus desinit, & pluviæ non fiunt; autumnus vero, cum non amplius urget calor æstivus, quousque pluviæ decidant large mense Octobri: Non potest enim certum tempus ad hoc præfiniri; sed secundum anni constitutum, & regionis se gerendum, in quibus ver citius aut tardius accidit.

Laus Deo omnipotenti, Virginique immaculatæ.

IN-

INDEX RERUM

In hoc opere contentarum.

A.

B.

C.

M.

N.

O.

P.

Q.

Unde

Tem-

FINIS.